

מלכים א' יט:7
שָׁנָה אֶזְכֵּר מֵאֲבוֹתַי:
סדור
שפת ישראל

סדר תפלה לימות השנה

כמנהג ק"ק אשכנזים

נוסח סדורי אשכנז המקוריים
ללא שיבושי הצינורה המשכילים והמדקדקים המאוחרים

קהילת פרנקפורט דמיין היתה במאות השנים האחרונות הקהילה החשובה ביותר באיזור 'מנהג אשכנז' הישן. כלומר בדרום-מערב גרמניה. קהילה זו שמרה עד השואה על מנהגי הראשונים האשכנזים בהיקף שאין לו אח וריע בשום קהילה אחרת בכל אירופה! סדור זה נכללו תפלות של חול, שבת, ראש חודש, ושלש רגלים: ועם שאר תפלות הצריכות: לאותן הימים מתחלתן ועד סופן: הן להקהל הן לחזרת הש"ץ הכל על סדרו ומקומו הראוי לו: ועם שאר תפלות אשר לפנים בסידורים לא נמצאו: מנהגים המיוחדים לאשכנזים מבוארים למי שאינו בקי בהם: ובנייר ודיו אותיות על צד היופי כאשר עיני הרואים תחזינה מישרים:

להזכרת ק"ק באד הומבורג פ' ד' ה'.

1335 - 1942

In Memory Of The Bad Homburg Kehillah

בשנת: פִּי-גִדּוּל אֶתָּה וְעֵשָׂה נִפְלְאוֹת אֶתָּה אֱלֹהִים לְבָרְךָ:

על ידי הרב שלמה הירץ בן ר' משה וויזענטאל:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ד' אֱלֹהֵינוּ שְׁלֵמָה נִחְטָא וְלֹא נִבּוֹשׁ וְלֹא נִפְלֵם מֵאֲבוֹתֵינוּ! (גמ' ברכות טז):

מִנְהַג אֲבוֹתֵינוּ תוֹרָה הִיא! (גמ' מנחות 97 ב3)

סידור זה מוקדש

"הוא היה אומר . עשה רצונו כרצונך . כדי שיעשה רצונך כרצונו:
בטל רצונך מפני רצונו . כדי שיבטל רצון אזורים מפני רצונך:"
מסכת אבות פרק ב', משנה ד'

לזכר ולעילוי נשמות

אמי מורתי

מרת רות יהודית בת אברהם שיפער ע"ה
Marga Mechtildis Schiffex
נפטרת כ"ח שבט תשמ"ה

אדוני אבי מורי

ר' משה בן ר' שלמה וויזענטאל ז"ל
Günter Martin Wiesenthal
נפטר ט"ו שבט תשנ"ד

זקנתי

מרת עמה בת ר' אליהו עמרין ע"ה
Henriette [Sexta] Emmerich
נפטרת י"א מנחם אב תשמ"ה

זקני

ר' שלמה בן ר' משה וויזענטאל ז"ל
Salomon [Mallig] Wiesenthal
נפטר ט"ו כסלו תש"ד

לכבוד משפחתי היקרה

אשתי

מרת רבקה חנה בת אברהם רבינסון שתחי'
Rebbetzin Rebecca Ann Robinson

בני

הב' משה אליהו בן הרב שלמה הירץ וויזענטאל נ"י
Johnathan Caleb Wiesenthal

הב' יעקב תם בער בן הרב שלמה הירץ וויזענטאל נ"י
Jesse Nathaniel Wiesenthal

הב' אברהם יואל חיים בן הרב שלמה הירץ וויזענטאל נ"י
Benjamin Ethan Wiesenthal

הב' יצחק יהודה אהרן בן הרב שלמה הירץ וויזענטאל נ"י
David Samuel Wiesenthal

"נער הייתי גם זקנתי . ולא ראיתי צדיק נעזב . וזרעו מבקש לזום:" תהלים ל"ז, כ"ה

Version 1.13.1

THIS SIDDUR CONTAINS CONTENT BY BOTH MACHON MORESHET ASHKENAZ
AND K'HAL ADAS YESHURUN JERUSALEM WHO HAVE GIVEN THEIR COMPLETE
PERMISSION FOR USE IN THIS SIDDUR WITHOUT CONFLICT TO THE CC-BY-SA
LICENSE

SIDDUR BNEI ASHKENAZ © 2012 AND SHARED WITH A CC-BY-SA (CREATIVE
COMMONS BY ATTRIBUTION SHARE ALIKE) 3.0 UNPORTED LICENSE
[HTTP://CREATIVECOMMONS.ORG/LICENSES/BY-SA/3.0](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)

הסידור מלקט ממקורות שונים:

מאנשים ישרים יקרים ומיוחדים

אבי מורי ר' משה בן ר' שלמה וויזענטאל ז"ל

מורינו הרב בנימין שלמה המבורגר שליט"א (מכון מורשת אשכנז)

הרב מיכאל פרידמן עמו"ש (הזן ק"ק עדת ישורון ירושלים)

הרב שלמה אליעזר הופמייסטער ג"י (רב הקהילה דק"ק וויען)

נוסח ממחזורים וסדורים אשכנזים המקוריים מזויקים ומובהקים

מחזור לראש השנה ויום הכיפורים (מק"ק הומבורג אן דער הא) 1720

מחזור לשלש רגלים (מק"ק הומבורג אן דער הא) 1722

'מחזור מכל השנה' (מק"ק פרנקפורט דמיין) 1722

סידור 'עבודת ישראל' (זלינגן בער) 1868

סידור 'שפה ברורה' (רדלויים) 1884

סידור 'שפת אמת' "Gebete den Israeliten" (רדלויים) 1909

'מנהגי ישורון' לקוט מנהגים של ק"ק קהל עדת ישורון נוא יארק 1988

'מחזור רמה"ל' (רבי משה חיים לוצאטו) 1995

סידור 'אזור אליהו' (הוד כהן) 2004

'דברי קהלת המסודר' מנהגי תפלות ק"ק פפד"מ (אברהם שלמה בן אריה ליב סולומון) 2008

סידור 'תפילה כמנהג ק"ק אשכנזים' (מכון מורשת אשכנז) 2010

שרשי מנהגי אשכנז

"...בני ישראל שבאשכנז, שלא פסקה מהם ישיבה דור אחר דור מימות החורבן, נתנו נפשם על ידיעת ושמירת התורה כמשפטה וכהלכתה, על כן בודאי קדמו להם בידיעת על הנכון". - ר' יעקב עמדין

We the descendants of Ashkenaz (German Jewry), have merited to be the guardians of the ancient Torah tradition. We do not have permission to abandon this for the convenience of 'being like everybody else' (there is important material on this in the book 'Gedolei HaDoros Al Mishmar Minhag Ashkenaz'). I will suffice here with one of the famous citations of The Rosh (Rabbeinu Asher) who declined to accept the tradition of the Jews of Spain, where he resided with his family and students:

"I hold firmly to our tradition and the legacy of our forefathers, may their memory be for a blessing, the sages of Ashkenaz, to whom the Torah was an inheritance from their ancestors from the days of the destruction of the Temple, and also the tradition of our ancestors and Rabbis the sages of France, more so than the tradition of those of this land [Spain]." (Responsa of The Rosh 2B:2B)

Also in later generations, our Rabbis were insistent on continuing the tradition of Ashkenaz (Germany), despite their position of then being (numerically) a minority among the greater mass of European Jewry as a whole, as the Chasam Sofex testified:

"My holy teachers and Rabbis and colleagues and holy ancestors, of blessed memory, as well as those who still live with us... blessings to HaShem Yisroel, their hands were great and powerful and they are great and fine.....most of their customs are according to R. Anshav Gaon...and R. Yoel, and R. Ephraim in Bonn, and the masters of the Tosafos, and Rashi, and Maharam MiRothenburg, and the Rosh and the Tur, and what shall I continue on about this.....their customs are different to a large degree from the conclusions of the Ramo, because his words were stated according to the tradition of Poland, and they (the Ashkenazim/Germans) did not change their pre-existing customs due to this." (new responsa of Chasam Sofex 1B)

Almost every Sage in Ashkenaz expressed and conducted themselves in a similar manner, and we do not deviate from their Halachic rulings and customs; rather we are happy to watch over this authentic tradition, and regard this for ourselves as a great privilege.

אנחנו, בני אשכנז, זכינו להיות משמרי מסורת התורה הקדומה. אין לנו רשות ליטוש זאת בגלל הנוחות של "להיות כמו כולם" (יש על מידע חשוב בחיבור 'גדולי הדורות על משמר מנהגי אשכנז'). אסתפק פה באחד הציטוטים המפורסמים של רבינו הרא"ש שמיאן לקבל את מסורת ארץ ספרד בה חי עם משפחתו ותלמידיו.

אני מחזיק את המסורת שלנו וקבלת אבותינו ז"ל חכמי אשכנז, שהיתה התורה ירושה להם מאבותיהם מימות החורבן, וכן קבלת אבותינו רבותינו בצרפת, יותר מקבלת בני הארץ הזאת. שו"ת הרא"ש, כלל כ', ס"ז כ'.

גם בדורות האחרונים הקפידו רבותינו להמשיך את מסורת אשכנז, גם מתוך עמדת מיעוט מול בני שאר ארצות, כפי שהעיד החתם סופר מורי ורבותי וחבירי ואבותי הקדושים נהגי נפש, ואשר המה חיים עודנו... תהילה לד' יתברך ידם רב להם, וגדולים וטובים הם... רוב מנהגם על פי רב עמרם גאון... ורבי יואל, ורבי אפרים בבונא, ובעלי התוספות, ורש"י, ומחר"ם מרוטנבורג, והרא"ש והטור, ומה אאריך בזה... מנהגייהם משונים הרבה מהסכמת רמ"א, כי דבריו נאמרו על מנהג פולניא, והם לא שינו מנהגם הקדום בשביל זה. שו"ת הת"ס החדשות ס"י, י'.

ברוח דברים אלה התבטאו ונהגו כמעט כל רבותינו שבאשכנז, ואנו לא סוטים מפסקיהם והנהגותיהם, אלא שמחים לשימור על המסורת האותנטית הזו, ורואים זאת לעצמנו כזכות גדולה.

מאת מוריני הרב
בנימין שלמה המבורגר שליט"א

התוכן

אנציקלופדיה ק"ק בא"ד הומבורג II
ירושלם התורה מארץ ישראל לאשכנז IX
יידיש - דייטש XVII
פיוטים XXVI

מנהגי אשכנז XXXV
מנהגי ספירת העמר XLVI
תשלומי קדיש וברכו ליחיד XLIX
דיני ומנהגי קדיש LI
הגית החולם LXV

סדר תפלת שחרית

2	אדון עולם וברכות השחר
9	ברכות התורה וסדר הקרבות
14	סדר עטיפת הטלית
15	סדר הנחת תפלין
16	פסוקי דזמרה

סדר שחרית לחול

38	קריאת שמע וברכותיה
44	שמונה עשרה
54	תחנון
60	הוצאת ספר תורה וברכותיה
66	אשרי
70	עלינו
71	שיר של יום

סדר מנחה לחול (לתענית ציבור)

77	אשרי
78	הוצאת ספר תורה וברכותיה
81	שמונה עשרה (לתענית ציבור)
88	תחנון
90	עלינו

סדר ערבית לחול

92	שיר המעלות
93	קריאת שמע וברכותיה
98	שמונה עשרה לחול
103	עלינו
104	ספירת העמר
106	קריאת שמע על המטה

קבלת שבת וסדר ערבית לשבת (ויום טוב)

109	ערובי חצרות
109	הדלקת נרות לשבת וליום טוב
111	לכו נרננה

התוכן

116	מזמור שיר ליום השבת
118	קריאת שמע וברכותיה
122	שמונה עשרה לשבת
125	ויכלו
127	במה מדליקין
129	סדר קידוש לליל שבת ויום טוב לבית הכנסת
130	עלינו
131	יגדל וברכת הגנים
134	סדר קידוש לליל שבת ויום טוב

סדר תפלת שחרית ומוסף לשבת (ויום טוב)

137	נשמת כל חי
139	קריאת שמע וברכותיה
147	תפלת שחרית לשבת
153	הוצאת ספר תורה
162	ברכת ההפטרה
164	יקום פרקן
169	אשרי
170	הכנסת ספר תורה
173	תפלת מוסף לשבת
179	אין כאלדינו
181	עלינו
182	שיר היחוד
184	שיר הכבוד
186	מזמור שיר ליום השבת
186	שיר מזמור לאסף
188	סדר קידוש של בוקר לשבת ויום טוב

סדר תפלת מנחה לשבת

189	אשרי ובא לציון
193	הוצאת ספר תורה וברכותיה
197	תפלת מנחה לשבת
201	צדקתך צדק
202	ברכי נפשי
205	פרקי אבות

סדר תפלת ערבית למוצאי שבת

222	לדוד ברוך למנצח בגנינות
224	קריאת שמע וברכותיה
229	שמונה עשרה לחול
234	ויהי נעם
237	ויתן לך
238	הבדלה
240	עלינו
241	ברכת הלבנה
243	סדר הבדלה למוצאי שבת וליום טוב

התוכן

תפילות שונות לבית הכנסת

248	סדר הלל.....	סדר
253	מוסף לראש חודש ושבת ראש חודש.....	מוסף לראש חודש ושבת ראש חודש
259	תפילות שלוש רגלים ומוסף חול המועד.....	תפילות שלוש רגלים ומוסף חול המועד
266	נשיאת כפים.....	נשיאת כפים
269	סדר הושענות.....	סדר הושענות
272	סדר הושענות להושענת רבא.....	סדר הושענות להושענת רבא
279	תפילות ראש השנה.....	תפילות ראש השנה
285	אבינו מלכנו.....	אבינו מלכנו
287	סדר תקיעת שופר.....	סדר תקיעת שופר
290	תפילות יום הכפורים.....	תפילות יום הכפורים
296	י"ג מדות.....	י"ג מדות
297	סדר חנוכה.....	סדר חנוכה
299	סדר פורים.....	סדר פורים

תוספת

301	הבנינו.....	הבנינו
301	ברכת המזון הקצרה.....	ברכת המזון הקצרה
302	סדר ברכת המזון.....	סדר ברכת המזון
307	סדר ברכת מעין שלוש.....	סדר ברכת מעין שלוש
308	סדר ברכות.....	סדר ברכות
310	סדר ברית מילה.....	סדר ברית מילה
314	סדר חול קרייש.....	סדר חול קרייש
315	סדר פדיון הבן.....	סדר פדיון הבן
316	סדר תפלת הדרך.....	סדר תפלת הדרך
316	סדר ברכת אירוסין ונישואין.....	סדר ברכת אירוסין ונישואין
317	סדר שבע ברכות.....	סדר שבע ברכות
319	סדר לוייה.....	סדר לוייה
326	דיני אגלות.....	דיני אגלות
328	ברכת המזון בבית אגל.....	ברכת המזון בבית אגל
329	קדיש.....	קדיש

קריאת למנחה בשבת ולשני וחמישי ולימים מיוחדים

330	סדר הפרשיות למנחה בשבת ולשני וחמישי.....	סדר הפרשיות למנחה בשבת ולשני וחמישי
358	סדר הקריאה לראש חודש.....	סדר הקריאה לראש חודש
358	סדר הקריאה לתענית ציבור.....	סדר הקריאה לתענית ציבור
359	הפטרה לתענית ציבור.....	הפטרה לתענית ציבור
359	סדר הקריאה לחנוכה.....	סדר הקריאה לחנוכה
362	סדר הקריאה לפורים.....	סדר הקריאה לפורים
362	סדר הקריאה לחול המועד פסח.....	סדר הקריאה לחול המועד פסח
365	סדר הקריאה לתשעה באב.....	סדר הקריאה לתשעה באב
365	הפטרה לתשעה באב.....	הפטרה לתשעה באב
367	סדר הקריאה לחול המועד סכות.....	סדר הקריאה לחול המועד סכות

Bad Homburg v. d. Höhe

A town and watering-place of Germany, in the Prussian province of Hesse-Nassau, prettily situated at the south-east foot of the Taunus Mountains, 12 m. N. of Frankfort-on-Main, with which it is connected by rail. Pop. (1905) 13,740. Homburg consists of an old and a new town, the latter, founded by the Landgrave Frederick II of Hesse-Homburg (d. 1708), being regular and well-built. Besides the palatial edifices erected in connection with the mineral water-cure, there are churches of various denominations, Lutheran, Roman Catholic, Russian-Greek and Anglican, schools and benevolent institutions. On a neighboring hill stands the palace of the former landgraves, built in 1680 and subsequently enlarged and improved. The White Tower, 183 ft. in height, is said to date from Roman times, and certainly existed under the lords of Eppstein, who held the district in the twelfth century. The palace is surrounded by extensive grounds, laid out in the manner of an English park. The eight mineral springs which form the attraction of the town to strangers belong to the class of saline acidulous chalybeates and contain a considerable proportion of carbonate of lime. Their use is beneficial for diseases of the stomach and intestines, and, externally, for diseases of the skin and rheumatism. The establishments connected with the springs are arranged on a scale of great magnificence, and include the Kurhaus (built 1841-1843), with a theatre, the Kaiser Wilhelmsbad and the Kurhausbad. They lie grouped round a pretty park which also furnishes the visitors with facilities for various recreations, such as lawn tennis, croquet, polo and other games. The industries of Homburg embrace iron founding and the manufacture of leather and hats, but they are comparatively unimportant, the prosperity of the town being almost entirely due to the annual influx of visitors, which during the season from May to October inclusive averages 12,000. In the beautiful neighborhood lies the ancient Roman castle of Saalburg, which can be reached by an electric tramway. Homburg first came into repute as a watering-place in 1834, and owing to its gaming-tables, which were set up soon after, it rapidly became one of the favorite and most fashionable health-resorts of Europe. In 1849 the town was occupied by Austrian troops for the purpose of enforcing the imperial decree against gambling establishments, but immediately on their withdrawal the bank was again opened, and play continued unchecked until 1872, when the Prussian government refused to renew the lease for gambling purposes, which then expired. As the capital of the former landgraviate of Hesse-Homburg, the town shared the vicissitudes of that state.

Bad Homburg v. d. Höhe

Jewish History

In 1335, permission was given by Emperor Louis IV to Gottfried von Eppstein to settle ten Jews in each of the localities of Eppstein, Homburg, and Steinheim; it is uncertain, however, whether any Jews settled in Homburg at that time. Evidence for the existence of a permanent Jewish settlement in Homburg is found only at the beginning of the sixteenth century. Up to 1600 it consisted of two or three families, and by 1632 these had increased to sixteen. The condition of the Jews of Homburg was, on the whole, a favorable one; but they were heavily taxed, every Jew paying ten gulden protection-money a year, and one gulden on New-Year, in addition to such special taxes as twenty-four thalers a year to the Lutheran congregation. The first Jews' decree was issued in 1639 by Landgrave George; the second in 1710 by Landgrave Ernst Ludwig; and the third in 1737 by Landgrave Friedrich Jacob. The first Jewish cemetery was purchased in the seventeenth century. The community continued to grow so rapidly that in 1703 Landgrave Frederick II of Homburg decided on the construction of a special Judengasse.

The Jews at first lived in whatever part of the city they chose, but when Landgrave Friedrich enlarged the city by laying out the Neustadt in 1703, he assigned a certain street to them, which was closed by gates. Although he accorded them various privileges in building up their quarter, the Jews were slow to settle there. In 1816 the ordinance compelling them to live in the Jews' street was repealed.

The philanthropic institutions were mainly the same as those in other communities. In early times there was a shelter for the foreign poor, to which any one might be admitted. The expenses for board and lodging were defrayed by individual members of the community, who received tickets stating that on specified days they were each to care for one poor person in their homes or to provide money for his support. The directors had to care for the local poor, and were compelled by the government to do so in 'case of neglect on their part. The Jews of Homburg were very poor, as most of the trades were closed to them. They could work only as butchers, soap-makers, cabinet-makers, tailors, and peddlers, this last occupation affording a meager subsistence to the majority. Commerce in groceries was entirely forbidden to them.

Bad Homburg v. d. Höhe

There was much call for philanthropy, therefore, and the community had a curious organization of ten philanthropic institutions, which still exist. Jews were also occasionally employed as printers. There was no exclusively Hebrew printing establishment at Homburg, but in 1737 Landgrave Friedrich Jacob established in the government printing-office a department for Hebrew books. A Hebrew printing house was run in Homburg by Seligmann ben Hirtz Reis in 1710 until 1713 when he moved to Offenbach am Main. Among other items, he published Jacob ibn Chabib's *Ein Yaakov* (1712). Hebrew printing was resumed there in 1724 by Samson ben Zalman Hanau but lack of capital limited his output. The press was acquired in 1736 by Aaron ben Levi Dessau whose publications included the *Shulhan Aruch (Choshen Mishpat)* with commentary (1742). A synagogue, was built in 1731. The press was sold in 1748 and transferred in 1749 to Rödelheim. The Jewish population numbered 604 (7.14 percent of the total population) in 1865, declining to 379 in 1910 (2.64%), and 300 in 1933. By 1865 their number had grown to 604 (9 percent of the total population). In 1684 the Jews were permitted to, rent a suitable apartment, not fronting on the street, for a common chapel.

In regard to Jewish ritual custom (*Minhag-HaMokom*), Bad Homburg by in large followed *Minhag Frankfurt Am Main* - as did a majority of other Jewish communities of Southern Germany.

The first synagogue was built in 1731, the site being presented to the community. Services were held in this synagogue until 1867, when the present synagogue was erected at a cost of 69,906 gulden. Communal houses were built in 1764 and 1877, both of them being largely used for educational purposes. They built an imposing new synagogue (1866) with a community center (1877), also opening three sanatoriums and two famous kosher hotels that had an international clientele.

In 1737 the community, with the consent of the Landgrave, united itself to the rabbinate of Friedberg, whose chief rabbi took charge of all rabbinical functions in both places. In 1825 the Landgrave appointed Joseph Wormser as assistant rabbi, who, however, performed only the marriages. The succeeding assistant rabbis, among whom the later chief rabbi of Hamburg, Stern, may be noted, acted also as teachers in the religious schools. In 1852 the Landgrave

Bad Homburg v. d. Höhe

appointed the teacher and assistant rabbi Fromm as first rabbi of Hesse-Homburg, subsequently endowing the rabbinate with a state subsidy of 200 gulden, which sum is still paid by the Prussian government; this is the only instance in which a rabbi receives a subsidy from that government. Rabbi Fromm, who subsequently became chaplain to Baron Wilhelm von Rothschild, was succeeded by Dr. Auerbach, later rabbi of Nordhausen. He was followed by Dr. Appel, subsequently rabbi at Carlsruhe. The present (1903) incumbent, Dr. H. Kottek, was appointed in 1887. The officials of the community include a precentor, slaughterer, and communal servant. Its expenses were at first covered principally by taxes levied upon new arrivals and collected at marriages and deaths. The sale of honorary rights, gifts on the call to the Torah, and fees for entering the names of the dead in the memorial book also constituted a source of income.

The Jews of Homburg were fully emancipated in 1848, when Landgrave Gustav promulgated the following decree: "In local and state affairs no difference shall henceforth be made between our Christian and our Jewish subjects." This decree was issued in consequence of a petition by the people. In 1853 radical changes were made in the board of directors. Landgrave Ferdinand decreed that the board should consist of the rabbi as president, a director appointed by the Landgrave, and three other directors nominated by the two former and confirmed by the Landgrave. Subsequently the method of direct taxation was employed, the board apportioning the amount according to the circumstances of the individual. The rabbi alone should decide religious questions. The whole board was to determine the budget and the taxes to be levied; appoint and supervise the officials; take charge of the synagogue, religious school, women's bath, and cemetery; and provide for the elevation and education of the community. Final changes in the board were made by the government in 1876, when it was decreed that it should consist of five members chosen by the community for a period of six years, and of one deputy for each of the members, the board retaining the same functions as formerly.

Bad Homburg v. d. Höhe

The establishment of Agudas Yisrael [Rabbi Dr. Salomon Breuer, Rabbi Chayim Soloveichick (The Brisker Rov), Rabbi Eliezer Rabinowitz (Chief Rabbi of Minsk), Rabbi Eliezer Gordon (Telshe Rosh HaYeshivah), Rabbi Chaim Ozer Grodzensky (Vilna), Rabbi Mordechai Alter (The Gerrer Rebbe), Jacob Rosenheim, Adolf Frank (president of the Orthodox Communities in Budapest and Hungary), and a representative of the Lubavitcher Rebbe] first met at a conference held in the town in August 1909. Rabbi Aharon Rokeach (The Belzer Rebbe), The Brisker Rov, Rabbi Yitzhak Volozhiner (Volozhin Rosh HaYeshivah), and Rabbi Yitzchak Issac HaLevi (Rabinowitz) paid regular visits; while the sculptor Mark Antokolski and World Zionist Organization President David Wolfsohn both died there. After World War One, Shoshana and Yehoshua Persitz transferred the Omanut publishing house from Moscow to Bad Homburg and their home served as a meeting place for Russian-Jewish writers and intellectuals (1920-25) [Chayim Nachman Bialik, Achad Ha-am, Yehoshua Hana Ravnitzky, Alter Druyanov, Joshua O. Leibowitz, Gershom Scholem, Stematzky, Nathan Birnbaum, Shimoni, Grasowsky, Isaak Leib Goldberg, David Yellin, Avraham Menachem Mendel Ussischkin, Moshe Zilberg, Moshe Glickson, Moshe Ben-Eliezer, Yaakov Fichman, S. Benzion, Dr. Leo Deutschlander, and Shmuel Joseph Agnon]. The community, persecuted by the Nazis, dwindled from 300 (2 percent) in 1933 to 70 on *Kristallnacht* (9-10 November 1938), when SA troops burned the synagogue to the ground in a general pogrom.

“At exactly twelve o'clock sharp on 10. November 1938 the siren sounded. There was such a huge explosion that the massive front doors of the synagogue flew off. Inside one could see that the benches and other flammable objects were stacked high and were already alight. Flames were shooting out of all four towers and the windows shattered almost all at once. This was not an act carried out by amateurs, but a result of thorough preparation, illustrated by the amount of gasoline poured over all areas to cause everything to burn almost simultaneously.”

The last Jews were deported in 1942; at least 45 perished in the Holocaust.

Bad Homburg v. d. Höhe

חכור אלהים את נשמות

Rabbiner Kallmann L. Rothschild	- 1825	מוריני הרב קלמן לייב רוטשילד ז"ל
Unterrabbiner J. Wormser	1825 - ?	הרב יוסף וורמסער ז"ל
Rabbiner A. Anschel Stern	1825 - 1851	מוריני הרב אשר שטרען ז"ל
Rabbiner Dr. P. Seligmann Fromm	1852 - 1875	מוריני הרב פנחס פרומם ז"ל
Rabbiner Dr. S. Hillmann Hueybach	1875 - 1877	מוריני הרב שמואל אורבאך ז"ל
Rabbiner Dr. Meier Appel	1877 - 1886	מוריני הרב מאיר אפעל ז"ל
Rabbiner Dr. S. Heymann Kottek	1887 - 1912	מוריני הרב שמואל היימאן קוטעק ז"ל
Rabbiner Dr. David A. Winter	1912 - 1922	מוריני הרב דוד אלכסנדר ווינטער ז"ל
Rabbiner Dr. J. J. Leopold Wreschner	1922 - 1934	מוריני הרב יעקב יהודה בן הרב זאב נחום וורעשנער ז"ל
Kantor Abraham Braunschweig	1825 - 1907	החזן והשוחט החבר הרב יעקב אברהם בן ר' יוסף יצחק ברונשוויג ז"ל
Kantor Moses Hertz	1898 - 1942	החזן והבעל קריאה החבר משה בן מוריני הרב יצחק לב יהודה הירץ הי"ד

של ק"ק באד המבורג פאר דער הא עם נשמת אברהם יצחק ויעקב . שרה רבקה רחל לאה .
בעבור שהאירו עיני הקהילה בפסקיהם . והרביצו תורה בישראל .
בשכר זה תהא נשמתם צרורה בצרור החיים עם צדיקים וצדקניות שבגן עדן . אמן

**My memories of Bad Homburg and its 600-year-old Jewish community (1335-1942)
by Yitzhak Sophoni Herz**

The Bad Homburg chapter of the “Reich Federation of Jewish Front Soldiers”,
donated an impressive marble-topped tablet crowned with a quotation
from the first chapter of the Second Book of Samuel, which states:

”אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה!

”אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים וַיֵּאבְדוּ כְּלֵי מִלְחָמָה:

“How did the mighty fall in the midst of the battle?

How have the mighty fallen and the weapons of war perished!”

Name	Date Of Birth	Date Of Death	Died In	Rank
Ackermann, Edmund	29.11.80	22.08.14	Neufchateau, Belgium	Private
Blum, Julius	06.03.75	12.03.17	Frankfurt Am Main	Private
Emmerich, Gustav	19.06.92	14.03.15	Galicia	Private
Fuld, Julius	05.05.94	02.08.17	Galicia	Ltnt. Iron Cross 1st Class
Kahn, Moritz	22.03.77	25.04.16	France	Militia Recruit
Neugaß, Willy	29.10.80	07.09.14	Sermaize les-Bains, France	Private
Scharatzik, August	19.10.96	04.10.18	France	Infantry Private
Sommer, Moritz	02.09.73	28.01.19	Bad Homburg	Cavalry
Wiesenthal, Hermann	28.02.77	09.10.17	Bad Homburg	(Missing)*
	HONORING	YOUR	MEMORY	

- more information about his fate was unavailable.

It unveiled and affixed to the south side of the synagogue in September 1921. This memorial plaque for the fallen Homburg Jewish sons, was smashed and became part of a huge debris pile with the destruction of the synagogue on Homburger Pogrom Day, 10th November 1938.

Bad Homburg Jewish Residents Who Were Murdered At The Hands Of The Nazi Regime:

ה.ב.צ.ג.ד

Helene Adler geb. Gutmann (1888)	Sara Herz (1864)	Moritz Löwenthal (1867)	Flora Rothschild geb. Strauss (1882)
Margot Adler (1921)	Sofie Herz geb. Haas (1866)	Moritz Löwenthal (1870)	Louis Rothschild (1864)
Frieda Altschul geb. Bender (1881)	Sophie Hillesum geb. Kottek (1891)	Heinrich (Heinz) Mainzer (1908)	Melanie Rothschild geb. Emmerich (1880)
Richard Altschul	Emma Hirschberg geb. Fromm (1866)	Klara Mainzer geb. Hirsch (1883)	Arno Salomon (1908)
Robert Altschul (1876)	Flora Hirschberger (1909)	Helene Marconini geb. Lang (1863)	Edith (Seppi) Salomon geb. Reinach (1917)
Arthur Auerbach (1862)	Adolf Holzmann (1862)	Hans Marcus (1835)	Frieda Sandberg (1892)
Rosa Bär geb. Althof (1872)	Erna Holzmann (1894)	Ida Martino geb. Bernheim (1895)	Hedwig Sandberg geb. Dinkelspühler (1890)
Ellen Benas geb. Rothschild (1872)	Martin Holzmann (1898)	Adolf Hugo Marx (1919)	Recha Schlorch geb. Haas (1891)
Selma Benjamin geb. Cassel (1882)	Otto Holzmann (1893)	Alfred Marx (1894)	Anna Schönemann geb. Klieneberger (1881)
Sara Bermann (1884)	Selma Holzmann (1900)	Willy Marx (1888)	Berta Schwarz geb. Sommer (1871)
Leontine Blum geb. Lorch (1881)	Franziska Idstein geb. Seckbach (1862)	Edmund Mayer-Frank (1866)	Gusta Schwarz geb. Steinbach (1900)
Annette Cahn-Bronner geb. Levy	Therese Idstein (1889)	Julius Mayer-Verrie (1867)	Salo Schwarz
Margarete Daub geb. Daniel	Fanny Kahn geb. Katz (1887)	Emma Mayer geb. Heymann	Josefine Sichel (1855)
Thekla Dinkelspühler (1901)	Lucie Kahn geb. Sheims (1888)	Josef Mayer (1902)	Werner Simon (1903)
Minna Dörnberg geb. Dinkelspühler (1888)	Max Kahn (1905)	Elisabeth Müller geb. Michel (1893)	Emma Solling geb. Mayer (1874)
Auguste Eppstein geb. Löwenthal (1868)	Judith Kaiser (1885)	Emilie Neu geb. Sommer (1868)	Emil Sommer (1877)
Hugo Eppstein (1864)	Max Kapell (1892)	Bianche Neugaß (1886)	Isidor Sommer (1865)
Charlotte Fleischmann geb. Lang (1871)	Sophie Klieneberger geb. Hamburger (1848)	Gertrud Neugaß (1889)	Jenny Sommer (1860)
Hermann Freimark (1875)	Hugo Koch (1867)	Rudolf Neugaß (1876)	Johanna Sommer geb. Karlsberg (1887)
Emilie Fuld (1867)	Anneliese Kottek geb. Loeb	Lina Neuland (1879)	Klara Sommer (1880)
Zilli Fuld geb. Gottlob (1861)	Aron Kottek (1896)	Ludwig Neumeier (1893)	Kurt Sommer (1877)
Minna Götz geb. Meyer	Moritz Moses Kottek (1900)	Else Pariser geb. Meyer	Sigmund Sommer (1859)
Klara Goldschmidt geb. Freimark (1884)	Dr. Salomon Kottek (1894)	Mathilde Pineas geb. Holzmann (1899)	Berta Stein (1927)
Paul Goldschmidt (1902)	Adolf Lang (1870)	Rosa Reiß geb. Lewy (1875)	Berta Stein (1927)
Regina Goldschmidt geb. Guggenheim (1870)	Charlotte Lang geb. Weil (1869)	Rudolf Reiß (1873)	Julius Stein (1928)
Siegfried Goldschmidt (1899)	David Lang (1910)	Erna Rosenberg (1898)	Minna Stein geb. Katz (1892)
Margarethe Groß geb. Freundlich (1878)	Johanna Lang (1883)	Karl Rosenberg (1882)	Moritz Stein (1897)
Max Groß (1872)	Meier Lichtenstein (1881)	Willi Meier Rosenberg (1884)	Rosa Steinbach (1879)
Franziska Gutmann (1891)	Melitta Lichtenstein (1901)	Bella Rothschild geb. Strauss (1884)	Henriette Steinhardt geb. Wertheimer (1882)
Ludwig Gutmann (1893)	Salomon Lind (1875)	Eduard Rothschild (1921)	Adolf Stern (1880 oder 1884)
Ida Haas (1866)	Henriette Lindenheim geb. Sommer (1917)		Regina Stern geb. Wallach (1893)
Josef Haas (1898)	Josef Liskewitsch		Ilse Strauß (1932)
Doris (Dora) Hardt geb. Schwarz (1885)	Nache Liskewitsch geb. Kadeschewski		Charlotte Strauß geb. Ochs (1872)
Adele Harth geb. Block (1870)	Edith Löwenstein (1926)		Sophie Strauß geb. Lang (1865)
Berta Harth (1882)	Jenny Löwenstein geb. Marx (1888)		Jenny Weglein geb. Althof (1882)
Dr. Joseph Harth (1877)	Amalie Löwenthal (1875)		Herbert Weiß (1887)
Bessy Herz (1899)	Cornelia Löwenthal geb. Feis (1879)		Karoline Weiß geb. Altschul (1879)
Moses Herz (1873)			Bernhard Wiesenthal (1884)
			Siegfried Wohlfarth (1904)
			Hans Wolf (1900)

מכון מורשת אשכנז

ירושת התורה מארץ ישראל לאשכנז

מאז גלו אבותינו מארץ הקודש בחורבן בית שני, לא פסקה מהם תורה. באו לאימליה של מיטום, ותורה עמחם; נדרו משם צפונה לאשכנז, ותורה עמחם. מורשת יהודי אשכנז נמשכת ברציפות זה כאלפיים שנה. בכל דור שמרו עליה חכמי התורה, מיפחה והאדירות.

השם 'אשכנז' מציין את גרמניה ושאר הארצות הדרוברות גרמנית. כיום מכנים את יהודי אירופה כולה, להוציא בני ספרד ופורטוגל, בשם 'אשכנזים', בגלל מוצאם ושרשי מורשתם במדינות אשכנז.

על תחילה התקופה בה באו יהודים לאשכנז אין בדינו ידיעות מוסכמות. מסורות שונות מפליגות לתקופות קדומות ביותר. מה שכרור הוא שמסורת התורה וההלכה באשכנז שרשיה בארץ ישראל, ונשמרה תקופה ממושכת באימליה של רומי אליה הגיעו אבותינו לאחר החורבן, ומשם עברה צפונה לאשכנז באמצעות חכמי התורה שהיגרו מאימליה לאשכנז. בסוף ימי הגאונים החלו קהילות אשכנז להתפרסם בתור מרכזי תורה בעלי חשיבות עולמית. התפתחות זו הגיעה לשיאה עם הופעתם של גדולי החכמים, כרבנו גרשום מאור הגולה, רש"י ובעלי התוספות.

רדיפת היהודים בעיקר במסעיה הצלב ובימי המניפה השחורה, בהן הושמדו קהילות שלימות, הזכורות בדברי ימי ישראל כגזירות תתנ"ז וגזירות ק"מ על שם השנים בהן אירעו. סיכנו את המשך המסורת, אך רבותינו הגדולים מסרו נפשם על מסירת התורה והמשכיות המסורת, ועשו ככל שביכלתם שתורתה של אשכנז לא תשכח מישראל. במסרם לדורות הבאים בעל פה ועוד יותר בכתב את פרטי ההלכות והמנהגים, לתלמידיהם בישיבות ובספריהם לעם כולו. כך נשמרו בכתב מנהגי התפילה, הנהגות המצוות ודרכי החיים.

קהילות אשכנז היו מעין של חיי רוח שנבעו מהם בעוז ובתעצומות במשך דורות רבים. עדים ואמהות בישראל קמו ונצבו, קהילות קודש אשר בחייהם מילאו את העולם בתורה ומהרה, מצוות ומסורה, ובכוא יומם חרפו נפשם בנאמנות למות על קידוש השם, שם נצחו עומד לקהילות אלה, כגון שפירא, וורמיישא, מנצא (ג' קהילות שו"ם), ועוד עשרות ערים ואלפי ישובים גדולים וקטנים אשר שמרו על גחלת ישראל שלא תכבה.

סוגי המנהגים

יש המזהים במצעות 'מנהגים' עם ענינים וזמרים ושוליים, עם חווי עממי, ועם מה שמכונה באנגלית בשם 'פולקלור'. נכון הוא שהמנהג כולל גם את הדברים הללו, אבל לאמתו של דבר מציין המונח 'מנהג', בלשון העברית, כל תופעה בעולם החזרות על עצמה בתדירות מסוימת, אפילו את תופעות עולם הטבע והמכנולוגיה, כאשר חז"ל מספרים לנו על הפעלת כסא המלכות המתוחכם של שלמה המלך ע"ה, אותו ביקש פרעה נכה מלך מצרים להפעיל, הרי אומרים הם לנו כי "רשע זה פרעה נכה, כיון שביקש לישב על הכסא של שלמה, לא היה יודע מנהגיו". [1] וכן בבוא חז"ל לתאר התנהגות של בעלי חיים, הריהם אומרים: "מנהגו של עולם, זאבים הורגים העזים". [2]

ובחזרה אל החברה האנושית, המילה 'מנהג' שימשה מאז ומתמיד גם לתיאור חוקים וציון הרגלים משפטיים שאינם נובעים בהכרח מן התורה המסורה. כך מלמדת המשנה הראשונה במסכת בבא בתרא, כי לצורך בניית מחיצה בחצר השותפין, יש להשתמש בחומרים המקובלים, והמשנה נוקטת במלים: "הכל כמנהג המדינה". כיוצא בזה אומרת הגמרא: "מנהג גדול היה בירושלים, המוסר סעודה 'קיימרינג' בלשון ימינו וקלקלה, נותן לו דמי בושתי ודמי בושתי אורחיו". [3]

עם זאת, אין להתעלם מכך, שבמסורת ישראל נשתרש המושג 'מנהג' בעיקר בקשר לענינים התלויים בשמירת המצוות, אלא שכאן יש לנו מיגוון רחב של סוגי מנהגים, ומה נובע גם דירוג מידת חומרתם בעיני ההלכה. יש מנהגים הקשורים באופן קיומם של מצוות דאורייתא, ויש הקשורים במצוות דרבנן. יש מנהגים שעצם קיומם נובע מתקנות הרבנים שאחר חתימת התלמוד, ויש כאלה שצמחו ועלו מתוך העם. יש מנהגים שאין להם התנה עולמית, ויש שזיקתם להלכה היא רופפת, או אף עומדת בניגוד לה. יש מנהג של הציבור כולו, ויש מנהגם של יחידים.

נשתדל להביא, מתוך אוצר מנהגי אשכנז, דוגמאות לכל אחד מהסוגים הללו. נתחיל במנהג דאורייתא. מן התורה, מצות היום בראש השנה היא התקיעה בשופר "יום תרועה יהיה לכם". [4] כבר בימי חז"ל נתעורר ספק, אם התרועה היא יללה או קול אנהח או אפילו שניהם יחד, ומפני כך תקנו לתקוע לפי כל הספקות, והיינו בכל חיוב תרועה, לתקוע שברים בפני עצמם ותרועה בפני עצמם, וגם שניהם יחד. כל זאת, כדי להבטיח שאכן מקיימים את מצות התורה של תרועה, באופן הנכון והמדויק. [5] אלא שמאז ועד ימינו נפלו ספיקות חדשים באותם שברים ותרועה, הכולט שבהם הוא הספק בצליל התרועה, ונשתמש כאן בלשונו של רבי יעקב עמדין כדי להציג את הבעיה: "אנו רואים שאפילו בזמננו, הן עוד היום, מנהגי הארצות הלוקות באופן עשיית התרועה עצמה, כי יש בה שינוי גדול בין האשכנזים [=בני ארץ אשכנז] והספרדים ואנשי פולוניא, שהללו עושים אותה בעין מרומיטין [יונית: קול רועד] והללו עושים אותה מוט מוט כל אחד עושה כמנהגו ויוצא בה, כי בכל אופן מהנ"ל היא התרועה, ומכל מקום נראה יותר טוב וזמן המוכרח לעשותה מרומיטין, כדרך שזכרו הפוסקים, וכן כתוב: 'והרעותם'". [6] תרועה זו שר' יעקב עמדין מעדיף אותה, ה'מרומיטין', נשמרה במסורת אשכנז המובהקת, ואותה 'זכרו הפוסקים', היינו כל רבותינו הראשונים. [7]

מכון מורשת אשכנז

סקרנו פה מנהג שבאירקוזמו. עשויים אנו להחמיא את הדיוק של עשיית מצוה דאורייתא. נעבור עתה אל מנהג התלוי במצוה דרבנן. מחלוקת היא בין הרמב"ם והרמב"ן. אם תפילה היא חייב מן התורה או רק תקנת רבנן. אולם גם לדעת הרמב"ם, נוסח תפילת שמונה עשרה, הוא מתקנת חז"ל^[8] זהו התחום הכולט ביותר של פיצול המנהגים: נוסח התפילה, כיום מזוהים אנשים מבחינה חברתית, לאיזו עדה הם שייכים, מהו מוצאם המשפחתי, ואפילו לאיזו תפיסת עולם יהודית הם מקושרים. במידה רבה על פי נוסח התפילה בו הם מתפללים.

בין האשכנזים בימינו ידועים שני מנהגי תפילה: 'נוסח אשכנז' ו'נוסח ספרד'. הגדרות אלה מתייחסות לנוסח תפילות הקבוע, שהן כאמור מתקנת רבנן. מבחינה היסטורית 'נוסח אשכנז' הוא הנוסח הותיק של יהדות אירופה (מלבד הספרדים). בעת החדשה, כאשר התפשט במזרח אירופה נוסח תפילה חדש, אשר כונה כפי מתפלליו 'נוסח ספרד' (היות והוא מבוסס במידה רבה על נוסח הספרדים), עורר הדבר חילוקי דעות, אם מותר לשנות מנהג בה מהותי שמוצאו מחז"ל. בכל ארצות אירופה התעוררו חכמים מבין גדולי הדור להסתייג מכך, כמו למשל רבי יחזקאל לנדא בעל 'נודע ביהודה' (תע"ד-תקנ"ג) שמען בתקיפות:^[9] "נוסח שלנו אשכנזים תורה היא, ואף על פי כן הספרדים יחזיקו במנהגם, ויש להם על מה שיסמוכו, ולעולם אל ישנה אדם ממנהג אבותיו, אבל מה שהחדשים מקרוב באו לשנות במדינות הללו מנהג אבותינו הקדושים, המה לדעתי פוגמים בכבוד רבותינו בעלי התוספות והרא"ש, ועתידים ליתן את הדין, ואין כאן אהבה אלא שנאה, ו'לתאוה יבקש נפרד'^[10] ועליהם אני קורא: 'ולמשנאי אהבו מות'^[11] ו'המשנה ידו על התחתונה'^[12]."

ואם בתפילה עסקינו, נעבור באותו ענין אל הפיוטים וסליחות, שנתקנו בתקופה שלאחר חתימת התלמוד, ודרגת חומרתם פחותה מתפילות הקבוע. מנהגי הפיוטים מפוצלים לאין ערוך יותר מנוסח התפילה הקבוע. היות וסדרי אמירתם התגבשו רק בסופם של ימי הביניים, ונשענו בעיקר על בחירתה של מנהיגות הקהילה, קומבינאציות רבות של פיוטים וסליחות, נעשו לקניינם הבלעדי של קהילות בודדות וחבלי ארץ מצומצמים. מתוך אלה שהגיעו לדפוס, נוכר לדוגמא את 'מנהג שוואבן ושווייץ' או 'מנהג אלמנז' שול בפראג'. מחמת שאמירת פיוטים אינה מדינא דגמרא, ובעיקר, מפני התנגדותם של כמה מחכמי ספרד הראשונים לאמירתם בתוך התפילה, לעתים זלוול מסויים באמירתם, זלוול שיעור פוסקים אחרים לעודד את אמירתם ולהדגיש את חשיבותם. על המתח שנוצר בתחום זה, יעידו דברי 'המשנה ברורה' שמסכם את דעותיהם של ראשי המדברים בסוגיא זו: "מה"ר חיים ויטאל כתב בשם האר"י, שלא היה אומר פיוטים ופזמונים, אלא מה שסדרו הראשונים, כגון הקלירי, שנתקנו ע"ד האמת, וכן לא היה אומר יגדל, ומ"מ העיד בנו של מהר"ו על אביו, שכשהיה ש"ץ בקהל בימים נוראים, היה אומר כל הידוים וכל הפיוטים, וישמע חכם וממנו יקח חכמה ומוסר השכל, שלא לשנות המנהגים, ובשל"ה האריך בשם כמה גאונים, שמצוה לומר פיוטים, וכשפייט רבי אלעזר הקליר 'חיות אשר הנה מרובעות לכסא', וכו' [פיוט של קדושת מוסף בר"ה], להמחא אש סביבותיו"^[13].

חמורה ביותר היא אזהרתו של רבי יהודה החסיד (ר' תתקע"ו) כתב ב'ספר חסידים': "יש שימות שמשנה מנהג הראשונים, כגון פיוטים, שהורגלו לומר קרובין דרבינו משולם, שאחד אמר קרובין אחרת ומת בתוך שלשים יום"^[14] רבי יואל סירקיס בעל 'בית חדש' (ר"ת) אישר את חומרת הענין, בהעידו כי "אחד היה בזמנינו שהתחיל לבטל מלומר קרובין בקהל, ולא הוציא שנתו!"^[15]

ברם מעבר לחשיבות שבניצוח אמירת פיוטים, מצאו כמה פוסקים הצדקה לדבקות עקשנית בסדרי פיוטים וסליחות מקומיים, כשהם תומכים את דעתם בנימוקים שמוצאם בתורת הסוד, רבי ידידיה מיאה ווייל, בנו של ה'קרובן נתנאל' ויורשו ברבנות קארלסרוה, כתב בהסכמתו ל'סדר סליחות מכל השנה כמנהג עליון', שנדפס בקארלסרוה תקנ"ח, את המילים הבאות: "נהרא ונהרא פשמי', בעניני תפלה וסליחות ברהמים, ובפרט במדינות עליון מנהגם מסודרים ומשונים, משאר מדינות אשכנז בכל ענינים, וחלילה לבטל מנהגם כאשר הם מקובלים מדורות ראשונים, כי לכל מנהג יש שעך למעלה בשמי העליונים".

יש עוד סוג של מנהגים שכל הפוסקים התייחסו אליהם בחיוב גמור, אלא שנחלקו ביניהם אם הם הלכתיים או עממיים. למשל בלילה שלפני ברית מילה, נהגו בכל תפוצות ישראל לעשות 'זואכנאכט', שמירת לילה לתינוק, עם לימוד ואמירת קריאת שמע. לפי מנהג אשכנז עורכים בלילה זה גם סעודה, בה אוכלים בשר ושותים יין, נתעוררה השאלה, אם זו סעודת מצוה או סעודת רשות, והנפקא מינה היא, אם מי שקיבל עליו נדר לא לאכול בסעודות רשות, המתיר לו להשתתף בסעודת 'זואכנאכט', ה'נחלת שבעה' סבור שזו סעודת מצוה^[16] ואילו ה'מגן אברהם'^[17] וה'חות יאיר'^[18] מענו שזו סעודת רשות, ואם זו סעודת רשות, הרי שההלכה אינה מחייבת אותה, ואין בה אלא הידור של שמחת מצוה.

עוד קבוצה של מנהגים יש, שאינם לא מן התורה ולא מדרבנן, ואף על פי כן נהגו בהם חומרה יתרה, והם הקרויים 'מנהגי איסור', שיחיד או עדה קיבלו על עצמם חומרה, משום סייג וגדר מלהיכשל באיסור תורה, כגון מה שנהגו בקהילת וורמס שלא לאכול פירות יבשים כלל, כדי שלא יבואו חלילה לאכול תולעים המצויים בהם^[19] על מנהגים מסוג זה יש דיונים בפוסקים באיזה תנאים, אם בכלל, יש להם התרה^[20].

מכון מורשת אשכנז

גבולות מנהג אשכנז

ראינו סוגים אחדים של מנהגים ודרגות שונות בחומרתם, דירוג מנהגים השייך לכל אתר ואתר, לכל ארץ ומדינה. המושג 'מנהג אשכנז' מציין את מכלול ההנהגות הדתיות האופייניות לבני אשכנז. עצם המונח 'אשכנז' מרמז על גבולות מסוימים שבתוכם הוא שרר ולא מעבר להם.

לכאורה זהים גבולות אלה עם הגבולות הגיאוגרפיים, אם לא הפוליטיים, של האומה הגרמנית. אך לא כן. 'מנהג אשכנז' בניגוד ל'מנהג פולין' הוא המשכו של 'מנהג רינוס'. הכל נהר הריון בגרמניה מהה את העריסה של יהדות אשכנז ואת לוח שדרתה. בקהילות העתיקות שעל גדות הריון: שפירא, וורמיישא ומגנצא, התפתחו לפני אלף שנה מרכזי תורה שהשפיעו לדורות על יהדות אירופה. במרכז הרינוסי מופחה מסורת מנהגים קפדנית ומדוקדקת. ל'מנהג אשכנז' או 'מנהג רינוס'. יהדות צרפת הקדומה, שינקה את תורתה ומקצת מסורתיה מאשכנז, היתה פתוחה גם להשפעות מהדרום, מפרובינצא וספרד, ומנהגיה לא נשאו חותם אחד ויציב כרעותה באשכנז.

במאה הארבע עשרה, עם גירוש היהודים מצרפת, עלה כוחו של מרכז יהודי אחר, שעיקרו על אדמת אוסטריה ושלוחותיו הגיעו לאיזורים מסוימים בדרום מזרח גרמניה. כאן התפתחה מסורת מנהגים, שניכרות בה השפעות מעורבות של הרינוס ושל צרפת, מסורת שכונתה בשם 'מנהג אושמרייד'. בימיו של המהרי"ל עמדו זו מול זו שתי קבוצות מנהגים מנוכשות: 'מנהג רינוס' ו'מנהג אושמרייד'. בפרמיהם של מנהגים מסוימים היה השוני מורכב יותר, והתפצל למנהגי קהילות מקומיות.

בתקופה שלאחר המצאת הדפוס וחיבור ה'שולחן ערוך', נשכחו המושגים 'מנהג רינוס' ו'מנהג אושמרייד', אם כי יחידות המנהגים האלה המשיכו להתקיים, ואף התפשטו אל מעבר לגבולות הגיאוגרפיים הקדומים. גירושם ונדידותם, של בודדים ושל קהילות, במרוצת המאה החמש עשרה, הביאו להתפרסות 'מנהג רינוס' על פני חלקים נרחבים בגרמניה, ובמקביל להתפרסות 'מנהג אושמרייד' על פני פולין ורחבי מזרח אירופה. מאז ואילך היו ידועים שני מנהגים מרכזיים: 'מנהג אשכנז' (לשעבר 'רינוס') ו'מנהג פולין' (לשעבר 'אושמרייד'). בתקופה זו שרר 'מנהג פולין' גם במוראביה ובוהמיה, הונגריה וליטא, וכן בקהילות היהודיות החדשות באיזורים הסלאביים-למחצה של גרמניה. היינו מזרח גרמניה. קהילות ידועות בגרמניה, כמו האמבורג וברלין, נהגו למעשה כ'מנהג פולין', כי מייסדיהן של קהילות מאוחרות אלה הגיעו מאוסטריה ופולין, והביאו עמם את מסורת ארצות מוצאם. השפעה מוגבלת היתה גם ל'מנהג אשכנז' על קהילות אלה, בשל הגירה מסוימת של יהודים מדרום ומערב גרמניה. כגון בניגון מעמי המקרא ובהכרת לשון הקודש.

והיכן פשט 'מנהג אשכנז'? בתקופה זו הוא 'כבש' כביכול, מידי 'מנהג אושמרייד-פולין' את באוואריה; הוא התבסס באמצעות התיישבות יהודית מחודשת, בצפון צרפת; חדר לצפון איטליה והתקיים שם תקופה ממושכת; שלט בעלזא, הולאנד ושווייץ, וכמוכן בכל דרום ומערב גרמניה. קו הגבול בין 'מנהג פולין' ל'מנהג אשכנז' בתוך גרמניה עצמה, עבר פחות או יותר לאורך נהר האלבה שחוצה את גרמניה מצפון לדרום.

חשיבותו של מנהג אשכנז

אותו יחס של כבוד, ואותה חרדת קודש בפני 'מנהג אשכנז', שראינו בדברי החת"ס, הם בימיו להשקפת עולמם של רבים מגדולי ישראל אשר הכירו את מנהג אשכנז, ועוד בזמנים רחוקים נמצאו לו דוברים נלהבים שהעלו אותו על נס, וראו במנהגי ארצות אחרות סמיה מן המסורת הצרופה. משקיף אונייקטיבי כמו הרמב"ם, כבר כתב על בני מערב אירופה כי

הם "בריאים מחולאי המנהגות ומדעות האחרונים ודרכיהם, ואין אצלם אלא ענינים נאותים ללשון הש"ס". [21]

חכמי אירופה שהכירו מקרוב את ההבדלים הפנימיים בין 'מנהג רינוס' לבין מנהגי ארצות אירופה האחרות, הביעו את הערכתם היתירה למנהג הרינוס. רבי יצחק ב"ר משה בעל 'אור זרוע', שהיה יליד בוהמיה שלמד בישיבות גרמניה, נשאל פעם על מה סמכו אותם 'שומים', בדברי השואל, המקדשים בבית הכנסת, גם כאשר אין אורחים מצויים שם. בתקופה ההיא היה הקודש בבית הכנסת מקובל בכל הארצות, אך היות שגם באשכנז נהגו כך, ראה ה'אור זרוע' בדברי תלמידו עלבון מיוחד למסורת אשכנז, והדבר חרה לו היטב, כפי שנראה בדברי תשובתו:

ואשר כתבת שאודיעך סמך לאותם שומים מקידוש של בית הכנסת, אחרי שאין יכולין לצאת באותו הקדוש, ואורחין אין כאן, צר לי עליך והיטב חרה לי, כי נתת את פיך להחטיאך, ותמיה אני על חכם ונבון כמך שהיית רשאי להוציא דבר מפך, הלא ידעת כמה גאוני גאוני וקדושי עליון רבותינו שכמגנצא ושבוורמשא ושכשפירא, הלא משם יוצאת תורה לכל ישראל, הלא נהגו מיום שנוסדו כל הקהילות שברינוס ושככל ארץ אשכנז ומלכות שלנו, נהגו אבותינו ואבות אבותינו, צדיקים וקדושים, חכמים מחוכמים, ועתה אתה כותב עליהם: 'שומים'?! והלכה אומרת, [22] ואתם מכיון שנהגו אבותינו נחיו נפש אל תשנו ממנהג אבותיכם, כי לא דבר רק הוא, ואם הוא רק, מחסרי הכינה ומריקני המוח הוא ריק, שאבותינו נהגו כדן וכתורה. [23]

מכון מורשת אשכנז

כאן הלך האור ורוע' וביאר שהקידוש בבית הכנסת לא ניתקן מעיקרו עבור אורחים. אלא לקידוש היום ברכים. תוך הסתמכות על כמה גמרות בירושלמי הוא זרע אור חדש על ההלכה כפי שהיא נמצאת בבבלי במסכת פסחים. בסוף דבריו חזר להוכיח את שואלו: "ואתה איש חכם ונבון... תהיה דעתך נמוכה, נגד רבותיך נוחי נפש, למען תאריך ימים ושנים בעסק התורה ובקיום המצות".

אולם קנאות של ממש למען המסורת האשכנזית, אנו פוגשים במאבקם של חסידי אשכנז בסדר התפילות שנהג בצרפת ואנגליה. בהשוואה לנוסח התפילה האשכנזי, מצויות בנוסח הצרפתי-אנגלי הקדום, תוספות מילים במקומות שונים. מסתבר שהיו באשכנז אנשים שחשבו את הנוסח הצרפתי-אנגלי לעשיר או מעולה יותר משלהם, והחלו להתפלל על פיו. תופעה זו קוממה את חסידי אשכנז, ובמילים חריפות הוזירו מפני שינוי הנוסח. בקשר לתפילות ראש השנה, בה היו ההוספות הצרפתיות מרוכזות יותר, אנו מוצאים ב'סדר חסידי אשכנז' את האזהרה הבאה:

המוסיף וגורע בה אפילו אות אחת, תפילתו אינה נשמעת, כי כולה במדה ובמשקל כאותיות ובתיבות וסודות הרבה היוצאים ממנה, וכל ירא השם יזהר בה מלפחות ולהוסיף, ולא ישמע אל צרפתים ואנשי איי-הים שמוסיפים בה כמה וכמה תיבות, כי אין רוח והכמה נוח בהם, כי לא נמסרו להם מעמי התפלה והסודות, כי חסידים הראשונים היו גנוזים הסודות והמעמדים, עד שבא רבינו הקדוש, רבינו יהודה החסיד ז"ל, והוא מסרם לאנשי משפחתו החסידים ככתב ובעל פה וכתב רבינו החסיד ז"ל: המוסיף בתפילה אפילו אות אחת, עליו ועל ביוצא בו נאמר: "נתנה עלי קולה על בן שנאתיה". [24] ממרוצת דברי חסידי אשכנז, עולה שלא היתה להם כל ביקורת על הנוסח הרווח באשכנז, וכי הוא עלה יפה עם המעמדים והסודות שבידי החסידים הללו. בעיני חכמי אשכנז היתה עדיפות מברעת למסורת אבותיהם על פני מסורות אחרות, בעיקר ביחס למסורת ספרד, שעל פניה העדיפו אפילו את המסורת הצרפתית.

דברים ברוח זו השמיע הרא"ש, שנאלץ לברוח מגרמניה ולהתיישב בספרד, כאשר נשאל במקום מגוריו החדש על כשרותו של עוף כידוע נאכל עוף רק על פי מסורת המעידה על מהרתו, ולעוף זה היתה מסורת מקומית על היותו מהור, השיב: "דע כי אני לא הייתי אוכל על פי מסורת שלהם, כי אני מחזיק את המסורת שלנו וקבלת אבותינו ז"ל חכמי אשכנז, שהיתה התורה ירושה להם מאבותיהם מימות החורבן, וכן קבלת רבותינו בצרפת, יותר מקבלת בני הארץ הזאת". [25]

דבריו הקצרים, אך רבי המשקל, של הרא"ש, הותירו רושם בדורות הבאים, והם צוטטו לא אחת בספרי הפוסקים, ביניהם גם עמוד ההוראה הספרדי מרן ה'בית יוסף', שהביא את דברי הרא"ש הללו כמלואם ללא כל תגובה מצדו. [26] פרשנות היסטורית לדברי הרא"ש, נתן לנו רבי יעקב עמדין: "בני אשכנז מוחזקים בקבלתן, כמו שכתב הרא"ש בתשובה, יותר הרבה מהספרדים, עם שנודע גזעם מגלות ירושלים, גם היו להם גאוני בבל, מורים ומלמדים, כגון ר' משה ור' חנוך בנן, ומן אז והלאה העמידו תלמידי חכמים גדולים בתורה, אך קודם זה היו ריקנים מאד, לא נתפשט ביניהם התלמוד לפני זה כלל, מה שאין כן בני ישראל שבאשכנז, שלא פסקה מהם ישיבה דור אחר דור מימות החורבן, נתנו נפשם על ידיעת ושמירת התורה כמשפחה וכהלכתה, על כן בודאי קדמו להם בידיעת פרמיה על הנכון". [27]

דברי הרא"ש, שנאמרו במקורם כהשקפה אישית, הפכו בידי מהרי"ל לכלל גדול בהלכה והוראה לרבים, באחת מתשובותיו כתב מהרי"ל: "מסורת דידן עדיף, דכהא' גוונא כתב הרא"ש בתשובתו הילכך ניסמי מסורת אחריתי מקמי מסורת דידן", כלומר, נדחה מסורת אחרת מפני המסורת שלנו. [28]

מנהגי פולין בספרי הרמ"א

בתקופה מאוחרת יותר, כאשר התפתח במהירות מרכז תורה חדש בפולין, עמד מנהג אשכנז מול מתחרה חדש, שאיים על עצם קיומו. פולין במאה השש עשרה, היתה פתאום למרכז תורה רב-עצמה, שעלה בגודלו על המרכז הישן באשכנז המודולדת מיהודית. פולין היתה למטרופולין של תורה, וקולם של חכמי החל להשמע בכל הארצות, הכולט שבהם היה הרמ"א. שספריו בהלכה היו עד מהרה לתל שכל פיות פונים אליו כאירופה כולה. הדבר בא לידי ביטוי מובהק בספרו של אחד מגדולי רבני גרמניה בעת ההיא, רבי יצחק מוזיא: "נשאלתי, אי יש להורות אחר שו"ע דמהר"מ איסרלניש ז"ל, מאחר שקיבץ כל חומרות של הבתראים, וכל מנהגי המדינות והארצות שלנו, כאשר נמצא בהקדמתו, תשובה, אומר אני, בודאי הגון מעלתו, אין לה ערך ושיעור ושולחנו ערוך בכל מיני מעמדים, אליבא דרבותינו אשר אנו במדינת אשכנז מימיהם שותים". [29] רבי יצחק מוזיא המשיך למנות את יתרונותיו של השו"ע עם פסקי הרמ"א, אך גם לא הסתיר את הסתייגותו מן השימוש בו, על ידי מי שאינו מורה הוראה מובהק, כי מחמת קיצור דבריו של הרמ"א, וחסרון המשא ומתן ההלכתי, עלולים המשתמשים בו להיכשל בהלכה.

רבי יצחק דחה את ההישענות המוחלטת על פסקי הרמ"א וכבך עקף את הבעיה האחרת שהציב הרמ"א לבני אשכנז, מעבר לפסקים שלא עמדו בסתירה למנהג קבוע כלשהו, הובאו בדברי הרמ"א הנחיות רבות הקשורות במנהגים מקובלים. הנחיות אלה משקפות בדרך כלל את מנהג אושטרייך-פולין, ככל שסמכות השו"ע כפוסק גדלה באשכנז, גבר החשש שה'מפה' של הרמ"א תגרום לביטולו של מנהג אשכנז הישן.

מזון מורשת אשכנז

מענין הדבר, שהלוחם הגדול ביותר נגד חידרת מנהגי פולין לאשכנז, היה דוקא אחד מחכמי פולין, רבי חיים בר בצלאל, אחיו של המהר"ל מפראג. היה חברו של הרמ"א מימי למודם המשותף בישיבת רבי שלום שכנא בלובלין. ר' חיים ראה את עצמו מוסמך לדון ביחס שבין מנהג אשכנז למנהג פולין, מפני שהכיר מקרוב את מנהגי שתי הארצות, בהן חי וזכה ברבנות. הוא חיבר השנות על ספר 'תורת המצות' של הרמ"א, בשם 'זיכרון מים חיים', וחיבר להם הקדמה ארוכה, בה נימק את עיקרי התנגדותו לדרכו של הרמ"א בהלכה. בהקדמה זו השתדל ר' חיים לעקור את הדעה שנשתרשה, כאילו ספרי הרמ"א מייצגים גם את מנהגי אשכנז. "הקדמתי את עצמי להסיר ממנהגי מדינת פולין". כתב, לא הפולנים מוסמכים לדבר בשם מנהג אשכנז, כי "מי יוכל לברר לנו עיקר מנהג בני אשכנז כמוהם, כי הם [=בני אשכנז] ינחו וישקמו תהילה לא-ל על שמריהם, שם חכמה, שם הועד מקדם קדמתיים". כלומר, בני אשכנז לא היגרו ממקום למקום באופן שחלקים ממסורתם יכלו ללכת לאיבוד, כדרך שאירע לאחרים. הוא המשיך ומעין: "כמו שהרב [רמ"א] ז"ל היה מוכרח להודיע חילופי מנהגי בני מדינתו ממנהגי בני מורה, כמו כן הוא הכרח גדול להודיע חילופי מנהגי בני אשכנז ממנהגי מדינת פולין. שאם הרב לא רצה לבטל מנהגו מפני מנהג ארץ ישראל, כל שכן שאין לבני אשכנז לבטל מנהגם מפני מנהג מדינת פולין".

ר' חיים סבור היה שהרמ"א עצמו לא התיימר כלל לכפות את מנהגי פולין על ארץ אשכנז, ורק המדפים הוא זה שהציג את ספרו של הרמ"א כאילו הוא משקף גם את מנהגי אשכנז, כדי להגדיל את מספר הקונים בכל ארצות אירופה. ציין זאת ר' חיים בכתבו: "הנה הרב [רמ"א] עצמו לא כתב בהקדמת ספרו רק ממנהגי בני מדינתו, ולא זכר מנהג אשכנז כלל אכן המדפים הוסיף מדליה, והזכיר גם כן אשכנז בפירושו בדף הראשון, כי עיני הקונים לעולם ישוטטו בתחלת הספר ובוזה הרבה לו קונים בכל המדינות".

שומרי מנהג אשכנז

האם נתמלאה משאלתו של ר' חיים מפרידבורג? האם החזיק 'מנהג אשכנז' מעמד בפני השפעתו העצומה של ה'שולחן ערוך' עם ה'מפה' של הרמ"א? קשה להשיב על כך בצורה חד משמעית, באשר לפסקי הרמ"א בדברים שאינם נוגעים למנהגים קבועים, התקבל הרמ"א כסמכות עליונה, בלתי ניתנת לערעור כמעט, אד בדברים הנוגעים למנהגים מקובלים, דבקו בני אשכנז בנאמנות למנהגי אבותיהם, כשהם נעזרים במידה רבה ב'ספר מהרי"ל', שנחשב לאבי מנהגי אשכנז בדורות האחרונים. השפעתו של המהרי"ל לשימור 'מנהג אשכנז', היתה גדולה, הן בחייו והן לאחר מותו. בחייו עצמו פעל בעצמו לשיקום רוחני של קהילות אשכנז ההרוסות מגזירות ק"מ, והספיק להחייאת המנהגים הישנים, תלמידו של המהרי"ל, ר' זלמן משוטיגווערא, העלה את מנהגי המהרי"ל עלי ספר, בו תוארו גם מנהגי קהילות הרינוס.

ספר מנהגי מהרי"ל שנכתב כמאה שנים לפני ה'שולחן ערוך', ונפוץ בעשרות, ואולי מאות, כתבי יד, היה מבצר ליהדות אשכנז לנוכח השפעת מנהגי פולין הכלולים בחיבורו של הרמ"א, ברם, עיקר כח העמידה של 'מנהג אשכנז', בא מחוסנם של האנשים עצמם, וכאן יש להבחין בשלוש קבוצות, האחת, בני הכפרים הפשוטים, השניה, בני הקהילות העירוניות המיוחסות, והשלישית והעיקרית: חכמי התורה, כל קבוצה דבקה ב'מנהג אשכנז' על פי נמיותיה, בני הכפרים, שהיו ברובם פשוטי עם, דבקו במסורת אבותיהם מתוך רגש עמוק של שמירתה, הגאון ר' חגי חנוך פרנקל, רבה של האנאו בסוף המאה השבע עשרה, הגדיר את המיפוס הזה בצורה קולעת: "אנכי הודע ומכיר את מיב זקני מנהגי מדינת אשכנז היושבים בערי פרוזים, שכמעט הם מוסרים את נפשם שלא לעבור על מנהג, אף שאין לו שחר ויסוד כל עיקר, יותר מעל גופי תורה, עד שכמעט בעו"ה התורה כרוכה ומונחת בקרן זווית, ואדם אין בארץ אשר יתן אל לבו ללמד את בנו תורה להרבות ישיבה להגדיל תורה ולהאדיר, ולקיים המנהג, הוא עוקר הרים כדי שלא לבטל כל עיקר, ולזה אני אומר שלא להעבירם על מנהגם בשום ענין, ואף שאין להם על מה לסמוך ומי יודע [אם] (ש)אין מנהגם מיוסדים על אדני האמת, על פי אבותיהם הקדושים אשר בארץ המת, אשר מהם יצאה הוראה לכל ישראל".^[30]

קבוצה שניה היא של בני הקהילות המיוחסות, שהבולטת שבהן היתה, בדורות אלה, קהילת פראנקפורט דמיין, אצל הללו התפתח מה שנקרא בגרמנית 'לוקאל פאמרוויסמוס', פאמרוויטיות מקומית, על ארון הקודש בוורמס, היה חרות הפסוק: "לא טוב אנכי מאבותי"^[31] בתור אזהרה למי שיעלה הלילה על דעתו לסטות ממנהג וורמסאי כלשהו.

ומעבר לאלה, עומדת הקבוצה השלישית, של חכמי אשכנז גדולי התורה, אלה לא יכלו להיסתף ברגשות עממיים עמומים, ושקלו כפלם, כל מנהג, לאור הגמרא והפוסקים, מהם שחיברו ספרי מנהגים שלמים, שמטרתם להנציח כל דקדוק קמין שנהוג בקהילותיהם, לחכמי התורה היתה הערכה גדולה ביותר למסורת באשכנז, ורבים מהם העדיפו אותה בצורה מפורשת על מסורות אחרות בנימוק אותו השמיע ה'חות יאיר' שבני אשכנז "בריאים כמריאים משיבושי וקלקולי המנהגים".^[32]

רבי נתנאל ווייל בעל 'קרבן נתנאל' חזר על דעת קודמיו כי "מנהגי אשכנז מיוסדים על אדני פו ומשובחים יותר ממנהגי פולין", והבהיר שעוד בימיו קיימים מנהגים אלה, כי "הגאונים שהרביצו תורה בישראל, כגון מהרי"ל ומהרי"ו, הם קבעו לדורות כל חומרות ומנהגים, אשר אנו בני אשכנזים נגדרים אחריהם".^[33]

מזון מורשת אשכנז

דעה זו השמיע גם רבי יהונתן אייבשיץ. בהוסיפו כי "התורה היה מסור לחכמי אשכנז... ומה נדע אשר לא ידעו הם?" [34] "דעו!" קבע גם רבי משה סופר בעל 'חתם סופר'. "כי כל המנהגים הללו שבאשכנז נוסדו על פי רבותינו בעלי התוספות. רש"י ותלמידיו. תושבי ארץ ההיא" [35]

קהילת פראנקפורט מבצר עוז למנהג אשכנז

בכמה קהילות בגרמניה חל כירסום וזחל ב'מנהג אשכנז' ההיסטורי. אם בהשפעת בני פולין שהגיעו לאשכנז אם בהשפעת ספרי הלכה של חכמי ארצות אחרות. בדורות האחרונים עמדה קהילת פראנקפורט דמיין כמבצר עוז למסורת הראשונים ולמנהג אשכנז המובהק. הכבודה הרוחנית עברה מקהילות שו"ם לקהילת פראנקפורט דמיין. היהודים גורשו למשך מאות שנים ממנצא ושפירא ואילו אוכלוסיית וורמיישא הלכה ונדלדלה בגוף וברוח. קהילת פראנקפורט דמיין היתה במאות השנים האחרונות 'ירושלים דאשכנז' וזאת בזכות עתיקותה, ישיבותיה הגדולות והמפורסמות. גדולי התורה שביהנו בה ברבנות, והצטיינותה בשמירת מסורת אשכנז ללא פשרות. בקרב קהילות אשכנז הותיקות היה לה מעמד בכורה, והיא היתה המצפן והתמרוד לקהילות רבות, קטנות וגדולות, בדרום ומערב גרמניה.

למעמדה המיוחד הזה של פראנקפורט רמו בן השל"ה, רבי שבתי שפטיל הורוויץ בעל 'ווי העמודים' (ת"ך), בהגדרתו הבאה: "ראש ההר. ק"ק פראנקפורט עיר הגדולה לאלקים, בכל מדינות אשכנז היא תל תלפיות שהכל פונים אליה" [36]. לעתים ציינו זאת בספרי תפילות, בשערו של מחזור, ללא מקום דפוס, שנדפס בשנת שפ"ה. נאמר: "ראה זה דבר חדש, כבר לא היה לעולמים, מחזור קטן מסודר כפי סדר ומנהג דק"ק ורנקבורט ושאר קהילות ומדינות האשכנזים יצ"ו, וגם כמנהג פולין" [37]. פראנקפורט צוינה בתור הקהילה המובילה באשכנז, כך גם בשער מחזור שנדפס בשנת תע"ב בעיר פולנית שעמדה תחת שלטון פרוסי, הובהר כי הוא "כמנהג ורנקבורט דמיין ומדינות אשכנז" [38]. רבי יעקב הכהן פופרס בעל 'שב יעקב' (ת"ל"ת ק) כתב לאחד משואליו: "דברים התלויים במנהג אין מן הצורך להודיע, כאשר ראה ראיתי שדרש ושאל אחר זה לק"ק פראנקפורט, וכפי המנהג שם כרוך אחריה כל מדינות אשכנז" [39]. לדוגמא מסר על מקום רבנותו הראשון בקהילת קובלניץ, שבניה "נוהגין בכל דבר מנהג פראנקפורט" [40]. בנו של ה'הפלאה' ויורשו ברבנות קהילת פראנקפורט רבי צבי הרש הלוי הורוויץ בעל 'מחנה לוי', חזר ואישר בשנת תקע"ה, כי "כאן פה קהילתנו יע"א... רוב קהילות אשכנז נמשכין אחר מנהגינו" [41]. את ספרו 'דברי קהלת' הדפיס רבי שלמה זלמן גייגר בשנת תרכ"ב, כדי להודיע "מנהגי תפלות ק"ק פראנקפורט על המאין, עליון יבוננה, ושאר קהילות אשכנז ההולכות אחריה" [42].

גם הקהילות הקדומות וורמיישא (וורמס) ופרידבורג (פרידיברג) הכירו בחשיבותה של פפד"מ, עד שרבי חיים מפרידבורג (ש"מ"ח) אחי המהר"ל מפראג, ששימש ברבנותן של קהילות אלה, מעץ כי בעזרתה של פראנקפורט זכה להכיר את מנהגי אשכנז האמיתיים: "זה לי גם כן כ"ו שנים שעמדתי בב' קהלות גדולות, וירמיש ורדיבורג, ושואף הולך הייתי תמיד גם כן בקרית מלך רב, ק"ק וורנקבורט יע"א, תמיד דרשתי וחקרתי ושאלתי היטב אחר מנהגי המדינה" [43]. כיוצא בזה רבי יאיר חיים בכרך בעל 'חות יאיר', שהיה דור שלישי ברבנות קהילת וורמיישא העתיקה, דן עם רבני אשכנז בדורו על מנהג כלשהו בחופה, וסיפר כי כדי להיחלץ מהספק "אחר כל הנ"ל, כתבתי לק"ק ורנקפורט, לאחד המיוחד שבק"ק, שיודיעני איך המנהג שם" [44].

הקהילות שעמדו תחת השפעתה של פראנקפורט או קרובות לה בהליכותיהן ומנהגיהן, היו בעיקר אלה שבחבלי הארץ הסמוכים לה, כבר עמדנו על כך שלמנהג גרמניה הישן היו שני שמות: 'מנהג רינוס' ו'מנהג אשכנז', שניהם באים בעצם להגדיר את תחומי הגיאוגרפיים, הגדרה גיאוגרפית נדירה יותר, היא: 'ערי פראנקיא', השם 'פראנקוניה' או 'פראנקן', שימש לציון חבלי הארץ אשר משני עברי המיין, הוא הנהר שהתפרסם בתולדות ישראל בזכות אותה עיר ואם בישראל שישבה לגדותיו: פראנקפורט דמיין, השם 'פראנקפורט', משמעו בגרמנית עתיקה: שער הפראנקים, ה'חתם סופר', שהיה יליד פראנקפורט, כתב על הגבולות הגיאוגרפיים של המסורת האחרונה בערי פראנקיא, כאשר יצא להגן עליה מפני מתקיפה, אחד מרבני הונגריה כתב לחת"ם דברים קשים בגנות המנהג באשכנז, להתיר גילוח לאבל אם נודמן לו בתוך השלושים להיות בעל ברית, השיב לו החת"ם:

מה שכתב על ערי פראנקיא עושים שלא כדון תורה, חלילה לומר על עם ה' בזאת, דבר זה, כי זה פוגע בכבוד מורי ורבותי, וחבירי ואבותי הקדושים, נוחי נפש, ואשר המה חיים עורנו, ה' עליהם יחיו... ותלוי'ת ידם רב להם, וגדולים ומוכים הם וקדושי עליון... ויהיה יודע, כי ערי פראנקיא הם כל קהילות אשכנז מתחת פרוורדא [45] דפירודא, כי שם עדיין נהגים נהגין מנהג פולין ברוב דבריהם אבל משם ולהלן, מגלילות ווערצבארג [=וורצבורג] ולהלן, משך נהר מאינוס וריינוס עד חים הגדול ובכלל, הם ערי פראנקיא, ובכללם פראנקפורט, מנצא, וירמישא, מעין, מנהיים וכדומה.

ורוב מנהגם על פי רב עמרם גאון, אשר עמדתי על קברו במנצא, ורבי יואל, ורבי אפרים כבונא, ובעלי התוספות ורש"י, ומהר"ם מרוטנבורג, והרא"ש והמור, ומה אאריך בזה? אך יעיין בספר 'נוהג כצאן יוסף' ובספר 'יוסף אומין'... שם ימצא מנהגיהם משונים הרבה מהסכמת רמ"א, כי דבריו של הרמ"א נאמרו על מנהג פולניא, והם בני פראנקיא לא שינו מנהגם הקדום בשביל זה. [46]

מכון מורשת אשכנז

החת"ם ציין כי בפירודא "עדיין נוהגים נוהגין מנהג פולין ברוב דבריהם". למעשה בפירודא התפללו על פי מחזורי מנהג אשכנז ונהגו רבות כמנהג אשכנז המובהק. מתוך ספר מנהגי קהילת פירודא עולה שהיא היתה יותר נאמנה למסורת אשכנז ממרבית קהילות יוצאי אשכנז בזמננו. אך לא באותה מידה קפדנית ודקדקנית של פראנקפורט. עיר מולדת החת"ם. ו'סמייתה' הקלה של פירודא ממנהג אשכנז המקורי וכתה אותה מאת החת"ם לציון של: 'מנהג פולין ברוב דבריהם'. תוך ציפיה מצד החת"ם שמצב זה הוא זמני. 'עדיין'. ולא של העתיד. אמנם סידור התפילה (ויתן לך וכדומה) והמחזור המערבי התקבלו בפירודא ובנותיה. אך נשאר כמה סימנים למקור האוסטרייכי: אין ברכת כהנים בשחרית אלא במוסף בלבד. וכשחל בשבת אין ברכת כהנים כלל; אין אמירת מערכות גם כשחל בשבת; אין אמירת 'כמה מדליקין' בליל שבת כשחל ביום טוב ובחול המועד; אומרים 'ברכי נפשי' בשבתות חדשי החורף ועושים קידוש בליל שבת אחר אמירת 'אמר ר' אלעזר' ולא לפניו.

סידורי התפילה

השמרנות בפראנקפורט ובנותיה היתה בכל המנהגים הקשורים לארבעת חלקי השולחן ערוך. וכך באופן לא פחות בולט גם בנוסח התפילה. קהילת פפד"מ שמרה בעקשנות על נוסחי תפילה קדומים. ואך מעט הושפעה מסידורי התפילה החדשים שהכלילו נוסחים השאובים מהצעות תיקון של בעלי דקדוק מסוימים או מנוסחים שמקורם הראשון הוא ספרדי ואינם תואמים את מסורת הראשונים נחלת חסידי אשכנז.

המנהגים שלפנינו מבוססים בעיקר על מנהגיה של פראנקפורט. שהיא ברוב הפרטים שמרה על מסורת אשכנז שהיתה רווחת גם במקומות אחרים באשכנז. אלא שבדורות האחרונים נשתנו במקצת בגין השפעות שונות. מנהג פראנקפורט ייצג בדורות האחרונים את מנהג אשכנז המובהק ביותר. האיתן ביותר והקדום ביותר.

יצוין, כי הציון הכללי של בתי הכנסת בכל קהילות אשכנז היה זהה למדי. וציון זה נשמר גם בקהילות שנהגו כמנהג מרכז אירופה ושבתן התפללו מתוך מחזורי 'מנהג פולין' (היינו פולין שבתקופה המרום-הסידית). ההבדלים הבולטים ביותר בין 'מנהג אשכנז' המובהק לבין מנהג אשכנז הקרוי 'מנהג פולין' היו בסדרי הפיוטים והסליחות. חלק נוסף של ההבדלים בין פפד"מ לקהילות שלא נהגו כמותה. הם שינויים שאומצו באותן קהילות בתקופות המאוחרות בניגוד לפפד"מ שהתעקשה על המשכת מורשת הקדמונים.

יהודי אשכנז בתקופת הראשונים התפללו מתוך ספרי תפילה ומחזורים שנכתבו בידי סופרים על גבי קלף. המונח 'תפילה' בספרי רבותינו הראשונים וכן בשפת הדיבור החיה של יהודי אשכנז עד הדור האחרון. מציין 'סדור תפילה'. גם בתקופה מאוחרת. כאשר כבר היו מצויים סדורים ומחזורים מודפסים. מזה מאות שנים. ויד כל אדם משמשת בהם. נהגו בקהילות התיקות. להעמיד לרשות הש"ץ סדור מיוחד הכתוב על קלף בכתב יד של סופר. ניתנו לכך מעמים אחדים. האחד. שבכתובה זו ניתן להקפיד על נוסח הקהילה המדויק. בלא להזדקק לנוסחאותיו של המדפיס. דבר זה היה חשוב במיוחד בקהילות אשכנז העתיקות. שהקפידו לשמור על מסורת הקדמונים. מעט נוסף. שסידור כזה הוא תמיד רבוש הקהילה וראוי לו לש"ץ להשתמש בסדור ששייך לצבור כולו. עוד יתרון היה לסדורים אלה. שהם היו ככתובה ממש עם אזכרות שנכתבו לשם קדושה. ולא דפוס שנחלקו בו הפוסקים אם דין 'כתב' לו. ברם. ממעט זה גופא היו שערערו על כתיבת סדורים והעדיפו את המודפסים. שהרי מדינא דגמרא אסור לכתוב סדורים כלל. "דכותבי ברכות כשורפי תורה".

כתיבת סדורים אלה עבור שליחי הצבור נחשבה למצוה גדולה. והיו רבים "שמוציאין ממון הרבה לכתוב לכתוב התפלות ומכלים ממזנס בכך". יוקר ההוצאה של כתיבת סדור כזה. גרמה לכך שבני קהילות אחדות נאלצו ליטול את תשלום הסדור "ממעט הצדקה".

ברם. הציבור הרחב נאלץ להסתפק במחזורים שיצאו בכתיב-דפוס בערים שונות. כגון ויניציאה. זולצבאך. אמסטרדם. מיין ועוד. בשנת תק"ם החלו להופיע הסדורים 'שפה ברורה' ו'שפת אמת' של רבי בנימין וולף היידנהיים בעיירה רעדעלהיים. תרומתו הגדולה של היידנהיים במחזוריו היתה הגהת הפיוטים משיבושי המדפיסים. ותרומתו החשובה בסידוריו היתה ניקוד אחיד ומדויק. לעומת זאת בנוסחאות התפילה שינה היידנהיים לעתים קרובות מנוסח אשכנז הישן. באמצע הצעות 'תיקונים' של המדקדק המשכיל יצחק סאמאנוב. וכן בשלבו ללא אבחנה גירסאות של נוסחי ספרד ופולין שנדחו בזמנו על ידי רבותינו הראשונים באשכנז.

הדבר לא ידוע כיום. שנוסח סידורי רעדעלהיים מאת החכם ר"ו היידנהיים זצ"ל לא התקבל בפפד"מ. מפני שהוא שינה מנוסחי הקדמונים. הוא נגדר בכמה דברים אחר המשכיל יצחק סאמאנוב (שהתחזה ליהודי מאמין בלבשו מלבושי פולין). וכך כתב ר"ו"ה בהקדמתו למחזור של פסח: "וזאת לדעת. כי בסדר התפלה הלכתי בשימת החכם בעל 'יעתר יצחק'. והדפסתי רוב הנוסחאות על דעתו והכרעתו".

מלבד זאת ר"ו"ה מערב לעתים בנוסח אשכנז המובהק את נוסחי ספרד ופולין. ללא ספק שבעל דקדוק גדול היה. והוא גאל את הסידור מקמשוני הניקוד המשובש. אך מה שנוגע לנוסח. היות והוא ביקש למכור את הסידור שלו גם בקהילות כמנהג פולין. יצא סידורו מעורב מנוסח אשכנז ופולין. בנוסף לתיקוני הנוסח לפי רוח ימיו.

מכון מורשת אשכנז

את הנוסחים החדשים בסידור רעדעלהיים מייאנו לקבל שומרי מסורת אשכנז המובהקים בפפד"מ. אם נעיין בספר המנהגים החשוב ביותר של פפד"מ שנכתב בדורות האחרונים, הוא ספר 'דברי קהלת' של רבי שלמה זלמן גייגר, נמצא שהשיג על נוסחי החדשים של היידנהיים בסידורו ובמחזוריו, בעשרות מקומות!

בדורות האחרונים הורגלו בני פפד"מ להשתמש בסידוריו, בהיעדר סידור משובח הימנו, אך הגיהו בהם בכתב ידם את הנוסח מתחילת הסידור ועד סופו, ורק מקצת הגהות אלה, הגיעו לדפוס בשולי דפוס רעדעלהיים המאוחרים, וגם אלה לא כולם מדוקדקים. הם נמסרו לדפוס על ידי חברי הקהילה הכללית שלא פרשה מהרפורמים, ומשקפים כנראה את מה שנשמר אצלה.

מרן החת"ס שיבח את רוו"ה על הגהת הפיוטים ותרנומם, שאלמלא הוא נשתקעה אמירת הפיוטים בדורות הללו, אך לא הזכיר בשבחיו את איכות נוסח הסידור. כך כתב: "החכם השלם מו"ה וואלף היידנהיימר שי"... כילה כמה זמנים בהגהת הפיוטים ולתרגמם בלשון אשכנז, ואלמלא הוא הפיוטים כבר נשתקעו ולא נאמרו בדורות הללו, כידוע, והוא מרח וקיבץ כמה ספרים למאות הנצרכים לזה העסק, והוציא ממון רב... וגאונינו רבותינו חסידי אשכנז וצ"ל קבעו שכרו למינקמ ליה שוקא על כ"ה שנין שלא ישיג אחר את גבולו" (שו"ת חת"ס, הו"מ, סו"ס ע"ט).

גם ההסכמות משאר גדולי דורו שקיבל רוו"ה, היו על מפעלו בשיקום הפיוטים במחזוריו, תרגומם בתוספת ביאורים נפלאים, אך לא נזכרת אף מילה אחת על הסידור שלו ונוסח התפילות שהציע במחזוריו.

אין ספק, שאילו היה זוכה רוו"ה לראות את כל סידורי רבותינו הראשונים, אשר רק בימינו נדפסו פירושיהם על הסידור ונוסחאותיהם, לא היה מדפיס נוסחים על פי סברות בני דורו.

'סידור רעדעלהיים' שימש כמופת לסידורים רבים במערב אירופה ומזרחה, ויש שהעתיקו את הנוסח שלו בשלימות, כמו סידור 'תפלת ישראל' של רבי יחזקאל מיכל זקש, שנפוץ אף הוא בגרמניה, תפוצתם העצומה של סידורים אלה גרמה לשינוי הנוסח הישן בקהילות קמנות ובינוניות, שנשענו בלעדית עליהם, אך לא בקהילות גדולות ומדקדקות, כמו פראנקפורט דמיין, בקהילה זו דחו את חידושי ושינויו של היידנהיים, והמשיכו כבעבר להתפלל לפי נוסחי התפילה העתיקים כפי שנשמרו בסידורים הישנים. סידורו של הש"ץ בפפד"מ היה כתוב לפי הנוסח המקובל, ובני הקהילה מביני התפילה כאשר רכשו סידור 'רעדעלהיים' הגיהו את העותק הפרטי שלהם על פי מנהג פפד"מ.

מקצת הגהות אלה מקצתן בלבד נדפסו בסופו של דבר בשולי העמודים במהדורות המאוחרות של סידור 'שפת אמת', רוב המאפיינים המובהקים של סידורי מנהג אשכנז הישן לא נזכרו בהגהות אלו, למשל בתפילת ערבית של שבת ציון כי בפפד"מ נוסח הברכה המסיימת את 'השכיבו' הוא: 'פורס סוכת' (ולא 'הפורס' כנוסח הספרדים), אך באותה מידה מנהג אשכנז הישן הוא והדבר לא צוין בהגהות הללו לומר בברכת 'ברוך שאמר': 'אב הרחמן' (ולא 'אב' כנוסח הספרדים), ועוד יזכר לדוגמא כי בסידורי אשכנז המובהקים לא מופיע נוסח 'לעולם יהא אדם ירא שמים' לאמירה, אלא ככותרת המסבירה את הצורך באמירה שאחריה; ברכת התורה נקבעה מקדם במסורת אשכנז להיאמר לפני פרשת התמיד (ולא אחר ברכת 'אשר יצר' באופן המונע מברכת 'אלהי נשמה' להיות ברכה הסמוכה לחברתה) ובסידוריה לא נדפסו כלל נוסח ברכת כהנים ומשנת 'אלו דברים', שהם סדר הלימוד שהיה מקובל בארצות המזרח במקום סדר הקרבנות המקובל באשכנז; אין בסידורי אשכנז המובהקים את המנהג הספרדי לומר 'מומר שיר חנוכה הבית', שאמירתו באשכנז לפני ברכת 'ברוך שאמר' נחשבת להתעלמות מההלכה שברכה צריכה להיאמר 'עובר לעשייתן'; בסוף 'עלינו' נשמטו במנהג אשכנז הפסוקים שנוספו על פי מנהג הארז"ל אחר המלים 'תמלוך כבוד', פסוקים שאינם כמנין האותיות המדויק של תפילה זו על פי סוד במסורת חסידי אשכנז, הדפסתם של נוסחים אלה ואחרים ללא ציון כלשהו שאין זה המנהג הישן, ולעיתים אף מנוגד לו, גורמת להתפלל לחשוב שהללו הם חלק ממנהג אשכנז המקורי, בעוד שאינם כאלה.

על כן הסידורים בני זמננו הנקראים כפי כל בשם 'נוסח אשכנז' אינם לאמתו של דבר סידורי 'מנהג אשכנז' המובהקים, אלא סידורים שמבוססים על הנוסח של 'אשכנז' עם תוספות ושינויים שהתקבלו בזמנים מאוחרים יותר במזרח אירופה, כמו שבמקביל הסידורים המכונים כיום בשם 'נוסח ספרד' אינם סידורי ספרד אמיתיים אלא מתבססים על נוסחים של יהודי ספרד עם שינויים והוספות שאומצו בידי המתפללים במזרח אירופה, כשם שיהודי ספרדי המקפיד על מסורת אבותיו, אינו מתפלל מתוך 'סידור ספרד' מזרח אירופאי, כך בן אשכנז המקפיד על 'מנהג אשכנז' במסורת אבותיו, אינו יכול למצוא את מבוקשו בסידור 'נוסח אשכנז' מזרח אירופאי, צורך השעה הוא לחזור ולהדפיס סידור מנהג ונוח לתפילה כמנהג אשכנז המובהק.

מכון מורשת אשכנז

- [1] ויקרא רבה, פרשה כ':
[2] בבא בתרא טו ע"ב.
[3] בבא בתרא צג ע"ב.
[4] במדבר כט, א.
[5] עלי ראש השנה לד ע"א.
[6] מור וקציעה, ס' תק"צ.
[7] עלי שרשי מנהג אשכנז, ח"א, בני ברק תשנ"ה, פרק 'קול השברים והתרועה'.
[8] רמב"ם ה' תפילה פ"א. ועל ערוך השולחן או"ח ס' פ"ט.
[9] צל"ח עמ"ס ברכות דף יא ע"ב ד"ה תנ"ה.
[10] משלי יח, א.
[11] ע"פ משלי ח, לו.
[12] בבא מציעא עו ע"א.
[13] משנה ברורה ס' ס"ח ס"ק ד'.
[14] ס' תר"ז.
[15] ב"ח או"ח ס' ס"ח.
[16] ספר נחלת שבעה, ס' י"ב, מחודשים, סעיף א'.
[17] מג"א ס' תר"מ ס"ק י"ב.
[18] שו"ת חות יאיר, ס' ע'.
[19] שו"ת חות יאיר, השמטות לס' קכ"ו.
[20] עלי ר"י למפרונטי, פחד יצחק, ח"ה, דפים קלז-קלט, ועוד הרבה.
[21] פיה"מ לרמב"ם גיטין פ"ה מ"ח.
[22] עלי ירושלמי עירובין פ"ג סוף ה"ט; מג"א ס' ס"ח.
[23] או"ח ח"א ס' תשנ"ב.
[24] סדור ר' שלמה מגרמייזא, ירושלים תשל"ב, עמ' רכא.
[25] שו"ת הרא"ש כלל כ' אות כ'.
[26] ב"י יו"ד ס' פ"ב.
[27] סדור עמודי שמים, אלטונא תק"ה, דפים תיא"תיב. דברים אלה צוטטו בשלימותם בשו"ת מכתב סופר, ס' ב' ד"ה וכבר.
[28] שו"ת מהרי"ל, ס' צ"ה.
[29] שו"ת יפה נוף, מדור שונות, ס' ד', עמ' רלו.
[30] שו"ת נחלת שבעה, ס' ע"ז.
[31] מלכים"א יט, ד.
[32] חות יאיר, בס' מקור חיים ס' ס"ו סע' ט'
[33] שו"ת תורת נתנאל, ס' ה'.
[34] כרתי ופלת, ס' ל"ה.
[35] שו"ת חת"ס, אה"ע ח"א, ס' צ"ח.
[36] הקדמת ספר ווי העמודים.
[37] ר"נ וידר, התגבשות נוסח התפילה במזרח ובמערב, ירושלים תשנ"ח, ח"א, עמ' 414.
[38] יודאיקה ירושלם, קטלוג מכירה ביום ד' אדר א' תשנ"ז, מס' 30.
[39] שו"ת שב יעקב, ח"ב, חו"מ, סו"ס י"ג.
[40] שם, ח"א, ס' י"ד, ד"ה הנה.
[41] רצ"ה הורו"ץ, שו"ת חומר בקודש, ס' ו'.
[42] רש"ז גייגר, דברי קהלת, פפד"מ תרכ"ב, עמ' השער.
[43] ר"ח מפרידבורג, ויכוח מים חיים, הקדמה.
[44] שו"ת חות יאיר, ס' נ"ב.
[45] לשון פרור. בתשובה נדפס בטעות 'פרוהא', אך תיקנו על פי לשון חז"ל 'פרוהא'. עלי בבא בתרא קכב ע"ב.
[64] שו"ת חת"ס החדשות, ס' י'.

יידיש - דייטש

אויס היבן איין היבן	הוצאת והכנסת ספר תורה
אויפגרופען	Called to the תורה
אוסר	Ironic Negation "Osser Sagt Schiller!"
אלמעמר	בימה [an elevated lectern where the תורה is read]
אמת, תורת אמת	Truth, Really!, The Honest Truth
אפשר?	Possibly
ארבע כנפות	A Four-Cornered Undergarment
בויען זי גוט, באו גוט!	A greeting conveyed on Seder night from "אדיר, הוא אדיר הוא אדיר הוא" Bau Die Tempel Shirah!"
בויעל	<i>Old Wares</i>
בחור, בחורשן, בחורים	Young Man, Little Young Man, Young Men
אונטרבחור as opposed to a אוברבחור	Someone who has not yet finished his Talmud studies
חורבחור	A driller of religious information
בחינט	<i>A Charming Person</i>
ביסט דו אבלי?	Are you an אבלי (walking around the house without shoes)?
בית החיים	Cemetery
"בכל לבבי, ובכל נפשי, ובכל מאדתי"	"With All My Being!"
בכבוד, בכובד	Syn. with Honorable, Dignified, Important, Beneficent, etc.
[מיזר] בל דבר	[Miserable] Person In Question
בל תפילה	Prayer Leader
בלבולים	Confusion
בלט, שבתבלט	Billet, i.e. A ticket for room and board with the member of the community
בנש לישט	Blessing the שבת or יום טוב Candles
בעלבות	Boss. Many people believe that the word "Boss" comes from the Hebrew contraction of the two words בעל הבית.
בעקר and opposed to בעשר	Kiddush Cup
בקלות ראש or בגילוי ראש	Bareheaded or Levity
ברויקס	Upset
מצהקאפה or ברקן	Breakfast food containing mashed מצה, sugar, hot coffee and milk.
בשלום, לחיים ולשלום!	Peacefully, In Good Health And Peace!
גברלטה חמץ	The leavened goods gathered the evening before פסח
גבורה	Pomposity

יידיש - דייטש

גוטע שטובע	Parlor
גומל בנשן	The בַּרְכָּה recited by those who have escaped danger
גם זו לטובה!	Lit. This Is Also For The Good!,
“גנו יאר שיקר אונ’ פורים נשטרן!”	Lit. “All Year Drunk And פורים Sober!”
גנף	(Thank God it worked out!)
געומרט	<i>Thief</i>
גרוס גוט!	To count the Omer [i.e. Hast Du “G’Omert”?]
דהיס	A greeting in God’s name like “השם עמכם!”
דווקא	Troubles
דלס	Defiance
“דער מענש דענקט און גוט לענקט!”	<i>Poverty</i>
דפיש	“Man Calculates And God Does!”
ווימפעל	Clumsy
	Made from a swaddling cloth which had been placed under a baby during the ברית מילה, was cut into four long strips and sewn together. This roll was decorated and embroidered and later to be wrapped around a תורה ספר.
ונאמר אמן	End Of Discussion
חברותה	<i>Learning partner, Community</i>
חוצפה (פונים)	Gall (Face)
חוקת הגוי	Gentile Custom
חוש	Sense
חיצע חנטר	Cry Baby
חיפוס	Preparing the ס”ת so the קריאה could easily find the place
חלוישית	Junk
חמימה	<i>Warmth</i>
חמץ באטעלן	Disposing of the חמץ before פסח
חמר	Stupid Person
חרפה	<i>Humiliation</i>
טינף	Bad Goods, Cheap Quality Items
יארקדיש	The קדיש whose melodies span the year said on שמחת תורה
ידענשטרן	A six branched שבת oil lamp which was suspended from the ceiling
יום טוב-פויגלע	Lit. “The Yom Tov Birdies”

יידיש - דייטש

“יְחַד שְׁמוֹ!”	Students on vacation from school.
ירושה	“Blessed Be His Name!”
ישׁובֿמֿן, ישׁובֿבֿים	Inheritance
ישׁרוֹנוֹת	Country Jew, Villages
[שְׁלֵא בְּכָבֵד, כְּבֹדִיק	Honesty
[אִיךְ כִּבֵּעַ בּוֹשָׁה] דִּי כְּבֻנָּה בּוֹשָׁה	[Without] Honor, Honorable
	Lit. I Am Embarrassed, the humiliation
	[“Die ‘Chabeneh Busheh’ Ist Zu Gross!”
	“The shame is too great!”]
כּוֹבֵד ראשׁ	Lit. Heavy Head, Decorum
כַּחַ, “שְׂכוֹחַ”! [ישׁר־כְּחֵד]	Strength, Well Done! (i.e. after someone has read a הַפְּטָרָה)
כְּרִימְרוֹזִילִין	Shopkeepers
לאַיִן	Reading תורה
לְהַכִּיס [פְּנִים]	In Spite of, Brazen
לְכוּדֵעַשׁ	A dialect of cattle dealers and schmoozers
	in the region of Franconia. A corruption of the
	Hebrew words לְשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ.
מוֹיֶרָה	Fear
מִזֵּל	A Lucky Person
מִילשְׁדִּינג, פֿלִישְׁדִּינג, מִינֶשׁ	Dairy, Meaty, Pareve (the term Pareve
	comes from the name of a room in the בית המקדש)
מִמְזוֹר בְּנֵדָה	The worst thing to call someone
מִנֵּא מִנֵּא תַקַּל וּפְרָסִין	God has counted your kingship (and terminated it for you).
	You have been weighed in the scales and been found
	wanting. Your kingship has been broken and given
	to Media and Persia.
	[Daniel 5:25-28] (כב) סנהדרין
מְנַשְׁמָה	A corrupted form of “מֵאִינָה נְשָׁמָה”
מְצָהקֵלס	מְצָה dumplings
מְצִיאָה	A bargain, My greatgrandmother would say,
	“מֵיט מְצִיאָת גִּבֵּט מֵאן זאין גְּלֵט אויס!”
	“With deals one gives (still) one’s money away!”
מְשוּגַע [מְשׁוּי]	Mad, Crazy
מְשׁוֹרֵת, מְשׁוֹרֵתִים	Farm Hands, Servants
מְשׁוּמֵד	Baptized Jew, Renegade

יידיש - דייטש

מְשׁלֵשִׁין	Stories
מְשַׁפְּחָה	Relatives
גְּבִישׁ [גְּבִיף]	Regrets
נְדוּנָא	Dowry
”נִישְׁעַן פֿוֹר קִידֶשׁ אױג’ נִישְׁעַן פֿוֹר הַבְּדֻלָּה!”	“Not For קידוש And Not For הַבְּדֻלָּה!”
גַּס, נְסִים	Miracle, Miracles “What Are You Waiting For, נְסִים?”
נְעָר	Simpleton
סְדָרָה	The weekly תּוֹרָה portion, a סִידְרָא contains many פְּרָשִׁוֹת
”ספּר יוֹנָה א:ט) “עֲבָרִי אַנְכִּי!”	“I Am A עֲבָרִי [Jew]!” (how Jews identified each other)
עוֹלָה	Injustice
עֲמֻרָצִים	Uneducated People
עֲצָה, עֲצָת	Advice
עַר קַן גוֹט לְעֶרְנֵן	He can learn well!
פּוֹשֵׁט	Simpleton
פְּרוֹמִם	Religious
פְּרֶנֶס	President Of The קהילה
צו גוֹט ווִיל	"With God's help!"
”צוֹם פֶּסַחַס מֵאַלֶּס וְאַשָׁן וְנֶס נוֹן אֶלֶס!”	A Seder saying “For the Festival meal all will wash (their hands)!” referring to the second washing before מוציא מצה
קוֹזֵן, קוֹזִינִים or קוֹזִינִימִין	<i>Rich Man, pl. Rich Ones</i>
קְלוֹת רֵאשׁ	Lit. Light Head, Irreverence
קִיפָה	Company
קִנְיָה־שֵׁנָה	Jealousy
קִפּוּשׁ	Yarmulke, Kippah, Kappel
קִרְדִּיה	<i>Cold</i>
רוֹיֶכְס קִיקֶל	Hothead
רוֹמְפֶעל־נֶאכֶט	Packing the פֶּסַח dishes and pots and pans after פֶּסַח
רִישׁת	Antisemitism
רֶשַׁע	"The Evil Man", Antisemite
[מִזְרָה] מוֹרִינוּ הַרְבֵּי, רַבָּנִים	Distinguished Rabbi, Rabbis [as opposed to Rabbeim]
שְׂאִיטֶל as opposed to שְׂאִיטֶל	Wig
”שֶׁבֶת בְּמִנוּחָה!”	”שֶׁבֶת With Rest!”
	[Not something to do or talk about on שֶׁבֶת]

יידיש - דייטש

שאַלט, (שאַלנט, שְׁלַנט)	A שָׁבֵת dish, which must be prepared the day before.
שְׂדֵיִיגין [מְצוֹת]	Bidding on מְצוֹת or כִּיבוּדִים in the synagogue
שול	Synagogue
שולקלפֿון	During the year of mourning, אַבְלִים the were expected make the rounds and wake the householders to come to synagogue.
שְׂכּוֹרֶת	Goods
שְׂכָל	[Common] Sense, Understanding
שְׂצֵתן, בָּנֶן שְׂלֵט	Pots filled with Gestezte Soup (Cholent) and smoked meat
שְׂמֻחָה	Joy
שְׂלֵמוֹל	<i>The Unlucky Fellow</i>
שְׂלֵמִיל	Unfortunate One
שְׂמוּצִיש, שְׂמוּצִין	[my father would call me that when was sick]
שְׂמִינִי קָמַע דִּי שְׂוֹלְמַע	Dirt(y)
שְׂמֶת	The first swallows arrive when is שְׂמִינִי read.
שְׂנֶדָה הוּיפֿל	Synagogue caretaker or the candle that lights the other הַנוֹכַח
שְׂנֶדָר	Grammen, rhymed verses of color which wittily alluded to happenings
שְׂנוּדֶל, שְׂנוּדֶלֶךְ	A Yiddish corruption of the Hebrew שְׂנַדָּר, (“Because He Vowed”).
שְׂרוּכָה	The vow or pledge of a donation to the synagogue.
שְׂרָרָה	Mumble, Mumbling
“תּוּי, תּוּי, תּוּי”	<i>Stench</i>
תְּחִינֶת	A Genteel Person
תִּישׁ גְּבִיט	Thankfully! [without the Evil Eye]
תְּכָלִית [מִדָּ]	Special prayers or supplications recited by women
תְּלָמוּד תּוֹרָה חֲכָם	Lit. Table Prayer, Grace After Meals
תְּפֻלָּה	Be Practical (Brass Tacks)
תְּפִלִּין לִיגֶן	Scholar
תְּרַנְדֶּל	סידור
תְּשַׁעֵר /תְּשַׁעֵר, בְּרֵשִׁית	Lay (don) תְּפִלִּין
	Dreidel - ה, ג, א, נ - נִישָׁן/none - נ
	הָלֶף - ה, א, נ, ג - אַל/all
	ש - אַיִן/put in. /half
	Bread for שְׁבֵת and יום טוב

יידיש - דייטש

Many of the terms my father used have a קמץ or a שוויק at the end of the word, many when used in conversational Yiddish, are pronounced as a סגול:

אַכילָה	אַכילָה	אַבֹות אַבֹותִינוּ	אַבֹות אַבֹותִינעס
אַליה(ו) הנביא	אַלינכה	אַפֿשר	אַפֿשר
בושה	בושה	אַלמער	אַלמער
בעל דבר	בל דבר	בחור	בוחר
גבורה	גבורה	בעל תפילה	בל תפילה
דבר תורה	דברה תורה	גנב	גנב
דרשה	דרשה	דוקא	דוקא
חול המועד	חול מוט	הברה	הברה
חמור	חמער	חכמה	חכמה
טריפה	טרפה, טרפנה	חוצפה	חוצפה
כלות	כלת, כלת	ירושה	ירושה
מורא	מוירא	כל נדרי	כל נדרה
מלאכי השרת	מלאכה השרת	מזל	מזל
מנוחה	מנוחה	ממזר בנדה	ממזר בנדה
משוגע	משוגע	מציאה	מציאה
נדונה	נדונה	משפחה	משפחה
סידרה	סדרה	פרנסה	פרנסה
קנס	קנס	קנאה שנאה	קנה שנה
רשע	רשע	רחמנות	רחמנות
שהחינו	שהחינה	שבת	שבת
שלח מנות	שלח מנת	שוכר	שוכר
שמש	שמת	שמחה	שמחה
תהלים	תילים	שררה	שררה

“Where are the good old Frankfurt Jews?” “ווא זינט די גוטע אלטע פֿרנקפורטער יודען?”

A popular Frankfurt Am Main expression my grandfather said, being nostalgic for the old style Frankfurt Jews.

“I cannot get it through my head; how can anyone not come from Frankfurt?”

“I cannot get it through my head; how can anyone not come from Frankfurt?”

“Jew, where is your left ear?” “This way!”

If someone said something far fetched. [the hand gesture is, to grab one’s ear with one’s hand over the head.]

The dictionary was compiled by utilizing the following sources;

“**Jewish Life in Germany**” Memoirs from Three Centuries, “**Jewish Life in the Village Communities of Southern Germany**” by Hugo Mandelbaum, “**Meine Erinnerung an Bad Homburg und seine 600-Jährige Jüdische Gemeinde (1335-1942)**” by Yitzchak Sophoni Herz, “**Portraits of Our Past**” Jews of the German Countryside by Emily C. Rose, and my family’s everyday conversational speech.

Vom Geistlichen Stand.

Here's an interesting excerpt from a 1754 lexicon of Hebrew terms used by Jews and translated into German. The Hebrew is transliterated into German for the ease of readers, who may not even know how to read Hebrew. Here's an excerpt under the category "Spiritual Terms:"

Vom Geistlichen Stand. - Spiritual Terms		
Hebraisch	Teutsch	English Translation
Gallach	ein Geschorner oder Pfarrer	A shaved person, or pastor
Lamdan	ein Gelehrter	a learned person
Melamet	ein Schulmeister	a school master
Rabbiner	ein Juden = Priester	a Jewish priest
Rav	ibid.	ibid.
Rosch Jeschive	ein Jüdischer Rector. Mag.	a Jewish rector, magister
Kasschem	ein Geister-Geschwörer	a necromancer
Hochur	ein Student	a student
Chafon	ein Jüdischer Vorsinger	a Jewish song leader
Chofid	ein frommer Mann oder Pietist	a <i>frommer</i> man, or pietist
Zadidig	ein Gerechter	a righteous man
Schames	der Schul = Klopffer	the synagogue knocker
Beß Hackneses	die Synagoge	the synagogue
Tefilla	das Gebet	the prayer
Schir	Gesang	song
Orrun Hackodesch	der Altar darinnen die 10: Gebot stehen	the altar where the 10 commandments are contained
Omutz	des Vorsingers Stelle	the choirmaster's place
Alkmemer	darauf man die 10. Gebotiset	where the 10 commandments are placed
Drosche	ein Predigt	the sermon
Miqdol	der Kirch-Thurn	the church tower
Paimon	die Glocken	the bells
Zedocke	das Alkmosen	alms
Beh Chaiem	der Juden Begräbniß	the Jew's graveyard
Kewer	das Grab	a grave
Mazema	das Grab-Stein	a grave stone
Kabron	der Todten-Gräber	tomb of the dead
Mitta	die Todten-Bahr	death bed
Orren	die Todten-Truhe	the casket for the dead
Meß	ein Todter	a dead body
Heureg	ein Erschlagner	a murder victim
Owel	ein Leid-tragender	the mourners
Kewura	begraben	burial
Kriereiffen	uber einem nahem Gefreunden die Kleider zureiffen	a nearby friend tears the clothes

From Friedrich Osterchrist "Hebräisch und Teutsches Sprach-Buch" (Regensburg 1754).

שרשי מנהגי אשכנז

spoke about the importance of reciting רב שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל and רב שטיינמן ורב אלישיב שליט"א גדולי הדורות על מנהג אשכנז and ירושתינו, שרשי מנהגי אשכנז as discussed in such ספרים as discussed in such פיוטים.

אמירת הפיוטים

הפיוטים נקראו גם קרובות. יש אומרים שהוא מלשון קרבן, ויש אומרים שהוא מלשון קרוב"ץ - קול רנה וישועה באהלי צדיקים (ויש אומרים שקרוב"ץ הוא שיבוש של המילה קרובות, שבצרפת היו אומרים צ' ות' רפה שניהם בצורה דומה). יוצר הוא הפיוט שאומרים מיד אחר יוצר אור ובורא חושך, בלבד.

כתב השו"ע באורח חיים סימן סח, וז"ל: יש מקומות שמפסיקים בברכות ק"ש לומר פיוטים, ונכון למנוע מלאמר משום דהוי הפסק. וברמ"א: ויש אומרים דאין איסור בדבר (הר"י ס"פ אין עומדין והרשב"א והטור) וכן נוהגין בכל המקומות לאמרם, והמיקל ואינו אומרם לא הפסיד וכו', וע"כ אין לאדם לפרוש עצמו מהציבור במקום שנהגו לאמרם, ויאמר אותם עמהם וע"ל סימן צ' סעיף י' (מהרי"ל וד"מ).

ובאמת בענין הפיוטים מצינו כמה טעמים שלא לאומרם.

- (א) בספר העתים (סימן קע"ג) כתב איך יניח אדם ברכה ותפילה של נביאים כמו שהיא ויקח לעצמו דברי כל גדול שבעולם, המספר בשבחו של מקום יותר מדאי נעקר מן העולם.
- (ב) עוד כתב שם שהוא משנה ממטבע של ברכות.
- (ג) ועוד שיש שם בקשת צרכים בשבת, ובשבת בטלו אפילו את תפילת שמונה עשרה מטעם זה. וכן הוא ברמב"ם פאר הדור סימן ר"ח.
- (ד) ובהערה שם (עתים לבניה) הוסיף שלש"ס שלנו מה שביטלו תפילת י"ח בשבת הוא כי לא אטרחוהו רבנן, וא"כ ק"ו שאין להטריח על הציבור בריבוי פיוטים.
- (ה) עוד שמעריבים דברי תורה באמצע התפילה וצריך להיות דברי תורה לחוד ודברי תפילה לחוד. ובספר העתים כתב בזה שהוא נתקן בשעת השמד משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, אבל היום צריך לשוב ולא לאומרם.
- (ו) באבן עזרא הוסיף שבמקום שאין יודע פירושו אין זה ראוי לומר כן לפני מלך גדול ונורא שבידו להמית ולהחיות.
- (ז) אסור לאדם לבקש צרכיו בג' ברכות ראשונות, והרבה מהפיוטים הם בג' ראשונות.
- (ח) יש לדון מטעם הפסק. ובה חמור יותר פיוטים שבברכות דק"ש (ע' תרומת הדשן ס' פ"א שבטורח התירו הגאונים לומר פיוטים להפסיק בברכות), ובספר צרור החיים (להרב אברהם לווענשטאם רב עמדין, בתשובה בישישים חכמה) כתב שכל דברי הרמ"א שהמיקל ואינו אמרם לא הפסיד הם דווקא בברכות ק"ש שאסור להפסיק שם, אבל בחזרת הש"ץ שכבר התפללו הציבור והש"ץ לא היקל הרמ"א.

אבל למרות זאת:

היום כולם נוהגים להפסיק בפיוטים, בין בקריאת שמע, ובין בחזרת הש"ץ בג' ברכות ראשונות.

שרשי מנהגי אשכנז

שבספר העייתים שמדבר כנגד אמירת הפיוטים התחיל בתחילת דבריו (סימן קעב), וז"ל: נהגו עלמא ברוב מקומות למימר בשבתות הכל יודוך והכל ישבחוך עד שרפים עם אופני הקודש לא' אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי נתעלה וישב וכו' עד בשמים ממעל ועל כל שבח מעשה ידך וגומר את הברכה כמו בכל יום והא מילתא הכין כתב מר רב עמרם (בהערת אגב, רב עמרם גאון כתב גם שבשמונה עשרה של שבת אומרים רצה והנחל שבתות לבניהם למנוחה למען שמך באהבה, מלך עוזר וכו', וע' בב"ח שמה שאנחנו לא אומרים כן הוא מכיון שכבר אומרים שאלה זאת באמצע או"א רצה במנוחתנו) והכי נהוג עלמא באתרין, ואנן לעניות דעתן חזי לן דהאי מנהגא אין לו עיקר וטעותא היא דלא אשכחן בעולם בתיקון רבנן לאדכורי של שבת אלא בתפילה בלחוד בברכה רביעית ובברהמ"ז בבונה ירושלים וכל המזכיר של שבת בשאר ברכות טועה ולא יצא י"ח מפני שהוא משנה מן המטבע שטבעו חכמים בברכות וכו', וכל הממעט באותן מנהגות ומתפלל התפילה לבדה בלא תוספת ובלא גירוע כדרך שתקנוה מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים שכרו שמור לפני המקום וכו' (ובתוספות ביוצר) חדא שמוסיפין בברכה מה שלא תקנו חכמים, [שלא תקנו חכמים] של שבת. ועוד שמסירין הברכה כמו שהיא סדורה בכל יום ומוסיפין במקומה דברים אחרים. וכן מה ענין בברכה זו לשנתה בין בשבת בין בחול והלא ברכה של שבת היא ואין בה צורך שאלה כמו בשמונה עשרה וחיביבין אנו לומר אותה בין בשבת בין בחול כמו שתיקנוה חכמים.

וסיים שם: הלכך מה שראוי לעשות בהכל יודוך מאן דבעי למימריה יאמר אותה לאחר ברכו קודם שיפתח ביוצר אור ומסיים הכל יודוך ואשר שבת מכל המעשים עד ומנחיל מנוחה לעמו ישראל ביום שבת קודש ואח"כ פותח בא"י אמ"ה יוצר אור ובורא חושך ומסדר הברכות כולה כמו בחול כדרך שתקנוה חכמים בלא תוספת ובלא גרוע, וכתב שכך הוא נוהג.

ובאמת להלכה נראה שהחשיבו את קל אדון לפיוט, שבאשל אברהם (מבוטשאטש, מהדו"ת סימן נ"ב), דן בעניין לדלג בברכות ק"ש כדי להספיק עם הש"ץ, ונקט שקל אדון אולי נכון לדלג ואמרנו אחרי התפילה (אבל כתב שלקל אשר שבת שדינו שאם דלגו חוזר ואמרו מדינא אחר התפילה, לא ידלג, ואולי הוא עיקר נוסח ברכה מאנשי כנסת הגדולה).

ובג' ראשונות של שמונה עשרה אומרים זכרנו לחיים ומי כמוך ע"ש בספר העתים שכתב ואשכחן לרבינו האיי גאון ז"ל דקאמר דלא רגילי רבנן בישיבה למימר הלין מילי כלהון כגון בחנוכה ופורים כשם שעשית להם נס כן עשה עמנו פלא ונסים וכגון בר"ה ויוה"כ זכרנו לחיים ומי כמוך וכתוב לחיים ואם הלין מילי דצרכי רבים ניהו ונהיגי בהו רוב ישראל למימרינון מימנעי בישיבה לאדכורי, ובתשובה מרבינו גרשום (לקמן) הביא שגם בזה טענו שלא להפסיק (ושם הטעם לפי שאינם מענן הברכה). ובאמת במעשה רב סימן קס"ד כתב שהיה אומר את הפיוטים של ר"ה ויו"כ (למרות שלשיטתו הפיוטים הם הפסק), ובדברי שלמה הביא ביאור בזה, שמכיון שבלאו הכי מפסיקים את התפילה בזכרנו לחיים, שוב אפשר להפסיק בשאר דברים.

ובאמצע שמונה עשרה בודאי מפסיקים (שגם הספרדים אומרים את פיוט סדר העבודה ביום כיפור וכה"ג). ע' בשבלי הלקט (סימן כ"ח) בשם הר"ח שכתב המאריך והמקצר באמצעיות לית לן בה.

ובאמת כך פסקו להלכה:

רש"י בספר הפרדס (סימן קע"ד), שבלי הלקט (סי' כ"ח), מחזור ויטרי (סימן שכ"ה), רבינו גרשום מאור הגולה (סימן א'), שו"ת מן השמים (סימן נ"ח), ובתשובה מאהבה (סימן א') [יש לציין שבחרו דווקא את הסימן הראשון לדון בדבר זה], שדנו בדין אמירת הפיוטים והסיקו כולם שהוא ראוי ורצוי לכתחילה.

שרשי מנהגי אשכנז

פיוטים

"לא יהיה קל בעיניך באמירת פיוטים של קרוב"ץ, וחיוב על כל אדם לומר הפיוטים בשמחה ובכונת הלב בשפה ברורה, בי בבל פיוט ופיוט יש סודות נפלאים, ולא יהיו הפיוטים דומין עליך כמשא כי הפיוטים נתחברו על פי עצת מלאכי מעלה שנגלו לר' אליעזר הקלירי שסידר הפיוטים על פי אלף בית ועל פי תשר"ק כי כן מזמרין ומשבחיין למעלה, וקבלה בידי מפי זקנים ומפי חסידים. מי שמקל באמירת קרוב"ץ ואומר שאינו חיוב כל כך לאומרים אינו מאריך ימיו ח"ו, כי כל היחידים שחברו הפיוטים היו גדולי הדור ואנשי מעשה אשר נעשה להם כמה נסים בחייהן ובמיתתן." ר' צבי הירש קוידנובר (ספר קב הישר פרק פו)

"Let the recitation of poetry (פיוטים) not be light in your eyes.... it is an obligation upon every person to say פיוטים with joy, concentration of the heart, and clear enunciation, because in every single פיוט there are wondrous secrets. The פיוטים should not appear to you as a burden, because they were composed according to the counsel of angels on high that were revealed to ר' אליעזר who arranged them in alphabetical order and reverse alphabetical order, since that is how they sing and praise on high...."

Upon attending a synagogue which omits פיוטים, they should not be said in the midst of the תפילה but after synagogue, since they may be considered a הפסק. Likewise, one should not add the introductory phrases (i.e. אור עולם וכו'), since they are only recited when פיוטים are actually recited. However, רב וזנר שליט"א rules that if one is inspired by reciting פיוטים and it invigorates ones תפילה, one may recite פיוטים individually as they occur in תפילה along with the introductory phrases, even if the congregation does not recite them.

אמירת יוצרות בשבתות הפסקות

Q: For what purpose and special character do the שבתות הפסקות have, that יוצרות are recited?

A: Since there are many consecutive שבתות during which יוצרות are recited (from שבת שקלים until (שביעי של פסח), it would be considered an "insult" to skip a שבת and not say יוצרות, therefore they are said during the הפסקות as well. There is similar logic in regard to ב' סיון - א' סיון is ראש חודש, days ה' ג', ד' are שלשת ימי הגבלה and therefore no תחנון is said. Actually there is no reason to refrain from saying תחנון on ב' סיון. תחנון is not said in order not to "insult" it, since it is occurs between days without תחנון, (therefore it is called euphemistically 'יום המנויות', a day of distinction).

By BaltimoreJewishLife.com/Rabbi Yirmiyohu Kaganoff

Question #1:

"Many people tell me that the lengthy recital of קינות on תשעה באב does not inspire them because they do not understand the passages. Is the mourning of תשעה באב intended to be simply a day of much tedium?"

Question #2:

"I once heard a רב give a running commentary to the קינות of תשעה באב, and he mentioned that the first קינה is a continuation of the פיוט recited during the repetition of the עשרה. But I never saw anyone recite פיוטים during the repetition of עשרה and do not even know where to look for them."

Question #3:

"As a child I remember that all the *Shullen* פיוטים during מעריב on ימים טובים, and many did during קדושה on שבתות. Now, I see פיוטים recited only on ראש השנה and כפור. What has changed?"

Although these questions seem unrelated, they all focus on a central subject: the additions of פיוטים and other special passages in our *davening*, of which the קינות we recite on תשעה באב are one example. After an introduction explaining the background to the פיוטים, I will return to answer the first two questions.

What are פיוטים?

During the period of the ראשונים, the גאונים, and even earlier, great Torah scholars wrote prayers and other liturgical works that were inserted into many different places in the *davening*, particularly during the ברכות קריאת שמע (between ברכו and עשרה) and during the repetition of the עשרה. Standard *synagogue* practice, particularly among Ashkenazic Jewry, was to recite these פיוטים on all special occasions, including ימים טובים, mourning and fast days, and special שבתות (see קיבב; רמ"א אורח חיים סח:א; קיבב). These פיוטים express the mood and the theme of the day, often recall the history of the day, and sometimes even provide the *halachic* background for the day's observance. At times, they served as a means for teaching people the הלכות germane to the day or season. Studying these פיוטים not only gives us tremendous appreciation for these days, but sometimes provides us with certain aspects of mystery, as I will explain.

There is also a humbling side to the study of פיוטים. All the פיוטים predate the printing press and bring us back to the era when all works had to be painstakingly hand copied. Most communities could not afford hand-written manuscripts of all the פיוטים, and therefore part of the job of every חזן was *to commit all the פיוטים to memory*.

Some of the more common “פיוטים”

We are all aware of the סליחות recited on Fast Days and during אלול and עשרת ימי תשובה, which are a type of פיוטים. Another famous part of *davening* that qualifies as פיוט is אקדמות, recited prior to קריאת התורה on שבעות. This introduction to the קריאת התורה for שבעות was written by רבינו מאיר בן יצחק of Worms, Germany, who was one of the great leaders of Ashkenazic Jewry,

Piyut Curiosities

Other examples of פיוטים that are commonly recited include תפילת גשם and תפילת טל pre-רש"י. The poem דוי הסר -- authored by דוניש אבן לברט, an early poet-grammarian cited by רש"י in several places, which is recited before *bensching* when one will be reciting שבע ברכות -- and נודה לשמך, which takes the same slot at a ברית מילה.

Double Duty

Some פיוטים are used in two different contexts. For example, the song frequently chanted at a גאל of אל ברכה, originated as a פיוט recited immediately before the close of the ברית חדשה, שירה חדשה, ברית ישראל in פסח. This פיוט, written by רבי יהודה הלוי, refers both to the splitting of the ים סוף and to ברית מילה and is therefore appropriate on both occasions.

Teaching תורה through פיוטים

Many times, the rabbis used poetry as a means of teaching Torah. For example, a very extensive literature of פיוטים lists and explains the מצות תרי"ג מצות. Most of these pieces date back to the times of the גאונים; indeed, the famous count of מצות גאון by רב סעדיה גאון is actually a poem.

Other examples include פיוטים that instruct us in different special observances throughout the Jewish calendar. Among the most famous is the יום כפור of סדר עבודה, which is already referred to in the גמרא, although the text they used is long lost. Dozens of different פיוטים were written in the period of the ראשונים and גאונים describing the סדר עבודה in detail. The ראשונים devote much *halachic* discussion to the technical accuracy of several of the versions they received from earlier generations, often taking issue and making corrections to the text of the פיוט.

ונשלמה פרים שפתינו

Reciting the סדר עבודה also fulfills the concept of "ונשלמה פרים שפתינו", "And let our lips replace the (sacrificial) bulls" (הושע יד:ג). The מדרש teaches that when we are unable to offer קרבנות, God accepts our recital of the procedure as a substitute for the קרבנות (שיר השירים ד:ג). This implies that we can achieve כפרה (atonement) by reciting these פיוטים with כוונה. Therefore, a person who recites the וידוי of the סדר עבודה and truly regrets his sins can accomplish atonement similar to that achieved through the וידוי recited by the כהן גדול.

Other "Substitute" Prayers

The same idea of ונשלמה פרים שפתינו is followed when we recite פיוטים that describe other קרבנות, such as, for example, the קרבן עמר, the water libation (ניסוך המים) of סכות, or the קרבן פסח. We can achieve the drawing close to God that קרבנות achieve by discussing them and by longing for their return. This broadens the rationale for reciting פיוטים.

Educating in Observing מצות

Some פיוטים serve not only to teach תורה, but also to educate people how to correctly observe מצות. For example, the פיוט 'אלדי הרוחות', recited on שבת הגדול contains a lengthy *halachic* description of all the preparations for פסח, including detailed instructions for koshering and preparing the house. This *halachic*-liturgical classic was authored by רב יוסף טוב-אֶלֶם, the *halachic* leader of French Jewry prior to רש"י's birth. ראשונים devote much

Piyut Curiosities

debate to the *halachic* positions taken by רב יוסף טוב-אלם in this poem, and later ראשונים, such as רבינו תם, edited 'אלדי הרוחות' to reflect their opinion of what is the correct הלכה. Since this פיוט serves to teach people the correct way to observe פסח, the ראשונים felt it vital that the text be *halachically* accurate. It is obvious that this פיוט was meant to be read, studied, and understood.

Who Authored Them?

You might ask how we know who wrote the different פיוטים, particularly when many are over a thousand years old?

In general, most פיוטים follow an אלף בית acrostic in order to facilitate their memorization. (Remember that they were written with the assumption that the חזן would recite them for the community from memory.) In many, if not most, instances, the author completed the work by weaving his name into the acrostic pattern he used for the particular פיוט. Thus, אלדי הרוחות begins with stanzas following an אלף בית pattern, but closes with stanzas that spell יוסף הקטן בר פיוט, which is the way רב יוסף טוב-אלם chose to "sign" this פיוט.

An Old Controversy

Early controversy surrounded the practice of interrupting שמע קריאת ברכות or the repetition of עשרה to recite the פיוטים, the word frequently used as a generic word for all פיוטים inserted into the regular *davening*. (The word 'פיוט' originally referred only to those פיוטים inserted after ברכו, shortly after the words 'ויצר אור ובורא חושך'. However, in standard use, the word פיוט refers to all פיוטים inserted into שמע קריאת ברכות or the repetition of עשרה.) The שלחן ערוך, reflecting accepted Sefardic practice, rules: "There are places that interrupt the שמע קריאת ברכות to recite פיוטים, but it is correct not to say them, for they constitute an interruption" (אורח חיים). On this point, the רמ"א, reflecting early Ashkenazic practice, adds: "Others say that this is not prohibited, and the practice in all places is to recite them." Each country and community had its own special customs concerning what was said and when; often, this was recorded in a community ledger.

מסוד חכמים ונבונים

To acknowledge that these פיוטים interrupt the regular repetition of the עשרה, an introductory request, beginning with the words מסוד חכמים ונבונים (*Based on the tradition of the wise and understanding*) is recited prior to beginning the פיוטים of the repetition of the עשרה. These words mention that early great Torah leaders advised the introduction of these praises.

Why פיוטים have recently fallen into disuse

The וילנא גאון, in his commentary to שלחן ערוך (ibid.), explains both the position of those who encouraged the recital of פיוטים and those who discouraged them. **For the most part, the Lithuanian ישיבות followed the personal practice of the גר"א not to recite פיוטים during ברכות שמע, and did not recite פיוטים during the repetition of עשרה.** (מעשי רב נ"ז) **קריאת שמע, and did not recite פיוטים during the repetition of עשרה.** (יום כפור and ראש השנה on שמע קריאת שמע) **With the tremendous spreading of shullen that follow the practices of the ישיבות rather than what was previously followed by the Ashkenazic communities, it is increasingly difficult to find a synagogue catering to yeshivah alumni that recites the פיוטים.** This answers the question

Piyut Curiosities

asked above: "As a child I remember that all the *Shullen* recited פיוטים during מעריב on ימים טובים, and many did during קדושה on שבתות special. Now, I see פיוטים recited only on ראש השנה and יום כפור. What has changed?"

Unfortunately, due to this change in custom, this vast, treasured literature of the Jewish people is quickly becoming forgotten.

Who was the First פיוטן?

The title of being the earliest פיוטן may belong to רבי אלעזר הקליר, often referred to as the ראש הפיוטנים, who authored the lion's share of the קינות we recite on תשעה באב as well as a huge amount of our other פיוטים, including תפילת גשם and תפילת טל, the פיוטים for the four special שבתות (שקלים, זכור, פרה, החודש), and many of the יוצרות we recite on ימים טובים. We know virtually nothing about him personally — we cannot even date when he lived with any accuracy. Indeed, some ראשונים place him in the era of the תנאים shortly after the destruction of the בית המקדש, identifying him either as ר' אלעזר בן ערך (שו"ת רשב"א א:תסט), a disciple of ר' יוחנן בן זכאי, or as ר' אלעזר, who hid in the cave with his father (רא"ש; תוס', חגיגה יג ד"ה ורגלי); others date ר' אלעזר הקליר much later and even during the time of the גאונים.

We do not know for certain what the name 'קליר' means. Since there are several places where he used the acronym 'אלעזר ברבי קליר', it seems that his father's name was קליר. However, the ערוך explains that 'קליר' means a type of cookie, and that he was called 'הקליר' because he ate a cookie upon which had been written a special formula that blessed him with tremendous erudition (III ערוך, ערך קלר).

Kalirian Curiosities

אלעזר קליר's פיוטים and קינות require studying rather than reading. They are often extremely difficult pieces to read, relying on allusions to מדרשים and historical events. Many commentators elucidated his works, attempting to illuminate the depths of his words. Also, he sometimes employs extremely complicated acrostics. This is sometimes cited as proof that he lived later, when such poetic writing became stylish, but, of course, this does not prove his lack of antiquity.

It is universally assumed that ר' אלעזר הקליר lived in ארץ ישראל, based on the fact that we have no פיוטים written by him for the second day of יום טוב (רא"ש ברכות ה:כא; תוס', חגיגה יג ד"ה ורגלי). יום טוב [op. cit.] uses this evidence to prove that he lived at the time that the בית דין determined סכות on the basis of visual evidence. However, the יוצרות recited immediately following ברכה on the second day of סכות clearly include his signature and follow his style. This, of course, would imply that ר' אלעזר הקליר lived in a time and place that the second day of יום טוב was observed. If that is true, why would he have written special פיוטים only for the second day of סכות and not for any other יום טוב?

Perhaps ר' אלעזר הקליר indeed wrote this particular פיוט for the first day of סכות, but subsequently Diaspora Jews moved the יוצרות he wrote for the first day of יום טוב to the second day! This approach creates another question, since the יוצרות on the first day of יום טוב were also written by him: Would he have written two sets of יוצרות for שחרית on סכות? There are other indications that, indeed, he did sometimes write more than one set of פיוטים for the same day.

Piyut Curiosities

Why is **את צמח דוד** Ignored?

There is another mysterious practice in some of his writings. The פיוטים he wrote for the weekday שמונה עשרה (such as for פורים) include a paragraph for every ברכה of עשרה except one, the 'את צמח דוד' ברכת that precedes 'שמע קולנו'.

Why would רב קליר omit this ברכה? Perhaps the answer to this mystery can help us understand more about when he lived.

Answering the Mystery

Our use of the words שמונה עשרה to identify the focal part of our daily prayer is actually a misnomer, dating back to when this ברכה indeed included only eighteen ברכה. In the times of the משנה, a nineteenth ברכה, למשמדים, was added, and the תלמוד בבלי notes that this increases the ברכות of the 'שמונה עשרה' to nineteen.

However, there is evidence that even after למשמדים was added, not everyone recited nineteen ברכות. A תוספתא implies that they still recited eighteen ברכות in שמונה עשרה, and that two ברכות, ברכות וזבנה ירושלם and את צמח דוד, were combined. This would explain why someone would not write a פיוט for the 'את צמח דוד' ברכת, since it was no longer an independent ברכה. Thus, if we can identify a place and time when these two ברכות were combined, we might identify more precisely when ר' אלעזר הקליר lived. It would seem that this would be sometime between the introduction of the 'למשמדים' ברכת and the תלמוד בבלי's practice of a nineteen ברכה 'שמונה עשרה' became accepted.

Kalirian Controversies

The antiquity of רבי אלעזר's writing did not save him from controversy. No less a גדול than the עזרא stridently opposes using ר' קליר's works, arguing that prayers and פיוטים should be written very clearly and be readily understood (*Commentary to ה"א*). After all, the goal of prayer is to understand what one is saying. עזרא recommends reciting פיוטים written by רב ר' קליר, which are easy to understand, rather than those of ר' קליר.

None of these criticisms should be taken as casting aspersion on ר' אלעזר הקליר's greatness. The שבולי לקט records that he heard that when רב אלעזר wrote his פיוטים, the angels surrounded him with fire (quoted by the מגן אברהם at the beginning of ס"ח).

קליר's פיוטים in general, and his קינות in particular, are written in an extremely difficult poetic Hebrew. Often his ideas are left as allusions, and the story or מדרש to which he alludes is unclear or obscure. They certainly cannot be understood without careful scrutiny and study. Someone who takes the trouble to do this will be awed by the beauty of the thoughts and allusions. The מגן אריז"ל recited all of the קליר's פיוטים, because he perceived their deep kabbalistic allusions (סימן ס"ח at the beginning of אברהם).

The קינות

Having completed my general introduction to the role of פיוטים in Judaism, I want to paraphrase the first question mentioned above: Why are the קינות so difficult to comprehend?

Most of the קינות we recite on תשעה באב are authored by ר' אלעזר הקליר, whose works are typically written in a very poetic and difficult Hebrew. Many commentaries have been written on

Piyut Curiosities

the קינות, and the only way to understand his קינות is either to study them in advance, to read them together with a translation, or to hear a שיעור from someone who understands them. Furthermore, I recommend reading each קינה slowly so that one can understand what the author meant. This may entail someone reciting only a few קינות for the entire morning of תשעה באב, but he will understand and experience the meaning of what he read.

Other parts of קינות

קינות include several pieces that describe specific historical events, including the death in battle of the great king יאשיהו מלך, the personal tragedy of the children of רבי ישמעאל כהן גדול, the burning of the twenty-four wagons of manuscript תלמוד and commentaries in Paris, and the destruction of Jewish communities during the Crusades. These קינות are not as difficult to understand as ר'ר'ב קליר's are, but, still, they are deeply appreciated by those who prepare them, or attend a קינות presented by someone who understands them.

Conclusion

We see that liturgical poems enhance our appreciation of the day and provide a background for our mourning. This is borne out even more with the several קינות that begin with the word ציון, which all bemoan our missing the sanctity of ארץ ישראל and our desire for the return of שכנה. Another קינה that stands out, קינה או בהלוך, describes how ירמיה' הנביא gathered the אבות and the אמהות to pray on the behalf of the exiled Jewish people. This story is described greater in the moving מדרש which quotes how רחל beseeched God on behalf of the Jewish people. רחל points out the extent of sacrifice that she underwent to save her sister from humiliation. In the מדרש, רחל closes her prayer: "If I, who am flesh and blood, dust and ashes, felt no jealousy towards another woman married to my own husband, and went out of my way to guarantee that she would not be embarrassed, You, the living King, All-merciful... why were You zealous against idolatry, which has no basis, and why did You exile my children... allowing the enemies to do with them as they desired?" As a result, God responded with great mercy, replying: "For your sake, רחל, I will return the Jews to their home" (פסיקתא כד, איכה רבה, end of).

שרשי מנהגי אשכנז

כף הכינוי

Q: Amongst the manuscripts of אשכנז we find two מנהגים regarding the כף הכינוי. In some manuscripts it is in its pure Hebrew form (שו"א או סגו"ל ואח"כ כף קמוצה) while in others it is in its Aramaic/Mishnaic Hebrew form (קמ"ץ ואח"כ שו"א תחת כף). In the ספרי מהרי"ל (סדר תפילות) (Section 6) ראש השנה says, 'כל תיבה שמסיימת לך מן לך תן אמרו בסגו"ל'. As HoRav Hamburger mentions in his introduction to the ספר מנהגי וורמישא by רבי יוזפא שמש, the מהרי"ל was not חדשן, and on the contrary he only collected and recorded the authentic customs of אשכנז of antiquity. However, since so many manuscripts are in opposition to his custom as cited in הלכות ראש השנה, including מחזור וורמישא, which was used by the בעל תפילה in Worms until World War II, is it fair to say that this was the מהרי"ל's own innovation, or is he merely recording the authentic custom of אשכנז?

A: The מהרי"ל did not innovate new מנהגים, but he would decide which מנהג to choose if there were some different מנהגים before him. In this case, he may have chosen the נוסח with סגו"ל before the כף, because this was one of the נוסחאות he saw, and for his own reasons he decided to accept this נוסח more than other נוסחאות. The חות יאיר in his commentary on אורח חיים (מקור) in חיים quotes the מהרי"ל giving credence to the notion that this was his practice on ראש השנה only. The מהרש"ס (ר' שבתי סופר) in the הקדמה כללית to his סידור quotes the מהרי"ל as well. He also quotes the מהרש"ל, as using the Hebrew form of the כף הכינוי and cites an example from the תפילות ראש השנה. The מהרש"ס himself precedes to apply this concept to all תפילות, because the Aramaic/Mishnaic Hebrew form of the כף הכינוי is a להשוותו. 'נקוד אשר שוה ליכר ולנקבה ואין ראוי לדבר כן נגד הש"י להשוותו'. לנקבה

קויף מערובית

Q: In Jüdisch Deutsch we find the word Kauf written as: קויף. How was this pronounced by Jews of אשכנז. Kauf or Koyf as it is written phonetically? Did this change over time. Is there any connection between the spelling of this word (and others) and the fact that in modern German when the diphthong 'au' has an umlaut over the letter 'ä' it is pronounced 'oy'? Is there any connection between any of the above and the corruption of the pronunciation of the vowel חול"ם in Hebrew?

A: The letter 'י"ד' was added to strengthen the pronunciation, as we have a י"ד in אליך, even though one is not expected to pronounce a חירי"ק there (we don't say Eleycho, just Elecho, with an emphasis on the "le"). Therefore, when one wanted to write קאוף, he would write it as קויף, in order that the reader would make the "o" of the חול"ם not just a regular long "o", but an au. In שרשי מנהגי אשכנז א' (pg 249-250), HoRav Hamburger discusses this issue. He states there, that in Eastern Europe, the Jews read books in Yiddish Deutsch, and therefore קויף was mistaken to read Koyf instead of Kauf.

שרשי מנהגי אשכנז

חטף פתח תחת הרי"ש

Q: What are the rules that determine when, according to the ניקוד of רב היידנהיים וסיעתו, a רי"ש that otherwise would get a פתח שוא נא gets a חטף פתח instead? A רי"ש must be preceded by a vowel, so (with the possible exception of a רי"ש preceded by another רי"ש that has a נח beneath it), any רי"ש preceded by (a consonant with a נח שוא beneath it), or that begins a word (like the רי"ש in ראוּבן), will have a שוא נא and not a חטף פתח.

A: Regarding the חטף פתח under the רי"ש I'm not sure if this is רב היידנהיים's שיטה or not. If you look in the רודלהיים printings which were printed during his lifetime you'll find that the only (to my knowledge) word with a חטף פתח under a רי"ש is the word ברכו when it appears in תהלים (שוא נח), which is said on שבת and יום טוב. When it appears in all other places, it simply has a שוא נא. And in (שחרית) יוצר ברכת and the word משרתים has a regular שוא נא. And in the notes to his עבודת ישראל סידור published after his lifetime, all have a חטף פתח. And in the notes to his סידור, Dr. Seligmann Baer wrote:

ברכו הרי"ש בחטף פתח כן צריך לומר על פי המסורת, שכל לשון ברכה אם יהיה הנגון על הבי"ת הרי"ש בשוא נח ואם הנגון על הכ"ף הרי"ש בחטף פתח חוץ מן אחד ולעלאה ברכת (דניאל ד':לא) ותמה על רוו"ה שלמעלה בפסוקי דזמרה נקד בית ישראל ברכו רי"ש בחטף פתח) את ה' כדינו, וכאן שכח הכלל)

Regarding the words משרתים and משרתיו he wrote:

משרתים הרי"ש בחטף פתח וכן משרתיו כן צריך לומר וכן כל לשון שרת אשר נגון בתיו וכן כל לשון גרש ולשון ברך והוא בעבור אות הרי"ש, וראה למעלה במלת ברכו ודברי מה שכתב לבראשית י"ב, וכן כתב בהדיא בן-אשר מסורותיו

In the foreword titled דברי המגיה to the 1855 printing of the רודלהיים סליחות, Dr. Seligmann Baer writes:

אומר יצחק בן אריה. בשנת תקצ"ד ויצא מתחת מכבש דפוס האדון לעהרבערגער סדר סליחות מוגה על פי סדור שהניח החריו ברכה רוו"ה ז"ל שהגיהו אף בארו בקצת מקומות, ומאז ועד עתה שוב נדפס סדר זה פעמים הרבה. אך ראיתו ובדקתי בעיון דק ומצאתי כי בכל מטהרו הונח עוד מקום לי להתגדר בו בכמה מקומות אשר נשאר מוטעות אם לענין נקודן אם לענין נוסחן. וע"כ קרבתי והגהתי עוד הפעם את כל הסדר ע"פ כללי הדקדוק וע"פ סדורים כ"י אשר חנני ה' והביאם לפני, ושמתי כל מגמתי שיצא סדר סליחות הזה מלובן ומזוקק מכל אשר היו לפניו. רעדעלהיים, חדש אדר תרט"ו לפ"ק

פיאות / זקן

Q: Were "big פיאות" (which many place behind their ears) worn in אשכנז? How about shaving/growing a beard? Was it common among רבנים/regular population, only married etc. Was it reflective of the times? Even among רבנים which had beards, many had the typical "German Rabbi" type beard like רב ברויער and הרב יונה מערצבאך, which would obviously require one to shave.

A: There are many pictures of people (especially רבנים) in אשכנז with פיאות, some behind their ears and some in front (usually those who had a beard wore their פיאות in front and those who did not have a beard had their פיאות behind their ears). It was commonly accepted in אשכנז to have big פיאות, as opposed to a beard which was not deemed as important. In pictures of רב הירש, his פיאות are visible behind his ears, הרב וואלף היידנהיים, had big פיאות as well. Shaving ones beard was commonplace in אשכנז dating back to the Middle Ages (many generations before the advent of Reform). Various types of beards were likewise sported. The תרומת הדשן states he was insistent on leaving 40 beard hairs on his chin, clearly therefore, he did not have a full beard.

שרשי מנהגי אשכנז

נענועים בתפילה

Q: During תפילה, may one pace the floor? Also, is it the custom to sway or stand stationary?

A: מנהג אשכנז is not to pace during תפילה. In recent generations many places made a תקנה that one should not leave one's place, from the beginning of תפילה until the end, except for receiving an עליה or similar כיבוד. Swaying is מנהג אשכנז. Some were against swaying for Kabbalistic reasons. By the nineteenth century swaying became very rare, (because of strict גבאים הרב. הרב ברייער, in an essay entitled "Our Way," describes what he does and does not consider being indigenous to the "Yekkish" way of life. On the topic of swaying during תפילה, he writes as follows. "The same holds true for our posture during the תפילה. הלכה is silent on the preference of stationary versus a moving positions in regard to the intensity of כוונה during the תפילה. The sainted ארי"ל, and with him many of our Torah Greats, assumed stationary positions during the תפילה – and they were certainly not German Jews."

The מטה משה, a well known source of מנהגי אשכנז wrote the following:

"צריך אדם לנענע עצמו בשעת התפלה שנאמר 'כל עצמותי תאמרנה ה' וגו' וכ"כ הצרור המור פרשת יתרו וכן כתב הר"ר יונה בספר היראה וכן עשה מהרי"ל שהי' מתנועע בעת תפלתו"

(The מטה משה many times cites מנהגי אשכנז, even though he lived in Poland.

The reason being that the old מנהג פולין was very similar to מנהג אשכנז, and the מטה משה was a staunch supporter of the old מנהג.)

מסורת אשכנז

Q: Why is it that מנהג פרנקפורט is purported to be the most correct מנהג? I would think that since the Jews first settled in Italy after the second חורבן, that the מנהגים practiced there are the most authentic.

A: Our סידור is based upon two מנהגים - מנהג בבל (Babylonia) and מנהג ארץ ישראל. מנהג ארץ ישראל was transmitted through Italy, and מנהג בבל may have come through Italy as well, or maybe it came to Europe only later on, directly to אשכנז.

At the time of the גאונים in Italy, there were few תורה centers, and its possible that there were a few different מסורות (very little is known to us about European מנהגים from that time as opposed to Babylonia).

At the time of the ראשונים, the תורה centers were already established in אשכנז and people from Italy came to learn תורה in אשכנז. Therefore the most proper and well kept הלכה and מנהגים were kept in אשכנז from that period on. The רמב"ם (כלל כ) remarks he relies on מנהג אשכנז, since the תורה has been kept by בני אשכנז since the days of בית שני. (See HoRav Hamburger's "גדולי הדורות על משמר מנהג אשכנז"). פרנקפורט became an important תורה center in אשכנז, and the מנהגים practised there, were most authentic (historically). מנהג ספרד is based fully on מנהג בבל, and מנהג אשכנז has more elements of מנהג ארץ ישראל in it.

Q: How did it occur that נוסח אשכנז / ליטא / פולין are referred to as נוסח אשכנז?

A: Early on, the מנהג of those in אשכנז, ארצות אשכנז, contained slight variations between מנהג אוסטרייך (Austria) and מנהג ריינס (Rhine). (By the way, in Northern Italy, מנהג ריינס was followed.) מנהג אוסטרייך spread to Poland, Hungary, Russia and Lithuania, and every place east of the River Elbe.

שרשי מנהגי אשכנז

received its name 'מנהג פולין', since the printers wanted to sell their books of פיוטים or סליחות etc., so they wrote on the title page, the places these פיוטים were said. פולין was mentioned first because it had the largest population, and therefore, the name became 'מנהג פולין'.

Eventually two types of מחזורים evolved. If printers wanted to sell מחזורים they called them 'אשכנז' since this was the מנהג used in ארצות אשכנז (Germany, Switzerland and France).

When the חסידים began using the Chassidic נוסח (which at first was called נוסח האר"י, then נוסח ספרד), they referred to נוסח פולין as נוסח אשכנז as well, since it wasn't נוסח ספרד, but in reality was indeed נוסח אושטרייך. By the nineteenth century, one finds Poland's non-Chassidic נוסח referred to as 'נוסח אשכנז'.

Q: Is one always permitted to change back to the Ashkenazic מנהגים of ones ancestors?

A: The רב משה פיינשטיין and חזון איש and a majority of פוסקים maintain that the חסידים should revert to אשכנז.

addresses a variation of this question;

הנה ידוע שכל אנשי פולין ואונגארן ורוסלאנד... הם בני אשכנז אף החסידים ועד שנתפשטה שימת החסידות התפללו כולם בנוסח אשכנז אך אח"כ התחילו ראשי החסידים להנהיג להתפלל בנוסח אחר באיזה שינויים... הם שינו מנהג אבותיהם ורבותינו אדירי עולם חכמי צרפת ואשכנז. ואין ידוע מעם ברור כמה שחתירו לשנות נוסח הקבוע נגד הירושלמי שהביא המג"א ר"ם ס"ח? כי מה שיש אומרים שנוסח ספרד הוא נוסח כללי למי שאינו יודע שבמו עין בכת"ם או"ח סימן ט"ז שבמל סברא זו. וגם לבד זה הא הנוסח שמתפללין אינו נוסח ספרד שהעתיק הרמב"ם דברוב הדברים הוא בנוסח אשכנז ורק באיזה מקומות שינו ונמצא שאין הנוסח לא בנוסח אשכנז ולא בנוסח ספרד... כשאהר רוצה לחזור ולהתפלל נוסח אשכנז שהוא נוסח אבותינו ורבותינו ודאי ראשי שהרי חזר לקדמותו. (אגרות משה אורח חיים. ב:כד)

[For example; Rav Dushinski said that חסידים who perform הגבהה before קריאת התורה for several generations (like the ספרדים), should change back to the מנהג אשכנז and perform הגבהה following קריאת התורה.]

ניטל נאכט

(Oberlander) says that עלינו is recited aloud that night. The סופר cites from רבינו אייזיק טירנא that the reason for ניטל נאכט is אבילות, but he disagrees with him. He remarks that the Hungarian Jews would go to sleep early, wake up at midnight and learn the rest of the night. Since the גוים go to midnight ceremonies, this could cause a קטרוג on ישראל, since they are going to their worshipping in the middle of the night, and we are going to sleep. Therefore there should have been a תקנה that one should learn at midnight, in order that there won't be such a קטרוג. But the רבנים did not want to make such a תקנה to learn on this date, since it would seem that we are copying the מנהג הגוים, therefore the תקנה was not to learn until midnight, which would cause the תלמידי החכמים to go to sleep at the beginning of the night, and then begin learning at midnight.

שרשי מנהגי אשכנז

חתם סופר of תשובה the following is:

הנראה לי, אפשר נהגו קדמונינו כן משום שלא ליתן מקום לבע"ד לחלוק ולשטן לקטרג, בהיות באותה הלילה כל העמים נועדים בבית אלהיהם מחצות ואילך כידוע, ועם ה' אלו ישנים על מטותיהם, אפילו לומדי תורה רובם ככולם נעורים תחילת הלילה וישנים אחר חצות, ולא רצו לגזור שיהיו כל ישראל עומדים השכם מחצות ואילך באותה הלילה כאלו אנו נגררים אחר חוקותיהם, וגדולה מזה נהגו לאכול באשמורת ערב ראש השנה שלא יחקו את המינים [שו"ע או"ח סי' תקפ"א ס"ב] מכ"ש שאין לגזור נדידות השנה בעת ההיא, ע"כ בהשכל מנעו הלימוד קודם חצות לגמרי, וממילא כל תלמיד חכם ישן תחילת הלילה ויקום אחר חצות, ומכ"ש בעלי משא ומתן הקובעים עתים לתורה בכל יום מסתמא בתחילת הלילה ואותה הלילה נמנעים מפני המנהג, ע"כ יעמדו אחר חצות לשלם חובתם דבר יום ביומו, וממילא יהיו כמה וכמה עוסקים בעבודת ה' אלו מפה ואלו מפה וחמת המלך שככה, וטעם זה הגון בעיני:

Some German Chassidim abstained from learning תורה on the night of December 24th until midnight, while others did not have this מנהג. A difference between the German and Chassidish מנהג is that Germans WILL learn if the night of December 24th is Friday or Saturday, while Chassidim are not universal about this. שיעור רב בריוער cancelled a regular Friday night due to it occurring on נאכט ניטל.

The titles חבר and מורינו.

Beginning in the fourteenth century, individuals received the title 'חבר' and 'מורינו'. Originally, the title חבר was given to an individual who learned a few years in ישיבה and was able to continue learning by himself (more than the עם המון). The person would receive handwritten notice from the רב stating he had received the title חבר, and was called to the תורה the next שבת. Unfortunately, by the nineteenth century the big ישיבות in Germany were closed, and not many deserved the title חבר, so it was given to whoever would help and contribute to the community. It was bestowed voluntarily, for a special occasion; if his רב is the מסדר קידושין, and ascribes the חבר title within the כתובה, or for the person's sixtieth birthday. According to מנהג אשכנז, a רב receives סמיכה and the title מורינו. It is given to one who is מורה הוראה and can פסקין שאילות. The latest the title of 'חבר' is granted, is before an individual's קבורה, (when the body is still present).

Yekke or Jecke - German Jew

In ארץ ישראל many people believe the term is an abbreviation for "יוצאי קהילות אשכנז". There are many theories as to its origin. Most historians are of the opinion that it was a derogatory term used by the Slavic nations, A name they gave the Germans out of jealousy, in an effort to ridicule them, since they were much more sophisticated and more well off. Later the Eastern European Jews used this term for the same reason trying to make fun of the Western European Jews. Having lost its negative meaning, it became just a nickname for Western Jews, referring to their jacket, and today the word Yekke is used with pride.

The רמב"ן explains the words "יְקֵקֶת עַלְמִים" by saying:

"בעלי הדקדוק אמרו ביקחת ששרשו יקה. ופירשו בו לשון משמעות וקבול המצוה:"

Free Translation: A Yekke is someone with the proper discipline who follows and fulfills מצוות.

רמב"ן was fond of pointing out this מערצבאך.

שרשי מנהגי אשכנז

Two of the rebbes of the Gerrer Chassidim stated the following about German Jews. The שפת ברכת המזון (1847–1905), stated that they are wealthy since recite ברכת המזון aloud. הרב אברהם מרדכי אלטר (1866–1948), commented, that in the Holocaust 90% of the Polish and Lithuanian Jews were killed, whereas almost 66% of German Jews escaped. We may assume this to be a result of their concern for כבוד בית הכנסת and their refraining from talking during תפילה.

It is noteworthy that הרב שמעון שוואב related that the אמרי אמת once told him that “The Tzaddik of Frankfurt [Rav Hirsch] was a liebidge mussar sefer [a living mussar sefer].” The Gerrer Rebbe’s assessment and awe of Rav Hirsch should now come as no wonder.

The אמרי אמת was not the only rebbe to hold Rav Hirsch is high esteem.

On one occasion, while he was attending the shiurim of Rabbi Simcha Bunim Schreiber (1843 - 1907), a grandson of the Chasam Sofer and author of Shevet Sofer, Reb Shraga Feivel found himself the object of criticism when he was seen studying Rabbi Samson Raphael Hirsch’s works. Because Rabbi Hirsch wrote in German vernacular, his works still occasioned suspicion within the deeply conservative Hungarian yeshiva world of the day. Reb Shraga Feivel was summoned to appear before the yeshivah administration. At his “trial” he enlisted the assistance of an old Jew living in Pressburg, who testified that thirty years earlier, when his first wife’s mental disability forced him to seek permission from one hundred rabbis to take a second wife, the Divrei Chaim of Sanz had advised him to travel to Frankfurt-am-Main to obtain the signature for Rabbi Hirsch, telling him, “What I am to Galicia, he is to Germany.”

Placement of the עמוד and the בימה.

The עמוד has been located in the front of the synagogue as far back as the tenth century! The reason being that the בעל תפילה represents and therefore stands, in the front of the congregation. We have many pictures and illustrations of synagogues, in which the עמוד directly faces the ארון הקודש. This includes the Synagogue in Altona, ערוך לנר the Synagogue in Krakow, the Synagogue in Berlin, פני יהושע and the Synagogue in פפד"מ. [In the פיוט recited during נוראים we say: מוסף ימים נוראים 'גשים מול ארון הקודש באימה' have a similar מנהג, however, Hungarian רבנים of the nineteenth century, learned from the ספר חסידים, that the עמוד should not be face the ארון הקודש directly, for the reason that we may not request from God פנים מול פנים (face towards face). Therefore they said the עמוד should be to the right of ארון הקודש.

The Reform Movement wanted to have the בימה in the same area as the עמוד, with both in front and up high, similar to churches. This was one of the first things the Reform changed (although there were two Orthodox synagogues that followed suit, as a compromise with those congregants who were influenced by the Reform). There are many תשובות concerning this issue, and many reasons were put forward for placing the בימה in the center of the synagogue; a) in order for קריאת התורה to be heard better since it is likened to מתן תורה, where עם ישראל were encamped around הר סיני, b) in order for the הושענות procession to proceed around the בימה, which is compared to the מזבח (Altar).

שרשי מנהגי אשכנז

Collecting צדקה

In one particular Yekkish synagogue, the Pushka sits at the entrance to the synagogue and people are supposed to give צדקה upon entering or exiting. No collection is made in middle of orenen. This was the custom in Berlin as well. The custom of collecting during orenen is a very disturbing one which distracts the ציבור from חזרת הש"ץ קדיש, עליו, etc.

תפילות ובקשות לפני התפילה

The ספרדי בקשות (שחר אבקשך, אני קראתיך, שחר אבקשך) and יגדל are not part of תפילה בציבור, and may be said in private. שחר אבקשך and יגדל were accepted in all קהילות אשכנז (except for וורמישא). שחר אבקשך is rarely seen, and although it is printed in the סידור פרנקפורט (5416), it was not included in other סידורי אשכנז before the רודלהיים.

Oren - אורן

A word formed by the addition of the German infinitive suffix to the Latin "ora" ("=pray") which was very familiar to every one in the Middle Ages, as it still is in Catholic countries, from its repeated use in the frequent litanies of the Church. "Oren" is used by Jews of German descent not so much to signify "to pray" as "to say one's prayers"; that is, to recite a set form of devotions, whether with the congregation or in domestic privacy. Among Jews resident in Slavonic lands, "oren" is replaced by "dawenen"; in England and America, more generally "daven." This word has been supposed (by I. B. Lewisohn originally) to be a varied pronunciation of the Middle English "dawen" in its lengthened form "dawenen," identical with the modern English "dawn," and referring especially to the prayer of early morning. But much more probably it is to be derived from the Arabic "da'wah" = invocation, although this word is not used in Arabic for "prayer," since "du'a" (from the same root, "da'a") denotes prayer. In some manner, however, perhaps through the Turkish, "da'wah" became known to the Jews of eastern Europe in the sense of "prayer," the verbs "da'wenen," "dawenen" being formed from it.

The woman who recites prayers aloud to companions unable to read the square Hebrew or rabbinic characters, or unprovided with books, is, on the other hand, called a Sagerin, from the German word "sagen" (= "to say"), because while all the men "said" their prayers in Hebrew, the women as a rule "said" them—especially the less frequent piyutim and other passages reserved for festivals and the like—in "Tchines-Teutsch" or "Siddur-Teutsch" (*i.e.*, "prayer German").

שרשי מנהגי אשכנז

Both "oren" and "dawenen" are sometimes specifically used to connote the artistic and devotional elements in the musical intonation of the prayers according to the traditional Jewish manner; but this is only when one who publicly officiates as cantor is spoken of, and in the same sense an officiant is termed a "ba'al tefillah" (lit. "master of prayer," *i.e.*, "competent leader of the devotions"). When a private worshiper is alluded to, the terms are applied to the monotonous wailing chant in which the prayers were crooned in an undertone by congregants or private worshipers of a past generation in northeastern Europe. The melody of this intonation was a form of the plaintive strain which prevails in the recital of the Kinah and much other medieval Hebrew verse, and which, closely reproduces the melancholy that is so noticeable in much of the folk-song of the Slavonic peoples.

Jewish Encyclopedia

שבת שפינהולץ

In regard to the possible origins of the term **שבת שפינהולץ**, the following is by רב חנוך ארנטרובי, נשים גם נהגו באותם הימים לטוות ליום החתונה ולכן אומרת הגמרא בגיטין פ"ט ע"א שאם מעידים שראו נשים טוות לאור הנר" זאת אחת הראיות שהיום שם חתונה. בימי הביניים קראו באשכנז לשבת שלפני החתונה "שבת שפינהולץ", עיין מגן אברהם תקנ"א ס"ק ו'

But there are some other explanations. This is what Hermann Schwab, "A World in Ruins" wrote:

The first festive harbinger of a wedding was the preceding Sabbath called Spinholz. The origin of the word is disputed. One explanation, according to which it found its way to the German ghetto from the Italian Jews, traces it back to the Italian 'spinalzare' (to make merry). Others link the word with spinning, an activity which in the Middle Ages constituted a large part of a housewife's work. It may be a reference to the new home awaiting the young wife. Be that as it may, the Spinholz Sabbath was a round of gaiety focused on the betrothed pair. The programme varied in different communities. The Friday evening as well as the Sabbath was taken up with visits to the homes of bride and bridegroom, and merry-making at the dance-house; which no community lacked. The bridegroom would already be wearing his ceremonial Sarbal (festive coat) and Mitron (cap), and the bride, too, would be dressed in festive garments. The ensuing days before the wedding also found the betrothed pair in this attire. The celebrations on the Spinholz Sabbath were not confined to the home. They were no less manifest in the synagogue, where the bridegroom was the object of special honors and Spinholz-melodies rang out.

Treasures of Ashkenaz

Four Methods Of Reciting תהלים

Comparison And Contrast of The Different Methods

In general, after various distractions, it seems that speeding, or excessive speed, is perhaps the greatest enemy of proper כוונה, and spirituality. (See פרק "תפלה בנחת ובמתינות" בספר 'שרשי מנהג' (אשכנז חלק ד).

1) The ש"ץ says/chants/sings the opening פסוק of the מזמור aloud, the קהל says the entire מזמור on their own until its conclusion, the ש"ץ says/chants/sings the last פסוק aloud.

There is a significant probability and temptation for people to speed through מזמורים, since they are recited at their own pace.

2) The ש"ץ and קהל says/chants/sings the מזמור together (ספרדים, מזרחים, מניני קרליבך).

The recitation is usually quite slow and deliberate, which is an improvement in terms of battling the scourge of speed, and creating more כוונה.

3) The ש"ץ says/sings/chants a פסוק, followed by the repetition of the פסוק by the קהל. (Widely used when תהלים are said for a חולה or in an עת צרה).

It may feel needlessly slow, since it is essentially repeating each פסוק twice, once hearing, and once saying it.

4) The ש"ץ opens with the first פסוק, followed by the קהל responding with the next פסוק, and so on, until the end of the מזמור, when the ש"ץ chants the last פסוק aloud. (i.e. אנעים זמירות)

It has an alternating interaction between the ש"ץ and the קהל, being active and passive, alternating between reading/speaking and listening/hearing.

Alternating Way Of Reciting תהלים (#4 above) Background

While many are familiar with the first three methods, the fourth is less known. According to הרב מנהגים דק"ק וורמישא on (חלק א', סימן ט', עמוד יב, הערה 3) in his notes, בנימין שלמה המבורגר, it is a very ancient method of תהלים recitation, and also a מנהג מפואר (glorious, beautiful custom), with origins in תנ"ך. It is further described in the ancient סדור attributed to ר' שלמה מגרמייזא, as being ר' שלמה, a pleasing recitation, song-like. In מנהג אשכנז it is employed on certain occasions, for example on ליל שבת, when a number of מזמורים are said as part of שבת. In the Middle Ages פסוקי דזמרה were read responsively by ש"ץ and קהל in a similar fashion. Therefore is a great deal of קהל - ש"ץ interaction, which leads to more active involvement than there might otherwise be, and necessitates paying more attention. The קהל is more empowered, by not just following the ש"ץ's recitation, but rather being almost equal partners, or co-leaders.

אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן
"היוצא בטלית מקופלת מונחת לו על פתיו בשבת חייב חטאת":

אמר רב יצחק בר יוסף stated in the name of רבי יוחנן, one who goes out into the public domain with a folded cloak resting on his shoulder on שבת, is liable for a חטאת:

Commentary:

The גמרא understands טלית to be a large four-cornered garment similar in size and dimension to the טלית used during תפילה today (ערוך השלחן ס' ש"א ס"ק פ"א); see also (ל"א) (ערוך השלחן ס' ש"א ס"ק). In Talmudic times, this garment was a normal part of daily attire (רימב"א). It was generally worn draped over the head and shoulders in such a way that most of one's body would be covered by it; the sides of the cloak would flow down one's arms, and the end of the cloak would extend down one's back towards the floor (see רש"י and ערוך השלחן ad loc.). Here, though, the גמרא discusses a case where the cloak was not worn in this manner. Instead of allowing the cloak to drape behind him, the person lifted the back end of the garment onto his shoulders, in effect folding the cloak in half width-size (רש"י). His purpose in doing so was presumably to guard against the end of the cloak touching the ground and becoming soiled or ripped (see ערוך השלחן ad loc.). Since this is not the normal way the cloak is worn, the person is deemed to be carrying the garment rather than wearing it (see רש"י here and above, דף נ"ה ד"ה חייב המאת, שבת). [Since the cloak is not usually worn in this manner, the person cannot be said to be wearing the garment (see אורה חיים ס' ש"א ס"ק כ"ט, ל').]

were בני אשכנז not מקפיד to fold the טלית over their shoulders, but to wrap their bodies in it, to wear it like a blanket. The טלית is considered clothing, not just something resting on one's shoulders. The חזן would wear it the same way as חזנים wear it today in אשכנז. קהילות אשכנז. This is discussed at length by רבי אליעזר רוקח. The רוקח's opinion is as follows, a) one should have two ציציות in the front and two in the back, (Those who wished to follow his opinion, would wrap two ציציות back around their neck!) According to the ancient מנהג this was not done, as most people were not מקפיד. People by not folding the טליתות over their shoulders, might cause their ציציות to drag on the floor, this does not pose a halachic problem. (Those who wish to wear their טלית in a similar way to the ancient מנהג, and don't want to have the ציציות on the floor, should tuck in the bottom ציציות through their belt, in this way they fulfill all מנהגים.) The רוקח's opinion is quoted by the דרכי חיים ושלום (Munkaczer מנהגים Paragraph 35 of the footnotes). This was also the מנהג of many חסידים in the Ukraine and surrounding regions, including those of Chernobyl, Skver, Karlin-Stolin, and Belz.

"בך מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי:

ערב שבת ... ומתעמף ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ד' צבאות." (ברכות כה:)

Treasures of Ashkenaz

אשכנזים COMMONLY PRACTICED BY מנהגי ספרד

- 1) ארז"ל with the צפת ר', משה בן מכיר - מודה אני
- 2) ר' משה בן מכיר - ברכת המזון at meals before תהלים
- 3) קבלת שבת
- 4) תיקון ליל שבעות והושענא רבה
- 5) רמב"ם and the אבודרהם by קדיש דרבנן

ספרדים COMMONLY PRACTICED BY מנהגי אשכנז

- 1) Answering ברוך הוא וברוך שמו upon hearing ברכות, from the חסידי אשכנז, promoted by the רא"ש.
- 2) מוצאי שבת on ויתן לך Saying
- 3) מהר"ל first mentioned in the תשליך
- 4) Although the מחבר opposed it, other ספרדי גדולים accepted it. ערב יום כיפור on כפרות
- 5) Moroccan ספרדים have more מנהגי אשכנז, due to the influence of the רא"ש.

ספרדים AND בני אשכנז SHARED BY מנהגים

- 1) Boys wear טליתות. If you see a בחור with a טלית, is either a ספרדי or בני אשכנז.
- 2) The חופה at a חתונה. The original חופה, which was widely prevalent in ancient days, was a טלית (meaning a טלית draped over the חתן and כלה). As per the ancient expression חופה אותה (Chofeh means to cover). בני אשכנז and ספרדים practice this ancient מנהג. בטליתו.
- 3) תפילין with small בתים. Both בני אשכנז and ספרדים had small תפילין.
- 4) Reading הפטרות from a אפטרותא ספר (a collection of הפטרות written בקדושה on a קלף).

מנהגי ספירת העומר

This is a brief summary of the different customs,
as to which days between פסח and שבועות have the עומר period restrictions.

A- The אריז"ל, as per the שערי תשובה 493:8, who is quoted by ר' שמעון אידער, "Halachos of פסח" vol II, pp 330-331. It's also mentioned by ר' בלומנקרנס, "The Laws of פסח - A Digest", 5753/1993 edition, pp 17-2, 17-3, as custom 4a. - The מהרי"ל personally followed this practice, no גילוח from פסח until ערב שבועות including לע"ג בעומר.

(All of these use the phrase "עד ערב שבועות" implying that one may get a haircut ערב שבועות during the day. They make no mention of not having to observe לע"ג בעומר.)

B- Same as A, but ends the morning of the first of the ימי הגבלה.

C- רמ"א 493:2, as per משנה ברורה 493:6 and ביעור הלכה "יש נוהגים" ב"ה, it is the second custom listed under the first opinion. It's mentioned in the אנרות משה (2nd custom) and ר' אהרן אידער (ibid; B), quoting this רמ"א (ibid; custom 1) and ר' אהרן רמ"א ר' משה, תשובה in "מועדי ישורון" פעלדער in ספרדים, disagreeing with the מחבר (next).

D- ערוך השלחן 493:2, as explained in the מ"ב (ibid) and ב"ה (ibid; 1st custom in the 1st opinion), the אנרות משה 493:4, ר' שמעון אידער (A) and ר' בלומנקרנס (custom 2). The מהרי"ל taught his בוחרים from פסח until after לע"ג בעומר.

E- ב"ה (ibid; second opinion). He takes this as an explanation of K, and not a separate custom. אנרות משה (6th מנהג), quoting the מגן אברהם (no reference), however, ר' משה holds no one follows this custom. Of the 39 days, 6 are going to be שבתות, leaving 33.

F- אנרות משה (5th minhag), quoting מ"ב 493:15 from סידור דרך החיים. This is the custom of פרנקפורט. - [This was true not only פפד"ם, but Germany before the חורבן in general. The rationale is simple: all days from פסח to שבועות except for days on which תחנון isn't said. (NB: On פסח שני, it is said.)]

G - מגן אברהם, as per בער היטב 493:8, MB 493:15 (who also quotes ע"ה 493:6, רמ"א (4th minhag), ר' שמעון אידער (C, "The is..."), ר' בלומנקרנס (custom 3b), ר' אהרן פעלדער and is the custom in Elizabeth (R' ED Teitz's esteemed father).

H- אור זרוע 493:3, quoting בער היטב

I- ר' בלומנקרנס (custom 3a)

J- ר' אהרן פעלדער 5 מ"א and 3 רמ"א (3rd מנהג) מ"א

K- רמ"א 493:3, first opinion, as explained by מ"ב 493:14 (2nd half) and 493:15 (1st sentence), ר' שמעון אידער (ibid; 2nd opinion), ביאור הלכה (ב"ה), בער היטב 493:7 (quoting the first 2 paragraphs).

מנהגי ספירת העומר

L - The usual custom at the time of the ל"ג בעומר was - from ר"ח אייר until after מהרי"ל

M - ... or, according to the מנהג אברהם's understanding, from after ר"ח אייר until after ל"ג בעומר.

N and O - are variations on L and M, resp., according to those פוסקים (מהרי"ב) who allow shaving on ערב שבת in case ל"ג בעומר is on Sunday.

O - has only 14 days, and something between this and 19 (L) was common specifically in those מדינות that had a local and fresh memory of the crusades.

P - The longest שיטה in comparison keeps 50 days (incl. afternoon of ערב פסח and ערב שבעות until daytime), or in theory, 51.5 days, if ערב שבעות is a שבת and shaving is not allowed on ערב שבת. This would be the seventeenth method (*P), but I've never learned anyone who paskened thus.

ר' משה lists 6 customs, given here as: D, C, J, G, F, and E. ר' משה says that the רמ"א paskened against the first of these (i.e. D), and that in practice, no one follows the last (E). He shows that the other 4 are variations of the same מנהג, and therefore one can switch among them without התרת נדרים.

The two most common מנהגים, are probably C and either J or K.

The following days are observed with the restrictions of the עומר according to the מנהגים listed:

[All the methods include ה' אייר. All the methods include the afternoon before ל"ג בעומר.]

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	
X	X	X	X											X		פסח
X	X	X	X	X										X		אסרו חג
X	X	X	X	X	X									X		כ"ד-כ"ט ניסן
X	X	X	X		X	X			X	X	X					א' ר"ח אייר
X	X	X	X		X	X	X		X	X	X					ב' ר"ח אייר
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		ב' י"ז אייר
X	X	n	X	n		n	n	n	n	n	n	n	n	X		ל"ג בעומר
X	X		n	X	X	X	X	X	X	X				X		י"ט אייר
X	X		X	X	X	X	X	X	X					X		כ"כ-ט אייר
X	X		X	X	X	X	X							X		ר"ח סיון
X	X		X		X	X	X	X						X		ב' סיון
X	n		X		n	X	X	X	X					X		יום הגבלה א'
X			X			X	X	X	X					X		ב', ג' יום הגבלה
n			X			n	n	X						X		ערב שבעות

Treasures of Ashkenaz

מנהג אשכנז and Recent Innovations ל"ג בעומר

By Treasures of Ashkenaz אוצרות יהדות אשכנז

מנהג אשכנז And The Traditional Way Of Enjoying The Day

- 1) One does not observe a טוב יום not mentioned in ש"ס and פוסקים (חתם סופר יורה דעה רל"ג). Making a holiday out of the day a צדיק passed away (aka הילולה) runs contrary to the גמרא which mentions such a day as a day of fasting. In מסורת אשכנז the term used for such a day is יאהרצייט, a day of fasting and introspection. We don't make a small village in northern ארץ ישראל the focus of a giant pilgrimage, greater than ירושלים עיה"ק. **בני אשכנז are משמח because the עקיבא ר' תלמידי ceased dying.**
- 1) The bonfires which are part of the "celebration" create giant clouds of smoke. Pollution and smoke inhalation can be dangerous to people and the environment. Some people suffer from the smoke, have to stay inside all day and night and keep their windows closed. Contractors in ארץ ישראל complain of significant losses from wood disappearing from building sites. **It is a day when בני אשכנז students are given leisure.**
- 2) What are the origins in our tradition of bonfires in connection with such a day? There are those who do so, all over the world as well, something which was not done in the past. **בני אשכנז enjoy music and conduct weddings.**
- 3) Upsheerin is not מנהג אשכנז at all. This topic has been well covered by ג' . שרשי מנהג אשכנז חלק ג' . **ר"ח אייר בני אשכנז take the first haircut since.**
- 4) ח"י רוטל משקה is a Chassidic סגולה, connected to the מירון event. Interestingly though, in the ספר מנהגי וורמיישא (ר יוזפא שמש), it does mention that תלמידים gave יי"ש to מלמדים, presumably within reason of course, probably for 'making a לחיים'. **בני אשכנז believe there is a place for משתה ושמחה.**

According to מנהג אשכנז one does not recite תחנון only at שחרית תפלת שחרית.

Many גדולים, not only אשכנז, but also great Chassidische רבנים and ספרדי גדולים, deliberately do not participate in this event. רב אלישיב שליט"א. מירון told his תלמידים not to go to מירון. רב רב ש"ך זצ"ל. has never gone to Meron as was reported in the Jerusalem Post. He stated he feels closer to רשב"י learning a גמרא.

If the חתם סופר voiced reservations about the מירון pilgrimage close to two hundred years, when the attendance there was presumably much smaller than it is nowadays, would his reservations not be much greater today?

Without getting into the question of possible חילול שבת caused by preparations for בעומר ל"ג, when it occurs on Sunday like this year, and whether it is actually of יאהרצייט the ר' שמעון בן יוחאי.

דיני פריסת שמע ומי שלא שמע קדיש וברכו.

אם יש ב"א שהתפללו כל א' בפ"ע ביחיד או שאחרו לבוא לביה"כ ולא שמע קדיש וברכו, עומד אחד ואומר קדיש וברכו, וברכה ראשונה של יוצר אור בלבד, וזהו נקרא פורס על שמע שנזכר במשנה ל' חתיכה (כמו פרוסה המוציא) שא"א אלא קצת ממנה ואסמכוה אקרא בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' ה"פ בפרוע מל' כי פרוע הוא, ות"א ארי בטיל הוא, כלומר כשבטלו ולא עשו מה שמוטל עליה' לעשות אז יתנדבו העם לברך ה', ויש מוסיפין עוד לאחר שסיים ברכה ראשונה דיוצר מדלגין ואומרין אבות וגבורות וקדושת השם, וזה נקרא עובר לפני התיבה השנוי במשנה ואין עושיין דברים הללו אלא בעשרה ואומרין אותו אפ"ל בשביל אחד שלא שמע, ובמדינות הללו אין נוהגין לפרוס ע"ש אלא אומר קדיש וברכו ועונין ברוך ה' והולכין להם ומי ששמע ברכו מפי מעולה לקרות התורה דיו ואע"פ שעדיין לא הגיע ליוצר, כשענה ברוך ה' המבורך, יצא י"ח מכל המקום. ומי שלא יוכל לקבץ מנין עשרה יתקן מה שבידו לתקן, להשלים חסרונו בפסוקים וברייתות המדברות מענינים אלו, ונציגם כאן שהם סדורים בספרים.

מי שמאחר לבא לבית הכנסת ולא שמע חצי קדיש קודם ברכו בשחרית יאמר זה.
זה אומר אני במקום חצי קדיש וקודם ברכו של שחרית.

במדבר י"ד: י"ז וְעַתָּה יִגְדַלְנָא פִּי אֲדֹנָי פֶּאֶשֶׁר דְּבִרְתָּ לְאֹמְרֵי: יחזקאל לה: כג וְהִתְנַדְּלִיתִי וְהִתְקַדְּשִׁיתִי וְנִודַעְתִּי לְעֵינֵי גוֹיִם רַבִּים וְיִדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: תכלים ק"ט: בְּרַבִּי נִפְשִׁי אֶת־יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מַאֲד הוֹד וְהִדָּר לְבִשְׁתִּי: לְהוֹא שְׂמֵהּ דֵּי אֱלֹהֵא מְבָרַךְ מִן עֲלְמָא וְעַד עֲמָלָא דֵּי חֲכֻמָּתָא וּגְבוּרָתָא דֵּי לָהּ הֵיא: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי כָּל הָעוֹנָה אָמֵן יְהֵא שְׂמֵיהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא בְּכָל כּוּחֵי קוּדְשֵׁי לֹו גַּר דִּינֵו שְׁנַאֲמַר בְּפְרוּעַ פְּרָעוּת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עִם בְּרַכּוּ יְיָ מַה פְּעִים בְּפְרוּעַ פְּרָעוּת מְשׁוּם דְּבְרַכּוּ אֶת יְיָ אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ כָּל הָעוֹנָה אָמֵן בְּכָל כּוּחֵי פוֹתְחִין לֹו שְׁעָרֵי גֵן עֵדֵן שְׁנַאֲמַר יִסְטִיכּוּ כו"ג פְּתַחוּ שְׁעָרִים וַיְבֹא גֹרֵי צְדִיק שְׁמַר אֲמָנִים: אֵל תִּקְרִי שׁוֹמֵר אֲמָנִים אֵלָא שְׁאוּמְרִים אֲמָנִים:

מי שלא שמע ברכו דשחרית יאמר זה.
זה אומר אני במקום ברכו כשחרית.

סופטים כ"ג: בְּפְרָעַ פְּרָעוּת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עִם בְּרַכּוּ יְהוָה: נחמיה ט"ז: בְּרַכּוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִן־הָעוֹלָם עַד־הָעוֹלָם וַיְבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדָךְ וּמְרוֹמֶם עַל־כָּל־בְּרָכָה וְתִהְיֶה: קיג: כ"ד יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרַךְ מְעַלְתָּה וְעַד־עוֹלָם: ע"ג: יח: כ"ט בְּרוּךְ | יְהוָה אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת לְבָדּוּ: וְכְרוּךְ | שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וַיִּמְלֵא כְבוֹדוֹ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אָמֵן | וְאָמֵן: אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא בְּכָל יוֹם מְלֵאךְ אֶחָד עוֹמֵד בְּאֲמָצַע הַרְקִיעַ בְּשַׁחֲרִית וְאוֹמֵר יִטוּ יְהוָה מְלַךְ לַגֹּאֲלֵי יְהוָה מְלַךְ שְׁמוֹת טוֹיִם יְהוָה | יִמְלֵךְ לְעָלְמָא וְעַד: עַד בְּשִׁמְנֵיץ לְבְרַכּוּ הֵיחָא אַחַת שְׂשֻׁמָה יִשְׂרָאֵל וְחִקִּיק עַל מַצְחָהּ יִשְׂרָאֵל עוֹמֵדֵת בְּאֲמָצַע הַרְקִיעַ וְאוֹמְרַת בְּקוֹל רֵם בְּרַכּוּ אֶת יְיָ הַמְּבָרַךְ וְכָל גְּדוּדֵי מַעְלָה עוֹנִין בְּרוּךְ יְיָ הַמְּבָרַךְ לְעוֹלָם וְעַד:

במקום קדושה דשחרית יאמר זה.
זה אומר אני במקום קדושה כשחרית.

ויקרא כ"ג: וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת־שֵׁם קְדוֹשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם: שְׂרָפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לֹו שֵׁשׁ בְּנָפִים לְאֶחָד בְּשָׂתִים יְכֻסָּה פְּנָיו וּבְשָׂתִים יְכֻסָּה רַגְלָיו וּבְשָׂתִים יַעֲוֹפָה: יִסְטִיכּוּ: וְגַ וְקָרָא זֶה אֱלֹהֵי וְאָמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: וְתִשְׁאַנֵּי רוּחַ וְאֲשַׁמַּע אַחֲרַי קוֹל רַעֲשׂ גְדוֹל יחזקאל ג"ב: בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: תכלים קמ"ו: יִמְלֵךְ יְהוָה | לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךְ צִיּוֹן לְדָר וְדָר הַלְלוּהָ: בְּשַׁעֲלָה מֹשֶׁה לְמַרּוֹם מַצָּא כַת אַחַת אוֹמְרַת קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: וְכַת אַחַת אוֹמְרַת בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: וְכָלֵם עוֹנִים בְּפֶה אֶחָד וְאוֹמְרִים יִמְלֵךְ יְהוָה | לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךְ צִיּוֹן לְדָר וְדָר הַלְלוּהָ:

דיני פריסת שמע ומי שלא שמע קדיש וברכו.

במקום קדיש שלם יאמר ועתה יגדל וכו' ככתוב לעיל עד ברכו את יי ואח"כ יאמר זה.

זה אומר אני במקום קדיש שלם.

אמר רבי יהושע בן גדיא כל מי שעונה אמן בעולם הזה זוכה ועונה אמן לעולם הבא
שנאמר תהלים פט:נג ברוך יהוה לעולם אמן | ואמן: בעולם הזה ואמן לעולם הבא:

למנחה במקום ח"ק יאמר ועתה יגדל וכו' ככתוב לעיל עד די לה היא ואח"כ יאמר זה.

זה אומר אני במקום חצי קדיש קודם מנחה.

תניא אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך והיגע וזמן תפילת מנחה ונכנסתי לחרבה אחת
מחרבת ירושלים להתפלל בא אליהו זכור לטוב ושמר על הפתח אמר לי מה קול שמעת בחרבה זו
אמרתי שמעתי בת קול שמנהמת פיונה ואומרת אוי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגלתי את
בני לבין העבוס. אמר לי בכל יום ויום אומרת כך וכשישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות
ואומרים אמן יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיה הקדוש ברוך הוא מנענע בראשו ואומר אשרי
המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם:

אמר רבי שמעון בן לקיש כל העונה אמן בכל בוחו פותחין לו שערי גן עדן שנאמר

ישעיהו כו:3 פתחו שערים ויבא גור צדיק שומר אמונים: אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמונים:

למנחה במקום קדושה יאמר ולא תחללו וכו' כמו שכתוב למעלה ואח"כ יאמר זה.

זה אומר אני במקום קדושה של מנחה.

אמרו עליו על סנדלפון שהוא גבוה יותר מחבריו מהלך חמש מאות שנה ועומד אחורי מרובה
וקושר בתרים לקונו ומשביע את הכתר ועולה ויושב בראש אדונו ובשעה שיוצא הכתר כל חילי מרום
נרתתין ומידעין וחיזות דוממות ומנהמות בארי פאותה שעה עונין ואומרים ישעיהו:ג קדוש | קדוש קדוש
יהנה צבאות מלא כל הארץ כבודו: ובשעה שמגיע לבסא מתגלגלין גלגלי הבסא ומתרעשין אדני
שרפרף וכל רקיעין אוחותן חלחלה ובשעה שהוא עובר על כסאו כל חילי מרום וכתר הכבוד שלו פותחין
פיהם ואומרים יחזקאל ג:יז ברוך כבוד יהוה ממקומו: בא וראה כמה גדולתו ושבוהו של הקדוש ברוך הוא
שבשעה שמגיע הכתר לראשו מחזיק עצמו לקבל הכתר מעבריו וכל חיות ושרפים ונגלגלי המרובה וכסא
הכבוד ותילי מעלה ומטה מתגלגלין ומתגברין ומתגאין ונותנים הוד וחדר וממליכים כלם בפה אחד
ואמרים שמוט טו:יח יהנה | ימלך לעלם ועד:

לערבית במקום ברכו יאמר אחר והוא רחום.

זה אומר אני במקום ברכו של ערבית.

חיה אחת ברכוץ בשהוא יום אות אמת במצחה ויודעין המלאכים שהוא יום ולערב אמונה במצחה ויודעין
שהוא לילה ובכל פעם אומרת ברכו את יי המבורך וכל גודדי מעלה עונין ברוך יי המבורך לעולם ועד:

Treasures of Ashkenaz

The Development of קדיש יתום – Fundamentals and History – From ancient times to the modern era.

(Based on a comprehensive שיעור delivered in ארץ ישראל by רב בנימין שלמה המבורגר שליט"א, edited and arranged by Treasures of Ashkenaz)

We all know that if someone is an אבל, or if has יאהרצייט, then one attempts to recite קדיש, or even better, to daven in front of the עמוד. Often, there is competition to get the עמוד, and in the past, there was also competition to be able to recite a קדיש. Why? Because the קדיש was never established as a “קדיש group”, rather as a single קדיש....which leads to the development of how the single קדיש turned (among some) into a “קדיש group”, which we will discuss this later on in this שיעור. But first, some basics.

HOW DOES THE RECITAL OF קדיש HELP THE נפטר?

The first question which I would like to address, is how can an action or a deed that is performed after פטירה of a נפטר, after a person is already deceased, help after the deceased has gone to the עולם האמת? We find the ספר חסידים (1171) explains it very clearly. We find an expression in חז"ל 'ברא מזכי אבא', (סנהדרין קד) - a son adds זכותים, adds merits to his father. How so? If the father has not acted properly in his lifetime, yet he sends his son to a Talmudic school, ללמוד תורה ומעשים טובים, he sent him to cheder, sent him to a Jewish school.....and there the son learns Torah, he learns how to behave himself properly, and perform good deeds, 'הואיל ועל ידי האב זכה הבן'. The son's good behavior is a result of the education which the father saw to, whatever the son does now as a result of this education, is 'ברא מזכי אבא' – the son therefore adds זכותים to his father. And furthermore, if the father commanded his son, he left a צוואה to do this and that, to do something after his פטירה, 'הרי כשעשו הבנים כאילו יעשו האבות', what the son does is as if the father did it (even though the father is not living anymore). From this concept comes the מצוה that people give לעילוי הנשמות. Similarly, davening for נפטרים, is also a תועלת – it does give help to them, because 'מה לי תפלה מה לי צדקה?'. What difference does it make to הקדוש ברוך הוא if it is this מצוה or that מצוה, so long as it is done as a result of the father's חינוך.

נפטר IS NOT THE ONLY THING ONE CAN DO FOR THE נפטר

So far haven't mentioned anything about קדישים. We have plenty of מדרשים which point out the special כח of קדיש. We have to keep in mind that קדיש is only one of many means to help a נפטר. There are plenty of others. רב יוסף האן נרדלינגן of Frankfurt, a member of the של"ה's בית דין when the של"ה was a רב in Frankfurt, who wrote a ספר called יוסף אומץ. It is at the same time both a

Treasures of Ashkenaz

קדיש, ברכו, ברכת, He writes a very important comment. The idea of ספר הלכה and ספר מנהגים (going to the עמוד for עמוד, אבליים for המזון, שיר המעלות, ולמנצח), going to עמוד for אבליים (עמוד for davening before the עמוד)... also ברכת המזון, meaning the אבליים leading the זימון, which is also a זכות for the נפטר, not common nowadays.....'מעלין המה על ידי' (גיהנם from נפטר). Of course, he says, davening the whole תפלה is better than bits of it. And of course קדיש is also very important. **But the most important thing, which people overlook he says, the biggest זכות, is לימוד תורה, learning Torah!** Another point he makes is, עמי הארץ (unlearned people) – but **if you can learn, and you learn, 'לימוד תורה מועיל שבעתים' (לימוד תורה helps seven fold), more than all these תפלות...** Through that, not only מעלין מגיהנם, but גן עדן (they take the נפטר to גן עדן), which is a greater level. And if the son goes further and he is מחדש חידושי תורה, he's a למדן and is on a level that he creates his own חידושים? Then the כבוד his father gets in גן עדן is even greater yet. He cites the זוהר, that in such a case הקדוש ברוך הוא calls everyone in מעלה של מעלה, and says 'come in and assemble, to hear the beautiful חידושי תורה of this person, the son of בן פלוני (true חידושים, [not just made up ones]), the son of this נשמה'. This is the greatest honor that one can give, to say חידושי תורה...

נוסח הקדיש DEVELOPMENT OF

However, קדיש nevertheless is well known by all as a great tool and most people try to have an opportunity to recite it... Where does the text of קדיש come from? Is it in תלמוד בבלי? תלמוד ירושלמי? No!

"אמר ריב"ל 'כל העונה איש"ר מברך בכל כחו' (רש"י, makes mention of a critical phrase, (בבלי) רש"י, כח הכוונה, קדיש, which can mean כח הכוונה, according to רש"י, if one answers, 'קורעין לו גזר דינו' and תוספות, or with all his strength, according to a second פשט brought in תוספות, his bad דין is torn up, those inscribed for bad in the ספר החיים. We find in the מדרש, that רבי עקיבא attempted to help a נשמה he found in trouble in the האמת, עולם האמת, by teaching his son to say ברכו and קדיש, and in that way to get his father out of גיהנם. The ability of קדיש to bring people out of גיהנם, is mentioned by both the גמרא, and the מדרש.

The נוסח הקדיש is not mentioned either in מדרש or in גמרא. The first source in which find a text is in the סדור רב עמרם גאון, the oldest siddur we have – there we find the נוסח קדיש, but without נוסח אשכנז, like 'ויצמח פורקנה ויקרב משיחיה'. That is the very first קדיש we find in Jewish literature. The phrase 'ויצמח פורקנה' we find in a later Babylonian siddur, that of רב סעדיה גאון. But just 'ויקרב משיחיה', not 'ויצמח פורקנה', so that must have been a later development.

Treasures of Ashkenaz

PURPOSE OF קדיש IN MIDST OF תפילות

So what is the purpose of קדיש? We find קדיש besides קדיש יתום. קדיש יתום is a very specific קדיש that is said after a תפלה. But we have קדיש within תפילה as well. The ספר האשכול says that we have the קדיש for the purpose of separation. He says that the first קדיש is to separate between קרבנות (ישתבח) פסוקי דזמרה and שחרית in ברכת יוצר אור. (The קדיש said nowadays after קרבנות is very recent, we will come back to that later). The second קדיש is after we finish עשרה. After עשרה we have תחנון, which is attached to it. If there is תחנון we say קדיש after it, and that קדיש acts as a separation between the עשרה part of תפילה and קריאת התורה. If there is קריאת התורה, a קדיש separates קריאת התורה from אשרי ובא לציון, which is a new section. The final קדיש after אשרי ובא לציון, קדיש תתקבל, אשרי ובא לציון, which ends all קדישים. Such is the structure which קדיש imposes on the service.

THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF קדיש יתום

קדיש יתום, which has little to do with davening before the עמוד, which was instituted later, perhaps in the beginning of the second millenium. We do find it in the מחזור ויטרי already. It was introduced for יתומים קטנים who are not allowed to go before the עמוד. The son is a minor and therefore can't help his father with קדיש, so they instituted קדיש יתום for him. But how many times does a יתום have a chance to say קדיש? Initially, not at all. After עלינו? No, עלינו was not said daily in the ancient times. After שיר מזמור לאסף, מזמור? Some shuls say it, you may know it from there, some after שחרית, some have it even after מעריב. This too did not exist in the time of the גאונים. So they instituted a non-specific מזמור after תפלה, and they enacted a קדיש to be said by קטנים. In the beginning, קדיש יתום was not said during the week, but only on שבת. On שבת we recite במה מדליקין after מעריב, This is still done in חוץ לארץ as it used to be in European countries. 'אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא ...', במה מדליקין, then קדיש יתום. Nowadays, people say קדיש דרבנן, which is a later development. Initially this קדיש was for יתומים קטנים who couldn't recite קדיש during תפילה. The second opportunity for קדיש יתום was on שבת morning, after פטום הקטרת, 'אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא ...'. The third קדיש יתום, on שבת after מוצאי שבת, שיר המעלות אשרי כל ירא ה', after ויתן לך, שיר המעלות אשרי כל ירא ה'. These were the only קדישים at the time of the ראשונים.....they eventually introduced קדיש יתום on weekdays as well.....but that was a much later development. Eventually they began reciting קדיש יתום, שיר מזמור לאסף, after עלינו של יום. שיר של יום developed even later. So the principle is, that one can only say קדיש יתום after sections of תנ"ך or at least פסוקים – we never find that after a shiur קדיש is recited right away, rather the pesukim, 'אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא'.....or 'רבי חנינא בן עקשיא אומר רצה הקבה ליכות את ישראל' (משנה). The קדיש said nowadays after the שמעאל דרבי ישמעאל, שלש עשרה מדות דרבי ישמעאל, before ברוך, is a disputed מנהג which does not fit with ancient the הלכה, but only with the הארז"ל מנהגי.

Treasures of Ashkenaz

קדישים PROPER TO LIMIT/MINIMIZE THE AMOUNT OF

Reciting קדיש is a wonderful thing! חזרת הש"ץ is also a wonderful thing. What would you say however, if someone thought חזרת הש"ץ is a wonderful thing, I will say it twice. I want to repeat עשרה שמונה עשרה twice. How would we look at such a person? Is he doing something good? He has repeated עשרה שמונה עשרה twice. What if a person before a person drinks Coca Cola, says 'שהכל נהיה בדברו', then takes another sip and says it again and again, and again, after each sip. Is he more frum? Or if he says three times 'בורא נפשות' – is he more religious? Or is it a case of ברכה שאינה צריכה/ברכה לבטלה? Many פוסקים bring down, including משנה ברורה, that just as we don't repeat the same ברכה again and again, because the more you repeat them, the more difficult it is halachically (ברכה שאינה צריכה/ברכה לבטלה), the same way, one should not say קדיש more than needed. According to the plain הלכה in משנה ברורה and earlier פוסקים, saying extra קדישים is wrong. And he says, 'כשם שממעטין לומר קדיש ...'. The ערוך השלחן uses very sharp terms against this practice. He says (אורח חיים נה, ג) "There are common people who believe that the more קדישים one says, the better, how wrong they are! One doesn't use the scepter of הקדוש ברוך הוא more than He allows us to use it." There is a limit to the amount of usage! By saying קדיש you are crowning הקדוש ברוך הוא. And if you repeat it again and again, it is a זלזול, you're degrading the divine. And we find פוסקים that say, those who increase the number of קדישים are weakening the divine קדושה of the great sacred name of הקב"ה.

קדיש IS RECITED BY AN INDIVIDUAL, NOT A GROUP

Nevertheless there is a great desire to say קדיש. It has increased so much, that people recite more קדישים, not only the number of times, but also in terms of the number of people saying it at one time. What we call nowadays a "קדיש group", which didn't exist in the past. Just as a "חזרת הש"ץ" (two בעלי תפלה saying חזרת הש"ץ together) would not be tolerated, the same should be true of the "קדיש group". It was created for קטנים, a קטן who can't daven before the עמוד, so he may recite a קדיש after davening. Nowadays people join him! It's like joining the בעל תפילה! We have a rule that תרי קלי לא משתמעו (two simultaneous voices are not heard). Imagine if a number of people would stand up here talking at the same time. One would get confused. The same holds true with a קדיש. This is the conception of the classical פוסקים.

SEPHARADIC ATTITUDES TOWARD קדיש, ADOPTION OF "קדיש GROUP"

We do find that ספרדים believed so much in the power of קדיש that they found all kinds of היתרים to say a "קדיש group". They invented the idea of "קדיש group". It went so far in some places of the ספרדים, that in Iraq, we find the בן איש חי recording (בן איש חי, שנה א, פ' ויגש, סעיף טז) that in his city of Baghdad, the מנהג was, that everybody would say every קדיש possible during davening. When they finished ישתבח... what happened after ישתבח? (even in those places that recite "קדיש group", only the בעל תפילה says this קדיש and then ברכו.) In Baghdad, the whole

Treasures of Ashkenaz

congregation stood up and everyone said קדיש. Not only that קדיש, every קדיש! After שמנה עשרה, everyone stood up and said קדיש. The בני איש חי was very disgusted by it. קדיש יתום, might still be tolerated, but every קדיש? He said, “These people think that when they say קדיש they cause תחיית המתים.” They believe so much in קדיש, they view it out of proportion and in that they err.” We find that קדיש at one time, was only for the בעל תפילה. The קדיש after קריאת התורה likewise, became a קדיש יתום amongst ספרדים. This became widespread in some Ashkenaz communities as well ([ספר ירושתנו א, קיג-קכה] – רב המבורגר shows conclusively that this קדיש properly belongs to the אבל/בעל תפילה/בעל קריאה, not an אבל).

קדיש RELATED TO RECITATION OF מנהגי אשכנז

In קהלות אשכנז they give the one saying קדיש יתום the כבוד he deserves. The אבל is treated as a בעל תפילה. Firstly, the primary rule of a בעל תפילה is, that he goes to the עמוד. He doesn't stand wherever he finds himself in synagogue says קדיש, he goes forward to the עמוד. Since the בעל תפילה is still at the עמוד, having more מזמורים to say, the person saying קדיש stands nearby, as close to the עמוד as possible. This is brought down in several פוסקים, including the משנה ברורה. Secondly, one who recites קדיש dons a טלית, because like a בעל תפילה, and this is likewise brought down in the פוסקים.

“קדיש GROUP” HISTORICALLY NOT DONE IN ארצות אשכנז IN THE PAST

The conception of group קדיש did not (historically) exist in Europe, not even in Eastern Europe, or even in Chassidische circles.

If you open a שלחן ערוך, with the מגן אברהם etc...., or if you look in פוסקים, like the אור חודש over בני חודש (שלושים), (someone within שלושים) over בני חודש (שבעה), (someone within שבועה) has priority over a יארצייט (yahrzeit – marking the anniversary of a passing) has priority over all of them. All these priorities? All these discussions among פוסקים about who has priority? Someone may even have to wait a day, week, or month to say קדיש. Why? If there is a “קדיש group”, there is no need for all these priorities, since everybody has the right to say קדיש.

I remember once I came to Manhattan, as a tourist from Israel. I had to daven מנחה. We went into a modern synagogue. I'm not used to this, living in ארץ ישראל. People came in without כיפות – for an ordinary מנחה. It was very heart warming for me to see so many people at a regular weekday מנחה. They all stood around and at the end of the תפילה, the penny dropped. I realized what was going on. Everyone said קדיש! I was the only one to answer this קדיש. Women said it as well – everyone, except and my wife and myself. This is something that did not exist in the past.

Treasures of Ashkenaz

CHASSIDIM ADOPT THE “קדיש GROUP”, WITH SOME DISSENT

As I mentioned already, ספרדים accepted the “קדיש group” first. Then חסידים, who adopted נוסח ספרד, and certain מנהגי ספרד, were the next ones to accept it. And yet, even in the Chassidische world, we find those who were not happy about it. The sharpest is the Komarna Rebbe. In his ספר (תל אביב, תשלג, סימן קלב, הלכה ד), p.194), he writes that if two people say קדיש together, 'הוא פגם וחטא גדול' – it is a flaw and a great sin! Not only does he not do a favor for the גן, but it could be that it even harms him, bringing him down to a lower stage in גיהנום, or עך, ח"ו. He remarks that it comes from the ספרדים, and therefore is not part of our heritage, and we should reject it. Unfortunately, hardly anyone in Chassidic world follows him.

NAPOLEON BONAPARTE COMPELS “קדיש GROUP” IN ארצות אשכנז

How did “קדיש group” come to the non-Chassidic world, which follows the משנה ברורה and the פוסקי אשכנז?

We have a number of historical factors, beginning in the nineteenth century. One was Napoleon Bonaparte. To some extent he is the one responsible for this change in our religious history.

Now that's puzzling! What does Napoleon have to do with our קדישים?

Well, Napoleon was a tremendous conqueror, he conquered almost every part of Europe and he established new states, one of which was the Kingdom of Westphalia. He let his brother, Jerome-Napoleon, rule it. Jerome-Napoleon had new ideas of liberty, equality, and fraternity (equality, freedom, brotherhood). He wanted to make the Jews equal to everyone else, and make their religion equal as well. So he established the Consistories, which meddled in the religious lives of Catholics, Protestants, and Jews. He opened churches for all three. The Consistories, ruling Jewish life instituted reforms, appointing reform motivated individuals to introduce all types of (relatively) mild reforms, in Jewish life. Amongst them was the “קדיש group”.

The “קדיש group” was a way of democratization, and equality. Ideas of equality, of rights which led to the forbidding of calling up people by name (יעמוד פ"ב"פ) for עליות to the תורה. The reason being, some people are called up by titles (e.g. יעמוד מורנו הרב).....Inequality! Can't fit in with the regime of Napoleon Bonaparte! So they didn't call up anybody by name – they gave out cards instead (there are remnants of this practice in some synagogues today). Another thing the Consistories didn't like were priorities in קדיש. Why should there be priorities for קדיש? We want everyone to have the right to say קדיש! They abolished the priorities for קדיש and forced the “קדיש group” on the German - Jewish communities which they governed. Obviously, as soon as this regime collapsed, after a few years, it was rejected strongly by all the רבני אשכנז – though it slowly made its way into Eastern Europe (הישיבה הרמה בפירודא, V.II, pg. 410-417).

Treasures of Ashkenaz

”קדיש GROUP AND THE רב עקיבה איגר

We find an interesting role played by the great master רב עקיבה איגר in this development. What happened? How did רב עקיבה איגר become involved?

In the year 1831 there was a great Cholera Epidemic in Europe, which cost the lives of thousands upon thousands of people. It hit Jewish communities hard as well, including רב עקיבה איגר's city of Posen. רב עקיבה איגר was confronted by immense pressure from people desiring to say קדיש for their loved ones, and therefore he gave them a היתר for “group קדיש”. The great רב עקיבה איגר writes in his own handwriting, ‘In 5591/1831 when cholera started here in our city, there were so many אבלים, that needed to recite קדיש. I made a תקנה allowing “group קדיש”, *for one year only*.....’ He gave a היתר for one year only ...and after that year (by the following ב"ה, ראש חודש אב), the epidemic had stopped, people stopped dying, and when the trouble was over it was stopped. “It was a הוראת שעה (strictly temporary enactment) not allowed from then on except for one קדיש a day which was still allowed as a ‘group קדיש’”.

People extrapolated that if the great רב עקיבה איגר could allow a “group קדיש” in his city, in his time, so *we can allow it in our time, unlimited, anytime we need a קדיש*. If it's good enough for רב עקיבה איגר, it's good enough for us! This is a *misconception*, many people go around and say, רב עקיבה איגר allowed it, he allowed a “group קדיש”.....

I have a recent discovery, – a manuscript of his son, רב שלמה איגר, his successor in the רבנות of Posen, and he refers to this הוראה of his father, regarding the “group קדיש”. I will now read from this newly discovered manuscript, which has not yet been published -

‘It's clear in my mind that what my late father זכרונו לברכה, the great רב עקיבה איגר, instituted for everyone to say קדיש together, *was not his wish at all, rather it was against his will*. He found a היתר to be מתיר an איסור – note that he refers to it as an איסור (prohibition). There was a terrible need for the common people. צורך ההמון he calls it – a psychological need. At the time of the Cholera Epidemic, people were panicking – trying to do anything which could help the deceased. He says that we find a similar היתר in regard to a נר יאהרציט that goes out בין השמשות. One may have a non-Jew light it again, because of a psychological need. But those תלמידי חכמים who say a “group קדיש דרבנן” after a שיעור? What is their היתר to say such a “group קדיש”? This היתר was not meant for תלמידי חכמים! It is meant for the common people who have psychological need. Am ha'aratzim, המון עם. Don't lean on my father רב עקיבה איגר (for a general blanket היתר of a “group קדיש”)! This is a discovery, which I must say, is an eye opener in the whole notion of רב עקיבה איגר and the “group קדיש.”

Treasures of Ashkenaz

ר' יעקב עמדין AND THE "קדיש GROUP"

When the Consistoire in Westphalia introduced the "קדיש group", as well as other היתרים that had not existed, they tried to give it a halachic image, or to find halachic grounds to support them... For example, they instituted that all אשכנזים should consume קיטניות on פסח. Not only the Consistoire allowed them to, they forced רבנים by a decree to eat it, as non-Ashkenazim do. The Consistoire put forward opinions, which served their purposes that the איסור קיטניות did not apply to their times, and they claimed that in times of war or shortage of food, it was perfectly acceptable. They found the רב יעקב עמדין and חכם צבי, his son, both expressing the view that now as opposed ancient times, the איסור קיטניות doesn't make sense. The grains we buy today are not mixed together as they were in days of old. However, these רבנים themselves only brought up the notion, that there is no room for איסור קיטניות in our times. *They didn't introduce it practically, and did not rely on it.*

Similarly, the comments of these two great גדולים, were applied to "קדיש group". They lived in Portuguese/Spanish exiled communities in Hamburg, Amsterdam, and London. Portuguese/Spanish Jews which had fled a hundred years after the great exile of Spanish Jews in 1492, and established beautiful flourishing communities in Western Europe. These Sephardic communities, observed Sephardic practices. The רב יעקב עמדין and חכם צבי, observed and admired what was worthy to learn from them. But again, *they never practically introduced it, never said that it was proper for an Ashkenazi to rely on a Sephardic heter.*

WHAT ר' יעקב עמדין'S POSITION REALLY WAS

The Rabbis that were engaged in the Consistories of Westphalia took advantage of the expression of ר' יעקב עמדין in this matter as the model for a Rabbi who was trying to institute it (למעשה).

Therefore it is worthwhile to quote the exact quotation of ר' יעקב עמדין regarding this matter, and see if he actually wanted to institute it. He writes in his very famous סידור ר' יעקב עמדין, perhaps the most important siddur of an אחרון. We find no אחרון on his level who compiled his own siddur. The two volume (שערי שמים and עמודי שמים) siddur itself, and commentary, which he published in his own lifetime, in his own home.

When it comes to קדישים, he says that he will not mete out קדימות (priorities) in קדישים, which are discussed elsewhere '... כבר דברו בו מספיק גדולי האחרונים' (it has already been sufficiently discussed by the great later authorities).....anyway, 'מה טוב ומה ישר הוא מנהג ספרדים', that more than one person says it. Therefore there is no reason for מחלוקת, no competition.... you don't have to go into all those דינים of who goes first. If you really want to know the קדימות, see לבוש, שלחן ערוך, other מפרשים etc..

Treasures of Ashkenaz

This is the passage proponents of “group קדיש” like to quote but they miss two points. Firstly, people forget that he says go look it up (the קדימות)...he doesn't say you do not have to do it – he says look elsewhere for the information. He says I admire it (the Sepharadic way), but he does not say ‘I am a Sepharadi’. Secondly, he says, you know אשכנזים have a מנהג that the last day of saying קדיש in the year of אבילות (called יום הפסקה - the day people stop saying קדיש), he gets top priority, to recite all the קדישים of that day, everyone else is pushed aside.

These rules would only apply according to one person reciting קדיש. רב יעקב עמדין says, “I want to warn you....When you finish the last day of the eleventh month, you should stop (saying קדיש) then, and not go by the practice of the ספרדים who have a פסק that you can continue for another week and stop after eleven and a quarter months, a week later.” So we see that רב יעקב עמדין didn't actually follow the מנהג ספרד. He himself says that he stopped immediately after the eleventh month, like אשכנזים.... This is the same רב יעקב עמדין who wrote that though he admired Sepharadic practice, never attempted to introduce the same among אשכנזים.

THE חתם סופר RESPONDS TO רב יעקב עמדין, DEFENDS THE SINGULAR קדיש

What is particularly interesting is that there was a citation of what the חתם סופר wrote in a תשובה, defending the old מנהג אשכנז, that only one person says קדיש at a time, and taking issue with רב יעקב עמדין about it.

The analysis of the חתם סופר, contrasting the מנהג אשכנז singular קדיש with the group קדיש practice, is quite enlightening.

He says as follows "That which רב יעקב עמדין wrote regarding קדיש, that the מנהג ספרד in which everyone recites קדיש together is easier, and many, e.g. a group, who do a מצוה, are better than individuals who do so.... CAN WE BLITHELY ASSUME THAT THE גדולי אשכנז CLUNG TO AN INFERIOR PRACTICE WITHOUT JUSTIFICATION? So it is a wonder, astounding, that our ancestors, the great תלמידי תורה of אשכנז, to whom the תורה was an inheritance, as is stated in the תשובות רבינו אשר, the רא"ש (which is quoted by the great Sepharadic Rav, the בית יוסף, in his commentary on יורה דעה as well), didn't follow such a practice. **Can we lightly assume that they had an inferior and defective stance in this matter?** And furthermore, how can we understand the סדר קדימה מנהג that an אבל in שבעה has precedence over one in שלושים, who has precedence over a בעל יאהרצייט, who has precedence over an אבל in חודש? After all, if there are partners who find profitable merchandise, can one of them say, I need it more, give it all to me, and the others have no share in it? No, the partners divide it. So too, with קדיש, if several people need to say קדיש, they should not share it and say it all together, but rather than only one should recite it.

So the חתם סופר explains that **the main benefit to the נפטר (deceased) that comes from saying קדיש is not from the mere recitation of it, but rather from the many responses of אמן, and especially יהא שמיה רבה (congregation)**. Since those come about via the אבל, the benefit accrues to the נפטר.

Treasures of Ashkenaz

(We could view this in terms of a multiplying effect. If one person saying קדיש causing a ציבור of fifty people, for example, to answer four אמן's, one אמן יהא שמיה רבה, and one בריך הוא, he has done so much more than just say קדיש with six responses of אמן, איש"ר, וברוך הוא. He has brought about three hundred such responses)

Therefore, explains the חתם סופר, חתם סופר מנהג אשכנז which requires that only one person says קדיש at a time, is beautiful and most potent. Because where many say קדיש at the same time, the bringing about of the responses of אמן which comes about through just one of them, causes the others to be in the category of מסייע, those who extend a hand, the act of which is considered by הלכה, as 'אין בו ממש', lacking in substance compared to one who is the clear cause of an action....

WHY THESE INNOVATIONS WERE REJECTED IN אשכנז

The reason why in the German communities, they did not follow these new היתרים, is because they knew exactly what their origins were. It did not come from the רבנים like רב עקיבה איגר, it definitely did not come from the חתם סופר. It was one of the early Reform inroads, from the Consistoire.

רבי יעקב עטלינגר a German Rav, the ערוך לנר, his ספרים are learned in all ישיבות. He was once asked about the "group קדיש". Would it be acceptable for a community to adopt this new מנהג Sfardishe. To support their view they cited the words of רבי יעקב עמדין. His response was the following. "You refer to it as a great תקנה to go along with the "group קדיש"? To change a מנהג ישראל which has prevailed in אשכנז, prevailed in Europe, not only in Western Europe, but also in Eastern Europe, for hundreds and hundreds of years. Ever since קדיש יתום was established, we have had only one person reciting a קדיש, and you want to follow these מתחדשים, the reformers who instituted this, and have changed so many other things of תפלה as well? *No, no, no, one should not do it!*" (תשובות בנין ציון, קכב).

OTHERS WHO REJECT THE GROUP קדיש

The bottom line is, we think that, okay, some Yekkes still obey this הלכה, they don't say "group קדיש", that even some Litvaks still obey this rule, they follow the Chazon Ish, for example,...but all ספרדים do say it. However, we find that that even some ספרדים, like those of the Tunisian Jewish capital, Djerba, according to their רבנים down to the present day, are very מקפיד that only one person should say קדיש.

I trust I have shown the historical development of קדיש, that initially everyone recited a single קדיש, the ספרדים started the concept of a "group קדיש", then חסידים adopted it, and eventually some אשכנזים followed.... There are still some pockets which do not follow רבי יעקב עמדין's *idea*, but פסק רבי יעקב עמדין, not to change, and they therefore still say a single קדיש.

Treasures of Ashkenaz

– קריאת התורה after קדיש The Contemporary Confusion about

האם כל דאליס גבר? קדיש לאחר קריאת התורה למי שיך

By Treasures of Ashkenaz

רב המבורגר was asked, in light of the statement in ספר פני ברוך (a popular contemporary work on אבילות, translated into English under the title “Mourning In Halachah” (Artscroll)), the the קדיש after קריאת התורה belongs to אבליס, what basis is there for the contrary מנהג אשכנז requirement that the בעל קריאה - not an אבל - says this קדיש?

He responded that the מנהג is a continuation of the ancient practice been passed down to us from the ראשונים and גאונים (while the practice cited by the פני ברוך is a later distortion of מנהג אשכנז, which some אשכנזים have adopted).

רב המבורגר then makes a very trenchant observation. In various halachic literature, there is discussion concerning when there are multiple mourners, which gets preference. In those discussions, the different קדישים available for such are delineated. However, notes רב המבורגר, **in all those discussions, not once is the קדיש after קריאת התורה included in such a framework!**

The reason simply being, because it was known that that קדיש belonged to the שליחי ציבור (בעלי קריאה), and not אבליס.

As was discussed previously, in some ספרדי circles, due to the great desire of the masses to say קדיש, people engaged in questionable practices, such as saying קדיש together with the ש"ץ, something the בני איש חי, complained about and tried to address. Until today though, in קהילות אשכנז, such practices continue.

The purpose of the קדיש after קריאת התורה is explained by the ספר האשכול, האגור, and the בית יוסף. The בית יוסף states, על הקדישות שאומרים בתפלה, "כי היא מצוה בפני, וקדיש אחר קריאת התורה..טעם על הקדישות שאומרים בתפלה, יוסף". The קדיש is to make a separation between different segments of תפילה, distinguishing between various segments thereof. It was *not* instituted to serve אבליס by giving them a chance/place to say it, unlike other קדישים.

רב המבורגר quotes from over thirty authorities, from the זמן הגאונים to the present day, which show that this קדיש belongs to the בעל תפילה (בעל קריאה). These authorities cover a very great spectrum of גדולי עולם, such as רב עמרם גאון, the מחזור ויטרי, רמב"ם, רמב"ד, רמב"ה, רוקח, אור, אור

דיני ומנהגי קדיש

בעל, יעב"ץ, בית יוסף, מהרי"ל, בעל הטורים, מרדכי, מאירי, שבלי הלקט, מהר"ם מרוטנבורג, אבודרהם, זרוע מנחת שלמה, אגרות משה, (סאטמאר) דברי יואל, מהר"ם בריסק, ר וולף היידנהיים, ר אהרן מקארלין, התניא (ר שלמה זלמן אויערבאך).

As time went on, some ספרדים began granting this קדיש to mourners, mainly in parts of North Africa, and in ארץ ישראל, while other הספרדים opposed this change. רב שם טוב גאגוין (Gaguine) writes in כתר שם טוב, that in London and Amsterdam that קדיש was always said by the (בעל תפילה). As time passed, it became more widespread among ספרדים, to the point that it was seen as a trademark מנהג הספרדים, which אשכנזים did not practice, as רב עובדיה יוסף wrote in his חג יו"ד סי כ"ו אות ד, ש"ת יביע עומר. It spread to some אשכנזי immigrants to ארץ ישראל as well, some of them having adopted certain ספרד מנהגי ספרד. Others, such as the family of רב חיים בריסקר, held fast to the old מנהג אשכנז that this קדיש belongs specifically to the ש"ץ (מה-מפניני הרב מ"ד).

In some Chassidic circles, where there already existed an inclination for מנהגי הספרדים, they accepted to a limited degree this change, to transfer the קדיש after קריאת התורה to an אבל. *However, this was limited to an אבל that received the last עליה, not a mourner that was not involved with the קריאה, who just came over afterward to say קדיש.* Over time though, that stipulation was forgotten and/or discarded (as sometimes happens when a limited היתר is given, which may not be understood by the masses), with the great demand by אבלים for opportunities to say קדיש, and in some of these circles אבלים took over that קדיש. However, even in the Chassidic camp, important and powerful figures, such as the מסאטמאר for one, were insistent that only the ש"ץ (בעל קריאה) should say this קדיש, and this insistence among some חסידים continues to this day.

There is still a very pressing question. Why does only one person (e.g. אבל) say that קדיש, even though there are several people saying קדיש at other points where קדיש יתום is said, e.g. after בעל קדיש of the תפילה, why is it only said by one אבל and not by all אבלים (although according to מנהג אשכנז only one person at a time says קדיש, in these places they follow the modern הספרדים מנהג that multiple people recite it simultaneously.) So why not here as well? The answer must be that somehow, under the surface, it is known that this קדיש is really **not** just a regular קדיש יתום, but that it is different.

דיני ומנהגי קדיש

Further Comments About the Form and Function of the קדיש.

The תלמוד does not require standing for קדיש at all. חסידי אשכנז accustomed themselves to stand just for אמן יהא שמיה רבא... The מהרי"ל comments, that those already standing, should not sit until after אמן יהא שמיה רבא... otherwise it belittles the קדיש. (i.e. since one is already standing for שתבח one should remain standing for the קדיש before ברכו.) The חות יאיר was surprised to find out that the מהרי"ל didn't stand for קדיש. רב יוספה שמש and רב יוסף אומץ are of the opinion, that one should stand for every קדיש.

Until the early seventeenth century the first two words of קדיש were not pronounced with a צירי (יתגדל ויתקדש). The first to do so was the שלמה זלמן האנא (Frankfort a. d. Oder 1723). This work was highly controversial; in fact, he was forced to print an apology which was appended to the end of the book. Numerous works came out that took issue with many of his textual changes. ר' שלמה זלמן האנא and ר' יעקב עמדין and many of the others that disagreed with האנא here as well as in other parts of תפילה. ר' שבתאי סופר's understanding is that the first two words are Hebrew, and therefore he rejects pronouncing them with a צירי. ר' שלמה זלמן האנא's changes were accepted by a) the יעתר יצחק, who advocates for pronouncing it with צירי. b) the פרי מגדים and the גר"א (נד' רב ס' נד) (מעשה רב ס' נד).

The original נוסח of קדיש did not include וְיִצְמַח פְּרֻקְנָה, since the whole prayer of the קדיש is for גילוי כבוד מלכות שמים which will be at the time of the גאולה. The או"ח (56:2), explains that the explicit תפילה for משיח, וְיִצְמַח פְּרֻקְנָה וְיִקְרַב מְשִׁיחָה, which was added by נוסח ספרד, is alluded to by the words, וְיִמְלִיךְ מְלְכוּתָהּ, meaning ה'קב"ה's kingdom should rule, in order for the פסוק of וְיָהִי יי' פְּסוּק to be fulfilled, with the coming of משיח. נוסח ספרד added the phrase whereas נוסח אשכנז did not for reasons of פשט and סוד. In general, the preference in נוסח אשכנז is a more concise נוסח, understanding that brevity is an advantage. In general, where there is a shorter and longer נוסח, the shorter one is the original and the longer a later addition, since words were added in certain places, but not taken away. רבינו אלעזר רוקח of Worms (4936-4998) makes it quite clear, that the first part of קדיש contains only twenty words corresponding to the עשרת הדברות plus the ten instances of the word אני in סדרת קדושים. The twenty words also correspond to the twenty times it says בראשית in ד' אלדים and the twenty kinds of כוונות that דניאל recited in his תפילה. Additionally, according to נוסח ספרד which does say וְיִצְמַח פְּרֻקְנָה וְיִקְרַב מְשִׁיחָה should אמן be said in response? Since the רמב"ם makes no mention of אמן following וְיִצְמַח פְּרֻקְנָה וְיִקְרַב מְשִׁיחָה - even those who do add this phase, should not answer אמן (גר"ז סולובייציק).

There is no doubt that one should answer אמן after אמן יהא שמיה רבא. This is discussed by the רוקח and the רמב"ם.

דיני ומנהגי קדיש

There is a מחלוקת הפוסקים as to whether one should respond **אמן** following the phrase **ברוך הוא**. In order to alleviate a doubtful situation, פוסקי אשכנז ruled, that both **ש"ץ** and **קהל** should recite **ברוך הוא** together.

According to מנהג אשכנז, the פסוקים 'ונאמר' and 'בכתוב בתורתך, פסוקים', need not be said, even in a non-אשכנז-מנהג synagogue. The פסוקים should be said however, if one wishes to recite קדיש after עלינו. (Notwithstanding the fact that reciting קדיש after עלינו is quite problematic according to מנהג אשכנז).

תפילה originated from נוסח ספרד. Later it was accepted in אשכנז - but not recited during תפילה (after the recital of פטום הקמורת, פרקי אבות, במה מדליקין, פרקי אבות, פטום הקמורת), but only outside the תפילה. There are no sources for adding 'קדישא' to קדיש דרבנן. The Steipler Gaon expressed opposition to saying 'קדישא'. The חתם סופר did say 'די בשמיא וארעא'.

The recital of (דהוא עתיד לאתחדתא...) by some at a סיום is a relatively recent development. Originally, it was only recited at a סיום מסכת או קדיש דרבנן at a סיום מנהג אשכנז. לוייה is to recite a regular קדיש דרבנן at a סיום מסכת או קדיש דרבנן. Ancient editions of קדיש דרבנן do not have (דהוא עתיד לאתחדתא...) in the text of קדיש דרבנן of סדר משניות. The reason for saying it at a לוייה is understandable, since it mentions תחית המתים, which has no relevance to a סיום. Perhaps since people often make נשמות הנפטרים, to coincide with a סיום, some began reciting דהוא עתיד לאתחדתא as well.

The פסוקים in the middle of קדיש (קבל ברחמים. יהי שם ד'. עזרי מעם ד') are not mentioned by the ראשונים, but were added in the first printed סידורים. The source for their recital is unclear, therefore, some are accustomed to say them while others are not.

עמידה עושה השלום is said by those who do not change to עושה השלום at the end of קדיש. עושה השלום (עשרת ימי תשובה), so instead they say עושה השלום at the end of קדיש.

The Pronunciation of the חולם Vowel

Four pronunciations of the חולם prevailed among *Ashkenazic* Jews in recent generations up to the time of the Holocaust: two in Eastern Europe and two in Western Europe. The table below illustrates these four pronunciations in both English and German as well as in the *Ashkenazic* pronunciation of לשון הקודש.

Region of Diaspora	Accent in Ashkenazi pronunciations	Accent in German diacritic	Accent in English
Poland, Austria-Hungary	<i>komatz chirik</i> – אָאִי	O ⁱ	[t]oy
Lithuania, Russia	<i>segol chirik</i> – אַאִי	Ae ⁱ	[p]ay
Northern Germany, Holland	<i>patach shuruk</i> – אַאוּ	A ^u	[h]ow
Southern Germany, Switzerland, France, Latvia, England, North America	<i>komatz shuruk</i> – אָאוּ	O ^u	[g]o

THE FOLLOWING ARE SOME PROOFS AND OBSERVATIONS THAT THE 'חולם' IS NOT PRONOUNCED "O".

Written by Rabbi Y. Kramer - Jerusalem Israel

PROOF # 1 (The pronunciation of various גדולים)

In the ספר משנת הגר"א, the גר"א writes that the pronunciation of the חולם is a diphthong - a blending of two vowels - the קמץ קטן and the שוּרְק - the sounds of which issue from the lips (which excludes the 'O' sounds completely - since the 'Y' sound comes from the palate). (Regarding the above mentioned blending of vowels, specifically the קמץ קטן which is a תולדה of the חולם and is sounded from the 'lips' - and not the קמץ גדול which is the אָ of the פתח and is sounded from the 'throat'). The הרב הגאון שרשי מנהג אשכנז (הרב בנימין שלמה המברגר שליט"א) writes - according to the testimony of הרב הגאון שלמה וולבא שליט"א - the Kelm Talmud Torah, as a matter of principal, pronounced the חולם as 'O'. Ullman הרב שלום testified that his רבי הרב אליהו דעסלער, who was a תלמיד in the Kelm Talmud Torah, was מקפיד until the end of his days to pronounce the חולם as 'O' both in 'davening' and in reading תורה. הרב נתן שטערן of Monsey, N.Y. testified that his grandfather, הרב הגאון יעקב קאמינעצקי זצ"ל, was מקפיד to pronounce every חולם in שמע as 'O' and not 'O'. This was corroborated by his son הרב אברהם קאמינעצקי and his daughter Rebbetzin Rivka Diskind. הרב הגאון משה פינשטיין זצ"ל once asked the following question - his father (בעל תשובה) pronounces the חולם as 'O' and he attends a ישיבה where they all pronounce it as 'O', how should he conduct himself - should he follow his father's מנהג or pronounce it the ישיבה way? משה רב answered he should follow his father's מנהג and then added the following words "the pronunciation of the חולם as 'O' is probably the correct one". הרב זאב ראש הרב הגאון גיפטער זצ"ל the רבי of Telz Yeshiva, was very מקפיד to pronounce the חולם AS 'O' and not 'O', at all times and not just in שמע קריאת. He was מקפיד as well in all other 'דקדוקים' such as proper accents, etc..

The Pronunciation of the חולם Vowel

PROOF # 2 (Pronunciation during שמע קריאת)

The pronunciation of the חולם as ‘O’ seems to be a relatively recent phenomenon - the last 150 to 200 years or so - and was due to the influence of the migrating Jews from country to country in Europe during the upheavals that occurred in the 19th century!! - From ספרים before that time we see that the sound of ‘O’ for a חולם was unknown. - for example the סדור of הרב שבתאי סופר, the יסוד ושורש העבודה, סופר, באר מים חיים and others - point out how to be careful in the pronunciation of שמע קריאת - one of the points they make is to be careful to separate the attached - that is not to blend two words together (*where the last letter of the first word is the same as the first letter of the 2nd word*) such as בְּכַל | לְבַבְךָ (*one should make a very slight pause between the two words*) so that the two ‘למ”דים’ should be heard - and not as one ‘למ”ד’ (*if the 2 words would be said together*). Likewise, one should make a pause between אֶשֶׁר | מִצֹּתֵי - so that the י”ד at the end of מִצֹּתֵי (*Which is a ‘y’ sound*) should not make the word אֶשֶׁר, which follows it, sound like ‘אֶשֶׁר’. - Likewise, every conceivable combination of words in שמע קריאת, which if read without pause, would make them sound otherwise is pointed out. If the חולם were pronounced ‘O’ - then one ought to be careful separating like sounding letters for example וְלֹא יִהְיֶה and בְּעֵתוֹ יִיָּרֶה. If בְּעֵתוֹ were pronounced as “B’eetoy” and וְלֹא were pronounced as “V’loy” - because of the ‘Y’ sounds at the end of those two words - they certainly would have pointed out to be careful to separate them from the words that follow them - namely יִהְיֶה and יִיָּרֶה - so as not to make the two ‘Y’s sound as one ‘Y’, (*as they pointed out by all the other words where the last letters of one word would be blended with the with the first letters of the next word, and the letters would sound like one letter.*) b) וְיִזְכְּרֶתֶם and אוֹתוֹ which if אוֹתוֹ were pronounced ‘Oysoy’ the ‘Y’ sound at the end would blend with the next word וְיִזְכְּרֶתֶם and sound like “וְיִזְכְּרֶתֶם” but since its not mentioned - it is clear that the חולם was not pronounced as ‘O’.

OBSERVATION!!!!!!

It is strange that those who pronounce God’s name (אֲדוֹנָי) as “Adoynoy”, have not realized a contradiction מְנִיחַ וְנִיחָה - that the חולם over the דָּלֶת in God’s name has the same sound as the קָמֶץ-י”ד at the of the word - that is the sound of the חולם which comes from the lips, should have the same sound as קָמֶץ-י”ד which comes from the throat and palate respectively. ??????? and are two different vowels entirely!!!!!!!!!!!!!! why should or could they sound the same???????

OBSERVATION!!!!!!

The usage of certain terms today should also be an indication of the sound of ‘O’ being retained even by those who say ‘O’!!! For example; we wish each other a “Gut Yom Tov” - no one says “Gut Yoym Toyv”. likewise there are; יוֹרְשֵׁים, רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שׁוֹחֲטִים, רוֹצְחִים, מְזַל טוֹב, and others.

PROOF # 3 (תנ”ך FROM)

STEP # 1 - We find in all of תנ”ך that when a word begins with one of the כֶּפֶת letters, if the word right before it ends with an open syllable - that is, the last sound the word makes is a vowel - then there is no דָּגֶשׁ in the כֶּפֶת letter. - i.e. in שמע קריאת-בְּדֶרֶךְ. The last sound one hears in the first word is the קָמֶץ- therefore an open syllable - there is no דָּגֶשׁ in the ב in the next word. Another example - לֹא תִתֵּן - since the last sound of לֹא is a vowel (the ‘O’ sound) there is no דָּגֶשׁ in the ב in the next word and instead of תִּתֵּן it becomes תִּתֵּן.*[If the לֹא is pronounced ‘loy’ the שִׁגְרָה should appear in תִּתֵּן].* This is true throughout all of תנ”ך.

(By the way the above rule is NOT applied when there is a pause [like a comma or period] between two words, i.e. ‘ולעבדו בכל’, since both first words have ta-amim that are considered a stop (like a comma) so in spite of them ending with an open syllable, the word following retains the דָּגֶשׁ.- The reason for the דָּגֶשׁ, is for ease of pronunciation - it is easier to blend an open

The Pronunciation of the חולם Vowel

syllable with one of the above six letters when the *דגש* is removed than with the *שגש*. Therefore, if there were a pause between the two words, blending them could not be done, and the rule doesn't apply. Another case where it does not apply is, where it would cause a problem in pronunciation - i.e. *בשבתך בביתך* - to change the *ב* to a *ב* in the second word and have to read the word - *בביתך* is too problematic and not easy to pronounce, therefore the *שגש* is retained and the rule is not applied.)

STEP # 2 - When a word begins with one of the *בגד כפת* letters and the word right before it ends with a closed syllable - the last sound the word makes is a consonant - then the *בגד כפת* letters of the following word retains the *דגש*, i.e. *מזוזת ביתך*.

STEP # 3 - The letter *יו"ד* ("Y" in english) functions most times as a consonant and sometimes as a vowel. It functions as a consonant for example in the words *ילד, יהיה* etc.. It functions as a vowel - only when it follows one or two vowels - the *חיריק* or the *צרי* - i.e. *מי* or *בני*. The reason being, since the *יו"ד* comes from that organ of speech called the 'Palate' (according to the *ספר יצירה*), and the two vowels - the *חיריק* and the *צרי* also come from the 'Palate' - they blend together, and the *יו"ד* takes on the property of a vowel. That is why in all of *תנ"ך* whenever a word ends with a *יו"ד* the vowel before it is a *חיריק* or a *צרי*, it is considered an "open syllable" (the last sound heard is 'ee' or 'ay') - if the following word begins with one of the *בגד כפת* letters, the *דגש* is removed from those letters. i.e. *וימי בניכם, פנפי בגדיהם* and *ויהי בקר* (בראשית פרק אה,ח,יג,ט,כג,לא) and in *והשלקתי בכם* (ויקרא כו:כב).

STEP # 4 - When a word ends with a *יו"ד* and the vowel proceeding it - is not a *חיריק* or a *צרי* - but it is either a, *קמץ, חולם, or שורק* - then the *יו"ד* is considered a consonant. (because the sound of the *פתח* the *קמץ* comes from the throat - and the sound of the *חולם* and the *שורק* come from the lips - there is no blending with the *יו"ד* which comes from the palate - it is therefore considered a consonant in these cases.). Throughout all of *תנ"ך* whenever a words ends with a *יו"ד* preceded by one of the vowels that is not a *חיריק* or a *צרי* and the next word begins with one of the *בגד כפת* letters, the *דגש* in the *בגד כפת* letter is retained. - (where the *יו"ד* is proceeded by a *מצותי* (פתח) *תשמרו* (ויקרא כו:ג) and *תהלים נא:ו*) (i.e. (Where the *יו"ד* is proceeded by a *קמץ* (ישעיה ז:כ) and in *אדני בגדו* (דניאל א:ב) (i.e. where the *יו"ד* is proceeded by a *שורק* as in *קלוי באש* (ויקרא ב:טו)).

In these instances the *יו"ד* closes the syllable, as it is a consonant, the *דגש* is retained in the *בגד כפת* letters that follow it.

STEP # 5 - In all of *תנ"ך* we find - that when a *יו"ד* at the end of a word is proceeded by a *חולם* as in the word *גוי* - and if followed by a word that begins with a *בגד כפת* letter - the *בגד כפת* letter retains the *דגש* - i.e. *גוי בגוי* (דברי הימים ב טו:ו) and *גוי כרתים* (צפניה ב:ה) and everywhere it is written *גוי גדול* (numerous places - one example - (דברים ה:ז), the *גמ"ל* in *גדול* always has a *דגש*. Other examples - *הי כל* (ישעיה נה:א), and *בנים הי* (ישעיה ל:א).

Whereas - in all of *תנ"ך* we find - any word that ends with just a *חולם* and is followed by a word that begins with a *בגד כפת* letter then the *דגש* is always removed from that *בגד כפת* letter. This shows that a word ending in a *חולם* is an 'Open Syllable' and a vowel. - In *דברים יג:ה* there are four words that end with a *חולם* followed by four words that begin with a *בגד כפת* letter ת not ת the *דגש* was removed - because it followed an 'Open Syllable' word. We see clearly that a *חולם* at the end of a word is an 'Open Syllable'. We see from above that a word that ends with a *יו"ד* following a *חולם* closes the syllable. This is in all of *תנ"ך*!!!!

אֲדֹנָי

משנה ברורה אורח חיים סימן ה' סעיף קטן ב':

בנקודת אדני דהיינו מאלף בחטף פתח אבל לא בפתח לבר או בשב"א לבר והד' בחולם והנון בקמץ וידגיש היו"ד שתהא ניכרת יפה רק בכונה יכוין לשם הוי"ה.

There are various **מנהגים**, how to pronounce the **שם השם**.

American / Sephardic Pronunciation

British / German Pronunciation

Ahdonoy/Adonai [Short 'O' Sound]

Ahdanoy/Ahdonoy [Long 'O' Sound]

Rav Shimon Schwab זצ"ל writes, "the most important word in all of our **תפילות** is the Name of **הקדוש ברוך הוא**. In place of the Ineffable Name, which is written **יהוה**, we use **אדני** (my Master), the plural of word **אדון** with the first person singular pronominal suffix. This word is written with a **חולם**, which can be pronounced differently, depending on individual **מנהגים**. However, it certainly not pronounced "EE." Consequently, the often mispronounced word "ahdeenoy" (**אֲדֹנֵי**) (or "ahd'noy" (**אֲדֹנִי**)) are **not** the Name of **הקדוש ברוך הוא** and are totally meaningless. The use of this word for **שם הקדוש הוא** is a travesty, and those who pronounce it this way should be corrected."

The **פתח** under the **א** is a **פתח חטף**. **חטף** comes from the word **לְחַטֹּף** "to cut off". Therefore the accent is not on the first syllable (**אֲדֹנֵי**). To accent the second syllable in **הרב יעקב עמדין**'s opinion may be considered 'חירוף וגידוף' and moreover according to the **נודע ביהודה** it is simply incorrect. It is deplorable that there are **חזנים** who insist upon accenting the second syllable, and feel that the melody demands this pronunciation, as if the melody rather than the **הלכה** were the standard.

The accent is therefore on the last syllable.

"אבל בשם הנכבד למה יגרע שם אבינו מלבוא בו הטעם כמשפטו הלא הנו"ן נקודה בת"ג ונח נראה ולית כאן ספיקא שהטעם מלרע ולא שמענו מעולם שום פקפוק בדבר זה וכל המשנה אינו אלא טועה והמחזיק במחלוקת ועומד על דעתו לקרות מלעיל הוא עצמו מלרע וידו על התחתונה."

שו"ת נודע ביהודה, (או"ח מהדורא קמא, ס' ב')

שרשי מנהגי אשכנז

"רב מתנה אומר... 'תחת אשר לא עבדת את יהוה אלהיך בשמחה ובמנוח לבב' (דברים כח:מז)
איזו היא עבודה ש... בשמחה ובמנוח לבב? הרי אומר זה שירה!" (מסכת ערכין יא)

In addition to the halachic prohibition of changing early melodies, brought down in the Ramo (Orach Chaim 619), there is a qualitative difference between the niggunim of Bnei Ashkenaz and the 'chazonus' of Eastern Europe and Chassidic song.

- a. Among us the repetition of words in tefillah is strongly prohibited. In Eastern European Chazonus they are not always particular on that.
- b. Our song almost always is carefully matched to be in harmony with the words of the tefillah. In other songs, very often there is no connection between the melody and the words.

Certainly it is possible to find, in places, a Chassidic song that is exemplary even according to our demanding standards. However, once such niggunim are allowed in our Shuls, there would descend upon them various others as well, including truly problematic ones, according to the tastes of individual chazanim and congregations. For the reason of 'lo ploog' (not differentiating between similar-appearing things to afford extra protection), it is very desirable to refrain from these songs, as our forefathers refrained from them.

There are, in the Ashkenazic heritage, thousands of songs, some exceedingly nice and beautiful, that haven't been put to use yet, being hidden in books of musical notation and isolated recordings. Instead of using the currently popular music, there is a moral obligation upon us to return the crown to its place and to revive our wondrous musical heritage.

מלבד האיסור ההלכתי של שינוי ניגונים קדומים, המובא להלכה ברמ"א או"ח סי' תרי"ט, יש הבדל איכותי בין הניגונים של בני אשכנז לניגונים 'חזנות' מזרח אירופית ושירה חסידית.

א. אצלנו נאסרה באופן המור כפילת מילים בתפילה. בחזנות של מזרח אירופה לא תמיד מקפידים על כך.

ב. השירה שלנו כמעט תמיד מקפידה על התאמה למילים של התפילה. בנגינה החסידית לעתים קרובות מאוד, אין קשר בין הניגון לבין המילים.

ודאי ניתן למצוא פה ושם איזשהו ניגון חסידי שהוא 'מהודר' גם לפי הדרישות האשכנזיות, אבל ברגע שתינתן דריסת רגל לניגונים אלה בבתי הכנסת שלנו, יחדרו אליהם גם ניגונים שונים ובעייתיים, לפי טעמו של כל חזן וציבור. משום 'לא פלוג' רצוי מאוד להמנע מניגונים אלה, כפי שנמנעו מהם אבותינו.

יש במורשת אשכנז אלפי ניגונים, מהם יפים ומפוארים ביותר, שלא נוצלו עדיין בהיותם טמונים בספרי תוים ובהקלטות גידחות. במקום להשתמש במוזיקה פופוליסטית, מוטלת עלינו חובה מוסרית להחזיר עטרה ליושנה ולהחיות את האוצר המוזיקלי הנפלא שלנו.

מאת מורינו הרב
בנימין שלמה המבורגר שליט"א

צעזור כי טעמי ספרי תהלים משלי איוב ונדלים צשמותם גם צלורותיהם גם צשמושיהם מטעמי שארי ספרי קדש ורוצ בני דורינו צלתי יודעים להבחין בין המפסיקים הנקראים מלכים ובין הצלתי מפסיקים הנקראים משרתים, ובעת שיהנו צמזמורי תהלים להלל לה' יהפכו להילול לחילול ח"ו כי ידציקו הנפרד ויפרידו הנדבק ומכל שכן שיסכלו צהבנת תוכן הפירושים, לכן ראיתי כי טוב להציג לפניך המעיין שמות ולורות הטעמים המפסיקים צספרי אמ"ת והיו על לצבך תמיד ושננתם לצניך. ואלו הם :

פֶּזֶר. לַגְרָמִיָּה | . רַבִּיעַ. צִינּוֹר וְהוּא זֶרְקָה הַמְנוּקָד צְסוֹף הַתִּיבָה שְׁהוּא מֶלֶךְ וְהוּא נִצְדָל מִן הַזֶּרְקָה שְׁזָרָשׁ הַתִּיבָה הַנִּקְרָא לִינוּרִית שְׁהוּא מִשְׁרַת . עוֹלָה וְיִוֶרֶד וְהוּא מִרְכָּא מִנְרַשְׁמַת צְאוֹת הַמַּחֲלָקָה וְצְאוֹת שְׁלַפְנִיָּה מִהַפֵּךְ לַמַּעֲלָה . דְּחִי וְהוּא טַפְחָא הַמְנוּקָד צְרָשׁ הַתִּיבָה לְהַצְדִּילוּ מִן הַטַּפְחָא הַמְנוּקָד צְאוֹת הַמַּחֲלָקָה שְׁהוּא מִשְׁרַת . אַתְנָח . שְׁלִשְׁלַת גְּדוּל | עַם פְּסִיק אַחֲרָיו . רַבִּיעַ מוֹגְרֵשׁ הַרְצִיעִי צְאוֹת הַמַּחֲלָקָה וְהַגְרִישׁ צְרָשׁ הַתִּיבָה . סִלְיָק הוּא סוֹף פְּסוּק .

The “<<” symbol denotes where the בעל תפילה/חזן begins his recitation aloud within a paragraph. (The placement of this symbol and some of the text punctuation is based upon the המסודר.)

מתפללים בהגייה האשכנזית המקובלת מני קדם.
ובן על פי כללי הדקדוק, הוגים את החולם אָאוּ. O [g]o. הרי"ש האשכנזית הנכונה היא לשונית.
לפני העת החדשה הברילו בני אשכנז בין חי"ת לב"ף ובין עי"ץ לאל"ף והגו אות כאותיות גרונות.

רַבִּי מֹשֶׁה אֶזְרָא מְכִיר מוֹדָה (נשים מוֹדָה) אֲנִי לְפָנֶיךָ . מְלַךְ חַי וְקַיִם .
שְׁחֵחֲזוֹרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה . רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

The משה מטה (סימן תתקנח) addresses the times one should oren earlier, even by a few minutes.

They are alluded to in the פסוק: וישׁלכם אברהם בבוקר:

ראש השנה בריאה ב, תשעה באב א

פורים מגילה ב, הושענא רבה ד. יום כפור, רבה ר

תפלה

(שלחן ערוך, אמן) according to מנהג אשכנז, all ברכות are said aloud in synagogue, in order to answer ערוך, אמן. The ציבור usually recites ברכות before the בעל תפילה begins, so that the ציבור be attentive to the ברכות and respond properly. There is an ענין to respond with 91 אמן's every day. If one is accustomed to enter synagogue with the three אותות - מזוזה - תפילין, מצוזה - אמת, it is still important to be punctual in order to properly respond אמן, (even if one has already said ברכות השחר).

לפני שיכנס לבית הכנסת ישחה מעט ויאמר:

תהלים כ:ח וְאֲנִי בְּרַב חֶסֶדְךָ אָבוֹא בֵּיתְךָ אֲשַׁתְּחֶנָּה אֶל־הַיְבֵל־קְדֹשְׁךָ בְּיִרְאַתְךָ:

ויכנס בנחת וביראה ויאמר:

נח:טו בְּבֵית אֱלֹהִים נִהְלַךְ פְּרָגְשׁ:

שיכנס לבית הכנסת יאמר

מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל:	מִה־פִּטְבוֹ אֶהְלֶךְ יַעֲקֹב	צמדצד כד:ה
אָבוֹא בֵּיתְךָ	וְאֲנִי בְּרַב חֶסֶדְךָ	תהלים כ:ח
בְּיִרְאַתְךָ:	אֲשַׁתְּחֶנָּה אֶל־הַיְבֵל־קְדֹשְׁךָ	
וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ:	יְהוָה אֶהְבֵּתִי מֵעוֹן בֵּיתְךָ	כ:ח
אֶבְרַכָּה לְפָנֶיךָ עֲשֵׂי:	וְאֲנִי אֲשַׁתְּחֶנָּה וְאֶכְרַעָה .	
עֵת רְצוֹן	וְאֲנִי תִפְלְתִי־לְךָ יְהוָה	ט:טז
עֲנֵנִי בְּאֵמֶת יִשְׁעֶךָ:	אֱלֹהִים בְּרַב־חֶסֶדְךָ	

The רמ"א (ש"ע א"ח ס' צ' ס' ט') states that those areas which do not have a מנין should nevertheless recite שחרית and ערבית at the same time as the ציבור.

ברכות השחר

There are various מנהגים in regard to where one of the בעלי בתים, or the שמש leads ברכות and מנהגי from a) פסוקי דזמרא from the מנהג וורמישא, b) עמוד בעל תפילה from his seat, c) מנהג פפד"מ from the אלמעמער (בימה) from the הולנד והונגריה.

תפילת הציבור מתחילה ב'אדון עולם'. בעל תפילה מנגן 'אדון עולם' בקול רם ובימים מצוינים בניגונים מיוחדים. אם ח"ו ביום חול יש בר מינן לפני קבורה, אומרים אותו בלחש.

שלמה אבן גביראל's authorship and origin are uncertain. It is often attributed, as least tentatively, to שלמה אבן גביראל (1021-1058), who is known for his Hebrew poetry, but there is no solid evidence apart from the quality of this hymn and the language appears to be older. It has also been attributed to רבן יוחנן בן זכאי (939-1038) and even to the Talmudic sage רב האי גאון. Although its diction indicates antiquity, it did not become part of the morning liturgy until the 15th century.

שלמה אבן גביראל ?

אָדוֹן עוֹלָם	אֲשֶׁר מָלַךְ .	בְּמִצְרַיִם כָּל	יִצִיר נִבְרָא:
לַעֲת נַעֲשֶׂה	בְּחֶפְצוֹ כָּל .	אֲזִי מָלַךְ	שָׁמוֹ נִקְרָא:
וְאַחֲרָי	כְּכֹלֹת הַכֹּל .	לְבַדּוֹ	יִמְלֹךְ נִרְא:
וְהוּא תָּהָה .	וְהוּא תָּהָה .	וְהוּא יְהִיָּה	בְּתִפְאָרָה:
וְהוּא אֶחָד	וְאֵין שְׁנַי .	לְהַמְשִׁיל לוֹ	לְהַחֲדֵיבָרָה:
כְּלֵי רֵאשִׁית	כְּלֵי תְּכֵלִית .	וְלוֹ הָעֵז	וְהַמְשָׁרָה:
וְהוּא אֵלִי	וְחֵי גּוֹאֲלִי .	וְצוֹר חֲבָלִי	כְּעֵת צָרָה:
וְהוּא נְסִי	וּמְנוֹם לִי .	מְנַת פּוֹסִי	כְּיוֹם אֶקְרָא:
כְּרִדּוֹ	אֲדַפְקִיד רוּחִי .	כְּעֵת אִישָׁן	וְאֲעִירָה:
וְעַם רוּחִי	גְּרִיתִי .	אֲדוֹרְנִי לִי	וְלֹא אִירָא:

בבין המצרים הבעל תפילה אומר בניגון המיוחדת לימי חול של בין המצרים, והניגון יחיד במילים: 'ד' ל' ולא אירא'.

According to שמירה, may be said or בדרך תחנונים said פסוקים, (רמ"א סימן מ"ו ס' ט) מנהג אשכנז before שמע, פסוק, ר' יהודה החסיד from קבלה had a מהר"ם מרוטנבורג. ברכות התורה. (מקור: תשב"ץ ס' רמ"ח). שחרית upon leaving home before ישראל

וכל אחד מהקהל אומר לעצמו בלחש את כל הברכות. יש הנוהגים לעמוד בכל ברכות השחר.

The (מאורי אור of the תלמיד) שאגת אריה (רב of Metz) writes that some individuals stand for (ברכות השחר). The (רב in Amsterdam, formally from Hungary), לקט הקמח החדש writes that the (ברכות השחר) is to stand while responding in synagogue to the (ברכות השחר).

בכל הברכות והתפילות צריך שיכוין פ' המלות מה שמוציא בשפתיו, ובהזכירו שם הוי' ב"ה יכוין פ' קריאתו באדנות שהוא אדון הכל וגם יכוין בכתיבתו שהוא הוי' ויהי', ובהזכירו שם אלהים יכוין שהוא התקוף ובעל היבלות ובעל הכחות כלם.

[בכל ברכה שתחלתה אשר קדשנו במצותיו וצונו' יזהר להפסיק מעט במלת במצותיו, ולהדביק 'צונו' למה שאחריו, כי בתחלה מברכים על שקדשנו במצותיו בדרך כלל, ואחר כך על שצונו המצוה הזאת שעושים בעת ההיא]

Responding 'שמו' upon hearing a ברכה, 'ברוך הוא וברוך שמו' dates back to the (רא"ש).

בבין המצרים בימי חול הבעל תפילה מנמיד את קולו במילים 'על נמילת ידיים'.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ בְרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם .
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ עַל נְמִילַת יָדַיִם: אָמֵן

The נוסח of the ברכה was added by רב ששת and edited by רב פפא.

סיפורים and the text in most ancient ראשונים is the נוסח of the חולי כל בשר *

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ בְרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּחֶכְמָה . הבעל תפילה מנמיד את קולו ויברא בו נקבים נקבים . חלולים חלולים:
 גְּלוּי וַיְדוּעַ לְפָנַי כַּסָּא כְּבוֹדְךָ . שְׂאֵם יִפְתַּח אֶחָד מֵהֶם . או יִסְתֵּם אֶחָד מֵהֶם .
 הבעל תפילה אומר בקול **אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַבֵּם וְלַעֲמוֹד לְפָנֶיךָ: * בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ בְרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ רֹפֵא חוֹלֵי כָּל בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת: אָמֵן**

אֱלֹהֵי . נִשְׁמָה שְׁנִתְּתָ בִי הבעל תפילה מנמיד את קולו מְהוֹרָה הִיא: **אַתָּה בְּרֵאתָה אַתָּה יִצְרָתָה . אַתָּה נִפְחָתָה בִי . וְאַתָּה מְשַׁמְרָה בְּקִרְבִי . וְאַתָּה עֲתִיד לְפָלֵא מִמְּנִי . וְלִהְיוֹרָה בִּי לְעֲתִיד לְבֵא: כָּל־זִמָּן שְׁחַנְּשָׁמָה בְּקִרְבִי . מוֹדָה (נשים מוֹדָה) אֲנִי לְפָנֶיךָ . יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי .** הבעל תפילה אומר בקול **כָּל־הַמַּעֲשִׂים . אֲדוֹן כָּל־הַנְּשָׁמוֹת: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ בְרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ הַמְּחַזֵּר נְשָׁמוֹת לְפָנֶיךָ מֵתִים: אָמֵן**

מ'אשר נתן לשכוי' ועד 'הנותן ליעף כח' אומרים בניגון מיוחד, המתחלף לסירוגין.

בניגון עולה: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן לְשִׁכּוּי בִּינָה לְהִבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה: אמן**

The ancient מנהג as practiced by פפד"מ was **שלא עשני גוי**. The censors were unhappy with the term **שלא עשני נכרי** (שעשני ישראל or כותי or עכו"ם, שלא עשני ישמעאל so it was changed to גוי, as a compromise.

נוסח 'שלא עשני נכרי' מקורו בויעתר יצחק, בידעין שהנוסח המקורי הוא גוי, אך הוא בא בטענה שלשון המקרא גוי הוא אומה, ולכן "תיקן" נכרי שהוא לשון מקרא לגוי של חז"ל. רוו"ה ועבודת ישראל הלכו בעקבותיו.

[על' בתשובת הרב יהודה טשזנר שבקובץ "שיח תפלה ירושלים" תשנ"ט עמ' תקלד]. ובעצם היה שייך לאשה להיות נוצרה לכתחילה איש, (וכן להיפך כדמברכין **שלא עשני אשה**) - כגון דינה (ירושלמי ברכות פ"ט סוף ה"ג וכ"כ ברש"י בראשית ל:כא). ועל' עוד באור החיים הקדוש בראשית יח:י, כא:ב, כב:כ. גם לפעמים איש מתגלגל באשה ולהיפך (על' ספר חרדים במצות לא תעשה מן התורה התלויות בראש הגויה אות נז, נז) - ולכן שפיר תברך **שלא עשני גוי**, כדי לשבח שלא נולדה אפילו גוי זכר. [ועל' בסדור מהרש"ס בזה]

בניגון יורד: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . שְׁלֹא עֲשֵׂנִי גוֹי: אמן**

בניגון עולה: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . שְׁלֹא עֲשֵׂנִי עֶבֶד: אמן**

בניגון יורד: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם .**

מברכות הנשים: **שְׁעֵשְׂנִי בְּרִצּוֹנִי: | שְׁלֹא עֲשֵׂנִי אִשָּׁה: אמן**

Reciting **מנביה שפלים** is **אשכנו**, though the בית יוסף felt that it should not be said because a) it did not commonly appear in גמראות, and b) it has the same meaning as **זוקף כפופים**. This however, does appear in גמראות. Amongst the פוסקי פולין there was a מחלוקת concerning this ברכה, the ב"ח and the לבוש felt it should be said, the ט"ז felt it should not. The מגן ruled that both opinions are accepted. The פרי מגדים is the most extreme in the opposition to this ברכה. He felt that one should protest against anyone saying it.

בק"ק מיץ מוסיפין ב' א"י אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . מְנַבְיָה שְׁפָלִים (עיין א"ח סי' ע"ז):

ברכת 'מלביש ערומים' נאמרת לפני ברכת 'פוקח עורים' (מנהג פפד"מ)

בניגון עולה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . מְלַבֵּישׁ עֲרֹמִים: אמן
 בניגון יורד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . פּוֹקֵחַ עֲוֹרִים: אמן
 בניגון עולה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . מְתִיר אֲסוּרִים: אמן
 בניגון יורד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . זוֹקֵף כְּפוּפִים: אמן
 בניגון עולה יתירה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ בְּהוֹ"שׁ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . רוֹקֵעַ הָאָרֶץ עַל-הַפְּסִים: אמן

ברכת 'אשר הכין מצעדי גבר' נאמרת לפני ברכת 'שעשה לי' (מנהג פפד"מ)

בניגון יורד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר הֵכִין מְצַעְדֵי-גִבּוֹר: אמן
 אין משמיטים שעשה (שעשית) לי בל-צרכי בתשעה באב וביום כפור
 בניגון עולה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . שְׁעָשָׂה לִי כָל-צָרָתִי: אמן
 בניגון יורד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוּרָה: אמן
 ואין משמיטים עומר ישראל בתפארה בתשעה באב
 בניגון עולה יתירה: בְּ"א" בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . עוֹמֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאָרָה: אמן
 בניגון מסיים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . הַנּוֹתֵן לַיֵּעָף כָּח: אמן
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ הָעוֹלָם . הַמַּעֲבִיר שְׁנָה הַבַּעַל תְּפִילָה מִנֶּמֶךְ אֶת
 קוּלוֹ מֵעֵינַי וּתְנוּמָה מֵעַפְעָפִי: וְיְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ . יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי .
 שְׁתַּגְּדִלְנִי בְּתוֹרָתְךָ וּדְבַרְךָ בְּמִצְוֹתֶיךָ . וְאַל תִּבְיָאֵנִי לֹא לְיַדֵי חַטָּא . וְלֹא לְיַדֵי עֲבָרָה
 וְעוֹז . וְלֹא לְיַדֵי גְסוּן . וְלֹא לְיַדֵי בַּיּוֹן . וְאַל יִשְׁלַח בִּי יָצָר תְּרַע: וְרַחֲמֵי מֵאֲדָם רַע
 וּמַחֲבַר רַע: וְדַבְּרֵי בְּיָצָר הַטּוֹב וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים . וְכוּף אֶת-יָצְרֵי לְהַשְׁתַּעֲבֹד-לָךְ:
 « וְתַגְּדֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל-יּוֹם לַחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ . וּבְעֵינֵי כָל-רוּאֵי . וְתַגְּמַלְנִי חֲסָדִים
 טוֹבִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: אמן

The ספרדי חכם (ברכות ס:) uses the singular for טובים חסדים (גמרא:). A sixteenth century ספרדי, felt it needed to be in the plural form. The מגן אברהם publicized this opinion, although he did not necessarily agree with it. From then on, סידורים changed the tense to the plural form. ר' ישעיהו and the ברלין were against the change. (It is interesting to note, that ספרדים in recent generations have reverted to the singular.)

[כל ברכה שאומר בעל תפילה מקצתה בלחש, אומר המלים האחרונים שלפני החתימה עם החתימה בקול. והטעם, למען ישמעו קהל כבר לפני החתימה שיחתום הברכה, ויתנו לבם לשמוע ולהבין החתימה ולענות אמן כראוי, שלא תהיה ענייה יתומה, שהזהיר ממנה שו"ע או"ח קכ"ד ס"ח]

ע"י [ר' יחזקאל בן שמעון כנשיא] « יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ . יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי . שְׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל־יּוֹם מֵעַזֵי פָנִים וּמַעֲזוֹת פָּנִים . מֵאֲדָם רַע . וּמִחֶבֶר רַע . וּמִשְׁכַּן רַע . וּמִפְּנֵע רַע . וּמִשְׁטָן הַמְּשַׁחֵת . מִדִּין קָשָׁה וּמִבְּעַל דִּין קָשָׁה . » בֵּין שְׁהוּא בְךָ בְּרִית . וּבֵין שְׁאִינוּ בְךָ בְּרִית:

אין אומרים 'לעולם יהא' עד 'ויאמר' מתנא דר' אליהו רבה; כי אין זאת תפלה, כי אם תוכחת מוסר הראוי' להאמר בתוך תוכחה מרב הדורש או מיחיד לעצמו, אבל לא בתוך סדר תפלות הקהל.

ע"י [ר' יוחנן בר נפחא] « רְבוּן כָּל־הַעוֹלָמִים . לֹא עַל־צְדָקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מִפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ . בִּי עַל | רַחֲמֶיךָ תְּרַבִּים: מָה אָנוּ . מָה חַיֵּינוּ . מָה חַסְדֵּנוּ . מִה־צְדָקָנוּ . מִה־יְשׁוּעָתָנוּ . מִה־גְּבוּרָתָנוּ: מִה־נְּאֻמַּר לְפָנֶיךָ . יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . הֲלֹא כָּל־הַגְּבוּרִים בָּאֵין לְפָנֶיךָ . וְאֲנִשִּׁי הַשֵּׁם כָּלֹא הָיוּ . וְחַכְמַיִם כָּבְלֵי מַדְע . וּגְבוּרִים כָּבְלֵי הַשִּׁבְלֵי: בִּי רַב מַעֲשֵׂיהֶם תָּהוּ . וַיְמִי חַיֵּיהֶם הִבֵּל לְפָנֶיךָ . קָבַלְתָּ גַּיט וּמוֹתָר הָאָדָם מִן־הַפְּחָמָה אֵין » כִּי הִבֵּל הִבֵּל:

« אֲבָל אֲנַחְנוּ עֲמֶךָ . בְּנֵי בְרִיתְךָ . בְּנֵי אֲבֹרָהּ אֲהַבְךָ . שְׁנֵשְׁפַעְתָּ לּוֹ בְּהַר הַמְּרִיָּה . וְרַע יִצְחָק יַחֲדוֹ שְׁנַעֲקֶד עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ . עֲדַת יַעֲקֹב בְּנֶךָ בְּבוֹרְךָ . שְׁמֵאֲהַבְתָּךְ שְׁאֲהַבְתָּ אֶתוֹ » וּמִשְׁמַחְתָּךְ שְׁשִׁמַּחְתָּ בּוֹ . קָרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂרוּן:

Generally, לשון מקרא, אֲנַחְנוּ, and לשון חז"ל is אָנוּ.

Changing אָנוּ to אֲנַחְנוּ, is one example, of an attempt to change the הסידור גירסת to הסידור.

« לְפִיכֶךָ אֲנַחְנוּ חַיִּים לְהוֹדוֹת לָךְ . וְלִשְׁבַּחְךָ . וְלִפְאֹרְךָ . וְלִבְרַךְךָ וְלִקְדוֹשׁ וְלִתְהַלְלֵךָ שְׂבַח וְהוֹדָה לְשִׁמְךָ: אֲשֶׁרֵינוּ . מִה־טוֹב חֲלַקְנוּ . וּמִה־נְּעִים גּוֹרְלֵינוּ . וּמִה־יָפָה יְרֻשָּׁתֵינוּ: » אֲשֶׁרֵינוּ . שְׁאִינוּ מִשְׁפִּימִים וּמַעֲרִיבִים . עָרַב וּבִקֵּר בְּכָל־יּוֹם תָּמִיד . פְּעָמִים בְּאֲהַבָּה וְאוֹמְרִים:

The הלכה follows רבי יהודה הנשיא that only the first פסוק need be said in its proper time (ברכות י"ג:), in case orenen is lengthened with the addition of פיוטים. To demonstrate this we say פ', ואהבת רש"ל, contrary to the opinion of the רש"ל who recited it. The זמני הגר"א is to follow the זמני קריאת שמע for מנהג.

קהל אומר בקול עם הבעל תפילה את הפסוק:

דברים ו: ד **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד:**

בלחש בְּרוּךְ . שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָו . לְעוֹלָם וָעֶד:

[תנא דבי אליכו רבנן] « אַתָּה הוּא עַד שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם . אַתָּה הוּא מְשַׁנְבְּרָא הָעוֹלָם .

אַתָּה הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה . וְאַתָּה הוּא לְעוֹלָם הַבָּא: קַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ עַל מְקוֹדֵשֵׁי שִׁמְךָ .

וְקַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ בְּעוֹלָמְךָ: « וּבִישׁוּעַתְךָ תָּרוּם וְתִגְבֹּהַּ קַרְנֵנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יי

ברוך הוא וברוך שמו מְקַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ בְּרַבִּים: אמן

[תנא דבי אליכו] « אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ . בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְשָׁמַיִם הַשְּׁמַיִם הַעֲלִיּוֹנִים: אַמֵּת.

אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן . וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן . וּמִבְּלַעֲדֶיךָ אֵין אֱלֹהִים: קִבֵּץ קִנְיֶךָ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת

הָאָרֶץ: יִבְרִיחוּ וַיִּדְעוּ כָּל־בְּאֵי עוֹלָם כִּי מַלְכִים זֵי יֵטוּ אַתָּה־הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדְּךָ לְכֹל

מִמְלַכּוֹת הָאָרֶץ אַתָּה עֲשִׂיתָ שְׁמוֹת כִּי־אֵל אַתָּה־הַשָּׁמַיִם וְאַתָּה־הָאָרֶץ אַתָּה־הַיָּם

וְאַתָּה־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם: וּמִי כָּל־מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ בְּעֲלִיּוֹנִים אוֹ בַתְּחַתּוֹנִים שִׁיאֲמַר לְךָ מִה

תַּעֲשֶׂה: אָבִינוּ שְׁפִשְׁמַיִם . עֲשֵׂה עִמָּנוּ חֶסֶד בְּעִבּוֹר שִׁמְךָ הַגָּדוֹל שֶׁנִּקְרָא עֲלֵינוּ . וְקוּם לָנוּ

יי אֱלֹהֵינוּ מִה־שְׁפִתוֹב: לַפְּנֵי ד: בְּעַת הַהוּא אָבִיא אֶתְכֶם וּבְעַת קִבְּצֵי אֶתְכֶם כִּי־אַתָּן

אֶתְכֶם לְשֵׁם וּלְתַהֲלָה בְּכֹל עַמֵּי הָאָרֶץ « בְּשׁוּבֵי אֶת־שְׁבוֹתֵיכֶם לְעִינֵיכֶם אָמַר יְהוָה:

ברכת התורה וסדר הקרבנות

We are required to immediately proceed with ברכות התורה לימוד התורה. Since we learn straight away, no additional פסוקים or משניות are required such as those printed in most סידורים. However, one may say פסוקים בדרך תחנונים (i.e. עש"ת and אלול) before ברכות התורה. Hence we say ברכות התורה after רבון כל-העולמים even though the (זמן התפילה) are recited before the פסוק 'בעת ההיא אביא אתכם', פסוק.

בעל תפילה אומר בקול רם את ברכות התורה. ואין אומרים 'ולומדי תורתך לשמה' כי איננו בגמרא ובטור. ע"י [שמואל] ברוך אתה יי ברוך הוא וברוך שמו אלהינו מלך העולם. אשר קדשנו במצותיו. וצונו לעסוק בדברי תורה: ע"י [ר' יוחנן בר נפחא] והערבנא יי אלהינו את-דברי תורתך בפנינו ובפיפיות עמך בית ישראל: ונחיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל. בלנו יודעי שמך ולומדי תורתך: ברוך אתה יי ברוך הוא וברוך שמו המלמד תורה לעמו ישראל: אמן

ע"י [ר' כמנואל] ברוך אתה יי ברוך הוא וברוך שמו אלהינו מלך העולם.

אשר בחר-בנו מכל-העמים ונתן-לנו את-תורתו: ברוך אתה יי גותן התורה: אמן

לפי מנהג אשכנז המקובל מקדם, אין אומרים את פסוקי 'ברכך' ומשנת אלו דברים: מנהג מהר"ל היה לאמרם רק כשהשכים ללמוד קודם עלות השחר ובירך ברכת התורה, ולא יכל עדיין לומר פרשת התמיד, שאין זמנו אלא ביום.

במדבר ו:כד-כו וברכך יהוה וישמך: יאר יהוה | פניו אליך ויתן:

ישא יהוה | פניו אליך וישם לך שלום:

משנה פ"א ח"א אלו דברים שאין להם שעור:

הפאה והפבורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה:

שבת קכ"ז: אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא: ואלו הן - פבור אב ואם. וגמילות חסדים. והשקמת בית המדרש שחרית וערבית. והכנסת אורחים. ובקור חולים. והכנסת פלה. והלגות חמת. ועיון תפלה. והקאת שלום בין אדם לחברו (והמגדל פניו לתלמוד תורה. ודן את חברו לבחן וכות) - ותלמוד תורה פנגד פלם:

אחר ברכת התורה מקפידים לומר מיד את
פרשת התמיד (מקרא), סדר הקרבנות (משנה), וברייתא דרבי ישמעאל (תלמוד).

כח:כח-ט וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: צוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אֶת־קֶרְבָּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחֹחַי תִּשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעְדוֹ: וְאָמַרְתָּ
לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּגֵי־שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם
עֹלָה תָּמִיד: אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין
הָעֶרְפִּים: וְעִשִּׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן פְּתִית רְבִיעֵת הֵחָיו:
עֹלֹת תָּמִיד תַּעֲשֶׂה בַחֲרָסִי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה: וְנִסְבּוּ רְבִיעֵת הֵחָיו
לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֶּדֶק וְנִסְבּוּ שֶׁכֶר לַיהוָה: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין
הָעֶרְפִּים בְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וּבְנִסְבּוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

The recital of 'ושחט אתו' was not אשכנז of the ראשונים, although it is listed among the מנהגים
of other סדורי אשכנז. By the seventeenth century, it appears in most קדמונים.

ויקרא ט:יא וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יְרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנֵי יְהוָה
וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים | אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

בשבת מוסיפים :

כח:כח-ט וּבַיּוֹם הַשֵּׁשֶׁת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּגֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְבּוּ: עֹלֹת שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד וְנִסְבּוּ:

בראש חודש מוסיפים :

כח:יא-טו וּבְרֵאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרְבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּגֵי־בֶקֶר שְׁנַיִם וְאֵיל
אֶחָד כְּבָשִׂים בְּגֵי־שָׁנָה שְׁבַע תְּמִימִם: וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד וְשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד:
וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה
לַיהוָה: וְנִסְבּוּהֶם חֲצִי הֵחָיו יְהִי לֶפָר וְשְׁלִישֵׁת הֵחָיו לְאֵיל וְרְבִיעֵת הֵחָיו
לְכֶבֶשׂ יֵין וְאֵת עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: וְשִׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחַטָּאת
לַיהוָה עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְבּוּ:

פרק 'איזהו מקומן' (זבחים פ"ה) היא בעקר למוד, יאמר בניגון שאומרים המשניות

[א] איזהו מקומן של זבחים: קדשי קדשים שחיטתן בצפון: פר ושעיר של יום
הקפורים שחיטתן בצפון. וקבול דמן בכלי שרת בצפון: ודמן טעון הויה
על-בין תפדים. ועל הפרכת. ועל-מזבח הזהב: מתנה אחת מהן מעכבת:
שירי הדם היה שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון: אם-לא נתן.
לא עכב:

[ב] פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שחיטתן בצפון. וקבול דמן בכלי שרת
בצפון: ודמן טעון הויה על-הפרכת ועל-מזבח הזהב: מתנה אחת מהן מעכבת:
שירי הדם היה שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון. אם-לא נתן. לא-עכב:
אלו ואלו נשרפין בבית הדישן:

[ג] חטאת הצבור והיחיד - אלו הן חטאת הצבור. שעירי ראשי חדשים ושל
מועדות - שחיטתן בצפון. וקבול דמן בכלי שרת בצפון: ודמן טעון ארבע
מתנות על ארבע קרנות: ביצר. עלה בכבש. ופנה לסובב ובא-לו לקרן
דרומית מזרחית. מזרחית צפונית. צפונית מערבית. מערבית דרומית.
שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי: ונאכלין לפניו מן-הקלעים. לזכרי בהנה.
בכל-מאכל. ליום ולילה. עד חצות:

[ד] העולה קדש קדשים: שחיטתה בצפון. וקבול דמה בכלי שרת בצפון:
ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע. ומעונה הפשט ונתוח. וכליל לאשים:

[ח] וּבָחִי שְׁלָמֵי צִבּוּר וְאַשְׁמוֹת . אֱלוֹ הֵן אַשְׁמוֹת: אֲשֶׁם גְּזֹלוֹת . אֲשֶׁם מְעִילוֹת .
 אֲשֶׁם שְׁפָחָה חֲרוּפָה . אֲשֶׁם נָזִיר . אֲשֶׁם מְצוּרַע . אֲשֶׁם תְּלוּי . שְׁחִיטָתָן בְּצִפּוֹן .
 וְקַבּוּל דָּמָן בְּכָלִי שָׂרֵת בְּצִפּוֹן . וְדָמָן טָעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע:
 וְנֹאכְלִין לְפָנִים מִן הַקָּלְעִים לְזִכְרֵי כְּהֵנָה . בְּכָל־מֵאֲכָל . לְיוֹם וּלְלַיְלָה . עַד חֲצוֹת:

[ט] הַתּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר קִדְשִׁים קָלִים: שְׁחִיטָתָן בְּכָל־מְקוֹם בְּעֶזְרָה . וְדָמָן טָעוֹן שְׁתֵּי
 מִתְּנֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע: וְנֹאכְלִין בְּכָל הָעִיר . לְכָל־אָדָם . בְּכָל מֵאֲכָל . לְיוֹם וּלְלַיְלָה .
 עַד חֲצוֹת: הַמּוֹרֵם מֵהֶם פְּיוּצָא בָהֶם . אֵלֶּא שְׁהַמּוֹרֵם נֹאכָל לְפָנֵיהֶם .
 לְנִשְׁיָהֶם וּלְבָנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם:

[י] שְׁלָמִים קִדְשִׁים קָלִים: שְׁחִיטָתָן בְּכָל־מְקוֹם בְּעֶזְרָה . וְדָמָן טָעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנֹת שֶׁהֵן
 אַרְבַּע: וְנֹאכְלִין בְּכָל־הָעִיר . לְכָל־אָדָם . בְּכָל־מֵאֲכָל . לְשָׁנֵי יָמִים וּלְלַיְלָה אֶחָד:
 הַמּוֹרֵם מֵהֶם פְּיוּצָא בָהֶם . אֵלֶּא שְׁהַמּוֹרֵם נֹאכָל לְפָנֵיהֶם . לְנִשְׁיָהֶם וּלְבָנֵיהֶם
 וּלְעַבְדֵיהֶם:

[יח] הַבְּכוֹר וְהַמְּעֵשֶׂר וְהַפֶּסַח קִדְשִׁים קָלִים: שְׁחִיטָתָן בְּכָל־מְקוֹם בְּעֶזְרָה .
 וְדָמָן טָעוֹן מִתְּנָה אֶחָת . וּבִלְבָד שְׁתֵּיתָן בְּגִגְד תִּיסוּד: שְׁנָה בְּאֲכִילָתָן .
 הַבְּכוֹר נֹאכָל לְפָנֵיהֶם. וְהַמְּעֵשֶׂר לְכָל־אָדָם: וְנֹאכְלִין בְּכָל־הָעִיר . בְּכָל־מֵאֲכָל .
 לְשָׁנֵי יָמִים וּלְלַיְלָה אֶחָד: הַפֶּסַח אֵינוֹ נֹאכָל אֵלֶּא בַלַּיְלָה . וְאֵינוֹ נֹאכָל אֵלֶּא
 עַד־חֲצוֹת . וְאֵינוֹ נֹאכָל אֵלֶּא לְמִנּוּיָיו . וְאֵינוֹ נֹאכָל אֵלֶּא צְלִי:

רב הידנהיים. (סידורים רבִי was mostly used in Sephardic). רבִי was commonly used in the past רבִי changed the word to רבִי, however, הרב יעקב עמדין's opinion was that it should be pronounced רבִי.

רבִי. עם היות דעתי במלת רבִי הנטפלת לשם העצם הפרתי. לנקד הר"ש בשו"א. אבל לזאת העלה המונחת להורות על שם רבינו הקדוש נ"ל שנקודתה בפת"ח ודגוש הבי"ת. כדן רבִי הבא ביו"ד הכנוי. שהוראתו רבִי שְׁלִי. כן הוא זה. שכל השונה אומר על רבינו הקדוש. רבִי. לומר שהוא רב שלו. (יעב"ץ על פרקי אבות)

ברייתא דר' ישמעאל צריך ללמדו שיבין הפ' ויאמר בניגון הנמרא.

פתיחה דספרא [ע"י ר' ישמעאל בן אלישע]

רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר: בְּשֵׁלֶשׁ עֲשָׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרָשׁת׃

[א] מִקֵּל וְחֶמֶר:

[ב] וּמִגְזֵרָה שְׁוּחַ:

[ג] מִבְּנֵי אָב מִפְּתוּב אֶחָד . וּמִבְּנֵי אָב מִשְׁנֵי כְּתוּבִים:

[ד] מִכָּלֵל וּפְרָט:

[ה] וּמִפְּרָט וּכְלָל:

[ו] כָּלֵל וּפְרָט וּכְלָל . אִי אַתָּה דָן אֵלָּא כְּעֵין הַפְּרָט:

[ז] מִכָּלֵל שֶׁהוּא צָרִיךְ לְפָרֵט . וּמִפְּרָט שֶׁהוּא צָרִיךְ לְכָלֵל:

[ח] כֹּל־דְּבָר שֶׁהִיא בְּכָלֵל וַיֵּצֵא מִן־הַכָּלֵל לְלַמֵּד . לֹא לְלַמֵּד עַל־עַצְמוֹ יֵצֵא .

אֵלָּא לְלַמֵּד עַל־הַכָּלֵל כֵּלּוּ יֵצֵא:

[ט] כֹּל־דְּבָר שֶׁהִיא בְּכָלֵל וַיֵּצֵא לְמַעוֹן מַעוֹן אֶחָד שֶׁהוּא כְּעֵנֵינוּ . יֵצֵא לְהַקְלֵל וְלֹא

לְהַחְמִיר:

[י] כֹּל־דְּבָר שֶׁהִיא בְּכָלֵל וַיֵּצֵא לְמַעוֹן מַעוֹן אַחֵר שֶׁלֹּא כְּעֵנֵינוּ . יֵצֵא לְהַקְלֵל

וּלְהַחְמִיר:

[יא] כֹּל־דְּבָר שֶׁהִיא בְּכָלֵל וַיֵּצֵא לְדוֹן בְּדָבָר הַחֲדָשׁ . אִי אַתָּה יָכוֹל לְהַחְזִירוֹ לְכָלֵלוֹ .

עַד שֶׁיַּחְזִירוּנוּ הַפְּתוּב לְכָלֵלוֹ בְּפִרוּשׁ:

[יב] דְּבָר הַלָּמֵד מִעֵנֵינוּ . וְדָבָר הַלָּמֵד מִסּוּפוֹ:

[יג] וְכֵן שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמְּכַחֲשִׁים זֶה אֶת־זֶה עַד שֶׁיָּבוֹא הַפְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וַיְכַרֵּעַ

בֵּינֵיהֶם:

יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ . יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַחֲרָה בְּיָמֵינוּ .

וְתֵן חֲלֻקְנוּ בְּתוֹרָתְךָ: וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בְּיָרְאָה בְּיָמֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת:

אין אומרים קדיש אחר קרבנות

עטיפת הטלית

stripes and the use of lines in clothes is an ancient Jewish style, found in Archeological diggings from the time of שני. It may have originated from פסים's יוסף. There was no uniform standard in אשכנז for the color of the stripes, and in Worms, the בעל תפילה wore a colorful טלית. Nevertheless, in most places all the טליתות had black lines on white, so that one would not draw attention, since everyone had a similar garment for תפילה.

טלית, according to מנהג ריינוס, generally wore a טלית בחורים, גזירות ק"ט. Before (This practice was stopped most likely because of the poverty at that time, and the costliness).

"בארץ מולדתי בריינוס נוהגין שגם נערים גדולים אין מתעטפין בציצית עד שנושאתן אשה, וסמכוה להך דכתיב 'גדילים תעשה לך' וסמך ליה 'כי יקח איש אשה'" (מהרי"ל הלכות נשואין)
 "In the land of my birth in the Rhine, the older youths were also accustomed not to wear wrap themselves in ציצית until they married, based on a דרשה of פסוקים - the פסוק of wearing ציצית appears just before taking a wife."

(The מהרי"ל added this דרוש. בדרך דרוש His דרשה could be an explanation for beginning to wear a טלית after marriage, but definitely not a Halachic reason. The חותם סופר, חות יאר, הרב שמשון רפאל and חתם סופר, חות יאר, הרש restored the original מנהג of wearing a טלית once the economic situation improved in Germany (and all of Western Europe). That is why in our days this מנהג is practiced by all of Western European Jewry.)

קודם 'ברוך שאמר' מתעטפים בטלית. אף נערים מתעטפים בטלית גדול [מגיל ה'ח'], ויש שמתעטפים רק מגיל י"ג. "הכל חייבין בציצית לאיתווי מאי. לאיתווי קמן היודע להתעטף. דתניא - קמן היודע להתעטף חייב בציצית:" (ערכין ב:)

קודם שמתעטפים בטלית צריך לבדוק בציציות לראות שיהיו כשרות.

הרב והבעל תפילה אומרים את ברכת הטלית בקול רם.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם .
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית: אָמֵן

אחרי כן יניח הטלית על ראשו רחבו לקומתו ויטול שתי ציציות הימניות לאחוריו בכתף שמאלית ושתי האחרות ישארו לפניו, נמצאו כל ד' ציציות בצד שמאל ופיו וסנטרו מכוסים, ויעמוד כך מעוטף כדי הלך ד' אמות לפחות.

is a) to pull the טלית over one's head and back (on the head up to the eyes), b) take the right side of the טלית and throw it over the left shoulder (or according to a later מנהג to take the left side and throw it over the right shoulder), in such a way that the chin (and also mouth and nose) are covered.

The (דף כט) a) derives from the מסכת קדושין in גמרא (ס' ח, ס' ד) מגן אברהם that an unmarried young man should not cover his head with a טלית, and from (דף ח) of the same מסכת, b) that one who is not a חכם תלמיד should not cover his head, even if he is married. It is quite surprising that those following מנהג פולין, do not follow the latter ruling of the מגן אברהם, although they do follow the former. In אשכנז this מגן אברהם wasn't followed (they had a different interpretation of the גמרא), for example in the חתם סופר, unmarried young men covered their heads with a טלית. Today, in most synagogues which follow מנהגי אשכנז, unmarried young men wear a hat, as opposed to putting a טלית over their heads. The מנהג of a married adult men wearing a hat rather than wearing a טלית over the head, was not started by רבוני אשכנז, and on the contrary - the רבנים themselves retained the old מנהג.

אחרי כן יסיר הטלית מעל פניו ויחזיר הציציות למקומן. נהגו מלפנים בעת התפילה לעטוף הראש בטלית דהיינו להניח הטלית מעל הכובע, ובדורות האחרונים נתפשט שחובשים כובע בלא טלית מעליו או מסירים הכובע לגמרי ומניחים הטלית מעל הכיפה בלבד.

הנחת התפילין

מהדרים אחר בתי תפילין קטנים ככל האפשר, כדי לדקדק על מיקום התפילין (בפרט אצל צעירים בני מצוה שאבריהם קטנים). קשר תפילין של ראש הוא מרובע סתום.

הנחת תפילין בחול המועד לשיטת רבותינו הראשונים ואחרונים באשכנז בכל הדורות, היא חובה גמורה (ורבינו עקיבא איגר הורה שגם מי שאבותיו חדלו מהנחת תפילין, עליו לחזור לקבלת אבות אבותיו ולהניחם), אמנם בחשש 'לא תתגדדו', בארץ ישראל מניחים אותם בצנעה. מי שמנהג אבותיו בברכה, מברך על התפילין. הבעל תפילה מברך על התפילין בחול המועד בלחש ולא בקול כבשאר ימים.

"יברך 'לְהִנִּיחַ' בקמץ תחת, פתח and קמץ ש"ע the או"ח הלכות תפילין ס' ז' In "Whether the pronunciation of ספרדי has changed over the centuries is definitely a major issue. 'ברוך' was very opposed to ספרדי pronunciation for this reason, he said 'לא עשני ספרדי בְּנִיב' (in my pronunciation)".

הרב והבעל תפילה אומרים ברכות אלה בקול רם, גם ברכת תפילין של ראש. ויקח תפילה של יד ויניחנה על יד שמאל על בשר הגבוה שבזרוע, וקודם הקשירה יברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם .
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין: אָמֵן

כתב סת"ם הוא כתב 'בית יוסף', ויש מהדרים (חוי"ח וחת"ס) שהיו"ד בימין הצד"י תהא דווקא הפוכה. את הכריכות סביב הזרוע של רצועה תפילין של יד, מלבד הכריחה הראשונה, כורכים אחר הנחת תפילין של ראש.

אמר הרא"ש אחר שהחזיק תפילין של יד בזרוע ברצועה שבתוך המעברתא הניח הרצועה תלויה והניח לאלתר את של ראש... (מהרי"ל)

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם .
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין: אָמֵן

ואחריה תיכף יאמר:

בְּרוּךְ . שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ . לְעוֹלָם וָעֶד:

ואחר כך כורך ז' כריכות על קנה הזרוע:

אחר הנחת תפילין מקפידים להחזיר את הלבוש העליון בצורה מסודרת ולא מרושלת. תפילין דרבינו תם מניחים רק גדולי תורה שמוחזקים בחסידות אמיתית, לרוב בצינעה.

Originally, פסוקי דזמרה began with אשרי. Later when הודו was added, there was a מחלוקת between the פוסקי אשכנז וספרד. According to the ספרד, מנהג ספרד, they placed the additions beforehand, therefore הודו is recited before שאמר. (The מוסר אריז"ל never instituted that מוסר שיר be recited before שאמר, but rather as a מוסר to be said after הודו.) According to אשכנז, מנהג אשכנז are said only after שאמר, since all ברכות are recited 'עובר לעשייתן' - before the מצוה is performed. Therefore, the או"ח סימן נ"א) טור rules, that it is better to say הודו after שאמר. Some say therefore that, מוסר לתודה is said after הודו in place of מוסר שיר.

אין אומרים 'מוסר שיר' או מזמור אחר לפני 'ברוך שאמר', שהיא ברכה על אמירת מזמורי שבת, וצריך שתהא הברכה עובר לעשייתן.

The announcement **התפלה יפה בשעת התפלה** has Polish origins. The first source for saying it, is in the ב"ח (who lived in Krakow). This was accepted both in Eastern and Western Europe. It means that even words of תורה should not be spoken for the duration of the תפילה. Actually הרב י"ט הרב composed a special שברך to be said by the congregation for those who refrain from talking during orenen. He thought that the tragedies in his days, were caused by talking in synagogue. Many among בני אשכנז, following the tradition passed on by הרב העלער, are convinced that it was through their careful attention to correct נוסח in orenen that much of the German Jewish community had the זכות to survive the terrible persecution by the Third Reich. We too, who face numerous threats, should try to use this as our secret ammunition to protect ourselves from all who wish to destroy us. The first letters of **שתיקה יפה**... שתיקה יפה. Anyone who does so, will be זוכה to reach old age. In different places **שתיקה יפה** was said before חזרת הש"ץ or קריאת המגילה and תקיעת שופר, ברוך שאמר, בפד"מ, it was said before קריאת התורה.

אסור להפסיק, אפילו בברוך הוא וברוך שמו, מתחילת 'ברוך שאמר' עד לאחר שמונה עשרה.

השמש או הבעל תפילה מכריז **שתיקה יפה בשעת התפלה!** טרם פותחים באמירת 'ברוך שאמר':

הבעל תפילה אומר 'ברוך שאמר' כולו בניגון חול, או בניגון השייך לאותו יום.

The ברוך שאמר of holding the front ציציות in the right hand while reciting, was accepted by בני אשכנז.

ויאחזי הב' ציציות שלפניו בידו הימנית בשעת אמירת 'ברוך שאמר' וכשיסיים 'בתשבוה' ינשקם ויניחם בנחת מידו.

ברוך שאמר והיה העולם .

ברוך הוא:

ברוך עושה בראשית .

ברוך אומר ועושה .

ברוך גוזר ומקיים .

ברוך מרחם על הארץ .

ברוך מרחם על הפירות .

ברוך משלם שכר טוב ליראיו .

ברוך חי לעד וקיים לנצח .

ברוך פודה ומציל ברוך שמו:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם . האל אב הרחמן המהלל בפי עמו . משבח ומפאר בלשון חסידיו ועבדיו . ובשירי דוד עבדך . נהללך יי אלהינו . בשבחות

ובזמירות: נגדלך ונשבחך ונפאריך ונמליכך . ונזכיר שמך מלפניו אלהינו: יחיד .

חי העולמים . מלך משבח ומפאר עדי עד שמו הגדול: בבין המצרים בימי חול הבעל תפילה

מנמיד את קולו במילים 'מלך מהלל בתשבוה'. ברוך אתה יי מלך מהלל בתשבוה: אמן

In מסכת סוכה (דף תשבוה) the word is pronounced תשבוה. According to חז"ל, it is pronounced תשבוה (רמב"ם, רוקח, and the יעב"ץ). In all ancient סידורים, תשבוה was used, (for example; רמב"ם, רוקח, and the יעב"ץ). It was changed to תשבוה in the סידורים of ר' שבתאי סופר and ר' אליהו ועזריאל מווילנא.

In the Middle Ages קהל and בעל תפילה were read responsively by פסוקי דזמרה
in a similar way to שבת קבלת שבת.

דברי הימים א טז:ח-לו

הודיעו בעמים עלילותיו:	הודו ליהוה קראו בשמו
שיחו בכל נפלאותיו:	שירו לו ופרו-לו
ישמח לב מבקשי יהוה:	התהללו בשם קדשו
בקשו פניו תמיד:	דרשו יהוה ועזו
מפתיו ומשפטי-פיהו:	זכרו נפלאותיו אשר עשה
בני יעקב בחיריו:	זרע ישראל עבדו
בכל הארץ משפטיו:	הוא יהוה אלהינו
דבר צנה לאלף דור:	זכרו לעולם בריתו
ושבועתו ליצחק:	אשר פרת את-אברהם
לישראל ברית עולם:	ויעמידה ליעקב לחק
חבל נחלתכם:	לאמר לה אתן ארץ כנען
במעט וגרים בה:	בהיותכם מתי מספר
וממלכה אל-עם אחר:	ויתהלכו מגוי אל-גוי
לעשקם ויזבח עליהם מלכים:	לא-הניח לאיש
ובנביאי אל-תרעו:	אל-תגעו במשיחי
בשרו מיום-אל-יום ישועתו:	שירו ליהוה כל-הארץ
בכל העמים נפלאותיו:	ספרו בגוים את-כבודו
ונורא הוא על-כל-אלהים:	כי גדול יהוה ומהלל מאד
« ויהוה שמים עשה:	כי כל-אלהי העמים אילים
עו וחדנה במקומו:	הוד והדר לפניו
הבו ליהוה כבוד ועז:	הבו ליהוה משפחות עמים
שאנו מנחה ובאו לפניו	הבו ליהוה כבוד שמו

השתתנו ליהוה בהדרת-קדשו:

חילו מלפניו כל הארץ	אף תבון תכל כל תמוט:	
ישמחו השמים ותגל הארץ	ויאמרו בגוים יהוה מלך:	
ירעם הים ומלואו	יעלין השדה וכל אשר בו:	
או ירננו עצי היער מלפני יהוה	כי בא לשפוט את הארץ:	
הודו ליהוה כי טוב	כי לעולם חסדו:	
ואמרו הושיענו אלהי ישלנו	וקבצנו והצילנו מן הגוים	
להדות לשם קדשך להשתבח בתהלתך:		
ברוך יהוה אלהי ישראל	מן העולם ועד העולם	
ויאמרו כל העם אמן והלל ליהוה:		
רוממו יהוה אלהינו והשתחוו להרם רגליו קדוש הוא:		תכלים נט:ב
רוממו יהוה אלהינו והשתחוו לתר קדשו כי קדוש יהוה אלהינו:		ט:ט
והוא רחום יכפר עון ולא ישחית	והרבה להשיב אפו	עח:לח
ולא יעיר כל חמתו:		
אתה יהוה לא תכלא רחמיך ממני	חסדך ואמתך תמיד יצרוני:	מ:יג
זכר רחמיך יהוה וחסדיך	כי מעולם המה:	כ:ו
תנו עז לאלהים על ישראל גאותו	ועוז בשחקים:	סח:לכ-לו
גורא אלהים ממקדשך	אל ישראל הוא נתן עז	
ותעצמות לעם ברוך אלהים:		
אל נקמות יהוה	אל נקמות הופיע:	ז:ד-ה
הנשא שפט הארץ	השב גמול על גאים:	
ליהוה הישועה	על עמך ברכתך סלה:	ג:ט
יהוה צבאות עמנו	משגב לנו אלהי יעקב סלה:	מ:ח
יהוה צבאות	אשרי אדם במח בך:	פ:דג
יהוה הושיעה	הפלך יעננו ביום קראנו:	כ:י

ח:כט	הוֹשִׁיעָה אֶת-עַמֶּךָ וּבְרַךְ אֶת-נַחְלָתְךָ וְרַעַם וְנִשְׂאֵם עַד-הָעוֹלָם:
לג:כ-כג	נִפְשָׁנוּ חֲפָתָה לַיהוָה כִּי-בֹ יִשְׁמַח לְפָנָיו יְהִי-חֲסִדְךָ יְהוָה עָלֵינוּ הֲרֵאֵנוּ יְהוָה חֲסִדְךָ קוֹמָה עֲזָרְתָה לָנוּ אֲנָכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
פ:ח	עֲזָרְנוּ וּמְגַנְנֵנוּ הוּא: כִּי בְשֵׁם קִדְשׁוֹ בְּמַחְנוֹ: כְּאֲשֶׁר יַחְלֵנוּ לָךְ: וַיִּשְׁעֶךָ תִּתֵּן-לָנוּ: וּפְדֵנוּ לְמַעַן חֲסִדְךָ: הַמַּעֲלֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מד:כז	הֲרַחֲב-פִיךָ וְאַמְלֵאֲהוּ: אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁיתוּה אֱלֹהִיו: וְאֲנִי בְּחֲסִדְךָ בְּמַחֲתִי יִגַּל לִבִּי בִישׁוּעַתְךָ אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָמַל עָלַי:

The הריעו יום טוב and שבת on מזמור לתודה מנהג mentions a מהרי"ל. The פסוק, even though and the ערוך השלחן and the מהר"ם ש"ף contain many half פסוקים. This particular instance creates the following problems, a) beginning in the middle of a פסוק, containing God's name, b) saying מזמור לתודה in any form on רב יהודה (ליב) מנהגות וורמישא. The קרבן תודה deals with the מזמור as the entirety of the פסח, as the קירשהיים writes:

"בשחרית של שבת א"א מזמור לתודה, ויש אומרים שיש לומר ולהתחיל הריעו, אבל פה אין אומרים. וכן יש אומרים שאין לומר ביום טוב מזמור שיר ליום השבת, אבל פה אומרים:"

"במזמור זה מ'א תיבות נגד מ' לחמים ואחד כנגד זבח התודה. וד' פעמים במזמור 'ה' כנגד ארבעה מיני לחמים, י' מצות, י' חלות, י' רבובת, י' חמין, והיה הכהן לוקח מעשר מכל אחד." (סידור רוקח סימן ט"ו)

אין המנהג לעמוד באמירת 'מזמור לתודה'.

אין אומרים בערב יום כפור, ולא בערב פסח, ולא בחול המועד של פסח

ק מזמור לתודה הריעו ליהוה כל-הארץ:

עֲבָדוּ אֶת-יְהוָה בְּשִׂמְחָה	כֹּאֵו לְפָנָיו בְּרִנָּה:
דַּעוּ כִּי-יְהוָה הוּא אֱלֹהִים	הוּא-עֲשָׂנוּ וְלוֹ אֲנַחְנוּ
עֲזֹו וְצֹאן מְרִעִיתוֹ:	

כֹּאֵו שְׁעָרָיו | בְּתוֹדָה

הוֹדוּ-לוֹ בְּרִכּוֹ שְׁמוֹ:

כִּי-טוֹב יְהוָה לְעוֹלָם חֲסִדוֹ

וְעַד-דָּר וְדָר אֲמוֹנָתוֹ:

בשבת אומרים. (בהושענא רבה אין אומרים פסוקי דזמרה של שבת) :

יט לְמַנְצַחַ מְזִמּוֹר לְדָוִד:

הַשָּׁמַיִם מִסְפָּרִים כְּבוֹד־אֱלֹהִים וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מִגִּיד הַרְקִיעַ:

יּוֹם לַיּוֹם יִבְרַע אָמַר וְלַיְלָה לְלַיְלָה יִתְהַדְדַעַת:

אֵינֶן אָמַר וְאֵינֶן דְּבָרִים כְּבִלֵּי נִשְׁמָע קוֹלָם:

כְּכֹל־הָאָרֶץ | יֵצֵא קוֹם וּבְקִצָּה תִּבֵּל מְלִיחָם

לְשֹׁמֵשׁ שֶׁס־אָהַל בָּהֶם:

וְהוּא כְּחֹתֵן יֵצֵא מִחֻפָּתוֹ יִשְׁיֵשׁ כְּגִבּוֹר לְרוּחַ אֲרָח:

מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם | מוֹצֵאוֹ וּתְקוּפָתוֹ עַל־קִצּוֹתָם

וְאֵינֶן נִסְתָּר מִחֻפָּתוֹ:

תּוֹרַת יְהוָה תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ

עֲדוֹת יְהוָה נְאֻמָּנָה מַחְבִּימַת פִּתִּי:

פְּקוּדֵי יְהוָה יִשְׂרִים מְשִׁמְחֵי־לֵב

מִצְוֹת יְהוָה בְּרָה מְאִירַת עֵינָיִם:

יִרְאֵת יְהוָה | מְהוֹרָה עוֹמְדַת לְעַד

מְשִׁפְּטֵי־יְהוָה אִמַּת צִדְקוֹ יַחֲדוּ:

הַנְּחַמְדִּים מוֹדֵב וּמְפֹן רַב וּמְתוֹקִים מִדְּבַשׁ וְנִפְתַּת צוּפִים:

גַּם־עֲבָדֶיךָ נִזְהָר בָּהֶם כְּשֶׁמֶרֶם עֵקֶב רַב:

שְׂגִיאוֹת מִי־יָבִין מִנְסַתְרוֹת נִקְנִי:

גַּם מוֹדִים | חֲשֹׁךְ עֲבָדֶיךָ אֶל־יִמְשְׁלוּ־כִי

אִז אִיתָם וְנִקִּיתִי מִפֶּשַׁע רַב:

יְהִי לְרִצּוֹן | אֲמַר־פִּי וְהִגִּינוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ

יְהוָה צוּרִי וְנֹאֲלִי:

לְדוֹד בְּשֵׁנוֹתָו אֶת־טַעְמוֹ לִפְנֵי אֲבִימֶלֶךְ וַיִּגְרָשְׁהוּ וַיִּלְכֶּד׃
 אֲבָרְכָה אֶת־יְהוָה בְּכָל־עֵת תְּמִיד תִּהְיֶה לְתוֹ בְּפִי׃
 בְּיְהוָה תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי וַיִּשְׁמָעוּ עֵנָוִים וַיִּשְׂמְחוּ׃
 גִּדְּלוּ לַיהוָה אֶתִּי וַנְּרוֹמְמָה שְׁמוֹ יְהוָה׃
 דְּרִשְׁתִּי אֶת־יְהוָה וְעֲנֵנִי וּמְכַל־מְגֹרֹתַי הֲצִילֵנִי׃
 הַבִּיטוּ אֵלָיו וְנִהְרֻוּ וּפְנִיָּהֶם אֶל־יְהִפְרוּ׃
 זֶה עֲנֵי קָרָא וַיְהוֶה שָׁמַע וּמְכַל־צְרוּתָיו הוֹשִׁיעֻו׃
 חָנָה מִלְּאֶד־יְהוָה סָבִיב לִירְאוֹ וַיַּחֲלֹצֵם׃
 טַעְמוֹ וְרָאוּ כִּי־טוֹב יְהוָה אֲשֶׁר־יִחַסֶּה־בּוֹ׃
 יִרְאוּ אֶת־יְהוָה קֹדְשִׁי כִּי־אֵין מַחְסוֹר לִירְאוֹ׃
 כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעִבוּ וְדֹרְשֵׁי יְהוָה לֹא־יַחְסְרוּ כָּל־טוֹב׃
 לְכֹדְבָנִים שָׁמְעוּ־לִי וְרָאתָ יְהוָה אֲלֹמֶדְכֶם׃
 מִי־הָאִישׁ חֲחַפֵּן חַיִּים אֶהֱבֵ יָמִים לְרֵאוֹת טוֹב׃
 נָצַר לְשׁוֹנֵךְ מֵרַע וַיִּשְׁפֹּתֶיךָ מִדַּבַּר מִרְמָה׃
 סוּר מֵרַע וַעֲשֵׂה־טוֹב פִּקֹּשׁ שְׁלוֹם וְרַדְּפָהוּ׃
 עֲיֵנֵי יְהוָה אֶל־צַדִּיקִים וְאֲזִינוּ אֶל־שׁוֹעֲתָם׃
 פָּנֵי יְהוָה בְּעֲשֵׂי רַע לְחַבְרִית מֵאַרְצֵן זָכָרִם׃
 צַעֲקוּ וַיְהוֶה שָׁמַע וּמְכַל־צְרוּתָם הֲצִילָם׃
 קָרוֹב יְהוָה לְנִשְׁפָּרִי־לֵב וְאֶת־דַּבְּאֵי־רוּחַ יוֹשִׁיעַ׃
 רַבּוֹת רָעוֹת צַדִּיק וּמְכַלָּם יֲצִילֵנּוּ יְהוָה׃
 שֹׁמֵר כָּל־עֲצָמָתָיו אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִשְׁבָּרָה׃
 תְּמוֹתֶיךָ רָשָׁע רָעָה וְשֹׁמֵר צַדִּיק יֵאֱשָׁמוּ׃
 פוֹדֶה יְהוָה נַפְשׁ עַבְדּוֹ וְלֹא יֵאֱשָׁמוּ כָּל־הַחַסִּים בּוֹ׃

תפלה למשה איש האלהים

אדני מעון אתה הנית לנו בך ודר:

במרים | תרים ילדו ותחולל ארץ ותבל

ומעולם עד-עולם אתה אל:

תשב אנוש עד-דבא ותאמר שובו בני-אדם:

כי אלה שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבר

ואשמורה בלילה:

זרמתם שנה יהי בכך כחציר יחלה:

בכך יציץ וחלה לערב ימולל ויבש:

כי-כלינו באפה ובחמתך נבחלנו:

שת עונתינו לנגדה עלמנו למאור פניך:

כי כל-ימינו פנו בעברתך בלינו שנינו כמזחקה:

ימי שנתינו בהם שבעים שנה ואם בגבורת | שמונים שנה

ורהם עמל ואון כירנו חיש ונעפה:

מירודע עז אפה וכיראתך עברתך:

למנות ימינו כן הודע ונבא לבב חכמה:

שובה יהוה עד-מתי והנחם על-עבדיך:

שפענו בכך חסדה ונרננה ונשמחה בכל-ימינו:

שמחנו בימות עניתנו שנות ראינו רעה:

יראה אל-עבדיך פעלך ותהרך על-בניהם:

ויהי | נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו

ומעשה ידינו כוננהו:

יֵשֶׁב בְּסֶטֶר עֲלִיּוֹן
בְּצֵל שְׁדֵי יִתְלוֹנֵן:
אֹמֵר לַיהוָה מַחְסֵי וּמְצוּדָתִי
אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיךָ:
כִּי הוּא יִצְיִלְךָ מִפֶּחַ יְקוּשׁ
מִדְּבַר הַוּוֹת:
בְּאֲבָרְתוֹ | יִסֹּךְ לְךָ
וְתַחַת כְּנָפָיו תִּחְסֶה
צַנְחָה וְסַחְרָה אֲמַתּוֹ:

לֹא-תִירָא מִפֶּחַד לַיְלָה
מִדְּבַר בָּאֵפֶל יִהְיֶה:
יִפֹּל מִצִּדְּךָ | אֱלֹהֵי
מִחֵץ יַעֲוֶה יוֹמָם:
מִקְטָב יִשׁוּד צַהֲרִים:
וּרְבֵבָה מִיַּמֶּיךָ
אֱלֹהֵיךָ לֹא יִגָּשׁ:

רַק בְּעֵינֶיךָ תִּבְיַט
כִּי-אַתָּה יְהוָה מַחְסֵי
לֹא-תֵאָנֶה אֱלֹהֵי רַעַה
כִּי מִלֵּאכֵיו יִצְוֶה-לְךָ
עַל-כַּפַּיִם יִשְׁאוּנֶךָ
עַל-שַׁחַל וּפֶתֶן תִּדְרֹךְ
יְקַרְאֵנִי | וְאַעֲנֶהוּ
וְשִׁלְמַת רְשָׁעִים תִּרְאֶה:
עֲלִיּוֹן שְׁמַת מְעוֹנֶךָ:
וְנָנַע לֹא-יִקְרַב בָּאֵהָלֶךָ:
לְשִׁמְרֶךָ כְּכֹל-דְּרָכֶיךָ:
פֶּן-תִּגָּף בְּאֵבֶן רִגְלֶךָ:
תִּרְמַס כְּפִיר וְתִנְיֹן:
אֲשַׁנְּבֶהוּ כִּי-יִדַע שְׁמִי:
עֲמוּ אֲנֹכִי בְצַרָה
אֲחַלְצֶהוּ וְאֲכַבְּדֶהוּ:

אֲרֹךְ יָמִים אֲשַׁבְּעֶהוּ
וְאֲרֹאֶהוּ בִישׁוּעָתִי:

שחרית פסוקי דזמרה of repeating the last פסוק during שחרית.

(אֲרֹךְ יָמִים אֲשַׁבְּעֶהוּ
וְאֲרֹאֶהוּ בִישׁוּעָתִי)

קלכ

הָלְלוּ אֶת-שֵׁם יְהוָה	הָלְלוּ אֶת-שֵׁם יְהוָה
שְׁעַמְדִּים בְּבֵית יְהוָה	שְׁעַמְדִּים בְּבֵית יְהוָה
הָלְלוּהָ כִּי-טוֹב יְהוָה	הָלְלוּהָ כִּי-טוֹב יְהוָה
כִּי-יַעֲלֹב בַּחַר לֹו יְהוָה	כִּי-יַעֲלֹב בַּחַר לֹו יְהוָה
כִּי אָנֹכִי יִבְדַּעְתִּי כִּי-גָדוֹל יְהוָה	כִּי אָנֹכִי יִבְדַּעְתִּי כִּי-גָדוֹל יְהוָה
כָּל אֲשֶׁר-חָפֵץ יְהוָה עָשָׂה	כָּל אֲשֶׁר-חָפֵץ יְהוָה עָשָׂה
בְּיַמִּים וּבְלַת־הַחַמּוֹת:	
מַעֲלָה נְשָׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ	
מִזֹּצֵא-רֹוּחַ מְאוֹצְרוֹתָיו:	בְּרָקִים לַמֶּטֶר עָשָׂה
מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה:	שָׂהֵפָה בְּכוֹרֵי מְצָרִים
בְּתוֹכֵי מְצָרִים	שָׁלַח אוֹתָת וּמֹפְתִים
בְּפָרְעָה וּבְכָל-עַבְדָּיו:	
וְהָרַג מַלְכִים עַצוּמִים:	שָׂהֵפָה גִוִּים רַבִּים
וּלְעֹוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן	לְסִיחֹוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
וְלַכָּל מִמְלָכוֹת בְּנֻעֵן:	
נִחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עָמוֹ:	וּנְתַן אֲרָצָם נִחֲלָה
יְהוָה וְכִרְדָּךְ לְדָר-וָדָר:	יְהוָה שִׂמְךָ לְעוֹלָם
וְעַל עַבְדָּיו יִתְנַחֵם:	כִּי-יִדְיוּ יְהוָה עָמוֹ
מִעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם:	עַצְפֵי הַגִּוִּים כָּסַף וְזָהָב
עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ:	פִּהָלָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ
אֵף אֵין יִשְׂרָאֵל בְּפִיהֶם:	אֲזַנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ
כָּל אֲשֶׁר-בָּטַח בָּהֶם:	כַּמוֹתָם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם
אֶת-יְהוָה בִּירְכוּ	בַּיִת יִשְׂרָאֵל בִּירְכוּ
אֶת-יְהוָה: בִּירְכוּ	בַּיִת אֶהְיֶה בִּירְכוּ
אֶת-יְהוָה בִּירְכוּ	בַּיִת הַלְלוּ בִּירְכוּ
אֶת-יְהוָה: בִּירְכוּ	יִרְאֵי יְהוָה בִּירְכוּ
שֹׁכֵן יְרוּשָׁלַם הָלְלוּהָ:	בְּרוּךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן

What is הלל הגדול? רבי יוחנן explains that because the מזמור develops from one great idea to another and as it reaches its peak it praises God “Who provides bread for all flesh”. We praise God for His unlimited strength, for his role in history, for His great miracles, and for His awesomeness, and yet we consider His attention to each individual as the quality most deserving of praise. רבי יהושע בן לוי explains the title הלל הגדול as based on its twenty six verses, which correspond to the twenty six generations of humanity before God gave the Torah – when we were granted the ability to earn existence – when the world existed entirely on God’s abundant mercy. The מהר”ל explains that it is not coincidental that the numerical value of God’s Ineffable Name – which represents His Unlimited Mercy – is twenty six.

נהגו לישיב גם באמירת הלל הגדול

הודו, זה הוא הלל הגדול, והלל של ראש חודש ויום טוב הוא הלל המצרי. ברכות דף ד' ונ"ו ופסחים קל"ח.

שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	••	קָלוּ הוֹדוּ לַיהוָה בִּי-טוֹב
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		הוֹדוּ לְאֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	••	הוֹדוּ לְאֲדֹנֵי הָאָדָמָה
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		לַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדֹלוֹת לְבָדוֹ
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	••	לַעֲשֵׂה הַשָּׁמַיִם בְּתַבּוּנָה
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		לְרַקַּע הָאָרֶץ עַל-הַמַּיִם
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	••	לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		אֶת-הַשֶּׁמֶשׁ לְמַמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		אֶת-הַיָּרֵחַ וְכּוֹכָבִים לְמַמְשֶׁלֶת בַּלַּיְלָה
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		לְמַכָּה מִצְרַיִם בְּבְכוּרֵיהֶם
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מֵתוֹכֶם
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	••	בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעוֹ נְמוּנָה
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		לְגִזֹר יַם-סוּף לְגֹזְרִים
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	••	וַנַּעַר פְּרָעָה וַחִילוֹ בַיַּם-סוּף
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		לְמוֹלִיד עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	••	לְמַכָּה מַלְכִים גְּדֹלִים
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		וַיַּהַרְג מַלְכִים אֲדִירִים
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	••	לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		וְלַעֲזוֹג מֶלֶךְ הַכּוּשִׁי
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		וַנִּתֵּן אֶרֶץ לְנַחֲלָה
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	••	נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		שֶׁשֶׁשְׁפִלְנוּ זְכַר-לָנוּ
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:	••	וַיַּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		נָתַן לָחֶם לְכָל-פֶּה
שְׁמִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:		הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמַיִם

רַנְנֵנוּ צְדִיקִים בַּיהוָה
 הוֹדוּ לַיהוָה בְּכִנּוּר
 שִׁירֵי-לוֹ שִׁיר חֲדָשׁ
 כִּי-יֵשֶׁר דְּבַר-יְהוָה
 אֱהָב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט
 בְּדַבַּר יְהוָה שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ
 בָנִים כַּנֶּד מִי הַיָּם
 יִרְאוּ מִיְהוָה כָּל-הָאָרֶץ
 כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי
 יְהוָה הַפִּיר עֲצַת-גּוֹיִם
 עֲצַת יְהוָה לְעוֹלָם תִּעֲמַד
 אֲשֶׁר־יַגִּיד אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 מִשָּׁמַיִם הִפִּיט יְהוָה
 מִמְּכוּן-שִׁבְתּוֹ הַשְּׁנַיִת
 הַיָּצַר יַחַד לָבָם
 אִין תַּמְלִךְ נוֹשָׁע בְּרַב-חַיִל
 שִׁקָּר הַפּוֹס לַתְּשׁוּעָה
 הִנֵּה עֵין יְהוָה אֶל-יִרְאַיוֹ
 לְהַצִּיל מִמּוֹת נַפְשָׁם
 נַפְשֵׁנוּ חֲבַתָּה לַיהוָה
 כִּי-בּו יִשְׁמַח לִבֵּנו
 יְהִי-חֶסֶדְךָ יְהוָה עֲלֵינוּ
 לְיִשְׂרָאֵל נְאוּה תְהַלֵּךְ
 בְּנִבְל עֲשׂוֹר וּמְרוֹד-לוֹ
 הִיטִיבוּ נֶגֶן בַּתְּרוּעָה
 וְכָל-מַעֲשָׂהוּ בְּאִמוּנָה
 חֶסֶד יְהוָה מִלְּאֵה הָאָרֶץ
 וּבְרוּחַ פִּיו כָּל-צְבָאָם
 נָתַן בְּאוֹצְרוֹת תְּהוֹמוֹת
 מִמֶּנּוּ יִגְדּוּ כָּל-יֹשְׁבֵי תְבֵל
 הוּא צְוֶה וַיַּעֲמֵד
 הִנֵּי־א מַחְשָׁבוֹת עַמִּים
 מַחְשָׁבוֹת לִבּוֹ לְדָר וְדָר
 הָעָם | בָּחַר לְנַחֲלָה לוֹ
 רְאָה אֶת-כָּל-בְּנֵי הָאָדָם
 אֵל כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
 הַמִּבְּיֵן אֶל-כָּל-מַעֲשֵׂיהֶם
 גְּבוּר לֹא-יִנְצֵל בְּרַב-כַּחַס
 וּבְרַב חֵילוֹ לֹא יִמְלֹט
 לְמַיְחָלִים לְחַסְדּוֹ
 וְלַחַיּוֹתָם בְּרַעֲב
 עֲזַרְנוּ וּמִגִּנְנוּ הוּא
 כִּי בְשֵׁם קִדְשׁוֹ בְּמִחְנוֹ
 כָּאֲשֶׁר יִתְלַנוּ לָךְ

35 מזמור 'שיר ליום השבת:

זוֹב לְהַרְוֹת לַיהוָה	וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֲלֵינוּ:
לְהַגִּיד בְּבִקְרַח חֲסִדֶיךָ	וְאִמּוֹנֶתְךָ בְּלִילוֹת:
עָלֵי עֵשׂוֹר וְעָלֵי-נָבֶל	עָלֵי הַגִּזְיוֹן בְּכַנּוֹר:
כִּי שָׁמַחְתָּנִי יְהוָה בְּפַעֲלֶיךָ	בְּמַעֲשֵׂי יְדִיד אֲרָגוּ:
מִהֲגִדְלוֹ מַעֲשֵׂיךָ יְהוָה	מְאֹד עֲמָקוֹ מִחֲשַׁבְתֶּיךָ:
אִישׁ בָּעַר לֹא יֵדַע	וּכְסִיל לֹא-יִבִין אֶת-זֹאת:
בְּפֶרֶחַ רְשָׁעִים כִּמוֹ עֵשֶׂב	וַיִּצְיָצוּ כָּל-פֹּעֲלֵי אָוֶן

לְהַשְׁמֵדֵם עַד-עֵד:

וְאַתָּה מְרוֹם לְעֵלַם יְהוָה:

כִּי הִנֵּה אֵיבֶיךָ יְהוָה	כִּי-הִנֵּה אֵיבֶיךָ יֵאָבְדוּ
וְתִפְרְדוּ כָּל-פֹּעֲלֵי אָוֶן:	

וּתְרַם בְּרָאִים קִרְנֵי	כִּלְתֵּי בְּשֵׁמֶן רַעְנָן:
וּתְבַט עֵינֵי בְּשׂוֹרֵי	בְּקַמִּים עָלֵי מְרַעִים

תִּשְׁמַעְנָה אָזְנֵי:

צַדִּיק כִּתְמַר יִפְרָח	כְּאֵרוֹ בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָּה:
שְׁתוּלִים בְּבֵית יְהוָה	בְּחֲצֵרוֹת אֱלֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ:
עוֹד יִנוּבֹן בְּשִׁיבָה	דְּשָׁנִים וְרַעְנָנִים יִהְיוּ:
לְהַגִּיד כִּי-יֵשֶׁר יְהוָה	צוּרֵי וְלֹא-עוֹלָתָה בּוֹ:

יְהוָה מֶלֶךְ גֹּאֲוֹת לְבַשׁ	לְבַשׁ יְהוָה עֵז הַתְּאֵדָר
-------------------------------	------------------------------

אֶת-תְּפוֹן תִּבְלַל בְּלִי-תְמוֹמָה:

נָבוֹן כִּסְאֶךָ מֵאֶז	מֵעוֹלָם אָתָּה:
נִשְׂאוּ נְהַרֹּת יְהוָה	נִשְׂאוּ נְהַרֹּת קוֹלָם
יִשְׂאוּ נְהַרֹּת דְּכִיָּם:	

מִקְלוֹת מִים רַבִּים	אֲדִירִים מִשְׁפָּרֵי-יָם
אֲדִיר בְּמְרוֹם יְהוָה:	

עֲדֹתֶיךָ נֶאֱמָנוּ מְאֹד	לְבֵיתְךָ נִאֲוָה-קֹדֶשׁ
יְהוָה לְאַרְבַּע יָמִים:	

קד:לח	יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם	יִשְׁמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו:
קיג:ד-ז	יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ	מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם:
	מְבוֹרַח-שָׁמַשׁ עַד-מְבוֹאוֹ	מִהַלֵּל שֵׁם יְהוָה:
	רַם עַל-כָּל-גּוֹיִם יְהוָה	עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
קלכ:יג	יְהוָה שֹׁמֵךְ לְעוֹלָם	יְהוָה זְכָרְךָ לְדָר-וָדָר:
	יְהוָה בַּשָּׁמַיִם הִכִּין כֶּסֶף	וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מַשְׁלָה:
ד"ב ח' טז:לח	יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ	וַיֹּאמְרוּ בְּגוֹיִם יְהוָה מֶלֶךְ:
י:טז	יְהוָה	מֶלֶךְ
כג:ח	יְהוָה	מֶלֶךְ
שמות טו:יח	יְהוָה	יִמְלֹךְ לְעֵלְם וָעַד:
י:טז	יְהוָה מֶלֶךְ עוֹלָם וָעַד	אֲבָדוּ גּוֹיִם מֵאֲרָצוֹ:
לג:י	יְהוָה הַפִּיר עֲצַת-גּוֹיִם	הִנְיָא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים:
משלי יט:כח	רַבּוֹת מַחְשְׁבוֹת בְּלִב-אִישׁ	וְעֲצַת יְהוָה הִיא תִקּוּם:
תהלים לג:יא	עֲצַת יְהוָה לְעוֹלָם תִּיעַמֵּד	מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדָר וָדָר:
לג:ט	כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי	הוּא-צִוָּה וַיַּעֲמֵד:
קלז:יג	כִּי-בָחַר יְהוָה בְּצִיּוֹן	אֵיזָה לְמוֹשֵׁב לָו:
קלח:ד	כִּי-יַעֲלֹב בָּחַר לָו יְהוָה	יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ:
	כִּי לֹא-יַפְּשׂ יְהוָה עַמּוֹ	וְנִחַלְתּוֹ לֹא יַעֲזֹב:
עח:לח	וְהוּא רַחוּם יִכְפֹּר עוֹן	וְלֹא יִשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהַשִּׁיב אִפּוֹ
		וְלֹא יַעֲיֵר כָּל-חַמְתּוֹ:
כ"ו	יְהוָה הוֹשִׁיעָה	הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם-קְרִיאָנוּ:

This (ברכות ד:) רבי יוחנן was already known as אשרי, at the time of

רב משה מאינץ cited by רב משה מאינץ during, "פּוֹתַח אֶת יָדְךָ...", The ancient מנהג of touching and kissing the תפילין

אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ	עוֹד יִהְלְלוּךָ סֵלָה:	פ:ד:כ
אֲשֶׁרִי הָעַם שָׁכְבָה לוֹ	אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁיחָה אֱלֹהָיו:	קממ:טו
	תְּהַלֵּה לְדוֹר	קממ

אֲרוּמְמֶךָ אֶלֹהֵי הַמַּלְאָךְ	וְאֶבְרַכְּהָ שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד:
כָּ כָּל־יּוֹם אֶבְרַכְּךָ	וְאֶהַלְלָהָ שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד:
גִּדּוֹל יְהוָה וּמְהַלֵּל מְאֹד	וְלִגְדֹלְתּוֹ אֵין חֶקֶר:
דִּ וְרַ לְדוֹר יִשְׁבַח מַעֲשֶׂיךָ	וּגְבוּרַתְךָ יִגִּידוּ:
הִ דַּר כְּבוֹד הוֹדֶךָ	וְדַבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה:
וִ עֲזוּזֵי גִוְרָאֲתֶיךָ יֹאמְרוּ	וּגְדוּלַתְךָ אִם־פָּרְנָה:
זִ כָּר רַב־מוֹבְדֶךָ יִבְיָעוּ	וְצַדִּיקְתְּךָ יִרְנְנוּ:
חִ גִּוִן וְרַחֲמוֹם יְהוָה	אֶרְךָ אֲפִים וּגְדֹל־חֶסֶד:
טִ וּבִיְהוָה לִבָּל	וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו:
יִ וְדוֹךָ יְהוָה כָּל־מַעֲשֶׂיךָ	וְחִסְדֶיךָ יִבְרַכּוּבָה:
כָּ כוֹד מְלִכוּתְךָ יֹאמְרוּ	וּגְבוּרַתְךָ יִדְבְּרוּ:
לִ הוֹדִיעַ לְבָנֵי הָאָדָם גְּבוּרַתְךָ	וְכְבוֹד הַדָּר מְלִכוּתְךָ:
מִ לְכוּתְךָ מְלִכוּת כָּל־עֲלָמִים	וּמִמְשַׁלְתְּךָ כָּל־דוֹר וָדוֹר:
סִ וּמֶךָ יְהוָה לְכָל־הַנְּפִלִים	וְזוֹכֵר לְכָל־הַכְּפוּפִים:
עִ יִנִּי־כָל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל	וְאַתָּה גּוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אֲכָלָם בְּעֵתוֹ:

צריך לכוון בפסוק 'פּוֹתַח אֶת יָדְךָ', ואם לא כיוון צריך לחזור [שו"ע נא, ז].

בכל אמירת 'אשרי' בעל תפילה מרים קולו בנעימה בפסוק 'פּוֹתַח אֶת יָדְךָ' - כי הקול מעורר את הכוונה.

פִּ וְתַח אֶת־יְדֶךָ	וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל־חַי רְצוֹן:
צִ דִּיק יְהוָה כָּל־דְּרָכָיו	וְחִסִּיד כָּל־מַעֲשָׂיו:
קִ רַב יְהוָה לְכָל־קְרָאָיו	לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת:
רִ צוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה	וְאֶת־שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם:
שִׁ וּמַר יְהוָה אֶת־כָּל־אֲהַבָּיו	וְאֶת כָּל־הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד:
תִּ הַלֵּת יְהוָה יִדְבַר פִּי	וְיִבְרַךְ כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קְדֹשׁוֹ
	לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאֶנְחָנוּ גְּבִרָה יְהוָה	מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם תְּהַלְלוּהָ:	קטו: יח
-------------------------------	------------------------------------	---------

The following מזמורים were sung by the לויים in ראשון.

הַלְלוּ־יָהּ הַלְלוּ־יָהּ נַפְשֵׁי אֶת־יְהוָה:

קמו

אֶהְלֵלָה יְהוָה בְּחַיִּי אֲזַמְּרָה לְאֱלֹהֵי בְּעוֹדֵי:

אֶל־תִּבְטְחוּ בְּגִדֵיבַיִם בְּכַד־אָדָם | שְׂאִין לוֹ תִשׁוּעָה:

תִּצַּא רִיחוֹ יִשָּׁב לְאֲדָמָתוֹ בַּיּוֹם הַהוּא אֲכַבְּרוּ עֲשֵׂתִנְתִּיו:

אֲשֵׁרֵי שָׂאֵל יַעֲקֹב בְּעוֹרֹו שִׁבְרוּ עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיו:

עֲשֵׂה | שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם

הַשֹּׁמֵר אֶמֶת לְעוֹלָם:

עֲשֵׂה מִשְׁפָּט | לְעֹשׂוֹקִים נָתַן לֶחֶם לְרַעֲבִים

יְהוָה מִתִּיר אֲסוּרִים:

יְהוָה | פָּקַח עֵינָיו יְהוָה זָקַף כַּפּוּפִים

יְהוָה אֲהַב צַדִּיקִים:

יְהוָה | שָׁמַר אֶת־גֵּרִים יָתוֹם וְאֶלְמָנָה יַעֲזוֹדֵד

וַיְדַרְדֵּר רְשָׁעִים יַעֲזוֹת:

יִמְלֹךְ יְהוָה | לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדָר וָדָר הַלְלוּ־יָהּ:

י"מ דזה ירושלם שנקרא על שם אברהם שקראוהו הר ה' יראה (בראשית כב) והעיר היה נקרא כבר שלם כדכתיב (שם יד) ומלכי צדק מלך שלם ונקרא ירושלם על שם יראה ועל שם שלם לכך אין אנו נותנין יו"ד בירושלם בין למ"ד למ"ם על שם שלם: (תוס' מס' תענית ט"ז)

קמז

הַלְלוּהָ | בִּרְמוֹב וַמְרָה אֱלֹהֵינוּ בִּירְנָעִים נְאוּה תְהַלֵּה:
 בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם יְהוָה
 גְּדוּחַי יִשְׂרָאֵל יִבְנֶם:
 הַרְוֵפֵא לְשִׁבְרֵי לֵב
 וּמַחֲבֹשׁ לְעַצְבוֹתֵם:
 מוֹנֵה מִסְפָּר לְבוֹכָבִים
 לְכֹלֵם שְׁמוֹת יִקְרֵא:
 גְּדוּל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב־כֹּחַ
 לְתַבּוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר:
 מְעוֹדֵד עַנְוִים יְהוָה
 מְשַׁפֵּיל רְשָׁעִים עַד־אֲרֶץ:
 עֵנּוּ לְיְהוָה בְּתוֹדָה
 וַמְרוּ לְאֱלֹהֵינוּ בְּבִגְדוֹ:
 הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם | בְּעָנִים
 הַמְכִיז לְאֲרֶץ מִטָּר

הַמְצַמֵּיחַ הַרִים חֲצִיר:

נוֹתֵן לְבַהֲמָה לְחֵמָה
 לְבַנֵּי עֹזֵב אֲשֶׁר יִקְרֵאוּ:
 לֹא בְּגִבּוֹרֵת הַסּוּם יִחַפֵּן
 לְאֶבְשׁוֹקֵי הָאִישׁ וְרֹצֵחַ:
 רוֹצֵחַ יְהוָה אֶת־יִרְאָיו
 אֶת־הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ:
 שִׁבְחֵי יְרוּשָׁלַם | אֶת־יְהוָה
 הַלְלוּ אֱלֹהֵי צִיּוֹן:
 בִּירְחוֹק בְּרִיחֵי שְׁעָרָיו
 בְּרֶדֶד בְּנִיבֵד בְּקַרְפְּדוֹ:
 הַשֵּׁם־גְּבוּלָיו שְׁלוֹם
 חֶלֶב חַפְּזִים יִשְׁבִּיעֵהוּ:
 הַשְׁלַח אֲמָרָתוֹ אֲרֶץ
 עַד־מְהֵרָה יְרוּץ דְּבָרוֹ:
 הַנִּתֵּן שְׁלֵג בְּצִמְרֵךְ
 כְּפֹר כְּאֶפֶר יִפּוֹד:
 מִשְׁלֵיב קָרְחוֹ כְּפִתִּים
 לְפָנַי קָרְתוֹ מִי יַעֲמֵד:
 יִשְׁלַח־דְּבָרוֹ וַיִּמְסַם
 יִשָּׁב רוּחוֹ וַיִּלְוֵ מַיִם:
 מִגִּיד דְּבָרוֹ לְנַעֲקֵב
 חֲקִיו וּמְשַׁפְּטֵיו לְיִשְׂרָאֵל:
 לֹא עָשָׂה כֵּן | לְכָל־גּוֹי
 וּמְשַׁפְּטִים בְּלֹא־יָדָעוּם הַלְלוּהָ:

קמח תְּלִילִיָּה |

הַלְלֵהוּ בַמַּרוֹמִים:	הַלְלוּ אֶת־יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם
הַלְלֵהוּ כָּל־צְבָאוֹ:	הַלְלֵהוּ כָּל־מַלְאָכָיו
הַלְלֵהוּ כָּל־כּוֹכְבֵי אֹר:	הַלְלֵהוּ שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ
וְהַמַּיִם אֲשֶׁר מַעַל הַשָּׁמַיִם:	הַלְלֵהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם
כִּי הוּא צוּה וְנִבְרָאוֹ:	יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה
חֲקֹנָתָן וְלֹא יַעֲבֹד:	וַיַּעֲמִידֵם לְעֵד לְעוֹלָם
תַּנְיִינִים וְכָל־תְּהוֹמוֹת:	הַלְלוּ אֶת־יְהוָה מִן־הָאָרֶץ
רוּחַ סְעָרָה עֹשֶׂה דְבָרוֹ:	אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֵּג וְקוֹמָד
עֵץ פְּרוֹי וְכָל־אֲרוֹנִים:	הַהָרִים וְכָל־גְּבָעוֹת
רֶמֶשׂ וְצַפּוֹר כְּנָף:	הַחַיָּה וְכָל־בְּהֵמָה
שָׂרִים וְכָל־שִׁפְמֵי אֲרֶץ:	מַלְכֵי־אֲרֶץ וְכָל־לְאֻמִּים
זְבָנִים עִם־נְעָרִים:	בְּחֹרִים וְגַם־בְּתוֹלוֹת
כִּי־נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבָרוֹ:	יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה
הוֹדוּ עַל־אֲרֶץ וְשָׁמַיִם:	
תְּהַלֵּה לְכָל־חַסִּידָיו	וַיִּרְם קָרוֹ לְעַמּוֹ
הַלְלֵהוּ:	לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל עִם קָרְבוֹ

בעל תפילה *the* ברית מילה *a* On the occasion of
 ניגון *to a special* רוממות אל בגרונם *raises his voice when singing*

קמט	הִלְלוּהָ שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ אֲתִהְלֹתוּ בְּקִהְל חֲסִידִים:
	יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֲשׂוֹי
	יִהְלְלוּ שְׁמוֹ בְּמַחֹל
	כִּי־רוּצָה יְהוָה בְּעַמּוֹ
	יַעֲלֶזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד
	רוֹמְמוֹת אֵל בְּגִרוֹנָם
	לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם
	לְאָסֹר מַלְכֵיהֶם בְּזִקְיָם
	לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כָּתוּב
	בְּנֵי־צִיּוֹן יִגִּילוּ בְּמִלְכָם:
	בְּתַף וְכִנּוֹר יִזְמְרוּ־לָו:
	יִפְאֵר עֲנוּיִם בִּישׁוּעָה:
	יִרְנְנוּ עַל־מִשְׁבְּבוֹתָם:
	וְחָרַב פִּיפְיוֹת בְּיָדָם:
	אֲתוֹכַחוֹת בְּלֵאמִים:
	וְנִכְבְּדוּהֶם בְּכַבְּלֵי בְרוֹזָל:
	הַדָּר הוּא לְכָל־חֲסִידָיו הִלְלוּהָ:

לכך כופלין כל הנשמה כו' משום דאיתמר יהי חלקי עם גומרי הלל בכל יום, ר"ל שמסיימין ספר תהלים שנתייטד בהללויה. והשתא אם לא יכפול פסוק האחרון לא נראה כמסיים, וכן במחזור ויטרי. ומטעם זה נמי כופלין ד' ימלוך לעולם ועד אחר סיום ויושע. (מהרי"ל)

מכאן עד 'ויברך דויד' אומר הבעל תפילה את הפסוקים כולם בקול רם.
 בשבת אומר הבעל תפילה פסוקים אלו בניגון מיוחד לשבת

קי	הִלְלוּהָ הִלְלוּ־אֵל בְּקִדְשׁוֹ
	הִלְלוּהוּ בְּגִבּוֹרֹתָיו
	הִלְלוּהוּ בְּתַקַּע שׁוֹפָר
	הִלְלוּהוּ בְּתַף וּמַחֹל
	הִלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי־שִׁמְעַ
	« כֹּל הַנְּשַׁמָּה תִּהְלֵל יְהוָה
	כֹּל הַנְּשַׁמָּה תִּהְלֵל יְהוָה
	הִלְלוּהוּ בְּרַקִּיעַ עֲוֹי:
	הִלְלוּהוּ בְּרַב גְּדֻלָּו:
	הִלְלוּהוּ בְּנִבְל וְכִנּוֹר:
	הִלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעִנּוּב:
	הִלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה:
	הִלְלוּהָ:
	הִלְלוּהָ:

בבין המצרים בימי חול הבעל תפילה מנמיק את קולו במילים 'אמן ואמן'.

פט:נג	בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם
קלכ:כא	בְּרוּךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן
עצ:יח:יט	בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהִים
	עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת לְבָדוּ:
	וּבְרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וַיִּמְלֵא כְבוֹדוֹ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ
	אָמֵן וַאֲמֵן:

The *is to give צדקה* while reciting *דוד ויברך* was not done in Germany where people gave *צדקה* before *orenen*, and in many places the *שמע* walked around with the *צדקה* box during
 ובא לציון גואל or חזרת הש"ן.

The *אחרונים* would stand from *ויברך דוד*, until *לשם תפארתך*.

The *דברי קהלת* cites the *מנהג* to stand until *שמו אברהם*.

יש לעמוד מכאן ועד 'וצבא השמים לך משתחוים' ושוב ל'ישתבח' (מגן אברהם ש"ע נ"א סי' ז).

ד"כ ט' כ"ט: ייג קהל ויברך דוד את יהוה לעיני כל הקהל ויאמר דוד ברוך אתה יהוה
 אלהי ישראל אבינו מעולם ועד-עולם: לך יהוה הגדלה והגבורה והתפארת והנצח
 והחוד כיר כל בשמים ובארץ לך יהוה הממלכה והמתנשא לכל | לראש: והעשר
 והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחוק לכל:
 ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך: כחמ"ט ט"ו: אתה הוא יהוה
 לברוך את עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה
 הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כלם וצבא השמים לך משתחוים:
 אתה הוא יהוה האלהים אשר בחרת באברהם והוצאתו מאור בשדים ושמת שמו
 אברהם: ומצאת את לבבו נאמן לפניך

אין מפסיקים בין אמירת 'נאמן לפניך' לאמירת 'זכרות עמו הברית',

אלא בשחרית של ברית מילה שמנגנים פסוקים אלה באמירת סירוגין מיוחדת של המוהל והסנדק.

מוהל וזכרות עמו הברית לתת את-ארץ הפנעני סנדק קחתי האמרי והפנעני והיבסי
 והגרנשי לתת לזרעו מוהל ותקם | את-דברך כי צדיק אתה: סנדק ותרא את-עני אבתינו
 במצרים ואת-זעקתם שמעת עלי-סוף: מוהל ותתן אתה ומפתים בפרעה
 ובכל-עבדיו ובכל-עם ארצו סנדק כי ידעת כי חזרו עליהם ותעש-לך שם בחינם תוה:
 מוהל ותים בקעת לפניהם ויעברו בתוך-הים בניפשה סנדק ואת-רדפייהם השלכת
 במצולת כמו-אבן במים עזים:

שירת הים נהגו לאמרה בניגון מעמי המקרא

שמות יד:ל-לא מוהל וַיִּוְשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם סנדק וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל
אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם: מוהל וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
בְּמִצְרַיִם וַיֵּרְאוּ הָעָם | אֶת־יְהוָה סנדק וַיֵּאֱמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

was brought towards evening (ראש השנה דף לא) in the morning, when the ark was brought towards evening (ראש השנה דף לא) in Israel, but not in Italy. Afterwards, it was recited every day in Israel, and in some parts of Italy.

אומרים בלחש חוץ מפסוקים ה' איש מלחמה וגו', מי כמכה וגו', עד יעבר וגו', שאומר בקול.

טו:א-יח מוהל אִזּוּ יִשְׂרָאֵל מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֵּאמְרוּ
לְאָמֹר סנדק אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָאָה סוּם
וְרָכְבוּ רָמָה בַּיָּם: מוהל עֵינַי וּזְמַרְתִּי יְהוָה וַיַּחֲרִי לִי
לִישׁוּעָה סנדק זֶה אֱלֹהֵי וְאֵנֹכְהוּ אֱלֹהֵי
אֲבִי וְאַרְמְנֵהוּ: מוהל יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה
שְׁמוֹ: סנדק מִרְכַּבַּת פְּרָעָה וַחֲלוּ יְרֵה בַיָּם וּמִבְחַר
שְׁלִישֵׁי מַדְעוֹ בַּיַּם־סוּף: מוהל תְּהַמֵּת יְכַסִּימוּ יַרְדּוֹ בְּמַצּוֹלֹת כְּמוֹ־
אֲבֹן: סנדק יְמִינֶךָ יְהוָה נְאֻדְרֵי בְּכַח יְמִינֶךָ
יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיְבֵי: מוהל וּבְרַב גְּאוּנֶךָ תִּהְיֶה
קַמִּידָה תִּשְׁלַח חֲרֹנֶךָ יֹאכְלֵמוּ בְּקֶשׁ: סנדק וּבְרוּחַ
אֲפִידָה נְעַרְמוּ מֵיָם נִצְבּוּ כְּמוֹ־נֶד
גְּזֵלִים קָפְאוּ תְהַמֵּת בְּלִבָּיָם: מוהל אָמֹר
אוֹיְבֵי אֶרְדָּף אֲשִׁיג אַחֲלֶק שְׁלָל סנדק תִּמְלֹאמוּ
נַפְשֵׁי אָרִיק חֲרָבִי תְּדוּרֵשְׁמוּ יָדַי: מוהל נִשְׁפָּת
בְּרוּחְךָ בְּסִמּוֹ יָם צִלְלוּ בְּעוֹפְרֵת בְּמֵיָם
אֲדִירִים: סנדק מִי־כְמֹכָה בָּאֱלֹם יְהוָה מִי
כְּמֹכָה נְאֻדָּר בְּקֹדֶשׁ נִזְרָא תְהַלֵּת עֲשֵׂה

בְּחֶסֶדְךָ עֲסֹנוּ גְּאֻלָּתְךָ	מוהל	נִחַלְתָּ בְּעֵינֶיךָ אֶל־נְוָה
קְדֹשֶׁךָ:	סנדק	שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן
אֲחֻזוּ יִשְׁבִי פְּלִשְׁתִּי:	מוהל	אִזּוּ נִבְהַלְנוּ אֱלֹפֵינוּ
אֲדוֹם		אֵילֵינוּ מוֹאֵב יִאֲחֻזְמוּ רַעַד
כֹּל יִשְׁבִי כְּנָעוֹן:	סנדק	תִּפְּלֵי עֲלֵיהֶם אֵימָתָה
וּפְחַד	מוהל	עַד־
יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה		עַד־יַעֲבֹר עִם־נוֹ
קְנִיָּה:	סנדק	תִּבְאֲמוּ וְתַפְעֲמוּ בְּחַר נִחַלְתְּךָ
לְשִׁבְתֶּךָ פְּעֻלַּת יְהוָה	מוהל	מִקְדָּשׁ אֲדָנִי בּוֹנְנִי
יְדִידָה:	<< סנדק	יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֵלְמָ וְעַד:

יִמְלֹךְ לְעֵלְמָ וְעַד: בסוף שירת הים כופלים את הפסוק 'ד' ימלוך לעולם ועד'

(אין אומרים 'ד' מלכותיה' וגומר, 'כי בא סוס' וגומר) וממשיכים 'כי לד' המלוכה.

כז:כט **כִּי לַיהוָה הַמְּלוּכָה וּמִשָּׁל בְּגוֹיִם:**

עוזדיכ א:כא **וְעָלִי מוֹשְׁעִים בְּחַר צִיּוֹן לְשִׁפְטֵי אֶת־חַר עֵשׂוֹ וְהִיָּתָה לַיהוָה הַמְּלוּכָה:**

זכריה יד:ט **וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה יְהוָה אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד:**

The פסוק writes (סדרת ואתחנן) one may think that since we conclude the שירה with the פסוק, (ומלאה הארץ...) בני ישראל that the nations will be on the same level as בני ישראל. We assert at the end by adding the פסוק of שמע ישראל, that even during this time period, we will always be on a higher level of appreciation and have a closer relationship with God than the other nations. Historically speaking, the שמע ישראל was added by נוסח צרפת, which made many additions to the תפילה (for example 'לחיים טובים' and additional פסוקים). Usually גדולי אשכנז opposed their additions, but since during פסוקי דזמרה one may say additional פסוקים, they saw no reason not to.

מסיימים:

וּבְתוֹרַתְךָ פְּתוּב לְאֹמֵר . דְּכָרִים וְד' שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד:

בשבת וביום טוב אומרים כאן 'נשמעת כל חי' (עמ' 137)

הש"ץ ירד לפני התיבה לפני ישתבח, שאומרה שם בעבור הקדיש שאחריה שיאמר לפני התבה עם ברכו וכל מה שאחריו שהוא עיקר התפלה. המתפלל עובר לפני התבה, אם יש יאהרצייט הוא עובר אך אבלים לא יעברו עד 'אשרי'.

do not discuss the Kabbalistic issue
of reciting the שבחים אחת, בנשימה אחת (in one breath).

[ע"י שלמה?] יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ לְעַד מְלָכְנוּ . הָאֵל הַמְּלִיךְ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ . בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ .
כִּי לְךָ נָאָה . יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . שִׁיר וְשִׁבְחָה . הִלֵּל וּזְמִירָה . עֹז וּמְשֻׁלָּה .
נִצַּח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה . תְּהִלָּה וְתַפְאֵרֶת . קְדוּשָׁה וּמְלָכוּת . « בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה
וְעַד עוֹלָם: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ . אֵל . מְלִיךְ . גָּדוֹל בְּתַשְׁבְּחוֹת . אֵל הַהוֹדָאוֹת . אֲדוֹן
הַנְּפִלְאוֹת . הַבוֹחֵר בְּשִׁירֵי זְמִירָה . מְלִיךְ . אֵל . חֵי הָעוֹלָמִים:

The use of either חֵי הָעוֹלָמִים or חֵי הָעוֹלָמִים are discussed amongst the פוסקים, yet it seems that חֵי הָעוֹלָמִים was more common. That was the pronunciation of הרב שמשון רפאל הירש and מנהג פד"מ.

was initially only inserted here during ימי תשובה by עשרת ספרד in Europe.

It is a מנהג ארז"ל, which was not accepted by אשכנזים across Europe, although many Eastern European אשכנזים eventually adopted its recital.

ובכל קדיש זיהרו שלא לאמר בתחלה: יתקבל כי הוא חרוף גדול. ולפני מלת 'אמר' ינוח תמיד מעט.

רובם נוהגין לכרוע באמירת הקדיש ה' ברעיות:

באמירת א) יתגדל ויתקדש. ב) בעגלא ובזמן קריב. ג) יתברך וישתבח. ד) שמי' דקוב"ה ה) ובאמירת אמן. יש שכתבו הכריעות באופן אחר (ראה טור נ"ב, מ"ש בשם הכלבו ובשם הפרדס וראה שו"ע אור"ח נ"ו וב"ח ולבוש). וכתבו כי מחמשת הכריעות ד' מהן חובה והחמישית רשות. (גשר החיים פרק ל, ו. בביאורו).

ש"ץ כורע יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן). בעגלא דברא ברעיותה.
וימליך מלכותה. בתיבון וביזיבון. ובחיי דכל בית ישראל.
בעגלא ובזמן קריב - ואמרו ש"ץ כורע אמן: (קהל אמן)

אלו דברי בעל האגודה ממסכת ברכות ג:א זו"ל

'יהא שמו הגדול מבורך מכאן משמע שיש לומר יהא שמייה ולא מפיק ה' שמייה דהוי משמע שם יה'

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים גם אם עומדים בתפילה

במקום שאין רשאים להפסיק בו יתברך:

ש"ץ כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרמם ויתנשא.

ויתהדר ויתעלה ויתהלל. שמייה דקדשא ש"ץ כורע ברך הוא. הציבור אומר עמו (ולא לאחריו)

בתפלות ראש השנה כופלים 'לעילא ולעילא' רק בקדישים מיוחדים שנתקנו לאמירת הש"ץ,

אך בכל קדיש יתום אין כופלים. בשאר ימי התשובה, מלבד יום כפור, אין כופלים 'לעילא' כלל.

לעלא מכל ברבא ושירתא תשבחתא ונחמתא.

דאמרון בעגלא - ש"ץ כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

באמירת 'ברכו' הבעל תפילה אומר: 'ברוך יי המבורך לעולם ועד' יחד עם הציבור,
ולא אחריו, כמו בעניית קדושה וכיוצא בו. וכן המנהג ב'ברכו' של העולים לתורה.

ש"ץ מאריך באמירת 'ברכו':

בעוד הש"ץ אומר 'ברכו' אומר הקהל בלחש:

יְתַבְרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַומֵם וַיִּתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שְׁלֹ-מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמַּלְאָכִים . הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שְׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן . וּמִפְּלִעְדֵי
אֵין אֱלֹהִים תְּכַלִּים סַחֵיכֵי לָלוּ לְרַכֵּב בְּעַרְבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעָלוּ לְפָנָיו:
וּשְׁמוֹ מְרוֹמָם עַל-כָּל-בְּרָכָה וְתַהֲלָה:

בְּרָכוּ

כשמנגן הש"ץ השם יאמר הקהל:

בְּרוּךְ . שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ . לְעוֹלָם וָעֶד:

אֵת יי

כשמנגן הש"ץ 'המברך' יאמר הקהל:

קִינָה: יְיָ שֵׁם יְהוָה מְבָרַךְ מִעַתָּה וְעַד-עוֹלָם:

הַמְּבָרַךְ:

קהל וש"ץ יחדיו:

בְּרוּךְ יי הַמְּבָרַךְ . לְעוֹלָם וָעֶד:

בעל תפילה אומר בקול רם את ראש ברכת יוצר עד 'את הכל':

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם .

יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא הַשֶּׁשֶׁף . עוֹשֵׂה שְׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת-הַכֹּל:

הַמַּאִיר לְאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים . וּבְטוֹבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל-יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה
בְּרֵאשִׁית: קד:כו מְחַדְרָבוֹ מַעֲשֵׂיךָ יְהוָה בְּלֵם בְּחַכְמָה עֲשִׂיתָ מְלֵאכָה הָאָרֶץ קִנְיָנְךָ:
הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמֵם לְבָדוֹ מְאֹד . הַמְשַׁבַּח וְהַמְּפָאֵר וְהַמְתַּנַּשֵּׂא מִימֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי עוֹלָם .
בְּרַחֲמֶיךָ תְּרַפֵּים רַחֵם עָלֵינוּ . אֲדוֹן עֲוֹנוֹ . צוֹר מִשְׁנֵבְנֵנוּ . מְגַן יִשְׁעֵנוּ . מִשְׁגֵּב בְּעַדְנוּ:
אֵל בְּרוּךְ גָּדוֹל דָּעָה . הַכִּיָּן וּפָעַל זְהָרֵי חַמָּה . מוֹב יֵצֵר כְּבוֹד לְשְׁמוֹ . מְאֹדוֹת נָתַן
סְבִיבוֹת עֲזוֹ . פְּנוֹת צְבָאוֹ קְדוּשִׁים רוֹמְמֵי שְׂדֵי . תָּמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד-אֵל
וּקְדוּשָׁתוֹ: תַתְּבָרַךְ יי אֱלֹהֵינוּ עַל-שִׁבְחַ מַעֲשֵׂי יָדֶיךָ . וְעַל-מְאֹרֵי אוֹר שְׁעֵשִׂיתָ .
יִפְאָרוּךְ . סְלָה:

Almost all of the ancient סידורים contain the word קוּנְהָם, however, today קוּנְהָם is commonly used, in order to alleviate any confusion that there might be two רשויות.

[שבת חזון] מתתברך צורנו עד סוף ביראה מנגן קצת בניגון קינות.

« תתברך צורנו מלכנו וגואלנו. בורא קדושים: ישתבח שמך לעד מלכנו. יוצר משרתים. ואשר משרתיו בלם עומדים ברום עולם. ומשמיעים ביראה יחד בקול. דברי אלהים חיים ומלך עולם: בלם אהובים. בלם ברורים. בלם גבורים. ובלם עשים באימה וביראה רצון קוניהם: ובלם. פותחים | את פיהם בקדשה ובטהרה. בשירה ובזמרה. ומברכים ומשפחים ומפארים ומעריצים ומקדישים וממליכים - קהל את שם האל המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא: »
 « ובלם מקבלים עליהם על מלכות שמים זה מזה. ונותנים רשות זה לזה. להקדיש ליוצרים. בנחת רוח בשפה ברורה ובנעימה: קדשה בלם באחד. עונים. ואומרים ביראה:

קהל יטעו: ויג קדוש | קדוש קדוש יתנה צבאות מלא כל הארץ כבודו:

בעל תפילה והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול מתנשאים לעצמת שרפים.

לעצמתם משפחים ואומרים:

קהל יחזקאל גייב ברוך כבוד יתנה ממקומו:

לאל ברוך נעימות יתנו: למלך אל חי וקיים. ומירות יאמרו. ותשפחות ישמיעו: כי הוא לבדו פועל גבורות. עשה חדשות. בעל מלחמות. זורע צדקות. מצמיח ישועות. בורא רפואות. נורא תהלות. ארון הנפלאות: המחדש במובו בכל יום תמיד מעשה בראשית: כאמור: קלו: לעשה אורים גדלים כי לעולם חסדו: « אור חדש על ציון תאיר. ונזפה בלנו מהרה לאורו: ברוך אתה יי יוצר המאורות: אמן

פוסקים and ערוך קיצור שלחן ערוך, שלחן ערוך הרב, מגן אברהם, ים של שלמה, ספר המנהגים לרבינו אייזיק טירנא ערוך and ערוך קיצור שלחן ערוך, שלחן ערוך הרב, מגן אברהם, ים של שלמה, ספר המנהגים לרבינו אייזיק טירנא and חות יאיר, ר' אהרן פולד [מנהגי פרנקפורט], מנהגי ורמישא) פוסקי אשכנז. This was echoed by השלחן (כמנהג הארז"ל, ציציות 4) ספר יוסף אומץ (although he held all 4 ציציות).

[ע"י שמואל] קהל אהבה רבה אהבתנו יי אלהינו. חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו: אבינו מלפנינו. בעבור אבותינו שפמחו בך. ותלפידם חקי חיים. בין תחננו ותלפידנו: אבינו אב הרחמן המרחם. רחם עלינו. ותן פלפנו להבין ולהשפיל. לשמע. ללמד וללמד. לשמר ולעשות ולקיים | את כל דברי תלמוד תורתך באהבה: והאר עינינו בתורתך. ודבק לפנו במצותיך. ויחד לבנו לאהבה וליראה שמך. ולא נבוש לעולם ועד: כי בשם קדשך הגדול והנורא פמחנו. נגילה ונשמחה בישועתך: « והביאנו לשלום מארבע פנפות הארץ. ותוליכנו קוממיות לארצנו: כי אל פועל ישועות אתה. וננו בקרת מפלעם ולשון: וקרבנו לשמך הגדול סלה באמת. להודות לך וליחדך באהבה: בבין המצרים בימי חול הבעל תפילה מנמיד את קולו במילים 'הבוחר בעמו ישראל האהבה: ברוך אתה יי הבוחר בעמו ישראל באהבה: אמן

עונים 'אמן' על ברכת אהבה של בעל תפילה.

לכסות את העינים לפסוק שמע ישראל

טור אורח חיים, סי' ס"א: "ומנהג טוב הוא להעיר הכוונה בפסוק הראשון שהוא עיקר מקום כוונת הקריאה ויש נוהגין שנותנין ידיהם על פניהם בקריאת פסוק הראשון וראייתם מפ"ב דברכות (יג ב) רבי כד הוה מנח ידיה אעיניה הוה קרי לה פי' כוונתו שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכוין וכל מה שיעשה אדם לעורר הכוונה טוב הוא."

'הלכות ומנהגי רבינו שלום מנוישטט (מהר"ש), בתוך: שיח תפלה, לזכר ח"ש טשזנר, ירושלים תשנ"ט, עמ' קצט: "איתמר [ברכות יג ע"ב] בשעה שמעביר ידיו על גבי עיניו. אמר מהר"ש, המכסים פניהם כשואומרים אחד, רא[ני]תם מהכא."

ספר מהרי"ל, ריש הלכות תפילה: "כשאמר מהר"י סג"ל שמע ישראל דקריאת שמע הניח ידו על עיניו וכיסם עד סיום כוונת אחד."

כנראה חלק מהמנהג הישן המובא בגאונים ובראשונים. אצטט שנים מהם :

טור אורח חיים, סימן ס"א: "וצריך להאריך בד' דאחד שיעור שיחשוב בלבו שהקב"ה הוא יחיד בעולמו למעלה ולמטה ובד' רוחות העולם ויש נוהגין להטות הראש כפי המחשבה מעלה ומטה ולד' רוחות ויש מפקפקין בדבר משום הא דתניא הקורא את שמע לא יקרוץ בעיניו ולא ירמוז בשפתיו וא"א הרא"ש ז"ל היה אומר שאין לחוש דהתם הקריצה והרמיזה לצורך ד"א ומבטלין הכוונה אבל הכא הרמיזה היא צורך הכוונה וגורמת אותה."

לקט יושר, אורח, עמ' 81: "זכורני שעשה כמו שכתב א"ח בס' ס"א, וז"ל ויש נוהגים להטות הראש כפי המחשבה מעלה ומטה וד' רוחות העולם."

להשלמת רמ"ח תיבות בק"ש מקדימים לה אמירת 'אל מלך נאמן' הן ביחיד והן בציבור. ויש משלימים את חשבון רמ"ח בעניית 'אמן' על ברכת אהבת עולם של בעל תפילה, ש'אמן' הוא נוטריקון 'אל מלך נאמן'.

לכתחילה צריך לקרוא את ק"ש כולה בטעמי המקרא כולל הפסוק הראשון שהוא עיקר הקריאה על פי הפסוקים. קריאת שמע בנגינת טעמי המקרא, אם מורגל בהם, ובנגינת טעמי המקרא הקדומה של בני אשכנז בפרט, היא הדרך המובחרת לקיים את המצוה דאורייתא של קריאת שמע פעמיים בכל יום.

על פי הפסוקים והמדקדקים צריך להקפיד בכל התפילה - וביותר בק"ש דאורייתא - על ביטוי המילים בלשון הקודש מדוקדקת. הגיית החולם הנכונה היא זו של בני אשכנז, ובדורות שלפנינו הבדילו בני אשכנז גם בין ח"ת לב"ה (שריד לכך נותר בהגיית בני הונגריה) ובין עי"ן לאל"ף (שריד לכך נותר בהגיית בני הולנד). הרי"ש האשכנזית הנכונה היא לשונית. לפי פוסקי אשכנז צריך להקפיד על דין הגמרא להאריך בדלי"ת של 'אחד' (בהרעדת הלשון קלושה מאחורי השיניים העליונות הקדמיות). רבים הם המדקדקים בזמן ק"ש לפי על השיטות, ואשרי הם אלה שמתאמצים להדר גם בעצם ק"ש שתיעשה לפי מסורת חז"ל.

אל מלך נאמן

37 פסוקים

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה | אחד:

בלחש ברוך. שם כבוד מלכותו. לעולם ועד:

37 פסוקים ו:כ-ט ואהבת את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה תיום על לבבך: ושננתם לבניך ודברתם בם בשבתך בביתך ובקחתך בדרך ובשכבך ובקומך: וקשרתם לאות על ירך והיו למזכרת בין עיניך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:

37 פסוקים יא:יג-כא ותוה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם תיום לאהבה את יהוה אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם: ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנה ותירשך ויצהרך: ונתתי עשב בשדה לבחמתך ואכלת ושבעת: השמרו לכם פן יפתח לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם: וחרה אף יהוה בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והארמה לא תתן את יבולך ואבדתם מהרה מעל הארץ הפכה אשר יהוה נתן לכם: ושמעתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו למזכרת בין עיניכם: ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובקחתך בדרך ובשכבך ובקומך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך: הרב הקורא שמע בטעמים מרים קולו מ'למען ירבו' עד 'אמת' למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיכם לתת להם בימי השמים על הארץ:

While reciting the third פרשה (ויאמר), the ציציות are switched from the left to the right hand. The מנהג of holding the ציציות originated from the time of the תלמוד and therefore is considered a דגמרא. The ציציות are kissed only while reciting the words 'וראיתם אותו'.

במדבר טו:לז-מא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל-כַּנְּפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנּוּ עַל-צִיצִית הַכַּנָּף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא-תָתְוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

בעל תפילה מרים קולו במילה 'אמת' ואינו כופל 'ד' אלדיכם אמת'. לפיכך בעל תפילה אומר פרשת ציציות עם הרב כדי שיסמוך 'אמת' ל'ד' אלדיכם, ולא יצטרך להמתין עליו ולהפסיק בין המלים הללו.

These fifteen words begin with the same letter 'ו', and they correspond to the fifteen פסוק of the 'שמע'.

ראיתי במעשה הגאונים מאמת ויציב עד הדבר הזה לעולם ועד אגרת אחת היתה, לפי כשיסדו מאה ברכות שלחו לגולה רצונכם לקבל עליכם לומר בכל יום מאה ברכות, שלחו להם אמת ויציב עד הדבר הזה עלינו לעולם ועד. ט"ו ווי"ן הם תשעים, הדבר הזה ב' ההי"ן הם י', הרי ק' כנגד ק' ברכות. וכן מן אמת ויציב עד עוד זולתך מאה תיבות, כנגד מאה ברכות. (רוקח)

One releases the ציציות while reciting 'לעד ולעולמי עולמים', as is common practice today.

אֱמֶת וַיִּצִיב . וְנִבְּוֹן וְקָיִם . וַיִּשָּׂר וְנֶאֱמָן . וְאֶחָיִב וְחָכִיב . וְנֶחְמָד וְנֶעֱעִים וְנִרְאָ וְאֶדִיר . וּמִתְקָן וּמִקָּבֵל . וְטוֹב וְיִפָּה . הַדְּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אֱמֶת אֱלֹהֵי עוֹלָם מְלֻבְּנֵנוּ . צוּר יַעֲקֹב . מִגֵּן יִשְׁעָנוּ . לְדוֹר וָדוֹר הוּא קָיִם . וְשִׁמוֹ קָיִם . וְכִסְאוֹ נְבוֹן . וּמְלֻכוֹתוֹ וְאֱמוּנָתוֹ לְעֵד קְיָמָת: וּדְבָרָיו חַיִּים וְקְיָמִים . נֶאֱמָנִים וְנֶחְמָדִים . לְעֵד וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים: עַל-אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ . עַל-בְּנֵינוּ וְעַל-דוֹרוֹתֵינוּ . וְעַל כָּל-דוֹרוֹת זְרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ:

עַל-הָרֵאשׁוֹנִים וְעַל-הָאֲחֵרֹנִים . דְּבָר טוֹב וְקָיִם לְעוֹלָם וָעֶד . אֱמֶת וְאֱמוּנָה חֵק וְלֹא יַעֲבֹר: אֱמֶת שְׁאֵתָה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . מְלֻבְּנֵנוּ מְלֻךְ אֲבוֹתֵינוּ . גּוֹאֲלֵנוּ גּוֹאֲלֵ אֲבוֹתֵינוּ . יוֹצֵרֵנוּ צוּר יִשׁוּעָתֵנוּ . הוֹדְנֵנוּ וּמְצִילֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֵךְ . אֵין אֱלֹהִים עוֹד וְזוֹלָתְךָ:

עֲזַרְתָּ אֲבוֹתֵינוּ אֵתָּהּ הוּא מְעוֹלָם . מִגֵּן וּמוֹשִׁיעַ לְבָנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל־דּוֹר
 וְדוֹר: בְּרוּם עוֹלָם מוֹשֶׁבֶךְ . וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצַדִּיקְתֶּךָ עַד־אֲפָסֵי אֲרִיץ: אֲשֶׁר־י אִישׁ שִׁישְׁמַע
 לְמִצְוֹתֶיךָ. וְתוֹרַתֶּךָ וּדְבָרֶךָ יִשִּׁים עַל־לְבָבוֹ: אֲמַת אֵתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמְּךָ וּמִלְךָ גִּבּוֹר
 לְרִיב רִיבָם: אֲמַת אֵתָּה הוּא רֵאשׁוֹן וְאֵתָּה הוּא אַחֲרוֹן . וּמִבְּלַעֲדֶיךָ אֵין לָנוּ מִלְךָ
 גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ: מִמְּצָרִים גּוֹאֲלָתָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ . וּמִפִּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ: כָּל־בְּכוֹרֵיהֶם
 הֲרַגְתָּ . וּבְכוֹרֶךָ גָּאֲלָתָ . וַיִּסְסוּף בְּקַעַתָּ . וַיִּזְדִּים טַבַּעַתָּ . וַיִּדְיִדִים הֵעֲבַרְתָּ .
 תַּכְלִים קוֹיֵא וַיִּכְסוּ־מַיִם צָרִיהֶם אַחַד מֵהֶם לֹא נוֹתַר: « עַל־זֹאת שִׁבְחוּ אֱהוּבִים וְרוֹמְמוֹ
 אֵל . וְנִתְּנוּ יְדִידִים וְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוּת . בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת . לְמִלְךָ אֵל
 חַי־וְקַיִם . רַם־וְנִשְׂא . גְּדוֹל וְנוֹרָא . מִשְׁפִּיל גְּאִים . וּמַגְבִּיֵה שְׁפָלִים . מוֹצִיא אֲסִירִים.
 וּפּוֹדֵה עֲנּוּיִם . וְעוֹזֵר דְּלִים . וְעוֹנֵה לְעַמּוֹ בְּעַת שְׁעָם אֱלֹיוֹ:

(מהרי"ל) תהלות לא-ל עליון עליון One takes three steps backward upon reciting

תהלות לאל עליון . פרוך הוא ומברך:

משה ובני ישראל לה ענו שירה . בשמחה רבה ואמרו כלם:

קהל שמות טו:יא מִי־כַמְכָה בְּאֵלֶם יְהוָה מִי כַמְכָה נֶאֱדָר בְּקִדְשׁ נוֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פִלְא:

בעל תפילה שירה חדשה שפחו גאילים לשמך . על־שפת הים .

יחד כלם הודו והמליכו ואמרו:

קהל טו:יח | יְהוָה | יִמְלֶךְ לְעֹלָם וָעַד:

עיון בסדרי התפילה האשכנזיים המוסמכים ביותר, ילמדנו על קפידה של רבותינו חסידי אשכנז לומר את הנוסח
 'צור ישראל', בלא הוספת הפסוק 'גואלנו'. בכתביהם של רבי יהודה החסיד, והרוקח ושאר חסידי אשכנז, מבואר כי
 ב'צור ישראל' יש בה י"ד תיבות וס' אותיות לפי שש' ריבוא נגאלו י"ד בניסן (ספר המנהגים לר"א טירנא), הם נתנו
 לכך הסברים שונים, מהם עולה שהפסוק 'גואלנו' אינו שייך לנוסח התפילה:

בעל תפילה צור ישראל . קוֹמָה בְּעֲזַרְתָּ יִשְׂרָאֵל . וּפְדָה בְּנֶאֱמָךְ יְהוּדָה וַיִּשְׂרָאֵל:

הבעל תפילה מסיים ברכת 'גאל ישראל' בקול רם כשאר הברכות לפי המנהג הישן הציבור עונה 'אמן' על ברכת
 הבעל תפילה ובדורות האחרונים פשט המנהג לומר את סוף הברכה עם הבעל תפילה כדי להמנע מעניית 'אמן'

פרוך אתה יי גאל ישראל:

קדיש הפתח פריסה על שמע

dates from the 17th century and is considered a הידור. If one missed ברכו one may say it before חזרת הש"ץ (שחרית) אבל An. חצי קדיש and then ברכו and afterward the תפילה בעל תפילה begins חזרת הש"ץ. In מנהגי וורמיישא and the דברי קהלת cite that this was done also at מנחה but without ברכו, if one missed the חצי קדיש before חזרת הש"ץ. At שחרית it was done every day aside from יום טוב, שבת, and ימים נוראים. It was said on weekdays with התורה קריאת, however, nowadays it is only done at שחרית on days when there is no קריאת התורה.

כשיש מאחרים לתפילת שחרית שלא שמעו 'ברכו' וקדיש לפני ברכת יוצר, אזי כשמשלים הרב את תפילתו ופוסע לאחוריו, אָבֵל או בעל 'יאהרצייט' נעמד בפתח בית הכנסת, ואומר חצי קדיש ולאחריו 'ברכו'. מיד אחר 'ברכו' פותח הש"ץ בחזרת התפילה. במנחה, אם יש מאחרים, אומר האָבֵל או בעל ה'יאהרצייט' לפני חזרת הש"ץ חצי קדיש בלבד.

שחרית עמידה לחול.

Taking three steps forward before the עמידה, is a מנהג הקדמונים.

יכוין רגליו יחד כאילו שתיהם רגל אחת, ויניח ידו הימנית על השמאלית ויחדיו על לבו, ויעמוד בראה והכנעה ובכוונה גדולה, ולא יפסיק בתפלתו כלל, ואפילו אם ישמע שהש"ץ אומר קדיש או קדושה לא יפסיק אלא יכוין למה שאומר הבעל תפילה

יש שנהגו לישוב בחזרת הש"ץ ויש המקפידים לעמוד.

[דף לג] דברי קהלת) חזרת הש"ץ before the בעל תפילה is said quietly by the שפתי תפתח

(The חזרת הש"ץ is printed separately. doesn't include it when מחזורי ר"ו היידענהיים)

ר' יוחנן בן נפחא (ברכות ט:): תכלים נא: אֲדֹנָי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

כורע בָּרוּךְ מִשְׁתַּחוּה אֶתְּךָ זֹקֵף יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי אַבְרָהָם . אֱלֹהֵי יִצְחָק . וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב . הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא . אֵל עֲלִיּוֹן . גּוֹמֵל חַסְדִּים מְזֻבָּים וְקִנְיָה חֶבֶל . וְזוֹכֵר חַסְדֵי אֲבוֹת . וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבָנֵי בְנֵיהֶם . לְמַעַן שְׁמוֹ

בְּאַהֲבָה:

בעשרת ימי תשובה [אבל בחזרת הש"ץ אין הקהל אומר 'זכרנו לחיים']:

זָכַרְנוּ לְחַיִּים . מְלַךְ חַפִּץ בְּחַיִּים . וְכַתְּבָנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים . לְמַעַן אֱלֹהִים חַיִּים:

בחזרת הש"ץ בבין המצרים יורד הניגון במילים 'מגן אברהם':

מְלַךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמִגֵּן: כורע בָּרוּךְ מִשְׁתַּחוּה אֶתְּךָ זֹקֵף יְיָ מִגֵּן אַבְרָהָם:

רב להושיע' ולא 'ורב', 'מתיר אסורים' ולא 'ומתיר' (מהרי"ל)

אתה גבור לעולם אדני . מחיה מתים אתה . רב להושיע:

In תנ"ך where an אֶתְנַחֵם occurs we find in most places 'נָשָׁם', however in a few places we do find 'הִנָּשָׁם' even after an אֶתְנַחֵם. The מסורה in the old סידורים was always נָשָׁם. However, the ספר written by Stanov, unknown at the time to be, a משכיל, claimed that נָשָׁם was the proper נוסח. That is how נָשָׁם unfortunately crept into the סידור.

The (ס"ק קא) תשב"ץ reports that his רבי, the מהר"ם מרוטנבורג, would announce מוריד המל on the first day of פסח because in ארץ ישראל they said מוריד המל when not saying הנשם. From here we may conclude, that the מהר"ם did not say it all summer. If one is a בעל תפילה in ארץ ישראל during חזרת הש"ץ, one should follow the מנהג בית הכנסת. During תפלה בלחש however, one may choose whether to say מוריד המל or not.

Although we do not have a clear מסורה in the ancient סידורי אשכנז, logically one should say מל and not מל. (Although according to יעקב קמנצקי there is little difference, and therefore one should say המל).

ממוסף של שמיני עצרת עד מוסף של יום א' של פסח אומרים:

מְשִׁיב הַרְיָח וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם .

[בארץ ישראל בקיץ יש אומרים: מוֹרִיד הַמַּל.]

**מִבְּלֶלַל חַיִּים בְּחֶסֶד . מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים . סוֹמֵךְ נוֹפְלִים . וְרוֹפֵא חוֹלִים .
וּמְתִיר אֲסוּרִים . וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לַיְשָׁנֵי עֶפְרָיִם: מִי כְמוֹךָ בְּעַל גְּבוּרוֹת . וּמִי דוֹמָה
לָךְ . מְלַךְ מַמְיָת וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה:**

בעשרת ימי תשובה [אבל בחזרת הש"ץ אין הקהל אומר 'מי כמוך']:

מִי כְמוֹךָ אֵב תְּרַחֲמִים . זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

בחזרת הש"ץ בבין המצרים יורד הניגון במילים 'מחיה המתים':

וְנֶאֱמַן אֶתְּךָ לְתַחֲיוֹת מֵתִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

הש"ץ אומר רק את המלים 'נקדש' עד 'ואמר' לעמתם ברוך יאמרו,
'ובדברי קדשך כתוב לאמר', והקהל שותק במלים אלו:

The (שחרית, מנחה) נקדש **alone** says בעל תפילה
[שו"ע או"ח ר"ס קכה] (שבת ויום טוב מוסף) נעריצך or

One rises on ones toes, for the פסוקים of 'קדוש' and 'ברוך' as
the מלאכים do when reciting קדושה, whereas the פסוק of
'מלוך' is not part of המלאכים קדושת. Those who rise on their
toes for 'מלוך' as well, do so, since what the ציבור recites in
קדושה, is done in the manner of מלאכים.

אתה קדוש ושמך קדוש .
וקדושים בכל יום יהללוך
סלה: ברוך אתה יי האל
(בעש"ת: המלך) הקדוש:

ש"ץ בלבד נקדש את שמך בעולם . פשם שמקדישים . אותו בשמי מרום .

בפתוב על יד נביאך . בבין המצרים יורד הניגון במילים ישעיהו: וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר

קהל וש"ץ יחדיו קדוש | קדוש קדוש יהוה צבאות מלא כל הארץ כבודו:

בבין המצרים יורד הניגון במילים ש"ץ לעמתם ברוך יאמרו:

קהל וש"ץ יחדיו יחזקאל ג: כִּי בָרוּךְ כְבוֹד־יְהוָה מִמְקוֹמוֹ:

ש"ץ ובדברי קדשך כתוב לאמר:

קהל וש"ץ יחדיו תכלים קמוי: ימלך יהוה | לעולם אלהיך ציון לדר ודר תללויה:

ש"ץ לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדשתך נקדיש . ושבתך אלהינו מפינו לא
ימוש לעולם ועד . כי אל מלך גדול וקדוש אתה: ברוך אתה יי האל
(בעש"ת: המלך) הקדוש: ובברכה הזאת יזהרו היותר לענות אמן והבט בשו"ע או"ח ר"ס ק"ט

printed) מקובל רב הירץ שליח ציבור of the סידור is in conformity with the very old (בינה דעה והשכל
1560) The רוקח makes note of both (נוסחות השכל) as well as (בינה דעה והשכל). In most
ancient סידורים the standard order of these words were בינה דעה והשכל. This order was retained
in פד"מ "...In תנ"ך, there are many examples in which דעה בינה comes before דעה, as well as דעה
before בינה, and, basically, the order really makes no difference. Either it means that through the
בינה of the תורה one recognizes הקדוש ברוך הוא, which is called דעה; or the reverse is also true: As
a result of the recognition of הקדוש ברוך הוא, one proceeds to learn his תורה, which is called
בינה." (R' Schwab on Prayer pg. 442)

אתה חונן לאדם דעת . ומלמד לאנוש בינה . וחננו מאתך בינה דעה והשכל:
ברוך אתה יי חונן תדעת:

השיבנו אבינו לתורתך . וקרבנו מלכנו לעבודתך . ותחזירנו בתשובה שלמה
לפניך: ברוך אתה יי הרוצה בתשובה:

The recital of סליחות during the עמידה dates back to the very origins of סליחות. סליחות are recited during the עמידה like טוב ויום שבת and חסידים. פיוטי שבת ויום טוב also recite סליחות in the עמידה on the most important תפילה of the year - נעילה. In מנהג אשכנז, the one exception is in אלול and therefore the סליחות can not practically be recited within the עמידה.

One strikes one's chest each time one says 'המאנו' and 'פשענו' during תפילה, whether תחנון is said that day or not.

סֵלַח לָנוּ אֱבִינוּ בִּי הַמָּאֲנוּ . מִחַל לָנוּ מִלִּפְנֵינוּ בִּי פִּשְׁעֵינוּ . כאן אומרים סליחות (המקור מסידור רב עמרם גאון) בִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אֶתְּךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ חַנוּן, הַמְרַבֵּה לְסְלוּחַ:
רְאֵה בְּעֵינֵינוּ . וְרִיבָה רִיבָנוּ . וּנְאֻלָּנוּ מִחֶרֶת לְמַעַן שְׂמֶךָ . בִּי גּוֹאֵל חוֹק אֶתְּךָ:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

בתענית ציבור מוסיף הבעל תפילה כאן 'עננו':

עֲנֵנוּ יְיָ עֲנֵנוּ . כִּיּוֹם צוּם תַּעֲנִיתָנוּ . בִּי בְּצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ . אֵל תִּפְּן אֵל רִשְׁעֵנוּ . וְאֵל תִּסְתֵּר פְּנֵיךָ מִמֶּנּוּ . וְאֵל תִּתְעַלֵּם מִתַּחַנְתָּנוּ: הִיָּה נָא קְרוֹב לְשׁוֹעַתָּנוּ . יְהִי נָא חֶסֶדְךָ לְנַחֲמָנוּ . מִרָם נִקְרָא אֱלֹהֶיךָ עֲנֵנוּ . בְּדַבָּר שְׁנֵאמַר: יִשְׁעִי סָבִיב וְהִיָּה מִרָם יִקְרָא וְאֲנִי אֶעֱנֶה עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֲשַׁמְעֵ: בִּי אַתָּה יְיָ הַעוֹנֶה בְּעַת צָרָה . הוֹדָה וּמִצִּיל בְּכָל עַת צָרָה וְצוֹקָה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַעוֹנֶה בְּעַת צָרָה:

In some communities צדקה was collected only on שני וחמישי (The קב הישר tells of a miser who wouldn't come to synagogue on those days, in order to avoid giving צדקה). מנהג פפד"מ is to collect צדקה daily, when the בעל תפילה recites רפאנו (pg. 86 דברי קהלת).

בעוד שאומר בעל תפילה ברכת 'רפאנו' הלך שוער בית הכנסת מעבר לעבר בבית הכנסת וקופה בידו. ומצלצל במטבעות צדקה שבתוכה למען יתעורר העם לקול צללו לתת לתוכה להרבות לצדקה ומה שבתוכה ניתן לעניי עירנו.

opposed adding the רב שלמה זלמן אורבאך unless the individual was critically ill.

מי שרוצה להתפלל על החולה יאמר כאן:
* ויהי רצון מלפניך יי אלהינו . שיתשלח מחרת רפואה שלמה מן השמים . רפואת הנפש ורפואת הגוף לחולה (פב"פ) בתוך שאר חולי ישראל:

רְפָאנוּ יְיָ וְנִרְפָּא . הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִוְשָׁעָה . בִּי תִהְלָתָנוּ אַתָּה . וְהִעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל מִבוֹתֵינוּ . * בִּי אֵל מִלֶּךְ רוּפָא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ רוּפָא, חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרַךְ עֲלֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת וְאֶת כָּל מִינֵי תְבוּאָתָהּ לְמוֹכָה .
 וְתֵן (בחורף: טל ומטר ל) בְּרָכָה עַל פְּנֵי הָאָדָמָה . וְשַׂבְּעֵנוּ מִפְּרוּכָהּ . וּבְרַךְ שְׁנֵתָנוּ
 בְּשָׁנִים הַטּוֹבוֹת: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים:

'לארצנו' contains exactly twenty words (טור) which would make adding the word 'לארצנו' superfluous. Mentioning ארץ ישראל as the gathering place, seems unnecessary. ר' יצחק אייזיק, 'תקע בשופר' - 'את צמח דוד' - 'את צמח דוד', there are six stages of וואלאך, cites מסכת מגילה which states that from 'תקע בשופר', there are six stages of גאולה; 1) Gathering the exiles, 2) Judgment for evil doers, 3) Destruction of those who rebel against God, 4) Elevation of the righteous. 5) Building of ירושלים, 6) Return of בית דוד. He likewise cites מאמרי חז"ל, which envisioned that in the stages of גאולה, there would first be a קבוץ in מלכות בית דוד, before returning to ארץ ישראל. חוץ לארץ is connected to קבוץ גלויות. Therefore, the idea to add 'לארצנו' to the 'תקע בשופר' ברכת seems out of place. The שבלי הלכת says that when יעקב אבינו went down to מצרים and that he and his sons were all gathered together, the מלאכי השרת exclaimed 'בא"י מקבץ נדחי עמו ישראל'. And that was in חוץ לארץ. It is interesting that some נוסחי ספרד omit the term 'לארצנו' as well.

תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתָנוּ . וְשָׂא נִם לְקַבֵּץ גְּלוּיֹתֵינוּ . וְקַבְּצֵנוּ יַחַד מֵאֲרַבַּע
 בְּנֵפוֹת הָאָרֶץ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַבֵּץ נְדָחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ בְּבִרְאשׁוֹנָה . וְיוֹעֲצֵינוּ כְּבִתְחִלָּה . וְהַסֵּר מִפָּנֵינוּ יְגוֹן וְאַנְחָה .
 וּמְלוֹךְ עֲלֵינוּ אַתָּה יְיָ לְבִדְךָ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים . וְצִדִּיקְנוּ בְּמִשְׁפָּט: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
 מְלֹךְ, אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט (בעש"ת מסיימים הברכה: הַמְּלֹךְ הַמִּשְׁפָּט):

The ancient Roman נוסח was לְמִשׁוּמְדִים. It was changed to ולמלשינים because of the censors - Rome was the center of the Christian world. From the time the סידורים were printed in Europe - they had to make changes because of the censors. The Sephardic נוסח (which today is ולמלשינים) originally was לְמִשׁוּמְדִים as well.

שְׂמוּאֵל בֶּקֶטֶן לְמִשְׁפָּדִים אֵל תְּהִי תִקְוָה . וְכֹל הַמִּינִים בְּרַנֵּעַ יֵאָבְדוּ . וְכֹל אוֹיְבֵי עַמֶּךָ
 מִתְּהָרָה יִפְרָתוּ . וּמְלָכוֹת זָרוֹן מִתְּהָרָה תִּעַקֵּר וּתִשְׁפֹּר וּתְמַגֵּר וּתְכַנֵּעַ בְּמִתְהָרָה
 בְּיָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמְכַנְּעֵ זָרִים:

In ancient סידורים, and in ספרדי נוסחאות the text is 'ולעולם לא נבוש'.

על הצדיקים ועל החסידים . ועל זקני עמך בית ישראל . ועל פלימת סופריהם . ועל גרי הצדק ועלינו . יהמו רחמיך יי אלהינו . ותן שכר טוב לכל הבוֹטחים בשמך באמת . ושים חלקנו עמָהם . ולעולם לא נבוש כי בך בְּמַחְנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יי מִשְׁעַן וּמְבַטֵּחַ לְצַדִּיקִים:

בבין המצרים ברכת 'ולירושלם עירך' כולה אומר בניגון ידוע של קינות, ואת חתימת הברכה - בניגון טעמי איכה. ולירושלם עירך ברחמים תשוב ותשבון בתוכה באשר דברת . ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם . וכפא דוד מהרה לתוכה תבין: ברוך אתה יי בונה ירושלים:

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח . וקרנו תרום בישועתך . כי לישועתך קנינו כל היום: ברוך אתה יי מצמיח קרן ישועה:

was against adding fixed texts of בקשה to קולנו but for adding ones own request. The reasoning being, if חז"ל required a specific text to be added - they would have added it themselves. We don't find these תפילות in סידורים before היידנהיים. The נוסח we have for the וידוי was written by הרב יחיאל מיכל עפשטיין (קיצור של"ה 1800's), which is similar to the נוסח printed in שיערי ציון (Kabbalistic תפילות written about 100 years prior).

חתימת ברכת 'שומע תפילה' נאמרת על ידי הבעל תפילה

בהרמת קול ובנעימה מיוחדת כדי לעורר את השומעים לחשיבות עניית 'אמן' זו

שְׁמַע קוֹלְנוּ יי אֱלֹהֵינוּ . חוּם וְרַחֵם עָלֵינוּ . וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ . כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלוֹת וְתַחֲנוּנִים אַתָּה . וּמְלַפְנֵיךָ מְלַבְּנוּ רִיקָם אֵל תְּשִׁיבֵנוּ . כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים: בְּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

is to omit the word 'מְהֵרָה' but to include 'אֵת', since the ברכה is discussing the נשמות going onto the מזבח, which they did not want to be מהרה. מ. is to omit 'אֵת' but to include 'מְהֵרָה'.

מדרשות חלוקין יש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים, ויש מי שאומר כבשים של אש. והיינו דאמרינן בשמונה עשרה בעבודה 'ואשי ישראל ותפילתם מהרה באהבה תקבל ברצון'. וי"א דקאי אדלעיל 'והשב העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל'. לא מצאתי יותר: (תוס' מנחות קי)

רְצֵה יי אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתַפְלָתָם . וְהִשֵּׁב הָעֲבוּדָה לְדַבִּיר בֵּיתְךָ: וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם . מְהֵרָה . בְּאַהֲבָה תְּקַבֵּל בְּרָצוֹן . וְתֵהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ:

בראש חודש ובחול המועד אומרים 'יעלא ויבא'

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . יַעֲלֶה וַיֵּבֵא . וַיִּגַּע . וַיִּרְאֶה . וַיִּרְצֶה . וַיִּשְׁמַע . וַיִּפְקֵד . וַיִּזְכֵּר זְכוּרֹנֵנוּ
וּפְקוּדוֹנֵנוּ . וַזְכֵּרוֹן אֲבוֹתֵינוּ . וַזְכֵּרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עֲבָדֶךָ . וַזְכֵּרוֹן יְרוּשָׁלַם עִיר קְדֻשָׁה . וַזְכֵּרוֹן
כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ . לְפִלִיטָה וּלְמוֹכָה וּלְחַן וּלְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים וּלְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם

לראש חודש: ראש החודש | לפסח: חג המצות | לסכות: חג הסוכות

הַזֶּה . וְזָכְרָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְמוֹכָה . וּפְקֻדָּנוּ בּוֹ לְבָרָכָה . וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים . וּבְדַבַּר יְשׁוּעָה
וּרְחֻמִּים . חוּם וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ . כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ . כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה:

חתימת ברכת 'המחזיר שכינתו לציון' נאמרת על ידי הבעל תפילה

בהרמת קול ובנעימה מיוחדת כדי לעורר את השומעים לאמירת מודים דרבנן

וּתְחַזִּינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֶךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים:

בבין המצרים בסוף הברכה משפיל את קולו, אולם במלה אחרונה של רצה דהיינו 'לציון', שוב מגביה את קולו.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּחַזֵּר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

The recent practice that he should say 'מודים' quietly while the 'מודים' continues to recite the aloud as he reads 'מודים'. The original basis in the halacha or tradition. stated, "I don't know where the מנהג of saying the beginning of

מודים דרבנן 'מודים' silently, comes from?" The issue of לא תרי קולי לא does not apply since both are reciting different paragraphs.

not is the correct. הפקודות

משתחוה מודים אֱנַחְנוּ לְךָ שְׂאֵתָה הוּא זִקְקָה יְיָ

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד . צוּר

חַיִּינוּ . מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר: נוֹדָה

לְךָ וַיִּסְפָּר תְּהַלְתֶּךָ עַל חַיֵּינוּ הַפְּסוּרִים בְּיָדֶךָ .

וְעַל גְּשָׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לְךָ . וְעַל גַּסְיָךָ

שֶׁכָּבַל יוֹם עִמָּנוּ . וְעַל גַּפְּלֹאוֹתֶיךָ וּמוֹבוֹתֶיךָ

שֶׁכָּבַל עֵת . עָרַב וּבְקָר וְצַהֲרִים: הַמּוֹב בִּי לֹא

כָּלוּ רַחֲמֶיךָ . וְהַמְּרַחֵם בִּי לֹא תִמּוּ חֲסָדֶיךָ .

ההודאות: מעולם קנינו לך:

כל ימי חנוכה, גם בפורים ביום ל"ד בשחרית, אומרים כאן 'על הנסים':

על הנסים . ועל הפרקן . ועל הגבורות . ועל התשועות . ועל המלחמות .

שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

בחנוכה : בימי מתתיהו בן יוחנן בן גודל חשמיני ובניו . בפורים : בימי מרדכי ואסתר בשושן
 בשעמדה מלכות וזן הרשעה על עמך ישראל . הפירה . בשעמד עליהם המן הרשע .
 להשפיהם תורתך . ולהעבירם מחקי רצונך: ואתה בקש אסתר גיג להשמיר להרג
 ברחמיך תרבים . עמדת להם בעת צרתם . רבת את ולאבד את כל היהודים מנער
 ריבם . דנת את דינם . נקמת את נקמתם: מסרת ועד-זמן טף ונשים ביום אחד
 גבורים ביד חלשים . ורבים ביד מעטים . וממאים ביד בשלושה עשר לחדש שנים-עשר
 מהורים . ורשעים ביד צדיקים . וזדים ביד עוסקי הוא-חדש אדר ושללם לבזז: ואתה
 תורתך: וידך עשית שם גדול וקדוש בעולמך . ולעמך ברחמיך תרבים הפרת את עצתו .
 ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה: ואחר וקלקלת את מחשבתו . והשבות
 כד באו בניה לדביר ביתך . ופנו את היכלך . ומהרו גמולו בראשו . ותלו אותו ואת
 את מקדשך . והדליקו גרות בחצרות קדשך . וקבעו בניו על העין:
 שמונת ימי חנכה אלו . להודות להלל לשמך הגדול:

The phrase, כשם שעשית להם נסים וגבורות בימים ההם ובזמן הזה, בן עמנו ד' אלדינו פלא ונסים בעת הזאת, appears in numerous manuscripts from the ראשונים (מחזור ויטרי כ"י ששון and מחזור ורמישא) and ראשונים, yet the (סימן תרפ"ב) שלחן ערוך and טור omit it. By the time of the אחרונים, we don't find the text at all. This is but one example, where several parts of תפילה have changed from the time of the ראשונים, sometimes due to a variety of גרסאות.

ועל כלם יתברך ויתרומם שמך מלפני תמיד לעולם ועד:

The וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך' of the טור is cited by the מהר"ם מרוטנבורג as the נוסח.

However the רוקח stresses the importance of the phrase containing only five words.

Therefore the דברי קהלת עמ' (131) מנהג פד"מ and מנהג ורמישא, while מנהג מהר"ל omits 'טובים',

בעשרת ימי תשובה: וכתוב לחיים טובים בני בריתך:

[בחזרת הש"ץ הקהל עונה 'אמן' על אמירה 'וכתוב לחיים':]

וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה . וַיְהִלְלוּ אֶת שִׁמְךָ בְּאַמֶּת . הָאֵל יִשְׁעֵתָנוּ וְעֲזָרְתָנוּ סֵלָה:

בבין המצרים בסוף הברכה משפיל את קולו.

כורע בְּרוּךְ מִשְׁתַּחוּה אֶתְּהָ זֹקֵף יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וְלֶךְ נָאָה לְהוֹדוֹת:

בחזרת התפלה אומר הבעל תפילה (אומרים אף בבית אבל אבל כהנים לא נושאים כפים):

בארץ ישראל הכהנים מברכים את הקהל בשחרית (עמ' 266).

was performed daily, until about the year 5000. נשיאת כפים

The mention, until then, while discussing נשיאת כפים ראשונים, that one should every day, without citing that the מנהג is not to do so.

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . בְּרַכְנוּ בְּבִרְכַּת הַמְּשֻׁלָּשֶׁת בְּתוֹרָה .

הַתְּנוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עֲבָדְךָ . הָאֲמוּרָה מִפִּי אַחֲרָן וּבְנָיו כְּהֹנִים עִם קְדוֹשְׁךָ . בְּאֲמֹר:

צמזכר ו:כד-כו

נגד שמאלו

נגד היכל

נגד ימינו

יהל' פניו נגד ההיכל

אֱלֹהֵי יִחְזַקְךָ: אֲמֵן

יְאֵר יְהוָה | פָּנָיו

וַיִּשְׁמְרְךָ: אֲמֵן

יְבָרְכֶךָ יְהוָה

נגד שמאלו נגד ימין ויכין שיגבר ימינו הוא מדה"ר על מדה"ד

נגד ימינו

נגד ההיכל

שְׁלוֹם: אֲמֵן

וַיִּשָּׂם לְךָ

אֱלֹהֵי

יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו

is recited if the כהנים go up to אדיר במרום

On every occasion that we recite ברכת כהנים, ברכת שלום, is also said. The text of שלום itself, has within it the request for אור הפנים, חן, and שלום, themes contained within the second and the third ברכות of ברכת כהנים.

שִׁים שְׁלוֹם . מוֹבָה וּבְרָכָה . חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ: בְּרַכְנוּ אֲבֵינוּ . בְּלָנוּ בְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ . כִּי בְּאוֹר פָּנֶיךָ נְתַתְּ לָנוּ . יְיָ אֱלֹהֵינוּ . תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד . וְצַדִּיקָה . וּבְרָכָה . וְרַחֲמִים . וְחַיִּים . וְשְׁלוֹם: וְמוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרַךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל . בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בְּשְׁלוֹמְךָ:

בעשיל"ת [בחזרת הש"ץ הקהל מקדים

אמירת 'בספר...' לפני הש"ץ]:

Adding the word 'טובים' is

מנהג צרפת, רבוני אשכנז

which was not accepted by
בְּסֵפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשָׁלוֹם . וּפְרָנְסָה מוֹזָה .
נִזְכָּר וְנִכְתָּב לְפָנֶיךָ . אָנּוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית
יִשְׂרָאֵל . לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
עוֹשֵׂה הַשָּׁלוֹם:

כאשר אין אומרים תחנון, חתימת ברכת 'המברך את עמו

ישראל בשלום' נאמרת על ידי הש"ץ בהרמת קול ובנעימה

מיוחדת כשאין אומרים תחנון כדי להזכיר זאת לקהל.

בבין המצרים בסוף הברכה משפיל את קולו.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ

הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם:

מר בר רבינא (ברכות י) אֱלֹהֵי . נִצַּר לְשׁוֹנֵי מִרְעָ . וּשְׁפָתַי מִדְּבַר מִרְמָה . וְלִמְקַלְלֵי
נַפְשֵׁי תְהוֹם . וְנַפְשֵׁי בָּעֶפָר לְכֹל תְּהִיָּה: פָּתַח לְבַי בְּתוֹרַתְךָ . וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּהָ
נַפְשֵׁי: וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה . מִהֲרָה הֲפֹר עֲצָתֶם וְקַלְקַל מַחְשְׁבוֹתֶם: עֲשֵׂה
לְמַעַן שְׂמִיךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיֶנְךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשְׁתֶּךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרַתְךָ:
תְּהִלָּתְךָ: לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינֶךָ וְעֲנֵנִי: יֵטֵוּ יְהוָה לְרִצּוֹן | אֲמַר־פִּי
וְהִגִּיזוּן לְבַי לְפָנֶיךָ יְהוָה צְוּרֵי וְגֹאֲלֵי:

The עמידה makes mention of taking three steps backward upon finishing the גמרא.

פוסע לאחרי ג' פסיעות ואומר:

עֲשֵׂה שָׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו . הוּא יַעֲשֵׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ . וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל . וְאָמְרוּ אָמֵן:

In ancient סידורים these פסוקים do not appear. In the past 200-300 years, the מנהג to recite them
has become wide spread. It is considered a טוב מנהג accepted by ישראל (therefore they should
be said and not skipped).

זוקף לאט ואומר:

יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ . וְתֵן חֶלְקֵנוּ
בְּתוֹרַתְךָ: וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בְּיָרְאָה . בְּיָמֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת: מִלֹּאכֵי גִזְרֵי וְעַרְבָה לִיתְהוָה מִנְתַּת
יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת:

ועומד במקום שכלו פסיעותיו עד כדי הלוך ד' אמות, ובצבור יד שיגיע בעל תפילה לקדושה.

הבעל תפילה חוזר ומתפלל בקול ואומר מתחלה 'אדני שפתי תפתח' בלחש

בשחרית של ראש חודש, חנוכה, וחול המועד אומרים הלל (עמ' 248).

בעשרת ימי תשובה אומרים 'אבינו מלכנו' (עמ' 285) אחר תפילת שמונה עשרה.

יום כפור on כוונה was omitted the entire year, in order that it be said with the proper (אשמנו) וידי

כל ימי החול בימים שאומרים בהם תחנה ואומרים אחר שמנה עשרה 'רחום וחנון' (עמ' 57) וכו'.

ובשני ובחמישי מוספים והוא רחום וכו' ואומרים אותו מעומד ובלחש.

ואלו הימים שאין אומרים בהם תחנה ואין נופלים על פניהם: בערב שבת למנחה, ר"ח, חנוכה, ט"ו בשבט, פורים קטן ב' ימים, כל חדש ניסן, ל"ג בעומר, ר"ח סיון עד אחר אסרו חג, ט' באב, ט"ז באב, ולא בער"ה ומעיה"ב עד אחר ר"ח חשוון, בימים אלו אין אומרים גם במנחה שלפניו (חוץ מן ט"ז בשבט וט"ז באב), ולא בבית אבל, ולא בבית חתן ביום שנכנס לחופה (ונתפשט המנהג בכמה קהילות גם במנחה שלפניו), ולא בבהכ"נ ביום המילה.

The סכות מהרי"ל cites (Mainz), according to which, תחנון is recited the week following מנהג מינץ

ראשונים and הגהות אושרי does not, which is supported by the מנהג פפד"מ

תכלים עח:לח והוא רחום | יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל-חמתו:
אתה יי . לא תכלא רחמך ממנו . חסדך ואמתך תמיד יצרונו: קוימז הושיענו | יהוה
אלהינו וקבצנו מן הגוים להדות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: קלג-ד אס-עונות
תשמרה אדני מי יעמד: כר-עמך הפליחה למען תורא: לא בחטאינו תעשה לנו . ולא
בעונותינו תגמול עלינו: ירמיכ יד: אס-עונינו ענו כנו יהוה עשה למען שמך
תכלים כה: זכר-רחמך יהוה וחסדך כי מעולם הפה: יעננו יי ביום צרה . ישגבנו שם
אלהי יעקב: כז: יהוה הושיעה הפלך יעננו ביום-קראנו: אבינו מלכנו חננו ונענו . כי אין
פנו מעשים . צדקה עשה עמנו למען שמך: אדונינו אלהינו . שמע קול תחנונינו . וזכר
לנו את ברית אבותינו והושיענו למען שמך: דניאל ט:טו-יז ועתה | אדני אלהינו אשר
הוצאת את-עמך מארץ מצרים ביד חזקה ותעש-לך שם ביום הזה חטאנו רשענו: אדני
ככל-צדקתך ישב-נא אפך וחמתך מעירך ירושלים הר-קדשך כי בחטאינו ובעונות
אבותינו ירושלים ועמך לחרפה לכל-סביבתינו: ועתה | שמע אלהינו אל-תפלת עבדך
ואל-תחנוניו והאר פניך על-מקדשך השמים למען אדני: טיח-יט הפה אלתו | אונך ושמע
פקחה עיניך וראה שממתינו והעיר אשר-נקרא שמך עליה כי | לא על-צדקתנו אנחנו
מפילים תחנונינו לפניהך כי על-רחמך הרבים: אדני | שמעה אדני | סלחה אדני

הַקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂה אֱלֹהֵינוּ לְמַעַן שְׁמֹךְ נִקְרָא עַל-עֵינֶיךָ וְעַל-עַמְּךָ: אָבִינוּ אָב
 תְּרַחֵם . הֲרֵאנוּ אוֹת לְמוֹכָה וְקִבִּץ נְפֻצוֹתֵינוּ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ . יִבְרֹו וַיִּדְעוּ כָּל
 הַגּוֹיִם . כִּי אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ: ישעיהו 7:17 וְעַתָּה יְהוָה אָבִינוּ אַתָּה אֲנַחְנוּ הַחֹמֶר וְאַתָּה יִצְרָנוּ
 וּמַעֲשֵׂה יָדְךָ בָּלָנוּ: הוֹשִׁיעֵנו לְמַעַן שְׁמֹךְ צוֹרְנוּ מִלְּכֵנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ: יואל 3:1 חוֹסֶה יְהוָה
 עַל-עַמְּךָ וְאֵל-תִּתֵּן נַחֲלֶתְךָ לְחַרְפָּה לְמִשְׁלַבֵּם גּוֹיִם לְמַחַ וְיֹאמְרוּ בְּעַמִּים אֵיךְ אֱלֹהֵיהֶם:
 יִדְעֵנו כִּי חַמָּאנוּ וְאִין מִי יַעֲמֵד בְּעַדְנוּ . שְׁמֹךְ הַגְּדוֹל יַעֲמֵד לָנוּ בְּעַת צָרָה: יִדְעֵנו כִּי אִין
 בָּנוּ מַעֲשִׂים . צְדָקָה עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֹךְ: כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים . כֵּן תְּרַחֵם יְיָ עָלֵינוּ .
 וְהוֹשִׁיעֵנו לְמַעַן שְׁמֹךְ: חֲמוּל עַל עַמְּךָ . רַחֵם עַל נַחֲלֶתְךָ . חוֹסֶה נָא כְּרוֹב רַחֲמֶיךָ: חַנּוּנוּ
 וְעַנּוּנוּ . כִּי לָךְ יְיָ הַצְּדָקָה . עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת בְּכָל עֵת:

הַכֵּט נָא רַחֵם נָא עַל עַמְּךָ מְהֵרָה לְמַעַן שְׁמֹךְ: בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים . יְיָ אֱלֹהֵינוּ . חוֹסֵם וְרַחֵם
 וְהוֹשִׁיעָה צֶאֱן מְרַעֲיֶיךָ . וְאֵל יִמְשָׁל בָּנוּ קַצֵּף . כִּי לָךְ עֵינֵינוּ תְלוּיוֹת: הוֹשִׁיעֵנו לְמַעַן
 שְׁמֹךְ . רַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַן בְּרִיתְךָ: הַבְּיטָה וְעַנּוּנוּ בְּעַת צָרָה . כִּי לָךְ יְיָ הַיְשׁוּעָה: בְּךָ
 תּוֹחַלְתֵּנוּ . אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת . אָנָּה סָלַח נָא אֵל טוֹב וְסָלַח . כִּי אֵל מְלֹךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה:
 אָנָּה מְלֹךְ חַנּוּן וְרַחוּם . זְכוֹר וְהַכֵּט לְבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים . וְתִרְאֶה לְפָנֶיךָ עֲקֵדַת יְחִיד
 לְמַעַן יִשְׂרָאֵל: אָבִינוּ מִלְּכֵנוּ חַנּוּן וְעַנּוּנוּ . כִּי שְׁמֹךְ הַגְּדוֹל נִקְרָא עָלֵינוּ: עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת
 בְּכָל עֵת . עֲשֵׂה עִמָּנוּ כְּחַסְדְּךָ: חַנּוּן וְרַחוּם . הַבְּיטָה וְעַנּוּנוּ בְּעַת צָרָה . כִּי לָךְ יְיָ הַיְשׁוּעָה:
 אָבִינוּ מִלְּכֵנוּ . מַחֲסֵנוּ . אֵל תַּעֲשֵׂ עִמָּנוּ כְּרַע מֵעַלְלֵינוּ: זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וְחַסְדֶּיךָ . וּכְרַב
 מוֹכֵךְ הוֹשִׁיעֵנו וְחַמּוּל נָא עָלֵינוּ . כִּי אִין לָנוּ אֱלֹהֵי אַחַר מִבְּלַעְדֶּיךָ צוֹרְנוּ: אֵל תַּעֲזֹבְנוּ יְיָ
 אֱלֹהֵינוּ . וְאֵל תְּרַחֵם מִמֶּנּוּ . כִּי נִפְשָׁנוּ קִצְרָה מִחֶרֶב וּמִשָּׁבִי וּמִדְּבַר וּמִמַּגֵּפָה וּמִכָּל צָרָה
 וְיַגּוּז: הַצִּילָנוּ . כִּי לָךְ קוֹיֵנוּ . וְאֵל תְּכַלִּימֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ: וְהָאֵר פָּנֶיךָ בָּנוּ . וְזָכַר לָנוּ אֵת
 בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ . וְהוֹשִׁיעֵנו לְמַעַן שְׁמֹךְ: רְאֵה בְּצָרוֹתֵינוּ וּשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ . כִּי אַתָּה
 שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל פֶּה:

אל רחום וחנון . רחם עלינו ועל כל מעשיך . כי אין פְּמוֹדֶי: יי אלהינו . אָנָּה שָׂא נָא פְּשָׁעֵינוּ: אָבִינוּ מִלִּבֵּנוּ צוּרֵנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ . אל חי וְקַיָּים הַחֲסִין בְּכַח . חֲסִיד וְטוֹב עַל כָּל מַעְשֶׂיךָ . כי אַתָּה הוּא יי אלהינו: אל אֶרֶץ אַפִּים וּמְלֵא רַחֲמִים . עֲשֵׂה עִמָּנוּ כְּרַב רַחֲמֶיךָ . והוֹשִׁיעֵנו לְמַעַן שְׁמֹךְ: שְׁמַע מִלִּבֵּנוּ תִּפְלֹתֵנוּ . וּמִיד אֲוִיבֵינוּ הַצִּילֵנוּ: שְׁמַע מִלִּבֵּנוּ תִּפְלֹתֵנוּ וּמִכָּל צָרָה וְיָגוֹן הַצִּילֵנוּ: אָבִינוּ מִלִּבֵּנוּ אַתָּה . ירמייס יד:ט וְשְׁמֹךְ עָלֵינוּ נִקְרָא אֶל־תַּנְחֵנוּ: אל תַּעֲזֹבֵנוּ אָבִינוּ . וְאל תִּפְשָׁעֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ . וְאל תִּשְׁכַּחֵנוּ יוֹצְרֵנוּ . כי אל מִלֶּךְ חַנוּן וְרַחוּם אַתָּה:

אין פְּמוֹדֶי חַנוּן וְרַחוּם יי אלהינו . אין פְּמוֹדֶי אל אֶרֶץ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְאַמֶּת: הוֹשִׁיעֵנו בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים . מִרַעַשׁ וּמִרְגָּז הַצִּילֵנוּ: זְכַר לַעֲבָדֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב . אל תִּפְּן אֶל קִשְׁיֵנוּ וְאל רִשְׁעֵנוּ וְאל חַטָּאתֵנוּ: שְׁמוֹת לַצִּיִּיט שׁוּב מִחֲרוֹן אַפֶּךָ וְהַנְּחֵם עַל־הַרְעָה לְעַמֶּךָ: וְהִסַּר מִמֶּנּוּ מִכַּת הַמָּוֶת כִּי רַחוּם אַתָּה . כִּי כֵן דִּרְכֶךָ . עֲשֵׂה חֶסֶד חַנּוּם בְּכָל דוֹר וְדוֹר: חוֹסֵה יי עַל עַמֶּךָ וְהַצִּילֵנוּ מוֹעֲמֶךָ . וְהִסַּר מִמֶּנּוּ מִכַּת הַמִּגַּפָּה וּגְזֵרָה קָשָׁה . כי אַתָּה שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: דניאל ט:ז לֵךְ אֲדַנִּי הַצְּדִקָּה וְלֵנוּ בְּשֵׁת הַפְּנִים. מַה נְּתִיאֲוִינָּה . וּמַה נֹּאמַר . מַה נְּדַבֵּר . וּמַה נְּצַמְדִּיק: נְּחַפְּשֵׁה דְרָבֵינוּ וְנַחֲקֵרָה . וְנִשְׁוֹבָה אֵלֶיךָ . כי יְמִינֶךָ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׁבִים: תכליס קיס:ככ אָנָּה יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא אָנָּה יְהוָה הַצִּלִּיחָה נָּא: אָנָּה יי עֲנֵנוּ בְּיוֹם קְרָאֵנוּ: לֵךְ יי חֲבִינוּ . לֵךְ יי קוֹיֵנוּ . לֵךְ יי נִיחַל . אל תִּחַשֶׁה וּתְעַנֵּנוּ . כי נֹאמֵנו גוֹיִם . אַבְדָּה תִּקְוַתֵּם . כָּל בְּרַךְ וְכָל קוֹמָה לֵךְ לְבַד תִּשְׁתַּחֲוֶה:

הַפּוֹתַח יָד בְּתִשׁוּבָה לְקַבֵּל פּוֹשְׁעִים וְחַטָּאִים . נְּבַחֲלָה נַפְשֵׁנוּ מִרַב עֲצָבוֹנֵנוּ . וְאל תִּשְׁכַּחֵנוּ נְּצַח: קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ . כי חֲסִינוּ כָּד: אָבִינוּ מִלִּבֵּנוּ . אם אין בָּנוּ צְדָקָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים . זְכַר לָנוּ אֶת בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ וְעֲדוּתֵינוּ בְּכָל יוֹם . יי אַחַד: הַפִּיטָה בְּעֲנֵנוּ כִּי רַבּוּ מִכְּאוּבֵינוּ וְצָרוֹת לְבַבֵּנוּ: חוֹסֵה יי עָלֵינוּ בְּאֶרֶץ שְׁבִינוּ וְאל תִּשְׁפּוֹךְ חַרוֹנֶךָ עָלֵנוּ . כי אֲנַחֲנוּ עַמֶּךָ בְּנֵי בְרִיתֶךָ: אל . הַפִּיטָה דַּל כְּבוֹדֵנוּ בְּגוֹיִם . וְשִׁקְצוֹנוּ כְּמִמַּאת הַנְּבִדָה: עַד מְתֵי עוֹדָה לְשָׁבִי . וְתַפְאֲרֶתֶךָ בְּיַד צָר: עוֹרְרָה גְּבוּרָתֶךָ וְקִנְיָתֶךָ עַל

אֵיבִיבִיךָ. הֵם יְבוֹשׁוּ וַיִּחַתּוּ מִגְבוּרָתָם. וְאֵל יִמְעַמּוּ לְפָנֶיךָ תִּלְאוּתֵינוּ: מִחַר יִקְדָּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ בְּיוֹם צָרֵתֵינוּ. וְאִם לֹא לְמַעַנְנוּ. לְמַעַנְךָ פָּעַל. וְאֵל תִּשְׁחִית זִכְרֵךְ שְׂאֵרֵתֵנוּ: וְחֹן אִם הַמִּיחָדִים שְׂמֵךְ פְּעָמַיִם בְּכָל יוֹם תָּמִיד בְּאַהֲבָה וְאוֹמְרִים: דברים ו:ד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אָחֵד:

אין נופלים על פניהם לא בבית האבל, ולא בבית הכנסת ביום המילה, ולא כאשר חתן (מיום החתונה עד גמר ז' ימי המשחה) משתתף בתפילה. כדי למנוע ביטול אמירת תחנון, יוצא החתן מבית הכנסת לפני אמירת 'תחנון', ונכנס אליו שוב בתחילת קדיש 'תתקבל'.

The (in פד"מ"מ), עמוד performs in close proximity to the נפילת אפים בעל תפילה The chair behind the תפילה for this purpose). On days when either 'שוב מחרון אפך' or 'ד' אלדי ישראל שוב מחרון אפך' are said, the בעל תפילה leads them aloud from the chair and remains seated until 'מה שומר ישראל' געשה, when he arises as the ציבור does.

בשני בתי הכנסת היה קרש מחובר בתיבה בקצהו האחד לדרום ובקצהו האחר מבריח לתבה בצד צפון, ובעת התפלה מונח עליו סדור תפלה הגדול, וחזן עומד לפניו ובסוף תפלה בקול הוריד ש"ץ את הקרש על ידי משיכת הבריח לאחור, ובזה נעשה פתח ממקום מעמד ש"ץ לארון הקדש. ועלה וישב על המדרגה העליונה שלפני ארון הקדש. ומטה ראשו על זרוע ימין. ולא על שמאל מפני כבוד תפלה על יד שעליה. ואומר בלחש "רחום וחנון" עד "רגע".

אין נופלים על פניהם אלא במקום שיש ס"ת. כשיש תפילין בזרועו ימה על צד ימין וכשאינו לו ימה על שמאלו ודוקא על זרועו ומיושב. אין אומרים את הפסוק: 'ויאמר דוד אל ג' לפני נפילת אפים. ומלות 'רחום וחנון המאתי' אומרים בעל תפילה והקהל קודם הטיה ומכים ביד ימין על הלב. רחום וחנון חמאתי לפניהך. יי מלא רחמים. רחם עלי וקבל תחנוני:

תכלים ו:3-יא יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאֵלֵינוּ תְּפִלָּתֵנוּ: חַנּוּן יְהוָה כִּי־אֶמְלֵל אֲנִי רַחֲמֵי יְהוָה כִּי נִבְהַלְוֵנוּ עֲצָמֵינוּ וְנִפְשֵׁי נִבְהַלְוֵנוּ מְאֹד וְאֵת יְהוָה עַד־מָתַי: שׁוּבָה יְהוָה חֲלֹצָה נַפְשֵׁי הוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן חַסְדְּךָ: כִּי אֵין בְּפִוֹת זִכְרֶךָ בְּשֵׁאוֹל מִי יוֹדֶה־לָּךְ: יִגְעֵתִי בְּאַנְחָתִי אֲשַׁחֶה בְּכָל־לֵילָה מִפְּתֵי בְדַמְעֵתִי עֲרֵשִׁי אֲמַסָּה: עֲשֵׂשָׁה מִפְּעַם עֵינַי עֲתָקָה בְּכָל־צְוָרָרִי: סוּרוּ מִפְּנֵי כָל־פְּעָלֵי אֲנִי כִּי־שָׁמַע יְהוָה קוֹל בְּכֵיִי: שָׁמַע יְהוָה תְּחִנָּתִי יְהוָה תִּפְלָתִי יִקְחָה: יְבוֹשׁוּ | וַיִּבְהַלְוֵנוּ מְאֹד כָּל־אֵיבֵי יְשׁוּבוּ יְבוֹשׁוּ רַגְעֵנוּ:

בשני וחמישי מוסיפים זה, אבל בשאר ימי השבוע אומרים מיד ואנחנו לא נדע (עמ' 59) וכו':

The words 'אלהי ישראל . שמוות ל:יב' etc. are recited aloud by the בעל תפילה (in the regular weekday melody), the continuation is said quietly, 'ובכל זאת וכו' והנחם על הרעה לעמך' is said aloud again by the בעל תפילה, and so on.

בעל תפילה יי אלהי ישראל . שמוות ל:יב' שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהַנַּחֵם עַל־הַרְעָה לְעַמְּךָ:

קהל הַבַּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה כִּי הֵינּוּ לְעַג וְקָלִם בְּגוֹיִם .

נְחַשְׁבֵנוּ בְּצֵאן לַטֹּבָח וְיִבָּל . לְחֲרוֹג וּלְאֶבֶד וּלְמַכָּה וּלְחֲרָפָה:

בעל תפילה וּבְכָל זֹאת שְׁמַךְ לֹא שָׁכַחְנוּ . נָא אֵל תִּשְׁכַּחֲנוּ:

יי אלהי ישראל . שמוות ל:יב' שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהַנַּחֵם עַל־הַרְעָה לְעַמְּךָ:

קהל זָרִים אוֹמְרִים אֵין תּוֹחֶלֶת וְתַקְנָה . חֵן אִם לְשִׁמְךָ מְקַנָּה .

מִהוֹר יִשְׁוּעַתְנוּ קְרָבָה . אִיכָּכָה כִּי יִנְעֲנוּ וְלֹא הוֹנֵחַ לָנוּ .

רַחֲמֶיךָ יִבְרְשׁוּ אֶת בְּעַסְךָ מֵעַלֵינוּ:

בעל תפילה אָנָּה שׁוּב מִחֲרוֹנֶךָ . וְרַחֵם סְגֻלָּה אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ:

יי אלהי ישראל . שמוות ל:יב' שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהַנַּחֵם עַל־הַרְעָה לְעַמְּךָ:

קהל חוֹסֵה יי עַלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ . וְאֵל תִּתְּנֵנוּ בְיַד־אֲבוֹרִים:

תְּהַלִּים קטו:יג לְמַה יֵאמְרוּ הַגּוֹיִם אֵיחָד־נָא אֱלֹהֵיהֶם:

לְמַעַנְךָ עֲשֵׂה (עֲמַנּוּ חֶסֶד) וְאֵל תִּאֲחָר:

בעל תפילה אָנָּה שׁוּב מִחֲרוֹנֶךָ . וְרַחֵם סְגֻלָּה אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ:

יי אלהי ישראל . שמוות ל:יב' שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהַנַּחֵם עַל־הַרְעָה לְעַמְּךָ:

קהל קוֹלְנוּ תִשְׁמַע וְתִחַן . וְאֵל תִּפְּשֵׁנוּ בְיַד אוֹיְבֵינוּ לְמַחֹת אֶת שְׁמֵנוּ:

זְכַר אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְוֹתֵינוּ כְּבוֹד־כִּבִּי הַשָּׁמַיִם

אֲרַבָּה אֶת זַרְעֲכֶם . וְעַתָּה נִשְׁאַרְנוּ מֵעַט מִהַרְפָּה:

בעל תפילה וקהל וּבְכָל זֹאת שְׁמַךְ לֹא שָׁכַחְנוּ . נָא אֵל תִּשְׁכַּחֲנוּ: יי אלהי ישראל .

שמוות ל:יב' שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהַנַּחֵם עַל־הַרְעָה לְעַמְּךָ:

קהל עט:ט עֲזָרְנוּ | אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל־דְּבַר כְּבוֹד־שְׁמֶךָ

וְהַצִּילְנוּ וּכְפַר עַל־חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:

בעל תפילה וקהל יי אלהי ישראל . שמוות ל:יב' שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהַנַּחֵם עַל־הַרְעָה לְעַמְּךָ:

אחר נפילת אפים לפני 'ואנחנו לא נדע' אומרים 'שומר ישראל' (ובצום גדליה אפילו שכבר אמרוהו בסוף סליחות), שהוא פיוט הנועד לימי תענית ציבור (צום גדליה, בה"ב מרחשון, י' בטבת, תענית אסתר, בה"ב אייר, י"ז בתמוז) בלבד. (פפד"מ) בעל תפילה אומר כל חרוז של 'שומר ישראל' בנעימה ידועה, הציבור חוזר עליו באותה נעימה.

שומר ישראל . שומר שארית ישראל . ואל יאבד ישראל . האומרים שמע ישראל:
 שומר גוי אחד . שומר שארית עם אחד . ואל יאבד גוי אחד .
 המיחדים שמך . יי אלהינו יי אחד:
 שומר גוי קדוש . שומר שארית עם קדוש .
 ואל יאבד גוי קדוש . המשלישים בשלוש קדושות קדוש קדוש קדוש:
 מתרצה ברחמים ומתפייס בתחנונים . התרצה והתפייס לדור עני . כי אין עוור:
 אבינו מלכנו . חננו ונחנו . כי אין בנו מעשים . עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו:

Standing upon reciting 'מה נעשה' is quoted by the של"ה, who based his opinion on a 'דקן אחד'.

ד"כ ז' כ"ז << ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו: תכלים כהו: זכר רחמיך יהוה
 וחסדיך כי מעולם המה: לג: יחסיך יהוה עלינו באשר יחלנו לך:
 ט: אל תזכר לנו עונות ראשנים מחר יקדמונו רחמיך כי דלנו מאד: קכג: חננו
 יהוה חננו כירב שבוענו ביו: טכקוק ג: ברגו רחם תזכור: תכלים קג:יד כי הוא ידע
 יצרנו זכור כירעפר אנחנו: << טט: עורנו | אלהי ישענו על דבר כבוד שמך
 והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך:

ש"ץ כורע יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן) . בעלמא דברא ברעיתה .

וימליך מלכותה . בחייכון וביומיון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב:

ואמרו ש"ץ כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים 'יתברך'

ש"ץ כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרמם ויתנשא .

ויתתדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא ש"ץ כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) .

לעלא מכל ברכתא ושירתא תשפחתא ונחמתא

דאמירן בעלמא: ש"ץ כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

בכל ימות השבוע כשאין בהם קריאת התורה ממשיכים ב'אשרי' (עמ' 67)

בשני וחמישי אומרים אל ארך אפים ויש לאמרו מעומד,

ואין אומרים אותו לא בראש חדש, בחנוכה, ולא בשני ימים של פורים קמן וגדול, ולא בערב פסח.

אל ארך אפים ורב חסד ואמת . אל באפק תזכיחנו: יואל צ"ח חוסה יהוה על עפך

והושיענו מכל רע: חטאנו לך אדון . סלח נא פרב רחמיך אל:

הוצאת ספר התורה קריאתה וברכותיה

3מדבר י:לכ ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה | יהוה ויפצו איביך

וינסו משנאיך מפניך:

ישעיה 3:ג כי מציון תצא תורה ודבר-יהוה מירושלם:

ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדשתו:

ברוך שמייה were fundamentally opposed to institutionalizing the recitation of שמייה. They attempted to conceal the זהר and דברי קבלה from the masses. The fact that it has become widespread among most Jewish communities lends no proof to its propriety. (חיד"א) The precise text is itself subject to controversy. The following is a list of arguments raised against reciting it: 1) בריך שמייה was not recited by our ancestors or by the ראשונים, as it was not included in the תפילה or the מסורת חז"ל. 2) Neither the שלחן ערוך nor the רמ"א makes any mention of this תפילה. 3) Some object to the expression 'ולא על בר אלהין סמיכנא' which on its face, may sound as lending credence to Christianity or Sabbateanism. 4) One must ensure not to misinterpret the phrase 'דסגידנא קמיה ומקמיה דיקר אורייתיה' to mean that we bow before something other than הוא הקדוש ברוך הוא. 5) (גאונים, ריא"ז ספר הנצחון, כנסת הגדולה). (חפץ חיים) Reciting this on שבת maybe forbidden, since on that day forbids praying for one's personal needs, (מאורי אור, תורת שבת) and according to דברי קבלה, it is inappropriate to recite it on weekdays, and possibly even on ראש חודש and יום טוב (חי). (כתבי האר"י, אלי' רבא, חיד"א, קרלין, בן איש חי).

ברוב קהילות אשכנז, לא נהגו לומר בציבור את התפילה "ברוך שמייה"

בעת הוצאת ספר תורה, לא בשבת ולא בחול:

המוציא ספר תורה נוטלו ביד ימין וש"ץ מקבלו בב' ידיו ומחזירו לימין ועומד כשפניו על הקהל.

הבעל תפילה אומר בקול רם ובנעימה 'גדלו':

תכלים לד: גִּדְּלוּ לַיהוָה אֱתֵי וּנְרוּמָה שְׁמוֹ - יְחַדְּדוּ:

ומגביה הבעל תפילה הספר בידו למעלה והולך ופונה דרך ימינו ועולה עמו למגדל שקורין שם. וכל מי שספר תורה עובר לפניו חייב לעמוד מפניו ולחבקו בשתי ידיו אם אפשר לו ולנשקו. וכל הפוגע בספר תורה צריך ללוותו עד הבימה, ובדרך הליכתו אומרים: והולך הבעל תפילה ופונה דרך ימינו ועולה עם הספר תורה לבימה שקורין שם, ובדרך הליכתו אומר הקהל בנעימה:

ד"כ א' כט:יא **לְךָ יְהוָה הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַח וְהַהוֹד**
כִּי-כָל בְּשָׂמִים וּבְאָרֶץ לְךָ יְהוָה הַמְּמַלְכָה
וְהַמְתַּנְשֵׂא לְכָל | לְרֹאשׁ:

תכלים ט:כ **רוּמְמוֹ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוִי לַיהוָה רַגְלָיו קְדוֹשׁ הוּא:**

ט:כט **רוּמְמוֹ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוִי לַיהוָה קְדוֹשׁ בֵּי קְדוֹשׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:**

אב הַרְחָמִים הוּא יְרַחֵם עִם עַמּוּסִים . וַיִּזְכֹּר בְּרִית אִיתָנִים . וַיַּצִּיל נַפְשׁוֹתֵינוּ מִן הַשְּׁעוֹת הָרָעוֹת . וַיַּנְעֵר בְּיָצָר הָרַע מִן הַנְּשׂוּאִים . וַיַּחֲזֵן עָלֵינוּ לְפַלְיַת עוֹלָמִים . וַיִּמְלֵא מִשְׁאֵלוֹתֵינוּ בְּמִדָּה טוֹבָה יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים:

בהגיע הבעל תפילה על הבימה מניח הספר תורה על השולחן וממשיך מלמעלה בלי הפסק:

וְתַגְּלָה וְתִרְאָה מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ בְּזִמְן קָרוֹב . וַיַּחֲזֵן פְּלִטָתָנוּ וּפְלִטַת עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרַצוֹן: וְנֹאמַר אָמֵן (קהל אָמֵן): הַכֹּל הָבוּ גוֹדֵל לְאֱלֹהֵינוּ .

וְתַנּוּ כְבוֹד לַתּוֹרָה: כִּהֵן קָרֵב . יַעֲמוּד ר' פְּלוֹנִי בֵּר' פְּלוֹנִי הַכֵּהן

כאשר אין כהן בבית הכנסת לכתחילה עולה לוי במקום כהן, כאשר הלוי שוה בחשיבותו לישראל, ובאמירת 'ותגלה ותראה' או 'ויעזור ויגן' אומרים אחר 'כהן קרב':

"אם אין כאן כהן . לוי במקום כהן קרב יַעֲמוּד ר' פְּלוֹנִי בֵּר' פְּלוֹנִי הַלְוִי בְּמָקוֹם כִּהֵן"

ואם יש שם ישראל מופלג מן הלוי, או שאין לוי כלל, ועולה ישראל תחת הכהן אומרים:

"אם אין כאן כהן . יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם כִּהֵן קָרֵב יַעֲמוּד ר' פְּלוֹנִי בֵּר' פְּלוֹנִי בְּמָקוֹם כִּהֵן"

בְּרוּךְ שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁתוֹ: תכלים יט:ט-טו תּוֹרַת יְהוָה תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ עֲדוּת יְהוָה נְאֻמָּה מַחְבִּימַת פֶּתִי: פְּקוּדֵי יְהוָה יִשְׂרָיִם מְשַׁמְּחֵי-לֵב מְצַוֵּת יְהוָה בְּרָה מְאִירַת עֵינַיִם: כט:יא יְהוָה עֵז | לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה | וַיְבָרֵךְ אֶת-עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם: יט:לא אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל | תְּחוּסִים-בּוֹ:

קהל ובעל תפילה יחדיו: דצכ"ז 7: וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בֵּיתוֹהָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים-בְּלִבְכֶם הַיּוֹם:

ראה סדר הפרשיות לשני ולחמישי (עמ' 338)
 לראש חודש (עמ' 358), לחנוכה (עמ' 359), לפורים (עמ' 362),
 לחה"מ פסח (עמ' 362), לתשעה באב (עמ' 365), לחה"מ סכות (עמ' 367)

The original ספר תורה was for three people to stand next to the [אלמעמער] בימה, around the תורה, משה, אהרן, וחור to mirror, and עולה בעל קריאה, (גבאי [ראשון]) בעל סֶגָן עליה, for there to be five people. In more "Yekkish" synagogues when one has just received an עליה, typically one stands to the left of the בעל קריאה.

The קריאת התורה טלית need not have their heads covered with a טלית during, and may only have their כיפות on, while some will replace their hats.

כל העושה מצוה לצורך הקריאה בתורה מתעטף בטלית, הקרוא מתעטף בטלית אם לא היה מעוטף מקודם ועולה למגדל, אף הנושא ספר תורה שני או שלישי בעת הקריאה, וכל שכן שאר מצות כהוצאה והכנסה והגבהה וגלילה.

הנקרא לעלות לתורה יעלה ממקומו בדרך קצרה. ואם שתי הדרכים שוות, יעלה בימין. יפתח את ספר התורה לראות את הפסוק שצריך להתחיל בו את הקריאה וינשקו על ידי ציצית שבידו ויאחז את ספר התורה בשתי ידיו. יש אומרים תחילה בלחש: 'עין היים היא למהויקים בה'. יהפוך פניו לצד ויברך בקול: (Baer Siddur)

It seems that the recitation of 'עין היים היא', is a not מנהג אשכנזי קבלה.

One bows for both, the ברכו of the עולה and the ברוך המבורך... as one bows before a king. One should stand from before the עולה's ברכו until his first ברכה is completed.

המברך אומר פִּרְכוּ אֶת יְיָ הַמְּבָרֵךְ:

קהל עונה והמברך יחד עמם: פִּרְוֵךְ יְיָ הַמְּבָרֵךְ . לְעוֹלָם וָעֶד:

המברך ממשיך:

פִּרְוֵךְ אֶתְּהָ יְיָ בְרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר פָּחַד בְּפָנָיו מִכָּל הָעַמִּים .

וְנִתְּנָ לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ: פִּרְוֵךְ אֶתְּהָ יְיָ בְרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ נוֹתֵן הַתּוֹרָה: אָמֵן

וכשמתחיל הקורא לקרות בתורה יסיר ידו השמאלית מהספר תורה ותשא יד ימינו לבדה אוחזת בספר תורה כל זמן הקריאה, וגם הוא יקרא בלחש עם הקורא מלה במלה. וגם אזני כל העם יהיו אל ספר התורה לשמוע הקריאה מפי הקורא ולכוין בה בכל יכלתם באימה וביראה. ולאחר הקריאה ינשק בציצית בפסוק שסיים וגולל את ספר התורה ומברך:

פִּרְוֵךְ אֶתְּהָ יְיָ בְרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת .

וְחַיֵּי עוֹלָם נְטִיעַ פְּתוּכָנוּ: פִּרְוֵךְ אֶתְּהָ יְיָ בְרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ נוֹתֵן הַתּוֹרָה: אָמֵן

ברכות התורה, contains forty words which are said to allude

הר סיני משה רבינו spent on ימינו.

מי שבירך לעולה לתורה:

מברכים את כל עולי התורה ב'מי שבירך' גם בקריאת התורה של חול.

והבעל תפילה מברכו: **מִי שְׁבִירַךְ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהֵם יִצְחָק וְיַעֲקֹב . הוּא יְבָרַךְ אֶת**

ר' פלוני בן ר' פלוני . אוֹתוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ .

בְּעֵבוֹר שְׁעָלָה לְכַבוֹד הַמָּקוֹם . וְלְכַבוֹד הַתּוֹרָה.

בְּשֹׁכֵר זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵהוּ וְיִצְלֵהוּ מִכָּל צָרָה וְצוּקָה .

וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהִצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדָיו .

בעשרת ימי תשובה

וְיִבְרָכֵהוּ בְּסֵפֶר תַּחִּים .

בחול

וְיִבְרָכֵהוּ

עם כל ישראל אחיו: ונאמר אמן:

ואחר שבירכו הבעל תפילה ב'מי שבירך' ירד בדרך אחרת מזו שעלה בה.

הטעם שאומרים בפרנקפורט בברכת מי שבירך לרב ולבעל תפילה רק 'אותו ואת כל אשר לו' בלי להזכיר אשתו בנו ובנותיו, כאשר אומר בשל קהל 'ונשיהם ובניהם ובנותיהם?' לפי שישונה הלשון בכל א' לפי מעמדו . . . לכן אומר רק דרך כלל. ולהשוות אומר כן גם לשאר מבורכים אף אם רבים הם. אבל בשל כל הקהל, שלהם לעולם נשים ובנים ובנות, מזכירים בפרט. - דברי קהלת

בני קהילות אשכנז המובהקות, ממשיכים לשמור על המנהג הישן,

ומקפידים שהש"ץ או הקורא בתורה יאמר הקדיש אחר הקריאה ולא אבלים.

מי שבירך של בריא

מִי שְׁבִירַךְ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהֵם יִצְחָק וְיַעֲקֹב .

וּמִי שְׂרַפָּא חֲזַקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה מַחְלִיו

וּמְרִים הַנְּבִיאָה מְצַרְעָתָה וְנַעֲמָן מְצַרְעָתוֹ

וְהַמְתִּיק מִי מָרָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וּמִי יִרְחוּ עַל יְדֵי אֱלִישָׁע .

הוּא יְבָרַךְ וְיִרְפָּא אֶת ר' פלוני בן ר' פלוני בְּעֵבוֹר שְׁנֵדָר ר' פלוני בן ר' פלוני צְדָקָה בְּעֵבוֹרוֹ .

בְּשֹׁכֵר זֶה הַמָּקוֹם יִשְׁמְרֵהוּ וְיִצְלֵהוּ . וְיַעֲזְרֵהוּ וְיַחְלִימֵהוּ . וְיִסְעֲדֵהוּ עַל עַרְשׂ דָּוִד .

וְיִשְׁלַח לוֹ רְפוּאָה שְׁלֵמָה עַל כָּל גּוּפוֹ וְאִיבָרָיו .

בְּתוֹךְ שָׂאָר כָּל חוּלֵי יִשְׂרָאֵל . אָמֵן .

ברכת הגומל:

ארבעה צריכים להודות את הגומל חסד בפני עשרה, מי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא, ומי שהיה יורד בים ועלה ממנו, ומי שהלך במדבר כשיגיע ליישוב; וקוראין אותו לתורה ולאחר שקרא וברך ברכה אחרונה על קריאתה בתורה מוסיף ומברך ברכה זו:

[ע"י כז] בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם .

הַגּוֹמֵל לְחַיִּים טוֹבוֹת . שְׂגַמְלֵנִי כָּל טוֹב:

קהל: מִי שְׂגַמְלֵךְ כָּל טוֹב . הוּא יִגְמְלֵךְ כָּל טוֹב . סְלֵה:

בהגבהת התורה יש מזמרים שנעימה את הפסוקים מ'וזאת התורה' עד 'ויאדיר'.

דברים 7:מד וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: צמדצז ט:כג עַל־פִּי יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה: מסלי ג:יח עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר: ג:יח דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נְעָם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם: ג:טז אֶרֶץ יָמִים בְּיַמִּינָהּ בְּשִׂמְאוּלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד: ישעיה מז:כא יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צַדִּיק וַיִּגְדֵּל תּוֹרָה וַיִּאֲדִיר:

בעוד שהוא כורך את המפה בספר תורה יאמר זה:

ד"כ ט' כט:יא-יג לֵךְ יְהוָה הַגְּדֵלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַח וְהַחֹד כִּי־כָל בְּשָׂמִים וּבְאַרְצֵן לֵךְ יְהוָה הַמְּמַלְכָה וְהַמְתַּנְשֵׂא לְכָל | לְרֹאשׁ: וְהַעֲשֶׂר וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל וּבְיַדְךָ כַּח וּגְבוּרָה וּבְיַדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לְכָל: וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהַלְלִים לְשֵׁם תְּפָאֶרְתֶּךָ: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי . שִׁיתְּגוֹלְלוּ רַחֲמֶיךָ עַל מִדּוֹתֶיךָ . וְתִתְּנֵהוּ עַל בְּנֵיךָ בְּמִדַּת מוֹכָר . וְתַכְנֵם לָהֶם לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין:

and in תפילה a) it is a relatively recent was not said or accepted because אשכנז אל מלא רחמים in general, the tendency was not to accept such תפילות in synagogue b) there seems to be בעלי מדריגה Kabbalistic/esoteric aspects to it, which אשכנז felt, should be reserved only for and not for the general public. We do see that sometimes יחידים did say this תפילה in אשכנז for instance, during a הספד, (usually by רבנים from Poland where the מנהג was adopted).

בשני וחמישי קודם שמכניסים הספר תורה להיכל כשאומרים תחנון יאמר הבעל תפילה 'יהי רצון מלפני אבינו שבשמים'. בפפד"מ לא נהגו לומר התחינה הזאת בכלל.

סדר הכנסת ספר התורה

הבעל תפילה לוקח את ספר התורה להוליכו מן הבימה ולהצניעו בהיכל, ואומר בנעימה:

קמח:יג-יד יְהַלְלוּ | אֶת־שֵׁם יְהוָה כִּי־נִשְׁגַב שְׁמוֹ - לְבָדוֹ

קהל: הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: וַיְרָם קָרְן | לְעַמּוֹ
תְּהַלֵּה לְכָל־חַסִּידוֹ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קָרְבוֹ

הַלְלוּהָ:

כד לְדוֹד מְזֻמָּר

לְיְהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תִּבְלֵ וַיִּשְׁבִּי בָהּ:
 בִּי-הוּא עַל-יָמִים יְסֻדָּהּ וְעַל-נְהָרוֹת יְבוֹנְנָהּ:
 מִי יַעֲלֶה בְהַר יְהוָה וּמִי יִקְוֶה בְּמָקוֹם קִדְשׁוֹ:
 נָקִי כַפַּיִם וּבֶרֶךְ לֵבָב אֲשֶׁר לֹא-נִשְׂא לְשׂוֹא נַפְשִׁי (כתיב נַפְשׁוֹ)

וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה:

יִשְׂא בְרָכָה מֵאֵת יְהוָה וְצַדִּיקָה מֵאֵלֵהי יִשְׁעוֹ:
 זֶה דוֹר דִּדְשׁוֹ מִבְּקִשֵׁי פָנָיָהּ יַעֲקֹב סֵלָה:
 שָׂאוּ שְׁעָרִים | רְאִשֵׁיכֶם וְהַנְּשָׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם

וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד:

מִי זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה עֲזוּז וְגִבּוֹר
 יְהוָה גִּבּוֹר מִלְחָמָה:

שָׂאוּ שְׁעָרִים | רְאִשֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם
 וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד:

מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא
 מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סֵלָה:

בהכנסת ספר התורה לארון הקודש אומרים:

וּבִגְהָה יֹאמֶר	שׁוּבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֵלֵי יִשְׂרָאֵל:	3מזכר י:לו
קוֹמָה יְהוָה לְמַנוּחַתֶּךָ	אֲתָה נְאֻרוֹן עֲזָדָה:	תהלים קלז:ח-י
בְּהִנְיָה יִלְבָּשׁוּ-צַדִּיק	וְחִסְדֶּיךָ יִרְנְנוּ:	
בְּעֵבֹר דָּוִד עֲבָדֶךָ	אֶל-תֵּשֵׁב פָּנַי מִשִּׁיחֶךָ:	משלי ד:3
כִּי לָקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם	תְּהַרְתִּי אֶל-תִּעֲזֹבוּ:	ג:יח
עַץ-חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ	וְתִמְכְּרֶהָ מֵאֲשֶׁר:	ג:יח
דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי-נֹעַם	וְכֹל-נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם:	
הַיְשִׁיבֵנוּ יְהוָה אֵלֶיךָ וְנִשְׁוֹבָה חַדָּשׁ יָמֵינוּ בְּקִדְמָה:		איכה ה:כח

אם יש אבל בבית הכנסת כאן הוא עובר לפני התבה. אם הוא ש"ץ, מתפלל לפני העמוד, אבל לא עובר בכל התפילות בימים שאין נפילת אפים, (בעשי"ת [לפי שהדין מתוח נגדו], בחול המועד, בראש חודש, בימי חנוכה, בט"ו בשבט, בימי פורים, כל חודש ניסן, בל"ג בעומר, בט"ו באב)

פסוק: אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְיֶינָה פְּלֵא:

קמז:טו אֲשֶׁרִי הָעַם שְׂכֵבָה לּוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁיהוּהוּ אֱלֹהֵינוּ:

קמכ תהלה לדוד ארוממך אלותי המלך ואברכה שמוך לעולם ועד: בכל יום | אברכה ואהללה שמוך לעולם ועד: גדול יהוה ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר: דוד לדוד ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו: הדר כבוד הודך ודברי נפלאתיך אשיחה: ועוזו נוראתיך יאמרו וגדולתך אספרנה: זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו: חנון ורחום יהוה ארץ אפים וגדל חסד: טוב יהוה לכל ורחמי על כל מעשיו: יודך יהוה כל מעשיך וחסדיך יברכוכה: כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו: להודיע | לבני האדם גבורתי וכוזוד הדר מלכותו: מלכותך מלכות כל עלמים וממשלתך בכל דוד ודר: סומך יהוה לכל הנפלים וזוקף לכל הכפופים: עיני כל אליך ישגרו ואתה נותן להם | את הכלם בעתו: בעל תפילה מרים קולו בנעימה בפסוק פותח את ידך ומשביע לכל חיי רצון: צדיק יהוה בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו: קרוב יהוה לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת: רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם: שומר יהוה את כל אהביו ואת כל הרשעים ישמיד: תהלת יהוה ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד: קטו:יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד עולם הללויה:

(אין אומרים למנצח בראש חודש, חנוכה, י"ד וט"ו אדר א', פורים ושושן פורים,

ערב פסח, חול המועד, אסרו חג, תשעה באב, ערב יום כפור, וגם בבית אבל.)

כ למנצח מזמור לדוד: יענה יהוה ביום צרה ישגבך שם | אלהי יעקב: ישלח עזרך מקדש ומציון יסעריך: יזכר כל מנחתך ועולתך ידשנה סלה: יתן לך בלבבך וכל עצתך ימלא: נרננה | בישועתך ובשם אלהינו נדגל ימלא יהוה כל משאלותיך: עתה ידעתי כי הושיע | יהוה משיחו יענהו משמי קדשו בגבורות ישע ימינו: אלה ברכב ואלה בפוסים ואנחנו | בשם יהוה אלהינו נזכיר: הפה ברעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד: יהוה הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

known as the אשורי's Aramaic paraphrases of the preceding פסוקים were composed by יונתן בן עוזיאל. Every day at the end of תפילה, קדושה דסדרא, is based upon the practice of reading פסוקים from נביאים, every day at the end of תפילה. According to רב נטרונאי גאון it was customary to read ten פסוקים daily from נביאים with תרגום, followed by the קדושה. But when hardship became prevalent, two פסוקים, 'ובא לציון גואל' - ואני זאת בריתי' were selected instead. The אבודרהם says that this קדושה was arranged for the late comers who may have missed the main קדושה of the עמידה. The רוקח and the אור זרוע (הלכות שבת ס' ג) say that during the persecutions it was forbidden to recite קדושה, it was therefore incorporated at this stage, with the addition of the Aramaic passages in order to confuse the enemy. The רוקח (סימן ע"ו) adds that the reason for saying 'ובא לציון' is to demonstrate our yearning for the גאולה. The reason why it contains the קדושה is, the "Evil Kingdom" decreed that we should not learn תורה and its Aramaic translation. The recital of the קדושה in 'ובא לציון' saves a person from גיהנום. 'ובא לציון' is said in order that the בעל תפילה may recite קדיש at the end.

The פפד"מ (1792-1878) a דיין in דברי קהלת, הרב שלמה זלמן גייגר, דברי קהלת, was the older half-brother of אברהם גייגר (1810-74). He was also אברהם's childhood teacher and mentor (their father died when אברהם was only 12 or 13 years old).

כך הוא מנהג אשכנז, כמבואר בספר מנהגי פפד"מ של רבי שלמה זלמן גייגר, דברי קהלת, פפד"מ תרכ"ב, עמ' 63

בעל תפילה [בקול] וקהל [בלחש] ישטיח נט-כ-כא ויבא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאם
 יהוה: ואני זאת בריתי אותם אמר יהוה רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך
 לאימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר יהוה מעתה ועד-עולם:
 תכלים כז: ואתה קדוש יושב תהלות ישראל: ישטיח ויג ויקרא זה אל-זה ואמר

בעל תפילה וקהל קדוש | קדוש קדוש יהוה צבאות מלא כל-הארץ כבודו:

בעל תפילה [בקול] וקהל [בלחש] ומקבלין דין מן דין ואמרין:

בעל תפילה וקהל [בלחש] קְדִישׁ בְּשֵׁמי מְרוֹמָא (עֲלָאָה) בֵּית שְׁכִינְתָּהּ . קְדִישׁ עַל אַרְעָא
 עוֹבֵד גְּבוּרְתָּהּ . קְדִישׁ לְעֵלָם וּלְעֲלָמי עֲלָמיָא . יי צְבָאוֹת . מְלִיא כָּל אַרְעָא זִיו יְקָרָהּ :

בעל תפילה [בקול] וקהל [בלחש] וַתִּשְׁאַנֵּי רוּחַ וְאֶשְׁמַע אַחֲרֵי קוֹל רַעַשׁ גְּדוֹל :

בעל תפילה וקהל יחזקאל ג'י: בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ :

בעל תפילה [בקול] וקהל [בלחש]

וּנְמַלְתָּנִי רוּחָא . וְשִׁמְעַת בְּתַרֵּי קָל זִיע סְגִיא דְמִשְׁפָּחִין וְאֶמְרִין :

בְּרוּךְ יְקָרָא דְיֵי מֵאַתְר בֵּית שְׁכִינְתָּהּ :

בעל תפילה וקהל שמו"ט טו: יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֵלָם וָעַד :

קהל אומרים בלחש יי מְלֻכוּתָּהּ (קָאם) לְעֵלָם וּלְעֲלָמי עֲלָמיָא : ד"כ ט' כט: יְהוָה אֱלֹהֵי
 אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ שְׁמֵרָהּ זֹאת לְעוֹלָם לְיַצֵּר מַחְשָׁבוֹת לְבָב עַמְּךָ וְהַבֵּן
 לְבָבָם אֱלֹהֵיךָ : תכלים טח: וְהוּא רַחוּם | יִכְפֹּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְהַרְפָּה לְהַשִּׁיב אִפּוֹ וְלֹא
 יִעִיר כָּל־חַמְתּוֹ : פו: כ כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסֵלַח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קְרָאֵיךָ :
 קיט: קמז צְדִקְתֶּךָ צְדִק לְעוֹלָם וְתוֹרָתֶךָ אֱמֶת : מיכ"ג ז: תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם
 אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיְמֵי קֶדֶם : תכלים סח: בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם | יוֹם יַעֲמֵם לָנוּ הָאֵל
 יִשׁוּעָתָנוּ סֵלָה : מו: ח יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁגָּב־לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה : פד: יג יְהוָה
 צְבָאוֹת אֲשֶׁר־יְאָדָם בְּיַמֵּי בְּרַחֲמֵי בְּרֹךְ : כ"י יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַפְּלֵךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם־קְרָאֵנוּ : בְּרוּךְ
 הוּא אֱלֹהֵינוּ שְׁפָרְאֵנוּ לְכְבוֹדוֹ . וְהַבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים . וְנָתַן לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת . וְחַיֵּי
 עוֹלָם נִמְעַ בְּתוֹכָנוּ . הוּא יִפְתַּח לָבָנוּ בְּתוֹרָתוֹ . וְיִשֵּׁם בְּלָבָנוּ אֲהַבְתּוֹ וְיִרְאֵתוֹ
 וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ וְלַעֲבֹדוֹ בְּלֵב שָׁלֵם . לְמַעַן לֹא נִינַע לְרִיק . וְלֹא נִלְד לְבַהֲלָהּ :

הגמ"י בשם העיטור: "ושמעתי שנכון להסירם בשעה שאומר 'יהי רצון מלפניך ... שנשמור חקך...'; משום שהיא דבני מערבא שהיו מברכים על חליצת תפילין אקב"ו לשמור חוקיו, ואע"ג דסבירא לן שאין לברך על חליצתן כמו שיתבאר בסל"כ ט, מ"מ כיון דבהא מילתא ליכא ברכה שייך למעבד רמו לסברת בני מערבא".

There are different מנהגים as to when one removes ones טלית and תפלין on weekdays. The מהר"ל removed his טלית and תפלין after עלינו, while רב שמשון רפאל הירש would after the קדיש (כמנהג המבורג) עלינו קדיש.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו . שנשמור חקיך בעולם הזה . ונזכה ונצחה ונראה ונירש מוכה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העולם הבא: לייג למען יזמרך כבוד ולא ידם יהוה אלהי לעולם אודך: ירמייכ יז: פרך הגבר אשר יבטח ביהוה ויהיה יהוה מבטחו: ישעיה כז: בטחו ביהוה עדיעד פי ביה יהוה צור עולמים: תהלים טיא: ויבטחו בך יודעי שמך פי לא עזבת דרשך יהוה: ישעיה מז:כא יהוה חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

ש"ץ כורע יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמין) . בעלמא דברא ברעותיה .

וימליך מלכותה . בחייכון וביומיכון . ובחיי דכל בית ישראל . בעגלא ובזמן קריב:

ואמרו ש"ץ כורע אמין: (קהל אמין)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים 'תברך'

ש"ץ כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרם ויתנשא .

ויתתדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא ש"ץ כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) .

לעלא מכל ברכתא ושירתא תשפחתא ונחמתא

דאמירן בעלמא: ש"ץ כורע ואמרו אמין: (קהל אמין)

ביום שאומרים מוסף אומר הבעל תפילה רק חצי קדיש

ואחריו מתפללים תפלת מוסף של ראש חודש (עמ' 253) או מוסף של רגלים (עמ' 259):

(אין חולצין התפילין לפני מוסף ראש חודש אלא מניחים אותם לכל התפילה!)

קהל: קבל ברחמים וברצון את תפלתינו:

תתקבל צלותהון ובעותהון דכל ישראל קדם אבוהון די בשמיא: ואמרו אמין: (קהל אמין)

תהלים קיג: קהל: יהי שם יהוה מברך מעתה ועד עולם:

יהא שלמא רבא מן שמיא . וחיים עלינו ועל כל ישראל: ואמרו אמין: (קהל אמין)

קכא: קהל: עזרי מעם יהוה עשה שמים וארץ:

עשה שלום במדומיו . הוא יעשה שלום עלינו . ועל כל ישראל: ואמרו אמין: (קהל אמין)

כשיש מילה בבית הכנסת (עמ' 310) מדלגין את 'עלינו' ומלים בסוף התפילה ואחר כך אומרים 'עלינו'

עלינו is only recited just before leaving the synagogue.

Therefore, it is postponed in case of מילה ברית.

עלינו לשבח לאדון הכל . לתת גדלה ליוצר בראשית . שלא עשנו כגווי הארצות . ולא שמנו כמשפחות האדמה: שלא שם חלקנו בהם . וגרלנו בכל המונם: שהם משתחווים להבל וריק . ישעיהו מה:ב ומתפללים אל-אל לא יושיע: ואנחנו פורעים ומשתחווים ומודים . לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: שהוא נא:יג נומה שמים ויסד ארץ . ומושב יקרו בשמים ממעל . ושכינת עזו בגבהי מרומים: הוא אלהינו . אין עוד . אמת מלבנו . אפם זולתו . בכתוב בתורתו: 37 ד:לט וידעת היום והשבת אל-לכבוד כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:

על כן נקנה לה יי אלהינו לראות מהרה בתפארת עזה . להעביר גלולים מן הארץ . והאלילים פרות ופרתון . לתקן עולם במלכות שדי: וכל בני בשר יקראו בשמך . להפנות אליך כל רשעי ארץ: יכירו וידעו כל יושבי תבל . כי לה תברע כל בך . תשבע כל לשון: לפניך יי אלהינו יכרעו ויפולו . ולכבוד שמך יקר יתנו: ויקבלו בלם | את על מלכותך . ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד: כי המלכות שלך היא . ולעולמי עד תמלוך בכבוד:

לפי המנהג הקודם באשכנז לא אמרו כלל פסוקים אחר עלינו:

(עייין במחזור וימרי סי' צט, ספר הרוקה סו"ס שכד, החות יאיר בספר 'מקור חיים' סי' נה, סעי' ב)

א"א קדיש כלל אחר 'עלינו' וכ"ה במחזור וימרי, רוקח וטור (סימן קל"ג ועי"ש בד"מ) - אין לומר קדיש

(שאמר בכתוב בתורתך ונאמר אף על פי כן, הוא אמר ש) גם לדעת הארז"ל אחר 'עלינו'

(כך כתב הבן איש חי שו"ת רב פעלים ח"ד, אור"ח, סי' ז).

שיר של יום

אומרים שיר של יום אפילו ביום טוב ובימים נוראים.

אין לומר מזמור פלוני של יום טוב 'היום ... בשבת', אך לא נמנעים מאמירת המילים 'הלויים היו אומרים במקדש':

The reason we do not recite the מזמור specifically designated for each day of טוב, is because its recital is a mere זכר למקדש. Therefore, since the קרבן מוסף had a different accompanying (מגן. מוסף. מוסף) מזמור, we need not be particular, either on the exact מזמור, or on reciting it before מוסף (אברהם סימן קל"ב ס"ק ד')

נוהגים לומר בכל יום השיר שהיו הלויים אומרים במקדש ואחריו אומרים קדיש יתום (נאמר רק אם יש יותר מאבל אחד). (חוץ מתשעה באב שאין אומרים שיר של יום ושיר מזמור לאסוף עד סוף תפלת מנחה).

היום ראשון בשבת שבו היו הלויים אומרים במקדש:

כד לְדוֹד מְזוֹמָר לְיְהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאֵה תִבְל וַיִּשְׁבִּי בָהּ: כִּי־הוּא עַל־יָמִים יִסְדָּה וְעַל־נְהוּרוֹת יִכּוֹנְנֶנָּה: מִי יַעֲלֶה בְּהַר יְהוָה וּמִי־יָקוּם בְּמִקְוֹם קִדְשׁוֹ: נָקִי כַפַּיִם וּבָר לֵבב אֲשֶׁר לֹא־נִשְׂא לִשְׂוֹא נִפְשִׁי (כתיב נפשו) וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה: יֵשׂא בְרָכָה מֵאֵת יְהוָה וְצַדִּיקָה מֵאֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: זֶה דוֹר הִרְשֵׁוּ מִבְּקִשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֵלָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים | רְאִישֵׁיכֶם וְהִנְשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹאוּ מִלֶּךְ הַכְּבוֹד: מִי זֶה מִלֶּךְ הַכְּבוֹד יְהוָה עֲזוּז וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים | רְאִישֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹאוּ מִלֶּךְ הַכְּבוֹד: מִי הוּא זֶה מִלֶּךְ הַכְּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מִלֶּךְ הַכְּבוֹד סֵלָה: קדיש יתום (עמ' 74)

היום שני בשבת שבו היו הלויים אומרים במקדש:

מח שִׁיר מְזוֹמָר לְבְנֵי־קָרַח: גְּדוֹל יְהוָה וּמְהַלֵּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הִרְ־קִדְשׁוֹ: יִפֶּה נוֹף מְשׁוּשׁ כָּל־הָאָרֶץ הִרְ־צִיּוֹן יִרְבְּתִי צַפּוֹן קְרִיֹת מִלֶּךְ רַב: אֱלֹהִים בְּאַרְמְנוֹתֶיהָ נוֹדַע לְמִשְׁגָּב: כִּי־הִנֵּה הַפְּלִכִים נִזְעָרוּ עֲבָרוּ יַחְדוּ: תִּפְּחֶה רְאוּ כִּן תִּמְהוּ נִבְהִלוּ נַחֲפָזוּ: רְעֵדָה אַחֲזוֹתֶם שֶׁם חֵיל פִּיּוֹלָדָה: בְּרוּחַ קִדְּיִם תִּשְׁפֹּר אֲנִיּוֹת תִּרְשִׁישׁ: כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ | כִּן רְאִינוּ בְּעִיר יְהוּדָה־צְבָאוֹת בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהִים יִכּוֹנְנֶנָּה עַד־עוֹלָם סֵלָה: דְּמִינוּ אֱלֹהִים חֲסִידָךְ בְּקִרְבֵּי הַיְכָלְךָ: בְּשִׁמְךָ אֱלֹהִים כִּן תִּתְהַלְתֶּךָ עַל־קְצוֹי־אָרֶץ צֹדֵק מְלֹאָה יִמְיָנְךָ: יִשְׂמַח | הִרְ־צִיּוֹן תִּגְלַנָּה בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ: סִבּוּ צִיּוֹן וְהַקְיִפוּהָ סִפְרוּ מִגְדְּלֶיהָ: שִׁיתוּ לְבָבְכֶם | לְחִילָהּ פִּסְגּוֹ אַרְמְנוֹתֶיהָ לְמַעַן תִּסְפְּרוּ לְדוֹר אַחֲרוֹן: כִּי זֶה | אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ עוֹלָם וָעַד הוּא יִנְהַגְנוּ עַל־מוֹת: קדיש יתום (עמ' 74)

היום שלישי בשבת שבו היו הלויים אומרים במקדש:
 39 מזמור לאסה אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט: עד-מתי
 תשפטו-עול ופני רשעים תשא-סלה: שפטו-דל ויתום עני ורש הצדיקו:
 פלטו-דל ואביון מיד רשעים הצילו: לא ידעו | ולא יבינו כחשכה ותחלכו יפוטו
 כל-מוסרי ארץ: אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם: אכן כאדם תמותון
 ובאחד השרים תפלו: קומה אלהים שפטה הארץ כי-אתה תנחל בכל-הגוים:

קדיש יתום (עמ' 74)

היום רביעי בשבת שבו היו הלויים אומרים במקדש:
 75 אל-נקמות יהוה אל נקמות הופיע: הנשא שפט הארץ השב גמול על-גאים:
 עד-מתי רשעים | יהוה עד-מתי רשעים יעלו: יפיעו ידברו עתק ותאמרו
 כל-פעלי און: עמך יהוה ידבאו ונחלתך יענו: אלמנה וגר יהרגו ויתומים ירצחו:
 ויאמרו לא יראה-יה ולא יבין אלהי יעקב: בינו בערים פגעם וכסילים מתי
 תשקילו: הנטע און הלא ישמע אס-יצר עין הלא יביט: היסר גוים הלא יזכית
 המלמד אדם דעת: יהוה ידע מחשבות אדם כי חמה הבל: אשרי הגבר
 אשר-תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו: להשקיט לו מימי רע עד-יפרה לרשע שחת:
 כי | לא-יטש יהוה עמו ונחלתו לא יעזב: כי-עד-צדק ישוב משפט ואחריו
 כל-ישרי-לב: מירקום לי עם-מרעים מירי-צב לי עם-פעלי און: לולי יהוה
 עזרתה לי במעט | שכנה דומה נפשי: אס-אמרתי מטה רגלי חסדך יהוה יסעדני:
 ברב שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו נפשי: היחברך בפא הוות יצר עמל
 על-חק: יגודו על-נפש צדיק ודם נקי ירשעו: ויהי יהוה לי למשגב ואלהי לצור
 מחסי: וישב עליהם | את-אונם וברעתם יצמיתם יצמיתם יהוה אלהינו:

Later generations added the first three פסוקים from מזמור צ"ה. The דברי קהלת (pg. 54 א' 54) deals with this subject at length, and claims that only one additional פסוק need be said.

לבו נרננה ליהוה נריעה לצור ישענו:
 נקדמה פניו בתודה בזמרות נריע לו: כי אל גדול יהוה ומלך גדול על-כל-אלהים:

קדיש יתום (עמ' 74)

היום חמישי בשבת שבו היו הלויים אומרים במקדש:

כא למנצח | על-הגתית לאסף: הרנינו לאלהים עוינו הריעו לאלהי יעקב:
 שארזמרה ותגדתה כגור נעים עם-נבל: תקעו בחדש שופר בפסח ליום חגנו: כי
 חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב: עדות | ביהוסף שמו בצאתו על-ארץ
 מצרים שפת לא-ידעתי אשמע: הסירותי מפבל שבמו בפיו מדוד תעברנה: בצרה
 קראת ואחלצך אענך בסתר רעם אכתנך על-מי מריבה סלה: שמע עמי ואעידה
 בך ישראל אסתשמע-לי: לא-יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר: אנכי |
 יהוה אלהיך המעלה מארץ מצרים הרחב-פיה ואמלאהו: ולא-שמע עמי לקולי
 וישראל לא-אבה לי: ואשלחתי בשרירות לבם ילכו במועצותיהם: לו עמי שמע
 לי ישראל בדרבי יחלכו: במעט אויביהם אכניע ועל-צריהם אשיב ידי: משנאי
 יהוה יבחשו-לו ויהי עתם לעולם: ויאכיליהו מחלב חטה ומצור - דבש אשביעך:

קדיש יתום (עמ' 74)

היום ששי בשבת שבו היו הלויים אומרים במקדש:

כב יהוה מלך גאות לבש לבש יהוה עז התאזר אף-תפון תכל בל-תמוט: נכון
 בסאך מאז מעולם אתה: נשאו נהרות | יהוה נשאו נהרות קולם ישאו נהרות
 דבנם: מקלות | מים רבים אדירים משפריים אדיר פפרום יהוה: עדתיך | נאמנו
 מאד לביתך נאוה-קדש יהוה לארך ימים:

קדיש יתום (עמ' 74)

נוהגים בהרבה קהילות, גם בק"ק פפד"מ, לומר בכל יום אחר שיר של יום מזמור פ"ג,

ומנהג הרבה קהילות שאין לאמרו בימים שאין אומרים תחנון. ובכל מקום א"א אותו בבית אבל.

נוהגים בהרבה קהילות, גם בק"ק פפד"מ, לומר בכל יום אחר שיר של יום מזמור פ"ג, ומנהג הרבה קהילות שאין לאמרו בימים שאין אומרים תחנון. ובכל מקום א"א אותו בבית אבל. *שיר של יום* has been recited since the end of the Geonic period (a few hundred years before the introduction of the *שיר של יום*). Its first appearance in *אשכנז* was in the מחזור ויטרי, most likely as a result of the צרות and גזירות that were imposed on *עם ישראל* at the time. Since one may not say numerous קדישים, a קדיש is recited at the end of the (מוסף) שחרית. According to מנהג, there is an opportunity for a קדיש both after the *שיר של יום* and *שיר מזמור לאסף*, only if said by two different אבלים. If there is a lone אבל - he says the קדיש following this מזמור.

פג שִׁיר מְזֻמָּר לְאַסָּה: אֱלֹהִים אֶל־דָּמִי לָךְ אֶל־תַּחֲרֹשׁ וְאֶל־תִּשְׁקַט אֵל: כִּי־הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יַהֲמִיזוּ וּמִשְׁנֵאֵיךָ נִשְׂאוּ רֹאשׁ: עַל־עַמֶּךָ יַעֲרִימוּ סוּד וַיִּתְנַעְצוּ עַל־צְפוּנֶיךָ: אָמְרוּ לָכֵן וּנְכַחֲדֶם מִגּוֹי וְלֹא־יִזְכָּר שֵׁם־יִשְׂרָאֵל עוֹד: כִּי נִוְעַצּוּ לָב יַחֲדוּ עֲלֶיךָ בְּרִית יִכְרְתוּ: אֶהְלִי אֲדוּם וַיִּשְׁמַעְאֲלִים מוֹאֵב וְהַגְרִים: גָּבַל וְעַמּוֹן וְעַמְלֶק פְּלִשְׁתַּי עַם־יִשְׁבֵי צוּר: גַּם־אֲשׁוּר נִלְוָה עִמָּם הָיָה זְרוּעַ לְבְנֵי־לֹזַם סֶלְהָ: עֲשֵׂה־לָהֶם כַּמְדוּן כַּסִּסְרָא כִּיבִין בְּנַחַל קִישׁוֹן: נִשְׁמְדוּ בְּעֵין דָּאֵר הָיָה זְמַן לְאַדְמָה: שִׁיתְמוּ גְדִיבְמוּ בְּעַרְב וּבְזֹאֵב וּבְזֹכָח וּבְצִלְמַנְעַן כָּל־נְסִיכְמוּ: אֲשֶׁר אָמְרוּ נִירֶשָׁה לָנוּ אֵת נְאוֹת אֱלֹהִים: אֱלֹהֵי שִׁיתְמוּ כַּנְּלָלָל כְּכֹשׁ לְפָנֵי־רוּחַ: כְּאֵשׁ תִּבְעַר־יָעַר וּבְלַהֲכָה תִלְתַּט הָרִים: בֵּן תִּרְדָּפֶם בַּסַּעֲרָךְ וּבַסּוּפֶתֶךָ תִּבְהַלֵּם: מִלֹּא פָנִיהֶם קָלוּן וַיִּבְקְשׂוּ שְׂמֶךָ יְהוָה: יבִּשׂוּ וַיִּבְהַלּוּ עַד־עַד וַיַּחֲפְרוּ וַיִּאֲבְדוּ: וַיִּדְעוּ כִּי־אַתָּה שְׂמֶךָ יְהוָה לְבַדְּךָ עֲלִיזוֹן עַל־כָּל־הָאָרֶץ:

יתום (קטן) כורע. יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן). בעלמא דברא ברעותיה.

וימליך מלכותיה. בתיבון וביומיבון. ובחיי דכל בית ישראל. בעגלא ובזמן קריב:

ואמרו יתום (קטן) כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיה ובנשימה אחרת מוסיפים "יתברך

יתום (קטן) כורע. יתברך וישתבח ויתפאר ויתרמם ויתנשא. ויתחדר ויתעלה ויתהלל שמייה

דקדשא יתום (קטן) כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו).

לעלא מכל ברכתא ושירתא תשפחתא ונחמתא.

דאמרון בעלמא: יתום (קטן) כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

יהא שלמא רבא מן שמיא. וחיים עלינו ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)

עשה שלום במרומו. הוא יעשה שלום עלינו. ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)

No additional מזמורים (i.e. ראש חודש - נפשי - רבכי or תנוכה - הנכת - שיר חנכת - תפילה

are to be included within הציבור התפילה.

לעולם אין אומרים 'ברכו' בתרא אחר התפילה, מפני שאין ברכה אחריה.

בכל יום מראש חודש אלול (חוץ משבת ויש אומרים גם אחר תפלת ערבית למוצאי שבת) תוקעים ג' פעמים תשר"ת, הן אחר תפילת שחרית והן אחר תפלת ערבית, ומפסיקים לתקוע ג' ימים לפני ראש השנה.

- תקיעה. תחילת התקיעה בצליל רגיל, ומיד יורד התוקע לצליל נמוך יותר ותיכף עולה חזרה לצליל הראשון וממשיך בו עד סוף התקיעה.
- שברים. שלושה קולות מחוברים עולים ויורדים.
- תרועה. תשעה קולות מחוברים ורועדים (שלא כמורגל אצל בני מזרח אירופה לתוקעים קולות מופסקים).

אין לומר מזמור 'לדוד ד' אורי וישע' אחרי התפלות, כי הוא מנהג חסידים והוי יוהרה.

מיד אחר התפילה מתקיים שיעור קצר בבית הכנסת, בו לומדים משנה או הלכה. אחר כל שיעור או דרשה אומרים קדיש דרבנן (עמ' 329). אחר שיעור בהלכה ושמעתתא יש המקדימין לומר 'רבי הנניא בן עקשיא אמר רצה וכו'.' אחר דרשה באגדתא לא הצריכו אמירה זו.

In the recital of לְדוֹד מִכְתָּם is a late קבלה, in order for an אבל to recite תוֹם. There is no need to insist on a specific מזמור, therefore, when a בית אבל recites a different מזמור one should recite that מזמור.

מנהג אשכנז: בבית אבל בסוף שחרית וערבית

אומרים מזמור טז, גם בימים שאומרים בהם תחנון, ולא נהגו לומר את מזמור מט:

טז מִכְתָּם לְדוֹד שְׁמַרְנִי אֵל כִּי חֲסִיתִי בָךְ: אִמְרַתְּ לַיהוָה אֲדַנֶּה אֶתְּךָ מוֹכְבִּי בְּלִעְלִיךָ: לְקְרוֹשִׁים אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ הַמָּה וְאֲדִירִי כָל־חַפְצֵי־בָם: יִדְבּוּ עֲצָבוֹתָם אַחַר מָחָר בְּלִאֲסִיף נִסְפֵיהֶם מָדָם וּבִלְאִשָּׁא אֶת־שְׁמוֹתֶם עַל־שִׁפְתַי: יְהוֹה מִנַּת חֲלָקִי וְכוּסִי אֶתְּךָ תוֹמִיךָ גּוֹרְלִי: חֲבָלִים נִפְלְוִה לִי בְנַעֲיָמִים אֶת־נַחֲלַת שְׁפָרָה עָלַי: אֲבַרְךָ אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲצֵנִי אֶף לַיְלֹת יִסְרוּנִי כְלִיֹּתַי: שְׁוִיתִי יְהוָה לְנִגְדֵי תְמִיד כִּי מִיְמִינִי כָל־אֲמוֹת: לָכֵן | שָׁמַח לְבִי וַיִּגַּל כְּבוֹדִי אֶת־בְּשׂוּרֵי יִשְׁכָּן לְבִטְחָה: כִּי | לֹא תִעָזֵב נַפְשִׁי לְשִׂאִיל לֹא־תִתֵּן חֲסִידְךָ לְרֵאוֹת שְׁחַת: תוֹדִיעֵנִי אֲרַח חַיִּים שְׁבַע שְׁמַחוֹת אֶת־פְּנֵיךָ נַעֲיָמוֹת בְּיַמִּינְךָ נִצַּח: קדיש יתום (עמ' 76)

מנהג פולין: בבית אבל מוסיפים בשחרית ובערבית מזמור זה, ביום שיש בו תחנון

(ביום שאין בו תחנון אומרים מכתם לדוד):

מט לְמַנְצַח לְבָנֵי־קִרְחָה מְזֻמָּר: שְׁמַעוּ־נָא אֶת כָּל־הַעַמִּים הָאֵלֵינוּ כָּל־יֹשְׁבֵי הַלָּד: גַּם־בָּנֵי אָדָם גַּם־בְּנֵי־אִישׁ יָחַד עֲשִׂיר וְאֶבְיוֹן: כִּי יִדְבַר חֲכָמוֹת וְהִגִּית לְבִי תְבוּנוֹת: אִמְרָה לְמַשָּׁל אֲזַנִּי אֶפְתַּח כְּבָנוֹר חִידָתִי: לְמָה אִירָא בְּיַמִּי רַע עֲזוֹן עַקְבֵי יוֹסֵפִי: הַפְּתַח־עַל־חֵילִם וּבְרוּב עֲשָׂרָם יִתְהַלְלוּ: אֵח לֹא־פָדָה יִפְדָּה אִישׁ לֹא־יִתֵּן לְאֱלֹהִים כְּפָרוֹ: וַיִּקַּר פְּדִיּוֹן נַפְשָׁם וְחָדַל לְעוֹלָם: וַיַּחֲרֵ־עוֹד לְנִצַּח לֹא יִרְאֶה הַשְּׁחַת: כִּי יִרְאֶה | חֲכָמִים יָמוּתוּ יָחַד כְּסִיל וּבָעַר יֵאבְדוּ וְעָזְבוּ לְאַחֲרִים חֵילִם: קִרְבָּם בְּתִימוֹ | לְעוֹלָם מִשְׁכָּנְתֶּם לְדוֹר וָדוֹר קָרְאוּ בְשִׁמוֹתֶם עָלֵי אֲדָמוֹת: וְאָדָם בִּיקַר כָּל־יִלְוִן נִמְשָׁל כְּפִהֲמוֹת נְדָמוֹ: זֶה דְרָבָם כְּסִיל לְמוֹ וְאַחֲרֵיהֶם | בְּפִיהֶם יִרְצוּ סֵלָה: כִּצְאֵן | לְשִׂאִיל שְׁתוֹ מוֹת יִרְעַם וַיִּרְדּוּ כָּם יִשְׂרָאֵל | לְפָקֵד וְצוּרָם לְבָלוֹת שִׂאִיל מִזְבֵּל לוֹ: אֶת־אֱלֹהִים יִפְדֶּה־נַפְשִׁי מִיַּד־שִׂאִיל כִּי יִקְחֵנִי סֵלָה: אֶל־תִּירָא כִּי־יַעֲשֶׂר אִישׁ כִּי־יִרְפָּה כְּבוֹד בֵּיתוֹ: כִּי־לֹא בָמוֹתָו יִקַּח הַכֹּל לֹא־יִרְדַּ אַחֲרָיו כְּבוֹדוֹ: כִּי־נַפְשׁוֹ בְּחַיּוֹ יִבְרַךְ וַיִּוֹדֶךָ כִּי־תִיטִיב לָךְ: תָּבוֹא עַד־דְּדוֹר אֲבוֹתָיו עַד־נִצַּח לֹא יִרְאוּ־אוֹר: אָדָם בִּיקַר וְלֹא יִבִּין נִמְשָׁל כְּפִהֲמוֹת נְדָמוֹ: קדיש יתום (עמ' 76)

is for the תפילה to wear both טלית and jacket for all daily. If one is in a non-אשכנזי synagogue and there is a רב, one should ask him beforehand and follow his פסק. If the רב says one should wear either a טלית or a jacket, it is better to wear a טלית which covers fully, and makes one appear as a בעל תפילה. An אבל or one who has יאהרציט wears a טלית for all תפילות, whether בעל תפילה or not, even when not reciting קדיש (for example at מנחה, or there are other אבלים and there is no קדיש for the אבל to say by himself). The אבל wears a טלית with a שחורה, just as he changes his place for the תפילות, to make his אבלות known.

מקפידים על לבוש מכובד בתפילה. מתפללים בבגד עליון ובכובע על הראש.
גם נערים חובשים כובע כלשהו. ולא כיפה גרידא

A hat has always been considered an important piece of traditional clothing. Both a כהן גדול and a דיין wore hats to serve in the בית המקדש. In German קהילות this was strictly adhered to, therefore, not to wear a hat is disrespectful. One wears a hat and jacket for all daily תפילות, whether one is orening or ביחידות.

אותם בני הישובים שהולכים לבית הכנסת מסירים תכף הכובע ועומדים רק בכיסוי המצנפת, לא שפרי עבדי, לא די שאין להם סודר כיסוי ראש גדול (אלא שמסירים גם הכובע מראשיהם, אבל מוטב שיניחו הכובע בראשיהם כי בכיסוי ראש יש מורא שמים יותר) [קיצור של"ה] ורוב המן עם בפרט הישובים נוהגים כמה קלות ראש, לא היו מתעטפים בטלית והיו עומדים בכיפה. אוי להם מיום הדין [מקור חיים (חות יאיר)]

תפלת מנחה.

(גר"א not the מגן אברהם) according to the שקיעה, לכתחילה, was orened after מנחה.

The reason being, זמן מנחה is דרבנן (and the rule is לקולה).

אם יש אבל שהוא ש"ץ, מתפלל לפני העמוד, אבל לא עובר בכל התפילות בימים שאין נפילת אפים, שבהם אינו משמש ש"ץ אפילו בתפילת מנחה וערבית (בעשי"ת [לפי שהדין מתוח נגדו]. בחו"מ, בראש חודש, בימי חנוכה, בט"ו בשבט, בימי פורים, כל חודש ניסן, בל"ג בעומר, בט"ו באב)

טלית משום כבוד הציבור, הוא עיטוף טלית של העושים 'מצוה' בפני הציבור, בעל קריאה, אומרי קדיש יתום, העולים לתורה ושאר עוסקי מצוה. עיטוף זה אינו תלוי בזמן ציצית ולא בתפילת שחרית. טלית היא לבושו המובהק של ש"ץ, כפי למדנו הפוסקים מדברי חז"ל. הם הסבירו שהעיטוף הזה צורך הוא גם משום כבוד השכינה והתעוררות אימה ויראה. את יפיה של טלית כדי לעבוד את ד' בבגד מפואר כעין עבודת הכהן גדול בבית המקדש. כן נהגו עד הדורות האחרונים בליטא, ארצות מרכז אירופה ואשכנז. בכמה עדות חסידיות בטל מנהג עיטוף טלית במנחה וערבית.

The מנחה is derived from: דף יז: מסכת ראש השנה דף יז: "מלמד שנתעמף הקב"ה בשליח ציבור", states "אוי"ח ס' ח' ס' ק' ב' שו"ע in מגן אברהם, ערבית and מנחה, שחרית with distinction made between נתעטף is תפילה. The "דב"ל עובר לפני התיבה צריך להתעמף בדאמרי מלמד שנתעמף הקב"ה בש"ץ" states "אוי"ח ס' ח' ס' ק' ב' שו"ע, "דודאי בלא עמיפה דונס טלית at night, writes עמיפה. The "דב"ל עובר לפני התיבה צריך להתעמף, או"ח ס' ז' ס' יח' ערוך השלחן. כלל א"א משום כבוד השכינה" writes "אוי"ח ס' יח' ס' ק' ה, משנה ברורה. בציצית".

בעל תפילה ישב במקומו בלי טלית 'אשרי יושבי' עד 'סלה' בניגון חול:

פד:כ אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְלְלוּךָ סֵלָה:

קמד:טו אֲשֶׁרִי הָעַם שָׁכְבָה לוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁיחֹה אֱלֹהָיו:

קמכ תהלה לדוד ארוממך אלותי המלך ואברכה שמך לעולם ועד: בכל-יום |
 אברכה ואהללה שמך לעולם ועד: גדול יהוה ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר:
 דוד לדוד ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו: הדר כבוד הודך ודברי נפלאתיך
 אשיחה: נעונו נוראתיך יאמרו וגדולתך אספרנה: זכר רב-טובך יביעו וצדקתך
 ירננו: חנון ורחום יהוה ארך אפים וגדל-חסד: טוב-יהוה לכל ורחמיו
 על-כל-מעשיו: יודוך יהוה כל-מעשיך וחסדיך יברכוכה: כבוד מלכותך יאמרו
 וגבורתך ידברו: להודיע | לבני האדם גבורתו וכבוד הדר מלכותו:
 מלכותך מלכות כל-עלמים וממשלתך בכל-דוד ודר: סומך יהוה לכל-הנפלים
 וזוהר לכל-הפופים: עיני-כל אליך ישברו ואתה נותן-להם | את-אכלם בעתו:
 בעל תפילה מרים קולו בנעימה בפסוק פותח את-ידך ומשביע לכל-חי רצון: צדיק יהוה
 בכל-דרכיו וחסיד בכל-מעשיו: קרוב יהוה לכל-קראיו לכל אשר יקראהו באמת:
 רצון יראיו יעשה ואת-שועתם ישמע ויושיעם: שומר יהוה את-כל-אהביו ואת
 כל-הרשעים ישמיד: תהלת יהוה ידבר פי ויברך כל-בשר שם קדשו לעולם ועד:

בחול החזן או היאהרציים העולה מתעטף בטלית המונחת בתבה ואומר

שם קטו, יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד-עולם הללויה:

ש"ץ כורע ויתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן) . בעלמא דברא ברעיותה . וימליך מלכותה .

בתויכון וביומיון . ובחיי דכל בית ישראל . בעגלא ובזמן קריב: ואמרו ש"ץ כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים 'תברך'

ש"ץ כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרם ויתנשא .

ויתתדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא ש"ץ כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) .

לעלא מכל ברבא ושירתא תשפחתא ונחמתא . דאמרון בעלמא: ש"ץ כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

הוצאת ספר התורה קריאתה וברכותיה

העולים לתורה וכל עושי מצוה לצורך הקריאה בתורה מתעטפים במלית, והם בעלי הוצאה והכנסה, הגבהה וגלילה, בעל סגן, נושאי ספר תורה שני או שלישי, וכמוהם פותחי ארון הקודש ל'אבינו מלכנו' וכיוצא באלה.

3מזכר י:לכ ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה | יהוה ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך:

ישעיהו 3:ג כי מציון תצא תורה ודבר יהוה מירושלם:

ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדשתו:

הבעל תפילה אומר בנעימה:

תכלים לד:7 גְּדִלוֹ לַיהוָה אֱתֵי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ - יְהוָה:

ד"כ ח' כט:יא לך יהוה הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כר כל בשמים ובארץ

לך יהוה הממלכה והמתנשא לכל | לראש: תכלים לד:טו רוממו יהוה אלהינו והשתחוה

להדם רגליו קדוש הוא: ט:ט רוממו יהוה אלהינו והשתחוה לתר קדשו כר קדוש

יהוה אלהינו:

אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים. ויזכור ברית איתנים. ויציל נפשותינו מן השעות הרעות. ויגער ביצר הרע מן הנשואים. ויהן עלינו לפלימת עולמים.

וימלא משאלותינו במדה טובה ישועה ורחמים:

בהגיע הבעל תפילה אל הבימה מניח הספר תורה על השולחן וממשיך בלי הפסק:

ותגלה ותראה מלכותו עלינו בזמן קרוב. ויהן פלגתנו ופלימת עמו בית ישראל

לחן ולחסד ולרחמים ולרצון: ונאמר אמן (קהל אמן): הכל הבו גדל לאלהינו. ותנו

כבוד לתורה: פהן קרב. יעמד ר' פלוני בר' פלוני הפהן ברוך שנתן תורה לעמו

ישראל בקדשתו: תכלים יט:ח-ט תורת יהוה תמימה משיבת נפש עדות יהוה נאמנה

מחבימת פתי: פקודי יהוה ישרים משמחי לב מצות יהוה ברה מאירת עינים:

כט:יא יהוה עז | לעמו יתן יהוה | יברך את עמו בשלום: יח:לא אמרת יהוה צרופה

מגן הוא לכל | החוסים בו:

קהל ובעל תפילה יחדיו: דצכיס ד:7 ואתם הדבקים ביהוה אלהיכם חיים כלכם היום:

המברך אומר ברכו את יי המברך:

קהל עונה והמברך יחד עמם: ברוך יי המברך. לעולם ועד:

המברך ממשיך:

ברוך אתה יי ברוך הוא וברוך שמו אלהינו מלך העולם. אשר בחר בנו מכל העמים.

ונתן לנו את תורתו: ברוך אתה יי ברוך הוא וברוך שמו נותן התורה: אמן

ברוך אתה יי ברוך הוא וברוך שמו אלהינו מלך העולם. אשר נתן לנו תורת אמת.

וחיי עולם נטע בתוכנו: ברוך אתה יי ברוך הוא וברוך שמו נותן התורה: אמן

בתענית ציבור קוראים ג' אנשים בפרשת 'ויחל משה' (עמ' 358),
וישראל שהוא מפטיר קורא ההפטרה 'דרשו ד' בהמצאו' (עמ' 359).

מי שבירך לעולה לתורה

מברכים את כל עולי התורה ב'מי שבירך' גם בקריאת התורה של מנחה.

והקורא מברכו: **מִי שְׁבִירַךְ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרַךְ אֶת ר' פלוני בן ר' פלוני .**
אוֹתוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ . בְּעִבּוֹר שְׁעָלָה לְכַבּוֹד הַמָּקוֹם וְלְכַבּוֹד הַתּוֹרָה . בְּשֹׁכֵר זֶה
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵהוּ וְיִצְיָלֵהוּ מִכָּל צָרָה וְצוּקָה וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה
יָדָיו וְיִבְרַכֵּהוּ/(בעשרת ימי תשובה וְיִכְתְּבֵהוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים) **עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אַחִיו . וְנֹאמַר: אָמֵן .**

ואחר שבירכו הקורא ב'מי שבירך' ירד בדרך אחרת מזו שעלה בה.

כשמגביהין הס"ת מביטין נגד הכתב של ס"ת וכורעים מעט ואומרים:

דברים ד:מד וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: **וְכַג עַל-פִּי יְהוָה**
בְּיַד-מֹשֶׁה: **מִשְׁלֵי ג:יח עֵינֵי-חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר:** **ג:יח דְּרָכֶיךָ**
דְּרָכֵי-נַעַם וְכָל-נְתִיבוֹתֶיךָ שְׁלוֹם: **ג:טז אֶרֶץ יָמִים בְּיַמִּינָהּ בְּשִׂמְאוּלָּהּ עֶשֶׂר וְכְבוֹד:**
ישעיכ מ:כג יְהוָה חֲפִיץ לְמַעַן צַדִּיק וְיַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

בעוד שהוא כורך את המפה בספר תורה יאמר זה:

ד"כ ט' כט:יא-יג לָךְ יְהוָה הַגְּדִלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַח וְהַיְהוּד כִּי-כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לָךְ
יְהוָה הַמְּמַלְכָה וְהַמְתַּנְשֵׂא לְכָל | לְרֵאשׁ: וְהַעֲשֶׂר וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאֵתָה מוֹשֵׁל בְּכָל וּבְיַדְךָ פֶּתַח
וּגְבוּרָה וּבְיַדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לְכָל: וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהַלְלִים לְשֵׁם תְּפָאֶרְתְּךָ: יְהִי
רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי . שְׂתִגְדַּלְלוּ רַחֲמֶיךָ עַל מְדוּתֶיךָ . וְתִתְנַחֵג עַל בְּנֵיךָ בְּמִדַּת
מוֹבָד . וְתִבְנֶנּוּ לָהֶם לְפָנִים מְשׁוֹרֶת הַדִּין:

בתענית ציבור אחר שגמרו את גלילת ספר תורה מפטירין מ'דרשו ד' בהמצאו' (עמ' 359)

קודם קריאת ההפטרה יברך ברכה זו:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹבְדִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמְרִים
בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת
וְהַצִּדִּיק:

אחרי קריאת ההפטרה אומר המפטיר ברכות אלו:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . צוּר כָּל הָעוֹלָמִים . צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת . הָאֵל
הַנְּאֻמֵּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה . הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם . שְׂפָל דְּבַרְיוֹ אֵמַת וְצַדִּיק: נְאֻמֵּן אַתָּה הוּא יי
אֱלֹהֵינוּ . וְנְאֻמִּים דְּבַרְיֶךָ . וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבַרְיֶךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם . כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמֵּן
וְרַחֲמֵן אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי . הָאֵל הַנְּאֻמֵּן בְּכָל דְּבַרְיוֹ:
רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ . וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ . תִּנְקוּם נָקָם בְּמַהֲרָה
בְּיַמֵּינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יי מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עַבְדְּךָ . וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ . בְּמַהֲרָה
יָבֹא וְיִגַּל לְפָנֵינוּ . עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחַלוּ עוֹד אַחֲרֵינוּ | אֶת כְּבוֹדוֹ . כִּי בְּשֵׁם
קְדֻשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ . שְׁלֵא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי . מִגֵּן דָּוִד:

סדר הכנסת ספר התורה

הבעל תפילה נוטל את ספר התורה להוליכו מהבימה ולהחזירו לארון הקודש, ואומר:

קמח:יג-יד יְהַלְלוּ | אֶת־שֵׁם יְהוָה כִּי־נִשְׁנַב שְׁמוֹ - לְבָרוּ

קהל: הודו על־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: וְיִרְם קָרְן | לְעַמּוֹ תְהַלֵּה

לְכֹל־חֲסִידָיו לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל עִם קָרְבוֹ הַלְלוּיָהּ:

כִּי לְדוֹד מְזֻמָּר לְיְהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תִּבְל וְיִשְׁבֵי בָהּ: כִּי־הוּא עַל־יָמִים יִסְדָּה וְעַל־נְהוּת יִכּוֹנְנֶה: מִי יַעֲלֶה בְּחַר יְהוָה וּמִי־יָקוּם בְּמָקוֹם קִדְשׁוֹ: נְקִי כַפַּיִם וּבֶרֶ לְבָב אֲשֶׁר לֹא־נִשְׂא לְשׂוּא נִפְשׁוֹ וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה: יֵשֵׁא בְרַכָּה מֵאֵת יְהוָה וְצַדִּיקָה מֵאֵלֹהֵי יִשְׁעוֹ: זֶה דוֹר דָּרִישׁוֹ מִבְּקָשֵׁי פְנִיָּה יַעֲקֹב סֵלָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים | רְאִישֵׁיכֶם וְהִנְשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה עֲזִיז וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר מְלַחֶמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים | רְאִישֵׁיכֶם וְשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סֵלָה:

בהכנסת ספר התורה לארון הקודש אומרים:

3מ37 ילו ובגהה יאמר שובה יהוה רבבות אלפי ישראל: תכלים קל3:ח-י קומה יהוה למנוחתך אלה וארון עזך: פהניך ילפשו צדק וחסידיך ירננו: בעבור דוד עבדך אל־תשב פני משיחך: משלי 7:3 כִּי לָקַח מוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרַתִּי אֶל־תַּעֲזֹבוּ: גיח עין־חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר: גיח דרכיה דרכי־נעם וְכֹל־נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם: איכב כ:כא הַשִּׁיבֵנוּ יְהוָה | אֱלֹהֵינוּ וְנָשׁוּב חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקִדְמָה:

ש"ץ כורע יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן). בעלמא דברא ברעויתה.

וימליך מלכותה. בחיבון וביומיוכון. ובחיי דכל בית ישראל. בעגלא ובזמן

קריב: ואמרו ש"ץ כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים 'יתברך'

ש"ץ כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרמם ויתנשא. ויתחדר ויתעלה ויתהלל שמייה

דקודשא ש"ץ כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו). לעלא מכל ברכתא ושירתא

תשפחתא ונחמתא. דאמרון בעלמא: ש"ץ כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

תפלת מנחה לחול ולתענית ציבור.

Taking three steps backward before the עמידה, is done in preparation to go forward. The three steps forward should be immediately prior to the עמידה (ערבית and מנחה, מוסף) after קדיש.

According to our פוסקים, one does not recite קדושה [הוֹעָה] during שחרית מנחה if the hour is late, and the ציבור will miss בזמנו, תפילה בזמנו, one may say it in the following way; both the ש"ץ and the ציבור begin עשרה שמונה עשרה together and recites the entire קדושה (including נקדש), together with the ש"ץ. The ש"ץ and the ציבור say לדור ודור together then they complete the עשרה שמונה עשרה silently. By the way, the recitation of אתה קדוש and נוסח בבל was in ancient times and נוסח ארץ ישראל.

תכלים נא:טז אֲדָנִי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי אַבְרָהָם . אֱלֹהֵי יִצְחָק .
וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב . הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא . אֵל עֶלְיוֹן . גּוֹמֵל חַסְדִּים מְזוּבִים וְקָנָה
הַכֹּל . וְזוֹכֵר חַסְדֵי אֲבוֹת . וַיִּמְבִּיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם . לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

בעשרת ימי תשובה [אבל בחזרת הש"ץ אין הקהל אומר 'זכרנו לחיים']:

זָכַרְנוּ לְחַיִּים . מְלֶךְ חַפִּץ בַּחַיִּים . וְכַתְּבָנוּ בַּסֵּפֶר הַחַיִּים . לְמַעַן אֱלֹהִים חַיִּים:

בחזרת הש"ץ בבין המצרים [חוץ מערב שבת וערב ר"ח] יורד הניגון במילים 'מגן אברהם':

מְלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְגַן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדָנִי . מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה . רַב לְהוֹשִׁיעַ:

ממוסף של שמיני עצרת עד מוסף של יום א' של פסח אומרים:

מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם:

[בארץ ישראל בקיץ יש אומרים: מוריד הגל.]

מְכַלְכֵּל חַיִּים בַּחֶסֶד . מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים . סוֹמֵךְ נוֹפְלִים . וְרוֹפֵא חוֹלִים .
וּמְתִיר אֲסוּרִים . וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לַיִּשְׂרָאֵל עֲפָר: מִי כְמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת . וּמִי הוֹמָה
לְךָ . מְלֶךְ מְמִית וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה:

בעשרת ימי תשובה [אבל בחזרת הש"ץ אין הקהל אומר 'מי כמוד']:

מִי כְמוֹךָ אֵב הַרְחָמִים . זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

בחזרת הש"ץ בבין המצרים [חוץ מערב שבת וערב ר"ח] יורד הניגון במילים 'מחיה המתים':

וְנֶאֱמַן אַתָּה לְחַיּוֹת מֵתִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

הש"ץ אומר רק את המלים 'נקדש' עד 'ואמר' לעמתם ברוך יאמרו,
 'ובדברי קדשך כתוב לאמר', והקהל שותק במלים אלו:
 ש"ץ בלבד נקדש את שְׁמֶךָ בְּעוֹלָם . בְּשֵׁם שְׁמִקְדֵי־שֵׁימ.
 אוֹתוֹ בְּשָׁמֵי מְרוֹם . בְּכַתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ
 בבין המצרים [חוץ מערב שבת וערב ר"ח] יורד הניגון במילים
 ישטיח ו:ג וְקָרָא זֶה אֱלֹהֵי וְאָמַר

אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ
 קְדוֹשׁ . וְקְדוּשֵׁימ בְּכָל
 יוֹם יִתְלַלְלוּךָ סֵלָה: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי הָאֵל
 (בעש"ית: הַמְלִיךְ) הַקְדוֹשׁ:

קהל וש"ץ יחדיו קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

בבין המצרים [חוץ מערב שבת וערב ר"ח] יורד הניגון במילים לְעַמְתָּם בְּרוּךְ יאמרו:

קהל וש"ץ יחדיו יחזקאל ג:יג בְּרוּךְ בְּבוֹד־יְהוָה מִמְקוֹמוֹ:

ש"ץ וּבְדַבְרֵי קְדֻשָּׁךָ כְּתוּב לֵאמֹר:

קהל וש"ץ יחדיו תכלים קמוי: יִמְלֶךְ יְהוָה | לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדָר וְדָר הַלְלוּיָהּ:
 ש"ץ לְדוֹר וְדוֹר נְגִיד גְּדֻלָּךְ וְלִנְצַח נְצַחִים קְדֻשַׁתְךָ נְקֻדֵי־שֵׁי . וְשִׁבְחֶךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא
 יִמוּשׁ לְעוֹלָם וָעַד . כִּי אֵל מְלֶךְ גְּדוֹל וְקְדוֹשׁ אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל
 (בעש"ית: הַמְלִיךְ) הַקְדוֹשׁ:

כל העושה מצוה לצורך הקריאה בתורה בתענית ציבור מסיר הטלית אחרי קדושת חזרת הש"ץ

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת . וּמְלַמֵּד לְאִנּוּשׁ בִּינָה: וְחַנּוּן מֵאֲתֶיךָ בִּינָה דַעַת
 וְהַשְׁפִּיל: בְּרוּךְ אַתָּה יי חוֹנֵן הַדַּעַת:

הַשִּׁיבֵנו אָבִינוּ לְתוֹרַתְךָ . וְקַרְבָּנוּ מִלְּכָנוּ לְעִבּוֹדְתְךָ . וְהַחְזִירֵנוּ בְּתִשׁוּבָה
 שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יי הַרוֹצֵה בְּתִשׁוּבָה:

סֶלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ . מְחַל לָנוּ מִלְּכָנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ . כִּי מוֹחֵל וְסוֹלַח
 אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי חַנּוּן, הַמְרַבֵּה לְסִלּוּחַ:

רֵאָה בְּעֵינֵינוּ . וְרִיבָה רִיבָנוּ . וּגְאָלֵנוּ מִחַרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ . כִּי גּוֹאֵל חֲזַק
 אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

בתענית ציבור מוסיף הבעל תפילה כאן 'עננו':

עֲנֵנוּ יי עֲנֵנוּ . בְּיוֹם צוּם תַּעֲנִיתֵנוּ. כִּי בְּצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ: אֵל תַּפְּן אֵל רִשְׁעֵנוּ . וְאֵל
 תַּסְתַּר פְּנֵיךָ מִפָּנֵינוּ . וְאֵל תִּתְעַלֵּם מִתַּחַנְתָּנוּ: הִיָּה נָא קְרוֹב לְשׁוֹעַתָּנוּ . יְהִי נָא חֶסֶדְךָ
 לְנַחֲמָנוּ . מִרֶם נִקְרָא אֱלֹהֶיךָ עֲנֵנוּ . בְּדַבְרֵי שְׁנֵאמַר: ישטיח סה:ככ וְהִיָּה מִרֶם יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה
 עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֲשַׁמְעֵם: כִּי אַתָּה יי הַעוֹנֶה בְּעַת צָרָה . פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל עַת צָרָה
 וְצוֹקָה: בְּרוּךְ אַתָּה יי הַעוֹנֶה בְּעַת צָרָה:

רַפְּאֵנוּ יְיָ וְנִרְפָּא . הוֹשִׁיעֵנוּ
 מִי שְׂרוּצָה לְהִתְפַּלֵּל עַל הַחֹלָה יֹאמֵר כַּאֲךּוֹ :
 וְנִשְׁעָה . כִּי תִהְלַתְנוּ אִתָּה . וְהֵעֵלָה * וַיְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ . שֶׁתִּשְׁלַח מִתְּהַרָה
 רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכֹל מִבּוֹתֵינוּ . * כִּי אֵל
 וְרְפוּאָת הַגּוֹף לְחֹלָה (פב"פ) בְּתוֹךְ שְׂאֵר חוֹלֵי
 מִלֶּךְ רּוֹפֵא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אִתָּה: בְּרוּךְ
 אַתָּה יְיָ רּוֹפֵא, חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרַךְ עֲלֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֵת הַשָּׁנָה הַזֹּאת וְאֵת כָּל מִיַּי תְּבוֹאָתָהּ לְטוֹבָה .
 וְתֵן (בחורף: טל ומטר ל) בְּרָכָה עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה . וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוֹבָךָ . וּבְרַךְ שְׁנַתְנוּ
 בַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְבָרַךְ הַשָּׁנִים:

תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתְנוּ . וְשֵׂא נִס לְקַבֵּץ גְּלוּיֹתֵינוּ . וְקַבְּצֵנוּ יַחַד
 מֵאַרְבַּע פְּנֵפוֹת הָאָרֶץ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַבֵּץ, גְּדוּחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבְרָאשׁוֹנָה . וַיּוֹעֲצֵנוּ כְּבִתְחִלָּה . וְהִסֵּר מִמֶּנּוּ יָגוֹן
 וְאַנְחָה. וּמִלּוֹךְ עֲלֵינוּ אַתָּה יְיָ לְבַדְּךָ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים . וְצַדִּיקְנוּ בַּמִּשְׁפָּט: בְּרוּךְ
 אַתָּה יְיָ מִלֶּךְ, אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט (בעש"ת מסיימים הברכה: הַמִּלֶּךְ הַמִּשְׁפָּט):

לְמַשְׁמָדִים אֵל תִּהְיֵ תִקְוָה . וְכֹל הַמִּינִים בְּרַנֵּעַ יֹאבְדוּ . וְכֹל אוֹיְבֵי עַמֶּךָ
 מִתְּהַרָה יִפְרָתוּ . וּמַלְכוּת זְרוֹן מִתְּהַרָה תִּעַקֵּר וּתִשְׁפָּר וּתְמַנֵּר וּתִתְנַיַּע בְּמִתְּהַרָה
 בְּיַמֵּינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זָדִים:

עַל הַצַּדִּיקִים וְעַל הַחֲסִידִים . וְעַל זְקֵנֵי עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל . וְעַל פְּלִיטַת
 סוֹפְרֵיהֶם . וְעַל גְּרֵי הַצַּדִּיק וְעֲלֵינוּ . יְהִמּוּ רַחֲמֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ . וְתֵן שְׂכָר טוֹב לְכֹל
 הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ בְּאַמֶּת . וְשִׁים חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם . וְלַעוֹלָם לֹא גִבוּשׁ כִּי בָךְ
 בְּטַחְנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מִשְׁעֵן וּמִבְטָח לְצַדִּיקִים:

בבין המצרים [חוץ מע"ש וערב ר"ח] ברכת 'ולירושלים עירך' כולה אומר בניגון ידוע של קינות,
 ואת חתימת הברכה - בניגון טעמי איכה.

וְלִירוּשָׁלַם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תִּשׁוּב וְתִשְׁכַּח בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ . וּבְנֵה
 אוֹתָהּ בְּקִרּוֹב בְּיַמֵּינוּ בְּנֵן עוֹלָם . וְכַסֵּא דָוִד מִתְּהַרָה לְתוֹכָהּ תִּכְבֵּן:
 בתשעה באב אומרים כאן 'נחם': בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם:

נחם יי אלהינו את אבלי ציון . ואת אבלי ירושלים . ואת העיר האבלה והחרבה והפזויה והשוממה: האבלה מבלי בניה . והחרבה ממעונותיה . והפזויה מכבודה . והשוממה מאין יושב: והיא יושבת וראשה חפוי פאשה עקרה שלא ילדה: ויבלעיה לגיונות . וירשונה עובדי פסילים . ויטילו את עמך ישראל לחרב . ויתרגו בודון חסדי עליון: על בן ציון במר תבכה . וירושלם תתן קולה: לבי לבי על חלליהם . מעי מעי על חלליהם . כי אתה יי פאש הצפה . ובאש אתה עתיד לבנותה . כאמור: זכריכ 3:ט ואני אתהדה לה נאם-יהוה חומת אש סביב ולכבוד אתה בתוכה: פרוך אתה יי מנחם ציון ובונה ירושלים:

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח . וקרנו תרום בישועתך .
 כי לישועתך קנינו כל היום: פרוך אתה יי מצמיח. קרן ישועה:

חתימת ברכת 'שומע תפילה' נאמרת על ידי הבעל תפילה בהרמת קול ובנעימה מיוחדת כדי לעורר את השומעים לחשיבות עניית 'אמן' זו

שמע קולנו יי אלהינו . חוס ורחם עלינו . וקבל ברחמים ובכרצון את תפלתנו .
 כי אל שומע תפלות ותחנונים אתה: ומלפניך מלבנו ריקם אל תשיבנו:
 במנחה של תענית ציבור בתפלת לחש אומרים: עננו יי עננו . כיום צום תעניתינו . כי בצרה גדולה אנחנו: אל תפן אל רשענו . ואל תסתר פניך ממנו . ואל תתעלם מתחנונתנו:
 היה נא קרוב לישועתנו . יהי נא חסדך לנחמנו . מרם נקרא אליך עננו . כדבר שנאמר:
 ישעיה סה:כז והיה מרם-יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע: כי אתה יי העונה בעת צרה . פודה ומציל בכל עת צרה וצוקה .

כי אתה שומע תפלת עמך ישראל ברחמים: פרוך אתה יי שומע תפלה:

רצה יי אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם . והשב העבודה לדביר ביתך:
 ואשי ישראל ותפלתם . מהרה . באהבה תקבל כרצון . ותהי לרצון תמיד
 עבודת ישראל עמך:

בראש חודש ובחול המועד אומרים 'יעלא ויבא'

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . יַעֲלֶה וְיָבֵא . וַיַּגִּיעַ . וַיִּרְאֶה . וַיִּרְצֶה . וַיִּשְׁמַע . וַיִּפְקֵד . וַיִּזְכֹּר
זְכוּרָנוּ וּפְקֻדוֹתֵנוּ . וַזְכֹּרוֹן אֲבוֹתֵינוּ . וַזְכֹּרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עֲבָדְךָ . וַזְכֹּרוֹן יְרוּשָׁלַם עִיר קְדֻשָׁךְ .
וַזְכֹּרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ . לְפִלִיטָה וּלְמוֹכָה . וּלְחַן וּלְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים . וּלְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם
בְּיוֹם

לראש חודש: **ראש החודש** | לפסח: **חג המצות** | לסכות: **חג הסוכות**

תָּהָה . וְזָכְרָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ כּוֹ לְמוֹכָה . וּפְקֻדָנוּ כּוֹ לְבִרְכָה . וְהוֹשִׁיעֵנו כּוֹ לְחַיִּים . וּבְדַבַּר יְשׁוּעָה
וּרְחֻמִים . חוּם וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנו . כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ . כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה:

חתימת ברכת 'המחזיר שכינתו לציון' נאמרת על ידי הבעל תפילה בהרמת קול ובנעימה מיוחדת

כדי לעורר את השומעים לאמירת מודים דרבנן

וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבְכֶךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים:

בבין המצרים [חוץ מע"ש וערב ר"ח] בסוף הברכה משפיל את קולו,

אולם במלה אחרונה של רצה דהיינו 'לציון', שוב מגביה את קולו.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחְזִיר שְׁכִינְתוֹ לְצִיּוֹן:

<p>מודים דרבנן</p> <p>מִוְדִים אֲנַחְנוּ לָךְ . שְׂאֵתָה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי כָּל בָּשָׂר . יוֹצֵרנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית: בְּרִכּוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ . עַל שְׁחַחְיֵתָנוּ וְקִנְיַתָנוּ: כִּן תַּחֲזִינּוּ וּתְקַיְמֵנוּ . וְתִאֶסֶף גְּלוֹתֵינוּ לְחֻצְרוֹת קְדֻשָׁךְ . לְשֹׁמֵר חֻקֶיךָ וּלְעֹשֵׂי רִצְוֶיךָ . וּלְעַבְדֶיךָ בְּלִבְבֵי שָׁלוֹם . עַל שְׂאֵנוּ מִוְדִים לָךְ: וְכוֹרְעִים מֵעַט כְּשֹׁמְרִים 'בְּרוּךְ' בְּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:</p>	<p>מִוְדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: צוּר חַיִּינוּ . מִגֵּן יִשְׁעֵנו אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר: נוֹדָה לָךְ וְנִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ עַל חַיִּינוּ הַמְסוּרִים בְּיָדְךָ . וְעַל נְשֻׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ . וְעַל נַפְשֵׁיךָ שֶׁכָּבַל יוֹם עֲמָנוּ . וְעַל נַפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁכָּבַל עֵת . עֲרַב וּבִקֵּר וְצַהֲרִים: הַטוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ . וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא תָמוּ חַסְדֶיךָ . מֵעוֹלָם קִיְיָנוּ לָךְ:</p>
--	--

כל ימי חנוכה, גם בפורים ביום י"ד, אומרים כאן 'על הנסים':

על הנסים . ועל הפרקן . ועל הגבורות . ועל התשועות . ועל המלחמות .

שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

בחנוכה : בימי מתתיהו בן יוחנן בהן גדול חשמני ובניו . בפורים : בימי מרדכי ואסתר
 בשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל . להשפיתם בשישן הברכה . בשעמד עליהם
 תורתך . ולהעבירם מחקי רצונך: ואתה ברחמיך הרבים . הזמן הרשע . בקש
 עמדת להם בעת צרתם . רבת את ריבם . הנת את דינם . אסתר גיג' להשמיד להרג ולאבד
 נקמת את נקמתם: מסרת גבורים ביד חלשים . ורבים את-כל היהודים מנער ועד-זקן
 ביד מעטים . וממאים ביד מהורים . ורשעים ביד צדיקים . טף ונשים ביום אחד בשלושה
 יודים ביד עוסקי תורתך: וליך עשית שם גדול וקדוש עשר לחדש שנים-עשר
 בעולמך . ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן הוא-חדש אדר ושללם לבו:
 בתיום הזה: ואחר כך באו בגיך לדביר ביתך . ופנו את ואתה ברחמיך הרבים הפרת
 היכלך . ומחרו את מקדשך . והדליקו נרות פחצרות את עצתו . וקלקלת את
 קדשך . וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו . להודות להלל מחשבתו . והשבות גמולו
 לשמך הגדול:

על העיז:

ועל כלם יתברך ויתרומם שמך מלפני תמיד לעולם ועד:

בעשרת ימי תשובה: וכתוב לחיים טובים בני ברייתך:

[בחזרת הש"ץ הקהל עונה 'אמן' על אמירה 'וכתוב לחיים']:

וקל החיים יודוך פלה . ויהללו את שמך באמת . האל ישועתנו ועזרתנו סלה:

בבין המצרים [חוץ מע"ש וערב ר"ח] בסוף הברכה משפיל את קולו.

ברוך אתה יי המזוב שמך וליך נאה להודות:

במנחה של תענית ציבור החזרת התפלה אומר הבעל תפילה :

בארץ ישראל בתענית ציבור הכהנים מברכים את הקהל (עמ' 266), יש אומרים רק אחר פלג המנחה.

אלהינו ואלהי אבותינו . ברכנו בברכה המשלשת בתורה . הכתובה על ידי משה עבדך .

האמורה מפי אהרן ובניו בהנים עם קדושך . באמור .

זמזכר ו:כד-כו וברכה יהוה וישמרה: יאר יהוה | פניו אליך ויחנה:

ישא יהוה | פניו אליך וישם לך שלום:

שיום שלום was to always say מנהג בבל and שלום רב was to always say מנהג ארץ ישראל. These explanations are why the compromise between מנהג בבל and מנהג ארץ ישראל was done this way.

קריאת התורה requires that whenever there is מנהג אשכנז, the תפילה concludes with שלום רב in order to say the words 'כי באור פניך נתת לנו ד' אלדינו תורת חיים'.

במנחה של תענית ציבור (כשקוראים בתורה גם למנחה, אומרים ברכת 'שיום שלום', כי בה מזכירים 'נתת לנו... תורת חיים'):
 שיום שלום. מוֹבָה. וּבְרָכָה. חֵן. וְחֶסֶד וּרְחָמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ: בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ. כִּלְנוּ כְּאֶחָד בְּאֹר פְּנֶיךָ. כִּי בְּאֹר פְּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ. יְיָ אֱלֹהֵינוּ. תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד. וְצַדִּיקָה. וּבְרָכָה. וּרְחָמִים. וְחַיִּים. וְשָׁלוֹם:

שָׁלוֹם רַב עַל יִשְׂרָאֵל
 עַמְּךָ תְּשִׂים לְעוֹלָם.
 כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ
 אֲדוֹן לְכָל הַשָּׁלוֹם:

וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל. בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה בְּשָׁלוֹמְךָ:

בעשרת ימי תשובה:

[בחזרת הש"ץ הקהל מקדים אמירת 'בספר...' לפני הש"ץ]:

בְּסֵפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשָׁלוֹם. וּפְרִנְסָה מוֹבָה. נִזְכָּר וְנִכְתָּב לְפָנֶיךָ. אָנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ עוֹשֵׂה הַשָּׁלוֹם:

בבין המצרים [חוץ מערב שבת וערב ר"ח] בסוף הברכה משפיל את קולו.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ
 אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם:

אֱלֹהֵי. נִצַּר לְשׁוֹנֵי מִרְעַ. וּשְׁפָתֵי מִדְּבַר מְרָמָה. וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תְהוֹמוֹ. וְנַפְשֵׁי בְּעַפְרָה לְבַל תִּהְיֶה: פֶּתַח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ. וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשֵׁי: וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה. מִתְהַרָה הַפֶּר עֲצָתָם וְקַלְקַל מַחֲשָׁבוֹתָם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיֶנְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֶׁתְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתְךָ: תְּהִלָּה לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֵנְנֵי:

המתענה ביום תעניתו בתפלת מנחה קודם 'יהיו לרצון' יאמר 'רבון זה (מסכת ברכות ל"ז):

היחיד בקבלת תעניתו אומר לפני 'יהיו לרצון' רבון זה, והוא הנוסחא הישר והמוסיף גורע.

רַבּוֹן הַעוֹלָמוֹת. הֲרֵי אֲנִי לְפָנֶיךָ בְּתַעֲנִית רַבּוֹן הַעוֹלָמוֹת. גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ. בְּזִמְנֵי שְׁפִית נְדָבָה לְמַחֵר: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי הַמִּקְדָּשׁ קַיִם אָדָם חוֹמַת מְקָרִיב קִרְבָּן. וְאִין וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי. שְׁתִּקְבְּלֵנִי בְּאַהֲבָה מְקָרִיבִין מִמֶּנּוּ אֱלֹהֵי חֲלָבוֹ וְדָמוֹ. וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ וּבְרָצוֹן. וְתִבָּא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתִי. וְתַעֲנֶנּוּ הַרְבִּים מִכֶּפֶר. וְעַכְשָׁיו יִשְׁכַּתִּי בְּתַעֲנִית. וְנִתְמַעַט עֲתִירַתִּי בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים: כִּי אַתָּה חֲלָבִי וְדָמִי: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׂיִהִי חֲלָבִי וְדָמִי שְׁנִתְמַעַט הַיּוֹם. כְּאִילוֹ הַקְּרַבְתִּיו לְפָנֶיךָ עַל גְּבִי הַמְּזַבֵּחַ. וְתִרְצֵנִי: יְהִי לְרָצוֹן וְכוּ'.

יט:טו יהיו לרצון | אמרי-פי והניזון לבי לפניך יהוה צורכי וגאלי:

עֲשֵׂה שָׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו. הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ. וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו. שיפנה בית המקדש במחרה בימינו. ותן חלקנו

בתורתך: ושם נעבדך ביראה. בימי עולם ובשנים קדמוניות:

מלאכי ג:ד וערכה ליהוה מנחת יהודה וירושלם בימי עולם ובשנים קדמוניות:

בעשרת ימי תשובה אומרים 'אבינו מלכנו' (עמ' 285) אחר תפלת שמונה עשרה, חוץ מערב שבת תשובה. הפותח וסוגר את ארון הקודש ל'אבינו מלכנו' מתעטף בטלית.

כל ימי החול בימים שאומרים בהם תחנון אחר שמנה עשרה רהום והנון וכו'. ואלו הימים שאין אומרים בהם תחנון ואין נופלים על פניהם: בערב שבת, ר"ח, חנוכה, פורים קטן ב' ימים, כל חדש ניסן, ל"ג בעומר, ר"ח סיון עד אחר אסרו חג, ט' באב, ולא בערב ראש השנה ומערב יום כפור עד אחר ר"ח חשוון, בימים אלו אין אומרים גם במנחה שלפניו (חוץ מן ט"ו בשבט וט"ז באב), ולא בבית אבל, ולא בבית חתן ביום שנכנס לחופה (ונתפשט המנהג בכמה קהילות גם במנחה שלפניו), ולא בבהכ"נ ביום המילה.

אין נופלים על פניהם אלא במקום שיש ס"ת, ימה על שמאלו ודווקא על זרועו ומיושב. ומלות 'רהום והנון הטאתי' אומרים בעל תפילה והקהל קודם הטיה ומכים ביד ימין על הלב.

רהום והנון הטאתי לפניה יי מלא רחמים רחם עלי וקבל תחנוני:

תכלים ו:3-יא יהוה אל-באפק תוכיחני ואל-בחמתך תיפרני: חנני יהוה פרי-אמלל אני רפאני יהוה כי נבחלו עצמי: ונפשי נבחלה מאד ואת יהוה עד-מתי: שובה יהוה חלצה נפשי הושיעני למען חסדך: כי אין פמות זכרך בשאול מי יודה לך: ונעתי באנחתי אשחה בכל-לילה מפתי בדמעתי ערשי אמסה: עששה מפעם עיני עתקה בכל-צוררי: סורו מפני כל-פעלי און פרי-שמע יהוה קול בכיי: שמע יהוה תחנוני יהוה תפילתי וקח: יבשו | ויבחלו מאד כל-איבי יבשו רנע:

אחר נפילת אפים לפני 'ואנחנו לא נדע' אומרים 'שומר ישראל' בצום גדליה בלבד. (פד"מ)

ד"ה ז' כ"ז << ואנחנו לא נדע מה-נעשה כי עליך עינינו: תכלים כה: זכר-רחמיך יהוה וחסדך כי מעולם המה: לג:3 יהי-חסדך יהוה עלינו פאשר יחלנו לך: ט:ח אל-תזכרנו עונות ראשנים מחר יקדמונו רחמיך כי דלוננו מאד: קכג: חננו יהוה חננו פירב שבוענו ביו: חכוק ג:3 ברנו רחם תזכור: תכלים קג:יד כי הוא ידע יצרנו זכור פרי-עפר אנחנו: << ט:ט עזרנו | אלהי ישענו על-דבר פבוד-שמה והצילנו וכפר על-חטאתינו למען שמה:

The קדיש טור states that the פסוקים 'ועתה יגדל' and 'וברחמיך' are recited before every קדיש. Very few people have the מנהג to say them, possibly because of issue of הפסק. Practically, the פסוקים are only recited before a תתקבל.

במדבר יד: יז: וְעַתָּה יִגְדַלְנָא בְּרַחְמֵיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ לְאָמְרוּ:

תכלים כהו: וְבִרְחֵמֵיךָ יְיָ וְחַסְדֵיךָ כִּי מַעֲלָם הָמָּה:

ש"ץ כורע. יתגדל ויתקדיש שמייה רבא (קהל אמן). בעלמא דברא ברעויתה.

וימליך מלכותה. בחייבון וביומיבון. ובחיי דכל בית ישראל. בענגלא ובזמן קריב:

ואמרו ש"ץ כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים 'יתברך'

ש"ץ כורע. יתברך וישתבח ויתפאר ויתרם ויתנשא.

ויתתדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא ש"ץ כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו).

לעלא מכל ברכתא ושירתא תשפחתא ונחמתא

דאמירן בעלמא: ש"ץ כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

קהל: קבל ברחמים וברצון את תפלתינו:

תתקבל צלותהון ובעותהון דכל ישראל קדם אבוהון די בשמיא: ואמרו אמן: (קהל אמן)

תכלים קיג: קהל: יהי שם יהוה מברך מעתה ועד עולם:

יהא שלמא רבא מן שמיא. וחיים עלינו ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)

קכא: קהל: עזרי מעם יהוה עשה שמים וארץ:

עשה שלום במרומו. הוא יעשה שלום עלינו. ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)

Until the time of the ראשונים, גאונים was recited only in נוראים. By the time of the ראשונים, it was said both after שחרית and ערבית daily, since it contains מלכות שמים (i.e. קריאת עול) but not after מנחה. Eventually it became customary to recite עלינו as the last תפילה before leaving synagogue. When two תפילות follow consecutively (even if there is a שיעור in between), for which people stay from the beginning of one until after the other, then עלינו is said only at the end (מנחה - ערבית) (שחרית - מוסף). If each תפילה is said separately (when people generally leave the בית הכנסת) עלינו is said after each תפילה. The משנה ברורה comments (quoted by the מגן אברהם and the מקור חיים) in the name of the של"ה, that "In ארץ אשכנז where they are accustomed to push ערבית forward (i.e. oren back-to-back), an individual dwelling in a town or a traveler (i.e. no מנין being available in either case) needs to wait for צאת הכוכבים (to ערבית)," Thus, מנחה and ערבית would each conclude with עלינו since there would be time in between them.

When participating in a מנין which concludes מנחה with עלינו and then immediately continues with ערוך השלחן, one must choose between the following two opinions: a) according to the ערוך השלחן actually reciting עלינו together with the ציבור is unnecessary. By bowing along with the ציבור, one acknowledges the הקב"ה as מלך מלכי המלכים, b) other פוסקים require that at least the first paragraph of עלינו always be said together with the מנין reciting it.

There is an ancient tradition that עלינו was authored by יהושע. Taken from מוסף לימים נוראים. It has been used as the closing for our daily תפילות since the 13th century. It is reported that it was the death-song of Jewish martyrs in the Middle Ages. The Censors began changing נוסחאות in about the 16th century. When the Moslem Turks conquered Greece, some of the educated Christian Greeks fled to Christian Italy, where they taught Greek to the Christian Italians who, having learned Greek, learned Hebrew also and became interested in censoring the Jewish printing of Hebrew books.

The דברי קהלת pg. 168, when discussing עלינו לשבח (מוסף ראש השנה), quietly recites עלינו לשבח. It is clear that the פסוק was still being recited in his days (תקע"ט). The (Thuringen, תש"ך) סידור המקובל הרב הירץ mentions, "As these words describe the worst of all the קליפות, they are said without a voice (either silently or in a whisper). There is a dispute in ancient נוסחות whether one says יקרו ומושב or מכבוד. מנהג פפד"מ. וכסא מכבוד. מנהגים, to say יקרו ומושב the whole year, and וכסא מכבוד during מוסף on נוראים ימים.

בערב שבת אין אומרים 'עלינו' בין תפלת מנחה וקבלת שבת אלא ממשיכים מיד ב'לבו נרננה' (עמ' 111)
עלינו לשבח לאדון הכל . לתת גדלה ליוצר בראשית . שלא עשנו כגווי
הארצות . ולא שמנו כמשפחות האדמה: שלא שם חלקנו בהם . וגרלנו בכל
המונים: שהם משתחיים להבל וריק . ישעיה מכה: ומתפללים אל-אל לא יושיע:
ואנחנו בודעים ומשתחיים ומודים . לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא:
שהוא נותן שמים ויסד ארץ . ומושב יקרו בשמים מפעל . ושכנת עויו
בגבהי מרומים: הוא אלהינו . אין עוד . אמת מלפניו . אפס זולתו . בפתוב
בתורתו: דברים 7:לט וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים
מפעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:

על בן נקנה לה יי אלהינו לראות מהרה בתפארת ענה . להעביר גלולים מן
הארץ . והאלילים פרות יפרתון . לתקן עולם במלכות שדי: וכל בני בשר יקראו
בשמה . להפנות אליה כל רשעי ארץ: יכירו וידעו כל יושבי תבל . כי לה תברע
כל ברה . תשבע כל לשון: לפניך יי אלהינו יברעו ויפולו . ולכבוד שמך יקר
יתנו: ויקבלו בלם | את על מלכותך . ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד: כי
המלכות שלך היא . ולעולמי עד תמלוך בכבוד:

תפלת ערבית.

According to the מנהגי מהרי"ל, one may oren מנחה and ערבית very early, if circumstances warrant it (e.g. a wedding). Since ערבית is a תפילת רשות which has been accepted as a חיוב, one may be מיקל with the זמן. For this reason, it is acceptable to oren ערבית earlier than the time considered night (one can oren מנחה and ערבית after המנחה, even though they are 'ותרתי דסתרי'). Possibly, the same פסק applies to making early שבת (2). (ספר מנהגי וורמישא 'ס' ק' הגהות 2). שבת בין השמשות was not considered to begin from שקיעה, therefore the מנהג was to oren מנחה later than שקיעה. ארץ ישראל which is closer to the equator, one has to oren closer to the שקיעה, and the more one is located in the north - the later one could oren (therefore Washington Heights orens מנחה 10 minutes after the שקיעה). It appears to me that relying on the בין השמשות of the גאונים was done primarily just for מנחה, when many ראשונים and אחרונים held that you may oren until ממש הכוכבים ממש. However, for hundreds of years, the בין השמשות of the גאונים was accepted in Frankfurt, even for purposes of delaying the date of מילה, in which one cannot just be 'מחמיר' like the גאונים because this leads to a מילה being performed on the 9th day, according to those who have a later בין השמשות. When controversy struck in Frankfurt in 5495 regarding this issue, ר' יעקב קץ, תשובה to rule like the גאונים, was the accepted position. So this would seem to indicate that, in אשכנז for questions of a דאורייתא, the מנהג was to be חושש for the שיטה of the גאונים as a real ספק, as already paskened להלכה by the ש"ך (long before the גר"א) on the basis of the מהר"ם אלשקר. For further information, see Chapter 46 of "הזמנים בהלכה" by חיים בעניש (in לשון הקודש). הרב קריאת קריאת preferred to oren מנחה as late as possible because he said that it is better to recite שמע in its proper time as it is דאורייתא. In דרבנן issues - they were not חושש for that שיטה. While it is true that in many countries, mostly in Eastern Europe, זמני רבינו תם were followed. In אשכנז in particular, they were not accepted, and the זמנים stayed in accordance with the גאונים. In general, בני אשכנז were not accepted by ר"ת. The only מנהג רבינו תם which was generally accepted in אשכנז, was the textual change to כל נדרי, in which we mention the נדרים from this year to next (not the נדרים from last year to this year).

אם יש אבל שהוא ש"ץ, מתפלל לפני העמוד - בעיקר במוצאי שבת - אבל לא עובר בכל התפילות בימים שאין נפילת אפים, שבהם אינו משמש ש"ץ אפילו בתפילת מנחה וערבית (בעשי"ת [לפי שהדין מתוח נגדו], בחול המועד, בראש חודש, בימי חנוכה, בט"ו בשבט, בימי פורים, כל חודש ניסן, בל"ג בעומר, בט"ו באב)

When ערבית is recited after nightfall, it is preceded by the following פסוקים, which speak of orenen at night. They were added to מנהג אשכנז by the ארז"ל, who in fact was only reviving a practice from the Geonic era to say a מזמור leading into ערבית. After this מזמור, the congregation says קדיש before ברכו. If, however, ערבית follows מנחה without a break, there is no need to say קדיש in addition to the following תתקבל. At one time, these פסוקים, and this קדיש, were recited only by small groups called חברת מעריב בזמנו.

המתפללים ערבית אחר צאת הכוכבים,

מקדימים לומר 'שיר המעלות הנה' והפסוקים שעמו, ולאחריהם הצי קדיש (אבל לא בבית אבל).

קלד:ח-ג שִׁיר הַמַּעְלוֹת הִנֵּה בִּרְכוּ אֶת־יְהוָה כָּל־עַבְדֵי יְהוָה הַעֲמִידִים בְּבֵית־יְהוָה בַּלַּיְלוֹת:

שְׂאוּ־יְדֵכֶם קֹדֶשׁ וּבְרַכּוּ אֶת־יְהוָה: יְבָרְכֶךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

מו:ח יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁנֹב־לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סִלָּה: ג' פעמים

פד:יג יְהוָה צְבָאוֹת אֱשֶׁר־יְאָדָם בְּיַמֵּי בְּךָ: ג' פעמים

כז:י יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַפְּלִיאַי יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם־קְרָאֵנוּ: ג' פעמים

יתום (קטן) כורע יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן). בעלמא דברא ברעיותה.

וימליך מלכותה. בחייכון וביומיכון. ובחיי דכל בית ישראל. בענגלא ובזמן קריב:

ואמרו יתום (קטן) כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים 'יתברך'

יתום (קטן) כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרמם ויתנשא.

ויתתדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא יתום (קטן) כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו).

לעלא מפל ברכתא ושירתא תשפחתא ונחמתא

דאמרון בעלמא: יתום (קטן) כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

יהא שלמא רבא מן שמיא. וחיים עלינו ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)

עשה שלום במרומו. הוא יעשה שלום עלינו. ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)

והוא רחום עמוד for בעל תפילה.

The word רחום is a way of saying that in the evening, when there are no sin offerings,
God provides atonement. (רוקח)

בחול אומרים עמ"ל: והוא רחום | יִכַּפֵּר עֲוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהַשִּׁיב אָפּוֹ
וְלֹא יַעֲיֵר כָּל-חַמָּתוֹ: כִּי יִהְיֶה הוֹשִׁיעָה הַמַּלְאָךְ יַעֲנֵנִי בְיוֹם-קְרִאתִי:

בעוד הש"ץ אומר 'ברכו' אומר הקהל בלחש : יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם
ויתנשא שמו של מלך המלכים . הקדוש ברוך הוא : שהוא ראשון והוא
אחרון . ומפלעדיו אין אלהים: תכלים סת"כ סלו לרכב בערבות ביה שמו ועליו
לפניו: ושמו מרומם על-כל-ברכה ותהלה:

ש"ץ מאריך
באמירת 'ברכו':
בְּרַכּוּ

כשמנגן הש"ץ השם יאמר הקהל: ברוך . שם כבוד מלכותו . לעולם ועד:

אֵת יי

כשמנגן הש"ץ 'המברך' יאמר הקהל: כיג: יי שם יהוה מברך מעתה ועד-עולם:

הַמְּבָרֵךְ:

קהל וש"ץ יחדיו : ברוך יי המברך . לעולם ועד:

א-ל חי וקים . תמיד ימלך or א-ל חי וקים תמיד . ימלך עלינו לעולם ועד . therefore according to מנהג פפד"מ "מנהג פפד"מ", one pauses both before and after the word 'תמיד'.
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם . אשר בדברו מעריב ערבים . בחכמה
פותרת שערים . ובתבונה משנה עתים . ומחליף את הימנים . ומסדר את הכוכבים
במשמרותיהם פרקיע פרצונו: בורא יום ולילה . גולל אור מפני השש והשש מפני
אור: « ומעביר יום ומביא לילה . ומבדיל בין יום ובין לילה . יי צבאות שמו: אל
חי וקים . תמיד . ימלך עלינו . לעולם ועד: ברוך אתה יי המעריב ערבים: אמן

אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת: תורה ומצוות . חקים ומשפטים .
אותנו למדת: על בן יי אלהינו . בשכבנו ובקומנו נשים בחקיה . « ונשמח בדברי
תורתך . ובמצותיה לעולם ועד: כי הם חיינו . וארץ ימינו . ובהם נהנה יומם
ולילה: ואהבתך . אל תסיר מפנינו לעולמים: ברוך אתה יי אהב . עמו ישראל: אמן

עונים 'אמן' על ברכת אהבה של בעל תפילה.

להשלמת רמ"ה תיבות בק"ש מקדימים אמירת 'אל מלך נאמן' ביחיד או בציבור. ויש משלימים את חשבון רמ"ה בעניית 'אמן' על ברכת אהבת עולם של בעל תפילה, ש'אמן' הוא נוטריקון 'אל מלך נאמן'.

אל מלך נאמן

37 כריס 7:

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה | אחד:

בלחש ברוך. שם כבוד מלכותו. לעולם ועד:

37 כריס 7: ו-ט וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל-יָדֶיךָ וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

37 כריס 7: יא-יג-כא וְהָיוּ אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וּנְתַתִּי מִמָּרוֹ-אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסְפַּת דְּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ: וּנְתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ וְאִבְלֹת וּשְׂבָעֵת: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן-יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף-יְהוָה בְּכֶם וְעָצַר אֶת-הַשָּׁמַיִם וְלֹא-יִהְיֶה מָטָר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת-יְבוּלָהּ וְאִבְדַּתֶּם מְחַרָּה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: וְשָׁמַתֶּם אֶת-דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל-יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: הרב הקורא שמע בטעמים מרים קולו מ'למען ירבו' עד 'אמת' ל'מען ירבו' י'מיכם ו'ימי בניכם' על ה'אדמה אשר נשבע יהוה לאבותיכם לתת להם פי'מי השמים על-ה'ארץ:

37 כריס 7: טו-מא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל-בְּגָדֵיכֶם בְּגִדְהֶם לְדוֹרְתָם וּנְתַנּוּ עַל-צִיצִית הַכֹּהֵן פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיוּ לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא-תִתְּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

יש לצרף 'אלהיכם' ל'אמת', אכן יתן ריוח מעט שלא יבולע האל"ף. בעל תפילה מרים קולו במילה 'אמת' ואינו כופל 'ד' אלהיכם אמת'. לפיכך בעל תפילה אומר פרשת ציצית עם הרב כדי שיסמוך 'אמת' ל'ד' אלהיכם, ולא יצטרך להמתין עליו ולהפסיק בין המלים הללו.

אֱמֶת וְאֱמוּנָה כָּל זֹאת . וְקִיָּם עָלֵינוּ . כִּי הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאִין זִוְלָתוֹ . וְאֶנְחֵנוּ

יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים . מִלְּכֵנוּ הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל הָעָרִיצִים:

הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵנוּ . וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָ לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ: טו: טו: הָעֹשֶׂה גְדֻלוֹת

עַד-אִין חֲקָר וְנִפְלְאוֹת עַד-אִין מִסְפָּר: תכלים סו:ט השלם נפשנו בחיים ולא-נתן למוט

רַגְלָנוּ: הַמְדַרְיֵכֵנוּ עַל בָּמוֹת אוֹיְבֵינוּ . וַיָּרֶם קַרְנֵנוּ עַל כָּל שְׂנְאֵינוּ: הָעֹשֶׂה לָנוּ נְסִים

וְנִקְמָה בַּפְּרָעָה . אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאֲדַמַּת בְּנֵי חָם: הַמְכַּה בְּעַבְרָתוֹ כָּל בְּכוֹרֵי

מִצְרָיִם . וַיּוֹצֵא אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵירוֹת עוֹלָם: << הַמַּעֲבִיר בְּנֵיו בֵּין גְּזָרֵי יַם

סוּף . אֶת רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת שׁוֹנְאֵיהֶם בְּתַהוֹמוֹת מַבְעַ: וְרָאוּ בְּנֵיו גְּבוּרָתוֹ . שִׁבְחוּ

וְהוֹדוּ לְשִׁמּוֹ: וּמִלְכוּתוֹ בְּרִצּוֹן קַבְּלוּ עֲלֵיהֶם: מוֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנוּ שִׁירָה.

בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כָּלָם:

קהל שמוט טו:יא מִי-כְמֹכָה בְּאֵלֵם יְהוָה מִי כְמֹכָה נֶאֱדָר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פִלְא:

בעל תפילה מלכותך ראו בנך בוקע ים לפני משה . טו:ט זה אלי ענו . ואמרו:

קהל טו:יח יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעַד:

בעל תפילה וְנֶאֱמַר: ירמיה לא: כִּי-פָרַח יְהוָה אֶת-יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חֹזֶק מִמֶּנּוּ:

ברוך אתה יי גאל ישראל: אמן

הַשְּׂבִיבֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם . וְהַעֲמִידֵנוּ מִלְּכֵנוּ לְחַיִּים . וּפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סֶפֶת

שְׁלוֹמְךָ . וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ . וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׂמֹךְ: וְהַגֵּן בְּעַדֵּנוּ . וְהַסֵּר

מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב . דָּבָר . וְחָרֵב . וְרָעַב . וַיְגוֹן . וְהַסֵּר שָׂטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵנוּ .

<< וּבְצֵל כְּנַפֶּיךָ תִּסְתַּיְרֵנוּ . כִּי אֵל שׁוֹמְרָנוּ וּמְצִילָנוּ אַתָּה . כִּי אֵל מְלֹךְ חַנוּן וְרַחוּם

אַתָּה: וְשָׁמֹר צִאתָנוּ וּבּוֹאֵנוּ . לְחַיִּים וְלְשָׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ

שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעַד: אמן

These 18 פסוקים (which contain the Divine name in each of them) were added by the Academy of Persia (מחזור ויטרי). According to תוספות (ברכות ד:) these were added to enable late comers to finish the service together, so that they should not be left alone praying at night. According to the רשב"א, these were instituted at the time of religious persecution, to replace the עשרה. It is therefore omitted on Friday night, as its עמידה contains only 7 ברכות.

אמירת פסוקי 'ברוך ד' לעולם' עם ברכת 'יראו עינינו' נתקנה על ידי חכמים הן לבני בבל והן לבני ארץ ישראל, והובאו בסידורי ארץ ישראל מקדמת דנא, ומקובל היה לאמרם אצל כל אשכנזים אף אלה שעלו לארץ ישראל, ולכן נמצאת בכל סידוריהם הנדפסים כולל סידור 'שער שמים' שערך השל"ה, אב"ד פפד"מ ומרא דארעא דישראל, על פי המנהגים שנהג בארץ ישראל (בציינו כי "רבנן בתראי תקינו למימר ברוך ד' לעולם אמן ואמן", ולכן כתב לו ביאור על פי נגלה ונסתר). תלמידי הגר"א שאינם אומרים 'ושמרו' בערבית ליל שבת משמיטים גם 'ברוך ד' לעולם', הן בארץ ישראל והן בחוץ לארץ, על פי מנהגו האישי בוולנא :

יוצא שמונה עשרה, ברוך ד' לעולם, is to sit for מנהג אשכנז

פ:טנג בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן | וְאָמֵן: קלכ:כא בְּרוּךְ יְהוָה | מְצִיּוֹן שָׁכֵן יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:
ע:יח-יט בְּרוּךְ | יְהוָה אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת לְבָדוֹ: וּבְרוּךְ | שֵׁם כְּבוֹדוֹ
לְעוֹלָם וַיִּמְלֵא כְבוֹדוֹ אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אָמֵן | וְאָמֵן: קד:לא יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם וַיִּשְׂמַח
יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו: קיג:ג-ד יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם: שמואל א' יב:כג כִּי לֹא-יִפָּשֵׁ
יְהוָה אֶת-עַמּוֹ בְּעֵבֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל בִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לֹא לְעַם:
מלכים א' יח:לט וַיִּרְא בָּל-הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא
הָאֱלֹהִים: זכריה יד:ט וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה יְהוָה אֶחָד וַיִּשְׁמוּ
אֶחָד: תכלים לג:כג יְהִי-חֶסֶדְךָ יְהוָה עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִתְּלֵנוּ לָךְ: קו:מז-מח הוֹשִׁיעֵנוּ | יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וּקְבַצְנוּ מִן-הַגּוֹיִם לְהַדוֹת לְשֵׁם קִדְשְׁךָ לְהִשְׁתַּבַּח בְּתִהְלֶתְךָ: בְּרוּךְ-יְהוָה |
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן-הָעוֹלָם | וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן הַלְלוּיָהּ: פו:ט-י כָּל-גּוֹיִם |
אֲשֶׁר עָשִׂיתָ יְבוֹאוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ אֲדֹנָי וַיִּכְבְּדוּ לְשִׁמְךָ: כִּי-גָדוֹל אַתָּה וְעֲשֵׂה
נִפְלְאוֹת אַתָּה אֱלֹהִים לְבָדְךָ: עט:יג וַאֲנַחְנוּ עִמָּךְ | וְצִאן מִרְעִיתְךָ גֹּדְהָ לָךְ לְעוֹלָם לְדָר
וָדָר נִסְפָּר תִּהְלֶתְךָ:

פְּרוּדָּהּ יְיָ בַּיּוֹם: פְּרוּדָּהּ יְיָ בַּלַּיְלָה: פְּרוּדָּהּ יְיָ בְּשִׁכְבֵּנוּ: פְּרוּדָּהּ יְיָ בְּקוּמָנוּ: כִּי בְּיַדְךָ נַפְשׁוֹת הַחַיִּים וְהַמֵּתִים: אִיִּב יִצְיִ אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נִפְשׁ כָּל־חַי וְרוּחַ כָּל־בְּשָׂר־אִישׁ: תַּהֲלִים לֵאמֹר: בְּיַדְךָ אִפְקִיד רִוְחִי פְּדִיתָהּ אֹתִי יְהוָה אֵל אֲמֶת: אֶלְהִינוּ שְׂפִשְׁמִים יַחַד שְׂמֵךְ וְקִיָּם מִלְּכוּתְךָ תִּמְיֵד וּמְלִךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד:

« יִרְאוּ עֵינֵינוּ וְיִשְׂמַח לִבֵּנוּ וְתִגַּל נַפְשֵׁנוּ בִּישׁוּעָתְךָ בְּאֲמֶת . בְּאֵמֶר לְצִיּוֹן מְלִךְ אֱלֹהֶיךָ: יֵטֵב יְהוָה מְלִךְ לַגּוֹי יְהוָה מְלִךְ שְׂמוֹת טוֹיִם יְהוָה | יִמְלֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי הַמְּלָכוֹת שְׂלָךְ הִיא . וְלְעוֹלָמִי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד . כִּי אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אַתָּה: פְּרוּדָּהּ אַתָּה יְיָ הַמְּלִךְ בְּכָבוֹדוֹ . תִּמְיֵד יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד וְעַל כָּל מַעֲשָׂיו: אָמֵן

ש"ץ כורע . יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן) . בעלמא דברא ברעויתה .

וימלך מלכותה . בתויכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב:

ואמרו ש"ץ כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים 'יתברך'

ש"ץ כורע . יתברך וישתבח ויתפאר ויתרם ויתנשא .

ויתתדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא ש"ץ כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) .

לעלא מכל ברכתא ושירתא תשפחתא ונחמתא

דאמירן בעלמא: ש"ץ כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

ותן טל ומטר

בערבית לפני שמונה עשרה, מכריזים בקול רם:

'שאלה'

[הכרזת מילה זו נעשתה באשכנז בהיגוי המקובל בשפת הדיבור בתנועת אל"ף ארוכה הדומה לבני פולין שאאלה (Schaale), ויש מקומות באשכנז בהם הגו מילה זו בחיריק יו"ד בדומה לבני ליטא : שײלע

[.(Schaile, Scheile)

כדי להזכיר לקהל לומר: 'ותן טל ומטר'.

The עמידה 'ראש חדש' before the (תשרי). On exactly one day per month (except in ראש חודש only 'יעלא ויבא' is announced, since it is really only

בליל א' דראש חודש מכריזים 'יעלא ויבא':

בליל ב' דראש חודש, וכן אם יש רק יום אחד של ראש

חודש, מכריזים 'ראש חדש'

ערבית עמידה לחול

תכלים נא:טז אֲדָנִי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי אַבְרָהָם . אֱלֹהֵי יִצְחָק . וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב . הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא . אֵל עֲלִיּוֹן . גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים וְקֹנֵה הַכֹּל . וְזוֹכֵר חַסְדֵי אֲבוֹת . וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבָנֵי בְנֵיהֶם . לְמַעַן שְׂמוֹ בְּאַהֲבָה:

בעשרת ימי תשובה וְכָרְנוּ לְחַיִּים . מְלֶךְ הַפֶּן בְּחַיִּים . וְכַתְּבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים . לְמַעַן אֱלֹהִים חַיִּים:

מְלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶגֶן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדָנִי . מַחֲיֶה מֵתִים אַתָּה . רַב לְהוֹשִׁיעַ:

ממוסף של שמיני עצרת עד מוסף של יום א' של פסח אומרים:

מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם:

[בארץ ישראל בקיץ יש אומרים: מוֹרִיד הַמָּל.]

מְבַלְבֵּל חַיִּים בְּחַסֵּד . מַחֲיֶה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים . סוֹמֵךְ גּוֹפְלִים . וְרוֹפֵא חוֹלִים . וּמַתִּיר אֲסוּרִים . וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לַיִשָּׁנִי עֶפְרָי: מִי כְמוֹךָ בְּעַל גְּבוּרוֹת . וּמִי הוֹמָה לָךְ . מְלֶךְ מַמִּית וּמַחֲיֶה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה:

בעשרת ימי תשובה מִי כְמוֹךָ אֵב תְּרַחֲמִים . זוֹכֵר יְצוּרֵי לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

וּנְאֻמֵּן אַתָּה לְתַחֲיוֹת מֵתִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מַחֲיֶה הַמֵּתִים:

אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ . וּקְדוּשִׁים בְּכֹל יוֹם יִתְלַלֶּךְ סְלָה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל (בעשׂיית: הַמְּלֶךְ) הַקְּדוֹשׁ:

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם הַעֵת וּמְלַמֵּד לְאִנּוּשׁ בִּינָה: וְחַנּוּנוֹ מֵאַתָּה בִּינָה יַעֲזֶה וְהַשְׂבִּיל: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ חוֹנֵן הַעֵת:

הַשִּׁיבֵנו אֲבִינוּ לְתוֹרָתְךָ . וְקַרְבָּנוּ מִלְּכָנוּ לְעִבּוּדְךָ . וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַרוֹצֵה בְּתִשׁוּבָה:

סֶלַח לָנוּ אָבִינוּ בִּי חֲמָאנוּ . מְחַל לָנוּ מִלִּבְנוּ בִּי פִשְׁעָנוּ . בִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ
אֲתָהּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ חַנוּן, הַמְרַבֵּה לְסִלּוּחַ:

רָאה בְּעֵינָיו . וְרִיבָה רִיבָנוּ . וּגְאָלָנוּ מִהַרְהָ לְמַעַן שְׂמֵךְ . בִּי גּוֹאֵל חֲזַק
אֲתָהּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

רָפְאנוּ יְיָ וְנִרְפָא . הוֹשִׁיעֵנוּ וְנוֹשְׁעָה .
בִּי תִהְלַתְנוּ אֲתָהּ . וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה • וַיְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ . שֶׁתִּשְׁלַח מִהַרְהָ
לְכָל מַכּוֹתֵינוּ . * בִּי אֵל מֶלֶךְ רוּפֵא נְאֻמָּן
וְרַחֲמָן אֲתָהּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ רוּפֵא, חוֹלֵי • (פב"פ) בְּתוֹךְ שְׁאֵר חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל:
עֲמוּ יִשְׂרָאֵל:

בְּרַךְ עֲלֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת וְאֶת כָּל מִינֵי תְבוּאָתָהּ לְטוֹבָה .
וְתַז (בחורף: טל ומטרי ל) בְּרַכָּה עַל פְּנֵי הָאָדָמָה . וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוֹבָךָ . וּבְרַךְ שְׁנַתְנוּ
בַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְבַרֵךְ הַשָּׁנִים:

תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוֹתְנוּ . וְשֵׂא נִם לְקַבֵּץ גְּלִיּוֹתֵינוּ . וְקַבְּצֵנוּ יַחַד
מֵאַרְבַּע פְּנֵפוֹת הָאָרֶץ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַבֵּץ, גְּדַחֵי עַמוּ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבְרָאשׁוֹנָה . וַיּוֹעֲצֵנוּ כְּבִתְחִלָּה . וְהִסֵּר מִמֶּנּוּ יָגוֹן
וְאַנְחָה. וּמְלוֹךְ עֲלֵינוּ אַתָּה יְיָ לְבִדְךָ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים וְצִדִּיקְנוּ בַּמִּשְׁפָּט: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ, אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט (בעש"ת מסיימים הברכה: הַמְלֹךְ הַמִּשְׁפָּט):

לְמִשְׁפָּדִים אֵל תְּהִי תִקְוָה . וְכָל הַמִּינִים בְּרַגְעַי אֲבִדּוּ . וְכָל אוֹיְבֵי עַמֶּךָ
מִהַרְהָ יִפְרְתּוּ . וּמִלְכוֹת זָרוֹן מִהַרְהָ תִעַקֵּר וּתִשְׁפָּר וּתְמַגִּיר וּתְכַנִּיעַ בְּמִהַרְהָ
בְּיָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמְכַנְיַע זָדִים:

על הצדיקים ועל החסידים . ועל זקני עמך בית ישראל . ועל פליטת סופריהם . ועל גרי הצדק ועלינו . יהמו רחמיך יי אלהינו . ותן שכר טוב לכל הבורחים בשמך באמת . ושים חלקנו עמם . ולעולם לא נבוש פי בך במחננו: ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים:

ולירושלם עירך ברחמים תשוב ותשבון בתוכה כאשר דברת . ובנה אותה בקרוב בימינו בגין עולם . וכסא דוד מחרה לתוכה תבין: ברוך אתה יי בונה ירושלים:

את צמח דוד עבדך מחרה תצמיח . וקרנו תרום בישועתך . פי לישועתך קנינו כל היום: ברוך אתה יי מצמיח קרן ישועה:

שמע קולנו יי אלהינו חוס ורחם עלינו . וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו . כי אל שומע תפלות ותחנונים אתה: ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו . כי אתה שומע תפלת עמך ישראל ברחמים: ברוך אתה יי שומע תפלה:

רצה יי אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם . והשב העבודה לדביר ביתך . ואשי ישראל ותפלתם . מחרה . באהבה תקבל ברצון . ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך:

בראש חודש ובחול המועד אומרים 'עלא ויבא'

אלהינו ואלהי אבותינו . יעלה . ויבא . ויגיע . ויראה . וירצה . וישמע . ויפקד . ויזכר זכרוננו ופקדוננו . וזכרון אבותינו . וזכרון משיח בן דוד עבדך . וזכרון ירושלים עיר קדשך . וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך . לפליטה ולמוכה . ולחן ולחסד ולרחמים . ולחיים ולשלום ביום

לראש חודש: ראש החודש | לפסח: חג המצות | לסכות: חג הסוכות

תזה . וקרנו יי אלהינו בו למוכה . ופקדנו בו לברכה . והושיענו בו לחיים . ובדבר ישועה ורחמים . חוס ותננו ורחם עלינו והושיענו . כי אליך ענינו . כי אל מלך חנון ורחום אתה:

וּתְחַוֶּנָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֵךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְחַזֵּיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:
 מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: צוּר חַיֵּינוּ .
 מִגֵּן יִשְׁעֵנו אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר: נוֹדָה לָךְ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתְךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְסוּרִים
 בְּיָדְךָ . וְעַל נְשָׁמוֹתֵינוּ הַמְקוּדוֹת לָךְ . וְעַל נַפְשֵׁךְ שֶׁכָּבַל יוֹם עַמְּנוּ . וְעַל
 נַפְלְאוֹתֶיךָ וּמִזְבוֹתֶיךָ שֶׁכָּבַל עֵת . עָרַב וּבָקָר וְצִהָרִים: הַמּוֹב בִּי לֹא כָלוּ
 רַחֲמֶיךָ . וְהַמְרַחֵם בִּי לֹא תָמוּ חַסְדֶיךָ . מֵעוֹלָם קִיַּינוּ לָךְ:

כל ימי חנוכה, גם בפורים בתפלת ערבית קודם קריאת המגילה, אומרים כאן 'על הנסים':

עַל הַנְּסִים . וְעַל הַפְּרָקָן . וְעַל הַגְּבוּרוֹת . וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת . וְעַל הַמְּלַחְמוֹת .

שְׁעִישֵׁת לְאֲבוֹתֵינוּ בְּיָמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה:

בחנוכה: בְּיָמֵי מִתְתַּנְּהוּ בֶן יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל חֲשַׁמְנִי וּבְנָיו . בפורים: בְּיָמֵי מְרַדְכֵי וְאַסְתֵּר בְּשׁוֹשַׁן
 בְּשַׁעֲמֻדָּה מַלְכוּת יוֹן הַרְשָׁעָה עַל עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל . הַבִּירָה . בְּשַׁעֲמֻד עֲלִיהֶם הַמֶּן
 לְהַשְׁפִּיחֵם תּוֹרְתְךָ . וּלְהַעֲבִירָם מִחֲקֵי רְצוֹנְךָ: וְאַתָּה הַרְשָׁעָה בְּקִישׁ אֶסְתֵּר גִּיּוֹג לְהַשְׁמִיד
 בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים . עֲמַדְתָּ לָהֶם בְּעֵת צָרָתָם . רַבַּת אַתְּ לְהַרְגֵנוּ וְלֹא אָבַדְתָּ אֶת־כָּל־הַיְהוּדִים
 רִיבָם . הִנֵּת אֶת דִּינָם . נִקְמָת אֶת נִקְמָתָם: מִסַּרְתָּ מִנְעֵר וְעַד־זִקְנֵן מִן וְנָשִׁים בְּיוֹם
 גְּבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים . וְרַבִּים בְּיַד מְעַפִּים . וּמִמַּאִים בְּיַד אֶחָד בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ
 מְהוּרִים . וְרַשָּׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים . וְזוּדִים בְּיַד עוֹסְקֵי שְׁנַיִם־עָשָׂר הוּא־חֹדֶשׁ אֶדְרָר וּשְׁלָלָם
 תּוֹרְתְךָ: וְלָךְ עֲשִׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקְדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ . וְלַעֲמֶךָ לְבוֹז: וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים הַפְּרַתָּ
 יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה וּפְרָקָן כְּהִיּוֹם הַזֶּה: וְאַחַר אֶת עַצְתּוֹ . וְקַלְקַלְתָּ אֶת מַחְשַׁבְתּוֹ
 כִּי בָּאוּ בְּגִיד לְדַבֵּיר בֵּיתְךָ . וּפָנּוּ אֶת הַיֶּכֶלְךָ . וּמְחַרְוּ . וְהַשְׁבּוֹת גְּמוּלוֹ בְּרֹאשׁוֹ . וְתָלוּ
 אֶת מִקְדָּשְׁךָ . וְהִדְלִיקוּ גְרוֹת בְּחִצְרוֹת קִדְשֶׁךָ . וְקִבְּעוּ אוֹתוֹ וְאֶת בְּנָיו עַל הָעֵץ:
 שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה אֵלוּ . לְהוֹדוֹת לְחַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל:

וְעַל כָּלֵם יִתְפָּרֵךְ וְיִתְרוֹמֵם שְׁמֶךָ מִלְּפָנֵינוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

בעשרת ימי תשובה: וּבְתוֹב לְחַיִּים מוֹבִים בְּנֵי בְרִיתְךָ:

וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה . וַיְהַלְלוּ אֶת שִׁמְךָ בְּאַמֶּת . הָאֵל יִשׁוּעַתָּנוּ וְעִזְרָתָנוּ סֵלָה:
בְּרוּךְ אַתָּה יי הַטּוֹב שִׁמְךָ וְלֹךְ נָאָה לְהוֹדוֹת:

שְׁלוֹם רַב עַל יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ תְּשִׁים לְעוֹלָם . כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אֲדוֹן לְכָל
הַשְּׁלוֹם: וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל . בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בְּשִׁלּוּמֶךָ:
בעשרת ימי תשובה: בְּסִפְּר חַיִּים בְּרֻכָּה וְשִׁלּוֹם . וּפְרֻנְסָה מוֹכָה .
נִזְכָּר וְנִכְתָּב לְפָנֶיךָ . אָנּוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל . לְחַיִּים
וּלְשִׁלּוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה יי עוֹשֵׂה הַשְּׁלוֹם:

אֱלֹהֵי . נִצַּר לְשׁוֹנֵי מָרַע . וּשְׁפַתִּי מְדַבֵּר מִרְמָה . וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תַהוֹם .
וְנַפְשֵׁי בָּעֶפֶר לְכָל תַּהֲוִיָּה: פֶּתַח לְבִי בְּתוֹרָתֶךָ . וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדֹּהֶן נַפְשֵׁי: וְכָל
הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה . מִתְּהַרָה הַפֶּר עֲצָתָם וְקִלְקַל מַחְשָׁבוֹתָם: עֲשֵׂה לְמַעַן שִׁמְךָ .
עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְנַךְ . עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשְׁתֶּךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן תוֹרָתֶךָ: תְּכִלִּים ס: לְמַעַן
יִחַלְצֶנּוּ יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינֶךָ וְעֲנֵנִי: יע:10 יְהִי לְרָצוֹן | אֲמַר־פִּי וְהִגִּינוּ לְבִי
לְפָנֶיךָ יְהוֹה צוּרֵי וְנֶאֱלִי: עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו . הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ . וְעַל
כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן:

יהי רצון מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַחְרָה בְּיָמֵינוּ . וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:
וְשֵׁם נַעֲבֹדֶךָ בְּיָרָאָה . בְּיָמֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת:
מלאכי ג:7 וְעָרְבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם בְּיָמֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת:

ש"ץ כורע יתְגַדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמִיהַ רַבָּא (קהל אָמֵן) . בְּעֲלָמָא דְבָרָא כְרַעוּתָהּ .
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ . בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן . וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל . בְּעֲנָלָא וּבְזִמְן קָרִיב:
וְאָמְרוּ ש"ץ כורע אָמֵן: (קהל אָמֵן)

יְהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלָם וּלְעָלְמֵי עֲלְמֵיָא וּבְנִשְׁמֵי אַחְרַת מוֹסִיפִים 'יתברך'

ש"ץ כורע יתְבַרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַמֵּם וַיִּתְנַשֵּׂא .

וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלַּל שְׁמִיהַ דְּקִדְשָׁא ש"ץ כורע בְּרִיךְ הוּא הַצִּיּוֹר אוֹמֵר עִמּוֹ (ולא לאחריו) .

לְעֵלָא מְכַל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא

דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא: ש"ץ כורע וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

קהל: קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרַצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵינוּ:

תְּתַקַּבֵּל צְלוֹתֵהוֹן וּבְעוֹתֵהוֹן דְּכָל יִשְׂרָאֵל קִדָּם אָבוּהוֹן דִּי בְּשִׁמְיָא: וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

תכלים קיג:3 קהל: יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם:

יְהִי שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמִיָּא . וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

קכא:3 קהל: עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִדּוּמֵינוּ . הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ . וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאִמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

בערבית בזמנו, בימי ספירה סופרים כאן את העומר (עמ' 104).

עָלֵינוּ לְשַׁבַּח לְאֲדוֹן הַכֹּל לְתֵת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית . שְׁלֵא עֲשֵׂנוּ כְּגוֹיֵי
הָאָרְצוֹת . וְלֵא שְׁמֵנוּ כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה: שְׁלֵא שָׁם חִלְקֵנוּ כְּהֵם . וְגִדְלָנוּ כְּכָל
הַמּוֹנִם: שְׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהַבֵּל וְרִיק . יִשְׁעִי מִכֹּכ וּמִתְּפִלָּיִם אֶל-אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ:
וְאִנְחָנוּ בּוֹדְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים . לְפָנֵי מַלְאָךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:
שְׁהוּא נח:יג נוֹמָה שָׁמַיִם וְיִסְדַּר אָרֶץ . וּמוֹשֵׁב יְקָרוּ בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל . וְשָׁכִינַת עִזּוֹ בְּגִבְהֵי
מְרוֹמִים: הוּא אֱלֹהֵינוּ . אֵינן עוֹד: אִמֵּת מְלַבְּנוּ . אָפֶס זוּלָתוֹ . כְּפִתוּב בְּתוֹרָתוֹ:
37 כרים 7:לט וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל-לְבַבְךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל
וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵינן עוֹד:

עַל כֵּן נִקְנֶה לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְרֵאוֹת מְהֵרָה בְּתַפְאֵרַת עֲזֶךָ . לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן
הָאָרֶץ . וְהָאֱלִילִים כְּרוֹת יִכְרְתוּן . לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדֵי: וְכָל בְּנֵי בְּשָׂר יִקְרְאוּ
בְּשִׁמְךָ . לְהַפְנוֹת אֱלֹהֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ: יִכְרְדוּ וַיִּדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל . כִּי לְךָ תִּכְרַע
כָּל בָּרָךְ . תִּשָּׁבַע כָּל לְשׁוֹן: לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וַיִּפּוּלוּ . וְלִכְבוֹד שְׁמֶךָ יִקְר
וַיִּתְנוּ: וַיִּקְבְּלוּ כָּלֵם | אֶת עַל מַלְכוּתְךָ . וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי
הַמַּלְכוּת שְׁלֶךָ הִיא . וְלְעוֹלָמֵי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד:

בימי חנוכה שרים כאן 'מעיו צור' בבית בכנסת (עמ' 299).

ספירת העמר

החל מליל שני של פסח עד ערב שבעות סופרים בכל ערב את העומר.
בלילי שבתות ופסח סופרים אחר הקידוש בבית הכנסת, במוצאי שבתות סופרים קודם 'ויתן לך'.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם .
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ עַל סְפִירַת הָעֹמֶר:

Our נוסח is to say לעמר, as it appears in all the ראשונים which mention the word עמר within the counting. In many of the כתבי הראשונים however, the word עמר does not appear in the counting, but only in the ברכה. The בעמרה utilizes the term ליטא.

לדעת רוב חכמי אשכנז מעיקר הדין מותר לספור מבעוד יום, מפני שבזמן הזה הספירה היא רק מדרבנן וזכר למקדש. המהדרין ממתנינים עד בין השמשות, והמהדרין מן המהדרין מברכים וסופרים דוקא בלילה, ובתנאי שלא ישכחו לספור בבואם לביתם, שאם לא כן עדיף לברך ולספור מבעוד יום. לפיכך, ממתנינים עד שקיעה. ואם אי אפשר, מותר להם לברך ולספור מבעוד יום.

אם הגיע זמן הספירה אסור לאכול לפני ספירת העומר. היות ובין השמשות הוא זמן ספק לילה לכן בשבת בבית ראוי להמתין עד אחר צאת הכוכבים ורק אז לספור ולקדש. או לקדש לפני בין השמשות, שאז ודאי עוד לא הגיע זמן חיוב ספירת העומר.

- 1 (ט"ז ניסן) היום יום אחד לעמר:
- 2 (י"ז ניסן) היום שני ימים לעמר:
- 3 (י"ח ניסן) היום שלשה ימים לעמר:
- 4 (י"ט ניסן) היום ארבעה ימים לעמר:
- 5 (כ' ניסן) היום חמשה ימים לעמר:
- 6 (כ"א ניסן) היום ששה ימים לעמר:
- 7 (כ"ב ניסן) היום שבועה ימים שהם שבוע אחד לעמר:
- 8 (כ"ג ניסן) היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד לעמר:
- 9 (כ"ד ניסן) היום תשעה ימים שהם שבוע אחד ושני ימים לעמר:
- 10 (כ"ה ניסן) היום עשרה ימים שהם שבוע אחד ושלושה ימים לעמר:
- 11 (כ"ו ניסן) היום אחד עשר יום שהם שבוע אחד וארבעה ימים לעמר:
- 12 (כ"ז ניסן) היום שנים עשר יום שהם שבוע אחד וחמשה ימים לעמר:
- 13 (כ"ח ניסן) היום שלשה עשר יום שהם שבוע אחד וששה ימים לעמר:
- 14 (כ"ט ניסן) היום ארבעה עשר יום שהם שני שבועות לעמר:
- 15 (ל' ניסן) היום חמשה עשר יום שהם שני שבועות ויום אחד לעמר:
- 16 (א' אייר) היום ששה עשר יום שהם שני שבועות ושני ימים לעמר:
- 17 (ב' אייר) היום שבועה עשר יום שהם שני שבועות ושלושה ימים לעמר:
- 18 (ג' אייר) היום שמונה עשר יום שהם שני שבועות וארבעה ימים לעמר:
- 19 (ד' אייר) היום תשעה עשר יום שהם שני שבועות וחמשה ימים לעמר:
- 20 (ה' אייר) היום עשרים יום שהם שני שבועות וששה ימים לעמר:
- 21 (ו' אייר) היום אחד ועשרים יום שהם שלושה שבועות לעמר:
- 22 (ז' אייר) היום שנים ועשרים יום שהם שלושה שבועות ויום אחד לעמר:
- 23 (ח' אייר) היום שלשה ועשרים יום שהם שלושה שבועות ושני ימים לעמר:
- 24 (ט' אייר) היום ארבעה ועשרים יום שהם שלושה שבועות ושלושה ימים לעמר:

- 25 (י' אייר) היום חמשה ועשרים יום שהם שלשה שבועות וארבעה ימים לעמר:
 26 (י"א אייר) היום ששה ועשרים יום שהם שלשה שבועות וחמשה ימים לעמר:
 27 (י"ב אייר) היום שבעה ועשרים יום שהם שלשה שבועות וששה ימים לעמר:
 28 (י"ג אייר) היום שמונה ועשרים יום שהם ארבעה שבועות לעמר:
 29 (י"ד אייר) היום תשעה ועשרים יום שהם ארבעה שבועות ויום אחד לעמר:
 30 (ט"ו אייר) היום שלשים יום שהם ארבעה שבועות ושני ימים לעמר:
 31 (ט"ז אייר) היום אחד ושלשים יום שהם ארבעה שבועות ושלשה ימים לעמר:
 32 (י"ז אייר) היום שנים ושלשים יום שהם ארבעה שבועות וארבעה ימים לעמר:
 33 (י"ח אייר) היום שלשה ושלשים יום שהם ארבעה שבועות וחמשה ימים לעמר:
 34 (י"ט אייר) היום ארבעה ושלשים יום שהם ארבעה שבועות וששה ימים לעמר:
 35 (כ' אייר) היום חמשה ושלשים יום שהם חמשה שבועות לעמר:
 36 (כ"א אייר) היום ששה ושלשים יום שהם חמשה שבועות ויום אחד לעמר:
 37 (כ"ב אייר) היום שבעה ושלשים יום שהם חמשה שבועות ושני ימים לעמר:
 38 (כ"ג אייר) היום שמונה ושלשים יום שהם חמשה שבועות ושלשה ימים לעמר:
 39 (כ"ד אייר) היום תשעה ושלשים יום שהם חמשה שבועות וארבעה ימים לעמר:
 40 (כ"ה אייר) היום ארבעים יום שהם חמשה שבועות וחמשה ימים לעמר:
 41 (כ"ו אייר) היום אחד וארבעים יום שהם חמשה שבועות וששה ימים לעמר:
 42 (כ"ז אייר) היום שנים וארבעים יום שהם ששה שבועות לעמר:
 43 (כ"ח אייר) היום שלשה וארבעים יום שהם ששה שבועות ויום אחד לעמר:
 44 (כ"ט אייר) היום ארבעה וארבעים יום שהם ששה שבועות ושני ימים לעמר:
 45 (א' סיון) היום חמשה וארבעים יום שהם ששה שבועות ושלשה ימים לעמר:
 46 (ב' סיון) היום ששה וארבעים יום שהם ששה שבועות וארבעה ימים לעמר:
 47 (ג' סיון) היום שבעה וארבעים יום שהם ששה שבועות וחמשה ימים לעמר:
 48 (ד' סיון) היום שמונה וארבעים יום שהם ששה שבועות וששה ימים לעמר:
 49 (ה' סיון) היום תשעה וארבעים יום שהם שבעה שבועות לעמר:

הרחמן הוא יחזיר עבודת בית המקדש למקומה:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו . שיפנה בית המקדש במהרה בימינו .
 ותן חלקנו בתורתך: ושם נעבדך ביראה . בימי עולם וכשנים קדמוניות:

ס לַמְנַצֵּחַ בְּנִינֵת מִזְמוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יִחַנְנוּ וַיְבָרְכֵנוּ יְאֵר פָּנָיו אֶתְנוּ סֵלָה: לְדַעַת
 בְּאֶרֶץ דְּרָבָךְ בְּכָל־גּוֹיִם יִשׁוּעַתְךָ: יוֹדוּךָ עַמִּים | אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלָם: וּשְׁמָחוּ
 וַיְרַנְּנוּ לְאֵמִים בִּי־תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיִּשְׂרָאֵל וּלְאֵמִים | בְּאֶרֶץ תִּנְחָם סֵלָה: יוֹדוּךָ עַמִּים |
 אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלָם: אֶרֶץ נִתְּנָה יְבוּלָהּ יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים
 וַיִּירָאוּ אוֹתוֹ כָּל־אֲפִסְרֵי־אֶרֶץ:

בשאר ימי השבוע ממשיכים ב'עלינו' (עמ' 103).

בליל שבת וים טוב ממשיכים ב'עלינו' (עמ' 129).

במוצאי שבת ממשיכים ב'ויתן לך' (237).

במוצאי יום טוב ממשיכים ב'עלינו' (240).

סדר קריאת שמע על המטה.

The הפסק is to say המפיל before שמע (קריאת שמע) קריאת שמע is therefore not מנהג,
but one may reverse the order as well.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. המפיל חבלי שנה על עיני. ותנומה על
עפעפי: ויהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי. שתשביבני לשלום ותעמידני
לשלום: ואל יבהלוני רעיוני. ותלומות רעים. ותרהורים רעים: ותהא מנתי שלמה
לפניך: ותאר עיני פן אישן המות: כי אתה המאיר לאישון בת עין: ברוך אתה יי
המאיר לעולם בלוי בכבודו:

37 כרים 7:

שמע ישראל יהנה אלהינו יהנה | אחד:

בלחש ברוך. שם כבוד מלכותו. לעולם ועד:

37 כרים 1: ו-ט | ותהבת את יהנה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך: ושננתם לבניך ודברת בם
בשבתך בביתך ובלקחתך בדרך ובשכבך ובקומך: וקשרתם לאות על ידך והיו
למטפת בין עיניך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:

תכלים 5: ויהי | נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו

ומעשה ידינו כוננהו:

65 | ישב בסתר עליון בצל שדי ותלונן: אמר ליהוה מחסי ומצודתי אלהי
אבטח בו: כי הוא יצילך מפח יקוּש מדבר תוֹת: באברתו | יסוף לך ותחת כנפיו
תחסה צנה וסחרה אמתו: לא תירא מפחד לילה מחין יעוף יומם: מדבר באפל
יהלך מקטב ישוד צהרים: יפל מצדך | אלה ורבבה מימינך אלה לא יגש: רק
בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה: כי אתה יהוה מחסי עליון שמת מעונך:
לא תאנה אלה רעה ונגע לא יקרב באחלקך: כי מלאכיו יצוה לך לשמרך
בכל דרכיך: על פנים ישאונך פורתנך באבן רגלך: על שחל ופתן תדרך תרמם
כפיר ותנין: כי בי חשק ואפלטוהו אשגבהו כי ידע שמי: יקראני | ואענהו עמו
אנכי בצרה אחלצהו ואכפרהו: ארך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי:

(ארך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי:)

3:21-10 יהוה מה־רבו צָרִי רַבִּים קָמִים עָלָי: רַבִּים אֲמָרִים לְנַפְשִׁי אִין יִשְׁוֹעָתָה לֹא בֵאלֹהִים סָלָה: וְאַתָּה יְהוָה מִגֵּן בַּעֲדֵי כְבוֹדִי וּמְרִים רֵאשִׁי: קוֹלִי אֶל־יְהוָה אֶקְרָא וַיַּעֲנֵנִי מִתֵּר קוֹדְשׁוֹ סָלָה: אֲנִי שָׁכַבְתִּי וְאִישָׁנָה הִקְיַצְוֹתִי כִּי יְהוָה יִסְמְכֵנִי: לֹא־אִירָא מִרַבְּבוֹת עֵם אֲשֶׁר סָבִיב שְׁתוֹ עָלָי: קוֹמָה יְהוָה | הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהֵי כִּי־הַכִּיתָ אֶת־כָּל־אֲיָבֵי לְחֵי שְׁנֵי רַשָּׁעִים שְׁבַרְתָּ: לִיהוָה הִישׁוּעָה עַל־עַמֶּךָ בְּרַכְתָּךְ סָלָה:

הַשְּׂכִיבֵנו יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם . וְהַעֲמִידֵנוּ מִלְּפָנֶינוּ לְחַיִּים: וּפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סִפְתָּ שְׁלוֹמְךָ: וְתִקַּנְנוּ בַּעֲצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ: וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: וְהַגֵּן בַּעֲדֵנוּ . וְהַסֵּר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב דָּבָר וְחָרָב וְרָעַב וְיָגוֹן: וְהַסֵּר שְׂטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ: וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תִּסְתַּיְרֵנוּ: כִּי אֵל שׁוֹמְרָנוּ וּמַצִּילֵנוּ אַתָּה . כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנוּן וְרַחוּם אַתָּה: וּשְׁמוֹר צִאתָנוּ וּבּוֹאֵנוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם . מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם:

כְּרוּךְ יְיָ בַּיּוֹם . כְּרוּךְ יְיָ בַּלַּיְלָה . כְּרוּךְ יְיָ בְּשִׁכְבֵנוּ . כְּרוּךְ יְיָ בְּקוּמָנוּ: כִּי בְיָדְךָ נַפְשׁוֹת הַחַיִּים וְהַמֵּתִים: אוֹיֵב יִכֹּ: אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נַפְשׁ כָּל־חַי וְרוּחַ כָּל־בְּשָׂר־אִישׁ: טַהֲלִים לֵאמֹר: בְּיָדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי כְּדִיתָה אוֹתִי יְהוָה אֵל אֲמֶת: אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּשָׁמַיִם . יַחַד שְׁמֶךָ וְקוֹיִם מִלְּבוֹתֶיךָ תָּמִיד . וּמֶלֶךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד:

יִרְאוּ עֵינֵינוּ . וַיִּשְׂמַח לִבֵּנוּ . וְתִגַּל נַפְשֵׁנוּ בִּישׁוּעָתְךָ בְּאֲמֶת . כְּאֹמֵר לְצִיּוֹן מֶלֶךְ אֱלֹהֶיךָ: יִטַּח יְהוָה מֶלֶךְ 6:26 יְהוָה מֶלֶךְ שְׁמוֹת טוֹיִים יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: כִּי הַמְּלָכוֹת שְׁלֶיךָ הִיא . וּלְעוֹלָמֵי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד . כִּי אִין לָנוּ מֶלֶךְ אֵלָּא אַתָּה:

3:21-10 הַמְּלֹאךְ הַנְּאִל אֲתִי מִכָּל־רָע יִבְרַךְ אֶת־הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבָרְהָם וַיִּצְחַק וַיִּדְגֵּנוּ לְרַב בְּקִרְבַּ הָאָרֶץ: שְׁמוֹת טוֹ:כוֹ וַיִּיאֹמֶר אִם־שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְחִישָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהַאֲזִינָה לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמְרָתָ כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמְּחַלָּה אֲשֶׁר־שָׁמְתִי בְּמִצְרַיִם לֹא־אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה וְרַפְּאָה:

זכריה ג:3 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁמַיִן יַגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשָּׁמַיִן וַיַּגְעַר יְהוָה בְּךָ הַבְּחַר בִּירוּשָׁלַם
הָלוֹא זֶה אֹדֶן מִצֵּל מֵאִשׁ: שיר כסירים ג:2-ח הֲנִיחָה מִפְּתוֹ שְׁלֹשָׁמָה שְׁשִׁים גְּבָרִים סָבִיב
לָהּ מִגְּבֻרֵי יִשְׂרָאֵל: כָּלֵם אֲחֹזִי חֶרֶב מִלְּמַדֵּי מִלְחָמָה אִישׁ חֲרָבוֹ עַל־יָרְכוֹ מִפְּחַד
בַּלִּילוֹת:

תהלים קכא:ד הֲנִיחָה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ג' פעמים

זכריה ג:3 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁמַיִן יַגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשָּׁמַיִן וַיַּגְעַר יְהוָה בְּךָ הַבְּחַר בִּירוּשָׁלַם
הָלוֹא זֶה אֹדֶן מִצֵּל מֵאִשׁ: שיר כסירים ג:2-ח הֲנִיחָה מִפְּתוֹ שְׁלֹשָׁמָה שְׁשִׁים גְּבָרִים סָבִיב
לָהּ מִגְּבֻרֵי יִשְׂרָאֵל: כָּלֵם אֲחֹזִי חֶרֶב מִלְּמַדֵּי מִלְחָמָה אִישׁ חֲרָבוֹ עַל־יָרְכוֹ מִפְּחַד
בַּלִּילוֹת:

בְּשֵׁם יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִיְמֵינִי מִיְכָאֵל . וּמִשְׁמָאֵלִי גְּבֻרֵי אֵל .

וּמִלְּפָנֵי אוֹרֵי אֵל . וּמִמְּחֹרֵי רַפְאֵל . וְעַל רֵאשֵׁי שְׂכִינַת אֵל: ג' פעמים

תהלים קכח שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֲשֶׁר־יִבְרָא יְהוָה הַחֲלֹף בַּדְּרָכָיו: יַגְעַר בַּפִּיךָ כִּי תֹאכֵל
אֲשֶׁר־יִדְּ וְטוֹב לָךְ: אֲשֶׁתֶּךָ | בְּגִפְזוֹ פָּרִיחַ בִּירְפָתִי בִיתֶךָ בְּנִיחַ בַּשְּׂתֵלִי וַיִּתֵּם סָבִיב
לְשִׁלְחָנְךָ: הֲנִיחָה כִּי־בֶן יִבְרָךְ גֹּבֵר יִבְרָא יְהוָה: יִבְרָכֶךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן וְרָאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם
כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְרָאָה בָּנִים לְבָנֶיךָ שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

ד:כ רְגֹזוּ וְאֵל־תִּחַטְּאוּ אִמְרוּ בַלְבָבְכֶם עַל־מִשְׁכַּבְכֶם וְדַמּוּ סִלָּה: ג' פעמים

אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ . בְּטָרָם כָּל יַצִּיר גְּבֻרָא: לַעֲת נַעֲשֶׂה בְּחַפְצוֹ כֹּל . אֲזִי מָלַךְ
שָׁמּוּ גְּבֻרָא: וְאַחֲרֵי כִּבְלוֹת הַכֹּל . לְבָדוּ יִמְלֹךְ גְּבֻרָא: וְהוּא תָּה . וְהוּא הוּוּ . וְהוּא הוּוּ . וְהוּא
יְהִי בַתְּפָאָרָה: וְהוּא אֶחָד וְאֵין שְׁנֵי . לְהַמְשִׁיל לֹו לְהַחְפִּירָה: כָּלִי רֵאשִׁית כָּלִי
תַּכְלִית . וְלֹו הַעֲזוּ וְהַמְשִׁירָה: וְהוּא אֵלִי וְחִי גְּוֹאֵלִי . וְצוֹר חֲכָלִי בַּעֲת צָרָה: וְהוּא גְּסִי
וּמְנוּם לִי . מְנַת כּוֹסֵי כּוֹסֵי אֶקְרָא: בְּיָדוֹ אֶפְקִיד רוּחִי . בַּעֲת אִישָׁן וְאַעִירָה: וְעַם
רוּחִי גְּוִיָתִי . יְיָ לִי וְלֹא אֵירָא:

ט:ח שׁוֹרְתִי יְהוָה לִנְגְדִי תִמְדִּי כִּי מִיְמֵינִי כֹל־אֲמוּנָה: ט שמרני אל כִּי־חַסִּיתִי בְךָ:

עירוב תבשילין

An עירוב תבשילין is performed in the following manner; one takes a piece of מצה or חלה, places some cooked or roasted meat upon it, raises it, and recites the following:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרֹב:

Then the following declaration is recited:

בְּהֵדִין עֵרֹבָא יְהִי שָׂרָא לָנָא לְמִיפָא וְלִבְשָׂא וְלֵאמְנָא וְלֵאדְלָקָא שְׂרָנָא

וְלִמְעַבְדַּד כָּל צְרָכָנָא . מִיּוֹמָא טַבָּא לְשַׁבְּתָא לָנוּ וְלְכָל הָדָרִים בְּעִיר הַזֹּאת:

“By means of this עירוב may we be permitted to bake, cook, keep food warm, kindle lights and prepare on the festival all that we require for the שבת, we and all the inhabitants of this city.”

The עירוב תבשילין is preserved until שבת, when the portion of the מצה or חלה is used as משנה לחם for the first two meals and eaten at סעודה שלישית. Some eat it at the סעודה שניה.

הדלקת נרות

In Ashkenaz a Shabbos Lamp was used to “bench light”. If a Shabbos Lamp is unavailable, one lights two candles. If one completely forgot to light candles ערב שבת - one must light an additional candle from then on. The מנהג of lighting a candle for everyone in the family is a late מנהג, not אשכנז. On יום טוב, the מנהג פפד”מ and most places, was to light candles before סעודה. Unlike on שבת, when one must light before the ברכה, there was no such insistence on יום טוב. In Holland, the מנהג on יום טוב was to light prior to going to synagogue.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו .

ביום הכיפורים:	בשלוש רגלים וראש השנה:	לשבת
לְהַדְלִיק נֵר שָׁל	לְהַדְלִיק נֵר שָׁל	וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
(שַׁבָּת וְשָׁל) יוֹם הַכִּיפּוּרִים:	(שַׁבָּת וְשָׁל) יוֹם טוֹב:	נֵר שָׁל שַׁבָּת:

בימים נוראים ובכל יום טוב (חוץ משביעי ואחרון של פסח):

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שְׂחַחְנוּנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְן הַזֶּה:

בקצת קהילות נוהגים לשיר 'ידיד נפש' לפני קבלת שבת. אם ערב שבת הוא יום טוב או חול המועד אין שרים 'ידיד נפש'. זאת הוספה מאוחרת, ורוב בני אשכנז אין נוהגים לאומרו לפני קבלת שבת או בסעודה

יגדל is comprised of פסוקים which were not originally meant for choral singing (unlike and עולם which are פיוטים). The singing of מה טוב שני was established as late as the nineteenth century. One is not allowed to prepare from one day of טוב to next, and therefore the מנהג became to postpone טוב ערבית in order to delay ones arrival and טוב preparations at home. To utilize the extra time in synagogue efficiently, the choir sings מה טוב. The same reason applies to first day טוב when it occurs on שבת. However, on שני שחל להיות טוב שבת, מה טוב is omitted, since one is permitted to prepare from טוב שבת to טוב שבת. The concept of טוב שני does not exist in ארץ ישראל and therefore the question was asked should one the choir sing מה טוב? One is actually supposed to say מה טוב every time one enters the synagogue. The decision was made to sing מה טוב even on first day טוב, so as not to lose the מנהג altogether. and by doing so, מה טוב is sung at least six times a year.

מִשְׁפָּנְתֶיךָ יִשְׂרָאֵל:	מִהַּטְּבוּ אֱהֲלֶיךָ יַעֲקֹב	צמד צר כד:ח
אָבוֹא בֵיתְךָ	וְאֲנִי בְּרַב חֲסִידֶיךָ	תהלים ה:ח
בְּיִרְאֶתְךָ:	אֲשֶׁתְּחַוָּה אֶל־הַיָּבֵל קִדְשֶׁךָ	
וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ:	יְהוָה אֶהְבֶּתִי מְעוֹן בֵּיתְךָ	כו:ח
אֲבָרְכָה לְפָנַיִי עֲשֵׂי:	וְאֲנִי אֲשֶׁתְּחַוָּה וְאֶבְרָעָה .	
עֵת רְצוֹן	וְאֲנִי תַפְלֵת־לֶךָ יְהוָה	סט:יד
עֲנֵנִי בְּאַמֶּת יִשְׁעֶךָ:	אֱלֹהִים בְּרַב־חֲסִידֶיךָ	

קבלת שבת

מנהגי פפד"מ קבלת שבת into official is the one who introduced רב שמשון רפאל הירש. The טירחא opposed additions to תפילה בציבור, which were not instituted by חז"ל, because of גר"א. Nevertheless, the congregation over which רבי נתן אדלר opposed reciting קבלת שבת, which at the time was not widespread. It was only said by individuals which called themselves 'חברי מקבלי שבת', (which dates back to the time of יוסף אומץ [שנת ש"צ]). Before הירש's time, one said ברכו immediately after מנחה's תקבל. (Both ספרדים and פראג had the מנהג to begin with מזמור שיר.) Even after הירש brought קבלת שבת into the synagogue as a fixed נוסח, רבי נתן אדלר's synagogue continued his מנהג not to say it. There is no חיוב להלכה to recite קבלת שבת, but it is a prevalent מנהג, which has the דין of מנהג ישראל תורה, according to various פוסקים. If someone has the מנהג to recite קבלת שבת every שבת (including on בערב שבת), one may even recite it in a non-אשכנזי synagogue. However, once the מנהג begins etc., one should skip the remaining קבלת שבת and oren with them.

In they differentiated between older and newer מנהגים, (for this reason, for the last sixty תקיעות on ראש השנה, רב בעל תוקע does not stand next to the בימה as he does in the first 40 תקיעות, but stands next to the רב's place). סדר קבלת שבת is a new addition, however the recitation of תהלים before תפילה is said before שחרית every day. Therefore לבה דודי which is a relatively new מנהג is said from the בימה, whereas the תהלים are said from the עמוד. In ליטא the מנהג was to say the entire קבלת שבת, including לבו נרננה at the עמוד, (possibly because of the גר"א's מנהג not to say it at all).

סדר קבלת שבת נאמר תיכף אחר מנחה, ואין אומרים 'עלינו' אחר מנחה. אחר מנחה של יום ו' מקבלים את השבת לפי הסדר שלפנינו. וכן נוהגים גם כשחל יום טוב בערב שבת או בשבת, בלא דילוגים כלל. מזמורי קבלת שבת 'לבו נרננה' וגו' נאמרים לסירוגין, היינו פסוק אחד אומר החזן בקול רם ואת הפסוק שאחריו אומר הקהל בקול רם, וחוזר חלילה עד סיום המזמורים. וראוי לקהל לומר בלחש גם את פסוקי החזן, ולבעל תפילה לומר גם את פסוקי הקהל. החזן מתפלל בלי טלית להורות שאין זה מעיקר התפלה.

כ

חזן לְכוּ נִרְנְנָה לַיהוָה נִרְיַעָה לְצֹדֵר יִשְׁעֵנוּ:

קהל נִקְדַּמָּה פָּנָיו בַּתּוֹדָה בְּזִמְרוֹת נִרְיַע לֹו:

חזן כִּי אֵל גָּדוֹל יְהוָה וּמִלֹּד גָּדוֹל עַל-כָּל-אֱלֹהִים:

קהל אֲשֶׁר בָּיְדוֹ מְחַקְרֵי-אָרֶץ וְתוֹעֵפוֹת הַרִים לֹו:

חזן אֲשֶׁר לֹו הַיָּם וְהוּא עֲשָׂהוּ וַיִּבְשֹׁת יַדָיו וַיָּצְרוּ:

קהל בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעָה נִבְרָכָה לְפָנֵי-יְהוָה עֲשֵׂנוּ:

חזן כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ וְאַנְחֵנוּ עִם מְרַעִיתוֹ וַיֵּצֵאן יָדוֹ הַיּוֹם אֶם-כָּלֹו תִשְׁמְעוּ:

קהל אֶל-תִּקְשׁוּ לְבַבְכֶם כַּמְרִיבָה כְּיוֹם מִסָּה בַמִּדְבָּר:

חזן אֲשֶׁר גִּסְפוּנֵי אֲבוֹתֵיכֶם כְּחֲנוּנֵי גַם-רְאוּ פִעְלֵי:

קהל אַרְבָּעִים שָׁנָה | אֶקְוֵא כְּדוֹר וְאֹמַר עִם תִּיעֵי לִבְבִּי הֵם וְהֵם לֹא-יִדְעוּ דְרָכָי:

חזן וקהל יחדיו אֲשֶׁר-נִשְׁפַּעְתִּי בְּאִפִּי אֶם-יִבְאוּן אֶל-מְנוּחָתִי:

כ

חזן שִׁירוֹ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ שִׁירוֹ לַיהוָה כָּל-הָאָרֶץ:

קהל שִׁירוֹ לַיהוָה כִּי-רָכּוּ שְׁמוֹ בְּשָׂרוֹ מִיּוֹם-לְיוֹם וְשׁוֹעֲתוֹ:

חזן סִפְרוּ בְּגוֹיִם כְּבוֹדוֹ בְּכָל-הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו:

קהל כִּי גָדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד נוֹרָא הוּא עַל-כָּל-אֱלֹהִים:

חזן כִּי | כָּל-אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיְהוָה שָׁמַיִם עֲשָׂה:

קהל הוֹדוּ-וְהַדְרֵה לְפָנָיו עוֹ וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ:

חזן הָבוּ לַיהוָה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד וְעוֹ:

קהל הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ מְנוּחָה וּבְאוּ לְחֻצְרוֹתָיו:

חזן הִשְׁתַּחֲוּוּ לַיהוָה בְּהַדְרַת-קֹדֶשׁ תִּילוּ מִפָּנָיו כָּל-הָאָרֶץ:

קהל אִמְרוּ בְּגוֹיִם | יְהוָה מִלֹּד אֶת-תְּבוּנָתוֹ תִּבְלֵ כָּל-תְּמוּנֹת יָדָיו עַמִּים בְּמִישְׁרֵים:

חזן וְשָׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ וְרַעַם הַיָּם וּמְלֹאוּ:

קהל וַיַּעֲלוּ שָׂדֵי וְכָל-אֲשֶׁר-בּוֹ אֵז וְרִנְנוּ כָּל-עֲצֵי-יַעַר:

ח' וק' יחדיו לְפָנֵי יְהוָה | כִּי בָא כִּי בָא לְשִׁפְטֵי הָאָרֶץ וְשִׁפְטֵי-תִבְלֵ בְּצַדִּיק וְעַמִּים בְּאִמּוֹנָתוֹ:

ז

חזן יהוה מלך תגל הארץ ישמחו איים רבים:

קהל ענו וערפל סביביו צדק ומשפט מכון כסאו:

חזן אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו:

קהל האירו ברקיו תבל ראתה ותחל הארץ:

חזן הרים בדונג גמפו מלפני יהוה מלפני אדון כל הארץ:

קהל הגידו השמים צדקו וראו כל העמים כבודו:

חזן יבשו כל עברי פסל המתקללים באיליים השתחוו לו כל אלהים:

קהל שמעה ותשמח | ציון ותגלנה בנות יהודה למען משפטיך יהוה:

חזן בראתה יהוה עליון על כל הארץ מאד נעלית על כל אלהים:

קהל אהבי יהוה שנאו רע שמר נפשות חסידיו מיד רשעים יצילים:

חזן אור-ורע לצדיק ולישרי לב שמחה:

קהל ואחר כך חזן שמחו צדיקים ביהוה והודו לזכר קדשו:

חזן מומור שירו ליהוה | שיר חדש כירנפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו:

ז

קהל הודיע יהוה ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו:

חזן זכר חסדו | ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסר-ארץ את ישועת אלהינו:

קהל הריעו ליהוה כל הארץ פצחו ורננו וזמרו:

חזן זמרו ליהוה בכנור בכנור וקול זמרה:

קהל בחצצרות וקול שופר הריעו לפני | המלך יהוה:

חזן ירעם הים ומלאו תבל וישבי בה:

קהל נהרות ומחאו-כה יחד הרים ורננו:

חזן וקהל יחדיו לפני יהוה כי בא לשפט הארץ ישפט-תבל בצדק ועמים במישרים:

טו

חזן יהוה מלך ירְגֵנוּ עַמִּים יֵשֶׁב פְּרוּכִים תְּנוּמַת הָאָרֶץ:

קהל יהוה בְּצִיּוֹן גָּדוֹל וְרַם הוּא עַל-כָּל-הָעַמִּים:

חזן יוֹדוּ שְׁמֵךְ גָּדוֹל וְנוֹרָא קְדוֹשׁ הוּא:

ק' וְעוֹ מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אֲהַב אֶתְּהָ בּוֹנֵנֶת מִיִּשְׁרָאֵל מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה בְּנֵעֶקֶב | אֶתְּהָ עֲשִׂיתָ:

חזן רֹמְמֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוֵי לַהֵרֶם רַגְלֵינוּ קְדוֹשׁ הוּא:

קהל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן | בְּכַתְּוֵנוּ וְשִׁמוּאֵל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ קִרְאִים אֶל-יְהוָה וְהוּא יַעֲנֵם:

חזן בְּעֲמֹוד עֵנָן יִדְבַר אֲלֵיהֶם שְׁמֵרוּ עֲדוֹתַי וְחַק נִתְּדַלְמוּ:

קהל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְּהָ עֲנִיתֶם אֵל גִּשָׁא תִיַתְּ לָהֶם וְנִכְּחַם עַל-עֲלִילוֹתֵם:

חזן וקהל יחדי רֹמְמֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוֵי לְהַר קְדִישׁוֹ כִּי קְדוֹשׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

נהגו לישוב גם באמירת 'מומור לדוד':

חזן מוֹמֹר לְדוֹד הָבֵנוּ לִיהוָה בְּנֵי אֱלֹהִים הָבֵנוּ לִיהוָה כְּבוֹד וְעוֹ:

כט

קהל הָבֵנוּ לִיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲוֵנוּ לִיהוָה בְּהִדְרַת-קְדֹשׁ:

חזן קוֹל יְהוָה עַל הַמַּיִם אֶל-הַכְּבוֹד הִרְעִים יְהוָה עַל-מַיִם רַבִּים:

קהל קוֹל-יְהוָה בְּפֶחַח קוֹל יְהוָה בְּתַהַרְרֵ:

חזן קוֹל יְהוָה שִׁבְרָ אַרְזִים וַיִּשְׁבַּר יְהוָה אֶת-אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן:

קהל וַיִּרְקִידֵם כְּמוֹ-עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׁרְיוֹן כְּמוֹ בֹדֵר-אֲמִים:

חזן קוֹל-יְהוָה הִצִּיב לַהֲבוֹת אֵשׁ:

קהל קוֹל יְהוָה יִתִּיל מִדְּבַר יִתִּיל יְהוָה מִדְּבַר קְדֹשׁ:

חזן קוֹל יְהוָה | יְהוֹלֵל אֵילוֹת וַיִּחַשֵּׁף יַעֲרֹת וַבְּהִיכְלוֹ כָּלוּ אֲמֵר כְּבוֹד:

קהל יְהוָה לַמַּבּוּל יֵשֶׁב וַיִּשָּׁב יְהוָה מֶלֶךְ לְעוֹלָם:

חזן וקהל יחדי יְהוָה עוֹ | לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה | יִבְרַךְ אֶת-עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

חזן עולה אל הבימה ומנגן 'לבה דודי' בנעימה, נשאר שם גם לאמירת שני המזמורים
'מזמור שיר ליום השבת' ו'ד' מלך'. הציבור מזמר יחד עם החזן, ולא אחריו, את חרוזי 'לבה דודי'.

לבה דודי

ראשי החרוזים שלמה הלוי

לְבָה דוּדִי לְקִרְאֵת כְּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה:

שְׁמֹר וְזָכוֹר בְּדַבּוּר אֶחָד.

הַשְּׁמִיעֵנוּ אֵל הַמַּיְחָד.

יְי אֶחָד וְשְׁמוֹ אֶחָד.

לְשֵׁם וְלִתְפָאֲרַת וְלִתְהִלָּה:

לְבָה דוּדִי לְקִרְאֵת כְּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה:

לְקִרְאֵת שַׁבַּת לָבוּ וְנִלְכָה.

כִּי הִיא מְקוֹר הַפְּרָכָה.

מֵרֵאשׁ מִקְדָּם נְסוּכָה.

סוּף מַעֲשֵׂה בְּמַחְשָׁבָה תִּחְלָה:

לְבָה דוּדִי לְקִרְאֵת כְּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה:

בְּמִקְדָּשׁ מְלֹךְ עִיר מְלוּכָה.

קוּמִי צְאִי מִתּוֹךְ תְּהַפְּכָה.

רַב לֵךְ שַׁבַּת בְּעֶמֶק תִּבְכֵּא.

וְהוּא יִחְמוֹל עֲלֶיךָ חֶמְלָה:

לְבָה דוּדִי לְקִרְאֵת כְּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה:

הִתְנַעֲרִי מֵעַפְר קוּמִי.

לְבָשִׁי בְגָדֵי תִפְאָרְתֶךָ עָמִי:

עַל יַד בֶּן יִשִׁי בֵּית הַלְחָמִי.

קַרְבָּה אֶל נַפְשִׁי גְאֻלָּה:

לְבָה דוּדִי לְקִרְאֵת כְּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה:

הִתְעוֹדְרִי הִתְעוֹדְרִי.

כִּי בָּא אֲנִיךְ קוּמִי אֲנִי.

עוּרִי עוּרִי שִׁיר דְבָרִי.

כְּבוֹד יְי עֲלֶיךָ נִגְלָה:

לְבָה דוּדִי לְקִרְאֵת כְּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה:

לֹא תְבוּשִׁי וְלֹא תִבְלָמִי.

מִה תִּשְׁתַּחֲוֶה וּמִה תִּהְיֶה.

בְּךָ יִחַסוּ עֲנֵי עַמִּי.

וְנִבְנְתָה עִיר עַל תְּלָהּ:

לְכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כְּלָהּ. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָהּ:

וְהָיוּ לְמִשְׁפַּח שְׂאֵסוּךְ.

וְרַחֲקוּ כָּל מִבְלַעֲיָד.

יִשֵּׁשׂ עַלְיָד אֱלֹהֶיךָ.

בְּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עַל כְּלָהּ:

לְכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כְּלָהּ. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָהּ:

יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרוּצֵי.

וְאֵת יְיָ תִּעְרִיצֵי.

עַל יַד אִישׁ בֶּן פְּרִצֵי.

וְנִשְׁמַחָה וְנִגִּילָהּ:

לְכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כְּלָהּ. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָהּ:

לפני 'בואי בשלום' (בקהילות שמקדימות לקבל שבת בעוד היום הגדול, לפני 'ברכו' של ערבית), מכריז השמש: 'לקראת אבל'. הרב עם אחד מחשובי הקהל יוצאים אליו. הרב אומר לו: 'הכנס', ומוליכו פנימה, אל מקום ישיבתו, שונה ממקומו הקבוע. בעת כניסת אבל והליכתו למקומו, אומר הציבור לאבל:

הַמְּקוֹם יִנַּחֵם אוֹתְךָ (אֶתְכֶם) בְּתוֹךְ שְׂאֵר אַבְלֵי צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם:

מנהג פפד"מ, until the last generation, was to turn for **בואי בשלום** a) to the west anti-clockwise (by first turning north), b) for the first **בואי בלה** to bow to the south, c) for the second **בואי בלה** to bow to the east. (pg. 61. דברי קהלת).

וכשמגיע למאמר 'בואי בשלום' חזן וקהל עומדים ופניהם למערב ומנגנים.

במלות 'בואי בלה' הראשונות פונים לדרום, ובשניות למזרח. וכן החזן, ומנגן כשפנו למזרח 'לכה דודי' האחרון:

In חזן **בואי בשלום** is always sung first by the congregation/choir and then by the חזן.

The Composer Japhet wrote it down in this manner in his notes on לכה דודי.

בְּוֹאֵי בְּשִׁלּוּם עֲמַרְתָּ בְּעֵלָהּ.

גַּם בְּשִׁמְחָה וּבְצַהֲלָהּ.

תּוֹךְ אֲמוּנֵי עַם סְגֻלָּהּ.

בְּוֹאֵי כְּלָהּ. בְּוֹאֵי כְּלָהּ:

לְכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כְּלָהּ. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָהּ:

נהגו לישוב גם באמירת 'מומור שיר ליום השבת'

35 מוֹמוֹר 'שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת:

וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֲלוּיוֹן:	טוֹב לְהַדוֹת לַיהוָה
וְאִמּוֹנַתְךָ בְּלִילוֹת:	לְהַגִּיד בְּבֶקֶר חֶסֶדְךָ
עָלֵי הַגִּזּוֹן בְּכַנּוֹר:	עָלֵי עֵשׂוֹר וְעָלֵי-נֶבֶל
בְּמַעֲשֵׂי יְדִיד אֲרָגוֹ:	כִּי שִׂמְחַתְנִי יְהוָה בְּפַעֲלֶךָ
מְאֹד עָמְקוּ מַחְשַׁבְתֶּיךָ:	מִהֲגִדְּלוּ מַעֲשֵׂיךָ יְהוָה
וּכְסִיל לְאֲרִיבִין אֶת-זֹאת:	אִישׁ בָּעַר לֹא יֵדַע
וַיִּצְיָצוּ כָּל-פַּעְלֵי אָוֶן	בְּפֶרֶח רִשְׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב

לְהַשְׁמֵרָם עַד-יְעַד:

וְאַתָּה מְרוֹם לְעֵלָם יְהוָה:

כִּי-הִנֵּה אֵיבֶיךָ יִאֲבְדוּ	כִּי הִנֵּה אֵיבֶיךָ יְהוָה
וְיִתְפָּרְדּוּ כָּל-פַּעְלֵי אָוֶן:	

וּתְרַם בְּרָאִים קִרְנֶיךָ	כְּלַתִּי בְּשֶׁמֶן רֵעֵנִי:
וּתְבַט עֵינֵי בְּשׂוֹרֵי	בְּקַמִּים עָלֵי מְרַעִים

תִּשְׁמַעְנָה אָזְנֵי:

צַדִּיק כְּתֹמֵר יִפְרַח	כְּאֲרוֹ בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָּה:
שְׁתוּלִים בְּבֵית יְהוָה	בְּחֲצֵרוֹת אֱלֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ:
עוֹד יִנּוּבּוֹן בְּשִׁיבָה	דְּשָׁנִים וְרֵעֲנָנִים יִהְיוּ:
לְהַגִּיד כִּי-יֵשֶׁר יְהוָה	צוּרֵי וְלֹא-עוֹלָתָה בּוֹ:

יְהוָה מְלֶךְ גֵּאוֹת לְבָשׁ לְבָשׁ יְהוָה עַז הַתְּאוֹר

אֶחָד־תְּפוֹן תִּבְּל בְּל־תְּמוֹמִ:

נִכּוֹן כְּסֹאֵךְ מֵאֵז מְעוֹלָם אֶתָּה:

נִשְׂאוּ נְהַרֹת | יְהוָה נִשְׂאוּ נְהַרֹת קוֹלֶךְ

יִשְׂאוּ נְהַרֹת דְּכֻנָּם:

מְקַלֹּת | מִיָּם רַבִּים אֲדִירִים מְשֻׁפָּרִיִּים

אֲדִיר בְּמָרוֹם יְהוָה:

עֲדֹתֶיךָ | נֶאֱמָנוּ מְאֹד לְבֵיתֶךָ נֶאֱוָה־קֹדֶשׁ

יְהוָה לְאַרְבֵּי יָמִים:

בסוף 'ה' מלך' אומרים קדיש יתום לצד עמוד החזן. אומרו 'יאהרצייט' של שבת, ואם אין של שבת אומרו 'יאהרצייט' של ערב שבת, ואם אין 'יאהרצייט' אומרו אבל, ואם אין אבל אומרו מי שאין לו אב ואם.

יתום (קטן) כורע. יתְגַדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמִיהַ רַבָּא (קהל אֱמֵן). בְּעֶלְמָא דְבָרָא כְרַעוּתָהּ .

וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ . בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן . וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל . בְּעֶגְלָא וּבְזֶמַן קָרִיב:

וְאָמְרוּ יתום (קטן) כורע אֱמֵן: (קהל אֱמֵן)

יְהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא וּבְנִשְׁמֵיהַ אַחֲרַת מוֹסִיפִים 'יתברך'

יתום (קטן) כורע. יתְבַרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרַמֵּם וְיִתְנַשֵּׂא .

וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמִיהַ דְּקֹדֶשׁא יתום (קטן) כורע בְּרִיךְ הוּא הַצִּיּוֹר אֹמֵר עִמוֹ (ולא לאחוריו).

לְעֵלָא מְכַל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא

דְּאִמְרוּן בְּעֶלְמָא: יתום (קטן) כורע וְאָמְרוּ אֱמֵן: (קהל אֱמֵן)

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא . וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אֱמֵן: (קהל אֱמֵן)

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו . הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ . וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אֱמֵן: (קהל אֱמֵן)

להשלמת רמ"ה תיבות בק"ש מקדמיים אמירת 'אל מלך נאמן' בלחיד או בציבור. ויש משלימים את חשבון רמ"ה בעניינת 'אמן' על ברכת אהבת עולם של חזן, ש'אמן' הוא נוטריקון 'אל מלך נאמן'.

אל מלך נאמן

37 כריס 7:

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה | אחד:

בלחש ברוך. שם כבוד מלכותו. לעולם ועד:

37 כריס 7: ו-ט וְאֶהְבֵּת אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל-יָדֶיךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

37 כריס 7: יא-יג-כא וְהָיוּ אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וּנְתַתִּי מִמָּרוֹ-אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוּשׁ וְאִסְפַּת דְּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְחַדְךָ: וּנְתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ וְאִבְלֹת וְשִׁבְעָת: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פְּרִיפְתָה לְבַבְכֶם וּסְרַתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף-יְהוָה בְּכֶם וְעָצַר אֶת-הַשָּׁמַיִם וְלֹא-יִהְיֶה מָטָר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת-יְבוּלָהּ וְאִבְדַּתֶּם מְחַרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: וְשָׁמַתֶּם אֶת-דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל-יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: הרב הקורא שמע בטעמים מרים קולו מ'למען ירבו' עד 'אמת' ל'מען ירבו' י'מיכם וי'מי בניכם על האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיכם לתת להם פי'מי השמים על הארץ:

37 כריס 7: טו-יז-מא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל-בְּגָדֵיכֶם בְּגִדְהֶם לְדֹרֹתָם וּנְתַתִּנוּ עַל-צִיצִית הַכֹּהֵן פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיוּ לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא-תִתְּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

יש לצרף 'אלהיכם' ל'אמת', אכן יתן ריוח מעט שלא יבולע האל"ף. חזן מרים קולו במילה 'אמת' ואינו כופל 'ד' אלדיכם אמת'. לפיכך חזן אומר פרשת ציצית עם הרב כדי שיסמוך 'אמת' ל'ד' אלדיכם, ולא יצטרך להמתין עליו ולהפסיק בין המלים הללו.

אֱמֶת וְאֱמוּנָה כָּל זֹאת . וְקִיָּם עֲלֵינוּ . כִּי הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאִין זִוְלָתוֹ . וְאֶנְחֵנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים . מְלַכְנוּ הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל הָעַרִיצִים: הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵנוּ . וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָ לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ: אוֹיֵב טַיִּי הָעֹשֶׂה גְדֻלוֹת עַד-אִין חֶקֶר וְנִפְלְאוֹת עַד-אִין מִסְפָּר: תַּחֲלִים סוּטָה הַשֵּׁם גַּפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא-נִתַּן לְמוֹט רַגְלָנוּ: הַמְדַרְיֵכְנוּ עַל בְּמוֹת אוֹיְבֵינוּ . וַיָּרֶם קַרְנֵנוּ עַל כָּל שֹׁנְאֵינוּ: הָעֹשֶׂה לָנוּ נְסִים וְנִקְמָה בַּפְּרָעָה . אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאֲדַמַּת בְּנֵי חָם: הַמַּכָּה בְּעַבְרָתוֹ כָּל בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם . וַיּוֹצֵא אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵירוֹת עוֹלָם: « הַמַּעֲבִיר בְּנָיו בֵּין גְּזָרֵי יַם סוּף . אֶת רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת שׁוֹנְאֵיהֶם בְּתַהוֹמוֹת טַבַּע: וְרָאוּ בְנָיו גְּבוּרָתוֹ . שִׁבְחוּ וְהוֹדוּ לְשִׁמּוֹ: וּמְלֻכוֹתָו בְּרִצּוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם: מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנוּ שִׁירָה .

בבית כנסת כשאומרים פיוטים בלילי שלש רגלים מוסיפים כאן מערבית ומסיימים (בגניזה בְּרָנָה)

בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאֶמְרוּ כֻלָּם:

קהל שמות טו:יא מִי־כַמְכָה בְּאֵלֶם יְהוָה מִי כַמְכָה נֶאֱדָר בְּקִדְשׁ נוֹרָא תַּחֲלֵת עֹשֶׂה פְּלָא:

On special and מלכותך ראו בניך the sections שבתות special
by the חזן ניגון are sung with a special.

חזן מְלֻכוֹתֶךָ רָאוּ בְּנֵיךָ בּוֹקֵעֵ יָם לְפָנַי מֹשֶׁה .

טו:יג זֶה אֱלֹהֵינוּ . וְאֶמְרוּ: בבית כנסת כשאומרים פיוטים בשלש רגלים

מוסיפים כאן מערבית ומסיימים

(זֶה צוֹר יִשְׁעֵנוּ פָּצוּ פֶה . וְאֶמְרוּ:)

קהל טו:יח יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֵלָם וָעַד:

חזן וְנֶאֱמַר: ירמיה לא: כִּי-פָדָה יְהוָה אֶת-יַעֲקֹב וַיִּגְאֻלוּ מִיַּד חֹזֶק מִמֶּנּוּ:

'גאל' is to conclude with 'מלך צור ישראל וגאלו' while according to אשכנז one recites as מנהג פולין and מנהג ארץ ישראל still practices the ancient מנהג פולין usual. This is one instance where מנהג אשכנז does not.

בבית כנסת כשאומרים פיוטים בלילי שלש רגלים מוסיפים כאן מערבית ומסיימים

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ גְּאֹל יִשְׂרָאֵל: אמן

נוסח אשכנז is 'פזרים', נוסח ספרד is 'פזרים'

הַשְּׂבִיבֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם . וְהַעֲמִידֵנוּ מִלְּפָנֶיךָ לְחַיִּים . וּפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סִפְתָּ שְׁלוֹמֶךָ . וְתִקְנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ . וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׂמֹךְ: וְהִגֵּן בְּעַדֵּנוּ . וְהִסֵּר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב . דָּבָר . וְחָרֵב . וְרָעַב . וְיִגְזֹן . וְהִסֵּר שָׁמֶן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵנוּ .

« וּבִצֵּל כְּנַפֶּיךָ תִּסְתִּירֵנוּ . כִּי אֵל שׁוֹמְרֵנוּ וּמְצִילֵנוּ אַתָּה . כִּי אֵל מִלֶּךְ חַנוּן וְרַחוּם אַתָּה: וְשָׁמֹר צִאתָנוּ וּבֹאֵנוּ . לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: וּפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סִפְתָּ שְׁלוֹמֶךָ: בבית כנסת כשאומרים פיוטים בשלש רגלים מוספים כאן מערבית פרוזא אתה יי פזרים ספת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים: אמן

The על פי קבלה is to stand for ושמרו, is very old and may have originated מנהג.

הציבור אומר 'ושמרו', והחזן חוזר עליו בקול רם ובנעימה.

שמות לא: טז-יז וְשָׁמְרוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשְּׁבֶט לַעֲשׂוֹת אֶת-הַשְּׁבֶט לְדֹרֹתֵם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ הוּא לְעֹלָם כִּי-שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנְפָּשׁ:

בליל יום כפור ויקרא טז:	בליל ראש השנה תכלים פא:ד	בליל שלש רגלים ויקרא כג:מד
כִּי-בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עָלֵיכֶם לְמַחַר אַתְּכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּמְחָרוּ:	תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בְּפֶסַח לְיוֹם חֲנֻנוּ: כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מְשַׁפֵּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת-מִצְוֵי יְהוָה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

יום כפור and until שבת נחמו Beginning with

the end of the קדיש before ש"ע on is sung שבת נוראים של ימים נוראים

חזן כורע וַיִּתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמִיהּ רַבָּא (קהל אמן) . בְּעֶלְמָא דְבָרָא כְרַעוּתָהּ .
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ . פְּחִיבוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעִנְיָא וּבְזִמְן קָרִיב:
וְאָמְרוּ חֲזוֹן כּוֹרַע אָמֵן: (קהל אמן)

יְהֵא שְׁמִיהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא וּבְנִשְׁמֵיהּ אַחֲרֵת מוֹסִיפִים 'יתברך'

חזן כורע וַיִּתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַמֵּם וַיִּתְנַשֵּׂא .

וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלָּל שְׁמִיהּ דְקַדְשָׁא חֲזוֹן כּוֹרַע בְּרִיךְ הוּא הַצִּיּוֹר אוֹמֵר עֲמוּ (ולא לאחריו) .
לְעֵלְא מִכָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תִּשְׁבַּחְתָּא וּנְחַמְתָּא
דְאָמְרִין בְּעֶלְמָא: חזן כורע וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אמן)

בשלש רגלים אומרים כאן שמונה עשרה,

של יום טוב (עמ' 259), של ראש השנה (עמ' 279), של יום כפור (עמ' 290).

עמידה של ערבית לשבת

תכלים נא: אֲדַנִּי שִׁפְתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי אַבְרָהָם . אֱלֹהֵי יִצְחָק .
וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב . הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא . אֵל עֲלִיּוֹן . גּוֹמֵל חֲסָדִים מְזֻבָּים וְקִנְיָה
הַכֹּל . וְזוֹכֵר חֲסֵדֵי אֲבוֹת . וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם . לְמַעַן שְׂמוֹ בְּאַהֲבָה:

בשבת שובה: זָכַרְנוּ לְחַיִּים . מְלֶךְ חַפְּזָן בְּחַיִּים . וְכַתְּבָנוּ בְּסֵפֶר חַיִּים . לְמַעַן אֱלֹהִים חַיִּים:

מְלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְגַן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדַנִּי . מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה . רַב לְהוֹשִׁיעַ:

ממוסף של שמיני עצרת עד מוסף של יום א' של פסח אומרים:

מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם:

[בארץ ישראל בקיץ יש אומרים: מוֹרִיד הַחֵלֶל.]

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד . מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמֵים רַבִּים . סוֹמֵךְ גּוֹפְלִים . וְרוֹפֵא חוֹלִים .
וּמְתִיר אֲסוּרִים . וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרָי: מִי כְמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת . וּמִי הוֹמָה
לְךָ . מְלֶךְ מַמְיֵת וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה:

בשבת שובה: מִי כְמוֹךָ אֵב רַחֲמִים . זוֹכֵר יְצוּרֵינוּ לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

וְנִאֶמֶן אַתָּה לְתַחִּיּוֹת מֵתִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ . וְקְדוּשֵׁים בְּכָל יוֹם יְהִלְלוּךָ סֵלָה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
הָאֵל (בשבת שובה: הַמְּלֶךְ) הַקְּדוֹשׁ:

אַתָּה קַדְשָׁתְךָ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּעִי לְשִׁמְךָ . תְּכַלִּית מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ .
וּבִרְכָתוֹ מִכָּל הַיָּמִים . וְקַדְשָׁתוֹ מִכָּל הַיָּמִים . וְכֵן כְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ:

בראשית 3:6-7 וַיִּבְלֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צִבְיָאָם: וַיְבַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל-מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים | אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מִכָּל-מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר-פָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצָה בְּמִנוּחַתֵּנוּ: קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ . וְתַן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: שְׂפָעֵנוּ מִפּוֹקֶךָ . וְשַׁמְחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ . וּמַחַר לִפְנֵינוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאַמְתּוֹ: וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שֶׁבֶת קִדְשֶׁךָ . וַיִּשְׁמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל אוֹהְבֵי שְׁמֶךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבֶת:

רְצָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתַפְלָתָם . וְהַשֵּׁב הַעֲבוּדָה לְדַבִּיר בֵּיתֶךָ: וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל וְתַפְלָתָם . מְהֵרָה . בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרָצוֹן . וְתֵהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ:

בראש חודש ובחול המועד אומרים 'יעלא ויבא'

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . יַעֲלָה . וַיְבֹא . וַיִּנְיַע . וַיִּרְאָה . וַיִּרְצָה . וַיִּשְׁמַע . וַיִּשְׁקַד . וַיִּזְכֹּר זְכוּרֵנוּ וּפְקֻדּוֹתֵנוּ . וְזָכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ . וְזָכְרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עֲבָדֶךָ . וְזָכְרוֹן יְרוּשָׁלַם עִיר קִדְשֶׁךָ . וְזָכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ . לְפִלִּיטָה וּלְמוֹכָה . וּלְחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים . וּלְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בַּיּוֹם

לראש חודש: **ראש החדש** | לפסח: **חג המצות** | לסכות: **חג הסוכות**

הַזֶּה . וְזָכְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ כּוֹ לְמוֹכָה . וּפְקֻדָּנוּ כּוֹ לְבִרְכָה . וְהוֹשִׁיעֵנוּ כּוֹ לְחַיִּים . וּבְדַבַּר יִשׁוּעָה וּרַחֲמִים . חוּם וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ . כִּי אֱלֹהֵי עֵינֵינוּ . כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה:

וְתַחֲזוּנָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֶךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְחַזֵּיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: צוּר חַיֵּינוּ . מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר: נוֹדָה לָךְ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְסוּרִים בְּיָדֶךָ . וְעַל נְשִׁמוֹתֵינוּ הַמְּקוּדוֹת לָךְ . וְעַל נַפְשֶׁךָ שְׂבָכָל יוֹם עִמָּנוּ . וְעַל נַפְלְאוֹתֶיךָ וּמוֹבֹתֶיךָ שְׂבָכָל עֵת . עֶרֶב וּבֹקֶר וְצַהֲרָיִם: הַמּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ . וְהִמְרַחֵם כִּי לֹא תִמּוּ חַסְדֶּיךָ . מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ:

בחנוכה אומרים כאן 'על הנסים':

עַל הַנְּסִים . וְעַל הַפְּרָקָן . וְעַל הַתְּבוּרוֹת . וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת . וְעַל הַמְּלַחְמוֹת .

שְׁעֵשִׁית לְאַבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בַּזְּמַן הַזֶּה:

בַּיָּמִי מִתְתַּיְהוּ בֶּן יוֹחָנָן בְּהֵן גְּדוֹל חֲשֻׁמוֹנִי וּבְנֵי . בְּשַׁעֲמָרָה מַלְכוּת יוֹן הִרְשָׁעָה עַל עַמָּךְ
 יִשְׂרָאֵל . לְהַשְׁפִּיחַם תּוֹרְתְךָ . וְלְהַעֲבִירָם מִחֻקֵּי רְצוֹנְךָ: וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים . עֲמַדְתָּ לָּהֶם
 בְּעַת צָרָתָם . רָבַתְּ אֶת רִיבָם . הִנֵּת אֶת דִּינָם . נִקְמַתְּ אֶת נִקְמַתָם: מִסַּרְתָּ גְבוּרִים בְּיַד
 חֲלָשִׁים . וְרַבִּים בְּיַד מְעַטִּים . וּמַמְאִים בְּיַד מְהוּרִים . וְרָשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים . וְזוּדִים בְּיַד עוֹסְקֵי
 תּוֹרְתְךָ: וְלָךְ עֲשִׂיתָ שֵׁם גְּדוֹל וְקְדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ . וְלַעֲמָךְ יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְּדוֹלָה וּפְרָקָן
 בַּחַיִּים הַזֶּה: וְאַחַר כֵּךְ בָּאוּ בְּגִיךָ לְדַבֵּר בִּיתְךָ . וּפָנּוּ אֶת הַיְכָלְךָ . וּמְחַרּוּ אֶת מִקְדָּשְׁךָ .
 וְהִדְלִיקוּ נְרוֹת בַּחֲצוֹת קִדְשְׁךָ . וְקִבְּעוּ שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכַּת אֱלֹהֵינוּ . לְהוֹדוֹת לְחֵלֶל לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל:

וְעַל כֵּלָם יִתְפָּרֵךְ וַיִּתְרוֹמֵם שִׁמְךָ מִלִּפְנֵי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

בשבת שובה: וכתוב לחיים טובים בני בריתך:

וְכָל חַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה . וַיְחַלְּלוּ אֶת שִׁמְךָ בְּאַמֶּת . הָאֵל יִשׁוּעַתָנוּ וְעֲזַרְתָנוּ סֵלָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וְלָךְ נִפְאָה לְהוֹדוֹת:

שְׁלוֹם רַב עַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ תְּשִׁים לְעוֹלָם . כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אֲדוֹן לְכָל

הַשְּׁלוֹם: וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל . בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בְּשִׁלּוּמְךָ:

בשבת שובה: [בחזרת הש"ץ הקהל מקדים אמירת 'בספר...' לפני הש"ץ]:

בְּסֵפֶר חַיִּים בְּרַכָּה וְשְׁלוֹם . וּפְרִנְסָה טוֹבָה . גּוֹבֵר וְנִפְתָּח לְפָנֶיךָ .

אָנּוּ וְכָל עַמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל . לְחַיִּים וְלְשְׁלוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ עוֹשֵׂה

הַשְּׁלוֹם:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ

אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל

בְּשִׁלּוֹם:

אֱלֹהֵי . נֶצַר לְשׁוֹנֵי מִרְעָ . וּשְׁפַתִּי מִדְּבַר מְרָמָה . וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תְהוֹם .
 וְנַפְשֵׁי כַּעֲפָר לְכָל תְּהוֹיָה: פֶּתַח לְבִי בְּתוֹרַתְךָ . וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשֵׁי: וְכֹל
 הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה . מִתְהַרָה הַפֶּר עֲצָתָם וְקִלְקַל מַחְשְׁבוֹתָם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמֶךָ .
 עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיֶנְךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשָׁתְךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרַתְךָ: תְּכִלִּים ס: לְמַעַן
 יִחַלְצֶנּוּ יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינֶךָ וְעֲנֵנִי: יט: יְהִי לְרָצוֹן | אֲמַר־פִּי וְהִגִּינוּ לְבִי
 לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי וְגֵאֲלֵי: עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו . הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ . וְעַל
 כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו . שיפנה בית המקדש במהרה בימינו . ותן חלקנו בתורתך:
 ושם נעבדך ביראה . בימי עולם ובשנים קדמוניות: מלאכי ג: וערבה ליהוה מנחת יהודה וירושלם בימי
 עולם ובשנים קדמוניות:

An individual may always say ויבלו, whether orening alone or joining the ציבור too late to hear it.
 The איש חזון writes one who missed reciting ויבלו with the ציבור, should say it on his own and not
 with someone else.

אומרים 'ויבלו' בקול רם מעומד, וטוב לאומרו ביחד בציבור (שו"ע רסח, ז).

אין החזן מחזיר התפלה אבל אומר ברכה מעין שבע, ואומר תחלה 'ויבלו' בקול רם והקהל עונים עמו.

חזן והקהל יחד בנעימה זרלשית 3:א-ג-ו ויבלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום
 השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה:
 ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו
 אשר ברא אלהים לעשות:

במקום חזרת התפילה, מברך החזן ברכת מעין שבע. הש"ך כורע כמו בתחילת שמונה עשרה. (אומרים

כל זאת גם בשבת שאחר יום טוב. בבית התנים ואבלים אין אומרים אותה ולא בכל מקום שמתפללים באקראי.)

חזן ברוך אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם . אֱלֹהֵי יִצְחָק . וְאֱלֹהֵי
 יַעֲקֹב . הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא . אֵל עֲלִיּוֹן . קִנְיַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

קהל ואחריו חזן **מִגַּן אֲבוֹת בְּדָבָרוֹ . מְחַיֶּה מֵתִים בְּמֵאֲמָרוֹ . הָאֵל (בשבת שובה : הַמְּלֻדָּה)**
הַקְּדוֹשׁ שְׁאוֹן כְּמוֹהוּ . הַמְּנִיחַ לְעַמּוֹ בַּיּוֹם שַׁבַּת קָדְשׁוֹ . כִּי כִּם רָצָה לְהַנִּיחַ לָהֶם:
לְפָנָיו נַעֲבֹד בְּיִרְאָה וּפְחָד . וְנִוְדָה לְשִׁמּוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מֵעֵין הַפְּרָכוֹת: אֵל
הַהוֹדְאוֹת . אֲדוֹן הַשְּׁלוֹם. מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וּמְבָרֵךְ שְׁבִיעֵי . וּמְנִיחַ בְּקִדְשָׁהּ לְעַם מִדְּשָׁנֵי
עֲנַג . זָכָר לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית:

חזן **אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רָצָה בְּמִנוּחַתֵּנוּ: קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ . וְתַן חֶלְקֵנוּ**
בְּתוֹרָתֶךָ: שִׁפְעֵנוּ מִפְּטוּכֶךָ . וְשַׁמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ . וּמַחֵר לְפָנָיו לְעַבְדֶּךָ בְּאַמֶּת:
וְתִנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרִצּוֹן שַׁבַּת קִדְשֶׁךָ . וְיִשְׁמְחֵנוּ בְּךָ יִשְׂרָאֵל אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

3מזכר יד:יז וְעַתָּה יִגְדַּלְנָא בְּחַ אֲדִנִּי כַּאֲשֶׁר דִּבְרַתְּ לֵאמֹר:

תכלים כה:ו זכר-רחמיך יהוה וחסדיך כי מעולם הָמָּה:

חזן כורע **יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמִיהַ רַבָּא (קהל אָמֵן) . בְּעֲלָמָא דִּבְרָא בְּרַעֲוִיתָהּ .**

וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ . בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן . וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל . בְּעֲגָלָא וּבְזִמְן קָרִיב:

וְאֲמָרוּ חזן כורע אָמֵן: (קהל אָמֵן)

יְהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא מְבָרֵךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא ובנשימה אחרת מוסיפים 'יתברך'

חזן כורע **יְתַבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרַמֵּם וְיִתְנַשֵּׂא .**

וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמִיהַ דְּקִדְשָׁא חזן כורע **בְּרִיךְ הוּא** הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) .

לְעָלָא מְכַל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא

דְּאֲמִירָן בְּעֲלָמָא: חזן כורע וְאֲמָרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

קהל: **קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרִצּוֹן אֶת תְּפִלָּתֵינוּ:**

תִּתְקַבֵּל צְלוֹתֵהוֹן וּבְעוֹתֵהוֹן דְּכָל יִשְׂרָאֵל קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בְּשְׁמַיָּא: וְאֲמָרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

תכלים קיג:3 קהל: **יְהִי שְׁם יְהוָה מְבָרֵךְ מְעַתָּה וְעַד-עוֹלָם:**

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא . וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאֲמָרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

קכח:3 קהל: **עֲזְרֵי מַעַם יְהוָה עֲשֵׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ:**

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו . הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ . וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאֲמָרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

במה מדליקין

originated from the time of the גאונים [orig. recited after the עמידה] in order that people not follow the interpretation of the קראים to not allow any fire (i.e. lit candle(s)) in one's house on שבת. The מנהג מגן אברהם defends our מנהג, to recite במה מדליקין only after the end of ערבית, pointing out that “the kinds of wicks and oils enumerated in במה מדליקין are no longer used in our part of the world.” במה מדליקין was added to afford latecomers every possible opportunity to finish their prayers before the rest of the congregation would disperse, so that they would not have to walk home alone from the synagogue in the dark. (מנהגי מהר"ק). If one is able to recite במה מדליקין on שבת, then one should do so, even in a non-אשכנזי synagogue.

בכל ליל שבת אומרים פרק 'במה מדליקין' מלבד כאשר יום טוב חל ביום חול או בערב שבת
אלא הש"ץ מקדש כאן על היין [בשלוש רגלים ובראש השנה (עמ' 129)] ומלבד יום כפור שחל בשבת
משנה שנת פרק 3'

[א] בַּמָּה מְדַלִּיקִין וּבַמָּה אֵין מְדַלִּיקִין: אֵין מְדַלִּיקִין לֹא בְּלֶכֶשׁ, וְלֹא בְּחֶסֶן, וְלֹא
בְּכֶלֶךְ, וְלֹא בְּפִתִּילַת הָאֵידֶן, וְלֹא בְּפִתִּילַת הַמְדַּבֵּר, וְלֹא בִירוּקָה שְׁעַל פְּנֵי תַמִּים.
לֹא בְּזֹפֶת, וְלֹא בְּשִׁעוּת, וְלֹא בְּשֶׁמֶן קִיק, וְלֹא בְּשֶׁמֶן שְׂרָפָה, וְלֹא בְּאַלְיָה, וְלֹא
בְּחֶלֶב. נְחוּם הַמְדִי אֹמֵר: מְדַלִּיקִין בְּחֶלֶב מְבֻשָּׁל, וְחֲכָמִים אֹמְרִים: אֶחָד מְבֻשָּׁל
וְאֶחָד שְׂאִינוּ מְבֻשָּׁל אֵין מְדַלִּיקִין בּוֹ:

[ב] אֵין מְדַלִּיקִין בְּשֶׁמֶן שְׂרָפָה בְּיוֹם טוֹב. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר: אֵין מְדַלִּיקִין בְּעֶמְרֹן
מִפְּנֵי כְבוֹד הַשָּׁבֶת, וְחֲכָמִים מִתִּירִין בְּכָל הַשְּׂמֵנִים: בְּשֶׁמֶן שְׂמֵשְׂמִין, בְּשֶׁמֶן
אֲגוּזִים, בְּשֶׁמֶן צְנוּנוֹת, בְּשֶׁמֶן דָּגִים, בְּשֶׁמֶן פִּקְעוֹת, בְּעֶמְרֹן, וּבְנֶפֶט. רַבִּי טְרַפּוֹן
אֹמֵר: אֵין מְדַלִּיקִין אֶלָּא בְּשֶׁמֶן זַיִת בְּלֶבֶד:

[ג] כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אִין מְדַלִּיקִין בּוֹ אֶלָּא פִּשְׁתָּן. וְכָל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אִינוּ מִטְּמֵא טְמֵאת אַהֲלִים אֶלָּא פִּשְׁתָּן. פְּתִילַת הַפְּגָד שֶׁקָּפְלָה וְלֹא הִבְהֵבָה - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: טְמֵאָה הִיא וְאִין מְדַלִּיקִין בָּהּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מְהוּרָה הִיא וּמְדַלִּיקִין בָּהּ:

[ד] לֹא יִקּוּב אָדָם שְׁפוּפָרַת שָׁל בִּיצָה וַיִּמְלֶאנָה שֶׁמֶן וַיִּתְּנָנָה עַל פִּי הַנֵּר בְּשֹׁבִיל שְׂתֵּהָא מְנַטְפָּת, וְאֶפִּילוּ הִיא שָׁל חֶרֶם. וְרַבִּי יְהוּדָה מְתִיר. אָבֵל אִם הִפְרָה הַיּוֹצֵר מִתְּחִלָּה - מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּלִי אֶחָד. לֹא יִמְלֵא אָדָם קַעֲרָה שֶׁמֶן וַיִּתְּנָנָה בְּצַד הַנֵּר וַיִּתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה בְּתוֹכָהּ, בְּשֹׁבִיל שְׂתֵּהָא שׁוֹאֲבָת. וְרַבִּי יְהוּדָה מְתִיר:

[ה] הַמְּכַבֵּה אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְּרָא מִפְּנֵי גוֹיִם, מִפְּנֵי לְסַמִּים, מִפְּנֵי רֵיחַ רָעָה, אוֹ בְּשֹׁבִיל הַחֹלָה שְׁיִישָׁן, פְּטוּר. כָּחֵם עַל הַנֵּר, כָּחֵם עַל הַשֶּׁמֶן, כָּחֵם עַל הַפְּתִילָה, חֵיב. רַבִּי יוֹסִי פּוֹטֵר בְּכֻלָּן, חוּץ מִן הַפְּתִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּחֵם:

[ו] עַל שְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת נָשִׁים מִתּוֹת בְּשַׁעַת לְדָתָן: עַל שְׂאִינָן וְהִירוֹת בְּגָדָה, בְּחִלָּה, וּבְהִדְלָקַת הַנֵּר:

[ז] שְׁלֹשָׁה דְבָרִים צָרוּךְ אָדָם לֹמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שֶׁבַת עִם חֲשֻׁכָה: עֲשֶׂרְתֶּם, עֲרַבְתֶּם, הִדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר. סִפְּק חֲשֻׁכָה סִפְּק אֵינָה חֲשֻׁכָה - אִין מְעַשְׂרִין אֶת הַנֵּר, וְאִין מְטַבִּילִין אֶת הַכֵּלִים, וְאִין מְדַלִּיקִין אֶת הַנְּרוֹת: אָבֵל מְעַשְׂרִין אֶת הַדָּמִי, וּמְעַרְבִין, וּמוֹמְנִין אֶת הַחֲמִין:

ואחר שאמר החזן עד 'החמין' בלחש עם הקהל,

מסיר הטלית והולך למקומו הקרוב יותר לפתח ומקדש שם על היין:

קידוש ליל שבת ויום טוב

recited by the חזן in the synagogue, has its origin in the period when strangers were given their שבת meal in a room adjoining the synagogue. The אבודרהם, writing in Spain early in the fourteenth century says; "As our predecessors have set up the rule, though for a reason which no longer exists, the rule remains unshaken."

אחר אמירת 'במה מדליקין' קודם אמירת 'אמר רבי אליעזר, החזן מקדש על היין, וקטנים שלא הגיעו למצוות שותים את היין. כשאין אומרים 'במה מדליקין', מקדש הש"ץ וניכף אחר קדיש 'תתקבל'. מקדשין בבית הכנסת בכל לילי שבת ולילי יום טוב, חוץ מלילות הראשונות של פסח וליל יום כפור. וזה נוסח הקידוש:

סְבָרֵי [בְּהַגְיָם. מוֹרָה מוֹרֵינוּ הַרְבֵּי וְ] מְרַנֵּן וְרַבֵּנֵן וְרַבּוֹתֵינוּ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְרָצָה בְּנוֹ. וְשַׁבַּת קִדְּשׁוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ. וּפְרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית: כִּי הוּא יוֹם תְּהִלָּה לְמִקְרָאֵי קֹדֶשׁ. זָכָר לְיִצְיָאֵת מִצְרַיִם: כִּי בָנוּ בְּחֵרֶת. וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ. מִכָּל הָעַמִּים: וְשַׁבַּת קִדְּשָׁךְ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחַלְתָּנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם. וְרוֹמַמְנוּ מִכָּל לְשׁוֹן. וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו: וְתַתֵּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שְׂפָתוֹת לְמִנוּחָה וּמוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה. חַגִּים וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן: אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֵת יוֹם

לילי שמיני עצרת ושמחת תורה	לילי סכות	לילי שבעות	ליל ח-ז של פסח
הַשְּׁמִינִי חַג הַעֲצָרֹת הַזֶּה. זְמַן שִׂמְחָתָנוּ	חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה. זְמַן שִׂמְחָתָנוּ	חַג הַשִּׁבְעוֹת הַזֶּה. זְמַן מִתֵּן תּוֹרָתָנוּ	חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה. זְמַן חֲרוּתָנוּ

בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ. זָכָר לְיִצְיָאֵת מִצְרַיִם: כִּי בָנוּ בְּחֵרֶת וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים. וְשַׁבַּת וּמוֹעֲדֵי קִדְּשֶׁךְ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׁוֹן הִנְחַלְתָּנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזִּמְנִים:

ראש השנה בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם. וְרוֹמַמְנוּ מִכָּל לְשׁוֹן. וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו: וְתַתֵּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֵת יוֹם הַזִּכְרוֹן הַזֶּה. יוֹם זָכָרוֹן תְּרוּעָה בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ. זָכָר לְיִצְיָאֵת מִצְרַיִם: כִּי בָנוּ בְּחֵרֶת וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים. וְדַבַּרְךָ מִלִּפְנֵי אִמֶּת וְקִנִּים לְעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ עַל כָּל-הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכְרוֹן:

במוצאי שבת מוסיפים נר והבדלה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ:

(גמ' חולין כו): בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַמְבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל. בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ. בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים. בֵּין יוֹם הַשְּׂבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֵׂה: בֵּין קִדְּשַׁת שַׁבַּת לְקִדְּשַׁת יוֹם טוֹב הַבְּדִלָּתָּ. וְאֵת יוֹם הַשְּׂבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֵׂה קִדְּשָׁתָּ. הַבְּדִלָּתָּ וְקִדְּשָׁתָּ אֵת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְּשָׁתְךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

בכל לילי יום טוב מברכים 'שהחיינו', חוץ מלילי ז' ואחרון של פסח

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁחַחְנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

When no minor is present to drink the קידוש wine, (and recites a ברכה אחרונה if there is more than a (רביעיית).

נותנים לתינוקות לשתות מן היין. אחר כך אומרים 'אמר רבי אלעזר' ומזמרים בציבור את הפסוקים החל מ'שלוש רב'.
 זכרות סד **אמר רבי אלעזר** **אמר רבי חנינא**: **תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם**
שנאמר: ישעיה נג:יג **וכל פניך למודי יהוה ורב שלום פניך**: **אל תקרא פניך אלא פניך**:
 קו"ח תכלים קיט:קסב **שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול**: קכז-ו-ט **שאלו שלום**
ירושלם ישליו אהבך: **יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך**: **למען אתי ורעי**
אדברה נא שלום בך: **למען בית יהוה אלהינו אבקשה טוב לך**: כט:יא **יהוה עז | לעמו**
יתן יהוה | יברך את עמו בשלום:

יתום (קטן) כורע **יתגדל ויתקדש שמייה רבא** (קהל אמן) . **בעלמא דברא כרעיתה** .
וימליך מלכותה . **בחיכוך וביומיכוך** . **ובחיי דכל בית ישראל** . **בעגלא ובזמן קריב**:
ואמרו יתום (קטן) כורע אמן: (קהל אמן)
הא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי ובנשימה אחרת מוסיפים 'תברך'
 יתום (קטן) כורע **יתברך וישתבח ויתפאר ויתרמם ויתנשא** .
ויתתדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא יתום (קטן) כורע **ברוך הוא** הציבור אומר עמו (ולא לאחריו).
לעלא מפל ברכתא ושירתא תשפחתא ונחמתא
דאמירן בעלמא: יתום (קטן) כורע **ואמרו אמן**: (קהל אמן)
הא שלמא רבא מן שמיא . **וחיים עלינו ועל כל ישראל**: **ואמרו אמן**: (קהל אמן)
עשה שלום במרומו . **הוא יעשה שלום עלינו** . **ועל כל ישראל**: **ואמרו אמן**: (קהל אמן)

בשבתות שבין יום שני של פסח לעצרת סופרים כאן את העומר (עמ' 104) קודם עלינו

עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדלה ליוצר בראשית . **שלא עשנו פגויי**
הארצות . **ולא שמנו כמשפחות הארמה**: **שלא שם חלקנו בהם** . **וגדלנו ככל**
המונם: **שהם משתחיים להבל וריק** . ישעיה מה:כ **ומתפללים אל-אל לא יושיע**:
ואנחנו בורעים ומשתחיים ומודים . **לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא**:
שהוא נא:יג נוטה שמים ויסד ארץ . **ומושב יקרו בשמים מפעל** . **ושכינת עזו בגבהי**
מרומים: **הוא אלהינו** . **אין עוד**: **אמת מלבנו** . **אפס זולתו** . **כפתוב בתורתו**:
 זכרות סד **וידעת היום והשבת אל-לכבך כי יהוה הוא האלהים בשמים מפעל**
ועל הארץ מתחת אין עוד:

על בן נקנה לך יי אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך . **להעביר גלולים מן**
הארץ . **והאלילים פרות ופרתון** . **לתקן עולם במלכות שדי**: **וכל בני בשר יקראו**
בשמך . **להפנות אליך כל רשעי ארץ**: **יכירו וידעו כל יושבי תבל** . **כי לך תברע**
כל ברוך . **תשבע כל לשון**: **לפניך יי אלהינו ויברעו ויפולו** . **ולכבוד שמך יקר**
יתנו: **ויקבלו כלם | את על מלכותך** . **ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד**: **כי**
המלכות שלך היא . **ולעולמי עד תמלוך בכבוד**:

יגדל was composed according to the Arabic meter, (the technique is that the words are sung together according to different rules (יתד יתד etc.), and not according to their meaning). Although we apply Western melodies to it, we may not change the פיוט. The logic behind this is, that the Paytan relies on the singer's intelligence, to understand the meaning, although the phrases are not sung as simply as they could be.

ערבית and שחרית יגדל at the end of approximately four hundred years ago, was to say יגדל daily (עבודת ישראל pg. 154). Eventually the מנהג disappeared, since the יגדל was not sung or said aloud. In some קהילות יגדל, (מנהג פפד"מ) יום טוב ערבית was still said on שבת ערבית it was also sung on שבת ערבית.

זמר 'יגדל' נאמר בקהילות רבות בליל שבת בקול נעים ובישיבה

יחיאל צ"ר צרוך

יגדל אלהים חי וישתבחה .	נמצא ואין עת אל מציאותו:
אחד ואין יחיד פריחודו .	נעלם וגם אין סוף לאחדותו:
אין לו דמות הגוף ואינו גוף .	לא נערוך אליו קדשותו:
קדמון לכל דבר אשר נברא .	ראשון ואין ראשית לראשיתו:
הגו אדון עולם לכל נוצר .	יורה גדלותו ומלכותו:
שפע נבואתו נתנו .	אל אנשי סגלותו ותפארתו:
לא קם בישראל כמשה עוד .	נביא ומביא את תמונתו:
תורת אמת נתן לעמו אל .	על יד נביאו נאמן ביתו:
לא יחליף האל ולא ימיר דתו .	לעד למים לזולתו:
צופה ויודע סתרינו .	מביא לסוף דבר בקדמתו:
גומל לאיש חסד כמפעלו .	נותן לרשע רע פרשעתו:
ישלח לקץ ימין משרחנו .	לפדות מחרפי קץ ישועתו:
מתים יחיה אל פרב חסדו .	פרוך עדי עד שם תהלתו:

בשבת(ות) חנוכה שרים כאן 'מעוז צור' בבית הכנסת (עמ' 299).

considering the wearing of a hat special synagogue attire, therefore upon returning from synagogue, one leaves one's hat on and does not to remove it for קידוש, however, one is not required to put it on again for ברכת המזון.

הסדר המדויק בליל שבת הוא:
ברכת הבנים, שלום עליכם, כי מלאכיו, אשת חיל, נפילת ידים, קידוש, המוציא.

מוצאי and שבת מוסף, ערבית ליל שבת, was done after הראשונים according to the ברכת הבנים שבת. It is an extension of the ברכה ('גוט וואך' or 'גוט שבת') with which we greet others. For our children we add, 'יברכך ה' וישמרך', or 'ישמך אלקים כאפרים וכמנשה', when people typically remain in synagogue. The ברכת (הל' תשעה באב), mentions that ברכת is only omitted במוצאי שבת.

נוהגים לברך את הילדים בשבתות ובימים טובים אחר התפילה, בליל שבת, שבת בבוקר ובמוצאי שבת, טרם יציאה מבית הכנסת או בכניסה לבית, וגם הבנים הגדולים מקבלים ברכה מאבותיהם. והמברכים מניחים ב' ידיהם על המתברך:

לבנים זראשית מח: **יְשַׁמְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה** | לבנות **יְשַׁמְךָ אֱלֹהִים כְּשֵׁרָה רַבְקָה רַחֵל וְלֵאָה**:
צמדצד ו:כד-כו **יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיַחַנְּךָ:**
יֵשָׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׂם לְךָ שְׁלוֹם:

וכל אחד יכול להוסיף ברכה משלו כפי צחות לשונו.
ובליל שבת נהגו שהרב מברך בבית הכנסת את כל הנערים שלא הגיעו עדיין למצוות, בנתינת שתי ידיו על ראש הילד בנוסח: 'ישמך אלקים כאפרים וכמנשה', ותו לא.

שלום עליכם

Today the common מנהג is to sing each stanza three times. This פיוט is about 450 years old, and originally it was written to be sung once, (and not on Shabbos but rather in the בית הקברות)! The first mention of שלום עליכם to מלאכים, (but much shorter than the way it is done today), is by מחזור printed in סביטניה Year 5317, as the end of a תחינה said in a cemetery. That later was made into the longer שלום עליכם we say today and to the העולמים some say today, since שבת is mentioned. The חתם סופר did not say שלום עליכם since he considered it hubris to assume that one is accompanied home by angels, just as the ש"ח ערוך says we no longer say 'התקבדו' before entering a bathroom.

ברוך אתה אדון השלום, על כל אשר עשית ואשר אתה עתיד לעשות, עמי ועם כל בריותיך, וברוכים מלאכיך שעושים רצונך בלבב שלם, אדון השלום, תברכני ותפקדני לחיים טובים ולשלום, תזכני ואת זרעי ואת זרע זרעי, למצא חן וחסד ושכל טוב, בעיניך ובעיני כל רואי, ותעביר עוני פשעי וחסאתי. תזכני לקבל שבתות, מתוך רב שמחה, ומתוך עשר וכבוד, ומתוך מעוט עונות. ותעביר ממני, ומכל בני ביתי, ומכל עמך ישראל, כל מיני חלאים רעים, וכל מיני מדוה, וכל מיני דלות ועניות. ותנחילנו יצר טוב, וחי העולם הבא, ורב עשר וכבוד, לעבדו ביראה ובאהבה. ברוך אתה המלך הכבוד. שלום לכם מלאכי השלום, שלום לכם מלאכי רחמים, בואכם לשלום, מלאכי השלום, מלאכי הרחמים, מלאכי השרת, ברוך בואכם לשלום.

מתוך תפילת רמח"ל לערב יום כפורים:

רבון כל העולמים מודים אנו לך לך ואלהים אלהי ישראל, אבינו מלכנו, שאתה הוא ?? אלהינו ואלהי אבותינו לעולם ועד. האל מלך צור ישראל, המקדשנו בקדושת שמו ומנחנו בדרךך ללכת בכל מצותיו, ובטהרתו מטהרנו. המוחה כעב פשעינו ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה. הגוער בכל מסטיננו וסותם פיות כל מזכירי עונות עמו בית ישראל. כי מלך מלא רחמים הוא, גואלנו ומושיענו לדור ודור ולצח ונצח.

בני אשכנז, which became accepted among some ארז"ל, According to מנהג הארז"ל, all males assembled join hands and dance around the table seven times while singing שלום עליכם.

The reading מלך, instead of ממלך, is preferred by ר' יעקב עמדין and others.

שלום עליכם. מלאכי השרת. מלאכי עליון. מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

שלום עליכם. מלאכי השרת. מלאכי עליון. מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

שלום עליכם. מלאכי השרת. מלאכי עליון. מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

בואכם לשלום. מלאכי השלום. מלאכי עליון. מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

בואכם לשלום. מלאכי השלום. מלאכי עליון. מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

בואכם לשלום. מלאכי השלום. מלאכי עליון. מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

ברכוני לשלום. מלאכי השלום. מלאכי עליון. מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

ברכוני לשלום. מלאכי השלום. מלאכי עליון. מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

ברכוני לשלום. מלאכי השלום. מלאכי עליון. מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

צאתכם לשלום. מלאכי השלום. מלאכי עליון. מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

צאתכם לשלום. מלאכי השלום. מלאכי עליון. מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

צאתכם לשלום. מלאכי השלום. מלאכי עליון. מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

תכלים לא:יא כי מלאכיו יצוה לך לשמרה בכל דרכיך:

פס:ח:ח יהוה ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

אשת חיל (משלי לא:ו-לח)

וְרַחֵק מִפְּנִינִים מִכְרָה:	אִשְׁתְּ חַיִל מִי יִמְצֵא
וְשָׁלַל לֹא יַחְסֵר:	בְּמַח בָּהּ לֵב בַּעֲלָהּ
כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ:	גְּמַלְתָּהּ מוֹב וְלֹא־רָע
וְתַעַשׂ בְּחַפְזָא כַּפִּיהָ:	דְּרֹשָׁה צָמֵר וּפְשָׁתִים
מִמְרַחֵק תָּבִיא לַחֲמָה:	הִיָּתָה פְּאֲנִיּוֹת סוֹחֵר
וְחֹק לְנַעֲרֹתֶיהָ:	וְתַקֵּם בְּעוֹד לַיְלָה וְתַתֵּן מַרְרָה לְבֵיתָהּ
מִפְּרֵי כַּפִּיהָ נִמְעָה פָּרִים:	זְמַמָּה שָׂדֵה וְתַקְחָהּ
וְתֵאֱמֵן וְרוּעֵתֶיהָ:	חֲגֵרָה בְּעוֹז מִתְנִיָּה
לֹא־יִכְבֶּה בַּלַּיְלָה נְרָה:	מִנְעָמָה כִּי־מוֹב סַחֲרָה
וּכַפִּיהָ תִּמְכּוּ פְּלָדָה:	יָדֶיהָ שְׁלָחָה בְּכִישׁוֹר
וְיָדֶיהָ שְׁלָחָה לְאֲבִיוֹן:	כַּפָּה פִּרְשָׁה לַעֲנִי
כִּי כָל־בֵּיתָהּ לְבָשׁ שָׁנִים:	לֹא־תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלָג
שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁה:	מִרְבָּדִים עֲשֶׂתָהּ־לָּהּ
כְּשִׁבְתוֹ עִם־זִקְנֵי־אֶרֶץ:	נֹדַע בְּשַׁעְרִים בַּעֲלָהּ
וְחִגּוֹר נִתְּנָה לְפָנַעֲנִי:	סָרִין עֲשֶׂתָהּ וְתַמְכֹּר
וְתִשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן:	עוֹז וְהִדָּר לְבוּשָׁה
וְתוֹרַת־חֹסֵד עַל־לְשׁוֹנָה:	פִּיהָ פִּתְחָה בְּחִכְמָה
וְלֶחֶם עֲצָלוֹת לֹא תֹאכַל:	צוּפִיָּה הִלִּיכוֹת בֵּיתָהּ
בַּעֲלָהּ וַיַּחֲלֶלְהָ:	קָמוּ בָנֶיהָ וַיֹּאשְׁרוּהָ
וְאֵת עֲלִיתָ עַל־בִּלְגָּה:	רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חַיִל
אִשָּׁה יִרְאֵת־יְהוָה הִיא תִתְהַלָּל:	שָׁקֵר חֲחֹן וְהֶבֶל הִיָּפִי
וַיַּחֲלִיזָהּ בְּשַׁעְרִים מַעֲשִׂיהָ:	תִּנְוֶלְהָ מִפְּרֵי יָדֶיהָ

קידוש ליל שבת ויום טוב

The reason we wash before קידוש is in order for קידוש to be said as close as possible to the סעודה. The Talmud (ברכות נא) mentions that according to בית הלל one should first drink the wine, and only afterward wash one's hands. Those who follow this מנהג maintain that it is not as important to wash immediately before eating. (In addition, since our hands may not be clean, it is better to wash them, even before drinking the wine).

The מנהג is to recite ויבולו (פסוקים) while standing and אשר קדשנו במצותיו (ברכות) while sitting.

[On קידוש, since no פסוקים are recited, one sits for the entire יום טוב.]

Originally the מנהג was to begin קידוש with 'יום הששי' (because the first letters of ויבולו השמים spell out the Divine Name). However, for many generations, the מנהג has been to begin with ויהי ערב ויהי בקר (since we don't want to begin a פסוק in the middle, and ויהי ערב is at an אֲתַנְחַתָּא), but to say it in an undertone.

(בלחש זראשית א:לח ויהי ערב ויהי בקר) יום הששי: ג-ב-ג ויבולו השמים והארץ
 וְכֹל־צְבָאָם: וַיְבַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּת בַּיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים | אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ
 אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מִכָּל־מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

סְבִירי מְרַנֵּן וְרַבֵּנֵן וְרַבּוֹתֵי:

פְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

פְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ .
 וַיִּשְׁבַּת קִדְּשׁוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ . זָכְרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית: כִּי הוּא יוֹם
 תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קִדְּשׁ . זָכַר לְיִצְיָאֵת מִצְרַיִם: כִּי בָּנוּ בְּחֵרֶת . וְאוֹתָנוּ קִבְּשָׁת .
 מִכָּל הָעַמִּים: וַיִּשְׁבַּת קִדְּשָׁךְ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָתָנוּ: פְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדְּשׁ
 הַשְּׁבִיבָת:

סְבָרֵי מְרִנָּה וְרִפְּנָה וְרַבּוֹתֵי:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם . וְרוֹמַמְנוּ מִכָּל לְשׁוֹן . וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו: וַתִּתֵּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שְׁפָתוֹת לְמִנוּחָה וּ מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה. הַגִּים וְזִמְנִים לְשִׁשׁוֹן: אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֵת יוֹם

ליל ח-ז של פסח	לילי שבעות	לילי סכות	לילי שמיני עצרת ולשמחת תורה
חג המצות הזה.	חג השבועות הזה.	חג הסוכות הזה. זמן שמחתנו	השמיני חג העצרת הזה. זמן שמחתנו

בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ . וְזָכַר לְיִצְיָאת מִצְרַיִם: כִּי בָנוּ בְּחֵרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים . וְשַׁבָּת וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשׁ בְּאַהֲבָה וּבְרִצּוֹן בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁשׁוֹן הַנְּחַלְתָּנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מִקְדָּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזִּמְנִים:

ראש השנה בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם . וְרוֹמַמְנוּ מִכָּל לְשׁוֹן . וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו: וַתִּתֵּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֵת יוֹם הַזְּכוּרֹן הַזֶּה . יוֹם זְכוּרֹן תְּרוּעָה בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ . וְזָכַר לְיִצְיָאת מִצְרַיִם: כִּי בָנוּ בְּחֵרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים . וְדִבַּרְךָ מִלִּבְנוּ אֱמֶת וְקִנִּים לְעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ עַל כָּל-הָאָרֶץ מִקְדָּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזְּכוּרֹן:

בכל לילי יום טוב מברכים 'שהחיינו', חוץ מלילי ז' ואחרון של פסח
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁחַחְנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

במוצאי שבת מוסיפים נר והבדלה:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ:

(גמ' חולין כו): בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . הַמְבָרִיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוּל . בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ . בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים . בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה: בֵּין קִדְּשַׁת שַׁבָּת לְקִדְּשַׁת יוֹם טוֹב הַבְּבִלָּה . וְאֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מְשִׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדְּשַׁת . הַבְּבִלָּה וְקִדְּשַׁת אֵת עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְּשָׁתְךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרִיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

המנהג באשכנז (דלא כדעת השו"ע והרמ"א ס' תרס"א), להקדים לישב בסוכה לשהחיינו בלילי ראשון ושני של סכות. (והרבה אחרונים סבירא להו דגם בליל ב' לישב סוכה ואחר כך שהחיינו.) נכון לברך ברכת לישב בסוכה מעומד אע"פ שכתב מהרי"ל שיוהרא הוא כמבואר בזוהר, ושכך עשה הרב המפרש [רב המנונא] סבא וכ"כ הת"י, גם נ"ל זולת מ"ש משום עובר לעשייתו הוי משום דכל ברכת המצוות ראויים להיות מעומד, על ב"י, רמ"יוב"ח ר"ס ח' ובמג"ד. (מקור חיים) לסכות: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוְּנוּ לְיִשֵּׁב בַּסֻּכָּה:**

בכל לילי יום טוב מברכים 'שהחיינו', חוץ מלילי ז' ואחרון של פסח
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁחַחְנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

וישתה מיושב כמלוא לוגמיו, ויתן גם לכל המסובין מכוס של ברכה.

What today is commonly known as חלה, was called Barches or Berches in most of Germany and Hungary, and Tascher in certain areas of Southern Germany. This was because of the פסוק in (משלי יכב) 'ברכת ה' היא תעשיר' (משלי יכב), which the תלמוד ירושלמי states refers to שבת, and since there were many ברכות said in public including the ברכה for חלה. As יוסף אומץ writes when he was young, the only ingredients were flour and water. Eventually spices were added, which he says is good to do לכתוב שבת. Some would smear שומן on them, or they were baked together with meat. In order that they would not later be eaten with milk during the week, they bore a special design. At the time of the יוסף אומץ they made a few cuts in it with a knife, in order that they look different. In regarding their shape, some German Jews formed them to look like the letter "ו", whereas Polish Jews braided them.

ואח"כ יברך על לחם משנה.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

ויבצע הפת בליל שבת בוצעין על לחם התחתון אבל ביום שבת ובליל יום טוב בוצעין על העליון. וטוב להניח התחתון קרוב אליו יותר מהעליון נמצא שאינו מעביר על המצות. ויתן גם למסובין פרוסה לכל אחד ואחד, ומצוה לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה. ואחר הסעודה ואחר שלמד דברי תורה על שולחנו יאמר מזמור שיר המעלות בשוב ד' את שיבת ציון וגו', ויטול ידיו ויברך ברכת המזון על הכוס כדינו, ומברך על היין בורא פרי הגפן ואחריו ברכה מעין שלש כמשפט.

Regarding the singing of זמירות, it seems most places had the מנהג of singing them only between שבת הגדול and שבת בראשית.

נוהג כצאן יוסף ס' כו

בספר חסידים סימן תתשמ"ז ז"ל כל מה שאמר איוב בקללה יש לומר בהפוך גבי שבת לברכה. באיוב כתיב "אל־תִּבְאֵ רַגְנֶךָ בָּי: ". מכאן שיש לו לאדם לרנן בשבת בשירות ותשבחות. ואפשר מזה סמכו לומר זמירות בשבת בכל סעודה. ולא ידעתי מהיכן נתפשט המנהג שאין מזמרים אותם משבת הגדול עד שבת בראשית. ובאמת ראיתי אדוני מ"ז חמי נרו' נוהג שזומר אותן בכל שבתות השנה הן בימות החמה הן בימות הגשמים. ואדוני א"מ נרו' נוהג לומר זמירות גם בסעודה שלישית היינו "האדרת והאמונה". "אדיר הוא ולא ינום בחור הוא ולא יישן". "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל". וכן כל הא"כ בפסקא ראשונה אומר ולא ינום. בשני' ולא יישן ומסיים הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל. וכן נהג מהור"ד יודא חסיד סג' ז"ל שנשע עם חברא קדישא דיליה לירושלים טוב"ב.

In fact, we have many more ניגונים which have been passed down, for the זמירות ליל שבת then we do for שבת. There were those who would sing זמירות for the סעודה שניה and for סעודה שלישית as well.

מ'נשמת' עד 'אלא אתה' אומר החזן הכל בקול ובנעימה:

נִשְׁמַת כָּל חַי תִּבְרַךְ אֶת שְׁמֶךָ יי אֱלֹהֵינוּ . וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר תִּפְאֵר וּתְרוֹמֵם
 זְכָרְךָ מִלִּבְנֵי תַמִּיד: מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֵתָה אֵל . וּמִבְּלַעֲדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל
 וּמוֹשִׁיעַ: פּוֹדָה וּמַצִּיל וּמַפְרִינֵם וּמַרְחֵם . בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה . אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֱלֹא
 אַתָּה:

אֱלֹהֵי הָרֵאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים . אֱלֹהֵי כָּל בְּרִיּוֹת . אֲדוֹן כָּל תּוֹלְדוֹת .
 הַמְהַלֵּל בְּרַב הַתְּשׁוּבָהּ . הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד . וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים: וְיֵי לֹא יָנוּם וְלֹא
 יִישָׁן . הַמְעוֹרֵר יִשְׁנִים . וְהַמְקִיץ רְדוּמִים . וְהַמְשִׁיחַ אֱלֵמִים . וְהַמְתִּיר | אֲסוּרִים .
 וְהַסּוֹמֵךְ גּוֹפְלִים . וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים . לֵךְ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים:

אֵלוֹ פִּינוּ מֵלֹא שִׁירָה בָּיָם . וּלְשׁוֹנֵנוּ רֵנָה בְּהַמּוֹן גְּלוֹי . וְשִׁפְתוֹתֵינוּ שָׂבַח בְּמַרְחָבֵי
 רְקִיעַ . וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת בְּשֶׁמֶשׁ וּבַיָּרֵחַ . וְיָדֵינוּ פְּרוּשׁוֹת בְּנִשְׂרֵי שָׁמַיִם . וְרַגְלֵינוּ קְלוֹת
 בְּאֵילוֹת . אֵין אֲנַחְנוּ מִסְּפִיקִים לְהוֹדוֹת לָךְ . יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . וּלְבַרְךָ אֶת
 שְׁמֶךָ . עַל אַחַת מֵאַלְפֵי אֵלֶּיךָ אֵלֶּיךָ אֵלֶּיךָ וְרַבֵּי רַבּוֹת פְּעָמִים . הַטּוֹבוֹת שְׁעִישִׁית עִם
 אֲבוֹתֵינוּ וְעַמָּנוּ: מִמְּצָרִים גְּאֻלְתָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ . וּמִבֵּית | עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ: בְּרַעַב וּנְתָנוּ .
 וּבְשִׁבְעַת בְּלַבְלַתָּנוּ . מִחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ . וּמִדְּבַר מִלְמַתָּנוּ . וּמִחֲלָיִם רָעִים וּנְאֻמָּנִים דְּלִיתָנוּ:
 עַד הִנֵּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ . וְלֹא עֲזָבוּנוּ חַסְדֶיךָ: וְאֵל תִּפְשָׁנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְנִצְחָה:

עַל כֵּן אֲבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ . וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנִּפְחַתָּ בְּאַפֵּינוּ . וְלִשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁמַּתָּ
 בְּפִינוּ . הֵן הֵם יוֹדוּ וַיְבָרְכוּ וַיִּשְׁבְּחוּ וַיִּפְאֲרוּ וַיְרוֹמְמוּ וַיַּעֲרִיצוּ וַיִּקְדִּישׁוּ וַיְמַלִּיכוּ אֶת שְׁמֶךָ
 מִלִּבְנֵינוּ: כִּי כָּל פֶּה לָךְ יוֹדָה . וְכָל לִשׁוֹן לָךְ תִּשְׁבַּע . וְכָל בֶּרֶךְ לָךְ תִּבְרַע . וְכָל קוֹמָה
 לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה . וְכָל לִבְבוֹת יִירָאוּךָ . וְכָל קָרֵב וּכְלִיּוֹת יוֹמְרוּ לְשִׁמְךָ . בְּדַבָּר שֶׁפִּתּוּב:
 'כָּל עֲצֻמּוֹתֵי' קמץ ולא קמץ קטן (רא"ש) תכלים לכו: כָּל עֲצֻמַּתִּי | תִּאֲמַרְנָה יְהוָה מִי כָמוֹךָ מַצִּיל עַנִּי מִחֶזֶק
 מִמֶּנּוּ וְעַנִּי וְאֲבִיוֹן מִגְּזֻלִי: << מִי יִדְמָה לָךְ . וּמִי יִשׁוּה לָךְ . וּמִי יַעֲרֶךְ לָךְ: הָאֵל הַגָּדוֹל
 הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא . אֵל עֲלִיּוֹן . כִּנְהָ שָׁמַיִם וְאֶרֶץ: נִהְלַלְךָ וּנְשַׁבַּחְךָ וּנְפָאֲרְךָ וּנְבָרְךָ אֶת שֵׁם
 קְדוֹשְׁךָ . בְּאֲמוּרָה: קג: לְדוֹד | בְּרַבֵּי נַפְשֵׁי אֶת-יְהוָה וְכָל-קָרְבֵי אֶת-שֵׁם קְדוֹשׁ:

בסכות ושמיני עצרת 'הגדול'

הַגָּדוֹל בְּכִבוֹד שְׁמֶךָ:

בשבועות מתחיל 'האל'

הָאֵל בְּתַעֲצוּמוֹת עֲזָרְךָ:

בראש השנה וביום צום כפור מתחיל 'המלך'

הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשְׂא:

בפסח מתחיל 'הגבור'

הַגִּבּוֹר לְנִצְחָה וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ:

שׁוֹכֵן עַד .

מְרוֹם . וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ: וְכַתוּב: לַג: רַנְנֵנוּ צְדִיקִים בְּיַהוּה לְיִשְׂרָאֵל נְאֻמָּה תְהִלָּה:
 בְּפִי יִשְׂרָאֵל תְּתַהַלֵּל: וּבְדַבְרֵי צְדִיקִים תִּתְפָּרֵד:
 וּבְלִשׁוֹן חַ סִידִים תִּתְרוֹמֵם: וּבְקִרְבֵי קַן דוֹשִׁים תִּתְקַדֵּשׁ:

Most ancient manuscripts were written without vowels (ניקוד).

The common pronunciation is 'ובמקהלות'.

וּבְמִקְהֵלוֹת (נ"א וּבְמִקְהֵלוֹת) רַבּוֹת עֲמֻדָּה בֵּית יִשְׂרָאֵל . בְּרַנְנָה יִתְפָּאֵר שְׁמֵךְ
 מְלִכְנוּ בְּכָל יוֹר וְדוֹר: שְׁכֵן חוֹבֵת כָּל הַיְצוּרִים . לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ .
 לְהוֹדוֹת לְהִלָּל . לְשַׁבַּח לְפָאֵר . לְרוֹמֵם לְהַדָּר . לְבָרֵךְ לְעֲלֹה וּלְקַלֵּם .
 עַל כָּל־דַּבְרֵי שִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת־דָּוִד בְּיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ מְשִׁיחֶיךָ:

שבחים do not discuss the Kabbalistic issue of reciting the שפרי מנהגי אשכנז,

(in one breath) בנשימה אחת.

[ע"י שלמה?] יִשְׁתַּבַּח שְׁמֵךְ לְעַד מְלִכְנוּ . הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ . בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ .
 כִּי לְךָ נְאֻמָּה . יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . שִׁיר וְשִׁבְחָה . הִלָּל וְזַמְרָה . עֹז וּמִמְשָׁלָה .
 נִצַּח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה . תְּהִלָּה וְתִפְאַרֶת . קְדוּשָׁה וּמְלָכוּת. « בְּרַכּוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה
 וְעַד עוֹלָם: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ . אֵל . מֶלֶךְ . גָּדוֹל בְּתַשְׁבְּחוֹת . אֵל הַהוֹדָאוֹת . אֲדוֹן
 הַנְּפִלְאוֹת . הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זַמְרָה . מֶלֶךְ . אֵל . חֵי הָעוֹלָמִים:

The use of either חֵי הָעוֹלָמִים or חֵי הָעוֹלָמִים are discussed amongst the פוסקים, yet it seems that חֵי הָעוֹלָמִים was more common. That was the pronunciation of הרב שמשון רפאל הירש and פפד"מ מנהג אשכנז.

was initially only inserted here during עשרת ימי תשובה by נוסח ספרד in Europe.

It is a מנהג ארז"ל, which was not accepted by אשכנזים across Europe, although many Eastern European אשכנזים eventually adopted its recital.

רובם נוהגין לכרוע באמירת הקדיש ה' בריעות:
 באמירת א) יתגדל ויתקדש. ב) בעגלא ובזמן קריב. ג) יתברך וישתבח. ד) שמי' דקוב'ה ה) ובאמירת אמן.
 ויש שכתבו הכריעות באופן אחר (ראה טור נ"ב, מ"ש בשם הכלבו ובשם הפרדס וראה שו"ע או"ח נ"ו וב"ח ולבוש).
 וכתבו כי מחמשת הכריעות ד' מהן חובה והחמישית רשות. (גשר החיים פרק ל, ו. בבאורו.)

חזן כורע יתגדל ויתקדש שמייה רפא (קהל אמן). בעלמא דברא ברעויתה.
 וימליך מלכותה. בתיבון ובימיבון. ובחיי דכל בית ישראל.
 בעגלא ובזמן קריב - ואמרו חזן כורע אמן: (קהל אמן)

אלו דברי בעל האגודה ממסכת ברכות נ:א וז"ל
 'הא שמו הגדול מבורך מכאן משמע שיש לומר יהא שמייה ולא מפיק ה' שמייה דהוי משמע שם יה'
 יהא שמייה רפא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים גם אם עומדים בתפילה
 במקום שאין רשאים להפסיק בו יתברך

חזן כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרם ויתנשא.
 ויתהדר ויתעלה ויתהלל. שמייה דקדשא חזן כורע ברוך הוא. הציבור אומר עמו (ולא לאחריו)
 בתפלות ראש השנה כופלים 'לעילא ולעילא' רק בקדישים מיוחדים שנתקנו לאמירת הש"ן,
 אך בכל קדיש יתום אין כופלים. בשאר ימי התשובה, מלבד יום כפור, אין כופלים 'לעילא' כלל.

לעילא מפל ברכתא ושירתא תשפחתא ונחמתא.
 דאמרו בעלמא - חזן כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

באמירת 'ברכו' החזן אומר: 'ברוך יי המבורך לעולם ועד' יחד עם הציבור,
 ולא אחריו, כמו בעניית קדושה וכיוצא בו. וכן המנהג ב'ברכו' של העולים לתורה.

חזן מאריך באמירת 'ברכו':
 ברכו
 יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא שמו של מלך מלכי
 המלכים. הקדוש ברוך הוא: שהוא ראשון והוא אחרון. ומפלעדיו
 אין אלהים תכלים ס:ה סלו לרכב בערבות ביה שמו ועלו לפניו:
 ושמו מרומם על כל ברכה ותהלה:

כשמנגן החזן השם יאמר הקהל:
 ברוך. שם פבוד מלכותו. לעולם ועד:

כשמנגן החזן 'המברך' יאמר הקהל:
 קיג:3 יהי שם יהוה מברך מעתה ועד עולם:
 המברך:

קהל וחזן יחדיו:
 ברוך יי המברך. לעולם ועד:
 חזן אומר בקול רם את ראש ברכת יוצר עד 'את הכל':
 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם.
 יוצר אור ובורא השף. עשה שלום ובורא את הכל:

It is common on special occasions, that only a יוצר and a זולת are recited. For example, on the On (יוצר, זולת) שבתות ד' פרשיות however, (יוצר, מאורה, זולת), the מאורה being said instead of an אופן.

בבית כנסת כשאומרים פיוטים בשבתות ובחגים אומרים יוצר (ברית מילה, ראש חודש, ראש השנה, יום כפור, סכות, ושבת חול המועד, שמיני עצרת, בראשית, הראשונה והשניה של חנוכה, ד' פרשיות והפסקות הראשונה והשניה, הגדול, פסח ושבת חו"מ, שבועות, נחמו, תשובה)

פוחחים בחרוז זה, וחזן אומר בקול רם בהמשך לתחילת ברכת יוצר:

אור עולם באוצר חיים . אורות מאופל אמר ויהי:

ביום טוב שחל בימי חול אומרים 'המאיר לארץ' (עמ' 142).

משבת הגדול עד ימי הסליחות אומרים 'הכל יודך' לסירוגין,

פסוק אחד חזן אומר בקול רם ובפסוק שאחריו משמיע הקהל את קולו, וחוזר חלילה.

חזן: **הכל יודוך . והכל ישבֶּחוך . והכל יאמרו אין קדוש כִּי:**

קהל: **והכל ירוממוך סלה . יוצר הכל: האל הפותח בכל יום דלתות שערי מורח .**

חזן: **ובוקע חלוני רקיע . מוציא חמה ממקומה וילבנה ממכון שבתה .**

קהל: **ומאיר לעולם כלו וליושביו . שפרא במדת רחמים:**

חזן: **המאיר לארץ ולדריים עליה ברחמים .**

ובמנובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית:

קהל: **המלך הפרומם לבדו מאז . המשבח והמפאר והמתנשא מימות עולם:**

חזן: **אלהי עולם ברחמיך הרבים . רחם עלינו . אדון עוני .**

צור משגבנו . מגן ישענו . משגב בעדנו:

קהל: **אין בערפך . ואין זולתך . אפם בלתך . ומי דומה לך:**

חזן: **אין בערפך יי אלהינו בעולם הזה . ואין זולתך מלבנו לחיי העולם הבא:**

קהל: **אפם בלתך גואלנו לימות המשיח . ואין דומה לך מושיענו לתחית המתים:**

משבת הגדול עד ימי הסליחות נהגו להמשיך ולומר גם את הפיוט 'א-ל אדון' לסירוגין בין חזן וקהל, ויש נוהגים לנגן 'א-ל אדון' בנעימה בכל שבתות השנה. כשיש חתן וכן כשבאה יולדת לבית הכנסת מנגן החזן לכבודם 'שמחים בצאתם' עד סוף הפיוט בניגון מיוחד.

חזן: **אֵל אֲדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים .** כְּרוּךְ וּמְבָרֵךְ כְּפִי כָּל נִשְׁמָה:

קהל: **גִּדְלוּ וְטוּבוּ מְלֵא עוֹלָם .** הֲדַעַת וּתְבוּנָה סוֹבְבִים אוֹתוֹ:

חזן: **הַמִּתְנַאֵה עַל חַיּוֹת הַקִּדְשׁ .** וְנִהְדָּר כְּכּוֹד עַל הַמְרַכְּבָה:

קהל: **זְכוֹת וּמִישׁוֹר לְפָנַי כְּסֹאוֹ .** חֶסֶד וּרְחָמִים לְפָנַי כְּבוֹדוֹ:

חזן: **מִזְבֵּיִם מְאוֹרוֹת שְׁפָרָא אֱלֹהֵינוּ .** יִצְרָם בְּדַעַת בְּבִינָה וּבְהַשְׁפֵּל:

קהל: **כִּחַ וּגְבוּרָה נָתַן בָּהֶם .** לְחַיּוֹת מוֹשְׁלִים בְּקֶרֶב תִּבֵּל:

חזן: **מְלֵאִים זֵיו וּמְפִיקִים נְגִה .** נָאֵה זֵיוֹם בְּכָל הָעוֹלָם: \ \

קהל: **שְׂמֵחִים בְּצֵאתָם וְשֹׁשֵׁיִם בְּבוֹאָם .** עוֹשִׂים בְּאִמָּה רִצּוֹן קוֹנְנֵהֶם:

חזן: **פֶּאֶר וְכְבוֹד נוֹתְנִים לְשִׁמּוֹ .** צִהְלָה וְרִנָּה לְזִכָּר מַלְכוּתוֹ:

קהל: **קָרָא לְשִׁמְשׁ וַיִּזְרַח אוֹר .** רָאָה וְהִתְקִין צוּרַת הַלְבָנָה:

חזן: **שָׁבַח נוֹתְנִים לוֹ כָּל צְבָא מְרוֹם .**

תְּפַאֲרַת וּגְדֻלָּה . שְׂרָפִים וְאוֹפָנִים וְחַיּוֹת הַקִּדְשׁ:

« לֵאלֹהֵי אֲשֶׁר שָׁבַת מִכָּל הַמַּעֲשִׂים . בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נִתְעַלָּה וַיֵּשֶׁב עַל פְּסָא כְּבוֹדוֹ .

תְּפַאֲרַת עֲמָה לַיּוֹם הַמְּנוּחָה . עֲנַג קָרָא לַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: זֶה שְׁבַח שְׁלִיִּם הַשְּׁבִיעִי . שְׁבוּ

שָׁבַת אֵל מִכָּל מְלֵאכְתּוֹ: וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשְׁבַּח וְאוֹמֵר: תְּכִלִּים 3-f:35 מְזֻמָּר לְשִׁיר לַיּוֹם

הַשְּׁבִיעִי: מִזְבֵּי לְהַדוֹת לְיִתְוָה לְפִיכֶךְ יִפְאָרוּ וַיִּבְרְכוּ לֵאלֹהֵי כָּל יִצְוֵרָיו: שְׁבַח יָקָר וּגְדֻלָּה

וַיִּתְּנוּ לֵאלֹהֵי מֶלֶךְ יוֹצֵר כָּל . הַמְּנַחֵל מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁתוֹ בַּיּוֹם שְׁבַת קִדְשׁ:

« שְׂמֵךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וַתְּקַדְשׁ . וְזִכְרֶךָ מִלְּבָנוּ יִתְפָּאֵר . בְּשִׁמְיִם מִמַּעַל . וְעַל הָאָרֶץ

מִתְחַת: תְּתַבָּרֶךְ מוֹשִׁיעֵנוּ . עַל שְׁבַח מַעֲשֵׂה יְדִיךָ . וְעַל מְאוֹרֵי אוֹר שְׁעֵשִׂית .

יִפְאָרוּךְ . פְּלָה:

ביום טוב שחל בימי חול אומרים 'המאיר לארץ'.

המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים. ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית: קדוה מחדרבו מעשיך יהיה בלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניגה: המלך המרום לבדו מאז. המשבח והמפאר והמתנשא מימות עולם: אלהי עולם. ברחמיך רבים רחם עלינו. אדון ענו. צור משגבנו. מנו ישענו. משגב בעדנו: אל ברוך גדול דעה. הכין ופעל וזרי חמה. טוב יצר כבוד לשמו. מאורות נתן סביבות עזו. פנות צבאו קדושים רוממי שדי. תמיד מספרים כבודאל וקדשתו: תתברך יי אלהינו על שבח מעשי ידך. ועל מאורי אור שעשית. יפארוך. פלה:

Almost all of the ancient סידורים contain the word קונהם, however, today קונם is commonly used, in order to alleviate any confusion that there might be two ושלום, רשויות.

[שבת חזון] מתברך צורינו עד סוף ביראה מנגן קצת בניגון קינות.

« תתברך צורנו מלכנו וגואלנו. בורא קדושים: ישתבח שמך לעד מלכנו. יוצר משרתים. ואשר משרתיו בלם עומדים ברום עולם. ומשמיעים ביראה יחד בקול. דברי אלהים חיים ומלך עולם: בלם אהובים. בלם ברוכים. בלם גבורים. ובלם עשים באימה וביראה רצון קונתם: ובלם. פותחים | את פיהם בקדשה ובטהרה. בשירה ובזמרה. ומברכים ומשפחים ומפארים ומעריצים ומקדישים וממליכים - קהל את שם האל המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא: » ובלם מקבלים עליהם על מלכות שמים זה מזה. ונותנים רשות זה לזה. לתקדיש ליוצרים. בנחת רוח בשפה ברוחה ובנעימה: קדשה בלם באחד. עונים. ואומרים ביראה:

קהל יטעו וג קדוש | קדוש קדוש יהיה צבאות מלא כל הארץ כבודו:

בשבתות ובחגים כשאומרים אופן (ראש חודש, ראש השנה, יום כפור, סכות, שמחת תורה, בראשית, הימים א' וב' של פסח ושבת חול המועד, שבעות, נחמו, תשובה, ברית מילה) אומרים 'והחיות' במקום 'והאופנים' מלבד בראש השנה ויום הכיפורים:

חזן והאופנים וחיות הקדש
ברעש גדול מתנשאים ...

חזן והחיות ישוררו וברבים יפארו. ושרפים ילנו.
ואראלים יברכו. פני כל חיה ואופן וברוב ...

לעמת שרפים. לעמתם משפחים ואומרים: קהל יחזקאל גי: ברוך כבוד יהיה ממקומו:

לְאֵל בְּרוּךְ נְעִימוֹת יִתְּנוּ: לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיִם . וּמִירוֹת יֹאמְרוּ . וְתִשְׁבְּחוּת יִשְׁמְיעוּ:
 כִּי הוּא לְבָדוּ פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת . עֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת . בַּעַל מְלַחְמוֹת . זוֹרֵעַ צְדָקוֹת . מְצַמֵּיחַ
 יִשׁוּעוֹת . בּוֹרֵא רְפוּאוֹת . נוֹרֵא תְהִלּוֹת . אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת: הַמְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל־יוֹם
 תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית: כְּאָמֹר: קלו: לְעֹשֶׂה אוֹרִים גְּדוֹלִים כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:
 ובשבת א' דהנוכה אומרים כאן הפיוט 'מאורה' << אור חדש על-ציון תאיר . וְנִזְכָּה כָּלֵנוּ מִחֲרָה
 לְאוּרוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת: אֹמֵן

The פוסקים is to hold the two front ציציות in the left hand, as mentioned by the following ערוך and קיצור שלחן ערוך, שלחן ערוך הרב, מגן אברהם, ים של שלמה, ספר המנהגים לרבינו אייזיק טירנא and חות יאיר, ר'אהרן פולד [מנהגי פרנקפורט], מנהגי ורמישא) פוסקי אשכנז This was echoed by (although he held all 4 ציציות) ספר יוסף אומץ

[ע"י שמואל] קהל אַהֲבָה רַבָּה אַהֲבַתְנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ . חֲמֵלָה גְּדוֹלָה וַיִּתְּרָה חֲמֵלָתְ עֲלֵינוּ:
 אֲבִינוּ מְלַכְנוּ . בְּעִבּוֹר אֲבוֹתֵינוּ שְׁפַמְחוּ בָךְ . וְתִלְמָדֵם חֲקֵי חַיִּים . בֵּן תִּחַנְנוּ
 וְתִלְמָדְנוּ: אֲבִינוּ אֵב הַרְחֵמֵן הַמְּרַחֵם . רַחֵם עֲלֵינוּ . וְתֵן כָּלֵנוּ לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל .
 לְשִׁמְעַ . לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד . לְשִׁמּוֹר וּלְעֹשׂוֹת וּלְקַיִם | אֶת־כָּל־דְּבָרֵי תִלְמוּד תּוֹרַתְךָ
 בְּאַהֲבָה: וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרַתְךָ . וְדַבֵּק לִבְנוֹ בְּמִצְוֹתֶיךָ . וַיַּחַד לְבַבְנוּ לְאַהֲבָה
 וּלְיִרְאָה שְׁמֶךָ . וְלֹא־נִבּוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בְּמַחְנוּ .
 נְגִילָה וְנִשְׂמַחָה בִּישׁוּעַתְךָ: << וְהַבִּיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כְּנַפּוֹת הָאָרֶץ . וְתוֹלִיכְנוּ
 קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ: כִּי אֵל פּוֹעֵל־יִשׁוּעוֹת אַתָּה . וּבְנוּ בְּחֵרֶת מִכָּל־עַם וּלְשׁוֹן:
 וְקִרְבַּתְנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סֵלָה בְּאַמֶּת . בשבת לפני שבעות ולפני מ' באב אומרים כאן הפיוט 'אהבה'
 לְהוֹדוֹת לָךְ וּלְיַחַדְךָ בְּאַהֲבָה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה: אֹמֵן

עונים 'אמן' על ברכת אהבה של חזן.

להשלמת רמ"ח תיבות בק"ש מקדימים לה אמירת 'אל מלך נאמן' הן ביחיד והן בציבור. ויש משלימים את חשבון רמ"ח בעניית 'אמן' על ברכת אהבת עולם של חזן, ש'אמן' הוא נוטריקון 'אל מלך נאמן'.

לכתחילה צריך לקרוא את ק"ש כולה במעמי המקרא כולל הפסוק הראשון שהוא עיקר הקריאה על פי הפסוקים. קריאת שמע בנגינת מעמי המקרא, אם מורגל בהם, ובנגינת טעמי המקרא הקדומה של בני אשכנז בפרט, היא הדרך המובחרת לקיים את המצוה דאורייתא של קריאת שמע פעמיים בכל יום.

על פי הפסוקים והמדקדקים צריך להקפיד בכל התפילה - וביותר בק"ש דאורייתא - על ביטויי המילים בלשון הקודש מדוקדקת. הגיית החולם הנכונה היא זו של בני אשכנז, ובדורות שלפנינו הבדילו בני אשכנז גם בין ח"ת לב"ה (שריד לכך נותר בהגיית בני הונגריה) ובין עי"ן לאל"ף (שריד לכך נותר בהגיית בני הולנד). הרי"ש האשכנזית הנכונה היא לשונית. לפי פוסקי אשכנז צריך להקפיד על דין הגמרא להאריך בדלי"ת של 'אחד' (בהרעדת הלשון קלושה מאחורי השיניים העליונות הקדמיות). רבים הם המדקדקים בזמן ק"ש לפי על השיטות, ואשרי הם אלה שמתאמצים להדר גם בעצם ק"ש שתיעשה לפי מסורת חז"ל.

אל מלך נאמן

37 כריס 7:ו

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה | אחד:

בלחש ברוך . שם כבוד מלכותו . לעולם ועד:

37 כריס ו:כ-ט ואהבת את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך: ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלקחתך בדרך ובשכבך ובקומך: וקשרתם לאות על ירך והיו למזכרת בין עיניך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:

37 כריס יא:יג-כא ויהי אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יהוה אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם: ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך: ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת: השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם: ותרם אף יהוה בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והארמה לא נתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ המכה אשר יהוה נתן לכם: ושמעתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו למזכרת בין עיניכם: ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלקחתך בדרך ובשכבך ובקומך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך: הרב הקורא שמע בטעמים מרים קולו מ'למען ירבו' עד 'אמת' למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיכם לתת להם בימי השמים על הארץ:

While reciting the third פרשה (ויאמר), the ציציות are switched from the left to the right hand.

The מנהג of holding the ציציות originated from the time of the תלמוד and therefore is considered a דינה דגמרא. The ציציות are kissed only while reciting the words 'וראתם אותי'.

37 כריס טו:לז-מא ויאמר יהוה אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על פני בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצית הפנף פתיל תכלת: והיה לכם לציצית וראיתם אתו וזכרתם את כל מצוות יהוה ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם:

חזן מרים קולו במילה 'אמת' ואינו כופל 'ד' אלדיכם אמת'. לפיכך חזן אומר פרשת ציצית עם הרב כדי שיסמוך 'אמת' ל'ד' אלדיכם, ולא יצטרך להמתין עליו ולהפסיק בין המלים הללו.

אומרים בשבתות שאומרים זולת
חוץ מר"ח אייר עד שבת שלפני שבועות
ובשבתות שבין י"ז תמוז למ' באב:

The early פוסקים were not that
strict as to when one should
release the ציצית. When saying
the short 'אמת ויציב', one may do
so whenever it is convenient.

אֱמֶת וַיְצִיב . וְנִכּוֹן וְקָיָם .

וַיֵּשֶׁר וְנִאֲמָן . וְטוֹב

וַיִּפֶּה . הַדָּבָר הַזֶּה . עַל אֲבוֹתֵינוּ

וְעַלֵינוּ עַל בְּנֵינוּ וְעַל הַדּוֹרֹתֵינוּ

וְעַל כָּל הַדּוֹרוֹת | זְרַע יִשְׂרָאֵל

עֲבָדֶיךָ:

עַל הַרְאִשׁוֹנִים וְעַל

הָאַחֲרוֹנִים לְעוֹלָם וְעַד חֵק וְלֹא

יַעֲבוֹר: אֱמֶת שְׁאֵתָה הוּא יי

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם

וְעַד: אֵתָה הוּא מְלַבְּנוּ מְלַךְ

אֲבוֹתֵינוּ אֵתָה . לְמַעַן שְׂמַךְ מִחַר

לְנַאֲלָנוּ בְּנַאֲלָת אֵת אֲבוֹתֵינוּ:

אֱמֶת מְעוֹלָם שְׂמַךְ הַגָּדוֹל | עַלֵינוּ

נִקְרָא בְּאַהֲבָה . אֵין אֱלֹהִים עוֹד

זוֹלָתְךָ:

These fifteen words begin with the same letter 'ו', and they correspond to the fifteen words in the last פסוק of the 'שמע'.

ראיתי במעשה הגאונים מאמת ויציב עד הדבר הזה לעולם ועד אגרת אחת היתה, לפי כשיסדו מאה ברכות שלחו לגולה רצונכם לקבל עליכם לומר בכל יום מאה ברכות, שלחו להם אמת ויציב עד הדבר הזה עלינו לעולם ועד. ט"ו וי"ן הם תשעים, הדבר הזה ב' הה"ן הם ל', הרי ק' כנגד ק' ברכות. וכן מן אמת ויציב עד עוד זולתך מאה תיבות, כנגד מאה ברכות. (רוקח)

One releases the ציצית while reciting 'עולמי עולמים', as is common practice today.

אֱמֶת וַיְצִיב . וְנִכּוֹן וְקָיָם . וַיֵּשֶׁר וְנִאֲמָן . וְאֶהוֹב

וַחֲבִיב . וְנִחְמַד וְנַעֲיָם וְנִרְאָ וְאֵדִיר . וְמִתְקַן

וּמְקַבֵּל . וְטוֹב וַיִּפֶּה . הַדָּבָר הַזֶּה עַלֵינוּ לְעוֹלָם וְעַד:

אֱמֶת אֱלֹהֵי עוֹלָם מְלַבְּנוּ . צוּר יַעֲקֹב . מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ

לְדוֹר וָדוֹר הוּא קָיָם . וְשְׁמוֹ קָיָם . וְכִסְאוֹ נִכּוֹן .

וּמְלֻכוֹתָו וְאַמוּנָתָו לְעַד קִימָת: וּדְבָרָיו חַיִּים וְקִימִים .

נִאֲמָנִים וְנִחְמָדִים . לְעַד וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים: עַל-אֲבוֹתֵינוּ

וְעַלֵנוּ . עַל-בְּנֵינוּ וְעַל-הַדּוֹרֹתֵינוּ . וְעַל כָּל-הַדּוֹרוֹת זְרַע

יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ:

עַל-הַרְאִשׁוֹנִים וְעַל-הָאַחֲרוֹנִים . דָּבָר טוֹב וְקָיָם

לְעוֹלָם וְעַד . אֱמֶת וְאַמוּנָה חֵק וְלֹא יַעֲבוֹר: אֱמֶת שְׁאֵתָה

הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . מְלַבְּנוּ מְלַךְ אֲבוֹתֵינוּ .

גּוֹאֲלָנוּ גּוֹאֵל אֲבוֹתֵינוּ . יוֹצֵרָנוּ צוּר יִשׁוּעֵתָנוּ . פּוֹדָנוּ

וּמְצִילָנוּ מְעוֹלָם שְׂמַךְ . אֵין אֱלֹהִים עוֹד זוֹלָתְךָ:

בשבתות ובחגים (ברית מילה, ראש חודש, סבות ושבת חול המועד, שמיני עצרת, בראשית, ראשונה של חנוכה, ארבע פרשיות [שקלים, זכור, פרה, חודש], שבת הגדול, פסח ושבת חול המועד, שבתות שבין ר"ח אייר לשבעות, שבעות, שבתות שבין המצרים, נחמו, תשובה) אומרים זולת.

ניגון *with a special* ממצרים גאלתנו *the section beginning with* חזן *sings*, (שבת שירה) ס' בשלח *On*.

עֲזַרְתָּ אֲבוֹתֵינוּ אֵתְּהָ הוּא מַעֲוֹלָם . מִגֵּן וּמוֹשִׁיעַ לְבָנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל־דֹּדֶר וְדוֹר: בְּרוּם עוֹלָם מוֹשֶׁבֶךְ . וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצַדִּיקְתֶּךָ עַד־אֲפָסֵי אֲרִיז: אֲשֶׁרֵי אִישׁ שִׁישְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ . וְתוֹרַתְךָ וּדְבָרְךָ יְשִׁים עַל־לְבוֹ: אֵמֶת אֵתְּהָ הוּא אֲדוֹן לְעַפְךָ וּמִלְךָ גִּבּוֹר לְרִיב רִיבָם: אֵמֶת אֵתְּהָ הוּא רֵאשׁוֹן וְאֵתְּהָ הוּא אַחֲרוֹן . וּמִבְּלַעֲדֶיךָ אֵין לָנוּ מִלְךָ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ: מִמְּצָרִים גְּאֻלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ . וּמִפִּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ: כָּל־בְּבוּרֵיהֶם הִרְגָתָ . וּבְכֹרֶךָ גְּאֻלְתָּ . וַיִּסְסוּךָ בְּקַעַתָּ . וַיִּזְדִּים טַבַּעַתָּ . וַיִּדְרִים הַעֲבָרָתָ . תַּכְלִים קוּיֵא וַיִּכְסוּ־מַיִם צָרִיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתָר: « עַל־זֹאת שִׁבְחוּ אֱהוּבִים וְרוֹמְמוֹ אֵל . וְנִתְּנוּ יְדִידִים וּמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת . בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת . לְמִלְךָ אֵל חֵירוֹקִים . רַם־וְנִשְׂא . גְּדוֹל וְנוֹרָא . מִשְׁפִּיל גְּאִים . וּמַגְבִּיֵה שְׁפָלִים . מוֹצִיא אֲסִירִים . וּפּוֹדֵה עֲנוּיִם . וְעוֹזֵר דָּלִים . וְעוֹנֵה לְעַמּוֹ בְּעֵת שׁוּעָם אֱלֹיו:

(מהרי"ל) תהלות לא-ל עליון One takes three steps backward upon reciting

תהלות לא-ל עליון . ברוך הוא ומברך:

משה ובני ישראל לך ענו שירה . בשמחה רבה ואמרו כלם:

קהל שמוט טו:יא מִי־כַמְכָה בְּאֵלֶם יְהוָה מִי כַמְכָה נֶאֱדָר בְּקִדְשׁ נוֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פְּלֵא:

חזן שירה חדשה שִׁבְחוּ גְּאֻלִּים לְשִׁמְךָ . עַל־שֵׁפֶת הַיָּם .

יחד כלם הודו והמליכו ואמרו:

קהל טו:יח | יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֵד:

עיון בסדרי התפילה האשכנזיים המוסמכים ביותר, ילמדנו על קפידה של רבותינו חסידי אשכנז לומר את הנוסח 'צור ישראל', בלא הוספת הפסוק 'גואלנו'. בכתביהם של רבי יהודה החסיד, והרוקח ושאר חסידי אשכנז, מבואר כי ב'צור ישראל' יש בה ל"ד תיבות וס' אותיות לפי שס' ריבוא נגאלו ל"ד בניסן (ספר המנהגים לר"א טירנא), הם נתנו לכך הסברים שונים, מהם עולה שהפסוק 'גואלנו' אינו שייך לנוסח התפילה:

חזן צור ישראל . קוֹמָה בְּעֹזֶרְתָּ יִשְׂרָאֵל . וּפְדָה בְּנֵאמָךְ יְהוּדָה וַיִּשְׂרָאֵל:

בבית כנסת כשאומרים פיוטים בימים הראשונים של פסח ושבת חול המועד מוסיפים כאן הפיוט 'ברח דודי' וביום שביעי של פסח אומרים הפיוט 'יום ליבשה' ומסיימים

(בגלל אבות תושיע בנים. ותביא גאלה לבני בניהם:)

החזן מסיים ברכת 'גאל ישראל' בקול רם כשאר הברכות לפי המנהג הישן הציבור עונה 'אמן' על ברכת החזן ובדורות האחרונים פשט המנהג לומר את סוף הברכה עם החזן כדי להמנע מעניית 'אמן'

ברוך אתה יי גאל ישראל:

בשלש רגלים אומרים כאן תפלה של יום טוב (עמ' 259).

עמידה של שחרית לשבת

בשבתות אין אומרים לא את קדיש הפתח ולא 'ברכו', לא בשחרית ולא במנחה.

תהלים נא:טז אֲדַנִּי שְׁפַתִּי תִפְתָּח וּפִי יִגִּיד תִּהְלֶלְתְּךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי אַבְרָהָם . אֱלֹהֵי יִצְחָק . וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב .
הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא . אֵל עֶלְיוֹן . גּוֹמֵל חַסְדִּים מְזֻכָּרִים וְקָנָה הַכֹּל . וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אֲבוֹת . וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם . לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

בשבת שובה [אבל בחזרת הש"ץ אין הקהל אומר 'זכרנו לחיים']:

זָכַרְנוּ לְחַיִּים . מְלֶךְ חַפִּיץ בַּחַיִּים . וְכַתְּבֵנוּ בְּסֵפֶר חַיִּים . לְמַעַן אֱלֹהִים חַיִּים:

מְלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶגֶן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִבּוֹר לְעוֹלָם אֲדָנִי . מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה . רַב לְהוֹשִׁיעַ:

ממוסף של שמיני עצרת עד מוסף של יום א' של פסח אומרים:

מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם:

[בארץ ישראל בקיץ יש אומרים: מוריד הגל.]

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד . מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים . סוֹמֵךְ נוֹפְלִים . וְרוֹפֵא חוֹלִים .
וּמְתִיר אֲסוּרִים . וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לַיִּשְׁנֵי עֶפְרָי: מִי כְמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת . וּמִי דוֹמָה לָךְ.
מְלֶךְ מְמִית וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה:

בשבת שובה [אבל בחזרת הש"ץ אין הקהל אומר 'מי כמוד']:

מִי כְמוֹךָ אֵב הַרְחָמִים . זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

וְנִאֶמֶן אַתָּה לְחַיּוֹת מֵתִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

קדושה לש"ץ בחזרת התפלה :

The paragraphs recited on שבת (for example: או בקול, כבודו מלא, שבת ראשונים (כו') may be said by קהל as well. During the time of the ראשונים however, they too were said only by the חזן. חזן פוסקי אשכנז did not stop the ציבור from saying them, but they did not insist on them doing so either. As is shown in the סידורי רודלהיים, they are marked as sections exclusively recited by the תפילה בעל.

אתה קדוש וְשִׁמְךָ
קדוש . וְקדושים בְּכָל
יום יתְלַלְוֶךָ סְלָה: בְּרוּךְ
אתה יי הָאֵל (בשבת
שובה: הַמְלִיךְ) הַקְדוֹשׁ:

חזן בלבד נְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בְּעוֹלָם . בְּשֵׁם שְׁמִקְדֵי־שֵׁים . אוֹתוֹ בְּשֵׁמי מְרוֹם . בְּכַתּוּב
עַל יַד נְבִיאֶךָ יִשְׁעִיכָּ וְגַ' וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר

קהל וחזן יחדיו קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

חזן אוּ בְּקוֹל־רַעַשׁ גָּדוֹל . אֲדִיר וְחֹזֵק מִשְׁמִיעִים קוֹל . מִתְנַשְׂאִים לְעַמַּת שְׂרָפִים .
לְעַמַּתֶּם בְּרוּךְ יֹאמְרוּ: קהל וחזן יחדיו יחזקאל ג'י: בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

חזן מִמְּקוֹמְךָ מַלְכֵנוּ תוֹפִיעַ . וְתִמְלֹךְ עָלֵינוּ . כִּי מַחֲבִים אֲנַחֲנוּ לָךְ: מִתִּי תִמְלֹךְ
בְּצִיּוֹן. בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ . לְעֹלָם וָעֵד תִּשְׁבּוֹן: תִּתְגַּדֵּל וְתִתְקַדֵּשׁ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ .
לְדוֹר וָדוֹר וּלְנֹצֵחַ נְצַחִים: וְעֵינֵינוּ תִרְאִינָה מַלְכוּתְךָ . כַּדְּבַר הָאֲמוּר בְּשִׁירֵי עֲזָרָה . עַל
יְדֵי דָוִד מְשִׁיחַ צְדָקָה:

קהל וחזן יחדיו סבלים קמוי: יִמְלֹךְ יְהוָה | לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדָר וָדָר הִלְלוּיָהּ:

חזן לְדוֹר וָדוֹר נִגִּיד גְּדֻלָּתְךָ וּלְנֹצֵחַ נְצַחִים קְדֻשָׁתְךָ נְקַדֵּישׁ . וְשִׁבְחֶךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא
יִמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֵד . כִּי אֵל מְלֹךְ גָּדוֹל וְקדוֹשׁ אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל
(בשבת שובה: הַמְלִיךְ) הַקְדוֹשׁ:

ניגון *with a special* ישמח משה חזן *sings* שבת ס' יתרו *On*

יִשְׁמַח מֹשֶׁה בְּמִתְנַת חֶלְקוֹ . כִּי עָבַד נְאֻמָּן קְרֹאת לֹו: כְּלִיל תִּפְאָרַת בְּרֹאשׁוֹ נָתַתּ .
בְּעַמְדוֹ לְפָנֶיךָ עַל הַר סִינַי: וְשָׁנִי לְחַת אֲבָנִים הוֹרִיד בְּיָדוֹ . וְכַתּוּב בָּהֶם שְׁמִירַת
שִׁבְתָּ . וְכֵן כְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ: שְׁמוֹת לֹא: וְשָׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבֹט לְעֲשׂוֹת
אֶת־הַשְּׁבֹט לְדוֹרְתֶם בְּרִית עוֹלָם: בִּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי־שִׁשְׁת
יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנְפָשׁ:

In the uncensored נוסח of the רוקח, the נוסח is 'לא ישכנו ערלים'.

Due to the influence of the censors, the text was changed in some סידורים to 'רשעים'.

ולא נתתו יי אלהינו לגויי הארצות . ולא הנחלתו מלפנו לעוברי פסילים . וגם
במנוחתו לא ישכנו ערלים: כי לישראל עמך נתתו באהבה . לזרע יעקב אשר פם
בחרת: עם מקדשי שביעי . כלם ישבעו ויתענגו מפונקך: ובשביעי רצית בו
וקדשתו חמדת ימים אותו קראת . וזכר למעשה בראשית:

נוסח ארץ ישראל העתיק וגם מקבל בידי גאוני בבל (עיין כת"י הגניזה, רב עמרם גאון, רב סעדיה גאון)
הוא 'וישמהו ישראל אוהבי שמך', הוא נוסח הקדמון המנהג לאומרו היה קיים בכל ארצות אירופה.
בני כל הארצות, מלבד ספרד, נהגו לומר 'וישמהו', עד שנשמט הנוסח מסידורים:

אלהינו ואלהי אבותינו . רצה במנוחתנו . קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך .
שבענו מפונקך . ושמחנו בישועתך . ומהר לפנינו לעבדך באמת: והנחילנו יי
אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך . וישמחו בך ישראל אוהבי שמך: ברוך אתה
יי מקדש השבת:

One could read the phrase either ואשי ישראל ותפלתם . or ואשי ישראל ותפלתם מהרה . באהבה תקבל ברצון
מנהג פפד"מ, therefore according to מנהג פפד"מ, one pauses both before and after the
word 'מהרה'.

רצה יי אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם . והשב העבודה לדביר ביתך: ואשי
ישראל ותפלתם . מהרה . באהבה תקבל ברצון . ותהי לרצון תמיד עבודה
ישראל עמך:

ואיתה במחזור ויטרק, ראש חודש שחל בשבת אין מזכיר של שבת ביעלה ויבא לפי שאינו בא אלא בשביל ראש חודש.
(מהרי"ל) וכ"פ המ"ב ס"ק טו בשם הרבה אחרונים ושכן המנהג. אולם דעת הב"י בשם ונהגו העולם והרמ"א סע' ג
שמזכירין שבת ביעלא ויבא.

בראש חודש ובחול המועד אומרים 'יעלא ויבא'

אלהינו ואלהי אבותינו . יעלה ויבא . ויגיע . ויראה . וירצה . וישמע . ויפקד . ויזכר וזכוננו
ופקדוננו . וזכרון אבותינו . וזכרון משית בן דוד עבדך . וזכרון ירושלם עיר קדשך . וזכרון
כל עמך בית ישראל לפניך . לפליטה ולמוצה ולחן ולחסד ולרחמים ולחיים ולשלום ביום
לראש חודש: ראש חודש | לפסח: חג המצות | לסוכות: חג הסוכות
הזה . וזכרנו יי אלהינו בו למוצה . ופקדנו בו לברכה . והושיענו בו לחיים . ובדבר ישועה
ורחמים . חוס וחנון ורחם עלינו והושיענו . פי אליך ענינו . פי אל מלך חנון ורחום אתה:

וְתַחֲוִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֵךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים: בְּרוּךְ אַתָּה יי' הַמַּחְזִיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מודים דרבנן
 מודים אנחנו לך . שאַתָּה הוּא יי' אֱלֹהֵינוּ
 ואלהי אבותינו לעולם ועד: צור חיינו .
 מִגֵּן יִשְׁעֵנו אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר: נוֹדָה לְךָ
 וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתְךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ .
 וְעַל נְשֻׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לְךָ . וְעַל נַפְשֵׁךָ
 שֶׁכָּבַל יוֹם עַמְּנוּ . וְעַל נַפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ
 שֶׁכָּבַל עֵת . עָרַב וּבִקֵּר וְצַחֲרִים: הַטּוֹב בִּי
 לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ . וְהַמְרַחֵם בִּי לֹא תָמוּ
 חַסְדֶיךָ . מֵעוֹלָם קָוִינוּ לְךָ:
 הַהוֹדָאוֹת:

מודים אנחנו לך שאַתָּה הוּא יי' אֱלֹהֵינוּ
 ואלהי אבותינו לעולם ועד: צור חיינו .
 מִגֵּן יִשְׁעֵנו אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר: נוֹדָה לְךָ
 וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתְךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ .
 וְעַל נְשֻׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לְךָ . וְעַל נַפְשֵׁךָ
 שֶׁכָּבַל יוֹם עַמְּנוּ . וְעַל נַפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ
 שֶׁכָּבַל עֵת . עָרַב וּבִקֵּר וְצַחֲרִים: הַטּוֹב בִּי
 לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ . וְהַמְרַחֵם בִּי לֹא תָמוּ
 חַסְדֶיךָ . מֵעוֹלָם קָוִינוּ לְךָ:

בחנוכה אומרים כאן 'על הנסים':

עַל הַנְּסִים . וְעַל הַפְּרָקָן . וְעַל הַגְּבוּרוֹת . וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת . וְעַל הַמְּלַחְמוֹת .

שְׁעִשִׁית לְאַבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בַּזְּמַן הַזֶּה:

בַּיָּמִי מִתְּתִיחוּ בֵּן יוֹחָנָן בֶּחֶן גְּדוֹל חֲשֻׁמוֹנִי וּבְנָיו . בְּשַׁעֲמֹדָה מְלָכוֹת יוֹן הִרְשָׁעָה עַל עַמְּךָ
 יִשְׂרָאֵל . לְהִשְׁפִּיחֵם תּוֹרְתְךָ . וּלְהַעֲבִירֵם מִחֲקֵי רְצוֹנְךָ: וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים . עֲמַדָּת
 לָהֶם בַּעַת צָרָתָם . רַבָּת אֶת רִיבָם . הִנֵּית אֶת דִּינָם . נִקְמַת אֶת נִקְמַתָם: מִסָּרְתָּ גְבוּרִים
 בְּיַד חַלְשִׁים . וְרַבִּים בְּיַד מְעֻטִים . וּמֵאִים בְּיַד מְהוּרִים . וְרִשְׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים . וְזוּדִים
 בְּיַד עוֹסְקֵי תּוֹרְתְךָ: וְלָךְ עֲשִׂיתָ שֵׁם גְּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ . וּלְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיתָ תְּשׁוּעָה
 גְּדוֹלָה וּפְרָקָן בַּהַיּוֹם הַזֶּה: וְאַחַר כֵּן בָּאוּ בְּנֵיךָ לְדַבֵּר בִּיתְךָ . וּפָנּוּ אֶת חִיכְלֶךָ . וּמְהִירוּ
 אֶת מַקְדָּשְׁךָ . וְהִדְלִיקוּ גֵרוֹת בְּחִצְרוֹת קִדְשֶׁךָ . וְקָבְעוּ שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻפָה אֵלָיו . לְהוֹדוֹת
 לְחַלְלֵל לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל:

וְעַל בָּלָם וַיִּתְּבַרְךָ וַיִּתְרוֹמַם שְׁמֶךָ מִלִּפְנֵי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

בשבת שובה: וכתוב לחיים מזכים בני בריתך:
[בחזרת הש"ץ הקהל עונה 'אמן' על אמירה 'וכתוב לחיים']:

וְכָל חַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה . וַיִּהְיוּ לְךָ אֶת שְׁמֶךָ בְּאֵמֶת . הָאֵל יִשְׁוֹעַתָּנוּ וְעִזְרָתָנוּ סֵלָה:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שְׁמֶךָ וְלֶךָ נֶאֱמָה לְהוֹדוֹת:

בחזרת התפלה אומר החזן:

בארץ ישראל הכהנים מברכים כאן את הקהל (עמ' 266).

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . בְּרַכְנוּ בַּבְּרָכָה הַמְשַׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה . הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עֲבָדְךָ .
הָאֲמוּרָה מִפִּי אֶהְרִן וּבְנֵי פְהֵנִים עִם קְדוֹשְׁךָ . בְּאֲמֹר:
3373 ו:כד-כו יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנְךָ:
יֵשָׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

שִׁים שְׁלוֹם . מוֹבָה . וּבְרָכָה . חֵן . וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ: בְּרַכְנוּ
אֲבֵינוּ . בְּלָנוּ בְּאֶחָד בְּאוֹר פְּנִיךָ . כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְּתָ לָנוּ . יְיָ אֱלֹהֵינוּ . תּוֹרַת חַיִּים
וְאַהֲבַת חֶסֶד . וַיְצַדֶּקָה . וּבְרָכָה . וְרַחֲמִים . וְחַיִּים . וְשְׁלוֹם: וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֶךְ אֶת
עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל . בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה בְּשִׁלּוֹמְךָ.

בשבת שובה: [בחזרת הש"ץ הקהל מקדים אמירת 'בספר... לפני הש"ץ']:

בְּסֵפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשְׁלוֹם . וּפְרָנְסָה מוֹבָה . נִזְכָּר וְנִכְתָּב לְפָנֶיךָ .
אָנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל . לְחַיִּים וְלְשְׁלוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ עוֹשֵׂה
הַשְׁלוֹם:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּבָרֵךְ
אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּשְׁלוֹם:

אֱלֹהֵי . נִצַּר לְשׁוֹנֵי מַרְעֵי . וּשְׁפָתֵי מְדַבֵּר מְרָמָה . וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תְדוּם . וְנַפְשֵׁי
בְּעֶפְרָ לְבַל תִּהְיֶה: פֶּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ . וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשֵׁי: וְכָל הַחוֹשְׁבִים
עָלַי רָעָה . מְהֵרָה הִפֵּר עֲצָתָם וְקַלְקַל מַחְשְׁבוֹתָם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן
יְמִינְךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן קְדוּשָׁתְךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתְךָ: תְּכַלִּים ס: לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעַנְיֵנוּ: יט: יְהִי לְרִצּוֹן | אֲמַר־פִּי וְהִגִּינוּן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי וְגֵאֵלֵי:
עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו . הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ . וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל . וְאֲמַרו אָמֵן:

יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . שׁוֹפְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ . וְתֵן חֶלְקֵנוּ
בְּתוֹרָתְךָ: וְשֵׁם נַעֲבָדְךָ בְּיָרָאָה . בְּיָמֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת: מלאכי ג: וְעַד־כָּה לִיתְהוֹה מִנְתַּת
יְהוָה וַיְרוּשְׁלָם בְּיָמֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת:

בראש חודש וחנוכה וחול המועד אומרים מיד הלל אחר גמר התפלה קודם קדיש (עמ' 248).

3מזכר יד:יז וְעַתָּה יִגְדַלְנָא כַּח אֲדָנִי כַּאֲשֶׁר דִּבְרַתְּ לֵאמֹר:

תכלים כה:ו וְכִרְרַחְמֵיךָ יְהוָה וְחַסְדֵיךָ כִּי מַעֲלָם הָמָּה:

חזן כורע וַיִּתְגַּדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמִיהּ רַבָּא (קהל אמן): בְּעֲלָמָא דִּבְרָא כְרַעֵיתָהּ .

וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ . בְּחֵיכוֹן וּבְיִמְיִכוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל . בְּעֲגָלָא וּבְזִמְן קָרִיב:

וְאָמְרוּ חֲזָן כּוֹרַע אָמֵן: (קהל אמן)

יְהֵא שְׁמִיהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלָם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא וּבְנִשְׁמֵיהּ אַחֲרֵת מוֹסִיפִים 'יתברך'

חזן כורע וַיִּתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַמֵּם וַיִּתְנַשֵּׂא .

וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלַּל שְׁמִיהּ דְקִדְשָׁא חֲזָן כּוֹרַע בְּרִיךְ הוּא הַצִּיּוֹר אֹמֵר עִמּוֹ (ולא לאחריו) .

לְעֲלָא מְכַל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחְמָתָא .

דְאָמְרוּן בְּעֲלָמָא: חֲזָן כּוֹרַע וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אמן)

קהל: קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרַצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵינוּ:

תְּתַקַּבֵּל צְלוֹתְהוֹן וּבְעוּתְהוֹן דְּכָל יִשְׂרָאֵל קָדָם אַבּוּהוֹן דִּי בְּשִׁמְיָא: וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אמן)

תכלים קיג:3 קהל: יְהִי שְׁם יְהוָה מְבָרַךְ מְעַתָּה וְעַד-עוֹלָם:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא . וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אמן)

קכא:3 קהל: עֲזָרֵי מַעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וְאָרֶץ:

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִדְוָמֵינוּ . הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ . וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אמן)

These originated etc. were not said at all in אשכנז and אב הרהמים and אין כמוך in מנהגים (Austria) as did other French נוסח אושטרייך (France), and became part of נוסח צרפת in פוירדא (Poland). Later a רב from Poland brought this מנהג to פוירדא (Fürth). Even so there is no issue of הפסק to say them, therefore, if one attends a synagogue which recites them, there is no reason not to join with them.

בשבת וביום טוב קצת ק"ק אומרים לפני הוצאת ספר תורה מן ההיכל :

וְאִין בְּמַעֲשֵׂיךָ:

אִין בְּמִוֶּדֶ בְּאַלְהִים | אֲדָנִי

תכלים פו:ח

וּמַמְשַׁלְתֵךָ בְּכָל-דּוֹר וְדָר:

מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל-עָלְמִים

קמב:יג

שמות עו:יח | יְהוָה | יִמְלִיךְ לְעָלָם וְעַד:

יְהוָה מְלִיךְ לְגֵא | יְהוָה מְלִיךְ

יטז

יְהוָה | יְבָרַךְ אֶת-עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

יְהוָה עֹז | לְעַמּוֹ יִתֵּן

תכלים כט:יא

הַיְמִינָה בְּרַצוֹנְךָ אֶת-צִיּוֹן

אֲב תְרַחֲמֵם . נא:כ

תְּבַנֶּה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם:

מְלִיךְ אֵל רַם וְנִשְׂא .

כִּי בָךְ לְבַד בְּמַחְנוּ .

אָדוֹן עוֹלָמִים:

In some congregations, שחרית עמידה is recited after the שיר ליום השבת. However, according to the שיר הכבוד and שיר היחוד (after מוסף) (Year 1818, pg. 76) it is said after דברי קהלת (מ) דברי קהלת.

The ancient מנהג was,

for the to רב speak before התורה twice a year on שבת הנדול and שבת שובה.

אחר קדיש 'תתקבל', לפני הוצאת ספר תורה, הרב דורש דרשת שבת שובה או דרשת שבת הנדול מענייני פסח. את דרשתו פותח באגדה, ממשיך בהלכה ומשלים באגדה, הוא מסיים במלים: 'ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן'. אחר הדרשה אומרים קדיש דרבנן.

In the modern era,

מוסף began speaking every שבת מצוה and שבת מברכים, and then this was done prior to רבנים.

הוצאת ספר התורה קריאתה וברכותיה

בהוצאת ספר תורה בשבת וביום טוב חולקים כבוד גדול לתורה, מדקדקים באופן ההוצאה, ואומרים את כל הפוסקים בשירה מסודרת.

3מדצב י:לכ וַיְהִי בְּנִסְעַת הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמְהָ | יְהוָה וַיִּפְצוּ אֵיבֵיךְ
וַיִּגְסוּ מִשְׁנֵאֵיךְ מִפְּנֵיךְ:
ישעיהו 3:ג כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־יְהוָה מִירוּשָׁלַם:
בְּרוּךְ שְׁנַתֵּן תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁתוֹ:

The recitation of the מדות י"ג on שלש רגלים is a late מנהג המקובלים. In פפד"מ they were said exclusively on ימים נוראים (pg. 163 and pg. 178, and Japhet's Sheet Music, pg. 107).

"הם מלאהוביר י"ג מדות רבש"ע ואני תפלתני ונו' ברנלים בעת הוצאת ספר תורה" page 322 דברי קהלת). Additionally, in Japhet's book, pages 85-86 there is no mention of the מדות י"ג on טוב י"ג.

בראש השנה וביום כפור בהוצאת ספר תורה בשחרית אומרים י"ג מדות ותחינת 'רבון העולם' תפלה משערי ציון. אבל אין אומרים ביום ראשון של ראש השנה שחל בשבת, אבל ביום כפור אומרים אותו אף שחל בשבת.

ברוך שמייה were fundamentally opposed to institutionalizing the recitation of שמייה. They attempted to conceal the דברי קבלה and זוהר from the masses. The fact that it has become widespread among most Jewish communities lends no proof to its propriety. (חיד"א) The precise text is itself subject to controversy. The following is a list of arguments raised against reciting it: 1) ברוך שמייה was not recited by our ancestors or by the ראשונים, as it was not included in the תפילה חז"ל. 2) תפילה חז"ל or the מסורת חז"ל. Neither the ערוך nor the רמ"א makes any mention of this.

Some object to the expression 'ולא על בר אלהין סמיכנא' which on its face, may sound as lending credence to Christianity or Sabbateanism. (3) One must ensure not to misinterpret the phrase 'דסגידנא קמיה ומקמיה דיקר אורייתיה' to mean that we bow before something other than the holy one. (4) Not everyone is worthy of honestly stating, 'אנא עבדא דקודשא בריך הוא'. To use that description about ourselves as this (עבד השם) is the phrase that the Torah ascribes to Moshe (5) Reciting this on Shabbat maybe forbidden, since on that day the Torah forbids praying for one's personal needs, and according to it, it is inappropriate to recite it on weekdays, and possibly even on Rosh Hodesh and Yom Tov. (כתבי האר"י, אלי' רבא, חיד"א, קרלין, בן איש חי).

ברוב קהילות אשכנז, לא נהגו לומר בציבור את התפילה "ברוך שמייה"
בעת הוצאת ספר תורה, לא בשבת ולא בחול:

המוציא ספר תורה נוטלו ביד ימין וחזן מקבלו בב' ידיו ומחזירו לימין ועומד כשפניו על הקהל.

במקצת קהילות אשכנז אומר החזן 'שמע ישראל' ואחריו הקהל:
החזן אומר בקול רם

דברים ו:7: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד:

Most likely 'נוראים' was added on because they are 'נוראים'.

אֶחָד אֱלֹהֵינוּ גְדוֹל אֲדוֹנָנוּ . קְדוֹשׁ שְׁמוֹ:

החזן אומר בקול רם ובנעימה 'גדלו':

תכלים לד:7: גְּדֹלוֹ לַיהוָה אֱתֵי וְנִרְמְמָה שְׁמוֹ - יְהוָה:

ומגביה החזן הספר בידו למעלה והולך ופונה דרך ימינו ועולה עמו למגדל שקורין שם. וכל מי שספר תורה עובר לפניו חייב לעמוד מפניו ולחבקו בשתי ידיו אם אפשר לו ולנשקו. וכל הפוגע בספר תורה צריך ללוותו עד הבימה, ובדרך הליכתו אומרים: והולך החזן ופונה דרך ימינו ועולה עם הספר תורה לבימה שקורין שם, ובדרך הליכתו אומר הקהל בנעימה:

ד"כ א' כט:יא לֵךְ יְהוָה הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֲרֵת וְהַנְּצַח וְהַהוֹד
כִּי כָּל בְּשָׂמַיִם וּבְאָרֶץ לֵךְ יְהוָה הַמְּלֹכָה
וְהַמְּתַנַּשֵּׂא לְכֹל | לְרֵאשׁ:

תכלים כט:ב רוממו יהוה אלהינו והשתחווי להרם רגליו קדוש הוא:

כט:ט רוממו יהוה אלהינו והשתחווי לתר קדשו כי קדוש יהוה אלהינו:

The פסוקי (סימן קל"ד ס"ב) לבוש writes, that על הכל is not recited on weekdays, since people have to go to work, therefore תפילה should not be lengthened unnecessarily. For the same reason, יום is shorter on weekdays than on שבת. Because of טירחא דציבורא, על הכל is sung only on שבת when יד מתנת יד is recited. In some places, the מנהג is to sing it every שבת. שירת 'על הכל' הונהגה בימים קבועים בהם הזמן מאפשר את האריכות בה. יש קהילות שנהגו לשוררו רק בשמחת תורה, יש שנהגו לשוררו גם בכל יום טוב שקורין בו 'מתנת יד', יש שנהגו לשוררו בכל הימים המזוהים בלא יוצא מן הכלל, ויש שנהגו לשוררו אף מידי שבת בשבתו. השירה המקובלת עד היום היא לסירוגין, פיסקה אחת מנגן החזן ופיסקה אחת הקהל.

חזן: על הכל . יתגדל ויתקדש וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא

קהל: שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא .

חזן: בעולמות שפרא . העולם הזה והעולם הבא .

קהל: בראינו . וברצון יראיו . וברצון כל בית ישראל:

חזן: צור העולמים . אדון כל הקריות . אלוה כל הנפשות .

קהל: היושב במרחבי מרום . השוכן בשמי שמי קדם:

חזן: קדשתו על החיות . וקדשתו על כפא הכבוד:

קהל: ובכן יתקדש שמך בנו יי אלהינו לעיני כל חי:

חזן: ונאמר לפניו שיר חדש . בכתוב:

ס:ח קהל: שירו | לאלהים זמרו סלו לרכב בערבות בנה שמו ועלנו לפניו:

ישעיהו נ:ח חזן: ונראהו עין בעין בשובו אל נוהו בכתוב:

כי עין בעין יראו בשוב יהוה ציון:

מ:ח קהל: ונאמר: ונגלה כבוד יהוה וראו כל־בשר יחדו כי פי יהוה דבר:

אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים . ויזכור ברית איתנים . ויציל נפשותינו מן השעות הרעות . ויגער בנצר הרע מן הנשואים . ויחזן עלינו לפליטת עולמים .

וימלא משאלותינו במדה טובה ישועה ורחמים:

בהגיע החזן על הבימה מניח הספר תורה על השולחן וממשיך מלמעלה בלי הפסק:

בשבת וביום טוב שחרית

וַיַּעֲזֹר וַיִּגַן וַיּוֹשִׁיעַ לְכָל הַחוֹסִים בּוֹ. וְנֹאמַר אָמֵן (קהל אָמֵן):

הַכֹּל הָבֵנו גּוֹדֵל לֵאלֹהֵינוּ. וְתַנּוּ כְבוֹד לַתּוֹרָה: פִּהֵן קָרַב .

יַעֲמֹד ר' פְּלוֹנִי בְּר' פְּלוֹנִי הַפִּהֵן

כאשר אין כהן בבית הכנסת לכתחילה עולה לוי במקום כהן, כאשר הלוי שוה בחשיבותו לישראל,

ובאמירת 'ותגלה ותראה' או 'ויעזור ויגן' אומרים אחר 'כהן קרב':

"אם אין כאן פִּהֵן . לְוִי בְּמָקוֹם פִּהֵן קָרַב יַעֲמֹד ר' פְּלוֹנִי בְּר' פְּלוֹנִי הַלְוִי בְּמָקוֹם פִּהֵן".

ואם יש שם ישראל מופלג מן הלוי, או שאין לוי כלל, ועולה ישראל תחת הכהן אומרים:

"אם אין כאן פִּהֵן . יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם פִּהֵן קָרַב יַעֲמֹד ר' פְּלוֹנִי בְּר' פְּלוֹנִי בְּמָקוֹם פִּהֵן".

בְּרוּךְ שְׁנַתֵּן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁתוֹ: תכלים יט-טו הַתּוֹרָת יְהוָה תְּמִימָה מְשִׁיבַת
נֶפֶשׁ עֲדוּת יְהוָה נֶאֱמָנָה מַחְבִּימַת פִּתִּי: פִּקּוּדֵי יְהוָה יִשְׂרָיִם מְשַׁמְּחֵי-לֵב מְצַנֵּת יְהוָה
בְּרָה מְאִירַת עֵינַיִם: כט:יט יְהוָה עֵז | לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה | יִבְרַךְ אֶת-עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:
יח:לט אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכֹל | הַחוֹסִים-בּוֹ:

קהל וחזן יחדיו: דצריס ד: וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים-בְּלֶבְבְּכֶם הַיּוֹם:

The original ספר תורה was for three people to stand next to the [אלמעמער] בימה, around the תורה, משה, אהרן, וחור to mirror, עולה, and בעל קריאה, (גבאי [ראשון]) בעל סֶגֶן, It is common nowadays, עליה, for there to be five people. In more "Yekkish" synagogues when one has just received an עליה, typically one stands to the left of the בעל קריאה.

The קריאת התורה טלית during טלית need not have their heads covered with a טלית, and may only have their כיפות on, while some will replace their hats.

כל העושה מצוה לצורך הקריאה בתורה מתעטף בטלית, הקרוא מתעטף בטלית אם לא היה מעוטף מקודם ועולה למגדל, אף הנושא ספר תורה שני או שלישי בעת הקריאה, וכל שכן שאר מצות כהוצאה והכנסה והגבהה וגלילה. כשקוראים לעלות לתורה, אין מוסיפין לשם העולה את מספר העליה (שלישי, רביעי וכו'). את האחרון קוראים: "יעמוד שביעי", בלא שם. מפטיר אין קוראים כלל. לשביעי ומפטיר מודיעים לפני כן, כי הם מכובדים בעליה.

הנקרא לעלות לתורה יעלה ממקומו בדרך קצרה. ואם שתי הדרכים שוות, יעלה בימין. יפתח את ספר התורה לראות את הפסוק שצריך להתחיל בו את הקריאה וינסקו על ידי ציצית שבידו ויאחז את ספר התורה בשתי ידיו. יש אומרים תחילה בלחש: 'עין חיים היא לחזיקים בה'. יהפוך פניו לצד ויברך בקול: (Baer Siddur)

It seems that the recitation of 'עין חיים היא', is a מנהג קבלה not מנהג אשכנז.

One bows for both, the ברכו of the עולה and the ברוך המבורך... ציבור, as one bows before a king. One should stand from before the עולה's ברכו until his first ברכה is completed.

המברך אומר בְּרִכּוֹ אֶת יְיָ הַמְּבָרֵךְ:

קהל עונה והמברך יחד עמם: בְּרוּךְ יְיָ הַמְּבָרֵךְ . לְעוֹלָם וָעֶד:

המברך ממשיך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים .

וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו נוֹתֵן הַתּוֹרָה: אמן

וכשמתחיל הקורא לקרות בתורה יסיר ידו השמאלית מהספר תורה ותשאר יד ימינו לבדה אוזנת בספר תורה כל זמן הקריאה, וגם הוא יקרא בלחש עם הקורא מלה במלה. וגם אזני כל העם יהיו אל ספר התורה לשמוע הקריאה מפי הקורא ולכוין בה בכל יכלתם באימה וביראה. ולאחר הקריאה ינשק בציצית בפסוק שסיים וגולל את ספר התורה ומברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת .

וְחַי עוֹלָם נְטִיעַ בְּתוֹכֵנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ברוך הוא וברוך שמו נוֹתֵן הַתּוֹרָה: אמן

contains forty words which are said to allude

to the forty days משה רבינו spent on רבינו.

אין משליכים ממתקים על חתן או על נער בר מצוה בעלותם לתורה, ואף אין מכניסים דברי מאכל לתוך בית הכנסת הן לגדולים והן לקטנים, מלבד יין לקידוש החזן בליל שבת ולברכות ברית מילה.

בסיום כל אחד מחמשה חומשי תורה, קוראים את שתי המילים: "חֹזֵק וְנִתְחַזַּק",

כלשון המקרא ודקדוקו בשמואל ב ייב (ולא שלשה מילים: "חזק חזק ונתחזק").

מי שבירך לעולה לתורה:

מברכים את כל עולי התורה ב'מי שבירך' גם בקריאת התורה של חול.

והחזן מברכו: **מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב . הוא יברך את**

ר' פלוני בן ר' פלוני . אותו ואת כל אשר לו .

בעבור שעלה לכבוד המקום . ולכבוד התורה.

(ביום ח' של פסח, ב' של שבעות, א' של שמיני עצרת שאומרים 'מי שברך של מתנת יד' **ולכבוד הרגל .**)

בשכר זה הקדוש ברוך הוא ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה .

וישלה ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו .

בימים שאומרים 'מי שברך של מתנת יד' בראש השנה ובעשיל"ת (חוץ מיו"כ)	ויזכהו לעלות לרגל .	בחול, ובשבת, ובשאר יום טובים
ויכתבו בספר החיים .		ויברכהו

עם כל ישראל אחיו: ונאמר אמן:

ואחר שבירכו החזן ב'מי שבירך' ירד בדרך אחרת מזו שעלה בה.

הטעם שאומרים בפרנקפורט בברכת מי שברך לרב ולחזן רק 'אותו ואת כל אשר לו' בלי להזכיר אשתו בנו ובנותיו, כאשר אומר בשל קהל 'ונשיהם ובנותיהם? לפי שישונה הלשון בכל א' לפי מעמדו... לכן אומר רק דרך כלל. ולהשוות אומר כן גם לשאר מבורכים אף אם רבים הם. אבל בשל כל הקהל, שלהם לעולם נשים ובנים ובנות, מזכירים בפרט. - דברי קהלת

בני קהילות אשכנז המובהקות, ממשיכים לשמור על המנהג הישן,
ומקפידים שחזן או הקורא בתורה יאמר הקדיש אחר הקריאה ולא אבלים.

ברכת הגומל:

ארבעה צריכים להודות את הגומל חסד בפני עשרה, מי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא, ומי שהיה יורד בים ועלה ממנו, ומי שהלך במדבר כשיגיע ליישוב; וקוראין אותו לתורה ולאחר שקרא וברך ברכה אחרונה על קריאתה בתורה מוסיף ומברך ברכה זו:

[ע"י רב] **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם .**

הגומל לחיבים טובות . שגמלני כל טוב:

קהל: **מי שגמלך כל טוב . הוא יגמלך כל טוב . סלה:**

מי שבירך לעולה לפרשת התוכחה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב . הוא יברך את ר' פלוני בן ר' פלוני בעבור שעלה לקריאת התוכחה וקים בעצמו משלי ג"א מוסר יהוה בני אל-תמאם ואל-תקין בתוכחתו: ואומר: וכג כ' גר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר: בשכר זה יקים בו הקדוש ברוך הוא הפסוק טו:לא און שמעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלוי: וכל הקללות יתהפכו עליו לטובה ולברכה פדכתיו: דברים כג: ויחפך יהוה אלהיך לך את-הקללה לברכה כ' אהבך יהוה אלהיך: וישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה . ומכל נגע ומחלה . וישלה ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו . ויברכהו עם כל ישראל אחיו: ונאמר אמן:

Traditionally, no **מי שברך** is recited for the sick on שבת, since שבת is 'היא מלועק', and we do not want to cause undue sadness, unless there is serious danger that the sick person might pass away without any proper **מי שברך** having been recited for him. The **מי שברך** for the sick is recited in a special נוסח which is recited. It is recited after one's עליה whether on a weekday or on a שבת if the above conditions have been met. If a sick person needs a **מי שברך** and none of the עולים has made one for him, his **מי שברך** is recited after the end of the last עליה (מפמיר). Generally, מנהג is not in favor of numerous **מי שברך**'s for the sick, just as one does not recite additional or קדישים ברכות. A **מי שברך** is said only once per person per illness. A general **מי שברך** for all the sick at once was very uncommon.

נוסח אחר לחולה מסוכן למות בו ביום

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, ומי שרפא חזקיהו מלך יהודה מחליו ומרים הנביאה מצרעתה ונעמן מצרעתו והמתיק מי מרה על ידי משה רבינו ורפא מי ירחו על ידי אלישע הוא יברך ורפא את ר' פלוני בן ר' פלוני בעבור שנתן כל הקהל הקדוש הזה לצדקה בשכר זה המקום יברכהו וירפאהו מרפא ארבה ותעלה פרב חסד וחנינה וחמלה לנפש ר' פלוני בן ר' פלוני לרחו ונפשו האמללה ולא תרד נפשו שאולה ותמלא רחמים עליו להחלימו לרפאתו ולהחליפו ולהחיותו פרצון כל קרוביו ואהביו ויראו לפניו זכויותיו וצדקותיו ותשליך במצולות ים כל חמאותיו ויכבשו רחמיו את פעם מעליו ותשלח לו רפואה שלמה רפואת הנפש ורפואת הגוף ותחדש בנשר נעוריו ותשלח לו ולכל חולי ישראל מרפא ארבה מרפא ברכה מרפא תרופה ותעלה מרפא חנינה וחמלה אמן.

מי שברך של בריא

(מי שברך לאמירה בשבת רק לחולה מסוכן למות בו ביום)

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב. ומי שרפא חזקיהו מלך יהודה מחליו ומרים הנביאה מצרעתה ונעמן מצרעתו והמתיק מי מרה על ידי משה רבינו ומי ירחו על ידי אלישע הוא יברך ורפא את ר' פלוני בן ר' פלוני בעבור שנתן כל הקהל הקדוש הזה לצדקה בשכר זה המקום ישמרהו ויצילהו ויעזרהו ויחלימהו ויסעדהו על ערש דוי וישלח לו רפואה שלמה על כל גופו ואיבריו בתוך שאר כל חולי ישראל אמן.

מי שבירך ליולדת בת

כאשר באה לבית הכנסת אחר לידתה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את האשה היולדת פלונית בת פלונית עם בתה הנולדת במזל טוב, (ויקרא שמה בישראל...). בעבור שפעלה נדר בעדן... בשכר זה הקדוש פרוץ הוא יהי בעזרון וישמרן ויזכה את האם לגדל את בתה במוב ובנעימים ולהדריכה בארח מישור למצות לחפה ולמעשים טובים. ונאמר אמן:

מי שבירך ליולדת בן

כאשר באה לבית הכנסת אחר לידתה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את האשה היולדת פלונית בת פלונית עם בנה הנולד במזל טוב, בעבור שפעלה נדר בעדן... בשכר זה הקדוש פרוץ הוא יהי בעזרם וישמרם ויזכה את האם לגדל את בנה במוב ובנעימים ולהדריכו בארח מישור לתורה לחפה ולמעשים טובים. ונאמר אמן:

לבר מצוה

אחר שבירך נער בר מצוה ברכה אחרונה בעלייתו לתורה, לפני ה'מי שבירך', בא אביו אל הבימה, מניח ידיו על ראשו ומברך בקול, ועונים 'אמן' על ברכתו:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר פָּמְרָנִי מֵעַנְשׁוֹ שֶׁל זֶה:

בדורות האחרונים יש שנהגו לומר את הברכה בלחש בלא שם ומלכות בנוסח:

בְּרוּךְ שֶׁפָּמְרָנִי מֵעַנְשׁוֹ שֶׁלֹּזָה:

מי שבירך לבר מצוה

מי שֶׁפָּמְרָנִי אֶבְרָתִי אֶבְרָתִי יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרַךְ אֶת ר' פלוני בן ר' פלוני שֶׁהִנִּיעַו יָמָיו לְהוֹיֹת בְּרַ מִצְוָה וְעָלָה הַיּוֹם לְתוֹרָה בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה לְתֵת שִׁבְחָ וְהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם וְתָבָרַךְ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ. וְנִדְרָ... בְּשִׁכְרָ זֶה תְּקַדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְבָרַךְ אוֹתָם וְיִתֵּן לָהֶם בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם וְיִזְכּוּ לְבָנוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה. וְנֹאמַר אָמֵן:

מי שבירך לחתן

מי שֶׁפָּמְרָנִי אֶבְרָתִי אֶבְרָתִי יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרַךְ אֶת ר' פלוני בן ר' פלוני שֶׁהִנִּיעַו יָמָיו לְהוֹיֹת בְּרַ מִצְוָה וְעָלָה הַיּוֹם לְתוֹרָה בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה לְתֵת שִׁבְחָ וְהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם וְתָבָרַךְ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ. וְנִדְרָ... בְּשִׁכְרָ זֶה תְּקַדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְבָרַךְ אוֹתָם וְיִתֵּן לָהֶם בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם וְיִזְכּוּ לְבָנוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה. וְנֹאמַר אָמֵן:

חתן שעולה לתורה בשבתות שמחתו, היינו, בשבת שאחר ה'אירוסין', וכן בשבת שלפני חתונתו ובשבת שלאחריה, בסיימו לקרוא בתורה קודם אמירת 'מי שברך', מזמרים לכבודו זמר 'אחד יחיד' שחיברו רבי אביגדור קרא. יש המזמרים רק את החרוז הראשון, אך ראוי לזמר את כולו.

לחתן תורה ולחתן בראשית מזמרים רק את החרוז הראשון. חתן באיווג שני אין מזמרים לו.

אָחַד יְחִיד וּמְיַחַד אֵל .	נִדְרָשׁ לְבַר לְבָב [אֲשֶׁר] שׁוֹאֵל .	אֵךְ טוֹב אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל .	הַלְלוּיָהּ:
בּוֹרָא כָּל-מַמְשׁ מִתְּהוֹ .	אִם יֵשׁ פּוֹעֵל בְּמַעֲשָׂהוּ .	מִי הוּא זֶה וְאִיֵּהוּ .	הַלְלוּיָהּ:
יְהוּדֵי נוֹצְרֵי עַרְבֵי בִינָה .	לֹא נִרְאֵת לְאֵל כָּל-תְּמוּנָה .	דְּרָכָיו מְשַׁפֵּט אֵל אֱמוּנָה .	הַלְלוּיָהּ:
גּוֹף אֵין לוֹ גַּם דָּם וּבָשָׂר .	וּבִידֵי אָדָם לֹא נִמְסָר .	אֱמֵנֹת שְׂכָמִים שְׁנַיִם עָשָׂר .	הַלְלוּיָהּ:
דָּת תּוֹרָתוֹ הַחֲכִימָנוּ .	בְּתַרְי"ג מִצְוֹת הִבְתִּירָנוּ .	הוּא עָשָׂנוּ וְלֹא אֲנַחְנוּ .	הַלְלוּיָהּ:
וּבְיוֹם שְׁבֵת וּבְרִית מִיָּלָה .	בְּאוֹתוֹת עֲלֵינוּ נִגְלָה .	לְשֵׁם וְלִתְפָאֲרֹת וְלִתְהִלָּה .	הַלְלוּיָהּ:
רַז הָאֱמוּנָה כָּל-הָאִיִּים .	לֹא נִמְצָאת רַק בְּעִבְרִיִּים .	הַבְּמוֹת תִּהְיִינָה לְעַיִים .	הַלְלוּיָהּ:
קִינֵי נַעֲמָן גַּם עִבְדֶּיָהּ .	רָחַב נַעֲמָה וְרוֹת הַמּוֹאֲבִיָּהּ .	נִכְנְסוּ בְּדַת תּוֹשִׁיָּהּ .	הַלְלוּיָהּ:
רוֹדְפֵי יִשְׂרָאֵל בְּכּוֹנְנָה .	הֵם נִמְסְרִים בְּסַבָּנָה .	אָנָּה יְיָ הוֹשִׁיעָה נָא .	הַלְלוּיָהּ:
אֲדוֹן כָּל-שְׁלֹמוֹת מוֹשְׁלֵם .	בְּרַךְ עַמְּךָ בְּלֵם .	מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם .	הַלְלוּיָהּ:

is to bow when one faces the תורה during הגבהה. Bowing towards the ספר תורה is an explicit תוספתא (סופרים יד:ד) "...open the ספר תורה to reveal three columns, lift it up and show the text to the congregation standing to the right, the left, in front and behind. Since it is a mitzvah for all men and women to see the text, to bow (לכרוע) and to recite "וַזָּאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּיַד מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, תּוֹרַת ד' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ... The to bow is also mentioned in the ערוך (או"ח קל"ד סעיף ב') which connotes bowing the head and top half of the body.

The to point towards the ספר תורה with one's pinky finger is of Turkish and Moroccan origin (מנהג הספרדים), and is discussed by the לעז and by רב חיים פלגי. It seems that the מנהג was brought to ארץ ישראל by the ספרדים (The ספרדים living in ירושלים by and large followed Turkish מנהגים, since ארץ ישראל was ruled by the Turks for 400 years), and from there it spread among some אשכנזים as well.

אחר שהשלימו הקריאה בספר תורה מגביהים וגוללים אותו.

כשמגביהים הספר תורה כורעים מעט אל ספר התורה ומביטים נגד הכתב של ספר תורה

בהגבהת התורה יש מזמרים בנעימה את הפסוקים מ'וַזָּאת הַתּוֹרָה' עד 'וַיֹּאדִיר'.

בימי הראשונים היו מגביהים הס"ת קודם הקריאה:

דברים ד:מד וְזָאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-שָׁמַעְתָּ מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל: במדבר ט:כג עַל-פִּי יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה: משלי ג:יח עֵינֵי-חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר: ג:יז דְּרַכֶּיךָ דְרַכֵּי-נֶעָם וְכָל-נְתִיבוֹתֶיךָ שְׁלוֹם: ג:טז אֶרֶץ יָמִים בְּיַמִּינָהּ בְּשִׂמְאוֹלָהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד: ישעיה מז:כא יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

After the ספר תורה closed, while the ווימפל is wrapped around the ספר, someone holds the עצי חיים so that the ספר תורה is held steady. This מנהג is still kept in Holland, and in newly established Yekkish קהילות. Five people are required; 1) to roll up the ווימפל after it has been removed from the Torah and then hand it to the גולל, 2) הגבהה, 3) גלילה, 4) one to hold the תורה as the ווימפל is being wrapped around 5) handing the מעיל יד and silver adornments (which according to the משנה ברורה is a different כיבוד). (Rolling the ווימפל after it has been removed from the ספר תורה is done before הגבהה [this may be done by women as well - the would be passed over to the עזרת נשים, rolled and given back]).

בעוד שהוא כורך את המפה בספר תורה יאמר זה :

ד"כ ט"ו כט"ו-יג לך יהוה הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כ"ב כל בשמים ובארץ לך יהוה הממלכה והמתנשא לכל | לראש: והעשר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובניך כח והגבורה ובניך לגדל ולחזק לכל: ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך: יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי . שיתגוללו רחמיך על מדינתך . ותתנהג על בניך במדת מוכך . ותפנים להם לפני משורת הדין:

and in תפילה was not said or accepted in אשכנז because a) it is a relatively recent מלא רחמים in general, the tendency was not to accept such תפילות in synagogue b) there seems to be בעלי מדרגה Kabbalistic/esoteric aspects to it, which רבני אשכנז felt, should be reserved only for and not for the general public. We do see that sometimes יחידים did say this תפילה in אשכנז for instance, during a הספד, (usually by רבנים from Poland where the מנהג was adopted).

Ideally, one should chant a הפטרה out of a ספר אפטרותא (a single scroll containing all the פרשיות that pertain to the שבתות of the year). If one is unavailable, the most important thing is to find a ספר הפטרה where the letters are actually typeset onto the pages and not merely copied. If one has a choice of two books in typeset print, a חומש or a תנ"ך, one may follow the חומרה of the מנהג אשכנז (and not to rely on 'עת לעשות לד'). This however, is not מנהג אשכנז. According to מנהג אשכנז, one chants the הפטרה out of a ספר אפטרותא, even if there is a full נביא available. The מעיקר הדין rules, that בדיעבד, one may chant a הפטרה by heart.

בשבת אחר שגמרו את גלילת ספר תורה מפטירין בנביאים מענין הסידרא. את ההפטרה קורא העולה לתורה בעצמו מתוך ספר אפטרותא, היינו אוסף של פרשיות נביאים השייכות לשבתות השנה, כתוב בדיו על גבי קלף. האזכרות שבו נכתבו לשם קדושה ויש בו ניקוד וטעמים. קבועים לו שני עמודים בשני צדיו ונגלל כספר תורה. הוא עטוף במעיל וכרוך במפה ('ווימפל') כספר תורה. מניחים את הספר בארון מיוחד לתשמישי מצוה ולא ארון הקודש. מכבדים נערים כבני אחת עשרה ושתיים עשרה ב'הוצאה והכנסה' של ספר אפטרותא. הקהל אינו אומר את ההפטרה בקול רם עם המפטיר. אין המפטיר עומד בצד הבימה אלא במרכזה כשפניו אל ארון הקודש, אף שמאחוריו ספר התורה שקראו בו.

קודם קריאת ההפטרה יברך המפטיר ברכה זו :

מחזור ויטרי and רוקח, רמב"ם, אבודרהם, רב עמרם גאון, מסכת סופרים in נוסח is the והצדק

This is נוסח הספרדים) and ברלין as well, (and נוסח פפד"מ

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר פחל בנביאים מוזכים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו ובנביאי האמת והצדק:

אחרי קריאת ההפטרה אומר המפטיר ברכות אלו :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם . צוּר כָּל הָעוֹלָמִים . צַדִּיק כָּבֵד הַדּוֹרוֹת . הָאֵל
הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה . הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם . שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נְאֻמָּן אַתָּה הוּא יי
אֱלֹהֵינוּ . וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ . וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֵר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם . כִּי אֵל מְלֶכֶךְ
נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַנְּאֻמָּן כָּבֵד דְּבָרָיו:

The תנאים נקם is to say מנהג פפד"מ. due to censorship, ולעלובת נפש תושיע נוסח was changed to (even though it was not printed in the סידור), but the word תושיע which was printed in the סידור came into the נוסח as well, therefore the נוסח became 'ולעלובת נפש תושיע ותנאים נקם במהרה בימינו'.
רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ . וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ . תִּנְקֹם נְקָם בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יי מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ . וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ . בְּמַהֲרָה יִבֵּא
וְיִגַּל לְבָנָיו . עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיו | אֶת כְּבוֹדוֹ . כִּי בְשֵׁם
קְדֻשָּׁתְךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ . שְׁלֹא יִכָּפֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי מִגֵּן דָּוִד:

The מנהג is to say 'יום המנוח, שבת' of calling מנהג. The מהר"ל cites the מנהג of calling 'יום השבת הזה'. The מנהג (Austria), and says that although there is a proof that רש"י approved of this מנהג, he does not understand why they did not retain the לשון הפסוק 'יום השבת'. Historically, רש"י practiced מנהג which was influenced by מנהג צרפת (France). מנהג is partially based on מנהג צרפת (Spain). מנהג ספרד (Babylonia) and מנהג בבל 'יום המנוח'. הספרדים.

בכל שבתות השנה גם בשבת חול המועד פסח אומרים זה:

עַל הַתּוֹרָה . וְעַל הַעֲבוּדָה . וְעַל הַנְּבִיאִים . וְעַל יוֹם הַשְּׁבֵת הַזֶּה . שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ . לְקַדְשָׁה וְלִמְנוּחָה . לְכָבוֹד וְלִתְפָאֳרָתְךָ: עַל כָּבֵד יי אֱלֹהֵינוּ . אֲנַחְנוּ מוֹדִים
לָךְ . וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְפָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי
מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבֵת:

בשלוש רגלים גם בשבת חול המועד סבות אומרים זה.

על-התורה . ועל-העבודה . ועל-הנביאים . ועל-יום השבת הנה ועל יום

בפסח	בשבעות	בסכות	בשמיני עצרת ושמחת תורה
חג המצות	חג השבועות	חג הסכות	שמיני חג העצרת

הנה . שנתת לנו יי אלהינו . לקדשה ולמנוחה לששון ולשמחה . לכבוד ולתפארת:
על-הכל יי אלהינו . אנחנו מודים לך . ומברכים אותך . יתברך שמוך בפי כל-חי
תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי מקדש השבת ו ישראל והעמים:

בשבת לאחר שהפטירו אומרים 'יקום פורקן'. אין החזן עומד בצד הבימה

אלא במרכזה כשפניו אל ארון הקודש, אף שמאחוריו ספר התורה שקראו בו.

יקום פורקן מן שמיא . הנא וחסדא ורחמי . וחי אריכי . ומזוני רויחי .
וסיעתא דשמיא . ובריות גופא . ונהורא מעליא: זרעא חיא וקימא . זרעא
די לא יפסוק . ודי לא יבטיל מפתגמי אוריתא: למרנן ורפנן חבורתא
קדישתא די בארעא דישראל ודי בבבל . לרישי כלי . ולרישי גלותא .
ולרישי מתיבתא . ולדיגי די בבא: לכל תלמידיהון . ולכל תלמידי
תלמידיהון . ולכל מן העסקין באוריתא: מלכא דעלמא יברך ויהון . ופיש
חיהון . ויסגא יומיהון . ויתן ארבה לשניהון . ויתפרקון וישתאבון מן כל
עקא . ומן כל מרעין בישין . מרן די בשמיא יהא בסעדיהון . כל זמן ועדן:
ונאמר אמן:

יותר ראוי שיאמר יקום פרקן השני כלו בקול.

יקום פּוֹרְקָן מִן שְׁמַיָא . חָנָא וְחַסְדָא וְרַחֲמֵי . וְחַיֵי אַרְיֵי . וּמְזוּנֵי רוּיְחֵי .
 וְסִיעֵתָא דִשְׁמַיָא . וּבְרִיּוֹת גּוֹפָא . וּנְהוּרָא מַעְלִיָא: זְרַעָא חַיָא וְקַיְמָא . זְרַעָא
 דִי לֹא יִפְסוּק . וְדִי לֹא יִבְטוּל מִפְתַּנְגְּמֵי אוֹרִיתָא: לְבַל קַהְלָא קַדִישָא הָדִין .
 רַבְרַבֵיָא עִם זְעַרְיָא . מַפְלָא וּנְשִׂיָא: מַלְכָא דְעַלְמָא יִבְרַךְ יִתְכוּן . יִפִישׁ
 חַיִיכוּן . וְיִסְגָא יוֹמֵיכוּן . וְיִתֵן אֲרַכָה לְשַׁנְיָכוּן . וְתַתְפַּרְקוּן וְתַשְׁתַּאֲבוּן מִן כָּל
 עָקָא . וּמִן כָּל מַרְעִין בִּישׁוּן . מָרִן דִי בְשְׁמַיָא יְהֵא בְּסַעֲדָכוּן . כָּל זְמַן וְעַדוּן:

וְנֵאמַר אָמֵן: קהל אמן

בהרבה קהילות נוהגים להזכיר נשמות המתים בשבת, אכן אין מזכירין כשיש חתונה או מילה ולא בשבת שמברכין
 החדש (חוץ ממברכין החודש סיון בשבת שלפני שבעות) בשבת שלפני שבעות ושבת חזון אומרים 'אל מלא רחמים'
 בתוך ההזכרת נשמות. ולא בראש חדש ולא בחנוכה ולא בשושן פורים, וכלל הוא בכל שבת שאומרים יוצר ואופן
 אין מזכירין חוץ משבת שובה שמזכירין (בק"ק פפד"מ אין מזכירין).

אחר יקום פרקן בשבת שלפני שבעות ושבת חזון החזון קורא בלחש, כדי שלא לעורר יגון, מתוך ספר הזכרת הנשמות
 המכונה 'ממורבוך' את לשון ההזכרה של שלושת הנפטרים האחרונים שהלכו לעולמם ושנרשמו בו, וכן את לשון
 ההזכרה של שלושה נפטרים קודמים שהזכרתם נעשית לפי סדר הופעתם בספר. יש הנותנים סיכת בטחון במקום
 גמר ההזכרה, כדי לידע היכן להתחיל את הזכרת שלושה הבאים בשבת שאחריה. רישום ב'ממורבוך' נעשה תמורת
 תשלום הולם לקהילה או לבית הכנסת (בפפד"מ גבו על כך כ"א זהובים).

'מי שבידך' של קהל אומר החזן בלבד בקול רם ובנעימה: (אין אומרים מי שבידך בשבת שמברכין החדש):

מִי שְׁבִידְךָ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב . הוּא יִבְרַךְ אֶת כָּל הַקְּהָל הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה .
 עִם כָּל קְהֵלוֹת הַקְּדוֹשׁ . הֵם . וּנְשִׂיהֶם . וּבְנֵיהֶם . וּבְנֹתֵיהֶם . וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם:
 וּמִי שְׁמֵיחֵדִים בְּתֵי כְּנִסְיוֹת לְתַפְלָה . וּמִי שְׁבָאִים בְּתוֹכָם לְהַתְפַּלֵּל .
 וּמִי שְׁנוֹתֵנִים נֵר לְמֵאוֹר . וְיִיזֵן לְקַדְדוֹשׁ וְלַהַבְדֵּלָה . וּפֶת לְאוֹרְחִים . וְצַדִּיקָה לְעַנְיִים .
 [בשבת שלפני תענית בה"ב מוסיף: וְכָל מִי שִׁיתְעַנֶּה שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי] . וְכָל מִי שְׁעוֹסְקִים
 בְּצַרְכֵי צָבוּר בְּאַמוּנָה. תְּקַדְדוֹשׁ פְּרוּךְ הוּא יִשְׁלַם שְׂכָרָם . וְיִסִּיר מֵהֶם כָּל מַחְלָה .
 וְיִרְפָּא לְכָל גּוֹפֵם. וְיִסְלַח לְכָל עוֹנֵם . וְיִשְׁלַח בְּרַכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם .

בא' ראש השנה שחל בשבת ובשבת שובה מוסיפים

וּיְבָרְכֶם בְּסֵפֶר הַחַיִּים .

בשבת שחל להיות בימים שאומרים

'מי שברך של מתנת יד' מוסיפים

וְיִזְבַּח לְעֹלוֹת לְרַגְלֵי .

עם כל ישראל אחיהם: וְנֵאמַר אָמֵן:

תפלה לשלום המלכות.

The Baer (pg. 231) contains the prayer for the king. In a footnote he cites the Baer and כל בו as sources for this prayer. The newly printed Baer contains this prayer whereas the older Baer has סידורי רודלהיים referring to the country rather than to the Head of State. The older Baer do not contain a prayer either for the country or for the head of state.

תכלים קמדי: הנותן תשועה למלכים וממשיך להם. מלכותו קמדי: מלכות כל-עלמים קמדי: הפועה את-דוד עבדו מחרב רעה: הנותן פים דוד ובמים עזים נתיבה. הוא יברך וישמור וינצור ויעזור וירומם ויגדל וינשא למעלה את אדוננו פלוני ירום הודו: מלך מלכי המלכים ברחמי יחיה וישמרהו ומל-צרה ויגון ויגזל ויצילהו. וידבר עמים תחת רגלו ויפיל שונאיו לפניו ובכל אשר-יפנה יצליח. מלך מלכי המלכים ברחמי יתן בלבם ובכל-יועציו ושריו רחמנות לעשות טובה עמנו ועם כל-ישראל. בימיו ובמינו ירמיה כגו: תישע יהודה וישראל ישפן לבטח ישעיה נט:כ-כא ובא לציון גואל וכן יהי רצון: ונאמר אמן:

Gebet für das Vaterland

איכה ג:מא נשא לבבנו אל-פנים אל-אל בשמים:

אנא אב רחמים מקור הברכות. אתה משפיה שאון גלים. ובידך פקדת איוב יב: נפש כל-חי תכלים 7: אלה שנים בעיניך ביום אתמול כי יעבר ואשמרה בלילה: קיט:טו יהי-נא חסדך עם ארץ מולדתנו ארץ. ירום הודה. לרפאות את שברה. לקוממה להאדירה לשכללה לחזקה ביתד כל תמוט לעולם: הסר מנאות ארצה דבר וחרב ויגון. למען ינחמו כל בניה בשלוח והשקט. וכל משחית לא יקרב לאחליהם. לא ישמע קול שוד בגבולנו: בהשפיתך מלחמות עד קצה הארץ. להשיב איש אל מלכיו 8: כ: גפנו ותחת תאנתו: במהרה ירמיה כגו: תישע יהודה וישראל ישפן לבטח ישעיה נט:כ-כא ובא לציון גואל וכן יהי רצון: ונאמר אמן:

In pg. 74 (דברי קהלת) was not recited (פפד"מ) as long as they were not forced to say it. [ואבל "הנותן תשועה" וכו' לא אמרו בפרנקפורט מעולם כל ימי אשר להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר "שר בתוכם". In regard to reciting the תפלה בעד שלום מדינת ישראל, one should seek ones רב's counsel and advice.

ברכת החדש

אין מזכירים נשמות. בברכת החדש אין מכריזים את המולד ואין אומרים את התחינה 'יהי רצון וכו' שתחדש עלינו, משום איסור בקשת צרכים בשבת. החזן פותח ואומר 'מי שעשה':

Originally חזן איש did not include the 'יהי רצון' (pg. 89 דברי קהלת). According to the one should always say the short יהי רצון and not say the longer יהי רצון, even in a synagogue which says the longer יהי רצון and/or the longer יהי רצון, due to the issue of בקשת צרכים בשבת.

קו"ח **מי שעשה נסים לאבותינו. ונאל אותם מעבדות לחרות. הוא ינאל אותנו בקרוב. ויקבץ נדחינו מארבע פנפות הארץ. חברים כל ישראל: ונאמר אמן:**

החזן נוטל את התורה בזרועו ומכריז:

חזן **ראש חודש ... יהיה ביום ה... (לשני ימי ראש חדש מכריז וביום ה...)**

חזן **ראש חודש ... יהיה ביום שבת קדש הבא עלינו לטובה (וביום א' מכריז ולמחרתו ביום הראשון):**

(חל ראש חדש בערב שבת ובשבת מכריז)

חזן **ראש חודש ... יהיה ביום הששי וביום שבת קדש הבא עלינו לטובה:**

(חל ראש חדש ביום ראשון מכריז:) חזן **ראש חודש ... יהיה למחר ביום הראשון (וביום שני מכריז: וביום השני):**

הקהל אינו חוזר על הכרזת 'ראש חודש פלוני יהיה', אלא מתחיל מיד באמירת 'יחדשהו הקב"ה'.

החזן חוזר עליו בניגון של יום טוב או יום המצוין שחל באותו יום. בניגון זה ממשיכים לנגן גם את תחילת 'אשרי'.

ראש חודש בניגון של שיר המעלות בשוב הד'.	ר"ח ניסן בניגון של אדיר הוא שבתוך ההגדה.
ר"ח מרחשון בניגון לימוד ותוספות.	ר"ח אייר בניגון לכה דודי של ספירת העומר.
ר"ח כסלו בניגון של מעוז צור.	ר"ח סיון בניגון של אקדמות.
ר"ח מבת בניגון של שני זיתים.	ר"ח תמוז בניגון של לכה דודי של בין המצרים של יפת.
ר"ח שבט או אדר (פרשת שקלים) בניגון של שקלים או החדש.	ר"ח מנחם אב בניגון של לכה דודי של שבת חזון.
ר"ח אדר ואדר בניגון פורים.	ר"ח אלול בניגון של אדר והוד.

מה שאומרים אמן אחר ז'לשלום, ולשמחה, ולנחמה' טעות היא שאם כבר אמרו אמן על כל הברכות הנאמרות, למה יאמר חזן אחר כך 'ונאמר אמן'? ועל מה אומרים שנית אמן? (אבל לפי המנהג אומרים שנית אמן!)

קו"ח **יחדשהו הקדוש ברוך הוא עלינו ועל כל עמו בית ישראל.**

לחיים ולשלום. לששון ולשמחה. לישועה ולנחמה: ונאמר אמן:

מנגנים שני פסוקים ראשונים ושנים אחרונים של 'אשרי'

סדר מתנת יד

שלש רגלים on יזכור (i.e. המבורג and ברלין) מנהג פולין which later became מנהג צרפת, contrary to מנהג אשכנז, which recites it on the שבת before שבעות and שבת חזון (when אב הרחמים is said), and in some congregations on יום כפור. These two שיטות are in a section of the מחזור ויטרי which discusses whether one is allowed to say a קינה on שלש רגלים when there is a דאורייתא חיוב to be happy.

באחרון של פסח וב' של שבעות ובשמיני עצרת אחר ההפטרה מברכים עבור 'מתנת יד'. אחד מראשי הקהל או חזן ספר תורה בידו ומברך את הרב ב'מי שברך', ואחר כך או חזן הרב את ספר התורה ומברך ב'מי שברך' של 'מתנת יד' את כל הקהל. (והמעות שכל אחד קיבל עצמו לתת כמתנת יד עבור לומדי תורה ועניי ארץ ישראל וירושלים, נאספות אחר החג ונשלחות ליעדן). אין אומרים 'זכור' ברגלים. כי אסור לעורר עצב בימי חיוב דאורייתא של שמחה, כמבואר בראשונים. המורגלים באמירתו כמנהג פולין, יכולים לאומרו בזמן 'מי שברך' של 'מתנת יד'.

אחר שסיים המפטיר ברכה אחרונה (ואחר יקום פרקן בשבת)
הרב או החזן לוקח ספר תורה בידו ומברך לכל זכר שבבה"כ ואומר:

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה. הוא יברך את
(ר"פ בר"פ). בעבור שיתן מתנת ידו לכבוד המקום. ולכבוד התורה. ולכבוד
הרגל. בשבך זה הקדוש ברוך הוא ישמרו ויצילוהו מכל צרה וצוקה. וישלח
ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו. ויברכהו ויזכהו לעלות לרגל. עם כל ישראל

אחיו אמן:

מה נשתנה ברכת מתנת יד מכל הברכות שמברכים דרך תפלה, שבכלן אומר המברך בסוף, 'ונאמר [או 'ואמר'] אמן' ובזאת 'עם כל ישראל אחיו אמן' בלי ונאמר, ואמר: ונ"ל ע"פ מ"ש בשבועות ל"ו 'אמן בו קבלת דברים', ע"כ לא יאמרו המבורכים אמן, כי בזה יקבלו עליהם בנדר לתת מתנה לצדקה באמרם אמן על מ"ש המברך 'שיתנו' ובש"ע י"ד ר"ג 'כל הנודר וכו' ונקרא חופא', לכן רק המברך יאמר אמן ולא יקרא למבורכים שיאמרוהו [ואזהיר בזה המבורכים שלא יאמרו אמן על ברכתם מפי הרב במתנת יד]. - דברי קהלת

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב. משה ואהרן דוד ושלמה. הוא יברך את
את-כל-הקהל הקדוש הזה עם כל-קהלות הקדש וישובים וסביבות של-כל-עיר
ועיר. הם. ונשיהם. ובניהם. ובנותיהם. וכל אשר להם: וכל-מי שיתן מנדבת
לבו הן איש הן אשה ללומדי תורה ולעניי ירושלים עיר הקדש: בשבך זה הקדוש
ברוך הוא יזכהו לראות בבנינה. ולשמחה בתקונה. וישמרוהו ויצילוהו מכל צרה
וצוקה. ומכל-נגע ומחלה. ויזכהו לראות ביאת משיחנו ולהביא נדבתו לבנין
בית המקדש. בעגלא ובזמן קריב: וישלח ברכה והצלחה בכל-מעשה ידיו. עם
כל-ישראל אחיו: ונאמר אמן: אשרי וכו'.

On the שבת before שבועות and on שבת חזון, the following is recited; a) אשרי is said first according to the שמם הבשם (מקבלי התוספות) ערוגת הבשם and דברי קהלת, מנהגי פיורדא, מהר"ל, (מקבלי התוספות) ערוגת הבשם and many other sources, b) the names of those killed are mentioned, c) אב הרחמים, requesting the הקב"ה to remember the נאהבים ונעימים that were mentioned. אב הרחמים is recited twice a year, the שבת preceding שבועות and שבת חזון. Placing it before אשרי is discussed by טירנא, the לבוש and the אפרים. No reason is stated for the change. In the pg. 233, it mentions reciting אשרי and then אב הרחמים, stating that מנהג פולין recites it all year round. It seems that in those days, even according to פולין, it was said following אשרי.

פד:כ אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִחַלְלוּךָ סֵלָה:

קמד:טו אֲשֶׁרִי הָעַם שָׁכְבָה לוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁיחָה אֱלֹהֵינוּ:

קמכ תהלה לדוד ארוממך אלותי המלך ואברכה שמך לעולם ועד: בכל-יום |
 אברכה ואהללה שמך לעולם ועד: גדול יהוה ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר:
 דוד לדוד ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו: הדר כבוד הודך ודברי נפלאתיך
 אשיחה: געונו נודאתיך יאמרו וגדולתך אספרנה: זכר רב-טובך יביעו וצדקתך
 ירננו: חנון ורחום יהוה ארך אפים וגדל-חסד: טוב-יהוה לכל ורחמיו
 על-כל-מעשיו: יודוך יהוה כל-מעשיך וחסדיך יברכוכה: כבוד מלכותך יאמרו
 וגבורתך ידברו: להודיע | לבני האדם גבורתי וכובוד הדר מלכותו:
 מלכותך מלכות כל-עלמים וממשלתך בכל-דוד ודר: סומך יהוה לכל-הנפלים
 וזוקף לכל-הכפופים: עיני-כל אלך ישברו ואתה נותן-להם | את-אכלם בעתו:
 חזן מרים קולו בנעימה בפסוק פותח את-ידך ומשביע לכל-תי רצון: צדיק יהוה
 בכל-דרכיו וחסיד בכל-מעשיו: קרוב יהוה לכל-קראיו לכל אשר יקראהו באמת:
 רצון יראיו יעשה ואת-שועתם ישמע ויושיעם: שומר יהוה את-כל-אהביו ואת
 כל-הרשעים ישמיד: תהלת יהוה ידבר פי ויברך כל-בשר שם קדשו לעולם ועד:

קטו:יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד-עולם הללויה:

was composed following the First Crusade and the destruction of קהילות אשכנז in the Rhineland. It is said the שבת before שבועות because of the massacres of שו"ם in 1096 (שפיירא). and שבת חזון because of the חורבן. According to מנהג פולין it is recited every week, following the Cossack Bogdan Chmielnitzki's peasant army rebellion of 1648. They massacred between 100,000 - 300,000 Jews and destroyed three hundred Jewish communities in the Ukraine, Volhynia, Podolia, Poland proper and Lithuania.

'אב הרחמים' אומרים רק בשתי שבתות בשנה והן השבת שלפני שבועות והשבת שלפני תשעה באב, כתקנת רבותינו הראשונים לזכר גזירות תתנ"ז. חזן אומר אותו בקול עצב [בנגון הקינות] קודם הכנסת ספר תורה.

אב הרחמים . שוכן מרומים . פרחמי העצומים הוא יפקוד פרחמים . החסידים והישרים והתמימים . קהילות הקדש שמסרו נפשם על קדשת השם . הנאהבים והנעימים בתייהם . ובמותם לא נפרדו: מנשרים קלו . ומאריזות גברו . לעשות רצון קונם וחספן צורם: יזכרם אלהינו למובה . עם שאר צדיקי עולם . וינקום ביימינו לעינינו נקמת דם עבדיו השפוד . בכתוב בתורת משה איש האלהים: דברים ל:מג הרנינו גוים עמו כי דם-עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו: ועל ידי עבדך הנביאים כתוב לאמר: יואל ד:כא ונקיית דמים לא-נקיית ויהוה שכן בציון: ובכתבי הקדש נאמר: תכלים עמי למה | יאמרו הגוים איך אלהיהם יודע פגיים לעינינו נקמת דם-עבדך השפוד: ואומר: ט:יג בירדש דמים אתם זכר לא שכה צעקת עננים: ואומר: קי:ו-ז ידון בגוים מלא גויות מחץ ראש על-ארץ רבה: מנחל בדרך ישתה על-פני ירים ראש:

סדר הכנסת ספר התורה

החזן לוקח את ספר התורה להוליכו מן הבימה ולהצניעו בהיכל, ואומר בנעימה:

קמח:יג-יד | יהללו | את-שם יהוה | כִּי-נִשְׁגַב שְׁמוֹ - לְבָדוֹ

קהל: הודו על-ארץ ושמים: | וירם קרן | לעמו
תהלה לכל-חסידיו | לבני ישראל-עם קרבו

הללויה:

בשבת :

כט מִזְמוֹר לְדָוִד

הָבוּ לַיהוָה בְּנֵי אֱלֹהִים הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד וְעֹז:
 הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ הַשְׁתַּחֲוּוּ לַיהוָה בְּהַדְרַת-קִדְשׁ:
 קוֹל יְהוָה עַל-הַמַּיִם אֶל-הַכְּבוֹד הַרְעִים
 יְהוָה עַל-מַיִם רַבִּים:
 קוֹל-יְהוָה בַּפֶּה קוֹל יְהוָה בְּהַדָּר:
 קוֹל יְהוָה שֹׁבֵר אַרְזִים וַיִּשְׁפֹּר יְהוָה אֶת-אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן:
 וַיִּרְקִיעֵם כְּמוֹ-עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׁרְיוֹן כְּמוֹ בֹד-רְאָמִים:
 קוֹל-יְהוָה חָצַב לַהֲבוֹת אֵשׁ:
 קוֹל יְהוָה יַחִיל מִדְּבָר יַחִיל יְהוָה מִדְּבַר קִדְשׁ:
 קוֹל יְהוָה | יַחֲלֵל אֵילֹת וַיַּחֲשֹׁף יַעֲרֹת וּבְהִיכְלוֹ
 כָּלוּ אִמֵּר כְּבוֹד:
 יְהוָה לַמַּבּוּל יֵשֶׁב וַיֵּשֶׁב יְהוָה מִלֶּדֶד לְעוֹלָם:
 יְהוָה עֹז | לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה | יִבְרַךְ אֶת-עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

ביום טוב שחל בלמי חול :

כד לְדָוִד מִזְמוֹר

לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהָ תִּכְלֹ וַיִּשְׁבֵּי בָהּ:
 כִּי-הוּא עַל-יַמִּים יְסֻדָּהּ וְעַל-נְהָרוֹת יִבּוֹנֶנָּה:
 מִי יַעֲלֶה בְּתֵר יְהוָה וּמִי יִקּוּם בְּמִקּוֹם קִדְשׁוֹ:
 נָקִי כַפַּיִם וּבֶרֶךְ לֵבָב אֲשֶׁר לֹא-נִשְׂא לַשָּׂוֵא נַפְשִׁי (כְּתִיב נַפְשׁוֹ)
 וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה:
 יִשְׂא בִרְכָה מֵאֵת יְהוָה וְצִדְקָה מֵאֵלֹהֵי יִשְׁעוֹ:
 זֶה דְּוֹר דִּרְשׁוֹ מִבְּקִשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֵלָה:
 שָׂאוּ שְׁעָרִים | רְאִשִׁיכֶם וְהַנְּשָׂאוּ פֶתְחֵי עוֹלָם
 וַיִּבּוֹא מִלֶּדֶד הַכְּבוֹד:

מִי זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה עֲזִיז וְגִבּוֹר
 יְהוָה גִּבּוֹר מִלְחָמָה:
 שָׂאוּ שְׁעָרִים | רְאִי שִׁיכֶם וּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם
 וַיָּבֵא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד:
 מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא
 מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סְלָה:

בהכנסת ספר התורה לארון הקודש אומרים:

ובנחה יאמר	שׁוּבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:	3מזכר י:לו
קומה יהוה למנוחתך	אֵתָּה וְאֶרְוֹן עֵינֶיךָ:	תהלים קלז:ח-י
בְּהִנְיָךְ יִלְבְּשׁוּ צַדִּיק	וְחִסְדֶּיךָ יִרְנְנוּ:	
בְּעִבּוֹר דָּוִד עֲבָדְךָ	אֶל־תֵּשֵׁב פָּנַי מִשִּׁיחֶךָ:	
כִּי לָקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם	תּוֹרָתִי אֶל־תִּעְזָבוּ:	משלי ז:3
עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ	וְתַמְכֶּיָּהּ מֵאֲשֶׁר:	ג:יח
דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נְעָם	וּכְל־נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם:	ג:יז
הַשִּׁיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְנִשְׁוֹבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ בְּקָדְמְךָ:		איכה ה:כא

חזן כורע. יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן). בעלמא דברא ברעיתה .
 וימליך מלכותה . בחיכוזן וביומיכוזן . ובחיי דכל בית ישראל . בעגלא ובזמן קריב:
 ואמרו חזן כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיה ובנשימה אחרת מוסיפים "תברך"

חזן כורע. יתברך וישתבח ויתפאר ויתרם ויתנשא .

ויתתדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא חזן כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) .

לעלא מכל ברכתא ושירתא תשפחתא ונחמתא

דאמירן בעלמא: חזן כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

בשבת ראש חודש אומרים כאן מוסף של שבת ראש חודש (עמ' 253).

בשלוש רגלים ובשבת חול המועד אומרים כאן מוסף של יום טוב (עמ' 259).

תפלת מוסף לשבת

כל יחיד חייב בתפלת מוסף בין יש ציבור בעיר בין לא. זמן תפלת מוסף אין יותר מסוף ז' שעות, ובדיעבד אם התפלל אותה כל היום, יצא. עבר כל היום ולא התפלל מוסף אין לה תשלומין. מותר לטעום קצת קודם אבל סעודה אסורה אלא למאן דחלש לביה.

תכלים נא:טז אֲדָנִי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי אַבְרָהָם . אֱלֹהֵי יִצְחָק . וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב . הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא . אֵל עֲלִיּוֹן . גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים וְקָנָה הַכֹּל . וְזוֹכֵר חַסְדֵי אֲבוֹת . וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבָנֵי בְנֵיהֶם . לְמַעַן שְׂמוֹ בְּאַהֲבָה:

בשבת שובה [אבל בחזרת הש"ץ אין הקהל אומר 'זכרנו לחיים']:

זְכַרְנוּ לְחַיִּים . מְלֶךְ חַפֵּץ בְּחַיִּים . וְכַתְּבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים . לְמַעַן אֱלֹהִים חַיִּים:

מְלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶגֶן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדָנִי . מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה . רַב לְהוֹשִׁיעַ:

ממוסף של שמיני עצרת עד מוסף של יום ראשון של פסח אומרים:

מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם:

[בארץ ישראל בקיץ יש אומרים: מוֹרִיד הַמָּל.]

מְבַלְבֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד . מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים . סוֹמֵךְ גּוֹפְלִים . וְרוֹפֵא חוֹלִים . וּמַתִּיר אֲסוּרִים . וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לַיִּשְׁנֵי עֶפְרָי: מִי כְמוֹךָ בְּעַל גְּבוּרוֹת . וּמִי דוֹמָה לָךְ . מְלֶךְ מְמִית וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה:

בשבת שובה [אבל בחזרת הש"ץ אין הקהל אומר 'מי כמוך']:

מִי כְמוֹךָ אֵב תְּרַחֲמִים . זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

וְנִאֲמַן אַתָּה לְתַחֲיוֹת מֵתִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

<p>חזן בלבד נְעַרְיָצָה וְנִקְדִישֶׁהָ בְּסוּד שְׁיַח שְׂרָפִי קָדֵשׁ . הַמְקַדְּשִׁים שְׂמֵךְ בְּקָדֵשׁ . כְּפִתּוּב עַל יַד נְבִיאָהּ יִשְׁעִיכּוּ וְגַּם וְקָרָא זֶה אֱלֹהֵהּ וְאָמַר</p>	<p>קדושה לש"ץ בחזרת התפלה אֲתָה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ . וְקָדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סְלָה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל (בשבת שובה: הַמְלִיךָ) הַקָּדוֹשׁ:</p>
--	---

קהל וחזן יחדיו קָדוֹשׁ | קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

חזן כְּבוֹדוֹ מְלֵא עוֹלָם . מְשַׁרְתֵּיו שׂוֹאֲלִים זֶה לְזֶה .

אֵיזָה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ . לְעַמְתָּם בְּרוּךְ יֹאמְרוּ:

קהל וחזן יחדיו יחזקאל ג:13 בְּרוּךְ כְּבוֹד-יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

חזן מִמְּקוֹמוֹ הוּא יִפֵּן בְּרַחֲמִים . וַיַּחֲזֹן עִם הַמַּיְחֲדִים שְׁמוֹ .

עָרַב וּבִקֵּר בְּכָל יוֹם תָּמִיד . פְּעָמִים בְּאַהֲבָה שָׁמַע אוֹמְרִים:

קהל וחזן יחדיו 37 צריס ו:7 שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד:

were inserted here in the fifth century, when special government officials were posted in the synagogues to prevent the ציבור's proclamation of God's Oneness and שמע ישראל

Toward the end of orenen, when the spies had left, the שמע was recited in an abridged form.

נוסח קדושת מוסף 'ד' אחד. אחד הוא אלידנו' הוא מטבע עתיק יומין שטבעוהו חכמים. על נוסח הקדושה 'אחד אחד' הגנו חסידי אשכנז, והם נימקוהו על פי תורת הסוד. בהשפעת הארז"ל פשט בדורות האחרונים המנהג להשמיע את המילה 'אחד' השניה. היום נשאר עדיין שריר וקיים בסידורי בני אשכנז ובקרב מתפללי מנהג אשכנז המובהק.

הקהל אומר תחילה עד 'להיות לכם לאלים', וממתין לחזן שיאמר גם הוא עד 'להיות לכם לאלים'

חזן אֶחָד הוּא אֱלֹהֵינוּ . הוּא אֶבְיָנוּ . הוּא מְלַכְנוּ . הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ .

וְהוּא יִשְׁמִיעֵנוּ בְּרַחֲמֵיו שְׁנִית . לְעֵינֵי כָּל חַי . לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים .

קהל וחזן יחדיו [וביותר יזהר חזן לאמר בלחש עם קהל

37מזכר עו:מא אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כי הוא סוף המקרא:]

בשבת שאומרים בה אופן מוסיפים פיוט 'אלהיכם' בקדושת מוסף:

<p>לשבת בראשית. חתום בו יהודה חזק. אֱלֹהֵיכֶם יִשְׁכְּלֵנו עֲבָדֵינו יִבְּרַח פְּסָאֵנו כְּמִרְאֵשִׁית. הָעִיר עַל תְּלֵה יִבְנֶה וְאַרְמוֹן יִשִׁית. וּמִזְבְּחוֹ יִרְפָּא וּמְקוֹם נִסּוּף הָשִׁית. דְּרוּר יִקְרָא הַיּוֹתֵה הַפְּשִׁית. הָעוֹבֵד בָּהּ יִמְחֵן בְּעַל יָד לְקַח פּוֹשִׁית. חוֹק וְעִמּוֹ קָמְיוּ יִפְיִין חֲרִישִׁית. יִמְלוֹךְ עַל עַם שׁוֹמֵר שֶׁבֶת בְּרֵאשִׁית:</p>	<p>לשבת שובה. חתום בו שמואל חזק. אֱלֹהֵיכֶם שׁוֹפֵט צָדֵק וּבְמִישׁוֹר לְאֻמִּים. מִדַּת הַדִּין יִהְיֶה לְרַחֲמִים. וַיִּכְפַּר זְדוֹנוֹת וַיִּשְׁנַנּוֹת עֲוֹנוֹת וְאֲשָׁמִים. אֲדוֹן. חַטָּאִים הִצְהַר וְהִלְבֵּן בְּתַמִּים. לְכַפֵּר מְקוּיִם לִילוֹת וַיָּמִים. חוּה עֲמָךְ מִתְעַנִּים וְצָמִים. זְכוּר בְּרִית רֵאשׁוֹנִים הַיִּשְׂרָיִם וְהַתְּמִימִים. קַיִם לְבִנְיָהֶם שְׁבוּעַת קְדוּמִים. וַיִּמְלֹךְ מִלְכֶם לְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.</p>
---	--

<p>לשבת נחמו. חתום בו יהודה בר שמואל חזק. אֱלֹהֵיכֶם יוֹסִיף יָדוֹ לְקַבֵּץ נְפֻצוֹתֵיכֶם. הָעֵת יִחַיֵּשׁ לְאֹמֵר צֵאוּ מֵאֲסוּרֵיכֶם. וּמְלֹאךְ בְּרִיתוֹ יִשְׁלַח לְהָשִׁיב לְבַבְכֶם. וְדַרְבּוֹ פָּנּוּ וְהָיָה הָעַקֵּב לְמִישׁוֹר וּלְעִירוֹ יִקְבְּצֶכֶם. הַשׁוֹמְרִים שֶׁבֶת בְּרִית הִיא בֵּינוּ וּבֵינֵיכֶם. בְּרַכּוּ שְׁמוֹ וְאֵל תִּתְּנֵנוּ דְמֵי לֶבֶם. חַי וְכַר קִדְשׁוֹ יִשְׁעֵי מַ:ח נַחֲמֵנו עִמָּי יֹאמֵר אֱלֹהֵיכֶם: כִּי אֲנִי הוּא מִלְכְּכֶם וְאִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם:</p>	<p>לשבת (ראשונה של) חנוכה. חתום בו יהודה חזק. אֱלֹהֵיכֶם יָבִיא מְשִׁיחוֹ אֲזוּר צָדֵק וּמְשַׁפֵּט רִבִּיד. הַרְשָׁעָה יָמִית בְּשִׁבְטָא פִּיו אוֹיֵב וְאֵבִיד. וְעַל הַנְּפִיִם הִלֵּל לְגִמּוֹר צָעִיר מִהָעֵבִיד. דַּת חֲדָשָׁה יִחַדֵּשׁ הַפּוֹת אֲזַן מִהַכְּבִיד. חֲלוּף אֱלִילִים זְכוּל קִדְשׁ יְקוּמֵם וַיִּבִיד. וְנִשְׁיֵר תְּכֵלִים לֵ:ח מוֹמּוֹר שִׁיר חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדוֹד:</p>
---	--

The **לשבת בראשית** for **ברית מילה** are only said when the **ברית** is performed on **שבת** itself.
 The **לשבת בראשית** for **נישואין** is said only when the wedding is performed on Friday, and the **לשבת בראשית** is on **שבת**. This is quite uncommon today, therefore this **פיוט** has not been said for many years.

<p>לשבת נישואין. חתום בו שמואל חזק. אֱלֹהֵיכֶם שְׁכְּנוּ שָׁם בְּסֵם עִילָמוֹ. מְלֹאכֵינו רִחוּת רָזוּ לֹא לָמוֹ. וְאִיָּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ הוֹלָמוֹ. אוֹמְרִים יִחְזַקֵּל גַּיִב בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: לְעַת יִמְלוֹךְ לְיוֹם קוּמוֹ. חוּה צִיּוֹן גִּנּוּן בְּמִקְוָמוֹ. זֶה יִרְאוּ וַיִּדְעוּ כָּל יְקוּמוֹ. קְרוּא לִירוּשָׁלַם בְּפִא מְקוּמוֹ:</p>	<p>לשבת ברית מילה. אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי זְכוּר הַבְּרִית. הִנֵּה שׁוֹלַח לְשִׁאֲרֵית. אֵת נִסְתָּר בְּנַחַל בְּרִית. לְבָשֶׁר מוֹב וְשִׁלּוּם פֶּאֶחֶרִית. יִדְעוּ זֹאת כָּל בְּרוּתֵי בְרִית. אָמֵר לְצִיּוֹן מְלֹךְ אֱלֹהֵינוּ וְהוֹרִית:</p>
---	--

חזן **וּבְדַבְרֵי קִדְשֶׁךָ כְּתוּב לֵאמֹר:**

קהל וחזן יחדיו תכלים קמוי: **יְמַלֵּךְ יְהוָה | לְעוֹלָם אֱלֹהֵינוּ צִיּוֹן לְדָר וְדָר תְּלַלְנוּהָ:**

חזן **לְדוֹר וְדוֹר נִגִּיד גְּדֻלָּךְ וְלִנְצַח נְצַחִים קִדְשָׁתְךָ נִקְדִּישׁ. וְשִׁבְחֶךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יִמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מְלֹךְ גְּדוֹל וְקִדְשׁ אֲתָה: בְּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל (בשבת שובה: הַמְּלֹךְ) הַקְּדוֹשׁ:**

רב עמרם גאון and was known to מחזור ויטרי , תכנת שבת , the first twenty-two words of which run in a reversed אלף בית acrostic, is found in the

תפנת שבת רצית קרפנותיה . צוית פרושיה . עם סדורי נסקיה .
מענניה לעולם כבוד ינחלו . מועמיה חיים זכו . וגם האוהבים (כ"א האוהבי)
דבריה גדלה בחרו . אז מסיני נצטוו עליה .

ותצונו יי אלהינו להקריב בה קרבן מוסף שבת בראוי:

יהי רצון מלפניך . יי אלהינו ואלהי אבותינו . שתעלנו בשמחה לארצנו .
ותפגענו בגבולנו . ושם נעשה לפניך את קרפנות חובותינו . תמידים בסדרם
ומוספים בהלכתם: ואת מוסף יום השבת הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה .
במצות רצונך . כמו שפתבת עלינו בתורתך . על ידי משה עבדך . מפי
כבודך פאמור:

3מזכר כח: ט-י וביום השבת שגיר כבשים בגיר שנה תמימם ושני עשרנים סלת

מנחה בלילה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד ונסכה:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג . עם מקדשי שביעי . כלם ישבעו
ויתענו משובך . ובשביעי רצית בו וקדשתו . חמדת ימים אותו קראת . וזכר
למעשה בראשית:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו . קדשנו במצותך . ותן חלקנו
בתורתך . שבענו משובך . ושמחנו בישועתך . ומהר לבנו לעבדך באמת .
והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך . וישמחו בך ישראל אוהבי
שמך: ברוך אתה יי מקדש השבת:

רצה יי אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם . והשב העבודה לדביר ביתך .
ואשי ישראל ותפלתם . מהרה . באהבה תקבל ברצון . ותהי לרצון תמיד
עבודת ישראל עמך: ותחוננה עינינו בשובך לציון ברחמים: ברוך אתה יי
המחזיר שבינתו לציון:

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו
 ואלהי אבותינו לעולם ועד: צור חיינו .
 מגן ישענו אתה הוא לדור ודור: נוֹדֵה לך
 ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך .
 ועל נשמותינו הפקודות לך . ועל נפיק
 שפכל יום עמנו . ועל נפלאותיך
 ומותיך שפכל עת . ערב ובקר
 וצהרים: הטוב כי לא כלו רחמיך .
 והרחם כי לא תמו חסדיך . מעולם קנינו
 לך:

מודים אנחנו לך . שאתה הוא יי אלהינו
 ואלהי אבותינו . אלהי כל פשר . יוצרנו
 יוצר בראשית: ברכות והודאות לשמך
 הגדול והקדוש . על שהחייטנו וקנימטנו: פן
 תחיינו ותקיימנו ותאסוף גליותינו להצרת
 קדשך . לשמר חקוק ולעשות רצונך .
 ולעבדך בלבב שלם . על שאנו מודים לך:
 וכורעים מעט כשאומרים 'ברוך' ברוך אל
 ההודאות:

בחנוכה אומרים כאן 'על הנסים':

על הנסים . ועל הפרקן . ועל הגבורות . ועל התשועות .
 ועל המלחמות . שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:
 בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמני ובניו . בפשעמדה מלכות וזן הרשעה על עמך
 ישראל . להשפיתם תורתך . ולהעבירם מחקי רצונך: ואתה ברחמיך הרבים . עמדת
 להם בעת צרתם . רבת את ריבם . הנת את דינם . נקמת את נקמתם: מסרת גבורים
 ביד חלשים . ורבים ביד מעטים . ופמאים ביד טהורים . ורשעים ביד צדיקים . וזדים
 ביד עוסקי תורתך: ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך . ולעמך ישראל עשית תשועה
 גדולה ופרקן כהיום הזה: ואחר כך באו בניך לדביר ביתך . ופנו את היכלך . וטהרו
 את מקדשך . והדליקו נרות בחצרות קדשך . וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו . להודות
 להלל לשמך הגדול:

ועל כלם יתברך ויתרומם שמך מלבנו תמיד לעולם ועד:

בשבת שובה: וכתוב לחיים מוזבים בני בריתך:

[בחזרת הש"ץ הקהל עונה 'אמן' על אמירה 'וכתוב לחיים']:

וכל החיים יודוך פלה . ויהללו את שמך באמת . האל ישועתנו ועזרתנו סלה:
 ברוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות:

בחזרת התפלה אומר החזן:

בארץ ישראל הכהנים מברכים כאן את הקהל (עמ' 266).

אלהינו ואלהי אבותינו . ברכנו בברכה המשלשת בתורה . הפתובה על ידי משה עבדך .
 האמורה מפי אהרן ובניו כהנים עם קדושך . פאמור .

37מזכר ו: 72-כו 'ברכה יהיה וישמרה: יאר יהיה | פניו אליה ויהנה:

ישא יהיה | פניו אליה וישם לך שלום:

שִׁים שְׁלוֹם . מוֹבָה . וּבִרְכָה . חֵן . וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל
 עֲמֶדָה: בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ . בְּלִנּוּ בְּאֶחָד בְּאֹר פְּנִיךָ . כִּי בְּאֹר פְּנִיךָ נִתְּתָה לָנוּ . יי
 אֱלֹהֵינוּ . תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד . וְיִצְדָּקָה . וּבִרְכָה . וְרַחֲמִים . וְחַיִּים . וְשְׁלוֹם:
 וּמִיב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל . בְּכֹל עֵת וּבְכֹל שְׁעָה בְּשְׁלוֹמְךָ:

בשבת שובה: [בחזרת הש"ץ הקהל מקדים אמירת 'בספר...' לפני הש"ץ]:
 בְּסֵפֶר חַיִּים בְּרַכָּה וְשְׁלוֹם . וּפְרֻנְסָה מוֹבָה . נוֹכַר וְנִפְתָּח לְפָנֶיךָ .
 אָנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל . לְחַיִּים וְלְשְׁלוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה יי עוֹשֵׂה
 הַשְׁלוֹם:

בְּרוּךְ אַתָּה יי הַמְּבָרֵךְ
 אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
 בְּשְׁלוֹם:

אֱלֹהֵי . נִצַּר לְשׁוֹנֵי מֵרַע . וּשְׁפָתֵי מְדַבֵּר מֵרָמָה . וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תְּדוּם . וְנַפְשֵׁי
 בְּעַפְרָה לְכָל תַּהֲיָה: פֶּתַח לְבָבִי בְּתוֹרַתְךָ . וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשֵׁי . וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי
 רָעָה . מִהֲרָה הִפֵּר עֲצָתָם וְקַלְקַל מַחְשְׁבוֹתָם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיָנְךָ . עֲשֵׂה
 לְמַעַן קִדְשֶׁתְךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרַתְךָ: תְּהִלָּה לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יִמְיָנְךָ וְעַנְיֵי:
 יט:טו יְהִיו לְרִצּוֹן | אֲמַר־פִּי וְהִגִּינוּ לְבָבִי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי וְגֹאֲלֵי: עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו .
 הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ . וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו . שיבנה בית המקדש במהרה בימינו . ותן חלקנו בתורתך:
 ושם נעבדך ביראה בימי עולם ובשנים קדמוניות: מלאכי גז: וערבה ליהוה מנחת יהודה וירושלם בימי
 עולם ובשנים קדמוניות:

ויה"כ until שבת נחמו Beginning with
 is sung שבת מוסף ש"ע at the end of the קדיש the בניגון של ימים נוראים

חזן כורע יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן) . בעלמא דברא ברעיתה .
 וימליך מלכותה . בחיובון וביומיכון . ובחיי דכל בית ישראל . בעגלא ובזמן קריב:
 ואמרו חזן כורע אמן: (קהל אמן)
 יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים 'יתברך'
 חזן כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרם ויתנשא .
 ויתתהדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא חזן כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) .
 לעלא מכל ברכתא ושירתא תשבחתיא ונחמתא
 דאמרון בעלמא: חזן כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)
 קהל: קבל ברחמים וברצון את תפלתינו:
 תתקבל צלותהון ובעותהון דכל ישראל קדם אבוהון די בשמיא: ואמרו אמן: (קהל אמן)
 תהליס קיג:3 קהל: יהי שם יהוה מברך מעתה ועד-עולם:
 * יהא שלמא רבא מן שמיא . וחיים עלינו ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)
 קכח:3 קהל: עזרי מעם יהוה עשה שמים וארץ:
 * עשה שלום במרומו . הוא יעשה שלום עלינו . ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)
 * שבת שפינהולין (Aufruf) החזן מנגן 'הא שלמא' ועושה שלום' בניגון חתן ובלה.

תפילה של אין באלדינו משום מאה ברכות דחייבים לומר בכל יום. ובשבתות וביו"ט א"א רק ז' של י"ח דתפלה

According to משנה אשכנז, boys under מצוה בר do not lead any part of the תפילה. פמום הקמרת was never said on weekdays in אשכנז, because it would not be recited properly.

Preceding אין באלדינו with the three פסוקים,

מנהג אשכנז not מנהג ארז"ל is, קוה אל ד', אין קדוש בד', בי מי אלוד

עיקר טעמא של אין באלדינו משום מאה ברכות דחייבים לומר בכל יום. ובשבתות וביו"ט א"א רק ז' של י"ח דתפלה ונתייסדו באין באלדינו י"ב אמן. אין מי נודה כל אחד ד' פעמים, ואח"כ ברוך אתה והוי כאילו אמר ברוך אתה אל מלך נאמן י"ב פעמים ואינד ז' הרי י"ח ברכות עם ברכת המינין י"ט, וכן הוא במחזור ויטרי. (מהרי"ל)

שבח 'אין אלדינו' אומרים בנעימה

אין באלדינו . אין פאדוננו . אין פמלפנו . אין פמושיענו:
 מי באלדינו . מי כאדוננו . מי כמלפנו . מי כמושיענו:
 נודה לאלדינו . נודה לאדוננו . נודה למלפנו . נודה למושיענו:
 פרוך אלדינו . פרוך אדוננו . פרוך מלפנו . פרוך מושיענו:
 אתה הוא אלדינו . אתה הוא אדוננו .
 אתה הוא מלפנו . אתה הוא מושיענו:
 אתה הוא שהקמרתו אבותינו לפניך את קמרת הפמים:

תלמוד מסכת כריתות ו:א'

פמום הקמרת: [א] הצרי . [ב] והצפרן . [ג] והחלפנה . [ד] והלבונה . משקל שבעים
 שבעים מנה . [ה] מר . [ו] וקציעה . [ז] שבלת נרד . [ח] וכרפם . משקל ששה עשר
 ששה עשר מנה . [ט] הקשט שנים עשר . [י] וקלופה שלשה . [יא] וקנמן תשעה:
 ברית פרישנה תשעה קבין . יין קפריסין . סאין תלתא וקבין תלתא . ואם אין לו
 יין קפריסין . מביא חמר תורין עתיק . מלח סדומית רבע (תקב) . מעלה עשן כל

שְׁהוּא: רַבִּי נָתַן אֹמֵר: אֵף כַּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שְׁהוּא . וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פִּסְלָה: וְאִם חֶסֶד אַחַת מִכָּל סַמְנֵיהָ . חֵיב מִיתָה: רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר: הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנוּמָף מֵעֲצֵי הַקָּמָת: בְּרִית בְּרִישִׁינָה שְׁשָׁפִין בָּהּ אֶת הַצִּפְרָן כְּדִי שְׁתֵּהא נֶאֱחָה: יִין כַּפְרִיסִין שְׁשׁוּרִין בּוֹ אֶת הַצִּפְרָן כְּדִי שְׁתֵּהא עֵזָה . וְהֵלֵא מִי רַגְלִים יָפִין לָהּ .
אֶלָּא שְׂאִין מַכְנִיסִין מִי רַגְלִים בְּעֵזְרָה מִפְּנֵי הַכְּבוֹד:

משנה סוף מסכת תמיד, וסופרים פרק י"ח.

הַשִּׁיר שְׁחֵלּוּיִם הָיוּ אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ:

בַּיּוֹם תְּרֵאשׁוּן הָיוּ אוֹמְרִים .	ז:7א לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ תִּכְּלֵל וַיֵּשְׁבֵי בָהּ:
בַּשָּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִים .	מח:3 גְּדוֹל יְהוָה וּמְהַלֵּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ חֲרֻקְדָּשׁוֹ:
בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים .	פ3:33 אֱלֹהִים נֶצַב בְּעֵדֶת־אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט:
בַּרְבִּיעִי הָיוּ אוֹמְרִים .	75:6 אֶל־נִקְמוֹת יְהוָה אֵל נִקְמוֹת הוֹפִיעַ:
בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים .	פא:3 חֲרַגְנוּנוּ לְאֱלֹהִים עֵוִינוּ חָרִיעוּ לְאֱלֹהֵינוּ יַעֲקֹב:
בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִים .	ג5:6 יְהוָה מְלֹךְ גְּאוֹת לְבָשׁ לְבָשׁ יְהוָה עֵז הַתְּאוֹר:
	אֶף־תִּבְּוֹן תִּכְּלֵל בַּל־תִּמְוֹט:
בַּשַּׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים .	35:6 מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת:

מִזְמוֹר שִׁיר לְעֵתִיד לְבָא . לְיוֹם שְׁכַלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

זרכות סד אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. שְׁנַאֲמַר: יִשְׁטִיב מִדֵּיג וּכְל־בְּנִיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנִיךָ: אֵל תִּקְרָא בְּנִיךָ אֶלָּא בּוֹנֵיךָ. קו"ח תכלים קיט:קסכ שְׁלוֹם רַב לְאֶהֱבֵי תוֹרָתְךָ וְאִין לָמוּ מִבְּשׁוּל: קכ3:ו-ט שְׁאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלִיו אֶהֱבִיךָ: יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילְךָ שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ: לְמַעַן־אֲתִי וְרַעֲי אֲדַבְּרָה־נָא שְׁלוֹם בְּךָ: לְמַעַן בֵּית־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אִבְקֶשָׁה טוֹב לָךְ: כט:יא יְהוָה עֵז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה | יִבְרַךְ אֶת־עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם:

נאמר קדיש יתום אם יש יותר מאבל אחד.

יתום (קטן) כורע **וַיִּתְגַּדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֵיהּ רַבָּא** (קהל אָמֵן) . **בְּעֵלְמָא דְּבִרָא כְּרַעֵיתָהּ** .
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ . **בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן** . **וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל** . **בְּעֵגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב:**
וְאָמְרוּ יתום (קטן) כורע **אָמֵן**: (קהל אָמֵן)

יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמֵי עֲלְמֵיָא ובנשימה אחרת מוסיפים 'יתברך'
 יתום (קטן) כורע **וַיִּתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַמֵּם וַיִּתְנַשֵּׂא** .
וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלַּל שְׁמֵיהּ דְּקַדְשָׁא יתום (קטן) כורע **בְּרִיךְ הוּא** הציבור אומר עמו (ולא לאחריו).
לְעֵלָא מְכַל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא
דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא: יתום (קטן) כורע **וְאָמְרוּ אָמֵן**: (קהל אָמֵן)
יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמֵיָא . **וְחַיִּים עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל:** **וְאָמְרוּ אָמֵן**: (קהל אָמֵן)
עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו . **הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ** . **וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל:** **וְאָמְרוּ אָמֵן**: (קהל אָמֵן)

כשיש מילה בבית הכנסת מדלגין את 'עלינו' ומלים בסוף התפילה (עמ' 310) ואחר כך אומרים 'עלינו'
 is only recited just before leaving the synagogue.
 Therefore, it is postponed in case of מילה ברית.

עֲלֵינוּ לְשַׁבַּח לְאֲדוֹן הַכּוֹל . **לְתַת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית** . **שְׁלֵא עֲשֵׂנוּ כְּגוֹיֵי**
הָאָרְצוֹת . **וְלֹא שְׁמַנּוּ כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה:** **שְׁלֵא שָׁם חִלְקֵנוּ כְּהֵם** . **וְנִרְלָנוּ כְּכָל**
הַמּוֹנֵם: **שְׁהֵם מְשַׁתְּחִיִּים לְהַבֵּל וְרִיק** . ישעיהו מ:כג **וּמִתְפַּלְלִים אֶל-אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ:**
וְאִנְחָנוּ בַּוְדָעִים וּמְשַׁתְּחִיִּים וּמוֹדִים . **לְפָנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:**
שְׁהוּא נֹאֵיִג גּוֹמֵה שְׁמַיִם וְיִסַּד אֶרֶץ . **וּמוֹשֵׁב יְקָרוֹ בְּשָׁמַיִם מְמַעַל** . **וּשְׁכֵינֵת עִזּוֹ בְּנִבְחֵי**
מְרוֹמִים: **הוּא אֱלֹהֵינוּ** . **אֵין עוֹד** . **אִמַּת מְלַכְנוּ** . **אָפֶם זּוֹלְתוֹ** . **כְּפִתּוֹב בְּתוֹרְתּוֹ:**
 37 ד:לט **וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל-לְבַבְךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מְמַעַל**
וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

עַל בֶּן נִקְנָה לֶךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְרֵאוֹת מְהֵרָה בְּתַפְאֵרַת עוֹד . **לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן**
הָאָרֶץ . **וְהָאֱלֹהִים כְּרוֹת יִפְרְתוּן** . **לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדֵי:** **וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ**
בְּשִׁמְךָ . **לְהַפְנוֹת אֱלֹהֵי כָל רְשָׁעֵי אֶרֶץ:** **יִכִּירוּ וַיִּדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תְּבֵל** . **כִּי לֶךְ תִּבְרַע**
כָּל בְּרַךְ . **תִּשְׁבַּע כָּל לְשׁוֹן:** **לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וּבְרַעוּ וַיִּפְּלוּ** . **וְלִכְבוֹד שְׁמֶךָ יִקָּר**
וַיִּתְנוּ: **וַיִּקְבְּלוּ כָּלֵם | אֶת עַל מַלְכוּתְךָ** . **וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד:** **כִּי**
הַמַּלְכוּת שְׁלֶךְ הִיא . **וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד:**

לפי המנהג הקודם באשכנז לא אמרו כלל פסוקים אחר עלינו:
 (עייין במחזור ויברי ס' צט, ספר הרוקח סו"ס שכד, החות יאיר בספר 'מקור חיים' ס' נה, סע' ב)
 א"א קדיש כלל אחר 'עלינו' וכ"ה במחזור ויברי, רוקח וטור (סימן קל"ג ועי"ש בד"מ) - אין לומר קדיש
 (שאמר ככתוב בתורתך ונאמר אף על פי כן, הוא אמר ש) גם לדעת האר"ל אחר 'עלינו'
 (כך כתב הבן איש חי שו"ת רב פעלים ח"ד, אורח, ס' ז).

שיר היחוד ליום השבת

In those קהילות where שיר היחוד is said daily they should continue saying it. Those קהילות which do not, do not have to begin saying it. שיר היחוד was said on שבת by most קהילות, since a) one has more time, and b) it is short. According to some פוסקים, it is not recommended to say שיר היחוד or שיר הכבוד without a מנין.

ברוב הקהילות ואפילו באותן שאין נוהגים לומר שיר היחוד בחול,
מ"מ בשבת אומרים שיר היחוד לשבת ומנגנים אחריו אנעים ומירות.

יום השבת על פן פרכת:	חזן או ביום השביעי נחת .
חסידך בכל עת יברכוכה:	קהל ועל כל פועל תהלה ערוכה .
אלהים חיים ומלך עולם:	חזן פרוך יי יוצר בלם .
לב רחמיה וחסדיך:	קהל כי מעולם על עבדיך .
להודיע כי מאד נעלית:	חזן ובמצרים החלות .
שפטים גדולים ובאלהיהם:	קהל על כל אלהים . בעשות בָּהֶם
הַיָּד הַגְּדוֹלָה וַיִּירָאוּ:	חזן בְּבִקְעָה יָם סוּף עָמָד רָאוּ .
שם ותפארת להראות גדלך:	קהל נהגת עמך לעשות לך .
ונם העבים נטפו מים:	חזן ודברת עם מן השמים .
בארץ ציה איש לא עבר:	קהל ידעת לכתם המדבר .
ובעפר שאר ומצוד מים:	חזן תפתח לעמך דגן שמים .
יירשו ארצם ועמל לאמים:	קהל תגיש גוים רבים עם .
אמרות יי אמרות מהורות:	חזן בעבור ישמרו חקים ותורות .
ומחלמיש צור פלגי שמן:	קהל ויתעדנו במרעה שמן .
ויפארו בית מקדשך:	חזן בניהם בנו עיר קדשך .
צידה פרך אברך:	קהל ותאמר פה אשב לארץ ימים .
אף בַּחַיִּד וּלְפָשׁוּ צֶדֶק:	חזן כי שם יופחו וּבְחֵי צֶדֶק .

קהל ובית הלוי נְעִימוֹת יִזְמְרוּ .
 חזן בית ישראל וְרָאִי יי .
 קהל הַטִּיבוֹת מְאֹד לְרֵאשׁוֹנִים .
 חזן יי תְּשִׁישׁ נָא עֲלֵינוּ .
 קהל אוֹתָנוּ לְהִרְבוֹת וּלְהִטִּיב .
 חזן יי תִּבְנֶה עִירָךְ מְהֵרָה .
 קהל וְקָרַן דָּוִד תִּצְמִיחַ בָּהּ .
 חזן וּבְחֵי צֶדֶק שְׁמֵהּ נִזְבְּחָהּ .
 קהל וּבִרְךְ עֲמֹךְ בְּאוֹר פְּנֵיךְ .
 חזן וּבִרְצוֹנְךָ תַעֲשֶׂה חֲפָצֵינוּ .
 קהל בְּחִרְתָּנוּ לְהִיּוֹת לְךָ לְעַם סִגְלָהּ .
 חזן וְתִמִּיד נִסְפֵר תִּהְלֶתְךָ .
 קהל וּמִבְּרִכְתְּךָ עֲמֹךְ יִבְרָךְ .
 חזן וְאֲנִי בְּעוֹדִי אֶהְלֶלָה בּוֹרְאִי .
 קהל יְהִי שֵׁם יי מְבָרָךְ לְעוֹלָם .

קו"ח בַּפְּתוּב: ד"כ א' ט:זלו בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם וְעַד־הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ
 כָּל־הָעַם אֲמֵן וְהִלֵּל לַיהוָה: דניאל 3: כ עֲנֵה דְנִיאֵל וְאָמַר לַיהוָה שְׁמֵהּ דִּי־אֱלֹהֵא מְבָרָךְ
 מִן־עֲלְמָא וְעַד־עֲלְמָא דִּי חֲכַמְתָּא וּגְבוּרְתָא דִּי־לָהּ הִיא: וְנֹאמְר: נחמיה ט: כ וַיֹּאמְרוּ
 הַלְלוּם יִשׁוּעַ וְקַדְמִיאֵל בְּנֵי חֲשַׁבְנִיָּה שְׂרָבְיָה הוּדְיָה שְׁבַנְיָה פְתַחְיָה קוֹמוּ בְּרַכּוּ
 אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִן־הָעוֹלָם עַד־הָעוֹלָם וַיְבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדְךָ וּמְרוֹמְךָ עַל־כָּל־בְּרָכָה
 וּתְהִלָּה: וְנֹאמְר: תכלים קו:מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם | וְעַד־הָעוֹלָם וְאָמַר
 כָּל־הָעַם אֲמֵן הַלְלוּיָהּ: וְנֹאמְר: ד"כ א' כט:י"ג וַיְבָרְךְ דָּוִד אֶת־יְהוָה לְעֵינֵי כָּל־הַקָּהָל
 וַיֹּאמֶר דָּוִד בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲבִינוּ מֵעוֹלָם וְעַד־עוֹלָם:

שיר הכבוד

Recently discovered manuscripts of שיר הכבוד reveal that what was originally thought to be a composition, was composed by an earlier פייטן. vary regarding where it is sung, a) before שחרית ויר"ט שבת, b) after שבת ויר"ט מוסף, c) daily, d) after שחרית שבת before סידורים עבודת ישראל, and the ימים טובים for מחזורי ר"וו היידענהיים. It is included in all (שנת תקע"ח [pg. 76 דברי קהלת] שבת מוסף after (Baer))

הפותח וסוגר את ארון הקודש לכבוד שיר הכבוד מתעטף בטלית, אם אינו עטוף בה.
בפתיחת ארון הקודש יש אומרים בלחש את הפסוקים (תכלים כד:ז-י) הבאים:

שְׂאוּ שְׁעָרִים | רְאִישֵׁיכֶם וְהִנְשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה עֲנִיז
וַגְּבוֹר יְהוָה גְּבוֹר מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים | רְאִישֵׁיכֶם וְשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי
הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סְלָה:

חזן אנעים ומירות ושירים אחרונ.	כי אליה נפשי תערוג:
קהל נפשי חמדה בצל ידך .	לדעת כל רז סודך:
חזן מדי דברי בכבודך .	הומה לפי אל הודיך:
קהל על בן אדבר בך נכבדות .	ושמך אכבר בשירי ידידות:
חזן אספרה כבודך ולא ראיתך .	אדמך אכבד ולא ידעתיך:
קהל פיר נביאיך פסוד עכריך .	דמית הדר כבוד הודך:
חזן גדלתך ונבורתך .	כנו לתקף פעלתך:
קהל דמו אותך ולא כפי ישך .	וישווה לפי מעשיך:
חזן המשילוך ברב חזיונות .	הנך אחד בכל דמיונות:
קהל ויחזו בך זקנה ובחרות .	ושער ראשך בשיבה ושחרות:
חזן זקנה ביום דין ובחרות ביום קרב .	כאיש מלחמות ידיו לו רב:
קהל חבש כובע ישועה בראשו .	הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו:

וקנצותיו רסיסי לילה:	חזן מללי אורות ראשו נמלא .
והוא יהיה לי לעמרת צבי:	קהל יתפאר בי בי חפין בי .
וחק על מצח כבוד שם קדשו:	חזן פתם מהור פו דמות ראשו .
אמתו לו עמרה עמרה:	קהל לחן ולכבוד צבי תפארה .
קנצותיו תלתלים שחרות:	חזן מחלפות ראשו כבימי בחרות .
יעלה נא על ראש שמחתו:	קהל נוה הצדק צבי תפארתו .
וצנף מלוכה צבי תפארת:	חזן סגלתו תהי בידו עמרת .
מאשר יקרו בעיניו כפרם:	קהל עמוסים נשאם עמרת ענדם .
וקרוב אלי בקראי אליו:	חזן פארו עלי ופארי עלי .
פורה בדרךכו כבואו מאדום:	קהל צח ואדום ללבשו אדם .
תמונת יי לנגד עיניו:	חזן קשר תפילין הראה לענו .
יושב תהלות פם להתפאר:	קהל רוצה בעמו ענוים יפאר .
דור ודור עם דורשך דרוש:	חזן ראש דברך אמת קורא מראש .
ורנתי תקרב אליך:	קהל שית המון שירי נא עליך .
ותפלתי תבון קמרת:	חזן תהלתי תהי לראשך עמרת .
כשיר יושר על קרבניך:	קהל תיקר שירת רש בעיניך .
מחולל ומוליד צדיק כפיר:	חזן ברכתי תעלה לראש משביר .
ואותה קח לה כבשמים ראש:	קהל וכברכתי תנענע לי ראש .
כי נפשי תערוג אליך:	חזן יערב נא שיחי עליך .

הפסוקים שנדפסו בסידורים מסוימים אחר שיר הכבוד, הם תוספת מאוחרת מאוד, ולא נהגו לאומרם.

אין אומרים קדיש יתום וממשיכים באמירת שיר של יום.

קדיש יתום נאמר אפילו אם אין שם אבל.

יתום (קטן) כורע. **יְתַגְדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמִיהַ רַבָּא** (קהל אָמֵן). **בְּעֲלָמָא דְבְרָא כְרַעֵיתָהּ**.
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ. **בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן**. **וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל**. **בְּעֲגָלָא וּבְזִמְן קָרִיב:**
וְאָמְרוּ יתום (קטן) כורע אָמֵן: (קהל אָמֵן)

יְהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא ובנשימה אחרת מוסיפים "יתברך"

יתום (קטן) כורע **יְתַבְרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַמֵּם וַיִּתְנַשֵּׂא**.

וַיִּתְהַדַּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלֵּל שְׁמִיהַ דְקַדְשָׁא יתום (קטן) כורע **בְּרִיךְ הוּא** הציבור אומר עמו (ולא לאחריו).

לְעָלָא מְכָל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא וְשִׁבְחָתָא וְנַחְמָתָא

דְאָמְרִין בְּעֲלָמָא: יתום (קטן) כורע **וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)**

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא. **וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)**

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִדְרוֹמֵינוּ. **הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ**. **וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)**

שבת on תפלת מוסף at the end of אדון עולם chant, מנהג פולין which follow קהילות German.

No additional מזמורים (i.e. ראש הודש - נפשי or חנוכה - חנוכה) (מוזמר שיר חנכת - חנוכה or ברכי נפשי - ראש הודש)

are to be included within תפילה בציבור.

לעולם אין אומרים 'ברכו' בתרא אחר התפילה, מפני שאין ברכה אחריה.

אין לומר מזמור 'לדוד ד' אורי וישעי' אחרי התפלות, כי הוא מנהג חסידים והוי יוהרה.

מיד אחר התפילה מתקיים שיעור קצר בבית הכנסת, בו לומדים משנה או הלכה. אחר כל שיעור או דרשה אומרים קדיש דרבנן. אחר שיעור בהלכה ושמועתא יש המקדימין לומר 'רבי חנניא בן עקשיא אמר רצה' וכו'. אחר דרשה באגדתא לא הצריכו אמירה זו.

נוהגים לברך את הילדים בשבתות ובימים טובים אחר התפילה, בליל שבת, שבת בבוקר ובמוצאי שבת, טרם יציאה מבית הכנסת או בכניסה לבית, וגם הבנים הגדולים מקבלים ברכה מאבותיהם. והמברכים מניחים ב' ידיהם על המתברך:

לבנים זראשית מח: **יְשַׁמְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה** | לבנות **יְשַׁמְךָ אֱלֹהִים כְּשָׁרָה רַבְּקָה רָחֵל וְלֵאָה:**

במזמור זכר-כו **יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יְאֵר יְהוָה | פָּנֵינוּ אֱלֹהֵי וַיִּתְנַבֵּךְ:**

יֵשָׂא יְהוָה | פָּנֵינוּ אֱלֹהֵי וַיִּשְׂם לָךְ שְׁלוֹם:

וכל אחד יכול להוסיף ברכה משלו כפי צחות לשונו.

סדר קידוש רבה

The בורא פרי of פסוקים and ושמרו of השבת are said while standing, however the ברכה of פרי is recited seated. One can hold the קידוש cup either in one's palm (על פי קבלה) or not.

אמירת 'ושמרו' בעת ההיא היתה איפוא מנהג בני פרובינצא ומקצת בני איטליה ולא היתה מנהג ידוע בקרב בני אשכנז וספרד. המהרי"ל הזכיר אמירת 'ושמרו' רק לגבי מי שלא קידש בליל שבת ומקדש ראשונה בבוקר. בשבת: שמות לא: טז-יז ויִשְׁמְרוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת-הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם פְּרִיַת עוֹלָם: פִּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעֹלָם כִּי-שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנְפֹּשׁ:

בשבת: שמות כ: ח-יא וְזָכַר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֶאכֶתֶךָ: וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ. לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֶאכֶה אַתָּה | וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עֶבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ וּגְרֶדְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיִּנְחַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. עַל כֵּן פָּרַדְךָ יְהוָה אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ:

בשלש רגלים: ויקרא כג:מד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת-מִצְוֵי יְהוָה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

בראש השנה: תכלים פא:ד תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בְּכֹסֶה לְיוֹם חַגְנוּ:
כִּי חֵק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפַּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:

כאשר כהנים ורב הקהילה נמצאים בסעודה:

בְּרִשׁוֹת בְּהַנְיָם, מוֹרָה מוֹרִינוּ הַרְבֵּי, מְרִנָּן וּרְבִנָּן וּרְבוֹתֵי.

Until 300 years ago both הַגְּפָן and הַגְּפָן were used, in the past הַגְּפָן was used more than הַגְּפָן. however, the printers of more recent סידורים stuck to הַגְּפָן (since it is the end of the ברכה).

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגְּפָן:

ושותה מיושב ונותן גם למסובין לשתות מכוס של ברכה ואח"כ מברך על לחם משנה.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:
ובוצע על לחם העליון ויאכל ויתן למסובין פרוסה לכל אחד ואחד.

אצל האבל אומרים:

שָׁבַת הִיא מְלַנְחָם

וְנַחֲמָה קְרוּבָה לְבוֹא וְשָׁבַתוּ בְּשָׁלוֹם:

כשמבקרין החולה אומרים לו (לה):

שָׁבַת הִיא מְלֻזְעוֹק

וְרַפּוּאָה קְרוּבָה לְבוֹא וְשָׁבַתוּ בְּשָׁלוֹם:

is for the תפילות בעל תפילה to wear both טלית and jacket for all daily תפילות. If one is in a non-synagogue and there is a רב, one should ask him beforehand and follow his פסק. If the רב says one should wear either a טלית or a jacket, it is better to wear a טלית which covers fully, and makes one appear as a בעל תפילה. An אבל or one who has יאהרציט wears a טלית for all תפילות, whether בעל תפילה or not, even when not reciting קדיש (for example at מנחה, or there are other אבלים and there is no קדיש for the אבל to say by himself). The אבל wears a טלית with a שחורה, just as he changes his place for the תפילות, to make his אבלות known.

מקפידים על לבוש מכובד בתפילה. מתפללים בבגד עליון ובכובע על הראש.

גם נערים חובשים כובע בלשהו. ולא כיפה גרידא

A hat has always been considered an important piece of traditional clothing. Both a כהן גדול and כהן הדיוט wore hats to serve in the בית המקדש. In German קהילות this was strictly adhered to, therefore, not to wear a hat is disrespectful. One wears a hat and jacket for all daily תפילות, whether one is orening or ביחידות.

אותם בני הישובים שהולכים לבית הכנסת מסירים תכף הכובע ועומדים רק בכיסוי המצנפת, לא שפרי עבדי, לא די שאין להם סודר כיסוי ראש גדול (אלא שמסירים גם הכובע מראשיהם, אבל מוטב שיניחו הכובע בראשיהם כי בכיסוי ראש יש מורא שמים יותר) [קיצור של"ה] ורוב המן עם בפרט הישובים נוהגים כמה קלות ראש, לא היו מתעטפים בטלית והיו עומדים בכיפה. אוי להם מיום הדין [מקור חיים (חות יאיר)]

תפלת מנחה.

(גר"א not the מגן אברהם) (according to the שקיעה, לכתחילה, שקיעה was orened after מנחה

The reason being, דרבנן לקולה (and the rule is דרבנן is זמן מנחה, (ספיקה דרבנן לקולה).

טלית משום כבוד הציבור, הוא עיטוף טלית של העושים 'מצוה' בפני הציבור, בעל קריאה, אומרי קדיש יתום, העולים לתורה ושאר עוסי מצוה. עיטוף זה אינו תלוי בזמן ציצית ולא בתפילת שחרית. טלית היא לבושו המובהק של ש"ץ, כפי למדנו הפוסקים מדברי חז"ל. הם הסבירו שהעיטוף הזה צורך הוא גם משום כבוד השכינה והתעוררות אימה ויראה. את יפיה של טלית כדי לעבוד את ד' בבגד מפואר כעין עבודת הכהן גדול בבית המקדש. כן נהגו עד הדורות האחרונים בליטא, ארצות מרכז אירופה ואשכנז. בכמה עדות חסידיות בטל מנהג עיטוף טלית במנחה וערבית.

The בעל מנהג is derived from: "מלמד שנתעמף הקב"ה כשליח ציבור", מסכת ראש השנה דף יז: מנהג is derived from שו"ע, מגן אברהם, ערבית, מנחה, שחרית with distinction made between בעל מנהג. The "דב"ל עובר לפני התיבה צריך להתעמף כדאמרי מלמד שנתעמף הקב"ה כש"ץ", או"ח ס' ח' ס' ק"ב, "דודאי בלא עמיפה כלל טלית at night, writes או"ח ס' ז' סי' יח, ערוך השלחן, א"א משום כבוד השכינה" "דב"ל ש"ץ העובר לפני התיבה צריך להתעמף, או"ח ס' ז' סי' יח, ערוך השלחן, א"א משום כבוד השכינה" "ובל העובר לפני התיבה צריך להתעמף", או"ח ס' יח' ס' ק"ה, משנה ברורה. בציצית"

פד:כ אֲשֶׁר־יִשְׁבִּי בֵּיתְךָ עוֹד יִהְיֶה לְךָ סֵלָה:

קמד:טו אֲשֶׁר־יִהְיֶה הָעַם שֶׁכָּבַח לֹא אֲשֶׁר־יִהְיֶה הָעַם שִׁיהוּהוּ אֱלֹהֵיו:

קמכ תהלה לדוד ארוממה אלוהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד: בכל-יום |
 אברכה ואהללה שמך לעולם ועד: גדול יהוה ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר:
 דוד לדוד ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו: הדר כבוד הודך ודברי נפלאתיך
 אשיחה: נעזו נוראתיך יאמרו וגדולתך אספרנה: ובר רב-טובך יביעו וצדקתך
 ירננו: חנון ורחום יהוה ארך אפים וגדל-חסד: טוב-יהוה לכל ורחמיו
 על-כל-מעשיו: יודוך יהוה כל-מעשיך וחסדיך יברכוכה: כבוד מלכותך יאמרו
 וגבורתך ידברו: להודיע | לבני האדם גבורתי וכובוד הדר מלכותי:
 מלכותך מלכות כל-עלמים וממשלתך בכל-דוד ודר: סומך יהוה לכל-הנפלים
 וזוהר לכל-הכפופים: עיני-כל אליך ישברו ואתה נותן-להם | את-אכלם בעתו:
 בעל תפילה מרים קולו בנעימה בפסוק פותח את-ידיך ומשביע לכל-חי רצון: צדיק יהוה
 בכל-דרכיו וחסיד בכל-מעשיו: קרוב יהוה לכל-קראיו לכל אשר יקראהו באמת:
 רצון יראיו יעשה ואת-שועתם ישמע וישמע: שומר יהוה את-כל-אהביו ואת
 כל-הרשעים ישמיד: תהלת יהוה ידבר פי ויברך כל-בשר שם קדשו לעולם ועד:
 קטו, יח וְאֶנְחֵנוּ | נְבָרְךָ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

Due to the multitude of תפילות during שחרית טוב שבת or יום טוב שחרית (unlike ראש חודש),

מנחה is delayed until ובא לציון

בשבת החזן מתעטף בטלית בית הכנסת ועובר לפני התבה ומנגן 'ובא לציון'.

חזן [בקול] וקהל [בלחש] ישעיה נט:כ-כא וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וְלִשְׁבִי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב נָאִם יְהוָה: וְאֲנִי
 זֹאת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אָמַר יְהוָה רִוְחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא-יִמּוּשׁוּ
 מִפִּיךָ וּמִפִּי זָרַעךָ וּמִפִּי זָרַע זָרַעךָ אָמַר יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם: תכלים כז:ד וְאִתָּה
 קְדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל: ישעיה ו:ג וּקְרָא זֶה אֱלֹהֵי זֶה וְאָמַר

ח"ק קדוש | קדוש קדוש יהוה צבאות מלא כל-הארץ כבודו:

חזן [בקול] וקהל [בלחש] וּמִקְבְּלֵי דִין מִן דִּין וְאֶמְרִין:

חז"ק [בלחש] קדִיש בְּשָׁמַי מְרוֹמָא (עֲלָאָה) בֵּית שְׁכִינְתָּהּ . קדִיש על ארְעָא עוֹבֵד גְּבוּרְתָּהּ . קדִיש לְעֵלַם וּלְעֲלָמֵי עֲלְמֵיָא . יי צְבָאוֹת . מְלֵיא כָּל ארְעָא זִיו יְקָרָה:

חזון [בקול] וקהל [בלחש] וַתִּשְׁאַנְי רוּחַ וַאֲשַׁמַּע אַחֲרֵי קוֹל רַעַשׁ גְּדוֹל:

חז"ק יחזקאל ג:יב בְּרוּךְ בְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

חזון [בקול] וקהל [בלחש] וּנְטַלְתָּנִי רוּחָא . וַשְׁמַעַת בְּתַרֵּי קָל זִיעַ סָגִיא דְמִשְׁפָּחִין וְאַמְרוּן:

בְּרוּךְ יְקָרָא דְיֵי מַאֲתַר בֵּית שְׁכִינְתָּהּ:

חז"ק שמואל טו:יח יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֵלַם וְעַד:

קהל אומרים בלחש יי מַלְכוּתָּהּ (קָאָם) לְעֵלַם וּלְעֲלָמֵי עֲלְמֵיָא: ד"כ ט' כט:יח יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ שְׁמֵרְהוּ אֵת לְעוֹלָם לְיִצְרַח מַחְשָׁבוֹת לִבָּב עַמְּךָ וְהַבְּנוּ לְבָבָם אֵלֶיךָ: תכלים טח:לח וְהוּא רַחוּם | יִכְפַּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְהַרְבֵּה לְהַשִּׁיב אִפּוֹ וְלֹא יִעִיר כָּל־חַמְתּוֹ: פו:כ כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב וְסִלַּח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קַרְאֵיךָ: קיט:קמג צַדִּיקְתָּךְ צַדִּיק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: מייכ טז תַּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁפָּעַת לְאַבְתֵּינוּ מִיַּמֵּי קֶדֶם: תכלים סח:כ בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם | יוֹם יַעֲמֵם לָנוּ הָאֵל יִשׁוּעָתָנוּ סֵלָה: מו:ח יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁגָּב־לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה: פד:יג יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר־יְאֹדֵם בְּיַמֵּךְ בָּךְ: כ"י יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמְּלֹךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם־קְרָאָנוּ: בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵינוּ שְׁפָרְאָנוּ לְכְבוֹדוֹ . וְהַכְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים . וְנָתַן לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת . וְחַיֵּי עוֹלָם נִמְעַ בְּתוֹכָנוּ . הוּא יִפְתַּח לָבָנוּ בְּתוֹרָתוֹ . וְיִשֶׁם בְּלִבָּנוּ אֲהַבְתּוֹ וְיִרְאֵתוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ וְלַעֲבֹדוֹ בְּלִבָּב שָׁלֵם . לְמַעַן לֹא נִינַע לְרִיק . וְלֹא נִלְד לְפַחְלָה:

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . שְׁנַשְׁמֹר חֻקֶּיךָ בְּעוֹלָם תָּהָה . וְנִזְכֶּה וְנַחֲתִיה וְנִרְאֶה וְנִירָשׁ מוֹכָה וּבִרְכָה לְשָׁנֵי יָמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְלַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא: ל"ג לְמַעַן יוֹמְרֶךָ כְּבוֹד וְלֹא יָדֵם יְהוָה אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אוֹדְךָ: ירמייא יז: בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְּטָחוֹ: ישעייא כו:ד בְּטָחוּ בִיהוָה עַד־עַד כִּי בִיָּה יְהוָה צוֹר עוֹלָמִים: תכלים ט"א וְיִבְטָחוּ בְךָ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ כִּי לֹא־עוֹבֵת דְרֵשִׁיךָ יְהוָה: ישעייא מ:כא יְהוָה חַפְּזֵן לְמַעַן צַדִּיקוֹ יִגְדִּיל תוֹרָה וְיִאֲדִיר:

חזון כורע יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן). בעלמא דברא ברעויתה .
 וימליך מלכותה . פתיכוון וכיומיכוון . ובחיי דכל בית ישראל . פענגלא ובזמן קריב:

ואמרו חזון כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים 'יתברך'

חזון כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרם ויתנשא .

ויתתהדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא חזון כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) .

לעלא מפל ברכתא ושירתא תשפחתא ונחמתא

דאמירן בעלמא: חזון כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

ביום טוב שחל בימי חול ממשיכים בתפלה של רגלים (עמ' 259).

Others feast, and take their feast as an occasion for lewd conversation and drunken carousing like that at Achashverosh's banquet. They give sway to their rude passions and rebel against God. Of Israel, however, it is said, 'יספת לגוי ה' יספת לגוי נבכרת', "You, Eternal, have caused this nation to increase, and have accordingly been honored." (Isaiah 26:15). When Israel eats and drinks, they acknowledge that all good comes from His hand. Thus, at מנחה on שבת, having eaten and drunk our שבת feast, we say, עת רצון אלדים ברב-חסדך ענני באמת ישעך: After eating is a time favorable for our prayer, just like before eating.

The ריקה notes that the פסוק immediately before this one says, 'ישחו בי ישבי שער ונגינות שותי שבר': "Those who sit in the gates are talking about me; I have become the subject of drunken melodies." (Psalm 69:13). Instead of relaxing after drinking into הרע and cruel jokes, no matter how musical, we are moved to prayer by our bodily satisfaction.

What is the time of favor for our prayer? All twelve hours in the day, and all twelve in the night, as the twelve words in the פסוק (ואני תפלתי) פסוק signify. This fact is also known from the פסוק 'כי מי גוי גדול אשר לו אלדים קרבים אליו כד' אלדינו בכל-קראנו אליו' (דברים ד:ז).

בשבת קודם פתיחת ארון הקודש מנגן הבעל תפילה 'ואני תפלתי' והקהל עונה אחריו

תכלים סט:יד ואני תפלתי לך | יהוה עת רצון אלהים ברב-חסדך

ענני באמת ישעך:

הוצאת ספר התורה קריאתה וברכותיה

בשבת מנחה מוציאים ספר תורה וקוראים בו ג' אנשים בראש הסידרא של השבת הבאה, ואין מפטירים.

העולים לתורה וכל עושי מצוה לצורך הקריאה בתורה מתעמפים במלית, והם בעלי הוצאה והכנסה, הנבחה וגלילה, בעל סגן, נושאי ספר תורה שני או שלישי, וכמוהם פותחי ארון הקודש ל'שיר הכבוד' וכיוצא באלה.

מנהג מקובל בתפוצות אשכנז מני דורות, "במדינות הללו... מי שיש לו מצוה בבית הכנסת במנחה בקריאת התורה. נשאר מעוטף מתפלת מנחה עד אחר הקדושה דש"ץ". (חות יאיר) קל להבין טעמו של מנהג זה עטיפת טלית אינה מדיני תפילת שחרית דוקא, ומצד חשיבות התפילה אין סיבה לחלק בין שחרית למנחה לענין טלית. ברוב הארצות לא הנהיגו רבותינו עטיפת טלית גדול במנחה כדי שלא להטריח על הציבור. על כל פנים המהיגו רבותינו שבאשכנז, כי מי שכבר התעטף בטלית מחמת קריאת התורה של מנחה, לא יפשוט אותה עד אחר קדושה דוקא. מפני מה אין הם ממתניין בפשיטת הטלית עד סוף התפילה? זה דומה לענין תפילין שסברו רבותינו שעיקר התפילה הוא עד קדושה וחוב הנחת טלית ותפילין אינו נמשך מעבר לזה. כך גם לענינו, כיון שבמנחה של שבת רוב הציבור אינו מעוטף בטלית, לא הנהיגו לעולי התורה להמשיך בעיטוף טלית יותר מעיקר התפילה.

בהוצאת ספר תורה בשבת וביו"ט חולקים כבוד גדול לתורה,

מדקדקים באופן ההוצאה, ואומרים את כל הפסוקים בשירה מסודרת.

במדבר י"ב: וַיְהִי בַּנֶּסֶע הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה | יְהוָה וַיִּפְצוּ אֵיכָבֶד וַיִּגְסוּ מִשְׁנֵאֵיךְ מִפְּנֵיךְ:

ישעיהו ג: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדַבְרֵי-יְהוָה מִירוּשָׁלַם:

פרוה: שְׁנַתֵּן תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁתוֹ:

הבעל תפילה אומר בנעימה:

תכלים לד: דַּבְּרֵי לְיְהוָה אֱתֵי וַיִּגְדַּמְמָה שְׁמוֹ - יְחִדּוּ:

ד"כ א' כט: לָךְ יְהוָה הַגְּדִלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַחַ וְהַהוֹד פִּי-כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ

לָךְ יְהוָה הַמְּלֻכָה וְהַמְּתַנְשָׂא לְכָל | לְרֹאשׁ:

תכלים כט: רֹמְמוֹ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַשְׁתַּחֲוִי לַהֲרֹם רַגְלָיו קְדוֹשׁ הוּא:

כט: רֹמְמוֹ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַשְׁתַּחֲוִי לְהַר קְדָשׁוֹ פִּי-קְדוֹשׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

אב תרחמים הוא ירחם עם עמוסים. ויזכור ברית איתנים. ויציל נפשותינו מן השעות הרעות. ויגער בציצר הרע מן הנשואים. ויחן עלינו לפליטת עולמים.

וימלא משאלותינו במדה מוכה ישועה ורחמים:

בהגיע הבעל תפילה אל הבימה מניח הספר תורה על השולחן וממשיך בלי הפסק :

וּתְנַלְּהָ וְתִרְאֶה מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ בְּזִמְנֵי קָרוֹב . וַיַּחֲזִין פְּלִטָתָנוּ וּפְלִיטַת עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל
 לְחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרִצּוֹן: וְנֹאמַר אָמֵן (קהל אָמֵן): הַכֹּל הָבֹו גְדֹל לְאֱלֹהֵינוּ . וּתְנֹו
 כְּבוֹד לַתּוֹרָה: כִּהֵן קָרֵב . יַעֲמֹד ר' פְּלוֹנִי בִּר' פְּלוֹנִי הַכֹּהֵן בְּרוּךְ שְׁנַתֵּן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
 בְּקִדְשָׁתוֹ: תכלים יט:ח-ט הַתּוֹרָה יְהוָה תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ עֲדוּת יְהוָה נֶאֱמָנָה מְחַבֵּימַת
 פְּתִי: פְּקוּדֵי יְהוָה יִשְׂרָיִם מְשִׁמְחֵי-לֵב מִצְוֹת יְהוָה בְּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: כט:יא יְהוָה עֵז |
 לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה | יְבָרֵךְ אֶת-עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם: יח:לא אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכֹל |
 הַחוֹסִים-בּוֹ:

קהל וחזן יחדיו: דברים 7:7 וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים-בְּלַבְבְּכֶם הַיּוֹם:

המברך אומר בְּרַכּוּ אֶת יי הַמְּבָרָךְ:

קהל עונה והמברך יחד עמם: בְּרוּךְ יי הַמְּבָרָךְ . לְעוֹלָם וָעֶד:

המברך ממשיך :

בְּרוּךְ אַתָּה יי ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים .

וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה יי ברוך הוא וברוך שמו נוֹתֵן הַתּוֹרָה: אמן

בְּרוּךְ אַתָּה יי ברוך הוא וברוך שמו אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת .

וְחַיֵּי עוֹלָם נִמְטַע בְּתוֹכֵנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יי ברוך הוא וברוך שמו נוֹתֵן הַתּוֹרָה: אמן

מי שבירך לעולה לתורה

מברכים את כל עולי התורה ב'מי שבירך' גם בקריאת התורה של מנחה.

והקורא מברכו: מי שְׁבִירָךְ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב

הוא יְבָרָךְ אֶת ר' פְּלוֹנִי בִּן ר' פְּלוֹנִי . אוֹתוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ .

בְּעֵבוֹר שְׁעָלָה לְכָבוֹד הַמָּקוֹם וּלְכָבוֹד הַתּוֹרָה .

בְּשִׁכְרָה זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵהוּ וַיַּצִּילֵהוּ מִכָּל צָרָה וְצוּקָה

וַיִּשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצִּלָּחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדָיו

וַיְבָרְכֵהוּ/(בעשרת ימי תשובה וַיְבָרְכֵהוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים)

עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אָחָיו . וְנֹאמַר: אָמֵן.

ואחר שבירכו הקורא ב'מי שבירך' ירד בדרך אחרת מזו שעלה בה.

אין אומרים קדיש אחר הקריאה מטעם שכתב לבוש א"ח רצ"ב.

כשמגביהין הס"ת מביטין נגד הכתב של ס"ת וכורעים מעט ואומרים:

דברים ד:מד וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: זמדזכ ט:כג עַל־פִּי יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה: מסלי ג:יח עֵינ־חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ וְתַמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר: ג:יז דְרַכֶּיךָ דְרַכֵּי־נַעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיךָ שְׁלוֹם: ג:טז אַרְךָ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ בְּשִׂמְאוּלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד: ישטיכ מז:כא יְהוָה חֲפִיז לְמַעַן צַדִּיק וַיִּגְדֵּל תּוֹרָה וַיֵּאדָר:

בעוד שהוא כורך את המפה בספר תורה יאמר זה :

ד"כ ס' ט:יא-יג לָךְ יְהוָה הַגְּדִלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַחַת וְהַחֹדֶר כִּי־כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לָךְ יְהוָה הַמְּמַלְכָה וְהַמַּתְנַשֵּׂא לְכָל | לְרֹאשׁ: וְהַעֲשֶׂר וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאֵתָה מוֹשֵׁל בְּכָל וּבְיַדְךָ כָּח וּגְבוּרָה וּבְיַדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לְכָל: וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְחַלְלִים לְשֵׁם תְּפָאֶרְתֶּךָ: יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי . שִׁיתְּגוֹלְלוּ רַחֲמֶיךָ עַל מַדוּתֶיךָ . וְתַתְּנֵהוּ עַל בְּנֵיךָ בְּמִדַּת מוֹכָךְ . וְתַכְּנֵם לָהֶם לְפָנִים מְשׁוֹרֵת חֲדָיו:

and תפילה is a relatively recent was not said or accepted in אשכנז because a) in general, the tendency was not to accept such תפילות in synagogue b) there seems to be בעלי מדריגה Kabbalistic/esoteric aspects to it, which felt, should be reserved only for מדרגה and not for the general public. We do see that sometimes יחידים did say this תפילה in אשכנז for instance, during a הספד, (usually by רבנים from Poland where the מנהג was adopted).

The addition of מוֹדִים שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת on שבת מנחה is advanced by the הספרדים by the אבודרהם. It was commonly recited in Hamburg because of the many Portuguese Jews there. It was added by the Hamburg אשכנזים only after עמדן ר' יעקב עמדן, the Rav of Hamburg incorporated it in his סידור. As mentioned before, it is strictly הספרדים.

סדר הכנסת ספר התורה

הבעל תפילה נוטל את ספר התורה להוליכו מהבימה ולהחזירו לארון הקודש, ואומר :

קמח:יג-יד יְהַלְלוּ | אֶת־שֵׁם יְהוָה כִּי־נִשְׁגַב שְׁמוֹ - לְבָדוֹ

קהל: הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: וַיִּרְם קָרְוֵן | לְעַמּוֹ תְהַלְלָהּ

לְכָל־חֲסִידָיו לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קָרְבוֹ תְהַלְלוּהָ:

כד לְדוֹד מְזֻמָּר לְיְהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאֶה תִּבְל וַיֵּשְׁבֵי בָהּ: כִּי־הוּא עַל־יָמִים יִסְדָּה וְעַל־נְהוּלוֹת יִכּוֹנְנֶנָּה: מִי יַעֲלֶה בְּתֵר יְהוָה וּמִי־יָקוּם בְּמִקְוֹם קִדְשׁוֹ: נָקִי כַפַּיִם וּבָר לֵבֵב אֲשֶׁר לֹא־נִשְׂא לְשׂוֹא נִפְשׁוֹ וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה: יֵשֵׁא בְרַכָּה מֵאֵת יְהוָה וְצַדִּיקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: זֶה דוֹר הַדָּשׁוּ מִבְּקֹשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֵלָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים | רְאִישֵׁיכֶם וְהִנֵּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיִּבְוֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה עֲזִיז וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים | רְאִישֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיִּבְוֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סֵלָה:

בהכנסת ספר התורה לארון הקודש אומרים:

3מזכר ילו ובגנחה יאמר שובה יהוה רבבות אלפי ישראל: תכלים קלז-ח-י קומה יהוה למנוחתך אתה וארון עזך: כהניך ילפשו צדק וחסידך ירננו: בעבור דוד עבדך אל-תשב פני משיחך: משלי ד:3 כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל-תעזבו: ג:1 עין-חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר: ג:2 דרכיה דרכי-נעים וכל-נתיבותיה שלום: איכב כ:כא השיבנו יהוה | אליך ונשוב חדש ימינו בקדם:

חזן כורע יתגדל ויתקדש שמה רבא (קהל אמן) . בעלמא דברא ברעותה .

וימליך מלכותה . בחיבון וביומיכון . ובחיי דכל בית ישראל . בענגלא ובזמן קריב:

ואמר חזן כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים 'יתברך'

חזן כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרם ויתנשא .

ויתתדר ויתעלה ויתהלל שמה דקדשא חזן כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) .

לעלא מכל ברכתא ושירתא תשפחתא ונחמתא

דאמירן בעלמא: חזן כורע ואמר אמן: (קהל אמן)

עמידה של מנחה לשבת

תכלים נא: אֲדַנִּי שְׁפַתִּי תִפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי אַבְרָהָם . אֱלֹהֵי יִצְחָק . וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב .
הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא . אֵל עֲלִיּוֹן . גּוֹמֵל חַסְדִּים מְזוּבִים וְקָנָה הַכֹּל . וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אֲבוֹת . וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם . לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

בשבת שובה [אבל בחזרת הש"ץ אין הקהל אומר 'זכרנו לחיים']:

זְכַרְנוּ לְחַיִּים . מְלֶךְ חַפֵּץ בְּחַיִּים . וּבְתַבְּנֵנוּ בְּסֶפֶר חַיִּים . לְמַעַן אֱלֹהִים חַיִּים:

מְלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן . בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מַגֵּן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִבּוֹר לְעוֹלָם אֲדָנִי . מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה . רַב לְהוֹשִׁיעַ:

ממוסף של שמיני עצרת עד מוסף של יום א' של פסח אומרים:

מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם:

[בארץ ישראל בקיץ יש אומרים: מוֹרִיד הַמָּל.]

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד . מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים . סוֹמֵךְ נוֹפְלִים . וְרוֹפֵא חוֹלִים .
וּמְתִיר אֲסוּרִים . וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל עַפְרָי: מִי כְמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת . וּמִי דוֹמָה לָךְ.

מְלֶךְ מְמִית וּמְחַיֶּה וּמְצַמֵּחַ יְשׁוּעָה:

בשבת שובה [אבל בחזרת הש"ץ אין הקהל אומר 'מי כמוד']:

מִי כְמוֹךָ אֵב תְּרַחֲמִים . זוֹכֵר יְצוּרֵיוֹ לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

וּנְאֻמָּן אַתָּה לְתַחֲיוֹת מֵתִים . בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

החזן אומר רק את המלים 'נקדש' עד 'ואמר' 'לעמתם ברוך יאמרו',
'ובדברי קדשך כתוב לאמר', והקהל שותק במלים אלו:

חזן בלבד נקדש את שְׁמֶךָ בְּעוֹלָם . בְּשֵׁם
שְׁמֵקֵדִישִׁים . אוֹתוֹ בְּשֵׁמי מְרוֹם . בְּפִתּוֹב עַל יַד
נְבִיאֶךָ . יִשְׁעִיכּוּ וַיִּגְּ וַיִּקְרָא זֶה אֶל־זֶה וַיֹּאמֶר

קהל וחזן יחדיו קְדוּשׁ | קְדוּשׁ קְדוּשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ:

חזן לְעַמְתָּם בְּרוּךְ יֹאמְרוּ:

קהל וחזן יחדיו יחזקאל ג'יב בְּרוּךְ בְּרוּךְ יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

חזן וּבְדַבְרֵי קְדֻשָּׁךְ פִּתּוֹב לְאֹמְרֵי:

קהל וחזן יחדיו תכלים קמוי: יִמְלֶךְ יְהוָה | לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הִלְלוּהָ:

חזן לְדֹר וָדֹר נְגִיד גְּדֻלָּךְ . וּלְנֹצֵחַ נְצַחִים קְדֻשָּׁתְךָ נְקֻדִישׁ . וְשִׁבְחֶךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ
לֹא יִמוּשׁ לְעוֹלָם וָעַד . כִּי אֵל מְלֶךְ גְּדוֹל וְקְדוּשׁ אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל (בשבת
שובה: הַמְּלֶךְ) הַקְּדוּשׁ:

כל העושה מצוה לצורך הקריאה בתורה מסיר הטלית אחרי קדושת חזרת הש"ץ

אַתָּה אֶחָד וְשִׁמְךָ אֶחָד . וּמִי בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ . תִּפְאֶרֶת גְּדֻלָּה .
וְעֲמֻדַת יְשׁוּעָה . מְנוּחָה וְקְדֻשָּׁה לְעַמְּךָ נְתַתָּ . אֲבָרְהֵם יִגַּל . וְצַחֵק יִרְגֵן . יַעֲקֹב וּבְנָיו
יִנְחוּ בוֹ . מְנוּחַת אֲהָבָה וּנְדָבָה . מְנוּחַת אֱמֶת וְאַמוּנָה . מְנוּחַת שְׁלוֹם וְשִׁלוּה
וְהַשְׁקֵט וְבִטָּח . מְנוּחָה שְׁלֵמָה שְׂאֵתָה רוּצָה בָּהּ . וַיִּכְרוּ בְּנֵיךָ וַיִּדְעוּ כִּי מֵאַתָּךְ הוּא
מְנוּחָתָם . וְעַל מְנוּחָתָם יִקְדִישׁוּ אֶת שְׁמֶךָ:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצָה בְּמְנוּחָתֵנוּ . קְדֵשׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ . וְתֵן חֶלְקֵנוּ
בְּתוֹרָתְךָ . שִׁבְּעֵנוּ מִטוֹבֶךָ . וְשִׁמְחֵנוּ בִּישׁוּעָתְךָ . וּמַחַר לִבְנוּ לְעַבְדֶּךָ בְּאַמֶּת:
וְתִנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שְׂפַת קְדֻשָּׁךְ . וַיִּשְׁמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל אוֹהְבֵי שְׁמֶךָ:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

רְצָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם . וְהִשָּׁב הָעֲבוּדָה לְדַבִּיר בֵּיתְךָ .
וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם . מְהֵרָה . בְּאַהֲבָה תִקְבַּל בְּרָצוֹן . וְתִהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוּדַת
יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ:

בראש חודש ובחול המועד אומרים 'יעלא ויבא'

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . יַעֲלֶה . וַיָּבֵא . וַיַּגִּיעַ . וַיִּרְאֶה . וַיִּרְצֶה . וַיִּשְׁמַע . וַיִּפְקֵד . וַיִּזְכֹּר
 וַיִּזְכְּרֵנוּ וַיִּפְקְדוּנֵנוּ . וַיִּזְכְּרוּן אֲבוֹתֵינוּ . וַיִּזְכְּרוּן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עֲבָדְךָ . וַיִּזְכְּרוּן יְרוּשָׁלַם עִיר קְדוֹשְׁךָ .
 וַיִּזְכְּרוּן כָּל עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לִפְנֶיךָ . לַפְּלִיטָה וְלַמּוֹכָה . וְלַחֵן וְלַחֶסֶד וְלִרְחֻמִּים . וְלַחַיִּים וְלַשְׁלוֹם
 בְּיוֹם

לראש חודש: **ראש החדש** | לפסח: **חג המצות** | לסכות: **חג הסוכות**

הַזֶּה . וַזְכְּרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ כּוֹ לַמּוֹכָה . וַיִּפְקְדֵנוּ כּוֹ לַבְּרָכָה . וְהוֹשִׁיעֵנוּ כּוֹ לַחַיִּים . וַיְבַדְּכֵנוּ יְשׁוּעָה
 וְרַחֲמִים . חוּם וְחַנּוּן וְרַחֲם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ . כִּי אֱלֹהֶיךָ עֵינֵינוּ . כִּי אֵל מִלֶּךָ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה:

וְתַחֲזִיקֵנוּ עֵינֵינוּ בְּשׂוֹבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּחַזֵּיר שְׂכִינְתּוֹ לְצִיּוֹן:

<p>מודים דרבנן מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ . שְׂאֵתָה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי כָּל בָּשָׂר . יוֹצֵרנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית: בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ . עַל שְׁהַחֲיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ . כִּן תַּחֲיֵנוּ וְתַקְיָמְנוּ . וְתִאֲסֹף גְּלוֹתֵינוּ לְחֻצְרוֹת קְדוֹשֶׁךָ . לְשֹׁמֵר חֻקֶיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ . וְלַעֲבֹדְךָ בְּלֵב טָהוֹר . עַל שְׂאֵנוּ מוֹדִים לָךְ: וְכוֹרְעִים מֵעַט כַּשְׂאוֹמְרִים 'בְּרוּךְ' בְּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:</p>	<p>מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: צוּר חַיִּינוּ . מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר: נוֹדָה לָךְ וְנִסְפָּר תַּהֲלִתְךָ עַל חַיִּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ . וְעַל גְּשָׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ . וְעַל נַסִּיךָ שֶׁכָּבַל יוֹם עַמְּנוּ . וְעַל נַפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁכָּבַל עֵת . עָרַב וְבָקֵר וְצַהֲרִים: הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ . וְהַמְּרַחֵם כִּי לֹא תָמוּ חֲסָדֶיךָ . מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ:</p>
---	--

בחנוכה אומרים כאן 'על הנסים':

עַל הַנְּסִים . וְעַל הַפְּרָקָן . וְעַל הַגְּבוּרוֹת . וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת .
 וְעַל הַמְּלַחְמוֹת . שְׁעִשִׁיתָ לְאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזָמַן הַזֶּה:

בַּיָּמִי מִתְּתִיחוּ בִּן יוֹחָנָן כִּהֵן גְּדוֹל חֲשַׁמְנִי וּבְנָיו . בְּשַׁעֲמֹדָה מַלְכוּת וְזוֹן הִרְשָׁעָה עַל עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל .
 לְהִשְׁפִּיחַם תּוֹרְתְךָ . וְלַהֲעַבְרִים מַחֲקֵי רְצוֹנְךָ: וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים . עֲמַדְתָּ לָהֶם בְּעֵת צָרָתָם .
 רָבַתְּ אֶת רִיבָם . הִנֵּיתָ אֶת דִּינָם . נִקְמַתְּ אֶת נִקְמַתָם: מִסִּרְתָּ גְבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים . וְרַבִּים בְּיַד
 מְעָפִים . וּפְמָאִים בְּיַד מְהוּרִים . וּרְשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים . וְזוֹדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תּוֹרְתְךָ: וְלָךְ עֲשִׂיתָ

שם גדול וקדוש בעולמך . ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כחיים הוה: ואחר כך באו בניך לדביר ביתך . ופנו את היכלך . ומתרו את מקדשך . והדליקו נרות בחצרות קדשך . וקבעו שמונת ימי חנכה אלו . להודות להלל לשמך הגדול:

ועל כלם יתברך ויתרומם שמך מלפניו תמיד לעולם ועד:

בשבת שובה: וכתוב לחיים מובים בני בריתך:

[בחזרת הש"ץ הקהל עונה 'אמן' על אמירה 'וכתוב לחיים']:

וכל החיים יודוך סלה . ויהללו את שמך באמת . האל ישועתנו ועזרתנו סלה:

ברוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות:

שים שלום . מובה . וברכה . חן . וחסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך: ברכנו אבינו . בלנו באחד באור פניך . כי באור פניך נתת לנו . יי אלהינו . תורת חיים ואהבת חסד . וצדקה . וברכה . ורחמים . וחיים . ושלום: ומוב בעיניך לברך את עמך ישראל . בכל עת ובכל שעה בשלומך:

בשבת שובה: [בחזרת הש"ץ הקהל מקדים אמירת 'בספר...' לפני הש"ץ]:

בספר חיים ברכה ושלום . ופרנסה מובה . נזכר ונכתב לפניך . אנו וכל עמך בית ישראל . לחיים ולשלום: ברוך אתה יי עושה השלום:

ברוך אתה יי המברך
את עמו ישראל
בשלום:

אלהי . נצר לשוני מרע . וישפתי מדבר מרמה . ולמקללי נפשי תדום . ונפשי בעפר לכל תהיה: פתח לפי בתורתך . ובמצותיך תרהוף נפשי: וכל החושבים עלי רעה . מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם: עשה למען שמך . עשה למען ימינה . עשה למען קדשתך . עשה למען תורתך: תכלים ס: למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינה וענגי: יט:ו יתרו לרצון | אמרי פי והגיון לפי לפניך יהוה צורי וגאלי: עשה שלום במרומו . הוא יעשה שלום עלינו . ועל כל ישראל: ואמרו אמן:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו . שיפנה בית המקדש במהרה בימינו . ותן חלקנו בתורתך:

ושם נעבדך ביראה . בימי עולם ובשנים קדמוניות:

מלאכי ג: וערבה ליהוה מנחת יהודה וירושלם בימי עולם ובשנים קדמוניות:

"By the time the מנחה is concluded, the day is on the decline, שבת is drawing to a close and thoughts of our life's task, of the striving and creating, the struggling and suffering of the coming week gradually seep back into our consciousness. On those שבתות that do not bear a festive character in addition to the holiness of the ordinary שבת, no attempt is made to repress these workday thoughts. But these brief פסוקים from the תהלים offer us some truths which we should take to heart and which should serve to give the proper direction to our thinking as we approach the beginning of a new week." (סידור הרב שמשון רפאל הירש)

בשבת אומרים 'צדקתך', ובמים שאין אומרים תחנון בחול וכן בשבת שובה (מפני המלים 'תהום רבה'),
אין אומרים 'צדקתך', אף אין אומרים בבית חתן בשבעת ימי המשתה ולא בבית האבל.

ק"ט: קמ"ג צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת:

ט"ז: וצדקתך אלהים עד-מרום אשר-עשית גדולות אלהים מי כמוך:

ל"ז: צדקתך | כתר-אל משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושע יהוה:

The קדיש states that the פסוקים, 'ועתה יגדל' and 'ובר-חמך' are recited before every טור.

Very few people have the מנהג to say them, possibly because of issue of הפסק.

Practically, the פסוקים are only recited before a קדיש תתקבל.

במדבר י"ז: ועתה יגדל-נא כח אדני כאשר דברת לאמר:

תכלים כהו ובר-חמך יהוה וחסדיך כי מעולם תמה:

חזן כורע יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן). בעלמא דברא ברעיותיה.

וימליך מלכותה. בחייכון וביומיכון. ובחיי דכל בית ישראל. בענגלא ובזמן קריב:

ואמרו חזן כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים 'תברך'

חזן כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרם ויתנשא.

ויתתהדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא חזן כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו).

לעלא מכל ברכתא ושירתא תשבחתא ונחמתא

דאמרו בעלמא: חזן כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

קהל: קבל ברחמים וברצון את תפלתינו:

תתקבל צלותהון ובעותהון דכל ישראל קדם אבוהון די בשמיא: ואמרו אמן: (קהל אמן)

תכלים קי"ג: קהל: יהי שם יהוה מברך מעתה ועד-עולם:

יהא שלמא רבא מן שמיא. וחיים עלינו ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)

קכ"א: קהל: עזרי מעם יהוה עשה שמים וארץ:

עשה שלום במרומו. הוא יעשה שלום עלינו. ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)

עלינו לשבח לאדון הכל . לתת גדלה ליוצר בראשית . שלא עשנו כגווי הארצות . ולא שמנו כמשפחות האדמה: שלא שם חלקנו בהם . וגרלנו ככל הזונם: שהם משתחווים להכל וריק . ישעיהו מ:כ ומתפללים אל-אל לא יושיע: ואנחנו בורעים ומשתחווים ומודים . לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: שהוא נא:יג נומה שמים ויסד ארץ . ומושב יקרו בשמים מפעל . ושכינת עזו בגבהי מרומים: הוא אלהינו . אין עוד . אמת מלפנו . אפס זולתו . בפתוב בתורתו: 37 כריס ד:לט וידעת היום והשבת אל-לכבודך כי יהוה הוא האלהים בשמים מפעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:

על כן נקנה לה יי אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך . להעביר גלולים מן הארץ . והאלילים ברות יברתון . לתקן עולם במלכות שדי: וכל בני בשר יקראו בשמך . להפנות אליך כל רשעי ארץ: יפירו וידעו כל יושבי תבל . כי לה תברע כל ברה . תשבוע כל לשון: לפניך יי אלהינו יברעו ויפולו . ולכבוד שמך יקר יתנו: ויקבלו כלם | את על מלכותך . ותמלוד עליהם מהרה לעולם ועד: כי המלכות שלך היא . ולעולמי עד תמלוד בכבוד:

ברכי נפשי

The ברכי נפשי שבת בראשית (או"ח סימן תרס"ט) לבוש explains that, many people begin on שבת בראשית to recite which sings of creation. The fifteen מזמורים which follow it, the levitical songs for the procession up fifteen steps to the temple courtyard, also allude to creation in that King David of the מדרש sang them first in order to relegate the flood waters back to the great deep under the earth.

ברכי נפשי was said in many places in Europe although not in פפד"מ.

משבת 'בראשית' ועד 'שבת הגדול', ולא עד בכלל,
אומרים בהרבה קהילות את המזמורים הבאים אחר 'קדיש תתקבל'.

קד ברכי נפשי את-יהוה יהוה אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת: עשה אור בשלמה נומה שמים בוריעה: המקרה במים עליותיו השם-עבים רכובו המחלה על-בנפיריה: עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט: יסד ארץ על-מכוננה בל-תפוט עולם ועד: תהום פלבוש כפיתו על-הרים ועמדות-מים: מר-גערתך ינוסון מר-קול רעמך יחפוזו: ועלו הרים ירדו בקעות אל-מקום זה | יסדת להם: גבול-שמת בל-יעברון בל-ישבון לכפות הארץ: המשלח מעינים בנחלים בין הרים יחלקון: ישקו בל-חיתו שדי ישפרו פראים צמאם: עליהם עוף-השמים ישבון מפין עפאים יתנו-קול: משקה הרים מעליותיו מפרי מעשיך תשבוע הארץ: מצמיה הציר | לפרמה ועשב לעבדת האדם להוציא לחם מן-הארץ: ויין | ישמח לבב-אנוש להצהיל פנים משמן ולחם לבב-אנוש יסעד: ישבעו עצי יהוה ארזי לבנון אשר נמע: אשר-שם צפרים יקננו חסידה ברושים ביתה: הרים הנכחים לעלים סלעים מחסה לשפנים: עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו: תשת חשך ויהי לילה בו תרמש בל-חיתו-וער: הפפירים שאגים לפרך ולבקש מאל אכלם: תזרח השמש יאספון ואל-מעונתם ירפצון: יצא אדם לפעלו ולעבדתו עדר-ערב: מהדרפו מעשיך | יהוה בלם בנחמה עשית מלאה הארץ קנינה: זה | הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קמנות עם-גדלות: שם אניות יחלקון לויתן זה | יצרת לשחק-בו: בלם אליך ישברון לתת אכלם בעתו: תתן להם ילקטון תפתח ידך ישבעון טוב: תסתיר פניך יבחלון תספ רוחם יגעון ואל-עפרם ישוכון: תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה: יהי כבוד יהוה לעולם ישמח יהוה במעשיו: הפפיט לארץ ותרעד יגע בהרים ויעשנו: אשירה ליהוה פחי אומרה לאלהי בעודי: יערב עליו שיחי אנכי אשמח ביהוה: יתמו הפאים | מן-הארץ ורשעים | עוד אינם ברכי נפשי את-יהוה חלליה:

קכ שיר המעלות אל־יהוה בצרתה לי קראתי ויענני: יהוה הצילה נפשי משפת־שקר מלשון רמיה: מה־יתן לך ומה־יסוף לך לשון רמיה: חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים: אויה לי פירגתי משך שכנתי עם־אחלי קדר: רבת שכנה־לה נפשי עם שונא שלום: אני־שלום וכי אדבר המה למלחמה:

קכא שיר המעלות אישא עיני אל־ההרים מאין יבא עזרי: עזרי מעם יהוה עשה שמים וארץ: אל־יתן למוט רגלך אל־יגום שמרך: הנה לא יגום ולא יישן שומר ישראל: יהוה שמרך יהוה צלך על־יד ימינך: יומם השמש לא־יפכה וירח בלילה: יהוה ישמרך מכל־דע ישמר את־נפשך: יהוה ישמר־צאתך ובוואך מעתה ועד־עולם:

קכב שיר המעלות לדוד שמחתי באמרים לי בית יהוה גלך: עמדות היו רגלינו בשעריך וירושלם: וירושלם הפנויה פער שחרה־לה יחדו: ששם עלו שכמים שכמריה עדות לישראל להדות לשם יהוה: כי שמה | ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד: שאלו שלום וירושלם ישליו אהביך: יחד־שלום בחילך שלוח בארמנותיך: למען־אתי ורעי אדבר־נא שלום בך: למען בית־יהוה אלהינו אבקשה טוב לך:

קכג שיר המעלות אליך נשאתי את־עיני הישבי בשמים: הנה כעיני עבדים אל־יד אדוניכם כעיני שפחה אל־יד גברתה בן עינינו אל־יהוה אלהינו עד שיחננו: חננו יהוה חננו כירוב שבענו בוי: רבת שכנה־לה נפשנו הלעג השאננים הבו לגאי יונים:

קכד שיר המעלות לדוד לולי יהוה שהיה לנו יאמר־נא ישראל: לולי יהוה שהיה לנו בקום עלינו אדם: אוי חיים בלעונו בחרות אפם בנו: אוי המים שטפנו נחלה עבר על־נפשנו: אוי עבר על־נפשנו המים הזדונים: ברוך יהוה שלא נתננו מרת לשניהם: נפשנו בצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשפר ואנחנו נמלטנו: עזרנו בשם יהוה עשה שמים וארץ:

קכה שיר המעלות הבותחים ביהוה פה־ציון לא־יפוט לעולם ישב: וירושלם הרים סביב לה ויהוה סביב לעמו מעתה ועד־עולם: כי לא יגוח שבט הרשע על גורל הצדיקים למען לא־ישלחו הצדיקים | בעולתה ידיהם: היטיבה יהוה לפזבים ולישרים בלבותם: והממים | עקלקלותם ויליכם יהוה את־פעלי האון שלום על־ישראל:

קכו שיר המעלות בשוב יהוה את־שיבת ציון חינו בחרמים: או ימלא שחק פינו ולשוננו רנה או יאמרו בגוים הגדיל יהוה לעשות עם־אלה: הגדיל יהוה לעשות עמנו חינו שמחים: שובה יהוה את־שבותנו באפיקים פננב: הורעים בדמעה ברנה יקצרו: הלוד ילד | ובכה נשא משך־הורע בא־יבא ברנה נשא אלמתיו:

קכז שיר המעלות לשלמה אס־יהוה | לא־יבנה בית שוא עמלו בוניו בו אס־יהוה לא־ישמר־עיר שוא | שקד שומר: שוא לכם | משכימי לום מאחר־שבת אכלי לחם העצבים בן יתן לידו שוא: הנה נחלת יהוה פנים שטר פרי הפטן: פחצים פיר־גבור בן בני הנעורים: אשרי הנבר אשר מלא את־אשפתו מהם לא יבשו פיר־דברו את־אליכם בשער:

קכח שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר־יָרָא יְהוָה הַחֲלֹף בְּדַרְכָּיו: יִגִּיעַ בַּפִּיךָ כִּי תֹאכַל אֲשֶׁר־יָדָה וְטוֹב לָךְ: אֲשֶׁתֶּךָ | בְּגִפְנוֹ פְרִיָּה בְּרַכְתִּי בִּיתֶךָ בְּנִיךָ כִּשְׁתִּלֵּי וַיְתִים סֹבִיב לְשִׁלְחָנְךָ: הִנֵּה כִּי־בָנָה יִבְרָךְ וְגֵבֶר יִרְאֵה יְהוָה: יִבְרַכְךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן וְרָאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְרָאָה־בָנִים לְבְנֶיךָ שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכט שִׁיר הַמַּעֲלוֹת רַבַּת צַרְרוּנֵי מִנְעוּרַי יֹאמְרֵ־נָא יִשְׂרָאֵל: רַבַּת צַרְרוּנֵי מִנְעוּרַי גַּם לֹא יִבְלֹה־לִי: עַל־גְּבֵי חַרְשֵׁי חַרְשֵׁים הֵאִירֻכוּ לְמַעַנְתֶּם: יְהוָה צַדִּיק קָצַץ עֲבוֹת רְשָׁעִים: יְבֹשׁוּ וַיִּפְגְּנוּ אַחֲזֹר כֹּל שְׂנְאֵי צִיּוֹן: יְהִיו כַּחצִיר גִּגּוֹת שֶׁקְדַמְתָּ שְׁלַף יְבֹשׁ: שְׁלֹא מִלֵּא כִפּוֹ קוֹצֵר וַחצִירֵנוּ מַעֲמֵר: וְלֹא אִמְרוּ | הַעֲבָרִים בְּרַכְּתָהּ יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּרַכְּנוּ אֶתְכֶם בְּשֵׁם יְהוָה:

קל שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעַמְקִים קְרִאתֶיךָ יְהוָה: אֲדַנִּי שָׁמְעָה בְּקוֹלִי תַחֲיִינָה אוֹנֶיךָ קַשְׁבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנֵי: אִם־עוֹנוֹת תִּשְׁמְרֶנָּה אֲדַנִּי מִי יַעֲמֵד: כִּי־עַמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּגְדַּל: קוֹנֵיתִי יְהוָה קוֹתָה נַפְשִׁי וְלִדְבָרוֹ הוֹחֵלְתִי: נַפְשִׁי לֹא־דָנָה מִשְׁמָרִים לְפַקֵּר שְׁמָרִים לְפַקֵּר: יַחַל יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה כִּי־עַס־יְהוָה חֶסֶד וְחֶרֶף עִמוֹ פְדוּת: וְהוּא יַפְדֶּה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִכָּל עוֹנֵתָיו:

קלא שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד יְהוָה | לֹא־גִבָּה לִבִּי וְלֹא־רָמוּ עֵינַי וְלֹא־הִלַּכְתִּי | בְּגִדְלוֹת וּבְנִפְלְאוֹת מִמֶּנִּי: אִם־לֹא שׁוֹתֵי | וְדוֹמְמֵתִי נַפְשִׁי בְּגִמְלָה עָלַי אִמּוֹ בְּגִמְלָה עָלַי נַפְשִׁי: יַחַל יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם:

קלב שִׁיר הַמַּעֲלוֹת זְכוֹר־יְהוָה לְדָוִד אֵת כָּל־עוֹנוֹתָיו: אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לַיהוָה נָדָר לְאֲבִיר וַעֲקֹב: אִם־אֲבֵא בְּאֵחַל בֵּיתִי אִם־אֵעֲלֶה עַל־עַרְשׂ יְצוּעֵי: אִם־אֲתֹן שְׁנַת לְעֵינַי לְעַפְעָפֵי תַנּוּמָה: עַד־אֲמַצָּא מְקוֹם לַיהוָה מְשַׁבְּנוֹת לְאֲבִיר וַעֲקֹב: הִנֵּה־שָׁמַעְנוּהָ בְּאִפְרָתָה מִצְּאֲנוּהָ בְּשֹׁד־יַעַר: נִבְוָאָה לְמִשְׁבְּנוֹתַי נִשְׁתַּחֲוֶה לְחֶדֶם רִגְלָיו: קוֹמָה יְהוָה לְמִנוּחַתֶּךָ אֲתָה וְאַרְצוֹן עוֹד: כִּתְּנֶיךָ יִלְבָּשׁ־צֶדֶק וְחַסִּידֶיךָ יִרְגְּנוּ: בַּעֲבוּר דָּוִד עֲבָדְךָ אֶל־תֵּשֵׁב פָּנַי מִשִּׁיחָה: נִשְׁבַּע יְהוָה | לְדָוִד אִמְתָּ לֹא־יָשׁוּב מִמֶּנָּה מִפְּרִי בְמִנְךָ אִשִּׁית לְכַסֵּא־לְךָ: אִם־יִשְׁמְרוּ בְנֶיךָ | בְּרִיתִי וְעֵדוּתִי זֹאת אֲלַמְּדֶם גַּם־בְּנֵיהֶם עַד־עַד יֵשְׁבוּ לְכַסֵּא־לְךָ: כִּי־בַחֲרָה יְהוָה בְּצִיּוֹן אוֹהָה לְמוֹשֵׁב לָהּ: זֹאת־מְנוּחַתִּי עַד־עַד פֶּה אֲשַׁב כִּי אֲשַׁב בְּרַחֲמֵי אֱלֹהֵינוּהָ אֲשַׁבֵּעַ לֶחֶם: וְכַתְּנֶיךָ אֲלַבִּישׁ יֵשַׁע וְחַסִּידֶיךָ רַגְוֹ יִרְגְּנוּ: שֵׁם | אֲנַחֲמִים קְרוֹן לְדָוִד עֲרַכְתִּי נָר לְמַשִּׁיחֵי: אוֹיְבָיו אֲלַבִּישׁ בְּשֵׁת וְעָלְיוֹ יִצִּיץ נִדְרוֹ:

קלג שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד הִנֵּה מִה־טוֹב וּמִה־נָּעִים שָׁבַת אַחִים גַּם־יַחַד: בְּשֶׁמֶן הַטּוֹב | עַל־הָרֵאשׁ יָרַד עַל־תְּהַוֵּן וְקוֹן אֶחָד שִׁירֵד עַל־פִּי מְדוּתָיו: כַּמַּלְחָרְמוֹן שִׁירֵד עַל־הַרְרֵי צִיּוֹן כִּי שֵׁם צִוָּה יְהוָה אֶת־הַפְּרֹכָה חַיִּים עַד־הָעוֹלָם:

קלד שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הִנֵּה בְּרָכוּ אֶת־יְהוָה כָּל־עַבְדֵי יְהוָה הַעֹמְדִים בְּבֵית־יְהוָה בְּלִילוֹת: שְׂאוּ־יַדְכֶם קִדְשׁ וּבְרָכוּ אֶת־יְהוָה: יִבְרַכְךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: ק"י

פרקי אבות

אחר קדיש 'תתקבל' במנחה של שבתות שבין פסח לעצרת אומרים בכל שבת פרק אחד במסכת אבות, כהכנה למתן תורה. בשבתות שבין שבעות ל"ז בתמוז, אומרים בכל שבת שני פרקים (אומרים רק 'כל ישראל' מפרק ראשון ו'רבי חנניא' מפרק שני) כהתחזקות בלימוד התורה ואחר ל"ז בתמוז, שנשתברו בו הלוחות, אין אומרים פרק כלל. אחר אמירת אבות אומרים קדיש יתום ולא קדיש דרבנן.

רב עמרם גאון The rabbi to learn אבות after מנחה is an ancient one, and is discussed by רש"י על פרקי אבות (the beginning of 'פרק ו'). The מנהג is also discussed by (טור או"ח סימן רצ"ב), (1100 years ago).

When learning multiple פרקים at the same time, 'כל ישראל' is said only once, before learning and 'רבי חנניא' once, after learning, one or multiple פרקים.

פרק ראשון

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא.

שנאמר: (ישעיהו ס:כח) ועמד בלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מפעי מעשה ידי להתפאר:

א משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה, הם אמרו שלשה דברים הוו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סג לתורה:

ב שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה, הוא היה אומר על-שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים:

ג אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק, הוא היה אומר אל-תהיו פעבדים המשפשים את-הרב על-מנת לקבל פרס אלא היו פעבדים המשפשים את-הרב שלא על מנת לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם:

ד יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם, יוסי בן יועזר איש צרדה אומר, יהי ביתך בית ועד לחכמים והוה מתאבק בעפר רגליהם והוה שותה בצמא את דבריהם:

ה יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר, יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך, ואל-תרפה שיחה עם האשה, באשתו אמרו קל וחמר באשת חברו, מפני אמרו חכמים כל המרבה שיחה עם האשה, גורם רעה לעצמו, ובוטל מדברי תורה, וסופו יורש גיהנם:

ו יהושע בן פרחיה ונתי הארכלי קבלו מהם, יהושע בן פרחיה אומר עשה להך רב וקנה להך חבר והוה דן את כל האדם לכף זכות:

ז גתי הארכלי אומר הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע ואל תתיאש מן הפורענות:

ח יהודה בן טבי ושמעון בן שטח קבלו מהם יהודה בן טבאי אומר אל תעש עצמך בעורכי הדינים ובשיהיו בעלי הדין עומדים לפניך יהיו בעיניך פרשעים ובשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאים בשקבלו עליהם את הדין:

ט שמעון בן שטח אומר הוה מרבה לחקור את העדים והוה זהיר בדבריה שפא מתוכם ילמדו לשקר:

י שמעיה ואבטליון קבלו מהם שמעיה אומר אהב את המלאכה ושנא את הרבנות ואל תתודע לרשות:

יא אבטליון אומר חכמים הזהרו בדבריהם שפא תחובו חובת גלות ותגלו למקום מים הרעים וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו ונמצא שם שמים מתחלל:

יב הלל ושמי קבלו מהם הלל אומר הוה מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הפירות ומקרבן לתורה:

יג הוא היה אומר נגיד שפא אבד שמה ודלא מוסרף יסרף ודלא יליף קטלא חיב ודאשתמש בתנא חלף:

יד הוא היה אומר אם אין אני לי מי לי ובשאיני לעצמי מה אני ואם לא עכשו אימתי:

טו שמי אומר עשה תורתך קבע אמור מעט ועשה הרבה והוה מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות:

טז רבן גמליאל אומר עשה לה רב והסתלק מן הספק ואל תרבה לעשר אמדות:

יז שמעון בנו אומר כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה ולא המדרש עקר אלא המעשה וכל המרבה דברים מביא חטא:

יח רבן שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים העולם קיים על האמת ועל הדין ועל השלום שנאמר: (זכריה ט:טז) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:

יט רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר: (ישעיה מ:כא) יהוה חפץ למען צדקו וגדיל תורה ויאדיר: קדיש יתום, עלינו

פרק שני

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא.

שְׁנַאמַר: (ישעיהו ס:כח) וְעַמְּךָ בָּלֵם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֹצֵר מִפְּעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפַאֵר:

א רבי אומר, איזו היא דרך ישרה שיכבוד לו האדם, כל שהיא תפארת לעשייה ותפארת לו מן האדם, והיה זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, והיה מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עברה כנגד הפסדה. הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואזן שומעת וכל מעשיך בפספס נכתבים:

ב רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ. שיגיעת שניהם משפחת עון וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה במלה וגוררת עון, וכל העוסקים עם הצפור יהיו עוסקים עמהם לשם שמים שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד, ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם:

ג הווי זהירין ברשות, שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמם, נראים פאזהבים בשעת הנאתם, ואין עומדים לו לאדם בשעת דחקו:

ד הוא היה אומר, עשה רצונו פרצונך, כדי שיעשה רצונך פרצונו, כפי רצונך מפני רצונו כדי שיכבול רצון אחרים מפני רצונך:

ה הלל אומר, אל תפרוש מן הצפור, ואל תאמן בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע, ואל תאמר לבשאפנה אשנה שמא לא תפנה:

ו הוא היה אומר, אין בור ירא חטא, ולא עם הארץ חסיד, ולא הפי'שן למד, ולא הקפדן מלמד, ולא כל המרבה בסחורה מחכים, ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש:

ז אף הוא ראה גלגלת אחת שצפה על פני המים, אמר לה, על דאמפת, אפפוד, וסוף מטי'פיד יטופון:

ח הוא היה אומר, מרבה בשר מרבה רמה, מרבה נכסים מרבה דאגה, מרבה נשים מרבה כשפים, מרבה שפחות מרבה זמה, מרבה עבדים מרבה גזל, מרבה תורה מרבה חיים, מרבה ישיבה מרבה חכמה, מרבה עצה מרבה תבונה, מרבה צדקה מרבה שלום, קנה שם טוב קנה לעצמו, קנה לו דברי תורה, קנה לו חיי העולם הבא:

ט רבן יוחנן בן זפי קבל מהלל ומשמאי, הוא היה אומר, אם למדת תורה הרבה אל תחזק טובה לעצמך כי לבך נוצרת:

י חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זפי, ואלו הן, (רבי) אליעזר בן הורקנוס, (רבי) יהושע בן חנניא, (רבי) יוסי הפהן, (רבי) שמעון בן נתנאל ו(רבי) אלעזר בן ערד:

יא הוא היה מונה שבחם, (רבי) אליעזר בן הורקנוס בוד סוד שאינו מאבד מפה, (רבי) יהושע בן חנניא אשרי יולדתו, (רבי) יוסי הפהן חסיד, (רבי) שמעון בן נתנאל ירא חמא ו(רבי) אלעזר בן ערד כמעין המתגבר:

יב הוא היה אומר, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה, מכריע את כלם, אבא שאול אומר משמו, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ואליעזר בן הורקנוס אף עמהם ואליעזר בן ערד בכף שניה, מכריע את כלם:

יג אמר להם צאו וראו איזו היא הדרך טובה שידבק בה האדם, רבי אליעזר אומר עין טובה, רבי יהושע אומר חבר טוב, רבי יוסי אומר שכן טוב, רבי שמעון אומר הרואה את הנולד, רבי אלעזר בן ערד אומר לב טוב, אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערד מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם:

יד אמר להם, צאו וראו איזו היא הדרך רעה שיתרחק ממנה האדם, רבי אליעזר אומר עין רעה, רבי יהושע אומר חבר רע, רבי יוסי אומר שכן רע, רבי שמעון אומר הלזה ואינו משלם, אחד הלזה מן האדם פלזה מן המקום, שנאמר: (תהלים לז:כח) לזה רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן: רבי אלעזר אומר לב רע, אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערד מדבריכם שבכלל דבריו דבריכם:

טו הם אמרו שלשה דברים, רבי אליעזר אומר, יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך, ואל תהי גוח לבעזם, ושוב יום אחד לפני מיתתך, והיה מתחמם פנגד אורם של חכמים, והוי זהיר בגחלתם שלא תפוח, שנשיכתם נשיכת שועל ונקיצתם עקיצת עקרב ולחישתם לחישת שרף וכל דבריהם בגחלי אש:

טז רבי יהושע אומר עין הרע ויצר הרע ושנאת הפריזות, מוציאים את האדם מן העולם:

י רבי יוסי אומר, יהי ממון חברך חביב עליך כשאלך והתקן עצמך ללמוד תורה, שאינה ירשה לך וכל מעשיך יהיו לשם שמים:

יח רבי שמעון אומר, הנה זהיר בקריאת שמע (ובתפלה), וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, שנאמר: (יואל 3:יג) בייחון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ונתם על הרעה: ואל תהי רשע בפני עצמך:

יט רבי אלעזר אומר, הנה שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס, ודע לפני מי אתה עמל ומי הוא בעל מלאכתך שישראל לך שכר פעלתך:

כ רבי מרפון אומר, היום קצר והמלאכה מרבה והפועלים עצלים והשכר הרבה ובעל הבית דוחק:

כא הוא היה אומר, לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להבטל ממנה, אם למדת תורה הרבה נותנין לך שכר הרבה, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישראל לך שכר פעלתך, ודע שמתן שכרם של צדיקים לעתיד לבוא:

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר: (ישעיה 44:28) יהנה חפץ למען צדקו וגדיל תורה ויאדיר: קדיש יתום, עלינו

פרק שלישי

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא.

שנאמר: (ישעיה 60:5) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מפעי מעשה ידי להתפאר:

א עקביא בן מהללאל אומר, הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון, מאין באת ממפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא:

ב רבי חנניא סגן הכהנים אומר, הנה מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו:

ג רבי חנניא בן תרדיון אומר, שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים, שנאמר: (תהלים 86:6) ובמושב לצים לא ישב: אבל שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם, שנאמר: (מלאכי 2:15) אז נדברו וראי יהנה איש אל רעהו ויקשב יהנה וישמע ויפתב ספר ופרון לפניו ליראי יהנה ולחשבי

שָׁמוּ: אִין לִי אֵלָא שְׁנַיִם מַנִּין אֶפִּילוּ אֶחָד שְׁיֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁתְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹבֵעַ לוֹ שָׂבֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: (איכב ג:כח) יֵשֵׁב בְּדָד וַיִּדַּם בִּי נִמְלַע עָלָיו:

ד רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה שְׁאֲבָלוּ עַל שְׁלַחַן אֶחָד וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו דְּבַרֵי תּוֹרָה, כְּאִלוּ אֲבָלוּ מִזְבְּחֵי מַתִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיב כח:ח) בִּי כָל־שְׁלַחֲנוֹת מְלֹאוֹ קִיא צֹאֵה בְּלִי מְקוֹם: אֲבָל שְׁלֹשָׁה שְׁאֲבָלוּ עַל שְׁלַחַן אֶחָד וְאָמְרוּ עָלָיו דְּבַרֵי תּוֹרָה כְּאִלוּ אֲבָלוּ מִשְׁלַחֲנוֹ שֶׁל מְקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל מא:כג) וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלַחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:

ה רַבִּי חֲנִינְיָא בֶּן חַכִּינִי אוֹמֵר, הַנְּעוּר בְּלִילָה וְהַמְחַלֵּף בַּדְּרֹךְ יַחֲדֵי וּמִפְנֵה לְבוֹ לְבַטְלָה הֲרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ:

ו רַבִּי נְחוֹנְיָא בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר, כָּל הַמְּקַבֵּל עָלָיו עוֹל תּוֹרָה מִעֲבִירִים מִמֶּנּוּ עַל מַלְכוּת וְעַל דְּרֹךְ אֶרֶץ, וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עַל תּוֹרָה נוֹתֵנִין עָלָיו עַל מַלְכוּת וְעַל דְּרֹךְ אֶרֶץ:

ז רַבִּי חֲלַפְתָּא בֶּן דּוּסָא אִישׁ כֶּפֶר חֲנִינְיָא אוֹמֵר, עֲשֶׂרָה שְׁיֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים פ:כג) אֱלֹהִים נִצַּב בְּעֵדֹת־אֵל וּמִנִּין אֶפִּילוּ חֲמִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ט:ו) וַאֲנִידְתּוּ עַל־אֶרֶץ יִסְדָּה וּמִנִּין אֶפִּילוּ שְׁלֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים פ:כג) בְּקִרְבַּ אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט: וּמִנִּין אֶפִּילוּ שְׁנַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלאכי ג:טז) אִזְ נִדְבְּרוּ וַיֵּרְאוּ יְהוָה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיִּקְשַׁב יְהוָה וַיִּשְׁמַע וּמִנִּין אֶפִּילוּ אֶחָד שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כ:כח) בְּכָל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אוֹפִיר אֶת־שְׁמִי אֲבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכִיתִיךָ:

ח רַבִּי אֶלְעָזָר אִישׁ בְּרֵתוֹתָא אוֹמֵר, תֵּן לוֹ מִשְׁלוֹ שְׂאֵתָה וְשִׁלְךָ שְׁלוֹ, וְכֵן בְּדוּד הוּא אוֹמֵר: (ד"ב ט' כט:יד) כִּי־מִמֶּךָ הִכָּל וּמִיָּדֶךָ נִתְּנוּ לָךְ:

ט רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר, הַמְחַלֵּף בַּדְּרֹךְ וְשׁוֹנֵה וּמִפְסִיק מִמִּשְׁנֵתוֹ וְאוֹמֵר מַה נָּאָה אֵילָן זֶה מַה נָּאָה נֵיר זֶה מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאִלוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ:

י רַבִּי דוּסְתֵי בֶר יַנִּי מִשֵּׁם רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּל הַשּׁוֹכֵחַ דְּבַר אֶחָד מִמִּשְׁנֵתוֹ, מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאִלוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (צדקיים ז:ט) רֵק הַשְּׁמֵר לָךְ וְשִׁמְרֵ נַפְשְׁךָ מֵאִד פְּרֻת־שִׁפְחָת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ, יְכוּל אֶפִּילוּ תִקְפָּה עָלָיו מִשְׁנֵתוֹ, תִּלְמוּד לֹאֹמֵר (סז) וּפְרֻי־סוּרוֹ מִלְּבַבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ הֵא אֵינוֹ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ עַד שְׁיֹשֵׁב וַיִּסִּירֵם מִלְּבוֹ:

יא רַבִּי חֲנִינְיָא בֶּן דּוּסָא אוֹמֵר, כָּל שְׂוִירָאת חֲטָאוֹ קוֹדֶמֶת לְחֲכָמָתוֹ חֲכָמָתוֹ מִתְקַנְיָמַת, וְכָל שְׁחֲכָמָתוֹ קוֹדֶמֶת לְוִירָאת חֲטָאוֹ אִין חֲכָמָתוֹ מִתְקַנְיָמַת:

יב הוא היה אומר, כל שמעשיו מרבין מחכמתו חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו מרבה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת:

יג הוא היה אומר, כל שרוח הפרישות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו וכל שאין רוח הפרישות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו:

יד רבי דוסא בן הרפנים אומר, שנה של שחרית ויין של צהרים ושיתת הילדים וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ מוציאים את האדם מן העולם:

טו רבי אלעזר המודעי אומר, המחלל את הקדשים והמביה את המועדות והמלפין פני חברו ברבים והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא:

טז רבי ישמעאל אומר, הוה קל לראש ונוח לתשחרת, והוה מקבל את כל האדם בשמחה:

יז רבי עקיבה אומר, שחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערות, מפרת סג לתורה, מעשרות סג לעשר, נדרים סג לפרישות, סג לחכמה שתיקה:

יח הוא היה אומר, חביב אדם שנברא בצלם, חפה יתרה נודעת לו שנברא בצלם (אלהים), שנאמר: (בראשית ט:ו) כי בצלם אלהים עשה את האדם: חביבים ישראל שנקראו בנים (למקום), חפה יתרה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר: (דברים יד:ו) בנים אתם ליהוה אלהיכם חביבים ישראל שנתן להם פלי חמדה, חפה יתרה נודעת להם שנתן להם פלי חמדה שבו נברא העולם, שנאמר: (משלי ג:ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל-תעזבו:

יט הכל צפוי והרשות נתונה ובטוב העולם נדון והכל לפי רב המעשה:

כ הוא היה אומר הכל נתון בערבון ומצודה פרוסה על כל החיים החנות פתוחה ותחנוני מקור והפנקס פתוח והיד פותחת וכל הרוצה ללוות יבא וילוה והנפאין מחזירים תדיר בכל יום ונפרעים מן האדם מדעתו ושלא מדעתו ויש להם על מה שישמכו והדין דין אמת והכל מתקן לפעודה:

כא רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה אין גרף ארץ, אם אין גרף ארץ, אין תורה, אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה, אם אין דעת, אין בינה, אם אין בינה אין דעת, אם אין קמח אין תורה, אם אין תורה אין קמח:

כב הוא היה אומר כל שחכמתו מרבה ממעשיו למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרבים ושרשיו מועטים, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר: (ירמיהו י"ז) וְהָיָה כַּעֲרֵעַר בְּעֵרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹוא מִטֹּב וְשָׁכַן חֲדָרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלַחָה וְלֹא תֵשֵׁב: אָבֵל כֹּל שִׁמְעֵשׂוּ מִרְבִּים מִחֲכָמָתוֹ, לְמָה הוּא דוֹמֶה, לְאֵילָן שֶׁעֲנָפָיו מוֹעָטִים וְשָׂרְשָׁיו מִרְבִּים, שֶׁאֵפִילוּ כָּל הַרוּחֹת שֶׁבְּעוֹלָם בְּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ אֵין מְזִיזִים אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (י"ז: ט) וְהָיָה כַּעֲנַן | שֶׁתּוֹלַע עַל־מַיִם וְעַל־יּוֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרְשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹא חֵם וְהָיָה עֲלָהוּ רַעֲנָן וּבִשְׁנֵת בְּצִרְתָּ לֹא יִדָּאָג וְלֹא יִמִּישׁ מַעֲשׂוֹת פְּרִי:

כג רבי אליעזר (בן) חסמא אומר, קנים ופתחי גדה, הן הן גופי הלכות, תקופות וגמטריאות, פרפריות לחכמה:

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר: (ישעיהו מ"ג:כא) יְהוָה חֲפֵץ חֲפֵץ לְמַעַן צַדִּיק וְגִדִּיל תּוֹרָה וַיִּאֲדִיר: קדיש יתום, עלינו

פרק רביעי

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא.

שנאמר: (ישעיהו ס:כא) וְעַמּוֹד בָּלֵם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נָצַד מִפְּעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאֵר:

א בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם שנאמר: (תהלים קיט:לט) מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: איזהו גבור, הכובש את יצרו שנאמר: (משלי טו:לג) מִטֹּב אֶרֶךְ אַפִּים מִגִּבּוֹר וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מִלֵּבֵד עִיר: איזהו עשיר, השמח בחלקו, שנאמר: (תהלים קכח:ג) יִגִּיעַ בְּפִיךָ כִּי תֹאכַל אֲשֶׁרֶיךָ וּמִטֹּב לָךְ: אשריך בעולם הזה ומטוב לך לעולם הבא, איזהו מכבד המכבד את הבריות, שנאמר: (שמואל א' ז:ג) כִּי־מִכְבְּדֵי אֲכַבֵּד וּבֹנֵי יִקְלוּ:

ב בן עזי אומר, הוי ריץ למצוה קלה ובורח מן העברה, שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה, ששכר מצוה מצוה ושכר עברה, עברה:

ג הוא היה אומר, אל תהי בו לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום:

ד רבי לויטם איש יבנה אומר, מאד מאד הוה שפל רוח שתקנת אנוש רמה:

ה רבי יוחנן בן ברוקה אומר, כל המחלל שם שמים בסתר, נפרעים ממנו בגלוי, אחד בשוגג ואחד במזיד בחלול השם:

ו רבי ישמעאל (בנו) אומר, הלומד על מנת ללמד, מספיקים בידו ללמוד וללמד, והלומד על מנת לעשות, מספיקים בידו ללמוד וללמד (לשמור) ולעשות:

ז רבי צדוק אומר, אל (תפרוש מן הצבור ואל תעש עצמך בעורכי הדינים, ואל תעשה עמרה להתגדל בה ולא קרדום לחפר בה, וכך היה הלל אומר, ודאשתמש בתנא חלף, הא למדת כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם:

ח רבי יוסי אומר, כל המכבד את התורה גופו מכבד על הפריות, וכל המחלל את התורה גופו מחלל על הפריות:

ט רבי ישמעאל בנו אומר, החשף עצמו מן הדין פורק ממנו איבה וגזל ושכונעת שוא, והגם לבו בהוראה שומה רשע וגם רוח:

י הוא היה אומר, אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד, ואל תאמר קבלו דעתי שהן רשאים ולא אתה:

יא רבי יונתן אומר, כל המקיים את התורה מעני סופו לקימה מעשר, וכל המבטל את התורה מעשר סופו לבטלה מעני:

יב רבי מאיר אומר, הוה ממעט בעסק, ונעסק בתורה, והוה שפל רוח בפני כל אדם, ואם בפלת מן התורה יש לך בטלים הרבה פנגדך ואם עמלת בתורה יש לו שכר הרבה לתן לך:

יג רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, והעובר עברה אחת קונה לו קטגור אחד, תשובה ומעשים טובים פתרים בפני הפרענות:

יד רבי יוחנן הסנדלר אומר, כל בנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים:

טו רבי אלעזר בן שמוע אומר, יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלך, וכבוד חברך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים:

טז רבי יהודה אומר, הוה זהיר בתלמוד, ששגגת תלמוד עולה ודון:

יז רבי שמעון אומר שלשה כתרים הם, פת תורה ופתר פהנה ופתר מלכות, ופתר שם טוב עולה על גביהם:

יח רַבִּי נְהוֹרַאי אוֹמֵר, הָיָה גוֹלָה לְמָקוֹם תּוֹרָה, וְאֵל תֹּאמַר שֶׁהָיָה תְּבוּא אַחֲרֶיךָ שֶׁחֲבַרְיָה וְקַיְמִיָּה בְּיַדְיָךְ, (משלי ד: 5) וְאֵל־בְּיַנְתְּךָ אֶל־תִּשְׁעֶן:

יט רַבִּי יַנִּי אוֹמֵר, אֵין בְּיַדְיֵנו לֹא מִשְׁלֹת הֶרְשָׁעִים וְאִם לֹא מִיִּסּוּרֵי הַצַּדִּיקִים:

כ רַבִּי מִתִּיתָיָא בֶּן חֲרֵשׁ אוֹמֵר, הָיָה מְקַדִּים בְּשָׁלוֹם כָּל אָדָם, וְהָיָה זָנֵב לְאַרְיוֹת וְאֵל תְּהִי רֹאשׁ לְשָׁעֲלִים:

כא רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר, הָעוֹלָם הָיָה הוֹמָה לְפָרוּזְדוֹר בְּפָנָי הָעוֹלָם הָבָא, הַתְּקַן עֲצָמָךְ בְּפָרוּזְדוֹר כְּדִי שֶׁתִּכְנַס לְמַרְקָלִין:

כב הוּא הָיָה אוֹמֵר, יָפָה שְׁעָה אַחַת בְּתַשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הָיָה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הָבָא, וְיָפָה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קָרַת רוּחַ בְּעוֹלָם הָבָא מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה:

כג רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אֵל תִּרְצֶה אֶת חֲבֵרְךָ בְּשַׁעַת בְּעָסוֹ, וְאֵל תִּנְחַמְהוּ בְּשַׁעַת שְׁמִתּוֹ מִמָּוֶל לְפָנָיו וְאֵל תִּשְׁאַל לוֹ בְּשַׁעַת נִדְרוֹ, וְאֵל תִּשְׁתַּדֵּל לְרֹאוֹתוֹ בְּשַׁעַת קְלָקְלָתוֹ:

כד שְׁמוּאֵל הַקָּטָן אוֹמֵר: (כז:ח-יח) בְּנִפְלֵ אוֹיְבֶיךָ אֶל־תִּשְׁמַח וּבְכַפְשָׁלוֹ אֶל־יִגַּל לְבָבְךָ: פֶּן־יִרְאֶה יְהוָה וְרַע בְּעֵינָיו וְהָשִׁיב מֵעַלְיוֹ אָפוֹ:

כה אֶל־יִשְׁעַ בֶּן אַבְוִיָּה אוֹמֵר, הַלּוֹמֵד יֵלֵד לְמָה הוּא דוֹמָה, לְדָיו כְּתוֹבָה עַל גֵּיר חֲדָשׁ, וְהַלּוֹמֵד זָקֵן לְמָה הוּא דוֹמָה, לְדָיו כְּתוֹבָה עַל גֵּיר מְחוּק:

כו רַבִּי יוֹסִי בֶר יְהוּדָה אִישׁ כָּפַר הַכְּבִלִי אוֹמֵר, הַלּוֹמֵד מִן הַקְּטָנִים לְמָה הוּא דוֹמָה, לְאוֹכֵל עֲנָבִים קְחוֹת וְשׁוֹתָה יַיִן מִגִּתּוֹ, וְהַלּוֹמֵד מִן הַזְּקֵנִים לְמָה הוּא דוֹמָה, לְאוֹכֵל עֲנָבִים בְּשׁוֹלוֹת וְשׁוֹתָה יַיִן יִשָּׁן:

כז רַבִּי (מֵאִיר) אוֹמֵר, אֵל תִּסְתַּכַּל בְּקִנְיָן אֶלָּא בְּמָה שִׁישׁ בּוֹ, יֵשׁ קִנְיָן חֲדָשׁ מִלֵּא יִשָּׁן, וְיִשָּׁן שֶׁאֵפִילוֹ חֲדָשׁ אֵין בּוֹ:

כח רַבִּי אֶלְעָזָר הַקָּפֵר אוֹמֵר, הַקְּנָאָה וְהַתְּאָוָה וְהַכְּבוֹד מוֹצִיאִים אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם:

כט הוּא הָיָה אוֹמֵר, הַלּוֹדִים לְמוֹת, וְהַמְתִּים לְחַיּוֹת, וְהַחַיִּים לְהוֹן, לִידַע לְהוֹדִיעַ וְלְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא אֵל הוּא הַיּוֹצֵר הוּא הַבּוֹרָא הוּא הַמְכִּיֵן הוּא הַדִּין הוּא הַעֵד הוּא בְּעַל דִּין וְהוּא עֵתִיד לְדוֹן, בְּרוּךְ הוּא שֶׁאֵין לְפָנָיו לֹא עוֹלָה וְלֹא שִׁבְחָה וְלֹא מַשׂוּא פָּנִים

וְלֹא מִקַּח שָׁחַד שֶׁחֶבֶל שָׁלוֹ וְדַע שֶׁחֶבֶל לְפִי הַחֲשׁוֹבוֹן, וְאֵל יִבְטִיחֶךָ וַיִּצְרֶךָ שֶׁשֶׁשְׂאוֹל בֵּית מָנוֹס לָךְ, שְׁעַל כְּרַחֲךָ אֶתָּה נוֹצֵר, וְעַל כְּרַחֲךָ אֶתָּה נוֹלֵד, וְעַל כְּרַחֲךָ אֶתָּה חַי, וְעַל כְּרַחֲךָ אֶתָּה מֵת, וְעַל כְּרַחֲךָ אֶתָּה עֵתִיד לִיתֵן דִּין וְחֲשׁוֹבוֹן לְפָנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ כְּרוּךְ הוּא:

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶן עֲקִישָׁי אָמַר, רְצַח הַקְּדוֹשׁ כְּרוּךְ הוּא לְזוֹבוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֶךָ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעי' מ:3) יְהוָה חִפֵּץ לְמַעַן צַדִּיק וַיִּגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדְרִיר: קדוש יתום, עלינו

פרק חמישי

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעי' ס:6) וְעַמְּךָ כָּלֵם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נָצַר מִמַּעַי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאֵר:

א בַּעֲשֶׂרֶה מֵאֲמֵרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם, וּמָה תִּלְמוּד לֹאמֵר, וְהֵלֵא בְּמֵאמֵר אֶחָד יִכּוֹל לְהַבְרִאוֹת, אֵלֹא לְהַפְרֵעַ מִן הַדְּשָׁעִים שֶׁמֵּאֲבָרִים אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשֶׂרֶה מֵאֲמֵרוֹת, וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שֶׁמְקַיְמִים אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשֶׂרֶה מֵאֲמֵרוֹת:

ב עֲשֶׂרֶה דוֹרוֹת מֵאָדָם וְעַד נֹחַ, לְהוֹדִיעַ כְּמָה אַרְךָ אַפִּים לְפָנָיו, שֶׁכָּל הַדוֹרוֹת הָיוּ מִכְּעִיסִים לְפָנָיו, עַד שֶׁהִבִּיא עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַמַּבּוּל:

ג עֲשֶׂרֶה דוֹרוֹת מִנֹּחַ וְעַד אֲבָרָה־ם, לְהוֹדִיעַ כְּמָה אַרְךָ אַפִּים לְפָנָיו, שֶׁכָּל הַדוֹרוֹת הָיוּ מִכְּעִיסִים לְפָנָיו, עַד שֶׁבָּא אֲבָרָה־ם אֲבִינוּ וְקִבֵּל עָלָיו שָׂכָר כָּלֵם:

ד עֲשֶׂרֶה נְסִיווֹנוֹת נִתְּנָפָה אֲבָרָה־ם אֲבִינוּ, וְעַמְד כָּלֵם, לְהוֹדִיעַ כְּמָה חֶפְתּוֹ שָׁל אֲבָרָה־ם אֲבִינוּ:

ה עֲשֶׂרֶה נְפִים נַעֲשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, וְעֲשֶׂרֶה עַל הַיָּם:

ו עֲשֶׂר מִבוֹת הִבִּיא הַקְּדוֹשׁ כְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם, וְעֲשֶׂר עַל הַיָּם:

ז עֲשֶׂרֶה נְסִיווֹנוֹת נָפְו אֲבוֹתֵינוּ אֶת הַקְּדוֹשׁ כְּרוּךְ הוּא בְּמִדְבָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: (37מ37 י:7) וַיִּנְסּוּ אֹתִי זֶה עֲשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

ח עֲשֶׂרֶה נְפִים נַעֲשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מֵרִיחַ בִּשְׂר הַקְּדוֹשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בִּשְׂר הַקְּדוֹשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זְבוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אֶרֶע קָרִי לְכַהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְלֹא כִּבּו הַנְּשָׁמִים אִשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה, וְלֹא נִצְחָה הַרִיחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשָׂן, וְלֹא נִמְצָא פָּסוּל בְּעֶמֶר וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עֲמָדִים

צפופים ומשתחיים רוחים, ולא הזיק נחש ועקרב בירושלם מעולם, ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלם:

ט עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן, פי הארץ, פי הפאר, פי האתון, הקשת, והמן, והמטה, והשמיר, והכתב, והמכתב, והלחות, ויש אומרים אף המזיקים וקבורתו של משה ואילו של אברהם אבינו, ויש אומרים אף צבת בצבת עשויה:

י שבועה דברים בגלם ושבעה פחכם, חכם אינו מדבר לפני מי שגדול ממנו פחכמה (ובמנין), ואינו נכנס לתוך דברי חברו, ואינו נכהל להשיב, שואל פענן ומשיב כהלכה, ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי, ומודה על האמת, וחלופיהם בגלם:

יא שבועה מיני פרעניות באים לעולם על שבועה גופי עברה, מקצתם מעשרים ומקצתם אינם מעשרים, רעב של בצרת בא, מקצתם רעבים ומקצתם שבעים, נמרו שלא לעשר, רעב של מהומה ושל בצרת בא, ושלא לפזל את החלה, רעב של פליה בא, דבר בא לעולם, על מיתות האמורות בתורה שלא נמרו לבית דין, ועל פרות שביעית, חרב באה לעולם, על ענוי הדין ועל עוונת הדין ועל המורים בתורה שלא כהלכה, חיה רעה באה לעולם, על שבועת שוא ועל חלול השם, גלות באה לעולם, על עובדי אלילים ועל גלוי עריות ועל שפיכות דמים ועל שממת הארץ:

יב בארבעה פרקים הדבר מתרפה, ברביעית ובשביעית ובמוצאי שביעית ובמוצאי החג שפכל שנה ושנה, ברביעית מפני מעשר עני שפשלישית, בשביעית מפני מעשר עני שפששית, במוצאי שביעית מפני פרות שביעית, במוצאי החג שפכל שנה ושנה מפני גול מתנות עניים:

יג ארבע מדות באדם, האומר שלי שלי ושליך שליך, זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום, שלי שליך ושליך שלי, עם הארץ, שלי (שליך) ושליך שליך, חסיד, שליך (שלי) ושלי שלי, רשע:

יד ארבע מדות בדעות, נוח לכעוס ונוח לרצות, יצא הפסדו בשכרו, קשה לכעוס וקשה לרצות, יצא שכרו בהפסדו, קשה לכעוס ונוח לרצות, חסיד, נוח לכעוס וקשה לרצות, רשע:

טו ארבע מדות בתלמידים, מהיר לשמוע ומהיר לאבד, יצא שכרו בהפסדו, קשה לשמוע וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכרו, מהיר לשמוע וקשה לאבד, זו חלק טוב, קשה לשמוע ומהיר לאבד, זו חלק רע:

טז ארבע מדות בנותני צדקה, הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בפשל אחרים, יתנו אחרים והוא לא יתן, עינו רעה בפשלו, יתן ויתנו אחרים, חסיד, לא יתן ולא יתנו אחרים, רשע:

יז ארבע מדות בהולכי לבית המדרש, הולך ואינו עשה שכר הליכה בידו, עשה ואינו הולך שכר מעשה בידו, הולך ועשה חסיד, לא הולך ולא עשה רשע:

יח ארבע מדות ביושבים לפני חכמים, ספוג ומשפך משמרת, ונפה, ספוג, שהוא סופג את הכל, משפך, שמכניס בזה ומוציא בזה, משמרת, שמוציאה את היין וקולטת את השמרים, ונפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת:

יט כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר, אינה בטלה לעולם, איזו היא אהבה שהיא תלויה בדבר, זו אהבת אמנון ותמר, ושאינה תלויה בדבר זו אהבת דוד ויהונתן:

כ כל מחלקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים, איזו היא מחלקת שהיא לשם שמים זו מחלקת הלל ושמי, ושאינה לשם שמים זו מחלקת קרח וכל עדתו:

כא כל המופה את הרבים, אין חטא בא על ידו, וכל המחטיא את הרבים אין מספיקים בידו לעשות תשובה, משה זכה וזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו, שנאמר: (דברים לג:כח) צדקת יהוה עשה ומשפטיו עם ישראל: ירבעם בן נבט חטא והחטיא את הרבים חטא הרבים תלוי בו, שנאמר: (מלכים א' טו:ל) על-חטאות ירבעם אשר חטא ואשר החטיא את ישראל

כב כל מי שיש בו שלשה דברים הללו, הוא מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע, מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם אבינו, אוכלים בעולם הזה ונוחלים העולם הבא, שנאמר: (משלי ח:כח) להנחיל אהבי | יש ואצרתיהם אמלא: תלמידיו של בלעם הרשע

יורשים גיהנם ויורדים לבאר שחת, שנאמר: (תהלים נב:כד) ואתה אלהים | תורדם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

גג יהודה בן תימא אומר, היה עז פנמר וקל פנשר ורץ פצבי וגבור פארי לעשות רצון אביה שבשמים: הוא היה אומר, עז פנים לגיהנם ובוש פנים לגן עדן. יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך:

מז הוא היה אומר, בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלש עשרה למצות, בן חמש עשרה לתלמוד, בן שמנה עשרה לחפה, בן עשרים לרהות, בן שלשים לבת, בן ארבעים לפינה, בן חמשים לעצה, בן ששים לזקנה, בן שבעים לשיבה, בן שמונים לגבורה, בן תשעים לשויה, בן מאה פאלו מת ועבר ובטל מן העולם:

כה בן בג אומר, הפך בה והפך בה, דכלא בה ובה תחוי וסיב ובלה בה, ומנה לא תזוע, שאין לה מדה טובה הימנה:

כו בן הא הא אומר, לפם צערא אנרא:

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר: (ישעיה מ:כח) יהנה חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר: קדיש יתום, עלינו

פרק ששי

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא.

שנאמר: (ישעיה ס:ח) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מפעי מעשה ידי להתפאר:

שני חכמים בלשון המשנה, ברוך שפחר בהם ובמשנתם:

א רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם בלוי כדי הוא לו, נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלפשותו ענוה ויראה, ומבשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנים ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר: (משלי ט:יד) ליעצה ותושיה אני בינה לי גבורה: ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגלים לו רזי תורה, ונעשה כמען

שאינו פוסק וכןהדר המתגבר והולך, ויהי צנוע וארז רוח, ומוחל על עלבונו, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים:

ב אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומקריות ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נוזף, שנאמר: (שם יח:כג) נזם זהב באף חזיר אישה יפה וסרת מעם: ואומר: (שמות לז:טז) והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על-הלחת: אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לה בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, וכל מי שעוסק בתלמוד תורה חרי זה מתעלה, שנאמר: (צדמז כח:ט) וממתנה נחליאל ומנחליאל במות:

ג הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת, צריך לנהג בו כבוד, שפן מצנינו בדרך מלך ישראל, שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, שנאמר: (תהלים נה:יד) ואתה אנוש בערבי אלופי ומידעי: והלא דברים קל וחמר, ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומידעו, הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת על אחת כמה וכמה שצריך לנהג בו כבוד, ואין כבוד אלא תורה, שנאמר: (משלי ג:לה) כבוד חכמים ינחלו (שם כח:י) ותמימים ינחלו טוב: ואין טוב אלא תורה שנאמר: (שם ז:ג) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל-תעזבו:

ד בך היא הרבה של תורה, פת בפלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן ויהי צער תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עשה בן (תהלים קכח:ג) אשריך וטוב לך: אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא:

ה אל תבקש גדלה לעצמך, ואל תחמד כבוד, יותר מלמודך עשה, ואל תתאוה לשלחנם של מלכים, ששלחנך גדול משלחנם וכתרך גדול מכתרם, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך:

ו גדולה תורה יותר מן הפהנה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלשים מעלות, והפהנה בעשרים וארבע, והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ואלו הן:

בְּתִלְמוּד, בְּשִׁמְיעַת הָאָזְן, בְּעֵרִיכַת שְׁפִתַיִם, בְּבִינַת הַלֵּב בְּשִׁכּוּל הַלֵּב, בְּאִימָה, בְּיִרְאָה, בְּעֲנוּה, בְּשִׂמְחָה, (בְּטַהֲרָה), בְּשִׁמוּשׁ חֲכָמִים, בְּדַקְדּוּק חֲבָרִים, בְּפִלְפוּל הַתְּלִמִּידִים, בְּיָשׁוּב, בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה, בְּמַעֲוֵט סְחוּרָה, בְּמַעֲוֵט דֶּרֶךְ אֶרֶץ, בְּמַעֲוֵט תַּעֲנוּג, בְּמַעֲוֵט שְׁנָה, בְּמַעֲוֵט שִׂיחָה, בְּמַעֲוֵט שְׁחֹק, בְּאַרְךְ אַפָּיִם, בְּלֵב טוֹב, בְּאַמּוּנַת חֲכָמִים, בְּקַבְלַת הַיְסוּרִין, הַמְּכִיר אֶת מְקוֹמוֹ, וְהַשְׂמַח בְּחֻלְקוֹ, וְהַעוֹשֶׂה סִיג לְדַבְּרָיו, וְאֵינוֹ מַחְזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ, אֶהוּב, אֶהוּב אֶת הַמָּקוֹם, אֶהוּב אֶת הַפְּרִיּוֹת, אֶהוּב אֶת הַצְּדָקוֹת, אֶהוּב אֶת הַמִּישְׁרִים, אֶהוּב אֶת הַתּוֹכְחוֹת, וּמִתְרַחֵק מִן הַכְּבוֹד, וְלֹא מֵגִים לְבוֹ בְּתִלְמוּדוֹ, וְאֵינוֹ שֹׂמֵחַ בְּהוֹרָאָה, נוֹשֵׂא בְעַל עִם חֲבֵרוֹ, וּמִכְרִיעוֹ לְכַף זְכוּת, וּמַעֲמִידוֹ עַל הָאֵמֶת, וּמַעֲמִידוֹ עַל הַשְּׁלוֹם, וּמִתְיָשֵׁב בְּתִלְמוּדוֹ, שׂוֹאֵל, וּמַשִּׁיב, שׂוֹמֵעַ וּמוֹסִיף, הַלּוֹמֵד עַל מְנַת לְלַמֵּד וְהַלּוֹמֵד עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת, הַמְּחַפֵּים אֶת רַבּוֹ, וְהַמְּכַוֵּן אֶת שְׂמוּעָתוֹ, וְהַאֲמִיר דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ, הֵא לְמַדָּת כָּל הַאֲמִיר דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ מִבֵּיא גְּאֻלָּה לְעוֹלָם, שְׁנַאֲמַר: (אסתר 3:33) וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְמַלְךְ בְּשֵׁם מַרְדֵּכָי:

ז גְּדוּלָּה תוֹרָה שְׁהִיא נוֹתֶנֶת חַיִּים לְעֹשֶׂיהָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנַאֲמַר: (משלי 7:33) כִּי־חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם וּלְכָל־בָּשָׂרוֹ מִרְפָּא: וְאוֹמַר: (שם ג:ח) רַפְּאוֹת תִּתִּי לְשִׁדְךָ וְשִׁקּוּי לְעַצְמוֹתֶיךָ: וְאוֹמַר: (שם ט:יח) עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכִּיחַ מְאֹדֶיךָ: וְאוֹמַר: (שם ט:ט) כִּי | לְנִית חֵן הֵם לְרֹאשֶׁךָ וְעֵנְקִים לְגַרְגְּרֹתֶיךָ: וְאוֹמַר, (שם ט:ז) תִּתֵּן לְרֹאשֶׁךָ לְנִית־חֵן עֲטַרֶת תִּפְאָרֶת תִּמְנַנְךָ: וְאוֹמַר: (שם ט:יא) כִּי־בִי יִרְבּוּ יַמֶּיךָ וְיוֹסִיפוּ לָךְ שָׁנוֹת חַיִּים: וְאוֹמַר: (שם ג:טז) אַרְךְ יָמִים בְּיַמִּינָהּ בְּשִׂמְאוּלָּהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד: וְאוֹמַר: (שם 3:33) כִּי אַרְךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ:

ח רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי אוֹמַר, הַנּוּי וְהַפֶּחַ וְהַעֲשֶׂר וְהַכְּבוֹד וְהַחֲכָמָה וְהַזְקָנָה וְהַשִּׁיבָה וְהַפְּנִים נָאָה לְצַדִּיקִים וְנָאָה לְעוֹלָם, שְׁנַאֲמַר: (שם ט:זא) עֲטַרֶת תִּפְאָרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמְצָא: וְאוֹמַר: (שם ט:כט) תִּפְאָרֶת בַּחוּרִים כַּחֵם וְהַדָּר וְקָנִים שִׁיבָה: וְאוֹמַר: (שם יד:כד) עֲטַרֶת חֲכָמִים עֲשֶׂרָם וְאוֹמַר: (שם יז:י) עֲטַרֶת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים וְתִפְאָרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם: וְאוֹמַר: (ישעיהו כד:כג) וְהַפְּרָה הַלְבָנָה וּבוֹשָׂה הַחֲמָה כִּי־מַלְךְ יִהְיֶה צְבָאוֹת בְּתַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם וְנִגְדַר זְקֵנֵי כְבוֹד: רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסִּיא אוֹמַר, אֵלּוּ שֶׁבַע מַדּוֹת שְׁמַנּוּ חֲכָמִים לְצַדִּיקִים, כָּלֵם נְתַקְיָמוֹ בְּרַבִּי וּבְכַנְיָו:

ט אמר רבי יוסי בן קסמא פגעם אחת הוייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום והחזירתי לו שלום. אמר לי רבי מאיזה מקום אתה. אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני. אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלה אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות. אמרתי לו אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה. וכן פתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל: (תהלים קיט:עב) טוב-לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף: ולא עוד, אלא שבשעת פטירתו של אדם אין מלוים לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד. שנאמר: (משלי ו:כג) בהתהלכך | תנחה אתך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחה: בהתהלכך תנחה אתך בעולם הזה בשכבך תשמור עליך. בקבר והקיצות היא תשיחה. לעולם הבא. ואומר: (חגי 3:ח) לי הכסף ולי הזהב נאם יהוה צבאות:

י חמשה קנינים קנה (לו) הקדוש ברוך הוא בעולמו. ואלו הן. תורה קנין אחד. שמים וארץ קנין אחד. אברהם קנין אחד. ישראל קנין אחד. בית המקדש קנין אחד. תורה מנין. דכתיב: (משלי ח:כג) יהוה קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז: שמים וארץ מנין דכתיב: (ישעיה סו:6) כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי ארצה בית אשר תבנו-לי וארצה מקום מנוחתי: ואומר: (תהלים קד:כד) מה-דרכו מעשיך | יהוה בלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינה: אברהם מנין דכתיב: (צרחית יד:ט) ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ: ישראל מנין דכתיב: (שמות טו:טז) עד-יעבר עמך יהוה עד-יעבר עמו קניתי: ואומר: (תהלים טז:ג) לקדושים אשר-בארץ הגה ואדירי כל-חפצי-בם: בית המקדש מנין דכתיב: (שמות טו:יז) מכון לשבתך פעלת יהוה מקדש אדני בוננו ידוד: ואומר: (תהלים עח:גד) ויביאם אל-גבול קדשו הר-זה קנתה ימינו:

יא כל מה שפרא הקדוש ברוך הוא בעולמו. לא בראו אלא לכבודו. שנאמר: (ישעיה מג:1) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף-עשיתיו: ואומר: (שמות טו:יח) יהוה | ימלך לעלם ועד:

רבי חנניא בן עקשיא אומר. רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל. לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. שנאמר: (ישעיה מ:3:כא) יהוה חפץ למען צדקו ויגדיל תורה ויאדיר: קדיש יתום, עלינו

Whether one should drink water during בין השמשות is discussed amongst the פוסקים. Some explained this to be the case every בין השמשות, but פוסקי אשכנז were concerned only in regard to מוצאי שבת on בין השמשות. This is based on קבלה concerning the drinking of water after the time in which the נשמות are in limbo, before they must return to גיהנם. When one of the בעלי התוספות ate during סעודת שלישית שלישיית during בין השמשות - בני אשכנז strongly opposed the practice. This caused בני אשכנז not to eat at this time, whether accompanied with water or not. When the סופר settled in Hungary, he followed the local schedule, and ate after סעודת שלישית שלישיית, but he made sure not to have any water on the table. In this regard, wine and fruit juice are not considered water.

The סופר was similarly opposed to the recital of 'אתקינו סעודתא' because of the Kabbalistic concepts mentioned, which should not be revealed publicly. Practically speaking, it is best if one can omit it without causing a מחלוקת.

לדוד ברוך ולמנצה בגנינות למוצאי שבת

ירושלמי was recited by all קהילות (שיר המעלות) not לדוד ברוך, מוצאי שבת, and is still said in old (אשכנזי) קהילות, and in קהילות הספרדים. The משנה ברורה quotes it as a מנהג טוב (therefore Litvaks should say it as well). Its recitation was stopped by חסידים. Since there was never a קדיש according to the ancient מנהג, it was not added later. (Only one or two communities in Hungary said קדיש after לדוד ברוך.)

במוצאי שבת מאחרים התפלה כדי להוסיף מחול על הקדש, וממתנים עד שיראו ג' כוכבים קטנים רצופים, וביום המעונן עד שיצא הספק מלבן. וקודם שמתחילים והוא רחום נוהגים לזמר ב' מזמורים אלה (אבל א"א בבית אבל):

במוצאי שבת החזן מנגן במקומו בלי טלית קודם לתפילת ערבית שני מזמורים אלה ואומרים אותם בניגון ידוע:

קמח לדוד |

הַמְלִמֵּד יְדֵי לְקָרֵב

בְּרוּךְ יְהוָה | צוּרֵי

אֶצְבְּעוֹתַי לְמִלְחָמָה:

מִשְׁנֵבֵי וּמִפְלִמֵי לִי

חֲסֵדֵי וּמִצְוֹדוֹתַי

הַרוֹדֵד עִמִּי תַחְתָּי:

מִגְנֵי וּבֹו חֲסִיתִי

בְּרִאֲנוֹשׁ וְתַחֲשֵׁבְהוּ:

יְהוָה מִהֲאָדָם וְהַתְדַּעְהוּ

יִמְיוֹ כְּצֵל עוֹבֵר:

אָדָם לְהַבֵּל דָּמָה

נֵעַ בְּהָרִים וַיַּעֲשֵׂנוּ:

יְהוָה הַמִּשְׁמִיךְ וְתִרְדַּ

בְּרַק בָּרַק וּתְפִיצֶם שְׁלַח הַצִּיָּד וּתְהַמֵּם:
שְׁלַח יָדְיָךְ מִמְרוֹם פָּצְנִי וְהַצִּילֵנִי מִמַּיִם רַבִּים

מִיַּד בְּגֵי-נֹכַח:

אֲשֶׁר-פִּיהֶם דְּבַר-שׁוֹא וַיִּמְיָנִם יָמִין שְׁקֵר:
אֱלֹהִים שִׁיר חֲדָשׁ אֲשִׁירָה לָּךְ בְּנֹכַח עֲשׂוֹר אֲזַמְּרָה לָּךְ:
הַנּוֹתֵן תְּשׁוּעָה לַמַּלְאָכִים הַפּוֹצֵה אֶת-דָּוִד עַבְדּוֹ

מִחֶרֶב רָעָה:

פָּצְנִי וְהַצִּילֵנִי מִיַּד בְּגֵי-נֹכַח: אֲשֶׁר-פִּיהֶם דְּבַר-שׁוֹא
וַיִּמְיָנִם יָמִין שְׁקֵר:

אֲשֶׁר בָּנִינוּ | בְּנִמְעִים מְגִדְלִים בְּנִעֲוִירֵיהֶם
בְּנוֹתֵינוּ כְּזוּיּוֹת מְחַטָּבוֹת תְּבִנִית הַיֶּכֶל:
מְזוּיָנוּ מְלֵאִים מְפִיקִים מִזֶּן אֶל-זֶן
צְאוּנָנוּ מֵאֲלִיפּוֹת מְרַבָּבוֹת בְּחֻצוֹתֵינוּ:
אֲלוּפֵינוּ מִסְכָּלִים אֵין פֶּרִץ וְאֵין יוֹצֵאת

וְאֵין צֹחָה בְּרַחֲבֵינוּ:

אֲשֶׁרֵי הָעַם שְׂכֻכָה לּוֹ אֲשֶׁרֵי הָעַם שִׁיחֹה אֱלֹהֵיו:

לְמַנְצָח בְּנִינֹת מִזְמוֹר שִׁיר: ^ס

אֱלֹהִים יִחַנְנוּ וַיְבָרְכֵנוּ יֵאָר פָּנָיו אֶתְנוּ סֵלָה:
לְדַעַת בְּאֶרֶץ דְּרָבָךְ בְּכָל-גּוֹיִם יִשׁוּעַתְךָ:
יִזְדוּךְ עַמִּים | אֱלֹהִים יִזְדוּךְ עַמִּים בָּלָם:
יִשְׁמְחוּ וַיִּרְנְנוּ לְאֲמִים כִּי-תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיֶּשֶׁר

וּלְאֲמִים | בְּאֶרֶץ תְּנַחֵם סֵלָה:

יִזְדוּךְ עַמִּים | אֱלֹהִים יִזְדוּךְ עַמִּים בָּלָם:
אֶרֶץ נְתַנָּה יְבוּלָה יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ:
יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים וַיִּירָאוּ אוֹתוֹ

כָּל-אֶפְסֵי-אֶרֶץ:

תפלת ערבית למוצאי שבת.

According to מנהג אשכנז, the recital of 'המברך בין קודש לחול' without שם השם is insufficient to be able to perform מלאכה after צאת הכוכבים on שבת מוצאי שבת. During the times of the ראשונים, women would just recite the full ברכה 'ברוך אתה ד' המברך בין קודש לחול'. Nowadays, women often recite the full ברכה, remembering to include 'אתה הוננתנו'. Thereafter, מלאכה may be performed but one must make הבדלה before eating.

On a day when סליחות are said,

ימים נוראים of ניגון is sung in the רחום והוא רחום.

במוצאי שבת הבעל תפילה מתחיל 'הוא רחום' וממשיך בנעימה מיוחדת, ואומר 'ברכו' בניגון ארוך במיוחד.

ע:ח:לח והוא רחום | יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו
ולא יעיר כל-חמתו: כי יהנה הושיעה המלך יעננו ביום-קראנו:

בעוד הש"ץ אומר 'ברכו' אומר הקהל בלחש: יתברך וישתבח ויתפאר ויתרום ויתנשא שמו של מלך המלכים. תקדוש ברוך הוא: שהוא ראשון והוא אחרון. ומבלעדיו אין אלהים: תכלים סח: סלו לרכב בערבות ביה שמו ועליו לפניו: ושמו מרום על-כל-ברכה ותהלה:

ש"ץ מאריך
באמירת 'ברכו':

בְּרַכּוּ

כשמנגן הש"ץ השם יאמר הקהל: ברוך. שם כבוד מלכותו. לעולם ועד:

אֵת יי

כשמנגן הש"ץ 'המברך' יאמר הקהל: קיג: יתי שם יהנה מברך מעתה ועד-עולם:

הַמְּבָרֵךְ:

קהל וש"ץ יחדיו: ברוך יי המברך. לעולם ועד:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. אשר ברכו מעריב ערבים. ברחמיה פותח שערים. ובתבונה משנה עתים. ומחליף את הזמנים. ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע פרצונו: בורא יום ולילה. גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור: « ומעביר יום ומביא לילה. ומבדיל בין יום ובין לילה. יי צבאות שמו: אל חי וקיים. תמיד. ימלוך עלינו. לעולם ועד: ברוך אתה יי המעריב ערבים: אמן

אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת: תורה ומצוות. חקים ומשפטים. אותנו למדת: על בן יי אלהינו. בשכבנו ובקומנו נשים בחקיך. « ונשמח בדברי תורתך. ובמצותיך לעולם ועד: כי הם חיינו. וארך ימינו. ובהם נהנה יומם ולילה: ואהבתך. אל תסיר ממנו לעולמים: ברוך אתה יי אהב. עמו ישראל: אמן

עונים 'אמן' על ברכת אהבה של בעל תפילה.

להשלמת רמ"ה תיבות בק"ש מקדימים אמירת 'אל מלך נאמן' בנחיד או בציבור. ויש משלימים את חשבון רמ"ה בעניית 'אמן' על ברכת אהבת עולם של בעל תפילה, ש'אמן' הוא נוטריקון 'אל מלך נאמן'.

אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן

37 פסוק 7:

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה | אחד:

בלחש ברוך. שם כבוד מלכותו. לעולם ועד:

37 פסוק 5-7: וְאַהֲבֵתָ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ וּבְכָל-מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל-יָדֶיךָ וְהָיוּ לְמִטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

37 פסוק 8-17: וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וּנְתַתִּי מִמֶּנֶּה אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסְפַּת דְּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ: וּנְתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ וְאִכְלֹתָ וְשָׂבַעְתָּ: הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן-יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף-יְהוָה בְּכֶם וְעָצַר אֶת-הַשָּׁמַיִם וְלֹא-יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת-יְבוּלָהּ וְאִבְרֹתֶם מִחַרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: וְשָׁמַתֶּם אֶת-דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל-יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמִטְפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: הֲרַב הַקּוֹרָא שְׁמַע בְּטַעֲמִים מְרִים קוּלוֹ מ'למען ידבו' עד 'אמת' ל'מען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיכם לתת להם בימי השמים על הארץ:

37 פסוק 18-20: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל-פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם וְנָתַנּוּ עַל-צִיצִית הַפְּנֵף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא-תִתְּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אֲתֶם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי וְהִייתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִזוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

יש לצרף 'אלהיכם' ל'אמת', אכן יתן ריוח מעט שלא יבולע האל"ף. בעל תפילה מרים קולו במילה 'אמת' ואינו כופל 'ד' אלדיכם אמת'. לפיכך בעל תפילה אומר פרשת ציצית עם הרב כדי שיסמוך 'אמת' ל'ד' אלדיכם, ולא יצטרך להמתין עליו ולהפסיק בין המלים הללו.

אֱמֶת וְאֱמוּנָה כָּל זֹאת . וְקִיָּם עֲלֵינוּ . כִּי הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְאִין זִילְתּוּ . וְאֶנְחֵנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים . מִלְּכֵנוּ הַנּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל הָעַרִיזִים: הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵנוּ . וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָ לְכָל אֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ: טו: טו: הָעֹשֶׂה גְדֻלוֹת עַד־אִין חֶקֶר וְנִפְלְאוֹת עַד־אִין מִסְפָּר: תכלים ס:ט השלם נפשנו בחיים ולא־נתן למוֹט רַגְלָנוּ: הַמְדַרְיֵכֵנוּ עַל בָּמוֹת אֹיְבֵינוּ . וַיְרַם קַרְנֵנוּ עַל כָּל שִׁנְאֵינוּ: הָעֹשֶׂה לָנוּ נִסִּים וְנִקְמָה בַּפְרָעָה . אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאֲדַמַּת בְּנֵי חָם: הַמְכַּה בְּעַבְרָתוֹ כָּל בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם . וַיּוֹצֵא אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵירוֹת עוֹלָם: « הַמַּעְבִּיר בְּנָיו בֵּין גְּזָרֵי יַם סוּף . אֶת רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת שׁוֹנְאֵיהֶם בְּתַהוֹמוֹת טַבַּע: וְרָאוּ בְנָיו גְּבוּרָתוֹ . שִׁבְחוּ וְהוֹדוּ לְשֵׁמוֹ: וּמְלֻכוֹתָו בְּרִצּוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם: מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנוּ שִׁירָה . בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ בְּלִם:

קהל שמוט טו:יא מִי־כַמְכָה בְּאֵלִים יְהוָה מִי כַמְכָה נֶאֱדָר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תַּהֲלֵת עֹשֶׂה פְלָא:

בעל תפילה מְלֻכוֹתֶיךָ רָאוּ בְּנֵיךָ בּוֹקֵעֵי יָם לִפְנֵי מֹשֶׁה . טו:טז זָה אֱלֹהֵי עָנוּ . וְאָמְרוּ:

קהל טו:יח יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

בעל תפילה וְנֶאֱמַר: ירמיה לא: כִּי־פָדָה יְהוָה אֶת־יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חֲזַק מִמֶּנּוּ:

כְּרוּךְ אַתָּה יי גְּאֹל יִשְׂרָאֵל: אמן

הַשְּׂפִיכֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם . וְהַעֲמִידֵנוּ מִלְּכֵנוּ לְחַיִּים . וּפְרוֹשׁ עֲלֵינוּ סִבַּת שְׁלוֹמֶךָ . וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ . וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׂמֹךְ: וְחַגֵּן בְּעַדֵּנוּ . וְהַסֵּר מֵעֲלֵינוּ אוֹיֵב . דָּבָר . וְחָרָב . וְרָעָב . וַיְגוֹן . וְהַסֵּר שָׁטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵנוּ . « וּבְצֵל בְּנִפְיֶךָ תִּסְתַּיְרֵנוּ . כִּי אֵל שׁוֹמְרָנוּ וּמַצִּילֵנוּ אַתָּה . כִּי אֵל מְלֹךְ חַנוּן וְרַחוּם אַתָּה: וְשׁוֹמֵר צִאתָנוּ וּבוֹאֵנוּ . לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: כְּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעַד: אמן

These 18 פסוקים (which contain the Divine name in each of them) were added by the Academy of Persia (מחזור ויטרי). According to תוספות (ברכות ד:) these were added to enable late comers to finish the service together, so that they should not be left alone praying at night. According to the רשב"א, these were instituted at the time of religious persecution, to replace the שמונה עשרה. It is therefore omitted on Friday night, as its עמידה contains only 7 ברכות.

אמירת פסוקי 'ברוך ד' לעולם' עם ברכת 'ידאו עינינו' נתקנה על ידי חכמים הן לבני בבל והן לבני ארץ ישראל, והובאו בסידורי ארץ ישראל מקדמת דנא, ומקובל היה לאמרם אצל כל אשכנזים אף אלה שעלו לארץ ישראל, ולכן נמצאת בכל סידוריהם הנדפסים כולל סידור 'שער שמים' שערך השל"ה, אב"ד פפד"מ ומרא דארעא דישראל, על פי המנהגים שנהג בארץ ישראל (בציינו כי "רבנן בתראי תקינו למימר ברוך ד' לעולם אמן ואמן", ולכן כתב לו ביאור על פי נגלה ונסתר). תלמידי הגר"א שאינם אומרים 'שמרו' בערבית ליל שבת משמיטים גם 'ברוך ד' לעולם', הן בארץ ישראל והן בחוץ לארץ, על פי מנהגו האישי בוולנא :

יוצא שמונה עשרה, ברוך ד' לעולם, so people don't think they are מנהג אשכנז

פ:טנג בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן | וְאָמֵן: קלכ:כא בְּרוּךְ יְהוָה | מְצִיּוֹן שְׂבִינֵי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:
ע:יח-יט בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת לְבָדְדִי: וּבְרוּךְ יְהוָה | שֵׁם כְּבוֹדִי
לְעוֹלָם וַיִּמְלֵא כְבוֹדִי אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אָמֵן | וְאָמֵן: קד:לא יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם יִשְׁמַח
יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו: קיג:ג-ד יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם: שמואל ח' יב:כג כִּי לֹא-יִמָּשׁ
יְהוָה אֶת-עַצְמוֹ בְּעֵבֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל בִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לֹו לְעַם:
מלכים ח' יח:לט וַיִּרְא כָּל-הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא
הָאֱלֹהִים: זכריה יד:ט וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה יְהוָה אֶחָד וַיִּשְׁמוּ
אֶחָד: תכלים לג:כג יְהִי-חֶסֶדְךָ יְהוָה עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִתְּלֵנוּ לָךְ: קו:מז-מח הוֹשִׁיעֵנוּ | יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן-הַגּוֹיִם לְהַדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתִהְלֶתְךָ: בְּרוּךְ-יְהוָה |
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן-הָעוֹלָם | וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן הַלְלוּיָהּ: פו:ט-י כָּל-גּוֹיִם |
אֲשֶׁר עָשִׂיתָ יְבוֹאוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ אֲדֹנָי וַיִּכְבְּדוּ לְשִׁמְךָ: כִּי-גָדוֹל אַתָּה וְעֲשֵׂה
נִפְלְאוֹת אַתָּה אֱלֹהִים לְבָדְדִי: עט:יג וַאֲנַחְנוּ עִמָּךְ | וְצִאֵן מִרְעִיתְךָ גּוֹדֵה לָךְ לְעוֹלָם לְדָר
וְדָר נִסְפָּר תִּהְלֶתְךָ:

בְּרוּךְ יְיָ בַּיּוֹם: בְּרוּךְ יְיָ בַּלַּיְלָה: בְּרוּךְ יְיָ בְּשִׁבְכֵנוּ: בְּרוּךְ יְיָ בְּקוֹמָנוּ: כִּי בִּידְךָ
 נַפְשׁוֹת הַחַיִּים וְהַמֵּתִים: אִיִּי אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נַפְשׁ כָּל־חַי וְרוּחַ כָּל־בְּשָׂר־אִישׁ:
 תְּהִלָּים לָא: בִּידְךָ אֶפְקֵיד רוּחִי פְּדִיתָה אוֹתִי יְהוָה אֵל אֲמֵת: אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים יַחַד
 שְׂמֵךְ וְקִנִּים מַלְכוּתְךָ תָּמִיד וּמְלֶךְ עֲלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד:

« יֵרָאוּ עֵינֵינוּ וְיִשְׂמַח לִבֵּנוּ וְתִגַּל נַפְשֵׁנוּ בִּישׁוּעַתְךָ בְּאֵמֶת . בְּאֵמֶר לְצִיּוֹן מְלֶךְ
 אֱלֹהֶיךָ: יֵטוּ יְהוָה מְלֶךְ לַגּוֹי יְהוָה מְלֶךְ שְׁמוֹת טוֹיִם יְהוָה | יִמְלֶךְ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי הַמַּלְכוּת
 שְׁלֶךְ הִיא . וּלְעוֹלָמִי עַד תִּמְלֶךְ בְּכַבּוֹד . כִּי אֵין לָנוּ מְלֶךְ אֶלָּא אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
 הַמְּלֶךְ בְּכַבּוֹדוֹ . תָּמִיד יִמְלֹךְ עֲלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד וְעַל כָּל מַעֲשָׂיו: אָמֵן

ש"ץ כורע יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן) . בעלמא דברא ברעיתה .

וימלך מלכותה . בחיובין וביומיון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב:

ואמרו ש"ץ כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים 'יתברך'

ש"ץ כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרם ויתנשא .

ויתתדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא ש"ץ כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) .

לעלא מכל ברכתא ושירתא תשבתתא ונחתא

דאמירן בעלמא: ש"ץ כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

ערבית עמידה למוצאי שבת

תכלים נא: אֲדֹנָי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

פְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי אַבְרָהָם . אֱלֹהֵי יִצְחָק . וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב . הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא . אֵל עֲלִיּוֹן . גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים וְקָנָה הַכֹּל . וְזוֹכֵר חַסְדֵי אֲבוֹת . וּמֵבִיא גּוֹאֵל לְבָנֵי בְנֵיהֶם . לְמַעַן שְׂמוֹ בְּאַהֲבָה:

בעשרת ימי תשובה וְכַרְנֵנוּ לְחַיִּים . מְלַךְ חַפְצֵן בְּחַיִּים . וְכַתְּבֵנוּ בְּסֵפֶר חַיִּים . לְמַעַן אֱלֹהִים חַיִּים:

מְלַךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן: פְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְגַן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי . מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה . רַב לְהוֹשִׁיעַ:

ממוסף של שמיני עצרת עד מוסף של יום א' של פסח אומרים:

מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם:

[בארץ ישראל בקיץ יש אומרים: מוֹרִיד הַחֵל.]

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד . מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים . סוֹמֵךְ נוֹפְלִים . וְרוֹפֵא חוֹלִים . וּמְתִיר אֲסוּרִים . וּמְקַיֵּם אַמּוּנָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל עַפְרָי: מִי כְמוֹךָ בְּעַל גְּבוּרוֹת . וּמִי הוֹמָה לְךָ . מְלַךְ מְמִית וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה:

בעשרת ימי תשובה מִי כְמוֹךָ אֵב רַחֲמִים . זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

וּנְאֻמָּן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים: פְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ . וּקְדוּשֵׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֵלָה: פְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל (בעשי"ת: הַמְּלַךְ) הַקְּדוֹשׁ:

מהר"י סג"ל תיקנו לומר אתה חוננתנו -הבדלה- סמוך לתיבת 'בינה' ולא סמוך לחתימה שהוא לאחר תיבת 'השכל',

וסמכו דבריהם משום דבינה ר"ת בשמים יין נר הבדלה. (מהר"ל)

במוצאי שבת ויום טוב:

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם הַדַּעַת וּמְלַמֵּד לְאַנּוּשׁ בִּינָה: אַתָּה חוֹנְנֵתָנוּ לְמַדַּע תּוֹרָתְךָ . וְתַלְמִידֵינוּ לַעֲשׂוֹת בָּהֶם חֲקֵי רְצוֹנְךָ וּתְבַדִּילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בֵּין קְדוֹשׁ לְחוֹל בֵּין אֹרֶךְ לְחֹשֶׁךְ . בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים . בֵּין יוֹם הַשְּׂבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה: אֲבִינוּ מְלַכְנוּ הַחַל עָלֵינוּ הַיָּמִים הַבָּאִים לְקִרְאָתְנוּ לְשָׁלוֹם חֲשׂוּבִים מְכֹל חֵטָא וּמְנַקִּים מְכֹל עוֹן וּמְדַבְּקִים בְּיְרֵאֲתָךְ: וְחַנּוּנוֹ מֵאַתָּה בִּינָה הַדַּעַת וְהַשְּׂכֵל: פְּרוּךְ אַתָּה יְיָ חוֹנֵן הַדַּעַת:

השיבנו אבינו לתורתך . וקרננו מלפני לעבודתך . והחזירנו בתשובה
שלמה לפניך: ברוך אתה יי הרוצה בתשובה:

סלח לנו אבינו כי חטאנו . מחל לנו מלפני כי פשענו . כי מוחל וסולח
אתה: ברוך אתה יי תנון, המרבה לסלוח:

ראה בעינינו . וריבה ריבנו . וגאלנו מהרה למען שמך . כי גואל חזק
אתה: ברוך אתה יי גואל ישראל:

רפאנו יי וגרפא . הושיענו וגושעה .
כי תהלתנו אתה . והעלה רפואה שלמה • ויהי רצון מלפניך יי אלהינו . שתשלח מהרה
לכל מפותינו . * כי אל מלך רופא נאמן
ורחמן אתה: ברוך אתה יי רופא חולי •
רפואת הגוף לחולה
(פכ"פ) בתוך שאר חולי ישראל:
עמו ישראל:

ברך עלינו יי אלהינו את השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה לטובה .
ותן (בחורף: טל ומטר ל) ברכה על פני האדמה . ושפענו משובך . וברך שנתנו
בשנים הטובות: ברוך אתה יי מברך השנים:

תקע בשופר גדול לחרותנו . ושא גם לקבץ גליותינו . וקבצנו יחד
מארבע פנות הארץ: ברוך אתה יי מקבץ נדחי עמו ישראל:

השיבה שופטינו כבראשונה . ויועצינו כבתחלה . וחסר ממנו יגון
ואנחה . ומלוד עלינו אתה יי לברך בחסד וברחמים וצדקנו במשפט: ברוך
אתה יי מלך, אוהב צדקה ומשפט (בעש"ת מסיימים הברכה: המלך המשפט):
למשפדים אל תהי תקנה . וכל המינים פגע יאבדו . וכל אויבי עמך
מהרה יפרתו . ומלכות זדון מהרה תעקר ותשבר ותמגר ותכניע במהרה
בימינו: ברוך אתה יי שובר איבים ומכניע זדים:

על הצדיקים ועל החסידים . ועל זקני עמך בית ישראל . ועל פליטת
סופריהם . ועל גרי הצדק ועלינו . יתמו רחמיך יי אלהינו . ותן שכר טוב לכל
הבוטחים בשמך באמת . ושים חלקנו עמם . ולעולם לא נבוש כי כך
בטחנו: ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים:

וְלִירוּשָׁלַם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תֵּשׁוּב וְתִשְׁבּוּן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ . וּבְנֵה
 אוֹתָהּ בְּקִרְוֹב בְּיָמֵינוּ בְּגֵזַן עוֹלָם . וְכַפֵּא דוֹד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תִּכְיֶין: בְּרוּךְ אַתָּה יי
 בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם:

אֵת צַמַח דָּוִד עֲבָדְךָ מְהֵרָה תִצְמַח . וְקַרְנֵנו תָּרוּם בִּישׁוּעָתְךָ . כִּי
 לִישׁוּעָתְךָ קָנִינוּ כָּל הַיּוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה יי מְצַמֵּחַ קָרָן יִשׁוּעָה:

שְׁמַע קוֹלְנוּ יי אֱלֹהֵינוּ חוּם וְרַחֵם עָלֵינוּ . וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֵת
 תְּפִלָּתֵנוּ . כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלוֹת וְתַחֲנוּנִים אַתָּה: וּמִלִּפְנֵיךָ מִלְּפָנֵינוּ רִיקָם אֵל
 תִּשְׁיָבֵנוּ . כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים: בְּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵעַ
 תְּפִלָּה:

רְצֵה יי אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתְּפִלָּתָם . וְהֵשֵׁב הָעֲבוּדָה לְדַבִּיר בֵּיתְךָ .
 וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְּפִלָּתָם . מְהֵרָה . בְּאַהֲבָה תִקְבַּל בְּרָצוֹן . וְתֵהִי לְרָצוֹן תָּמִיד
 עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ:

בראש חודש ובחול המועד אומרים 'עלא ויבא'

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . יַעֲלֶה . וְיָבֵא . וְיַנִּיעַ . וְיַרְאֶה . וְיַרְצֶה . וְיִשְׁמַע . וְיִפְקֹד . וְיִזְכֹּר
 וְזָכְרָנוּ וּפְקֻדוֹתֵנוּ . וְזָכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ . וְזָכְרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עֲבָדְךָ . וְזָכְרוֹן יְרוּשָׁלַם עִיר קְדוֹשֶׁה .
 וְזָכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ . לְפִלִּיטָה וּלְמוֹכָה . וּלְחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים . וּלְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם
 בְּיוֹם

לראש חודש: ראש החודש | לפסח: חג המצות | לסוכות: חג הסוכות

תָּהָה . וּבְרָנֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְמוֹכָה . וּפְקֻדָנוּ בּוֹ לְבִרְכָה . וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים . וּבְדַבְרֵי יִשׁוּעָה
 וּרַחֲמִים . חוּם וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ . כִּי אֱלֹהֵי עֵינֵינוּ . כִּי אֵל מִלֶּךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה:
 וְתַחֲזִיקֵנוּ עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים: בְּרוּךְ אַתָּה יי הַמְּחַזֵּיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׂאתָה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: צוּר חַיֵּינוּ .
 מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר: נוֹדָה לָךְ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתְךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים
 בְּיָדְךָ . וְעַל נְשָׁמוֹתֵינוּ הַמְּקוּדוֹת לָךְ . וְעַל נַפְשֶׁךָ שֶׁכָּבַל יוֹם עַמְּנוּ . וְעַל
 נַפְלְאוֹתֶיךָ וְמוֹבוֹתֶיךָ שֶׁכָּבַל עַת . עֵרֵב וּבְקָר וְצִהָרִים: הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ
 רַחֲמֶיךָ . וְהַמְּרַחֵם כִּי לֹא תָמוּ חַסְדֶיךָ . מֵעוֹלָם קָנִינוּ לָךְ:

כל ימי חנוכה, גם בפורים בתפלת ערבית קודם קריאת המגילה, אומרים כאן 'על הנסים':
על הנסים . ועל הפרקן . ועל הגבורות . ועל התשועות . ועל המלחמות .

שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

בחנוכה: בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמוני ובניו . בפורים: בימי מרדכי ואסתר בשושן
בשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל . הבירה . בשעמד עליהם המן
להשפיתם תורתך . ולהעבירם מחקי רצונך: ואתה הרשע . בקש אסתר גויג להשמיד
ברחמיך הרבים . עמדת להם פעת צרתם . רבת את לחרג ולאבר את כל היהודים
ריבם . דנת את דינם . נקמת את נקמתם: מסרת מנער ועד זקן מן ונשים ביום
גבורים ביד חלשים . ורבים ביד מעטים . וממאים ביד אחד בשלושה עשר לחדש
מהורים . ורשעים ביד צדיקים . וזדים ביד עוסקי שנים עשר הוא חדש אדר ושללם
תורתך: וליך עשית שם גדול וקדוש בעולמך . ולעמך לבו: ואתה ברחמיך הרבים הפרת
ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה: ואחר את עצתו . וקלקלת את מחשבתו
כך באו בניה לדביר ביתך . ופנו את היכלך . ומתרו . והשבות גמולו בראשו . ותלו
את מקדשך . והדליקו גרות בחצרות קדשך . וקבעו אותו ואת בניו על העזי:
שמונת ימי חנוכה אלו . להודות להלל לשמך הגדול:

ועל כלם יתברך ויתרומם שמך מלפני תמיד לעולם ועד:

בעשרת ימי תשובה: ובתוב לחיים טובים בני בריתך:

וכל החיים יודוך פלה . ויהללו את שמך באמת . האל ישועתנו ועזרתנו סלה:

ברוך אתה יי הטוב שמך וליך נאה להודות:

שלום רב על ישראל עמך תשים לעולם . כי אתה הוא מלך אדון לכל

השלום: ומזב בעיניך לברך את עמך ישראל . בכל עת ובכל שעה בשלומך:

בעשרת ימי תשובה: בכפר חיים ברכה ושלום . ופרנסה טובה .

גובר ונכתב לפניך . אנו וכל עמך בית ישראל . לחיים

ולשלום: ברוך אתה יי עושה השלום:

ברוך אתה יי המברך

את עמו ישראל בשלום:

אלהי . נצר לְשׁוֹנֵי מָרַע . וּשְׁפָתֵי מְדַבֵּר מְרָמָה . וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תְהוֹם .
 וְנַפְשֵׁי כַּעֲפָר לְכָל תְּהוֹהָה: פֶּתַח לְבַי בְּתוֹרְתֶךָ . וּבְמַצּוֹתֶיךָ תִּרְדוּף נַפְשֵׁי: וְכָל
 הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה . מִתְהַרָה הִפֵּר עֲצָתָם וְקַלְקַל מַחְשְׁבוֹתָם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמֹךְ .
 עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיָנֶךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשְׁתֶּךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן תוֹרְתֶךָ: תְּכִלִּים ס: לְמַעַן
 יִחַלְצֶנּוּ יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינֶךָ וְעֲנֵנִי: יט: יְהוִי לְרָצוֹן | אֲמַר־פִּי וְהִגִּינוּ לְבַי
 לְפָנֶיךָ יְהוָה צְוּרֵי וְנִגְאֵלֵי: עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו . הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ . וְעַל
 כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו . שיפנה בית המקדש במהרה בימינו . ותן חלקנו בתורתך:
 ושם נעבדך ביראה . בימי עולם ובשנים קדמוניות:
 מלאכי ג:7 וערכה ליהוה מנחת יהודה וירושלם בימי עולם ובשנים קדמוניות:

אם חל יום טוב באחד מימות החול הבאים, אין אומרים 'יהי נעם' (עמ' 234) ולא 'אתה קדוש' (עמ' 235)
 והבעל תפילה ממשיך 'תתקבל צלותהון' גם בתשעה באב אין אומרים 'יהי נעם'.
 במוצאי יו"ט אומרים כאן קדיש 'תתקבל' (עמ' 236), מבדילים על הכוס בלא נר ובשמים, ואומרים 'עלינו' (עמ' 240).

ש"ץ כורע . יתְגַדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמִיהַ רַבָּא (קהל אָמֵן) . בְּעֲלָמָא דְבָרָא כְרַעוּתָהּ .
 וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ . בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן . וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל . בְּעֲגָלָא וּבְזִמְן קָרִיב:
 וְאָמְרוּ ש"ץ כורע אָמֵן: (קהל אָמֵן)

יְהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא וּבְנִשְׁמֵיהַ אַחֲרַת מוֹסִיפִים 'יתברך'

ש"ץ כורע . יתְבַרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַמֵּם וַיִּתְנַשֵּׂא .

וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלַּל שְׁמִיהַ דְּקֻדְשָׁא ש"ץ כורע בְּרִיךְ הוּא הַצִּיבוֹר אוֹמֵר עִמּוֹ (ולא לאחריו) .

לְעֲלָא מְכַל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא

דְּאָמִירוֹן בְּעֲלָמָא: ש"ץ כורע וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

ערבית למוצאי שבת

יום טוב מוצאי שבת on a שבת before מנהג The

The רוקח (סימן כ') says that all of אלף בית is found in this תפילה except for the "וַיִּזְן", to signify, that it is not said on שבת before 7 occasions:

פסח, שבועות, ראש השנה, יום כפור, סכות, שמיני עצרת and שבת חול המועד:

את הפסוק הראשון 'ויהי נעם' יש אומרים בעמידה.

וַיְהִי | נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ
וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ:

תהלים 5:1

יֵשֵׁב בְּסֵתֶר עֲלֵינוּ | יֵשֵׁב בְּסֵתֶר עֲלֵינוּ
אִמְרָ לַיהוָה מַחְסֵי וּמְצוּדוֹתַי | אִמְרָ לַיהוָה מַחְסֵי וּמְצוּדוֹתַי
כִּי הוּא יִצְיִלֵךְ מִפֶּה יְקוֹשׁ | כִּי הוּא יִצְיִלֵךְ מִפֶּה יְקוֹשׁ
בְּאֶבְרָתוֹ | יִסֹּךְ לְךָ | בְּאֶבְרָתוֹ | יִסֹּךְ לְךָ
צַנָּה וּסְחָרָה אֲמַתּוֹ: | צַנָּה וּסְחָרָה אֲמַתּוֹ:

65

לֹא תִירָא מִפֶּהד לַיְלָה | לֹא תִירָא מִפֶּהד לַיְלָה
מִדְּבַר בְּאִפְלֵ יְהוָה | מִדְּבַר בְּאִפְלֵ יְהוָה
יִפֹּל מִצִּדְּךָ | אֱלֹהִים | יִפֹּל מִצִּדְּךָ | אֱלֹהִים
אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ: | אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ:

רַק בְּעֵינֶיךָ תִּבְיַט | רַק בְּעֵינֶיךָ תִּבְיַט
כִּי־אֵתָה יְהוָה מַחְסֵי | כִּי־אֵתָה יְהוָה מַחְסֵי
לֹא־תֵאָנֶה אֱלֹהֵי רַעַה | לֹא־תֵאָנֶה אֱלֹהֵי רַעַה
כִּי מִלֵּאכְיוֹ יִצְוֶה־לְךָ | כִּי מִלֵּאכְיוֹ יִצְוֶה־לְךָ
עַל־כַּפֵּי־יְשׂאוֹנֶךָ | עַל־כַּפֵּי־יְשׂאוֹנֶךָ
עַל־שַׁחַל וּפִתּוֹן תִּדְרֹךְ | עַל־שַׁחַל וּפִתּוֹן תִּדְרֹךְ
כִּי בִי חֶשֶׁק וְאִפְלִטָהוּ | כִּי בִי חֶשֶׁק וְאִפְלִטָהוּ
יִקְרָאֵנִי | וְאִעֲנֶהוּ | יִקְרָאֵנִי | וְאִעֲנֶהוּ
אֶחֱלֶצְהוּ וְאֶכְבְּדֶהוּ: | אֶחֱלֶצְהוּ וְאֶכְבְּדֶהוּ:

<< אֶרְךָ יָמִים אֲשַׁבְּעֶהוּ | וְאֶרְאֶהוּ בִישׁוּעָתִי:

The מנהג in the later generations is to repeat the last פסוק on מוצאי שבתות. (סימן נו) יוסף אומץ cites the סור and the Siddur R' Hertz Treivish as the source for the repetition on מוצאי שבתות. In this way the Name of God is complete, and this guards against מזיקים. The רוקח (על פירוש הרוקח על) רוקח. The רוקח (על פירוש הרוקח על) רוקח writes, the reason for the repetition of the ימים as well as reciting וּבֹא לְצִיּוֹן אֶרְךָ יָמִים is to lengthen שבת, in order to delay the return of the sinners of Israel to גיהנום.

The first time אֶרְךָ יָמִים should be said silently, the second time it should be said out loud.

(אֶרְךָ יָמִים אֲשַׁבְּעֶהוּ | וְאֶרְאֶהוּ בִישׁוּעָתִי):

חזן [בקול] וקהל [בלחש] תכלים כ:3: ואתה קדוש יושב תהלות ישראל:
ישעיכ ו:ג וקרא זה אל-זה ואמר

חור"ק קדוש | קדוש קדוש יהנה צבאות מלא כל-הארץ כבודו:

חזן [בקול] וקהל [בלחש] ומקבלין דין מן דין ואמרו:

חור"ק [בלחש] קדיש בשמי מרומא (עלאה) בית שכינתה . קדיש על ארעא עובד
גבורתה . קדיש לעלם ולעלמי עלמיה . יי צבאות . מליא כל ארעא זיו יקרה:

חזן [בקול] וקהל [בלחש] ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול:

חור"ק יחזקאל ג:יב ברוך ברוך ברוך יהנה ממקומו:

חזן [בקול] וקהל [בלחש] ונמלתני רוחא . ושמעת בתרי קל זיע סגיא דמשבחין ואמרו:
ברוך יקרא דיי מאתר בית שכינתה:

חור"ק שמות טו:יח יהנה | ימלך לעלם ועד:

קהל אומרים בלחש יי מלכותה (קאם) לעלם ולעלמי עלמיה: ד"כ ט' כטיח יהנה אלהי
אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה-זאת לעולם ליצר מחשבות ללב עמך והבן
ללבם אליך: תכלים טח:לח והוא רחום | יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא
יעיר כל-חמתו: פו:כ כראתה אדני מוב וסלח ורב-חסד לכל-קראיך:
קוט:קמג צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת: מיכז ז:כ תתן אמת לנעלב חסד לאברהם
אשר-נשבעת לאבותינו מימי קדם: תכלים סח:כ ברוך אדני יום | יום יעמם לנו האל
ישועתנו סלה: מו:ח יהנה צבאות עמנו משגב-לנו אלהי יעקב סלה: פד:יג יהנה
צבאות אשרי אדם במח בך: כ"י יהנה הושיעה המלך יעננו ביום-קראנו: ברוך
הוא אלהינו שפראנו לכבודו . והבדילנו מן התועים . ונתן לנו תורת אמת . וחי
עולם נטע בתוכנו . הוא יפתח לפנינו בתורתו . וישם בלבנו אהבתו ויראתו

וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ וְלַעֲבֹדוֹ בְּלִבְבֵּי שָׁלֹם . לְמַעַן לֹא נִינַע לְרִיק . וְלֹא נִלְדַּד לְפַהֲלָה: יְהִי
 רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . שְׁנַשְׁמֹר חֻקֶיךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה . וְנִזְכֶּה וְנַחֲיֶה
 וְנִרְאֶה וְנִירָשׁ מִזְכָּה וּבִרְכָה לְשָׁנֵי יָמוֹת הַמְּשִׁיחַ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: לֵיג לְמַעַן יִזְמְרְךָ
 כְּבוֹד וְלֹא יִדָּם יְהוָה אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אֲוֶרְךָ: ירמיה כ"ז: בְּרוּךְ הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה
 וְהָיָה יְהוָה מִבְּטָחוֹ: ישעיה כ"ד: בְּטָחוּ בַּיהוָה עַד־עַד כִּי בִּיָּהּ יְהוָה צִוֵּר עוֹלָמִים: תכלים
 ט"א וּבְטָחוּ בְּךָ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ כִּי לֹא־עֹזֶבְתָּ דְרָשֶׁיךָ יְהוָה: ישעיה מ"ב: כ"א יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן
 צְדָקוֹ יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדְוֶיר:

זמדזכ יד:יז וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא בְּחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאָמְרוֹ:

תכלים כ"ב: וְכִרְרַחֲמֶיךָ יְהוָה וְחַסְדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הַמָּה:

ש"ץ כורע יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן) . בְּעֲלָמָא דִּבְרָא כְרַעוּתָהּ .

וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ . בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן . וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל . בְּעֲגָלָא וּבְזִמְן קָרִיב:

וְאָמְרוּ ש"ץ כורע אָמֵן: (קהל אמן)

יְהִי שְׁמִייה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא וּבְנַשִּׁימָה אַחַרְתּ מוֹסִיפִים 'תַּבְרַךְ'

ש"ץ כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרמם ויתנשא .

וַיִּתְחַדֵּד וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלַּל שְׁמִייה דִּבְקֻדְשָׁא ש"ץ כורע בְּרִיךְ הוּא הַצִּיּוֹר אוֹמֵר עִמּוֹ (ולא לאחרייו) .

לְעֵלָא מְכַל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא

דְּאָמִירָן בְּעֲלָמָא: ש"ץ כורע וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אמן)

קהל: קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרַצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵינוּ:

תַּתְּקַבֵּל צְלוֹתֵהוֹן וּבְעוֹתֵהוֹן דְּכָל יִשְׂרָאֵל קְדָם אֲבוּהוֹן דִּי בְּשַׁמַּיָּא: וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אמן)

תכלים קיג:3 קהל: יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרַךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:

יְהִי שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא . וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אמן)

קכ"א:3 קהל: עֲזָרֵי מַעַם יְהוָה עֲשֵׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ:

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִדּוּמֵינוּ . הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ . וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אמן)

בימי ספירת העומר סופרים את העומר לפני 'ויתן לך' (עמ' 104).
ובמוצאי שבת חנוכה מדליק הבעל תפילה את נרות החנוכה לפני 'ויתן לך' (עמ' 297).

The recital of לך ויתן is an ancient מנהג (זוהר). Since שבת causes happiness and a new week is about to begin, we say פסוקי ברכה which are considered a good 'סימן' (similar to the 'סימנים' on וידי and ויחזקתם during שבת the רשעים leave גיהנם and שבת מוצאי they return; therefore, we add תפלה and לך ויתן in order to lengthen the נעם.

בראשית כז:כח-כט ויתן לך האלהים מפול השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש:
ועבדוך עמים וישתחוו לך לאפים יהוה גביר לאחיה וישתחוו לך בני אמה ארריה
אדור ומברכך ברוך: כח:ג-7 ואל שדי יברך אתך ויפדך וירפך וחיית לקהל
עמים: ויתן לך את-ברכת אברהם לך וילדעך אתך לרשתך את-ארץ מגדך
אשר-נתן אלהים לאברהם: מט:ככ מאל אביה ויעזרך ואת שדי ויברכך ברכת
שמים מעל ברכת תהום רבצת תחת ברכת שדים ורחם: ברכת אביה גברו
על-ברכת הורי עד-תמות גבעת עולם תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו:
דברים ז:יג-טו ואתה יברכך ויברכך וירפך ויפדך וירפך וירפך וירפך וירפך וירפך
ויצחקך שגור-אלפיה ועשתרות צאנה על האדמה אשר-נשבע לאבתך לתת לך:
ברוך תהיה מפל-העמים לא-יהיה בך עקר ועקרה ובקמתך: והסיר יהוה מפך
כל-חלי וכל-מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל-שנאיך:

דברים כח:ג ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה: וברוך אתה בבאך וברוך אתה
בצאתך: כ ברוך מנאך ומשארתך: ד ברוך פרי-בטנך ופרי אדמתך ופרי בהמתך
שגור אלפיה ועשתרות צאנה: ח יצו יהוה אתך את-תברכה באסמיה ובכל משלח
ידך וברכך בארץ אשר-יהוה אלהיך נתן לך: יב יפתח יהוה | לך את-אוצרו הטוב
את-השמים לתת מטר-ארצך בעתו ולברך את כל-מעשה ידך והלוית גוים רבים
ואתה לא תלוה: טו:ו כ-יהוה אלהיך ברכך באשר דבר-לך ותעבמת גוים רבים
ואתה לא תעבט ומשללת בגוים רבים ובך לא ימשלו: ל:כט אשריך ישראל מי
כמוך עם נושע ביהוה מנגן עזרך ואשר-חרב גאותך ויפחשו איביך לך ואתה
על-במותימו תדרך:

ישטיב מכו"ז: ישראל נושע ביהוה תשועת עולמים לא-תבשו ולא-תכלמו עד-עולמי
 עד: יואל 3:כו-כז ואכלתם אכול ושבו והללתם | את-שם יהוה אלהיכם אשר-עשה
 עמכם להפליא ולא-יבשו עמי לעולם: וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני יהוה
 אלהיכם ואין עוד ולא-יבשו עמי לעולם: ישטיב לכו: ופדונו יהוה ישכון ובאו ציון
 ברנה ושמחת עולם על-ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה:
 נכו"ז: כי-בשמחה תצאו ובשלום תובלון ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה
 וכל-עצי השדה ימחאו-כף: י3:3-1 הנה אל ישועתי אבמה ולא אפחד כי עזי וזמרת
 יה יהוה ויהי-לי לישועה: ושאבתם-מים בששון מפעני ישועה: ואמרתם ביום
 ההוא הודו ליהוה קראו בשמו הודיעו בעמים עלילתיו הזכירו כי נשגב שמו: זמרו
 יהוה כי גאות עשה מודעת זאת בכל-הארץ: צהלי ורני וישבת ציון כי-גדול
 בקרבך קדוש ישראל: ככו: ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קנינו לו וישוענו זה
 יהוה קנינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

כו"ז: בורא נוב שפתים שלום | שלום לרחוק ולקרוב אמר יהוה ורפאתיו:
 ד"כ ט' י' ורוח לבשה את-עמשי ראש השלושים לה דויד ועמך בדישי שלום |
 שלום לה שלום לעזרך כי עזרך אלהיך ויקבלם דויד ויתנם בראשי הגדוד:
 שמואל ט' ככו: ואמרתם בה לחי ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר-לה שלום:
 תכלים כט:יא יהוה עז לעמו יתן יהוה | יברך את-עמו בשלום:

הבעל תפילה מבדיל בבית הכנסת בלי טלית כי גם הבדלה איננה מן התפלה כמו קידוש,
 ונותנים לתנוקות לשתות את היין. אין אומרים פסוקים לפני הבדלה שאומרים הבדלה בבתיהם.

**סברי [בהנים. מודה מוריני תרב ו] מרנן ורננן ורבותי:
 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. בורא פרי הנפן:**

עתה נוטל את הכוס ביד שמאל ואת הבשמים ביד ימין ומברך לפני שמריח אותם:
 עשבות הוא שינוי ויעתר יצחק נגד הגמ' וכל הפוסקים ונוסחאות קדמוניות.

במוצאי שבת **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. בורא מיני בשמים (נ"א עשבי בשמים):**
 אח"כ מקרב את ידיו אל הנר ומברך:

במוצאי שבת **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. בורא מאורי האש:**

עתה חוזר ונוטל את כוס היין ביד ימין ומברך:

(גמ' פסחים קד) **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. המבריל בין קדש לחול.
 בין אור לחשך. בין ישראל לעמים. בין יום השביעי לששת ימי הפעשה:
 ברוך אתה יי המבריל בין קדש לחול:**

ונותנים לתנוקות לשתות את היין

אחרי כן מזמרים 'שיר המעלות' בניגון ידוע:

קכח שִׁיר הַמַּעֲלוֹת

אֲשֶׁרִי כָּל־יִרְא יְהוָה הִחֲלֵךְ בְּדַרְכָּיו:
 יִגִּיעַ כַּפִּידֶךָ כִּי תֹאכֵל אֲשֶׁרִידֶךָ וְטוֹב לָךְ:
 אֲשֶׁתֶּךָ | כְּגִפְנֵן פְּרִיָּהּ בְּיִרְכָתִי בֵיתֶךָ בְּנִידֶךָ
 כַּשֶּׁתְּלִי וַיִּתֵּימֵם סָכִיב לְשִׁלְחָנְךָ:
 הִנֵּה כִּי־בֵן יִבְרָךְ נָבֵר יִרְא יְהוָה:
 יִבְרָכְךָ יְהוָה מֵאֲיִוֵן וְרָאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם
 כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:
 וְרָאָה בְּנִים לְבָנֶיךָ שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

יתום (קטן) כורע. יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן). בעלמא דברא ברעויתה.

וימליך מלכותה. בחיבון וביומיו. ובחיי דכל בית ישראל. בעגלא ובזמן קריב:

ואמרו יתום (קטן) כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיה ובנשימה אחרת מוסיפים 'יתברך

יתום (קטן) כורע. יתברך וישתבח ויתפאר ויתרמם ויתנשא. ויתחדר ויתעלה ויתהלל שמייה

דקדשא יתום (קטן) כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו).

לעלא מכל ברכתא ושירתא תשפחתא ונחמתא.

דאמרון בעלמא: יתום (קטן) כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

יהא שלמא רבא מן שמיא. וחיים עלינו ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)

עשה שלום במרומו. הוא יעשה שלום עלינו. ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)

עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדלה ליוצר בראשית . שלא עשנו כגווי הארצות . ולא שמנו כמשפחות האדמה: שלא שם חלקנו בהם . וגרלנו בכל המונם: שהם משתחיים להבל וריק . ישעי מכ: ומתפללים אל-אל לא יושיע: ואנחנו פורעים ומשתחיים ומודים . לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: שהוא נא:ייג נומה שמים ויסד ארץ . ומושב יקרו בשמים ממעל . ושכינת עזו בגבהי מדומים: הוא אלהינו . אין עוד: אמת מלבנו . אפם זולתו . כפתוב בתורתו: 37 כריס 7:לט וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:

על בן נקניה לה יי אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך . להעביר גלולים מן הארץ . והאלילים פרות יפרתון . לתקן עולם במלכות שדי: וכל בני בשר יקראו בשמך . להפנות אליך כל רשעי ארץ: יכירו וידעו כל יושבי תבל . כי לה תברע כל ברוך . תשבע כל לשון: לפניך יי אלהינו יברעו ויפולו . ולכבוד שמך יקר יתנו: ויקבלו בלם | את על מלכותך . ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד: כי המלכות שלך היא . ולעולמי עד תמלוך בכבוד:

אף בערבית אין אומרים 'ברכו' בתרא אחר התפילה, מפני שאין ברכה אחריה.

נוהגים לברך את הילדים בשבתות ובימים טובים אחר התפילה, בליל שבת, שבת בבוקר ובמוצאי שבת,

טרם יציאה מבית הכנסת או בכניסה לבית, וגם הבנים הגדולים מקבלים ברכה מאבותיהם.

והמברכים מניחים ב' ידיהם על המתברך:

לבנים זראשית מכ:כ ישמך אלהים פאפרים וכמנשה | לבנות ישמך אלהים פשרה רבקה רחל ולאה:

37 כריס 7:כו-כז יברכך יהוה וישמך: יאר יהוה | פניו אליך ויחנך:

ישא יהוה | פניו אליך וישם לה שלום:

וכל אחד יכול להוסיף ברכה משלו כפי צחות לשונו.

שיר כשירים 3:ח-ט קול דודי הנהוה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות: דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנהוה עומד אחר פתלנו משגיה מן החלזות מציץ מן התרפים:

תנא דבי רבי ישמעאל: אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים פעם אחת בחדש. ודים: אמר אבי: הלכה צרה למימרא מעמד:

שיר כשירים ח:כ מי זאת עלה מן המדבר מתרפקת על הדורה

ויהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי. למלאות פגימת הלבנה. ולא יהיה שום מעוט: ויהי אור הלבנה כאור החמה. וכאור שבעת ימי בראשית. כמו שהיתה קדם מעוטה. שנאמר: ^{בראשית 1:5} את שני המארות הגדלים ויתקנים מקרא שפתוב: כושע ג:ו ובקשו את יהוה אלהיהם ואת דוד מלבם אמן:

קכא שיר לפעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי: עזרי מעם יהוה עשה שמים וארץ: אליהן למוט רגלך אל ינום שמרך: הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל: יהוה שמרך יהוה צלך על יד ימינך: יוםם השמש לא יפכה וירח בלילה: יהוה ישמרך מפלרע ישמר את נפשך: יהוה ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

קג הללויה | הללו אל בקדשו הללוהו ברקיע עזו: הללוהו בגבורתיו הללוהו ברב גדלו: הללוהו בתקע שופר הללוהו בגבל וכנור: הללוהו בתוף ומחול הללוהו במנים ועגב: הללוהו בצלצלי שמע הללוהו בצלצלי תרועה: כל הנשמה תהלל יה הללויה:

כד למנצח בנגינת מזמור שיר: אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה: לדעת בארץ הרבה בכל גוים ישועתך: יודוך עמים | אלהים יודוך עמים כלם: ישמחו וירננו לאמים בירושלם עמים מישר ולאמים | בארץ תנחם סלה: יודוך עמים | אלהים יודוך עמים כלם: ארץ נתנה יבולה יברכנו אלהים אלהינו: יברכנו אלהים וייראו אותו כל אפסי ארץ:

אין אומרים 'עלינו' ולא קדיש אחר ברכת הלבנה ואף אין מזמרים חרוזי 'טובים מאורות' מפיוט יוצר של שבת, ולא רוקדים במחול מלבד שלוש הרקידות שתיקנו הקדמונים באמירת 'כשם שאני רוקד כנגדך'.

פסוקים or קדיש יתום or עלינו here, and does not continue with ברכת הלבנה concludes מנהג אשכנז from ערבית, then ברכת הלבנה is to recite the rest of פולין. טובים מאורות ערבית. In either case, עלינו is said only once, on leaving the synagogue.

סדר הברלה

בלשון אשכנז (יידיש-דייטש)

בתפוצות אשכנז ופולין פשט המנהג לזמר במוצאי שבת, שלוש פעמים זה אחר זה, את הזמר קצר בלשון אשכנז (יידיש-דייטש) המתחיל במילים 'גאט פאן אברהם'. בדורות המאוחרים התפתחו גירסאות שונות לזמר זה. לפנינו הנוסח הקדום ביותר שהופיע בדפוס, בשנת ש"ם:

גאט פאן אברהם יצחק אונ' יעקב / בעהט דיינען פאלק ישראל אין ויינעם לאוף /
 אונזער ליבער שבת קדש געהט דאהין / דיא וואך זאל קאמען /
 זו אונז אונ' אלען פראמען / זיבען מאנע זאלען קאמען צו מזל אונ' צו ברכות /
 צו ששון אונ' צו שמחות / צו שלום אונ' צו גומעם געווין אמן ואמן

בבית אבל א"א הפסוקים שלפני הברלה

One pours a slightly overflowing cup and leaves it on the plate.

ישטיב יב:3-ג הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עוי וזמרת יה יהוה ויהי לי
 לישועה: ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה: תכלים ג:ט ליהוה הישועה על-עמך
 ברכתך סלה: מ:ח יהוה צבאות עמנו משגב-לנו אלהי יעקב סלה: חסתר ח:טז ליהודים
 היתה אורה ושמחה וששן ויקר: בן תהיה לנו:

One lifts the cup and spills some of the wine out at this point.

תכלים קטז:יג בוס-ישועות אשא ובשם יהוה אקרא:

'בורא has many different variations. In the old ספרי מנהגים, the wine is spilled as one says 'מאורי פרי הגפן'. One places the כוס in the left hand and takes the בשמים in the right. While saying 'מאורי פרי הגפן' one passes the כוס to the right hand and looks at left hand, then passes back the כוס to the left hand and looks at the right hand, once again passing the כוס to the left hand for the concluding ברכה.

In KAYJ - the wine is spilled before the הבדלה. After the ברכה of 'בורא פרי הנפך' the כוס is passed to the left hand until the last ברכה. The כוס is taken in the right hand and then put down. One looks at the right hand for 'מאורי האש', and then takes the כוס in the right hand and looks at the left. We then hold the candle in the left hand until the end of the הבדלה (while saying 'קדש' we lift the כוס in the right hand, and while saying 'לחול' we lift the נר in the left hand).

If a woman is by herself, our מנהג is that she should recite the הבדלה. At the time of the ראשונים, even when the husband said the הבדלה, women would drink the wine, however at the time of the אחרונים this changed).

נוטל כוס יין בידו ומברך :

סְבָרִי [בְּהַנִּים. מוֹרָה מוֹרִינוּ הָרַב וְ] מְרַגֵּן וְרַפְגֵּן וְרַבּוֹתֵי:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא פְּרֵי הַנֶּפֶךְ:

עתה נוטל את הכוס ביד שמאל ואת הבשמים ביד ימין ומברך לפני שמריח אותם :

במוצאי שבת **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא מֵיְנֵי בְּשָׂמִים (נ"א עֲשֵׂבֵי בְּשָׂמִים):**

There are two מנהגים; a) one gazes at one's nails both prior to the ברכה (ברכת ראייה) and b) after it (ברכת הנהנין). In practice, both מנהגים are followed.

אח"כ מקרב את ידיו אל הנר ומברך :

במוצאי שבת **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא מְאֹרֵי הָאֵשׁ:**

עתה חוזר ונוטל את כוס היין ביד ימין ומברך :

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . הַמְבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוּל .

בֵּין אֹרֶךְ לְחֹשֶׁךְ . בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים . בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוּל:

ויושב ושותה הכוס, ומשייר מעט יין ושופכו על השולחן ומכבה בו הנר (ויש מריחים בעשן הנר המכובה ורוחצים עיניהם ביין הנשפך ואומרים 'מצות יי ברה מאירת עינים', הכל לחבוב המצוה).

The מנהג of placing the הבדלה wine into the corner of the eyes is mentioned by רב זעליגמאן בינג, a תלמיד of the מהר"ל.

Many families sing the following:

אליהו הנביא אליהו התשבי אליהו הנלעדי: במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד:

- איש איש אשר קנא לשם האל.
 איש איש אשר שלום על יד יקותיאל.
 איש איש גש ויכפר על בני ישראל:
 אליהו.
- איש איש דורות שנים אשר ראו עיניו.
 איש איש הנקרא בעל שער בסמניו.
 איש איש ואזור עוד אזור במתניו:
 אליהו.
- איש איש זעף על עובדי חמנים.
 איש איש חש ונשבע מהיות גשמי מעונים.
 איש איש מל וממר עצר שלש שנים:
 אליהו.
- איש איש יצא למצוא לנפשו נחת.
 איש איש בלבלוהו הערבים ולא מת לשחת.
 איש איש למענו נתברכו כד וצפחת:
 אליהו.
- איש איש מוסריו הקשיבו כמחים.
 איש איש נענה באש משמי גבוהים.
 איש איש סחו אחריו יי הוא האלהים:
 אליהו.
- איש איש עתיד להשתלח משמי ערבות.
 איש איש פקיד על כל בשורות טובות.
 איש איש ציר נאמן להשיב לב פנים על-אבות:
 אליהו.

אִישׁ קָרָא מַלְכִים אִי יֵטִי קִנְאָה קִנְאָתִי לְיַהֲנֶה בְּתַפְאָרָה.
 אִישׁ רָכַב עַל סוּסֵי אִישׁ בְּמַעְרָה.
 אִישׁ שָׁלַח מַעַם מַעַם מִיתָה וּקְבוּרָה: אֱלֹהִים.
 אִישׁ תִּשְׁבֵּי עַל שְׁמוֹ נִקְרָא.
 תִּצְלִיחֵנוּ עַל יָדוֹ בַּתּוֹרָה.
 תִּשְׁמִיעֵנוּ מִפִּי בְּשׁוֹרָה מוֹבָה בְּמַתָּרָה.
 תּוֹצִיאֵנוּ מֵאֶפְלָה לְאוֹרָה: אֱלֹהִים.
 אִישׁ תִּשְׁבֵּי תִצְלִיחֵנוּ מִפִּי אֲרִיזוֹת.
 תִּבְשְׂרֵנוּ בְּשׁוֹרוֹת מוֹבּוֹת.
 תִּשְׁמַחֵנוּ בְּנִים עַל אֲבוֹת. בְּמוֹצָאֵי שְׁפָתוֹת: אֱלֹהִים.
 בְּפֶתוֹב: מִלֹּאכֵי ג:כג-כד הִנֵּה אֲנֹכִי שֶׁלַּח לָכֶם
 אֵת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנַי בּוֹא יוֹם יְהוָה
 הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: וְהַשֵּׁיב לֵב-אֲבוֹת
 עַל-בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל-אֲבוֹתָם. אֱלֹהִים.
 אֲשֶׁרִי מִי שְׂרָאָה פָּנָיו בְּחֵלוֹם.
 אֲשֶׁרִי מִי שֶׁנִּתֵּן לוֹ שְׁלוֹם וְהִחְזִיר לוֹ שְׁלוֹם.
 תְּהִלִּים כְּטִיֵּא יְהוָה | יִבְרַךְ אֶת-עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם: אֱלֹהִים.

The סופר comments that the word כספנו in the song 'המבריל' comes before זרענו. This is the text of most ancient מחזורים and therefore the accepted נוסח. He explains that the logic is because the פיוט continues with בחול וכוכבים, the first is to be blessed like the חול (sand), and the second to be blessed like the כוכבים (stars). Since it is immaterial to us which type of money we have, we do care what type of children we have, therefore כספנו is said first, so that our money will be blessed like חול, and זרענו, which we desire to be numerous, be the highest quality as the כוכבים.

ולאחר הבדלה אומרים פיוט המבדיל וכו'.

המבדיל בין קדש לחל.	הפאתינו הוא ימחול.	
כספנו וזרענו ירפה כחול.	וכבוכבים בלילה:	
יום פנה כצל תמר.	אקרא לאל עלי גמר .	
אמר שומר	אתא בקר וגם לילה	ישעיה כ"א:ב
צדקתך כחר תבור.	על חטאי עבור תעבור.	
כיום אתמול כי יעבר	ואשמורה בלילה:	תהלים 5:ג
חלפה עונת מנחת.	מי יתן מנוחת.	
ינעתי באנחתי	אשחה בכל לילה	ז:ו
קולי כל ינטל.	פתח לי שער המנופל.	
שראשי נמלא מל	קנצותי רסיסי לילה:	שיר השירים ה:3
העתר נורא ואיום.	אשוע תנה פדיום.	
בנשף בערב יום	באישון לילה	משלי ז:ט
קראתיך יה הושיעני.	ארח חיים תודיעני.	
מדלה תבצעני.	מיום עד לילה:	
מחר מנוף מעשי.	פן יאמרו מכעיס.	
איה אלה עשי	נתן זמרות בלילה:	חיוז לה:י
נחנו בדרך בחמר.	סלח נא על קל וחמר.	
יום ליום יביע אמר	ולילה ללילה	תהלים יט:ג

סדר לוית המלכה.

לעולם יסדר אדם שולחנו במ"ש אפילו אינו צריך אלא כזית, ויהי השולחן ערוך ממש,

לכן ידליק ג"כ נר נוסף לכבודו, וכרזו ואמר, דא היא סעודתא דדוד מלכא.

נטילת לולב

לפי גדולי הפוסקים באשכנז אין לברך על אתרוג שאין לו מסורת מדור דור, אף שיש לו סמנים. מסורת כזו היתה לבני אשכנז רק על אתרוגי קאלאבריה-יענעווע.

החומש מתחיל בב' ומסיים בל'. ונביאים מתחילין בו', ומסיימין בל'. זהו אותיות לולב שהוא כנגד תורה ונביאים. (ספר מנהגים לר"א טירנא) לוקח הלולב ביד ימין והאתרוג ביד שמאל ומברך מעומד:
פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוְּנוּ עָלֵינוּ נְטִילַת לֹולֵב:
 ביום הראשון של חג (או ביום שני אם יום הראשון שבת) מוסיפים גם 'שהחיינו':
פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם . שְׁחַחֲנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְן הַהוּא:

סדר הלל

בחג סכות, ובחנוכה, ובמים הראשונים של פסח, ובחג שבועות אומרים הלל שלם, ובראש חודש ושאר ימי פסח אומרים חצי הלל אחר תפלת שחרית. אין אומרים הלל בלילות הראשונות של פסח בבית הכנסת. בבית אבל בראש חודש ובחנוכה אומרים הלל, אך אבל יוצא מהחדר. אין חולצין התפילין לפני אמירת ההלל בחול המועד אלא מניחים אותם לכל התפילה:

The text in the old סידורים was "הלל" [דברי קהלת] (pg 68). [סידורי רודלהיים, (pg 328) סידור עבודת ישראל] of "ההלל" [נוסח]. It then reverted to the even older

**פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם .
 אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוְּנוּ לְקַרְא אֶת־הַהֲלֵל:**

הַלְלוּהָ

קיד

הֲלֵלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה:	הֲלֵלוּ עַבְדֵי יְהוָה
מִעֲתָה וְעַד־עוֹלָם:	יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ
מִהֲלֵל שֵׁם יְהוָה:	מִמְזוֹרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ
עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:	רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם יְהוָה
הַמִּנְבִּיחֵי לְשֹׁבֵת:	מִי כִּיְהוָה אֱלֹהֵינוּ
בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ:	הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת
מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן:	מִקִּימֵי מַעַפְרֵי דָל
עִם נְדִיבֵי עָמוֹ:	לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים
אִם־הַבָּנִים שְׂמֹחַ הַלְלוּהָ:	מוֹשִׁיבֵי עֲקֶרֶת הַפֵּית

בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹ:	בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלוֹתָיו:	הֵיטֵה יְהוּדָה לְקִדְּשׁוֹ
הִירְדֵן יִסָּב לְאַחֹר:	הַיָּם רָאָה וַיִּנָּם
וְגִבְעוֹת כְּבִנְיָצָאן:	הַחֲרִים רִקְדּוּ כְּאֵילִים
הִירְדֵן תִּסָּב לְאַחֹר:	מִהַר־לֶךְ הַיָּם כִּי תִגּוֹם
וְגִבְעוֹת כְּבִנְיָצָאן:	הַחֲרִים תִּרְקְדּוּ כְּאֵילִים
מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב:	מִלִּפְנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ
חֲלָמִישׁ לְמַעַיְנֵי־מַיִם:	הַחֲפָכֵי הַצּוֹר אֲגַם־מַיִם

קיד

כשקוראים הלל בדילוג מתחילים 'ה' וזכרנו

לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ עַל־חַסְדֶּךָ עַל־אֲמִתְּךָ: אֵי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: עֵינַיִם לֹהֵם וְלֹא יִרְאוּ: אֵף לֹהֵם וְלֹא יִרְחֹוּ: רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִחַלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִרּוֹנָם: כֹּל אֲשֶׁר־בָּמַח בָּהֶם: עֲזָרָם וּמְגִנָּם הוּא: עֲזָרָם וּמְגִנָּם הוּא: עֲזָרָם וּמְגִנָּם הוּא:	לְמָה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם וְאֱלֹהֵינוּ בַשָּׁמַיִם עַצְבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב פָּה־לֹהֵם וְלֹא יִדְבְּרוּ אֲזִנַיִם לֹהֵם וְלֹא יִשְׁמְעוּ יְדֵיהֶם וְלֹא יִמְיִשוּן בְּמוֹתָם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם יִשְׂרָאֵל בַּיַּת אֱהֲרֹן יִרְאֵי יְהוָה בְּמַחֲוֵי בַיְתוֹהָ בְּמַחֲוֵי בַיְתוֹהָ בְּמַחֲוֵי בַיְתוֹהָ
--	---

קטו:א-יא

יְהוָה זָכַרְנוּ יִבְרַךְ יִבְרַךְ אֶת־בַּיִת אֱשֶׁר־לֵאלֹהֵינוּ יִבְרַךְ אֶת־בַּיִת אֱהֲרֹן: הַקְּטָנִים עִם־הַגְּדֹלִים: עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי־אָדָם: וְלֹא כָל־יְרֵדֵי הַדּוֹמָה: מִעֲתָה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:	יְהוָה זָכַרְנוּ יִבְרַךְ יִבְרַךְ יִרְאֵי יְהוָה יִסַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיהוָה לֹא־הַמְתִּים יְחַלְלוּ־יָהּ וְאַנְחֵנוּ נִבְרַךְ יְהוָה
---	--

קטו:יב-יח

כשקוראים הלל בדילוג מתחילים 'מה אשיב'

אֶת־קוֹלִי תִחַנּוּנֵי: וּבְיָמֵי אֶקְרָא: וּמְצָרֵי שְׂאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וַיִּגְוֹן אֶמְצָא: אָנָּה יְהוָה מִלְּמָה נִפְשִׁי: וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: דְּלוֹתַי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: כִּי יְהוָה גָּמַל עֲלַיִכִי: אֶת־עֵינַי מִן־דַּמְעָה אֶת־רַגְלֵי מִדָּחִי: בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: כֹּל־הָאָדָם כּוֹזֵב:	אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע יְהוָה כִּי־הִטָּה אֲזִנּוֹ לִי אֶפְפוּנִי חֲבַל־מוֹת וּבְשֵׁם־יְהוָה אֶקְרָא חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק שֹׁמֵר פִּתְאוּם יְהוָה שׁוֹכֵב נִפְשִׁי לְמַנוּחָיִי כִּי חִלַּצְתָּ נִפְשִׁי מִמוֹת וּבְשֵׁם־יְהוָה אֶקְרָא חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק שֹׁמֵר פִּתְאוּם יְהוָה שׁוֹכֵב נִפְשִׁי לְמַנוּחָיִי כִּי חִלַּצְתָּ נִפְשִׁי מִמוֹת אֶת־הַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה הָאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפוּז
--	---

קטו:א-יא

קטז:יג-יט

מִה־אָשִׁיב לַיהוָה כָּל־תְּנַמְלִוְהִי עָלַי:
 בּוֹסֵי־שׁוּעוֹת אֲשֶׁא וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא:
 גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ:
 יִקָּר בְּעֵינַי יְהוָה חַמּוֹתָה לַחֲסִידָיו:
 אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֹבֵדְךָ אֲנִי עֹבֵדְךָ בְּזֶדְאֻמְתְּךָ
 פִּתְחֵת לְמוֹסְרֵי:

לְךָ־אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא:
 גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ:
 בְּחַצְרוֹת | בֵּית יְהוָה בְּתוֹכֵי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:
 קיז הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחֻהוּ כָּל־הָאֲמִיּוֹת:
 כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

If one is able to hear all of the חזן's words, then one is יוצא with the בעל תפילה's recital of (אמר) etc. and should just respond with הודו. If one is unlikely to hear all his words clearly, one should recite (אמר) etc. in an undertone with the חזן, and respond with הודו. One should not hurry and say (אמר) etc. before the חזן.

'הודו' 'ואנא' שבהלל, בניגון המיוחד של אותו חג מועד ובר"ח - בניגון המרמז על אותו חודש, כגון ניגון של חג החל באותו חודש. בפסוקי 'אמר[ן] נא' מכוין החזן להוציא את הציבור כאשר הוא אומרם בקול רם והציבור שותק. יש הנוהגים לומר בלחש עם החזן גם את פסוקי 'אמר[ן] נא', אבל מקפידים על ענייה משותפת ומסודרת על 'הודו' על כל אמירת 'אמר[ן]' של חזן, כפי הדין, ואין בשבשים את סדר הענייה מתוך רצון לומר את פסוקו של החזן בקול רם. *נענועי לולב בחג הסכות כמנהג פפד"מ.

	Down	Up	Left	Back	Right	Front	
הודו	חֲסִדוֹ:	לְעוֹלָם	כִּי	כִּי - טוֹב	לַיהוָה	חזן הוֹדוּ	קיח
הודו	חֲסִדוֹ:	לְעוֹלָם	כִּי	יִשְׂרָאֵל	נָא	חזן יֹאמֵר -	
הודו	חֲסִדוֹ:	לְעוֹלָם	כִּי	בֵּית אֶהְרֹן	נָא	חזן יֹאמְרוּ	
הודו	חֲסִדוֹ:	לְעוֹלָם	כִּי	יִרְאֵי יְהוָה	נָא	חזן יֹאמְרוּ	

מִן־הַמַּצַּר קִרְאתִי יְהוָה	עֲנֵנִי בַמֶּרְחֵב יְהוָה:
יְהוָה לִי לֹא אֵירָא	מִהֲיַעֲשֶׂה לִי אָדָם:
יְהוָה לִי בְעֹזֵרִי	וְאֲנִי אֶרְאֶה בְשִׁנְאָוִי:
טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה	מִמֵּלַח בְּאָדָם:
טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה	מִמֵּלַח בְּגֵדִיכִים:
כָּל־גּוֹיִם סִבְבוּנִי	בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם:
סִבְבוּנִי גַם־סִבְבוּנִי	בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם:
סִבְבוּנִי בְּדַבּוּרִים	הֲלַעֲבוּ כִּי־אֵשׁ קוֹצִים
	בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם:
דָּחָה דָחִיתַנִּי לְנַפְלֵי	וַיְהוָה עֹזֵרִנִּי:
עֵינַי וְזָמַרְתָּ יְהוָה	וַיִּהְיֶה־לִּי לִישׁוּעָה:
קוֹל אֲרָפָה וַיִּשׁוּעָה	בְּאַחֲלֵי צַדִּיקִים
	יִמִּין יְהוָה עֲשֶׂה חֵיל:
יִמִּין יְהוָה רֹמְמָה	יִמִּין יְהוָה עֲשֶׂה חֵיל:
לֹא־אָמוֹת כִּי־אָחִיָּה	וְאִסְפַּר מַעֲשֵׂי יְהוָה:
יִסַּר יִסְרֵנִי יְהוָה	וְלַפְזוֹת לֹא נִתַּנְנִי:
בְּתַחֲרוֹלִי שַׁעֲרֵי־צַדִּיק	אֲבֹא־בָם אוֹרְהָ יְהוָה:
וְהִשְׁעַר לַיהוָה	צַדִּיקִים יִבְאוּ בּוֹ:

אֲדָרָה כִּי עֲנִיתָנִי	וַתִּהְיֶה-לִּי לִישׁוּעָה: ^{אידד}
אֲבָן מֵאֲסוּי הַבּוֹנִים	הִיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה: ^{אבן}
מֵאֵת יְהוָה הִיְתָה זֹאת	הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: ^{מאת}
וְדֵרֵי-יָוִם עָשָׂה יְהוָה	נִגְלָה וְנִשְׁמָחָה בּוֹ: ^{זה}

אחר כל 'אנא' שהחזן אומר בנגינה, חוזר הקהל ואומר בהמשך אותה נגינה

Down Up	Left Back	Right Front	Down Up	Left Back	Right Front *
נָא	הוֹשִׁיעָה	יְהוָה	נָא	הוֹשִׁיעָה	יְהוָה
נָא:	הַצְלִיחָה	יְהוָה	נָא:	הַצְלִיחָה	יְהוָה

בְּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה	בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: ^{ברוך}
אֵל יְהוָה וַיָּאֵר לָנוּ	אֶסְרוּ-חַג בְּעֵבְתַיִם

עַד קְרִנּוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אל

אֵלֵי אַתָּה וְאוֹרֶךְ	אֱלֹהֵי אֲרוֹמָמְךָ: ^{אלי}
------------------------	-------------------------------------

Down	Up	Left	Back	Right	Front
הוֹדוּ	לְעוֹלָם	כִּי	טוֹב	כִּי - טוֹב	לְיְהוָה
חֲסִדוֹ:					הוֹדוּ

(etc. אנור, מחרי"ל, מחזור ויטרי, רוקח, סידור רב עמרם גאון) כי מעולם ועד עולם אתה אל is נוסח הראשונים.

This form is present in many פסוקים i.e.; 'וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו', and 'ברוך אתה ה' אלודי'

'אל | יהוה ויאיר לנו'. This is but one example of many instances when חז"ל borrowed

phraseology from different פסוקי תנ"ך.

יְהַלְלוּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ . וְחֲסִידֶיךָ צְדִיקִים עוֹשֵׂי רִצְוֶךָ . וְעַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרַנָּה
 יוֹדוּ וַיְבָרְכוּ וַיִּשְׁבְּחוּ וַיִּפְאֲרוּ וַיְרוֹמְמוּ וַיַּעֲרִיצוּ וַיִּקְדְּשׁוּ וַיִּמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מִלְכָּנוּ . כִּי לָךְ טוֹב
 לְהוֹדוֹת וּלְשַׁמֵּךְ נְעִים לְזַמֵּר . כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ מְהַלֵּל
 בְּתִשְׁבָּחוֹת:

אומרים קדיש שלם בימים שאומרים תפלת מוסף. בחנוכה אומרים כאן חצי קדיש.

בראש חודש, חול המועד, וחנוכה כשחלים ביום חול ממשיכים בהוצאת סדר תורה (עמ' 60).

בשבת ראש חודש, בשלש רגלים, בשבת חול המועד, ובשבת חנוכה ממשיכים בהוצאת ספר תורה (עמ' 153).

תפלת מוסף לראש חודש ולשבת ראש חודש

תכלים נח:טז אֲדָנִי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי אַבְרָהָם . אֱלֹהֵי יִצְחָק . וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב . הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא . אֵל עֲלִיּוֹן . גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים וְקֹנֵה הַכֹּל . וְזוֹכֵר חַסְדֵי אֲבוֹת . וּמַבִּיא גּוֹאֵל לְבָנֵי בְנֵיהֶם . לְמַעַן שְׂמוֹ בְּאַהֲבָה: מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶגֶן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדָנִי . מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה . רַב לְהוֹשִׁיעַ:

ממוסף של שמיני עצרת עד מוסף של יום ראשון של פסח אומרים :

מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם:

[בארץ ישראל בקיץ יש אומרים: מוריד הגשם.]

מְבַלְבֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד . מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים . סוֹמֵךְ גּוֹפְלִים . וְרוֹפֵא חוֹלִים . וּמְתִיר אֲסוּרִים . וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לַיִּשְׁנֵי עֶפְרָי: מִי כְמוֹךָ בָּעַל גְּבוּרוֹת . וּמִי הוֹמָה לְךָ . מֶלֶךְ מְמִית וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה: וְנֶאֱמַן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

קדושת 'נקדש' בראש חודש שחל בימי חול.

ש"ץ בלבד נְקַדֵּשׁ אֶת שְׁמֶךָ בְּעוֹלָם . בְּשֵׁם שְׁמִקְדֵּי־יֵשִׁים . אוֹתוֹ בְּשֵׁמי מְרוֹם .

בְּפִתּוֹב עַל יַד גְּבִיאוֹךָ יִשְׁעִיכָּ וְג' וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר

קהל וש"ץ יחדיו קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כֹל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

לְעֲמַתָּם בְּרוּךְ יְאֹמְרוּ:

קהל וש"ץ יחדיו יסזקאל ג:יב בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

ש"ץ וּבְדַבְרֵי קְדוֹשֶׁךָ כְּתוּב לְאֹמַר:

קהל וש"ץ יחדיו תכלים קמוי: יְמַלֵּךְ יְהוָה | לְעוֹלָם אֱלֹהֵינוּ צִיּוֹן לְדָר וָדָר הַלְלוּיָהּ:

ש"ץ לְדוֹר וָדוֹר נִגִּיד גְּדֻלָּה וְלִנְצַח נְצַחִים קְדֻשְׁתְּךָ נְקַדֵּשׁ . וְשִׁבְחָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ לֹא יִמוּשׁ לְעוֹלָם וָעַד . כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקְדוֹשׁ אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקְּדוֹשׁ:

קדושת 'נעריצד' בראש חודש שחל בשבת.

חזן בלבד נַעְרִיצֵךְ וְנִקְדִישֶׁךְ כְּסוּד שְׁיִחַ שְׂרָפֵי קִדְשׁ . הַמְקַדְּשִׁים שְׂמֹךְ בְּקִדְשׁ .

בְּפָתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ יִשְׁעִיכָּהּ וְיִקְרָא זֶה אֱלֹהֵי וְאָמַר

קהל וחזן יחדיו קִדְשׁ | קִדְשׁ קִדְשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

חזן כְּבוֹדוֹ מְלֵא עוֹלָם . מְשַׁרְתִּיו שׂוֹאֲלִים זֶה לְזֶה .

אֵיחָה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ . לְעַמְתָּם בְּרוּךְ יֹאמְרוּ:

קהל וחזן יחדיו יחזקאל ג:3 בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

חזן מִמְּקוֹמוֹ הוּא יִפֶּן בְּרַחֲמִים . וַיַּחֲזִן עִם תְּמִיחָדִים שְׂמוֹ .

עָרַב וּבִקֵּר בְּכָל יוֹם תְּמִיד . פְּעָמִים בְּאַהֲבָה שָׁמַע אוֹמְרִים:

קהל וחזן יחדיו דצכ"ס ו:7 שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד:

הקהל אומר תחילה עד 'להיות לכם לאלדים', וממתין לחזן שיאמר גם הוא עד 'להיות לכם לאלדים'

חזן אֶחָד הוּא אֱלֹהֵינוּ . הוּא אָבִינוּ . הוּא מְלַכְנוּ . הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ .

וְהוּא יִשְׁמִיעֵנוּ בְּרַחֲמֵי שְׁנִית . לְעֵינֵי כָּל חַי . לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים .

קהל וחזן יחדיו [וביותר יזהר בעל תפילה לאמר בלחש עם קהל

צמדצ"ט:מא אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כי הוא סוף המקרא:]

בשבת ראש חודש אומרים בה אופן מוסיפים פיוט 'אלהיכם' שחותם בו יהודה חזק בקדושת מוסף:

אֱלֹהֵיכֶם יוֹרִיחַ שְׂמִשׁוֹ . שְׁבַעְתֶּם בְּגִבּוֹרְתוֹ . הִזְרַח בְּחַתְחֻדְשׁוֹ כְּשִׁמְשׁ זְרִיחָתוֹ .

וְהַחֲדָשׁ בְּהַתְקַדְּשׁוֹ . לְחֲדָשׁ כְּפָרְתוֹ . דַּת הַיּוֹם לְשִׁמְשׁוֹ . חֲזוֹת קִדְשָׁת שְׁכִינָתוֹ .

ישעיה סו:כג מְדִיר־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמְדִי שֶׁפֶת בְּשִׁפְתוֹ

חזן וּבְדַבְרֵי קִדְשֶׁךָ פָּתוּב לְאֹמַר:

קהל וחזן יחדיו תכלים קמוי: יִמְלֹךְ יְהוָה | לְעוֹלָם אֱלֹהֵינוּ צִיּוֹן לְדָר וְדָר תְּלַלְנוּהָ:

חזן לְדוֹר וְדוֹר נִגִּיד גְּדֻלָּהּ וּלְנִצְחַח נְצַחִים קִדְשָׁתְךָ נִקְדִישׁ . וְשִׁבְחָךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ

לֹא יִמוּשׁ לְעוֹלָם וָעַד . כִּי אֵל מְלֹךְ גָּדוֹל וְקִדְשׁ אֲתָהּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקִּדְּוֹשׁ:

מוסף ראש חודש לחול

ראשי חדשים לעֲפֹךְ נָתַתָּה . זְמַן
 בְּפָרָה לְכֹל תּוֹלְדוֹתֵם . בְּהִיוֹתֵם
 מִקְרִיבִים לְפָנַי וּבְחֵי רְצוֹן . וּשְׁעִירֵי
 חַטָּאת לְכַפֵּר בְּעֵדָם: זָכוֹן לְכֹלֵם
 יְהִיוּ . תְּשׁוּעַת נַפְשָׁם מִיַּד שׁוֹנֵא:
 מִזְבַּח חֹדֶשׁ בְּצִיּוֹן תִּבְנֶה . וְעוֹלֹת
 ראש חֹדֶשׁ נַעֲלָה עָלָיו . וּשְׁעִירֵי עֲזִים
 נַעֲשֶׂה בְּרְצוֹן: וּבַעֲבוֹדַת בַּיִת
 הַמִּקְדָּשׁ נִשְׁמַח בְּלָנוּ . וְשִׁירֵי דָוִד
 עֲבֹדָה נִשְׁמָעִים בְּעִירָה . הַאֲמֹרִים
 לְפָנַי מִזְבְּחֶךָ: אַהֲבַת עוֹלָם תִּבְרָא
 לָהֶם . וּבְרִית אֲבוֹת לְבָנִים תִּזְכּוֹר:
 וַהֲבִיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירָךְ בְּרָנָה .
 וְלִירוּשָׁלַם בַּיִת מִקְדָּשְׁךָ . בְּשִׂמְחַת
 עוֹלָם: וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת
 קַרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ . תְּמִידִים בְּסֻדְרָם
 וּמוֹסָפִים בְּהִלְכָתָם:

מוסף שבת ראש חודש

אַתָּה יִצְרַת עוֹלָמְךָ מִקֶּדֶם . כְּלִית מְלֹאכֶתְךָ
 בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי . אַהֲבַת אוֹתָנוּ וְרַצִּיתָ בָּנוּ .
 וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת . וְקִדְשָׁתָנוּ
 בְּמִצּוֹתֶיךָ . וְקִרְבַּתָּנוּ מִלְּפָנֶיךָ לְעַבְדוֹתֶיךָ .
 וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עָלֵינוּ קִרְאתָ: וַתִּתֵּן
 לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה . שְׁפָתוֹת לְמִנוּחָה
 וְראשי חֹדְשִׁים לְכַפֵּרָה . וּלְפִי שְׁחַטָּאוֹנוּ
 לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ . חֲרָבָה עִירָנוּ . וְשָׁמַם
 בַּיִת מִקְדָּשָׁנוּ . וְגִלָּה יִקְרָנוּ . וְנִפְלַל כְּבוֹד
 מִבַּיִת חֵינּוּ . וְאִין אָנוּ יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת
 חוֹבוֹתֵינוּ בְּבַיִת בְּחִירָתְךָ . בְּבַיִת הַגָּדוֹל
 וְהַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו . מִפְּנֵי הַיָּד
 שֶׁנִּשְׁתַּלַּחָה בְּמִקְדָּשְׁךָ: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ . יְיָ
 אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . שְׁתַּעֲלֵנוּ בְּשִׂמְחָה
 לְאַרְצָנוּ . וְתַפְּעֵנוּ בְּגִבּוֹלָנוּ . וְשֵׁם נַעֲשֶׂה
 לְפָנֶיךָ אֶת קַרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ . תְּמִידִים
 בְּסֻדְרָם וּמוֹסָפִים בְּהִלְכָתָם:

וְאֶת מוֹסֵף יוֹם ראש הַחֹדֶשׁ הַזֶּה | בשבת וְאֶת מוֹסָפֵי יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְיוֹם ראש הַחֹדֶשׁ

הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה . בְּמִצּוֹת רְצוֹנְךָ . כְּמוֹ שְׁפָתְכֶתָ עָלֵינוּ

בְּתוֹרָתְךָ . עַל יְדֵי מִשְׁחַת עֲבֹדָה . מִפִּי כְבוֹדְךָ בְּאֲמֹר:

בשבת

(3 מדבר כח: ט-י וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עזרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה: זה קרבן שבת. וקרבן ראש חודש כאמור:)

כח:יא ובראשי חדשיכם תקריבו עליה ליהוה פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימם: ומנחתם ונסכיהם כמדבר. שלשה עזרנים לפר. ושני עזרנים לאיל. ועשרון לכבש ויין פנסכו. ושעיר לכפר. ושני תמידים כהלכתם:

בשבת

(ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג. עם מקדשי שביעי. כלם ישבעו ויתענגו משובך. ובשביעי רצית בו וקדשתו. חמדת ימים אותו קראת. וזכר למעשה בראשית:)

כשחל ראש חודש בימי חול, בחזרת הש"ץ, החזן מנגן מ'לששון ולשמחה'

עד 'כי בעמד' בניגון הקשור לחודש הבא וממשיך מ'כי בעמד' עד סוף התפלה בניגון חול.

אלהינו ואלהי אבותינו (בשבת רצה במנוחתנו). וחדש עלינו (בשבת ביום השבת הזה) את החדש הזה למזבח ולברכה. לששון ולשמחה. לישועה ולנחמה. לפרנסה ולכלכלה. לחיים ולשלום. למחילת חטא ולסליחת עון. [בחודש אדר שני מוסיפים: ולכפרת פשע]: כי בעמד ישראל בחרת מכל האמות. (בשבת ושבת קדשך להם הודעת). וחקי ראשי חודשים להם קבעת: פרוך אתה יי מקדש (בשבת השבת ו). ישראל וראשי חודשים:

רצה יי אלהינו בעמד ישראל ובתפלתם. והשב העבודה לדביר ביתך. ואשי ישראל ותפלתם. מהרה. באהבה תקבל פרוצון. ותהי לרוצון תמיד עבודת ישראל עמך: ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים: פרוך אתה יי המחזיר שבינתו לציון:

מודים דרבנן

מִוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ . שְׂאֵתָה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ
 וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי כָּל בָּשָׂר . יוֹצֵרנוּ
 יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית: בְּרָבוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ
 הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ . עַל שְׁהַחֲיִיתָנוּ וְקִנְיַמְתָּנוּ:
 בֵּן תַּחֲיִנוּ וְתִקְיָמנוּ וְתִאֲסוֹף גְּלוֹתֵינוּ
 לְחֻצְרוֹת קִדְשֶׁךָ . לְשִׁמְר חֲקִיךָ וְלַעֲשׂוֹת
 רִצּוֹנֶךָ . וְלַעֲבֹדֶךָ בְּלִבְבֵּי שָׁלֵם . עַל שְׂאֵנוּ
 מוֹדִים לָךְ: וְכוּרְעִים מַעֲט כְּשֹׂאֲמָרִים 'בְּרוּךְ' בְּרוּךְ
 אֵל הַהוֹדָאוֹת:

מִוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה הוּא יי
 אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד:
 צוֹר חַיֵּינוּ . מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ אֵתָה הוּא לְדוֹר
 וָדוֹר: נוֹדָה לָךְ וְנִסְפָּר תְּהַלְתֶּךָ עַל
 חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ . וְעַל גְּשָׁמוֹתֵינוּ
 הַמְּקוּדוֹת לָךְ . וְעַל נַפְסֶיךָ שֶׁכָּבַל יוֹם
 עֲמָנוּ . וְעַל גַּפְלֹאוֹתֶיךָ וְמוֹבוֹתֶיךָ
 שֶׁכָּבַל עֵת . יַעֲרֹב וְבִקֵּר וְצַחֲרִים:
 הַטּוֹב בִּי לֹא כָּלוּ רַחֲמֶיךָ . וְהַמְּרַחֵם בִּי
 לֹא תָמוּ חַסְדֶיךָ . מִעוֹלָם קִנְיָנוּ לָךְ:

בחנוכה אומרים כאן 'על הנסים':

עַל הַנְּסִים . וְעַל הַפְּרָקוֹן . וְעַל הַגְּבוּרוֹת . וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת .

וְעַל הַמְּלַחְמוֹת . שְׁעֵשִׂיתָ לְאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה:

בַּיָּמִי מִתְּתִיחוּ בֵּן יוֹחָנָן בֶּהֱזֵן גְּדוֹל חַשְׁמֹנִי וּבְנָיו . בְּשַׁעֲמַדָּה מְלָכוֹת יוֹן הִרְשָׁעָה עַל עַמֶּךָ
 יִשְׂרָאֵל . לְהַשְׁפִּיחַם תּוֹרְתֶךָ . וְלַהֲעַבְרֵם מִחֲקֵי רִצּוֹנֶךָ: וְאֵתָה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים . עֲמַדָּת
 לָהֶם בְּעֵת צָרָתָם . רַבְּתָּ אֶת רִיבָם . הִנֵּת אֶת דִּינָם . נִקְמַתְּ אֶת נִקְמַתָם: מִסַּרְתָּ גְבוּרִים
 בְּיַד חַלְשִׁים . וְרַבִּים בְּיַד מְעֻטִים . וַיִּמָּאִים בְּיַד מְהוּרִים . וַרְשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים . וְיוֹדִים
 בְּיַד עוֹסְקֵי תּוֹרְתֶךָ: וְלָךְ עֲשִׂיתָ שֵׁם גְּדוֹל וְקְדוֹשׁ בְּעוֹלָמֶךָ . וְלַעֲמֶךָ יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיתָ תְּשׁוּעָה
 גְּדוֹלָה וּפְרָקוֹן בְּחַיּוֹם הַזֶּה: וְאַחַר כֵּן בָּאוּ בְּנֵיךָ לְדַבֵּר בִּיתֶךָ . וּפָנּוּ אֶת חִכְלֶךָ . וַמְחַרּוּ
 אֶת מִקְדָּשֶׁךָ . וְהִדְלִיקוּ גֵרוֹת בְּחֻצְרוֹת קִדְשֶׁךָ . וְקִבְּעוּ שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻפָה אֵלָיו . לְהוֹדוֹת
 לְחַלְלֵי לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל:

וְעַל כָּלֵם יִתְבַרְךָ וְיִתְרוֹמַם שְׁמֶךָ מִלְּבָנוּ תִּמְיֵד לְעוֹלָם וָעֶד: וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה . וַיְהַלְלוּ אֶת שְׁמֶךָ בְּאֵמֶת . הָאֵל יִשְׁוּעַתָּנוּ וְעֲזָרְתָנוּ סֵלָה: בְּרוּךְ אַתָּה יי המזוב שְׁמֶךָ וְלֶךְ נָאָה לְהוֹדוֹת:

בחזרת התפלה אומר החזן:

בארץ ישראל הכהנים מברכים כאן את הקהל (עמ' 266).

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . בְּרַכְנוּ בְּבִרְכַּה הַמְּשַׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה . הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עֲבָדְךָ .

הָאֲמוּרָה מִפִּי אֶהְרֹן וּבְנָיו כְּהֹנִים עִם קְדוֹשֶׁךָ . בְּאֲמוּר .

3373 ו:כד-כו | בְּבִרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יְאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנְּךָ:

יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:

שִׁים שְׁלוֹם . מוֹבָה . וּבְרַכָּה . חֵן . וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ: בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ . בְּלָנוּ בְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ . כִּי בְּאוֹר פָּנֶיךָ נִתְּתָה לָנוּ . יי אֱלֹהֵינוּ . תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד . וַיִּצְדַּקָּה . וּבְרַכָּה . וְרַחֲמִים . וְחַיִּים . וְשָׁלוֹם: וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֶךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל . בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בְּשָׁלוֹמְךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יי הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם:

אֱלֹהֵי . נֹצֵר לְשׁוֹנֵי מָרַע . וּשְׁפָתֵי מְדַבֵּר מְרָמָה . וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תַדּוּם . וְנַפְשֵׁי בַּעֲפָר לִבָּל תִּהְיֶה: פֶּתַח לִבִּי בַּתּוֹרָתְךָ . וּבְמִצּוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשֵׁי . וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה . מִתְּהַרָה הַפֶּר עֲצָתָם וּקְלַקְל מַחֲשָׁבוֹתָם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיֶנְךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֶׁתְךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתְךָ: תְּכַלִּים ס: לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעַנְגֵּנִי: יט: יְהוָה לְרִצּוֹן | אֲמַר־פִּי וַהֲגִיזוּן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי וְגֹאֲלֵי: עֲשֵׂה שָׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו . הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ . וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאֲמַרוּ אָמֵן:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו . שׂוֹפְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמִתְרָה בְּיָמֵינוּ . וְתַן חֶלְקֵנוּ בַּתּוֹרָתְךָ: וְשֵׁם נַעֲבָדְךָ בְּרָאָה בְּיָמֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת: מִלֹּאכֵי ג:ד וְעַרְבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם בְּיָמֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת:

כשחל ראש חודש בימי חול אחרי חזרת הש"ץ ממשיכים בקדיש בתקבל (עמ' 69).
כשחל ראש חודש בשבת אחרי חזרת הש"ץ החזן ממשיך בקדיש בתקבל (עמ' 178).

עמידה לשלוש רגלים ומוסף לחול המועד

נוסחי תפילה בחג וחול המועד

בסוף 'השיאנו' כבשבת: 'וְשָׁמְחוּ בְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲדֹכְבֵי שְׁמֶךָ': במוסף, בברכה האמצעית, ב'ומפני המאינו', ואין אנו יכולים (ולא 'אנחנו'), שְׁנִשְׁתַּלְחָה (ולא 'השלוחה'), ובקטע 'או"א מלך רחמן, הנוסח הוא: שׁוֹבֵה עֲלֵינוּ (ולא 'אלינו'), וְתַעֲרֵב לְפָנֶיךָ עֲתִידֵתֵנוּ (ולא 'ותערב עליך'). [מכון מורשת אשכנז]

אין חולצין התפילין לא לפני מוסף ראש חודש או מוסף חול המועד אלא מניחים אותם לכל התפילה:

1) מוסף during תפילין or ראש חודש have a חול המועד give two reasons not to wear תפילין during מוסף. 2) the recital of 'קדושת כתר' at the start of קדושה, which were not accepted in semi-יו"ט status, 1) removing the תפילין is considered a ביאון התפילה, which is considered more important, 2) 'קדושת כתר' is not recited. In אשכנז, in the 16th century some began removing their חול תפילין on חול, and by the 18th century it had become the מנהג of the majority. Removing the תפילין before הלל, is found in the ט"ז and מגן אברהם. The חות יאיר (1639 - 1702), was upset that people removed their תפילין, instead of leaving them on until after מוסף. The ערוך לנר (1798 - 1871), while agreeing with the ט"ז and מגן אברהם, cites the מהרי"ל who removed his תפילין later. The Baer סידור is the first source for removing the תפילין after 'קדש לי' (ח"מ פסח).

בכל חול המועד, מניחין תפילין ומברך עליהן וכן מסיק טור אורח חיים ואביו. (ספר מנהגים לר"א טירנא) מצאתי שמך להניח תפילין בחוה"מ, 'כי שם ה' נקרא עליך' (דברים כח, ז) ראשי תיבות ש' הרמוז על ש"ן שבתפילין ואותו ש"ן הוא מנין ימות השנה שמניחין בהן תפילין, שהרי כשתסיר נ"ב שבתות וי"ג ימים טובים נשאר ש' כי שס"ה ימים הם ימי השנה. (הגהות המנהגים)

תכלים נא: אֲדָנִי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . אֱלֹהֵי אַבְרָהָם . אֱלֹהֵי יִצְחָק . וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב .
הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא . אֵל עֲלִיּוֹן . גּוֹמֵל חַסְדִּים מְזֻבִּים וְקִנְיָה הַבֵּל . וְזוֹכֵר חַסְדֵי
אֲבוֹת . וּמַבִּיא גּוֹאֵל לְבָנֵי בְנֵיהֶם . לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה: מְלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְגַן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדָנִי . מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה . רַב לְהוֹשִׁיעַ:

בחוץ לארץ במוסף יום א' דפסח החזון מכריז: 'מכלכל חיים בחסד', ואין אומרים לא 'משיב הרוח' ולא 'מוריד הטל', כל מי הקיץ. בארץ ישראל במוסף יום א' דפסח: החזון מכריז: 'מוריד הטל' לפני תפילה בלחש, ויש נוהגים להגיד בקיץ 'מוריד הטל' מתפילה זו ואילך.

מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם:

במוסף דש"ע לפני תפילה בלחש מכריז החזון: 'משיב הרוח ומוריד הגשם'.
הקהל אומ' 'משיב הרוח ומוריד הגשם' בתפילה זו ואילך.

מְבַלְבֵּל חַיִּים בְּחַסֵּד . מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים . סוֹמֵךְ נוֹפְלִים .
וְרוֹפֵא חוֹלִים . וּמְתִיר אֲסוּרִים . וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל עַפְרָ: מִי כְמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת .
וּמִי דוֹמָה לָךְ . מְלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמְצַמֵּחַ יְשׁוּעָה: וְנֶאֱמַן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

קדושת 'נקדש' ביום טוב שחרית ובמנחה, ומוסף חו"מ.

ש"ץ בלבד **נְקַדֵּשׁ אֶת שְׁמֶךָ בְּעוֹלָם . בְּשֵׁם שְׁמִקְדֵּי־שָׁיִם . אוֹתוֹ בְּשֵׁמי מְרוֹם .**

בְּפִתּוֹב עַל יַד נְבִיאֶךָ יִשְׁעִיכָּ וְג' וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר

קהל וש"ץ יחדיו **קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כְּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:**

לְעֲמַתָּם בְּרוּךְ יֵאמְרוּ:

קהל וש"ץ יחדיו יחזקאל ג:יג **בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:**

ש"ץ **וּבְדַבְרֵי קְדֻשָּׁה פִּתּוֹב לֵאמֹר:**

קהל וש"ץ יחדיו תכלים קמוי: **יְמַלֵּךְ יְהוָה | לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדָר וָדָר הַלְלוּיָהּ:**

ש"ץ **לְדוֹר וָדוֹר נִגִּיד גְּדֻלָּה וּלְנִצְחָה נִצְחִים קְדֻשַׁתְךָ נְקַדֵּישׁ . וְשִׁבְחָה אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יִמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֵד . כִּי אֵל מְלֵךְ גָּדוֹל וְקְדוֹשׁ אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקְּדוֹשׁ:**

קדושת 'נעריצך' ביום טוב מוסף.

חזן בלבד **נְעַרִיצְךָ וְנְקַדֵּישְׁךָ בְּסוּד שֵׁיחַ שְׂרָפֵי קְדוֹשׁ . הַמְּקַדֵּי־שָׁיִם שְׁמֶךָ בְּקְדוֹשׁ .**

בְּפִתּוֹב עַל יַד נְבִיאֶךָ יִשְׁעִיכָ וְג' וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר

קהל וחזן יחדיו **קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כְּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:**

חזן **כְּבוֹדוֹ מְלֵא עוֹלָם . מִשְׁרַתִּיו שׂוֹאֵלִים זֶה לָזֶה .**

אֵיחָה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ . לְעֲמַתָּם בְּרוּךְ יֵאמְרוּ:

קהל וחזן יחדיו יחזקאל ג:יג **בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:**

חזן **מִמְּקוֹמוֹ הוּא יִפֵּן בְּרַחֲמִים . וַיַּחֲזֵן עִם הַמַּיְיחָדִים שְׁמוֹ .**

עָרַב וּבִקֵּר בְּכָל יוֹם תָּמִיד . פְּעָמִים בְּאַהֲבָה שָׁמַע אוֹמְרִים:

קהל וחזן יחדיו זכריס ו:ז **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד:**

הקהל אומר תחילה עד 'להיות לכם לאלדים', וממתין לחזן שאמר גם הוא עד 'להיות לכם לאלדים'

חזן **אֶחָד הוּא אֱלֹהֵינוּ . הוּא אֲבִינוּ . הוּא מְלַכְנוּ . הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ .**

וְהוּא יִשְׁמִיעֵנוּ בְּרַחֲמָיו שְׁנִית . לְעֵינֵי כָל חַי . לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים .

קהל וחזן יחדיו [וביותר יזהר חזן לאמר בלחש עם קהל

זמדצר טו:מא **אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כִּי הוּא סוּף הַמְּקַרָּא:]**

שבת חול המועד and on ימים נוראים and on יום טוב is said אדיר אדירנו

אֲדִיר אֲדִירָנוּ . תְּכַלִּים ח:ז יְהוָה אֲדִירָנוּ מִה־אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל־הָאָרֶץ

זכריס יד:ט **וְתִיהָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד:**

חזן **וּבְדַבְרֵי קְדֻשָּׁה פִּתּוֹב לֵאמֹר:**

קהל וחזן יחדיו תכלים קמוי: **יְמַלֵּךְ יְהוָה | לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדָר וָדָר הַלְלוּיָהּ:**

חזן **לְדוֹר וָדוֹר נִגִּיד גְּדֻלָּה וּלְנִצְחָה נִצְחִים קְדֻשַׁתְךָ נְקַדֵּישׁ . וְשִׁבְחָה אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יִמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֵד . כִּי אֵל מְלֵךְ גָּדוֹל וְקְדוֹשׁ אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקְּדוֹשׁ:**

אתה קדוש ושמוך קדוש . וקדושים בכל יום יהללוך פלה: פרוך אתה יי האל הקדוש:

אתה בחרתנו מפל העמים . אהבת אותנו . ורצית בנו . ורוממתנו מפל הלשונות . וקדשתנו במצותיך . וקרבנתנו מלבנו לעבודתך . ושמוך הגדול והקדוש עלינו קראת:

במוצאי שבת אומרים:

ותודיענו יי אלהינו את משפטי צדקך . ותלמדנו לעשות חקי רצונך . ותתן לנו יי אלהינו משפטים ישרים ותורות אמת חקים ומצות טובים: ותנחילנו זמני ששון ומועדי קדש וחגי נדבה: ותורישנו קדשת שבת וכבוד מועד וחגיגת הרגל: ותבדילנו יי אלהינו בין קדש לחול . בין אור לחשך . בין ישראל לעמים . בין יום השביעי ליששת ימי המעשה: בין קדשת שבת לקדשת יום טוב הבדלת . ואת יום השביעי מיששת ימי המעשה קדשת . הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדשתך:

ותתן לנו יי אלהינו באהבה [בשבת שבתות למנוחה ו] מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון . את יום [בשבת השבת הזה ואת יום]

לפסח	לשבעות	לסכות	לשמיני עצרת ולשמחת תורה
חג המצות הזה. זמן חרותנו	חג השבועות הזה. זמן מתן תורתנו	חג הסכות הזה. זמן שמחתנו	השמיני חג העצרת הזה. זמן שמחתנו

[בשבת באהבה] מקרא קדש . ובר ליציאת מצרים:

שחרית, מנחה, ערבית

אלהינו ואלהי אבותינו . יעלה . ויבא . ויגיע . ויראה . וירצה . וישמע . ויפקד . ויזכר זכרוננו ופקדוננו . וזכרון אבותינו . וזכרון משיח בן דוד עבדך . וזכרון ירושלים עיר קדשך . וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך . לפליטה ולמוכה ולחן ולחסד ולרחמים . ולחיים ולשלום ביום

לפסח:	לשבעות:	לסכות:	לשמיני עצרת ולשמחת תורה:
חג המצות הזה.	חג השבועות הזה.	חג הסכות הזה.	השמיני חג העצרת הזה.

זכרנו יי אלהינו בו למוכה . ופקדנו בו לברכה . והושיענו בו לחיים . ובדבר ישועה ורחמים. חום וחנו ורחם עלינו והושיענו . כי אליך עינינו . כי אל מלך חנון ורחום אתה:

מוסף

וּמִפְּנֵי הַטְּאִינוֹ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ . וְנִתְרַחֲקֵנוּ מֵעַל אֲדָמָתְנוּ . וְאִין אָנוּ יְכוּלִים לַעֲלוֹת וּלְרֹאוֹת וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנֶיךָ . וְלַעֲשׂוֹת חֻבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירָתְךָ . בְּבֵית הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו . מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁנִּשְׁתַּלַּחַה בְּמִקְדָּשְׁךָ : יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . מִלֶּךְ רַחֲמָן . שֶׁתֵּשׁוּב וְתִרְחַם עָלֵינוּ וְעַל מִקְדָּשְׁךָ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים . וְתִבְנֶהוּ מִהֲרָה וְתִגְדַּל כְּבוֹדוֹ : אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ . גְּלוּהָ כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ עָלֵינוּ מִהֲרָה . וְהוֹפֵעַ וְהוֹנֵשׂא עָלֵינוּ לְעֵינֵי כָּל חַי : וְקָרַב פְּזוּרֵינוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם . וּנְפֻצוֹתֵינוּ כְּנֶגַם מִירְבֵּיתֵי אֶרֶץ : וְהִבִּיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרַנָּה . וְלִירוּשָׁלַם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם : וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קַרְבָּנוֹת חֻבוֹתֵינוּ . תְּמִידִים בְּסֻדְרָם . וּמוֹסְפִים בְּהִלְבָּתָם : וְאֵת מוֹסֵף יוֹם [בשבת השַׁבָּת הַזֶּה וְאֵת מוֹסֵף יוֹם]

לפסח:	לשבעות:	לסכות:	לשמיני עצרת ולשמחת תורה:
חג המצות הוה.	חג השבועות הוה.	חג הספות הוה.	השמיני חג העצרת הוה.

נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה בְּמִצּוֹת רִצּוֹנְךָ . כְּמוֹ שֶׁפָּתַכְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ . עַל יְדֵי מִשֶּׁה עֲבָדְךָ . מִפִּי כְבוֹדְךָ בְּאָמוּר :

[בשבת צמדזכר כח: ט-י וביום השַׁבָּת שְׁנֵי-כַבָּשִׂים בְּגִי-שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְבּוּ: עֲלֵת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל-עֲלֵת הַתְּמִיד וְנִסְבָּה:

בעמידה של מוסף בין פסוקי קרבן שבת לפסוקי קרבן החג אומרים הנוסח המדויק של הגאונים והראשונים:

וְהַ קַרְבַּן שַׁבָּת וְקַרְבַּן יוֹם חַג הַמִּצּוֹת | חַג הַשְּׁבֻעוֹת | חַג הַסְּפּוֹת | הַשְּׁמִינִי חַג הָעֲצֵרֶת בְּאָמוּר:]

ביום א' (בחוץ לארץ גם ביום ב' של פסח).	לשבעות.	ביום א' (בחוץ לארץ גם ביום ב' של פסח).
צמדזכר כח: טז-יח וּבַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵת יוֹם לַחֲדָשׁ פָּסַח לֵאמֹר: וּבַחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵת יוֹם לַחֲדָשׁ הַזֶּה חַג שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת יֹאכֵל: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ כָּל-מְלֹאכֶת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְחַגְתֶּם חַג לֵאמֹר שִׁבְעַת יָמִים: וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֵה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה לֵאמֹר: פָּרִים בְּגִי-בָקָר שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵת אֵילִם שְׁנָיִם כַּבָּשִׂים בְּגִי-שָׁנָה אַרְבַּעַת עֶשְׂרֵת תְּמִימִם יְהוּ: וּמִנְחָתָם	כח: כו-כז וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם כָּל-מְלֹאכֶת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְחַגְתֶּם חַג לֵאמֹר שִׁבְעַת יָמִים: וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֵה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה לֵאמֹר: פָּרִים בְּגִי-בָקָר שְׁנָיִם אֵילִם אַחַד שִׁבְעָה כַּבָּשִׂים בְּגִי-שָׁנָה: וּמִנְחָתָם	כח: יט וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֲלֵה לֵאמֹר: פָּרִים בְּגִי-בָקָר שְׁנָיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כַּבָּשִׂים בְּגִי-שָׁנָה תְּמִימִם יְהוּ לָכֶם: וּמִנְחָתָם

בחול המועד וב' ימים האחרונים מתחילים כאן והקרבתם.

בשמיני עצרת (בחול"ל גם בשמחת תורה).	בשמיני עצרת (בחול"ל גם בשמחת תורה).
כט: לז-לו בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֹאכֶת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֵה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה לֵאמֹר: פָּרִים בְּגִי-בָקָר שְׁנָיִם אֵיל אֶחָד שִׁבְעָה כַּבָּשִׂים בְּגִי-שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם	כט: לז-לו בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֹאכֶת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֵה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה לֵאמֹר: פָּרִים בְּגִי-בָקָר שְׁנָיִם אֵיל אֶחָד שִׁבְעָה כַּבָּשִׂים בְּגִי-שָׁנָה: וּמִנְחָתָם

סכות (חוץ לארץ)

א' חול המועד:	ב' חול המועד:	ג' חול המועד:
כט:ז וביום השני פרים בגרבך שנים עשר אילם שנים כבשים בגרבך שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם	כט:כ וביום השלישי פרים עשתי־עשר אילם שנים כבשים בגרבך שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם	כט:כג וביום הרביעי פרים עשרה אילם שנים כבשים בגרבך שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם
כט:כ וביום השלישי פרים עשתי־עשר אילם שנים כבשים בגרבך שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם	כט:כו וביום החמישי פרים תשעה אילם שנים כבשים בגרבך שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם	כט:כז וביום השלישי פרים עשרה אילם שנים כבשים בגרבך שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם

ד' חול המועד:	הושענא רבה:
כט:כו וביום החמישי פרים תשעה אילם שנים כבשים בגרבך שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם כט:כז וביום השלישי פרים שבעה אילם שנים כבשים בגרבך שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם	כט:כט וביום השלישי פרים שמונה אילם שנים כבשים בגרבך שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם כט:לג וביום השביעי פרים שבעה אילם שנים כבשים בגרבך שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם

ומנחתם ונספיהם כמדבר . שלשה עשרונים לפר . ושני עשרונים לאיל .
ועשרון לכבש . וזין פנסכו: ושעיר לכפר . ושני תמידים בהלכתם:

בשבת מוסף:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג . עם מקדשי שביעי . כלם ישבעו ויתענגו
מזבובך . ובשביעי רצית בו וקדשתו . חמדת ימים אותו קראת . ובר למעשה בראשית:

אלהינו ואלהי אבותינו . [מנהג פפד"מ אומרים בשבת רצה במנוחתנו] מלך רחמן
רחם עלינו . טוב ומטיב הקדש לנו . שובה עלינו בהמון רחמיה . בגלל אבות
שעשו רצונך: בנה ביתך כבתחלה . וכונן מקדשך על מכוננו . והראנו כבנינו .
ושמחנו בתקוננו: והשב כהנים לעבודתם . ולוים לשירם ולזמרים . והשב ישראל
לנויהם: ושם נעלה ונראה ונשתחוו לפניך . בשלש פעמי רגלינו . כפתוב
בתורתך: 37 כרים ז-זי שלוש פעמים | בשנה יראה כל־זכורך את־פני | יהוה אלהיך
במקום אשר יבחר בחר המצות ובחר השבועות ובחר הספות ולא יראה את־פני
יהוה ריקם: איש כמתנת ידו ככרפת יהוה אלהיך אשר נתן־לך:

בכל התפלות מתפללים כאן

והשיאנו יי אלהינו את ברכת מועדיך לחיים ולשלום . לשמחה ולששון .
 באשר רצית ואמרת לברכנו: [בשבת אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו]
 קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך . שפענו ממונך ושמחנו בישועתך . ומהר
 לבנו לעבדך באמת . ותנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון בשמחה ובששון
 [בשבת שבת ו] מועדי קדשך . וישמחו בך ישראל אוהבי שמך: פרוך אתה יי
 מקדש [בשבת השבת ו] ישראל והזמנים:

רצה יי אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם . והשב העבודה לדביר ביתך:
 ואשי ישראל ותפלתם . מהרה . באהבה תקבל פרצון . ותהי לרצון תמיד עבודת
 ישראל עמך:

ביום טוב בחזרת תפלת מוסף אומרים פה ותערב

ותחזינה עינינו פשוטך לציון ברחמים: פרוך אתה יי המחזיר שכונתו לציון:

<p>מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו לעולם ועד: צור חיינו . מגן ישענו אתה הוא לדור ודור: גודה לך וגנספר תהלתך על חיינו הפסורים בידך . ועל נשמותינו הפקודות לך . ועל נפיק שפכל יום עמנו . ועל נפלאותיך ומובותיך שפכל עת . ערב ובקר וצהרים: הטוב פי לא בלו רחמיך . והמרחם פי לא תמו חסדיך . מעולם קנינו לך:</p>	<p>מודים אנחנו לך . שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו . אלהי כל בשר . יוצרנו . יוצר בראשית: ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש . על שהחייטנו וקיימתנו: פן תחנינו ותקיימנו . ותאסוף גליותינו לחצרת קדשך . לשמר חקוק ולעשות רצונך . ולעבדך בלבב שלם . על שאנו מודים לך: וכורעים מעט כשאומרים 'פרוך' פרוך אל ההודאות:</p>
--	--

ועל כלם יתברך ויתרומם שמך מלבנו תמיד לעולם ועד:

ובל החיים יודוך סלה . ויהללו את שמך באמת . האל ישועתינו ועזרתינו סלה:

פרוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות:

בחזרת הש"ץ תפלת מוסף של יום טוב (בפפד"מ ובקצת קהילות גם בתפלת שחרית)
הכהנים מברכים את הקהל (עמ' 266). אם אין כהנים, אומר החזן הכל בקול:
בחול המועד אומר החזן [בארץ ישראל הכהנים מברכים כאן את הקהל (עמ' 266)]:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . בְּרַכְנוּ בְּבִרְכַּהּ הַמְשַׁלֶּשֶׁת בְּתוֹרָה . הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עֲבָדְךָ .
הָאֲמוּרָה מִפִּי אֲהָרֹן וּבְנָיו כְּהֹנִים עִם קְדוֹשְׁךָ . בְּאֲמֹר .
זמדצר כה: כד-כו יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ:
יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:

למנחה ולערבית.

לשחרית ולמוסף, ולשבת מנחה.

<p>שְׁלוֹם רַב עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ תְּשִׂים לְעוֹלָם . כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אֲדוֹן לְכָל הַשְּׁלוֹם:</p>	<p>שִׁים שְׁלוֹם . מוֹבָה . וּבְרַכָּה . חֵן . וַחֲסֵד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ: בְּרַכְנוּ אֲבֵינוּ . בְּלָנוּ בְּאֶחָד בְּאוֹר פְּנִיךָ . כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְּתָ לָנוּ . יי אֱלֹהֵינוּ . תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד . וַיִּצְדָּקָה . וּבְרַכָּה . וְרַחֲמִים . וְחַיִּים . וְשְׁלוֹם:</p>
--	---

וּמוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֶךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל . בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה בְּשְׁלוֹמְךָ: בְּרוּךְ אַתָּה
יי הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשְׁלוֹם:

אֱלֹהֵי . נִצַּר לְשׁוֹנֵי מִרְעָ . וּשְׁפַתִּי מְדַבֵּר מִרְמָה . וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תַדּוּם .
וְנַפְשֵׁי כְּעַפְרָ לְכָל תַּהֲוִיָּה: פֶּתַח לְבָבִי בְּתוֹרָתְךָ . וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשֵׁי: וְכָל
הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה . מִתְּהַרָה הִפֵּר עֲצַתָם וְקִלְקַל מַחְשְׁבוֹתָם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ . עֲשֵׂה
לְמַעַן יִמְיָנֶךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֶׁתְךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתְךָ: תְּכַלִּים ס:ז לְמַעַן יִחַלְצוּן
יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינֶךָ וְעַנְגֵּי: יט:טו יְהִי לְרִצּוֹן | אֲמַר־פִּי וְהִגִּינוּ לְבָבִי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי
וְגֵאֲלֵי: עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו . הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ . וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ
אָמֵן:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו . שיפנה בית המקדש במהרה בימינו . ותן חלקנו בתורתך:
ושם נעבדך ביראה . בימי עולם ובשנים קדמוניות: מלאכי ג:ז וערבה ליתנה מנחת יהודה וירושלם בימי
עולם ובשנים קדמוניות:

בשחרית אומרים מיד הלל אחר גמר חזרת התפלה (עמ' 248).
אחר חזרת הש"ץ של מנחה ממשיכים בקדיש תתקבל (עמ' 89).
אחר התפלה בערבית כשחל בשבת ממשיכים ב'ויכלו' (עמ' 125).
אבל ביום חול אומרים קדיש תתקבל (עמ' 126) וקידוש (עמ' 129).

סדר נשיאת כפים

בכל עליה לדוכן מכבדים לוי אחד שיטול את ידי כל הכהנים, לוי שני מחזיק את המגבת. כך נפסק בשו"ע או"ח סי' קכ"ח סעיף ו'. וכעין זה ואולי כך ממש היה המנהג באשכנז עוד לפני התגלות הזוהר, כפי שנראה מדברי מהר"ם מרוטנבורג, תשובות פסקים ומנהגים, ח"א עמ' סב, קנה. בראש השנה וביום כפור מכבדים לזה רק לויים נשואים. כשכהנים עולים לדוכן התפלת מוסף של יום טוב אז כשמגיע החזן ל'ותחזינה' אומרים החזן והקהל:

ביום כפור בתפילת נעילה כהנים עולים לדוכן אף אם נמשכת תפילת נעילה לתוך הלילה, כהוראת הראב"ה, אור זרוע, יראים, מהר"ל, חות יאיר, שאילת יעב"ץ וסיעתם.

**רצה יי אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם. והשב העבודה לדביר ביתך:
ואשי ישראל ותפלתם. מהרה. באהבה תקבל פריצון. ותהי לרצון תמיד עבודת
ישראל עמך:**

**ותערב לפניך עתירתנו בעולה ובקרבן:
אנא. רחום. ברחמיך תרבים השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים:
ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים.
ושם נעבדך ביראה בימי עולם ובשנים קדמניות:
החזן מסיים: ברוך אתה יי שאותך לברך ביראה נעבוד:**

חזן חוזר על 'מודים' עד 'להודות' ואומר בקול נמוך:

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו
ואלחי אבותינו לעולם ועד: צור חיינו.
מגן ישענו אתה הוא לדור ודור: נודה
לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים
בך. ועל נשמותינו הפקודות לך. ועל
נפיק שפכל יום עמנו. ועל גפלאותיך
ומזכותיך שפכל עת. ערב ובקר
וצהרים: הטוב פי לא כלו רחמיך.
ותמרחם פי לא תמו חסדיך. מעולם
קנינו לך:

ועל כלם יתברך ויתרומם שמך מלפניו תמיד לעולם ועד:

בימים נוראים וכתוב [בנעילה וחתום] לחיים טובים בני בריהך:

**וכל החיים יודוך סלה. ויהללו את שמך באמת. האל ישועתנו ועזרתנו סלה:
ברוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות:**

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . בְּרַכְנוּ בְּבִרְכַּהּ הַמְשַׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה .
הַפְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עֲבָדְךָ . הָאֲמוּרָה מִפִּי אֶהְרֹן וּבְנָיו
בְּהַנִּים (קהל ממשיך עמו) : עִם קְדוּשַׁתְךָ . פְּאֲמוֹר:

In the past, hats were narrow brimmed, so that the טלית always covered the hat. Today, a man whose טלית does not normally cover his hat should nevertheless pull his טלית over his hat during duchening. The מנהג of the מדקדקים was to pull the טלית over the head in such a way that it fell over the eyes, preventing gazing at the כהנים. (ר' יוסף אומץ)

הכהנים מחזירים את פניהם כלפי העם מיד אחר קריאת החזן 'כהנים' וקודם התחלת ברכת 'אשר קדשנו בקדושתו של אהרן'. המדקדקים מכסים בטלית את פניהם לפני ילדיהם בשעת ברכת כהנים וכן עושה החזן.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם .
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדְּשָׁתוֹ שֶׁל אֶהְרֹן . וְצַנְנוּ לְבַרְךָ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

3מזכר ו:כד

חזן ואחריו כהנים קהל (ראוי לקרוא הפסוקים בלא אמירה)

יְבָרְכֶךָ תְּהִיָּה מְצִיּוֹן עֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
יְהִיָּה אֲדוֹנֵינוּ מִהַאֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל־הָאָרֶץ:
וַיִּשְׁמְרֶךָ: טז:א
שְׁמֵרְנִי אֵל כִּי־חֲסִיתִי בְּךָ:

is recited at both יום טוב שחרית ומוסף של עולם שבת (unless one had a troubling dream). It is said when the כהנים sing the melody before וישמרך, ויחנך, and שלום.

כשהכהנים מאריכים בניגון 'וישמרך' אומרים את התחינה הבאה (ע"פ ברכות נה ע"ב), ואין אומרים אות בשבת:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם . אֲנִי שְׁלֶךְ וְחַלּוּמוֹתֵי שְׁלֶךְ: חֲלוּם חֲלַמְתִּי וְאִינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא: יְהִי
רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ . יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי . שְׁיִהְיוּ כָּל חֲלוּמוֹתַי עָלַי וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל
לְמוֹבָה - בֵּין שְׁחַלְמְתִי עַל עַצְמִי . וּבֵין שְׁחַלְמְתִי עַל אַחֵרִים . וּבֵין שְׁחַלְמוּ אַחֵרִים
עָלַי: אִם מוֹבִים הֵם . חֲזִקֶם וְאַפְצֶם . וַיִּתְקַיְּמוּ כִּי וּבָהֶם כְּחֲלוּמוֹת יוֹסֵף הַצַּדִּיק: וְאִם
צָרִיכִים רְפוּאָה . רְפֹאֵם כְּחֻזְקֵיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה מְחַלּוֹ . וּבְמָרִים תִּנְבִּיאָה מְצַרְעָתָה .
וּבְנִעְמָן מְצַרְעָתוֹ . וּבְמִי מָרָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . וּבְמִי יָרַחוּ עַל יְדֵי אֱלִישָׁע:
וּבְשֵׁם שְׁהַפְּכַת אֶת קַלְלַת בְּלָעַם הַרְשָׁע מִקַּלְלָה לְבִרְכָּה . כֵּן תַּהַפֵּךְ כָּל חֲלוּמוֹתַי
עָלַי וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל לְמוֹבָה . וַתִּשְׁמְרֵנִי (לוישמרך) וַתַּחַנְנֵנִי (לויחנך) וַתְּרַצְנֵנִי: (לשלום) אָמֵן:

ו:כז

יְאֹר 3:זס אֱלֹהִים יַחַנְנֵנוּ וַיְבָרְכֵנוּ יְאֹר פָּנֵינוּ אֶתְּנוּ סֵלָה:
יְהוָה | יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֲרַךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת: שְׁמוֹת לז:ו
פָּנֵינוּ תְּהִיָּה אֱלֹהֵי וְחַנּוּנִי כִּי־יִחַיד וְעַנִּי אָנִי: תְּהִיָּה כז:טז
אֲלֶיךָ יְהוָה נִפְשִׁי אֶשָּׂא: כז:ח
וַיַּחַנְנֵךְ: קכג:ה הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֲלֵי־ךָ אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שְׁפַחָה אֲלֵי־ךָ גְּבֻרָתָהּ
כֵּן עֵינֵינוּ אֵל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַד שְׂיַחַנְנוּ:

כשהכהנים מאריכים בניגון 'ויחנך' אומרים את נוסח 'רבונו של עולם' הקודם

ישא ברכה מאת יהוה וצדקה מאלהי ישעו:	כז:ה	ויכו ישא
ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם:	משלי ג:ד	
יהוה חננו לך קוינו היה זרעם לפקרים אף ישועתנו בעת צרה:	ישעיהו לג:ב	יהוה פניו
אל תסתור פניך ממני ביום צר לי הטה אלך אוגך ביום אקרא מחר ענני:	תהלים קצ:ג	
אלך נשאתי את עיני הישבי בשמים:	קכג:א	אלך וישם
ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם:	צמדצד ו:כז	
לך יהוה הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד ני כל בשמים ובארץ לך יהוה הממלכה והמתנשא לכל לראש:	ד"ב ח' כט:יא	לך
בורא נוב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר יהוה ורפאתיו:	ישעיהו מז:ט	שלום:

כשהכהנים מאריכים בניגון 'שלום' חוזרים בשלישית לומר את נוסח 'רבנו של עולם':

רבנו של עולם . אני שלך וחלומותי שלך: חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא: יהי רצון מלפניך . יי אלהי ואלהי אבותי . שיהיו כל חלומותי עלי ועל כל ישראל למזכה - בין שחלמתי על עצמי . ובין שחלמתי על אחרים . ובין שחלמו אחרים עלי: אם טובים הם . חזקם ואמצם . ויתקיימו בי ובהם בחלומות יוסף הצדיק: ואם צריכים רפואה . רפאם כחזקיהו מלך יהודה מחליו . וכמרים הנביאה מצרעתה . וכנעמן מצרעתו . וכמי מרה על ידי משה רבינו . וכמי ירחו על ידי אלישע: וכשם שהפכת את קללת בלעם הרשע מקללה לברכה . כן תהפך כל חלומותי עלי ועל כל ישראל למזכה . ותשמרני (לוישמרד) ותחנני (לויחנך) ותרצני: (לשלום) אמן:

The סידורים נוסח was against saying the 'יהי רצון' which came into the נוסח through printed סופר.
An innovation of the הזכרת שמות וטחינה, שערי ציון, it contains a פוסקי אשכנז strongly opposed by

ויכון לסיים עם הכהנים כדי שיענה 'אמן' על 'שלום' אחר שסיימו הכהנים את ברכתם יאמר הקהל:
אדיר פמרום . שוכן בגבורה . אתה שלום ושמך שלום: יהי רצון שתשים עלינו ועל כל עמך בית ישראל חיים וברכה למשמרת שלום:

ואומר החזן 'שים שלום וכו' והכהנים מחזירים פניהם כלפי ההיכל ואומרים:
רבון העולם . עשינו מה שגזרת עלינו . אף אתה עשה עמנו כאשר הבטחתנו:
צרכים כו:טו השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש:

שים שלום . מזכה . וברכה . חן . וחסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך: ברכנו אבינו . פלנו באחד באור פניך . כי באור פניך נתת לנו . יי אלהינו . תורת חיים ואהבת חסד . וצדקה . וברכה . ורחמים . וחיים . ושלום: ומזב בעיניך לברך את עמך ישראל . בכל עת ובכל שעה בשלומך:

בימים נוראים בספר חיים ברכה ושלום . ופרנסה מזכה . נזכר ונכתב [בנעילה ונחתם] לפניך . אנו וכל עמך בית ישראל . לחיים ולשלום: החזן מסיים ונאמר וכו'

בשלש רגלים
ברוך אתה יי
המברך את עמו ישראל בשלום:

הכהנים יזהרו בנעילת מנעליהם שלא יגעו במ בידים ואם נגעו יחזרו ליטול ידיהם.

סדר הושענות

The say ספרדים explain that since one has already the לולב and רב סעדיה גאון, הלל after הושענות. Nevertheless, most of ספרדים said in ones hands, one should continue and say הושענות. However, until about 200 years ago, when many started saying it after הלל, influenced by the ספר, 'חמדת הימים', ספרים followed the מנהג. ספרדים insisted on reciting הושענות after מוסף, according to the טור, since the הקפות were performed where זכר למקדש, therefore we should also do so after מוסף.

Our מנהג is to precisely recite הושענא seven times - a) once at the beginning, b) after each of the תחינות, and c) twice at the end of the alphabetical תחינות. If one prays in a synagogue which follows a different נוסח, it is important that a תחינה is said while parading around the בימה (אלמעמער), therefore, one should join in reciting the תחינה being said. (One need not be concerned that this will result in reciting the same תחינה twice, or omitting one). One is not required to say הושענא with the ציבור, more than the seven prescribed times.

אחר מוסף, לפני 'קדיש תקבל', אומרים סדר הושענות.
מוציאים ספר תורה אחד ומחזיקים אותו על הבימה עד גמר ההקפה.
אחרי הוצאת ספר תורה סוגרים את הארון מיד.

חזן אומר וקהל עונה: הושענא:

קהל	חזן	קהל	חזן
לְמַעַן אֱלֹהֵינוּ . הוֹשַׁעְנָא :	לְמַעַן בּוֹרְאֵנוּ . הוֹשַׁעְנָא :	לְמַעַן אֱלֹהֵינוּ . הוֹשַׁעְנָא :	לְמַעַן בּוֹרְאֵנוּ . הוֹשַׁעְנָא :
לְמַעַן גּוֹאֲלֵנוּ . הוֹשַׁעְנָא :	לְמַעַן דּוֹרְשָׁנוּ . הוֹשַׁעְנָא :	לְמַעַן גּוֹאֲלֵנוּ . הוֹשַׁעְנָא :	לְמַעַן דּוֹרְשָׁנוּ . הוֹשַׁעְנָא :

החזן אומר בנעימה ידועה את פיוט היום, וקהל עמו. אין אומרים 'הושענא' אחר כל צמר מילים, מלבד בשני החרוזים האחרונים, אותם אומר החזן בקול ובניגון של 'למענך' ואחרי כל אחד מהם עונה הקהל: 'הושענא'.

כך הוא סדר ההליכה בעת אמירתן:

חזן פונה לצפון ומתחיל להקיף, ואחריו הולך הרב, ואחריהם הולכים בני הספסל הראשון שחולפים על פניו, ואחריהם בני הספסל השני. בני הטורים הדרומיים מתחילים להקיף מיד אחר הרב. בני הטור האמצעי נחלקים לשנים, הסמוכים לטור השמאלי הולכים עם בני הספסל השמאלי, והסמוכים לטור הימני הולכים עם בני הספסל הסמוך שמימין. כשהחזן מגיע לפתח הדרומי של בימה, המחזיק בספר תורה יודר מהבימה והולך לפני החזן להחזיר את ספר התורה לארון הקודש.

טבלת סדר הושענות כמנהג אשכנז המובחק						
כ' תשרי	י"ט תשרי	י"ח תשרי	י"ז תשרי	ט"ז תשרי	ט"ו תשרי	When the י"ט תשרי falls on a
אום נצורה	אדמה מארר	אבן שתיה	אום אני חומה	א-ל למושעות	אערוד שועי	Monday
אדמה מארר	אום נצורה	אבן שתיה	אום אני חומה	א-ל למושעות	אערוד שועי	Tuesday
אדמה מארר	אבן שתיה	אום אני חומה	אום נצורה	א-ל למושעות	אערוד שועי	Thursday
אדמה מארר	אבן שתיה	אום אני חומה	א-ל למושעות	אערוד שועי	אום נצורה	Shabbos

אָערוֹדֵךְ שׁוּעִי. בְּבֵית שׁוּעִי. גְּלִיתִי בְּצוּם פִּשְׁעֵי. דְּרִשְׁתִּיךְ בּוֹ לְהוֹשִׁיעַנִי. הִקְשִׁיבָה לְקוֹל שׁוּעֵי. וְקוּמָה וְהוֹשִׁיעַנִי. זְכוֹר וְרַחֵם מוֹשִׁיעֵי. חַי בֶּן תְּשַׁעֲשַׁעֵי. מוֹב בְּאֵינְךָ שְׁעִי. יְחִישׁ מוֹשִׁיעֵי. כִּלְה מְרִשִׁיעֵי. לְבַל עוֹד תִּרְשִׁיעֵי. מַהֲרָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. נִצַּח לְהוֹשִׁיעֵי. שָׂא נָא עֵזוֹן רִשְׁעֵי. עֲבוֹר עַל פִּשְׁעֵי. הֲנֵה נָא לְהוֹשִׁיעֵי. צוֹר צַדִּיק מוֹשִׁיעֵי. קַבֵּל נָא שׁוּעֵי. רוּמֵם קֶרֶן יִשְׂרָאֵל. חַזן שְׂדֵי מוֹשִׁיעֵי. הוֹשַׁעְנָא. תּוֹפִיעַ וְתוֹשִׁיעֵי הוֹשַׁעְנָא:

אֵל לְמוֹשַׁעוֹת. בְּאַרְבַּע שְׁבָעוֹת. גְּשִׁים בְּשׁוּעוֹת. דְּפָקִי עֶרְךָ שׁוּעוֹת. הוֹגֵי שְׁעֵשְׁעוֹת. וְחִידתֵם מִשְׁתַּעֲשַׁעוֹת. וְעַקִּים לְהַשְׁעוֹת. חֲבִי יִשׁוּעוֹת. מְפוֹלִים בְּךָ שְׁעוֹת. יוֹדְעֵי בֵּין שְׁעוֹת. בּוֹרְעֵיךָ בְּשׁוּעוֹת. לְהַבִּין שְׁמוּעוֹת. מִפִּיךָ נִשְׁמָעוֹת. נוֹתֵן תְּשׁוּעוֹת. סְפוּרוֹת מִשְׁמָעוֹת. עֲדוּת מִשְׁמָעוֹת. פּוֹעֵל יִשׁוּעוֹת. צַדִּיק נוֹשַׁעוֹת. קָרִית תְּשׁוּעוֹת. רָגַשׁ תְּשׁוּאוֹת. חַזן שְׁלֹשׁ שְׁעוֹת. הוֹשַׁעְנָא. תַּחֲשִׁי לְתִשׁוּעוֹת. הוֹשַׁעְנָא.

אִם אָנִי חוֹמָה. בְּרַח פַּחְמָה. גּוֹלָה וְסוּרָה. דְּמַתָּה לְתַמְרָה. הַחְרוּגָה עֲלֶיךָ. וְנַחֲשֶׁבֶת כְּצֵאן מִבְּחָה. וְזִנְיָה בֵּין מִכְעִיסִיָּה. חֲבוּקָה וְדְבוּקָה בְּךָ. מוֹעֲנַת עֲלֶיךָ. יְחִידָה לְיַחֲדֶיךָ. כְּבוּשָׁה בְּגוֹלָה. לוֹמְדַת וְרֹאֲתָךְ. מְרוּמַת לְחַי. נְתוּנָה לְמַכִּים. סוֹבְלַת סְבִלָּה. עֲנִיָּה מְעַרָה. פְּדוּיָת מוֹכִיָּה. צֵאן קַדְשִׁים. קַחלוֹת יַעֲקֹב. חַזן רְשׁוּמִים בְּשִׁמְךָ. שׁוֹאֲגִים הוֹשַׁעְנָא. הוֹשַׁעְנָא תְּמוּכִים עֲלֶיךָ. הוֹשַׁעְנָא:

אֲכַן שְׁתִּיָּה. בֵּית הַפְּחִירָה. גְּרִין אֲרֵנָן. דְּבִיר הַמְּצַנֵּעַ. הַר הַמְּזוּרִיָּה. וְהַר יִרְאָה. זְבוּל תַּפְּאֲרֶתְךָ. חָנָה דוֹד. מוֹב תְּלַבְנֹן. יִפָּה גּוֹף מְשׁוּשׁ כָּל הָאָרֶץ. כְּלִילַת יִפִּי. לִינַת הַצֹּדֵק. מְכוּן לְשַׁבְּתָךְ. נוֹה שְׂאֵנָן. סַפַּת שְׁלָם. עֲלִית שְׁבָטִים. פְּנַת יַקְרַת. צִיּוֹן הַמְּצִינַת. קַדְשׁ הַקְּדוּשִׁים. רְצוּף אֲהַבָּה. חַזן שְׁכִינַת כְּבוֹדְךָ. הוֹשַׁעְנָא. תֵּל תַּלְפִּיּוֹת. הוֹשַׁעְנָא:

אֲדַמָּה מֵאֲרָר. בַּהֲמָה מִמְּשַׁפְּלַת. גְּרִין מַגְּזוּם. דִּגְזוּן מִדְּלִקַת. הוֹן מִמְּאָרָה. וְאֶכֶל מִמְּהוּמָה. וְיַת מִנְשָׁל. חַפְזָה מִחֲנֹב. מֵרַף מְגוּכִי. יַקֵּב מִיַּלְק. כְּרָם מִתּוֹלְעַת. לְקִשׁ מֵאֲרַבָּה. מְגִד מִצְּלָצֵל. נִפְשׁ מִבְּהֵלָה. שְׁבַע מִסְּלָעִם. עֲדָרִים מִדְּלוֹת. פְּרוֹת מִשְׁדָּפוֹן. צֵאן מִצְּמִיתוֹת. קַצִּיר מִקְלָלָה. רַב מִרְזוֹן. חַזן שְׁבִלַת מִצְּנַמּוֹן. הוֹשַׁעְנָא. תְּבוּאָה מִחֲסִיל. הוֹשַׁעְנָא:

כשחוזר החזן למקומו לפני התיבה בסיום ההקפה,

אומר בקול רם: **אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא:** והקהל אחריו

קהל עונה על כל חרוז:

- בֶּן הוֹשַׁעְנָא:
- בֶּן הוֹשַׁעְנָא:
- בֶּן הוֹשַׁעְנָא:
- בֶּן הוֹשַׁעְנָא:
- בֶּן הוֹשַׁעְנָא:
- בֶּן הוֹשַׁעְנָא:
- בֶּן הוֹשַׁעְנָא:
- בֶּן הוֹשַׁעְנָא:
- בֶּן הוֹשַׁעְנָא:
- בֶּן הוֹשַׁעְנָא:
- וְהוֹשִׁיעָה נָא:
- וְהוֹשִׁיעָה נָא:

החזן אומר בניגון כל חרוז:

- כְּהוֹשַׁעְתָּ אֱלִים בְּלוֹד עַמְּךָ. כְּצֵאֲתָךְ לְיִשְׁעַ עַמְּךָ.
- כְּהוֹשַׁעְתָּ גּוֹי וְאֱלֹהִים. דְּרוֹשִׁים לְיִשְׁעַ אֱלֹהִים.
- כְּהוֹשַׁעְתָּ הַמּוֹן צְבָאוֹת. וְעַמִּם מִלְּאֲכֵי צְבָאוֹת.
- כְּהוֹשַׁעְתָּ זְכִים מִבֵּית עֲבָדִים. חֲנוּן בְּיָדָם מְעַבְדִּים.
- כְּהוֹשַׁעְתָּ מְבוּעִים בְּצוּל גְּזָרִים. יַקְרֶךְ עַמִּם מְעַבְדִּים.
- כְּהוֹשַׁעְתָּ כְּנָה מְשׁוֹרְרַת וַיִּשְׁעַ. לְגוֹחַה מְצִינַת וַיִּשְׁעַ.
- כְּהוֹשַׁעְתָּ מֵאֲמַר וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם נְקוּב וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם.
- כְּהוֹשַׁעְתָּ סוֹבְכֵי מוֹזְבַת. עוֹמְסֵי עֲרֻבָה לְהַקּוֹף מוֹזְבַת.
- כְּהוֹשַׁעְתָּ פְּלֹאֵי אֲרוֹן כְּהַפְּשַׁעַ. צַעַר פְּלִשְׁתַּת בְּחֲרוֹן אַף וְגוֹשַׁעַ.
- כְּהוֹשַׁעְתָּ קַחלוֹת בְּכִלְהַ שְׁלַחְתָּ. רַחוּם לְמַעַנִּם שְׁלַחְתָּ.
- כְּהוֹשַׁעְתָּ שְׁבוֹת שְׁכַמֵי יַעֲקֹב. תִּשׁוּב וְתִשׁוּב שְׁבוֹת אֱהִלֵי יַעֲקֹב. וְהוֹשִׁיעָה נָא:
- כְּהוֹשַׁעְתָּ שׁוֹמְרֵי מִצְוֹת. וְהוֹכִי יִשׁוּעוֹת. אֵל לְמוֹשַׁעוֹת. חַזן

החזן אומר בקול רם: **אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא:** והקהל אחריו

לשבת

אום נצורה כבבת. בוננת בדת נפש משיבת. גומרת הלכות שבת. דורשת משאת שבת. הקובעת אלפים תחום שבת. ומשיבת רגל משבת. זכור ושמור מקיימת בשבת. חשה למהר ביאת שבת. מורחת כל משישה לשבת. יושבת וממתנת עד בלות שבת. כבוד וענג קוראה לשבת. לבוש וכסות מחלפת בשבת. מאכל ומשתה מכינה לשבת. נעם מגדים מניעת לשבת. סעודות שלש מקיימת בשבת. על שתי כפרות בוצעת בשבת. פורטת ארבע רשיות בשבת. צווי הדלקת נר מדלקת בשבת. קדוש היום מקדשת בשבת. רגן שבע מפללת בשבת. שבועה בדת קוראה בשבת. תנחילנה ליום שכלו שבת. הושענא:

- בהושעת אב המון השליך עליך יחב. בעדו בדת ומלמתו מלהב. פן הושענא:
- בהושעת גזעו מסר יחידתו לשלח. דפרת להורו ידך אל תשלח. פן הושענא:
- בהושעת הנאבק עם מלאך קדיש ועיר. ומלמתו משטם שעיר. פן הושענא:
- בהושעת זרעו כבאם על העיר פמח. תרדת צרימו בנסעם והלכו לבמח. פן הושענא:
- בהושעת מהורים ממפריכמו במלבן. ירדו במצולת כמו אבן. פן הושענא:
- בהושעת כליל בנתעלמה בגמא צורתו. לזיתו אל חיק הורתו. פן הושענא:
- בהושעת מצנף פד בנתעבר. נאמן חל בעדו ונתגבר. פן הושענא:
- בהושעת סגר ביד ישבי בנב הגתי. עזרו אבישי ונד אתה הפלשתי. פן הושענא:
- בהושעת פקיד בנד שבע ממעונו. צפית לישעו ושובבתו למלונו. פן הושענא:
- בהושעת קצב פר ושעתו למעלה. רשפתו האש וגם המים אשר בתעלה. פן הושענא:
- בהושעת שוע לך פי מת הילד. תשב רוחו אליו ויהם פשר הילד. פן הושענא:
- חזן בהושעת שומרי מצוות. וחוכי ישועות. אל למושעות. והושיעה נא:

חזון אומר בקול רם: אני והו הושיעה נא: והקהל אחריו

תכלים כח:ט הושיעה | את-עמך וברך את-נחלתך ורעם ונשאים ער-העולם: מלכים ח' ט:ט-ס ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני יהוה קרבים אל-יהוה אלהינו יומם ולילה לעשות | משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר-יום ביומו: למען בעת כל-עמי הארץ כי יהוה הוא האלהים

אין עוד: קדיש תתקבל

סדר הושענות להושענא רבא

להושענות שבעה אנשים מוציאים שבעה ספרי תורה והם מחזיקים אותם על הבימה. ארון הקודש נשאר פתוח במשך ההקפות בלבד. כשהחזן מגיע לפתח הדרומי של הבימה לקראת גמר ההקפה הראשונה מחזירים את אחד מהספרים, בגמר ההקפה שניה מחזירים את ספר השני, וכן בגמר כל הקפה ספר נוסף, ההקפה השניה היא 'אערוך שועי', אחר הקפה שביעית והחזרת ספר שביעי, סוגרים את ארון הקודש. כשאין בבית הכנסת שבעה ספרי תורה, מחזירים לפי מנין הספרים המצויים, בחישוב שאחרון יחזור בגמר ההקפה השביעית.

חזן אומר וקהל עונה: **הושענא:**

חזן	קהל	חזן	קהל
למענה אלהינו . הושענא :	למענה בוראנו . הושענא :	למענה בוראנו . הושענא :	למענה אלהינו . הושענא :
למענה גואלנו . הושענא :	למענה דורשנו . הושענא :		

למען אמתך . למען בריתך . למען גדלך (ותפארתך) . למען דתך . למען הודך . למען ועודך .
למען זכרך . למען חסדך . למען טובך . למען יחודך . למען כבודך . למען למוודך . למען מלכותך .
למען נצחך . למען סודך . למען עזך . למען פאריך . למען צדקתך . למען קדשתך . למען רחמיך
(הרבים) . חזן למען שכינתך . הושענא . למען תהלתך . הושענא :

ברוב קהילות (מיינץ, פריטה, מעץ) אומרים 'אערוך שועי', בקצת קהילות אומרים 'אל למושעות'.

<p>אערוך שועי . בבית שועי . גליתו בצום פשעי . דרשתיה בו להושיעי . הקשיבה לקול שועי . וקומה והושיעי . זכור ורחם מושיעי . חי בן תשעשעי . מוב באנק שעי . יחיש מושיעי . פלה מרשיעי . לבל עוד תרשיעי . מחר אלהי ישעי . נצח להושיעי . שא נא עזן רשעי . עבור על פשעי . פנה נא להושיעי . צור צדיק מושיעי . קבל נא שועי . רומם קרן ישעי . חזן שדי מושיעי . הושענא . תופיע ותושיעי הושענא :</p>	<p>אל למושעות . בארבע שבעות . גשים בשעות . דפקו ערך שעות . הוני שעשעות . וחדתם משפתעות . נעקום להשעות . חכי ישעות . מפולים בך שעות . יודעי בין שעות . בודיעך בשעות . להבין שמועות . מפיד נשמעות . גותן תשעות . ספורות משמעות . עדות משמעות . פועל ישעות . צדיק נושעות . קרית תשעות . רגש תשואות . חזן שלש שעות . הושענא . תחיש לתשעות . הושענא .</p>
---	--

אדון המושיע . בלתך אין להושיע . גבור ורב להושיע . דלותי ולי יהושיע . האל המושיע . ומציל
ומושיע . זעקך תושיע . חוכיך הושיע . מלאיך תשביע . יכול להשביע . כל שיה תדשא ותושיע .
לגיא כל תרשיע . מגדים תמתיק ותושיע . נשיאים להפיע . שעירים להגיע . עננים מלהמניע .
פותח יד ומשביע . צמאיך תשביע . קוראיך תושיע . רחומיך תושיע . חזן שוחרריך הושיע .
הושענא . תמימך תושיע . הושענא :

אם אני חומה . ברה פתחה . גולה וסורה . דמתה לתמר . תהרוגה עליך . ונחשבת בצאן מבחה .
זרניה בין מכעיסיה . חבוקה ודבוקה בך . מוענת עליך . יחידה ליחדך . בבושה בגולה . לזמרת
יראתך . מרומת לחי . נתונה למבים . סובלת סבלך . עניה סערה . פדנית מוכיה . צאן קדשים .
קהלות יעקב . חזן רשומים בשמך . שואגים הושענא . הושענא תמוכים עליך . הושענא :

אדם ובהמה. בשר ורוח ונשמה. גיד ועצם וקרמה. דמות וצלם ורקמת. הוד להכל דמה. ונמשל בבהמות נדמה. זיו ותאר וקומה. חדוש פני אדמה. מיעת עצי נשמה. יקבים וקמה. פרמים ושקמה. לתבל המסימה. ממרות עז לסממה. נשיה לקימה. שיחים לקוממה. עדנים לעצמה. פרחים להעצימה. צמחים לגשמה. קרים לזרמה. רביבים לשלמה. חזן שתיה לרוממה. הושענא. תלויה על בלימה. הושענא:

למען איתן הנזרק בלהב אש: למען בן הנעקר על עצים ואש: למען גבור הנאבק עם שר אש: למען הגלים הנחית בענן ואור אש: למען העלה למרום ונתעלה כמלאכי אש: למען והוא לך כסגן בארצלי אש: למען זכר דפרות הנתונות מאש: למען חפוי יריעות וענן אש: למען מכם הר ירדת עליו באש: למען ידיות אשר אהבת משמי אש: למען כמה עד שקעה האש: למען לקח מחתת אש והסיר חרון אש: למען מקנא קנאה גדולה באש: למען נח ידו וירדו אבני אש: למען שם מלה חלב כליל אש: למען עמד בגרון ונתרצה באש: למען פלל בעזרה וירדה האש: למען ציר עלה ונתעלה ברכב וסוסי אש: למען קדושים משלכים באש: למען רבו רבבן חז ונחרי אש: חזן למען שממות עירך השרופה באש: הושענא. למען תולדות אלפי יהודה תשים בכיור אש. הושענא:

תתננו לשם ולתהלה. תשיתנו אל-החבל ואל-הנחלה. תרוממנו למעלה למעלה. תקוממנו לברם סגלה. תציבנו בעין על פלגי מים שתולה. תפדנו מכל נגע ומחלה. תעפרנו באהבה כלולה. תשפחנו בבית התפלה. תנהלנו על מי מנוחות סלה. תמלאנו חכמה ושכלה. תלבישנו עז וגדלה. תכתירנו בכתר כלולה. תישרנו בארח סלולה. תפגענו בישר מסלה. תחננו ברחמים ובחמלה. תזכירנו במי זאת עלה. תושיענו לקץ בידך הגדולה. תהדרנו בזיו המלה. תדפיקנו באזור חתלה. תגייענו לקץ הגאלה. תביאהו לביתך ברנה וצחלה. תאדרנו בישע וגילה. תאפצנו ברוח והצלה. תלפכנו בכנין עירך כבתחלה. תעלנו על פלאם לתהלה. תזכירנו בששון וגילה. תרביצנו במדעה שמן להצחלה. הושענא. תחוקנו אלהי יעקב סלה. הושענא:

כשחזור החזן למקומו לפני התיבה בסיום ההקפה,

אומר בקול רם: **אני והו הושיעה נא:** והקהל אחרי

קהל עונה על כל חרוז:

בן הושענא:
בן הושענא:
בן הושענא:
בן הושענא:
בן הושענא:
בן הושענא:
בן הושענא:
בן הושענא:
בן הושענא:
בן הושענא:
והושיעה נא:
והושיעה נא:

החזן אומר בניגון כל חרוז:

כהושעת אלים בלוד עמה. בצאתך לישע עמה.
כהושעת גוי ואלהים. דרושים לישע אלהים.
כהושעת המון צבאות. ועמם מלאכי צבאות.
כהושעת זכים מבית עבדים. חנון בידם מעבדים.
כהושעת מבועים בצול גורים. יקרר עמם מעבדים.
כהושעת פנה משודרת וישע. לגוחה מצנינת וישע.
כהושעת מאמר והוצאתי אתכם נקוב והוצאתי אתכם.
כהושעת סוכבי מזבח. עומסי ערבה להקור מזבח.
כהושעת פלאי ארון כהפשע. צער פלשת בחרון אף ונושע.
כהושעת קהלות כבלה שלחת. רחום למענם שלחת.
כהושעת שבות שכמי יעקב. תשוב ותשיב שבות אחלי יעקב.
חזן כהושעת שומרי מצוות. וחוכי ישועות. אל למושעות.

חור"ק **אנא הושיעה נא:**

והושיעה נא.	אזון חזן תאבי ישעה. גערבי נחל לשעשעה.	אנא
והושיעה נא.	גאול פנת נמעה. דומה במאמאה.	אנא
והושיעה נא.	(* הפמ לברית מבעה. ומחשפי ארין בהמביעה.	אנא
והושיעה נא.	זכר לנו אב ידעה. מסדה למו בהודיעה.	אנא
והושיעה נא.	מהורי לב בהפליאה. יודע כי הוא פלאה.	אנא
והושיעה נא.	בפיר פח תך לנו ישעה. לאבותינו בהשבעה.	אנא
והושיעה נא.	מלא משאלות עם משועה. נעקר כמו פחר מור כמו שועה.	אנא
והושיעה נא.	סגב אשלי נמעה. עריצים בהניעה.	אנא
והושיעה נא.	פתח לנו אוצרות רבעה. ציה מהם בהרביעה.	אנא
והושיעה נא.	קוראך ארין ברועעה. רעם פמוכ מרעה.	אנא
והושיעה נא.	שעריך תצל מפשואה. תל תלפיות בהשיאה.	אנא

(* כשיש ברית מילה מוסיף כאן החזן ואומר:

זכור ברית אברהם ועקרת יצחק והשב שבות אהלי יעקב והושיענו למען שמך:

חור"ק **אנא אל נא הושענא והושיעה נא:**

הושענא והושיעה נא.	תעינו בשה אובר. שמנו מספדה אל תאבר.	אל נא
הושענא והושיעה נא.	רעה את-צאן התרנה. קצופה ועליה הרינה.	אל נא
הושענא והושיעה נא.	צאנה וצאן מרעיתה. פעלתה ורעיתה.	אל נא
הושענא והושיעה נא.	עניי הצאן. שיהם ענה בעת רצון.	אל נא
הושענא והושיעה נא.	נושאים לך עין. מתקוממיהם יהיו כאין.	אל נא
הושענא והושיעה נא.	למנפכי לך מים. כממעניי הושיעה ישאבון מים.	אל נא
הושענא והושיעה נא.	יעלו לציון מושיעים. מפולים בך ובשמך נושעים.	אל נא
הושענא והושיעה נא.	תמוין בגדים. ועום לנער כל-בוגדים.	אל נא
הושענא והושיעה נא.	וזכור תזכור. הנכורי בלתך זכור.	אל נא
הושענא והושיעה נא.	הורשך בענפי ערבות. נעים שעה מערבות.	אל נא
הושענא והושיעה נא.	ברך בעפור שנה. אמרי בפלולי שעה נא.	אל נא

חור"ק **אנא אל נא הושענא והושיעה נא. אבינו אתה:**

הושענא והושיעה נא אבינו אתה:	למען תמים גדורותיו. הנמלט פרב צדקותיו.
הושענא והושיעה נא אבינו אתה:	מצל משמח פבוא מפול מים. לאם אני חומה.
הושענא והושיעה נא אבינו אתה:	למען שלם פכל-מעשים. המנסה בעשרה נסים.
הושענא והושיעה נא אבינו אתה:	בשר מלאכים גם יקח נא מעט מים. לברה פחמה.
הושענא והושיעה נא אבינו אתה:	למען רך ויחיד נחנמ למאה. ועק איה השעה לעלה.
הושענא והושיעה נא אבינו אתה:	בשרוהו עבדיו מצאנו מים. לגלה וסורה.
הושענא והושיעה נא אבינו אתה:	למען קדם שאת ברכה. הנשטם ולשמך חכה.
הושענא והושיעה נא אבינו אתה:	מיהם במקלות בשקתות המים. לדמתה לתמר.
הושענא והושיעה נא אבינו אתה:	למען צדק היות לך לבחן. פחתן פאר יכהן.
הושענא והושיעה נא אבינו אתה:	מנסה במסה במי מריבת מים. להחר הטוב.

למען פאר היות גביר לאחיו. יהודה אשר גבר באחיו.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
למען רבע מדליו יול מים. לוא לנו כי אם למענה.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
למען ענו מכל ונאמן. אשר בצדקו בלב כל המן.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
משוך לגואל ומשוי ממים. לואת הנשקפה.
למען שמתו כמלאכי מרומים. הלובש אורים ותמים.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
מצוה לבא במקדש בקדוש ידים ורגלים ורחיצת מים
לחולת אהבה.
למען נביאה מחולת מחנים. לכמהי לב הושמה עינים.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
לרגלה רצה עלות ורדת באר מים. לטובו אהליו.
למען משרת לא מש מאהל. ורוח הקדש עליו אהל.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
בעברו בירדן נכרתו המים. ליפה וברת.
למען למד ראות לטובה אות. ועק איה נפלאות.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
מצה טל מגזה מלא הספל מים. לכלת לבנו.
למען כלולי עשות מלחמתך. אשר בדם תתה ישועתך.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
צרופי מגוי בלקקם בדם מים. ללא בדרו בך.
למען יחיד צודרים דש. אשר מרחם לנויר הקדש.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
ממכתש לחי הבקעת לו מים. למען שם קדשך.
למען טוב הולך וגרל. אשר מעשק עדה חדל.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
בשוב עם מחטא צו שאב מים. לנאנה פירושלים.
למען חן מכרפר בשיר. המלמד תורה בכל בלי שיר.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
מנסף לפניו בתאב שתות מים. לשמו בך סכרם.
למען זך עלה בפערת. המקנא ומשיב עברה.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
לפלילו ירדה אש ולחכה עפר ומים. לעיניה ברכות.
למען ושרת באמת לרבו. פי שנים פרוחו נאצל בו.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
בקחתו מנגן נתמלאו גבים מים. לפעו מי כמכה.
למען הרהר עשות רצונך. המכריו תשובה לצאנך.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
אז כבא מחרף סתם עינות מים. לציון מכלל יפי.
למען דרשוך בתוך הגולה. וסודך למו נגלה.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
בלי להתגאל דרשו זרעונים ומים לקוראיה בצר.
למען גמר חכמה וכינת. סופר מהיר מפלש אמנת.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
מחכמנו אמרים המשולים ברחבי מים. לרפתי עם.
למען באי לך חיום בכל לב. שופכים לך שיח בלא לב ולב.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
שואלים מפקד עוז מטרות מים. לשודרוך בים.
למען אומרי יגדל שמך. והם נחלתך ועמך.
הושענא והושיעה נא אבינו אלה:
צמאים לישעה פארץ עיפה למים. לתרת למו מנוחה.

חוק הושענא אל נא. אנא הושיעה נא: ק' חזר.

הושענא סלח נא. והצליחה נא. והושיענו אל מעוננו:

מניחים הלולב ואתרוג ונוטלים ההושענות:

והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	תענה אמונים שופכים לך לב כמים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	למען בא באש ובמים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	גור וגם יקח נא מעט מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	תענה דגלים גור גורי מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	למען הנעקד בשער השמים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	ושב וחקר בארת המים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	תענה זבים חונים עלי מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	למען חלק מפצל מקלות בשקתות המים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	מען וגל אבן מפאר מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	תענה ידידים נחלי דת משולת מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	למען פרו במשענותם מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	להכין למו ולצאצאיו מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	תענה מתחננים כבישימון עלי מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	למען נאמן בית מספיק לעם מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	סלע חך ויוזבו מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	תענה עונים עלי באר מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	למען פקד במי מריבת מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	צמאים להשקותם מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	תענה קדושים מנסכים לך מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	למען ראש משוררים כתאב שתות מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	שב ונסך לך מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	תענה שואלים ברבוע אשלי מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	למען תל תלפיות מוצא מים.
והושיענו אל מעוננו:	והושיענו אל מעוננו:	תפתח ארץ ותרעה שמים.

ח"ק רחם נא קהל עדת ישראל. סלח ומחל עונם. והושיענו אלהי ישענו:

והושיענו אלהי ישענו:	והושיענו אלהי ישענו:	או בעיני עבדים, יש האומרים 'שערי שמים פתח' בניגון סוף הפיוט 'אנסיכה' במלכויות של ראש השנה.
והושיענו אלהי ישענו:	והושיענו אלהי ישענו:	או בעיני עבדים אל יד אדונים.
והושיענו אלהי ישענו:	והושיענו אלהי ישענו:	נאה אדוני האדונים. נתגרו בנו מדנים.
והושיענו אלהי ישענו:	והושיענו אלהי ישענו:	הן גשנו היום בתחנון. עדיך רחום ותנון.
והושיענו אלהי ישענו:	והושיענו אלהי ישענו:	זבת חלב ודבש. נא אל תיבש.
והושיענו אלהי ישענו:	והושיענו אלהי ישענו:	מענו בשמנה. ביד שבועה ושמונה.
והושיענו אלהי ישענו:	והושיענו אלהי ישענו:	ברת ברית לארץ. עד כל ימי הארץ.
והושיענו אלהי ישענו:	והושיענו אלהי ישענו:	מתחננים עלי מים. בערבים על יבלי מים.
והושיענו אלהי ישענו:	והושיענו אלהי ישענו:	שיחים בדרך מפעתם. עומסים בשועתם.
והושיענו אלהי ישענו:	והושיענו אלהי ישענו:	פועל ישועות. פנה לפלולם שעות.
והושיענו אלהי ישענו:	והושיענו אלהי ישענו:	קול רגשם תשע. תפתח ארץ ויפרו ישע.
והושיענו אלהי ישענו:	והושיענו אלהי ישענו:	שערי שמים פתח. ואוצרך הטוב לנו תפתח.

ח' קול מְבַשֵּׁר מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר: והקהל חוזר.

מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	קול דודי הנה זה בא.	אֲמִין יִשְׁעָךְ בָּא.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	לְעָמוּד עַל חַר הַיּוֹתִים.	קול בא בְּרַבְבוֹת בְּתִים.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	תַּחֲתֵיו חַר יִבְקַע.	קול גִּשְׁתּוֹ בִּשְׁוֹפֵר לְתַקַּע.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	וּמִשׁ חֲצֵי הַחֵר מִמְּוֹרָח.	קול דַּפֵּק וְהַצִּיץ וְזָרַח.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	וּבָא הוּא וְכָל קְדוֹשָׁיו עִמּוֹ.	קול הַקִּים מְלוּל נֶאֱמַו.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	בַּת קוֹל יִשְׁמַע בְּעוֹלָם.	קול וּלְכָל בְּאֵי הָעוֹלָם.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	נִלְדּוּ בְּיַלְד מִמְּעֵי אִמּוֹ.	קול זָרַע עֲמוּסֵי רַחֲמוֹ.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	מִי שָׁמַע בְּזוֹאת.	קול חָלָה וְיִלְדָה מִי זוֹאת.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	וּמִי רָאָה בְּאֵלֶּה.	קול מֵהוֹר פֶּעַל כָּל אֱלֹהֵי.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד.	קול יִשַׁע וּזְמַן הוֹחֵד.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	אִם יוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אֶחָת.	קול בְּבִיר רוּם וְתַחַת.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	וְהָיָה לְעֵת עָרֵב יִהְיֶה אֹרֶחַ.	קול לְעֵת יִגְאֵל עִמּוֹ נְאוֹר.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	בִּי חָלָה גַם יִלְדָה צִיּוֹן.	קול מוֹשִׁיעִים יַעֲלֶה לְחַר צִיּוֹן.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	הַרְחִיבֵי מְקוֹם אֶחְלָךְ.	קול גִּשְׁמַע בְּכָל גְּבוּלָךְ.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	קַבְּלֵי בְּנֵיךָ וּבְנֹתֶיךָ.	קול שִׁמִּי עַד דַּמְשֶׁק מִשְׁבְּנוֹתֶיךָ.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	בִּי קָמוּ יִשְׁנֵי חֲבֵרוֹן.	קול עֲלִזֵי חֲבַצְלֵת הַשְּׂרוֹן.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	הַיּוֹם אִם בְּקוֹלֵי תִשְׁמְעוּ.	קול פָּנּוּ אֵלַי וְהוֹשְׁעוּ.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	הוּא דוֹד בְּעֲצָמוֹ.	קול צִמַח אִישׁ צִמַח שָׁמוֹ.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	הַקִּיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר.	קול קוּמוּ כְּפוּשֵׁי עָפָר.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	מִגְדוֹל יִשׁוּעוֹת מְלִכּוֹ.	קול רַבְתִּי עִם בְּהַמְלִיכּוֹ.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	עֲשֵׂה חֶסֶד לְמִשְׁיחוֹ לְדוֹד.	קול שֵׁם עַדִּינָה לְהַאֲבִיד.
מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר:	לְדוֹד וּלְזֵרַעוֹ עַד עוֹלָם.	קול תְּנֵה יִשׁוּעוֹת לְעַם עוֹלָם.

חזן ג' פעמים. קול מְבַשֵּׁר מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר: והקהל חוזר ג' פעמים.

תכלים כח:ט הושיעה | את־עַמְךָ וּבְרַךְ אֶת־נַחֲלֹתֶךָ וְרַעַם וְנִשְׁאֵם עַד־הָעוֹלָם: מלכים א' ח:נט-ס ויהיו
 דְּבָרֵי אֱלֹהֵי אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי יְהוָה קְרֹבִים אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וּלְלַיְלָה לַעֲשׂוֹת | מִשְׁפָּט
 עֲבָדָיו וּמִשְׁפָּט עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים
 אֵין עוֹד:

החזן אומר 'קדיש תתקבל' בניגון נבחר של יום טוב.

אחר הקדיש חוטבים את ההושענות. לאחר החבטות אומרים 'עלינו', שיר של יום ו'שיר מזמור לאסף'.

את בדי ההושענא מצניעים לשריפת חפץ או לאפיית מצות.

מכון מורשת אשכנז גרסאות התפילה לימים נוראים

בתפילות ראש השנה כופלים 'לעילא ולעילא' רק בקדישים שנתקנו לאמירת החזן, והיינו:

בערבית לפני תפילת העמידה ולאחריה;
בשחרית לפני 'ברכו' ולאחר חזרת הש"ץ;
לאחר קריאת התורה;
במוסף לפני העמידה ולאחר חזרת הש"ץ.
אך בקדישי מנחה של החזן

בכל קדיש יתום אין כופלים.

בשאר ימי התשובה, מלבד יום כפור, אין כופלים 'לעילא' כלל!

להלן גרסאות התפלה בכל עשרת ימי תשובה:
וּכְתוּב לְחַיִּים טוֹבִים בְּנֵי בְרִיתְךָ: (בלא המלה 'כל').
בְּסֵפֶר חַיִּים וְכוּ' לְפָנֶיךָ אָנוּ (ולא אנחנו) וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים וְלְשָׁלוֹם: (בלא המלה 'טובים')
סיוס העמידה: עוֹשֶׂה הַשְּׁלוֹם, במקום 'המברך את עמו ישראל בשלום'.
בסוף קדיש וסוף העמידה אומרים את הנוסח הרגיל: עוֹשֶׂה שְׁלוֹם (בלא הוספת ה"א הידיעה 'השלום').

להלן גרסאות התפלה בימים הנוראים:
וְאֵין צְדִיקִים יִרְאוּ וַיִּשְׁמְחוּ (ולא 'ובכן צדיקים').
וְנֶאֱמַר וַיִּנְבְּא ה' צָב-אוֹת בְּמִשְׁפָּט (ולא 'ככתוב ויגבה').
וְדַבְּרָה מְלַכְנוּ אֱמֶת (ולא 'ודברך אמת').

בסיוס הברכה הרביעית בעמידה אומרים את התוספת של שבת לפי הסדר הבא:
וַיִּשְׁמְחוּ בִּישׁוּעָתְךָ וַיִּטְהַר לְבָבוֹ לְעַבְדְּךָ בְּאֱמֶת, וְהִנְחִילְנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרִצוֹן שֶׁבֶת קִדְשְׁךָ.
וַיִּשְׁמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל אוֹהָבֵי שְׁמֶךָ, כִּי אַתָּה

בתחילת הקדושה אחר כל סילוק: בְּכַתוּב וְקָרָא זֶה אֱלֹהֵינוּ (בלא המילים 'על יד נביאך').

במוסף

ב'ומפני חטאינו': וְאֵין אָנוּ יְכוּלִים (ולא 'אנחנו'), שְׁנִשְׁתַּלְחָה (ולא 'השלוחה').
וְתַעַרְב לְפָנֶיךָ עֲתִירָתְנוּ (ולא 'ותערב עליך').

תכלים נא:טז אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך:

ברוך אתה יי אלהינו ואלהי אבותינו . אלהי אברהם . אלהי יצחק . ואלהי יעקב . האל הגדול הגבור והנורא . אל עליון . גומל חסדים טובים וקנה הכל . וזוכר חסדי אבות . ומביא גואל לבני בניהם . למען שמו באהבה: זכרנו לחיים . מלך חפץ בחיים . וכתבנו בספר החיים . למענה אלהים חיים: מלך עוזר ומושיע ומגן: ברוך אתה יי מגן אברהם:

אתה גבור לעולם אדני . מחיה מתים אתה . רב להושיע:

[בארץ ישראל בקיץ יש אומרים: מוריד הגל]

מכלכל חיים בחסד . מחיה מתים ברחמים רבים . סומך נופלים . ורופא חולים . ומתיר אסורים . ומקים אמונתו לישיני עפר: מי כבוד בעל גבורות . ומי דומה לך . מלך ממת ומחיה ומצמיח ישועה: מי כבוד אב רחמים . וזכר יצוריו לחיים ברחמים: ונאמן אתה להחיות מתים: ברוך אתה יי מחיה המתים:

החזן אומר קדושת 'נקדש' בשחרית ובמנחה, וקדושת 'נעריצד' במוסף.

אתה קדוש ושםך קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה:

ובכן . תן פחדך . יי אלהינו . על כל מעשיך . ואימתך על כל מה שבראת: ויראוך כל המעשים . וישתחוו לפניך כל הברואים: ויעשו כלם אגדה אחת . לעשות רצונך בלבב שלם: כמו שידענו . יי אלהינו . שהשלמן לפניך . עו פיך . וגבורה בימיך . ושםך נורא על כל מה שבראת:

ובכן . תן כבוד . יי . לעמך . תהלה ליראך . ותקנה לדורשיך . ופתחון פה למיחלים לך . שמחה לארצך . וששון לעירך . וצמיחת קרן לדוד עבדך . ועריבת נר לבדוישי משיחך . במחרה בימינו:

ואז . צדיקים יראו וישמחו . וישרים יעלו . וחסידים ברנה יגילו: ועולתה תקפיץ פיה . וכל הרשעה בלה בעשן תבלה . כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ:

ותמלוך . אתה יי לבדך . על כל מעשיך . בחר ציון משכן כבודך . ובירושלם עיר קדשך . כפתוב בדברי קדשך - תכלים קמוי: ימלך יהוה | לעולם אלתך ציון לדר ודר הללויה:

קדוש אתה ונורא שםך . ואין אלוה מפלעדיך . ונאמר - יטטיכ כ:טז ויגפה יהוה צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה: ברוך אתה יי המלך הקדוש:

אתה בחרתנו מכל העמים . אהבת אותנו . ורצית בנו . ורוממתנו מכל הלשונות . וקדשתנו במצותיך . וקרבתנו מלבנו לעבודתך . ושםך הגדול והקדוש עלינו קראת:

במוצאי שבת

ותודיענו יי אלהינו את משפטי צדקך . ותלמדנו לעשות בהם חפי רצונך . ותתן לנו יי אלהינו משפטים ישרים ותורות אמת חקים ומצות טובים: ותנחילנו זמני ששון ומועדי קדש וחגי נדבה: ותורישנו קדשת שבת וכבוד מועד וחגיגת הרגל: ותבדילנו יי אלהינו בין קדש לחול . בין אור לחשך . בין ישראל לעמים . בין יום השביעי לששת ימי המעשה: בין קדשת שבת לקדשת יום טוב הבדלת . ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת . הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדשתך:

ותתן לנו יי אלהינו באהבה את-יום [בשבת השבת הזה ואת יום] הזכרון הזה . יום [בשבת זכרון] תרועה (באהבה) מקרא קדש . זכר ליציאת מצרים:

ערבית, שחרית, מנחה

אלהינו ואלהי אבותינו . יעלה . ויבא . יגיע . יראה . וירצה . וישמע . ויפקד . ויזכר וזכרנו ופקדוננו . וזכרון אבותינו . וזכרון משית בן דוד עבדך . וזכרון ירושלים עיר קדשך . וזכרון כל-עמך בית ישראל לפניך . לפליטה לטובה . ולחן ולחסד ולרחמים . ולחיים ולשלום ביום הזכרון הזה: וזכרנו יי אלהינו בו לטובה . ופקדנו בו לברכה . והושיענו בו לחיים: ובדבר ישועה ורחמים . חוס וחסנו ורחם עלינו והושיענו . כי אלהי עינינו . כי אל מלך חנון ורחום אתה:

מוסף

ומפני חטאינו גלינו מארצנו . ונתרחקנו מעל אדמתנו: ואין אנו יכולים לעשות חובותינו בבית בחירתך . בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו . מפני חיד שנשתלחה במקדשך: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו . מלך רחמן . שתשוב ותרחם עלינו ועל מקדשך ברחמיך הרבים . ותבנהו מהרה ותגדל כבודו: אבינו מלכנו . גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה . והופע והנשא עלינו לעיני כל חי: וקרב פוורינו מבין הגוים . ונפוצותינו פנים מירפתי ארץ: והביאנו לציון עירך ברנה . ולירושלם בית מקדשך בשמחת עולם: ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו . תמידים כסדרם . ומוספים בהלכתם: ואת מוספי יום [בשבת השבת הזה ואת יום] הזכרון הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך . כמו שכתבת עלינו בתורתך . על ידי משה עבדך . מפי כבודך . כאמור:

בשבת אומרים זה:

כזמזכר כח-ט-י וביום השבת שני-כבשים
בני-שנה תמימם ושני עשרנים סלת מנחה
בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו
על-עלת התמיד ונסכה:

בעמידה בין פסוקי קרבן שבת לפסוקי קרבן החג
אומרים הנוסח המדויק של הגאונים והראשונים:
זה קרבן שבת . וקרבן יום הזכרון כאמור:

כט-ל-3 ובחדש השביעי באחד לחדש
מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבדה לא
תעשו יום תרנעה יהיה לכם: ועשיתם עלה
לרית ניהח ליהוה פר בן-בקר אחד איל אחד
כבשים בני-שנה שבעה תמימם: ומנחתם
ונספיהם כמדבר שלשה עשרונים לפר ושני
עשרנים לאיל ועשרון לפבש ויין פנסכו ושעיר
לכפר מלבד עלת החדש ומנחתה ושעיר
לחטאת ונספיהם כמשפטם ושני תמידים
בהלכתם:

ואחר כך אומרים 'עלינו':

עלינו לשבח לאדון הכל . לתת גדלה ליוצר בראשית . שלא
עשנו בגווי הארצות . ולא שמנו כמשפחות האדמה: שלא שם
חלקנו בהם . וגרלנו בכל-המונים: שהם משתחווים להבל וריק .
ישעיה מכ: ומתפללים אלא-אל לא יושיע: ואנחנו בראעים ומשתחווים
ומודים . לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: שהוא
כא:יג נוטה שמים ויסד ארץ . ומושב יקרו בשמים מפעל . ושכינת
עזו בגבחי מרומים: הוא אלהינו . אין אחר: אמת מלכנו . אפס
זולתו . בפתוב בתורתו- 37 כרים 7:לט וידעת היום והשבת אל-לבבך
כי יהוה הוא האלהים מפעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:

בשבת אומרים זה:

ישמחו במלכותך
שומרי שבת וקוראי
ענג . עם מקדשי
שביעי . כלם ישבעו
ויתענגו משובך .
ובשביעי רצית בו
וקדשתו . חמדת ימים
אותו קראת . זכר
למעשה בראשית:

על בן נקמה לך יי אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך . להעביר גלולים מן הארץ . והאלילים פרות יפרתון . לתפן עולם במלכות שדי: וכל־בני בשר יקראו בשמך . להפנות אליך כל־רשעי ארץ: ויבירו וידעו כל־יושבי תבל . כי לך תכרע כל־ברך . תשבע כל־לשון: לפניך יי אלהינו יכרעו ויפולו . ולכבוד שמך יקר יתנו . ויקבלו בלם | את־על מלכותך . ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד: כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד:

בפתוב בתורתך - שמות טו:יח יהוה | ימלך לעלם ועד: ונאמר - 37צדכר כג:כא לא־הביט און בנעלב ולא־ראה עמל בישראל יהוה אלהיו עמו ותרנעת מלך בו: ונאמר - 37צריס לג:כ ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל:

ובדברי קדשך פתוב לאמר - תכליס כז:כט כי ליהוה המלוכה ומושל בגוים: ונאמר - 6א יהוה מלך גאות לבש לבש יהוה עז התאוך אף־תבון תבל כל־תמוט: ונאמר - 7ד:י שאו שערים | ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד: מי זה מלך הכבוד יהוה עזו וגבור יהוה גבור מלחמה: שאו שערים | ראשיכם וישאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד: מי הוא זה מלך הכבוד יהוה צבאות הוא מלך הכבוד סלה:

ועל ידי עבדיך הנביאים פתוב לאמר - יטטיב מד:ו כה־אמר יהוה מלך־ישראל וגאלו יהוה צבאות אני ראשון ואני אחרון ומפלעדי אין אלהים: ונאמר - 7טזדיכ א:כא ועלו מושעים בחר ציון לשפט את־חר עשו והיתה ליהוה המלוכה: ונאמר - 7טזדיכ יד:ט והיה יהוה למלך על־כל־הארץ ביום הווא יהיה יהוה אחר ושמו אחר: ובתורתך פתוב לאמר - 37צריס וד:שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה | אחד:

כל התפלות ממשיכים

אלהינו ואלהי אבותינו . מלוך על כל העולם בלו בכבודך . והנשא על כל הארץ ביקרך . והופע בחדר גאון עזך . על כל יושבי תבל ארצה: וידע כל פעול כי אתה פעלתו . ויבין כל יצור כי אתה יצרתו . ויאמר כל אשר נשמה באפו יי . אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה:

בסיום הברכה הזו אומרים את התוספת של שבת לפי הסדר הבא:
ושמחנו בישועתך ומהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו...

[בשבת אלהינו ואלהי אבותינו . רצה במנוחתנו] קדשנו במצותיך . ותן חלקנו בתורתך . שפגענו מפויבך . ושמחנו בישועתך . ומהר לבנו לעבדך באמת: [בשבת והנחילנו . יי אלהינו . באהבה וברצון שבת קדשך . וישמחו כה ישראל אהבי שמך:] כי אתה אלהים אמת . ודברך מלבנו אמת וקום לעד: ברוך אתה יי מלך על כל־הארץ . מקדש [בשבת השבת ו] ישראל ויום הוברון:

מוסף

אתה זוכר מעשה עולם . ופוקד כל יצורי קדם: לפניך נגלו כל-תעלמות . והמון נסתרות שמפראשית: כי אין שכחה לפני כפא כבודך . ואין נסתר מנגד עיניך: אתה זוכר את-כל-המפעל . וגם כל היצור לא נכחד ממך: הכל גלוי וידוע לפניך . יי אלהינו . צופה ומביט עד סוף כל-הדורות: כי תביא חק ופרון . להפקד כל-רוח ונפש . להזכר מעשים רבים והמון בריות לאין תכלית . מראשית בואת הודעת . ומלפנים אותה גלית: זה היום תחלת מעשיך . ופרון ליום ראשון . תכליס פ:כ כפי חק לישראל הוא משפט לאלתי ועקב:

ועל המדינות בו יאמר: אירזו לחרב . ואירזו לשלום . אירזו לרעב . ואירזו לשבע: ובריות בו יפקדו . להזכירם לחיים ולמות . מי לא נפקד בהיום הזה . כי זכר כל היצור לפניך בא . מעשה איש ופקודתו . ועלילות מצעדי גבר . מחשבות אדם ותחבולותיו . ויצרי מעללי איש . אשרי איש שלא ישכחך . ובגד אדם ותאמיר בך: כי דורשיך לעולם לא יפשו . ולא יכלמו לנצח כל-החוסים בך:

כי זכר כל-המעשים לפניך בא . ואתה דורש מעשה כלם: וגם את-נח באהבה וזכרת . ותפקדו בדבר ישועה ורחמים . בהביאך את-מי המבול לשחת כל-בשר מפני רוע מעלליהם: על פן זכרנו בא לפניך . יי אלהינו . להרבות זרעו בעפרות תבל . וצאצאיו כחול הים:

בפתוב בתורתך - זראשית ט:א ויזכר אלהים את-נח ואת כל-החיה ואת-כל-הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על-הארץ וישפכו המים: ונאמר - שמות 3:כד וישמע אלהים את-נאקתם ויזכר אלהים את-בריתו את-אברהם את-יצחק ואת-יעקב: ונאמר - ויקרא כו:מג וזכרתי את-בריתי יעקוב ואף את-בריתי יצחק ואף את-בריתי אברהם אוקר והארץ אוקר:

ובדברי קדשך פתוב לאמר - תכליס קיא:ז זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום יהוה: ונאמר - קיא:כ מרף נתן ליראיו וזכר לעולם בריתו: ונאמר - קו:מכ ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדיו:

ועל ידי עבדיך הנביאים פתוב לאמר - ירמיה 3:ה' הלא וקראת באזני ירושלם לאמר ביה אמר יהוה זכרתי לך חסד נעוריהך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה: ונאמר - יחזקאל טו:ס וזכרתי אני את-בריתי אותך בימי נעוריהך והקמותי לך ברית עולם: ונאמר - ירמיה לא:יט הבן יקור לי אפרים אם ילד שעשעים כר-מדי דברי בו זכר אוקרנו עוד על-פן המו מעי לו רחם ארחמנו נאסדיהוה:

אלהינו ואלהי אבותינו . זכרנו בפרון טוב לפניך . ופקדנו בפקדת ישועה ורחמים משמי שמי קדם: וזכר-לנו . יי אלהינו . את-הברית ואת-החסד . ואת-השבועה אשר נשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה: ותראה לפניך עקדה שעקד אברהם אבינו את-יצחק בנו על גבי המזבח . וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם: פן יכפשו רחמיה את פעםך מעלנינו . ובמובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעירך ומנחלתך: וקיים לנו . יי אלהינו . את-הדבר שהבטחתנו בתורתך . על ידי משה עבדך . מפני כבודך . באמור - ויקרא כו:מכ וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי-אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני יהוה: כי זוכר כל הנשפחות אתה הוא מעולם . ואין שכחה לפני כפא כבודך: ועקדת יצחק לזרעו של יעקב היום ברחמים תזכר: ברוך אתה יי זוכר הברית:

אתה נגלית בענין כבודך . על עם קדשך . לדבר עמם: מן השמים השמעתם קולך . ונגלית עליהם בערפלי מחר: גם (כל) העולם בלו חל מפניך (י"א מלפניך) . ובריות בראשית חרדו ממך . בהגלותך מלבנו על-חר סיני . ללמד לעמך תורה ומצוות . ותשמיעם | את-הוד קולך . ודברות (י"א ודברות) קדשך מלהבות אש: בקלות וברקים עליהם נגלית . ובקול שופר עליהם הופעת:

בפתוב בתורתך - שמות יט:טז ויהי ביום השלישי בהית הפקר ויהי קלת וברקים וענו כבד על-החר וקל שפר חזק מאד ויחרד כל-העם אשר במחנה: ונאמר - יט:יט ויהי קול השפר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יענו בקול: ונאמר - כ:טו וכל-העם ראים | את-הקולת ואת-הלפידים ואת קול השפר ואת-החר עשו וירא העם וינעו ויעמדו מרחק:

ובדברי קדשך פתוב לאמר - תכלים מזו: עלה אלהים בתרועה יהוה בקול שופר: ונאמר - נח:ו בהצצרות וקול שופר הריעו לפני | המלך יהוה: ונאמר - פ:ד-ט תקעו בהדש שופר בפסח ליום חגנו: כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב: ק:א-ו ונאמר הללויה | הללו אל בקדשו הללוהו ברקיע עזו: הללוהו בגבורתיו הללוהו ברב גדלו: הללוהו בתקע שופר הללוהו בגבל וכבוד: הללוהו בתה ומחול הללוהו במגנים וענב: הללוהו בצלצלי-שמע הללוהו בצלצלי תרועה: כל הנשמה תהלל יה הללויה:

ידי עבדיך הנביאים פתוב לאמר - ישעיה יח:ג כל-ישבי תבל ושבני ארץ פנשא-גם הרים תראו וכתקע שופר תשמעו: ונאמר - כז:ג ותה | ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור ותנדחים בארץ מצרים והשתתוו ליהוה פתר הקדש בירושלם: ונאמר - זכריה ט:יד טו ויהוה עליהם יראה ויצא כפרק חצו ואדני אלהים בשופר יתקע והלך בסערות תימן: יהוה צבאות יגן עליהם . פז תגן על עמך ישראל בשלומך:

אלהינו ואלהי אבותינו . תקע בשופר גדול לחרותנו . ושא גם לקבץ גליותינו . וקרב פזורינו מבין הגוים . ונפוצותינו פנס מירפתי ארץ: והביאנו לציון עירך ברנה . ולירושלם בית מקדשך בשמחת עולם . ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו במצוה (י"א במצוה) עלינו בתורתך . על ידי משה עבדך . האמורה מפי כבודך . פאמור - זמזכר יי: וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם ותקעתם בחצצרת על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני יהוה אלהיכם:

כי אתה שומע קול שופר . ומאזין תרועה . ואין דומה לך: ברוב אתה יי שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים:

בכל התפלות מתפללים כאן

רצה יי אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם. והשב העבודה לדביר ביתך: ואשי ישראל ותפלתם. מהרה. באהבה תקבל פיצון. ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך: ותחוינה עינינו בשוכך לציון פרחים: ברוך אתה יי המחזיר שכינתו לציון:

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו לעולם ועד: צור חיינו. מגן ישענו אתה הוא לדור ודור: גודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך. ועל נשמותינו הפקודות לך. ועל נסיד שפכל יום עמנו. ועל נפלאותיך ומובותיך שפכל עת. ערב ובקר וצהרים: הטוב כי לא בלו רחמיך. והמרחם כי לא תמו חסדיך. מעולם קנינו לך:

ועל כלם ותברך ויתרומם שמך מלפני תמיד לעולם ועד: ובתוב לחיים טובים בני ברייתך: וכל החיים יודוך סלה. ויהללו את שמך באמת. האל ישועתנו ועזרתנו סלה: ברוך אתה יי הטוב שמך ויך נאה להודות:

לשחרית ולמוסף, ולשבת מנחה.

למנחה ולערבית.

<p>שום שלום. טובה. וברכה. חן. חסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך: ברכנו אבינו. בלנו באחד באור פניך. כי באור פניך נתת לנו. יי אלהינו. תורת חיים ואהבת חסד. וצדקה. וברכה. ורחמים. וחסים. ושלום: ומוב בעיניך לברך את עמך ישראל לברך את עמך ישראל. בכל עת ובכל שעה בשלומך:</p>	<p>שלום רב על ישראל עמך תשים לעולם. כי אתה הוא מלך אדון לכל השלום: ומוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך:</p>
---	--

בספר חיים ברכה ושלום. ופרנסה טובה. גזכר ונפתח לפניך.

אנו וכל עמך בית ישראל. לחיים ולשלום: ברוך אתה יי עושה השלום:

אלהי. נצר לשוני מרע. ושפתי מדבר מרמה. ולמקללי נפשי תדום. ונפשי בעפר לכל תהיה: פתח לפני בתורתך. ובמצותיך תרדוף נפשי. וכל החושבים עלי רעה. מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם: עשה למען שמך. עשה למען מינה. עשה למען קדשתך. עשה למען תורתך: תכלים ס: למען יחלצון ידידיך הושיעה מינה וענגי: יט: והני לרצון | אמר-פי והגיון לפי לפניך יהיה צורי וגאלי: עשה שלום במרומוי. הוא יעשה שלום עלינו. ועל כל ישראל: ואמרו אמן:

והי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו. שיבנה בית המקדש במהרה בימינו. ותן חלקנו בתורתך: ושם נעבדך ביראה. בימי עולם ובשנים קדמוניות: מלאכי ג: וערבך ליהוה מנתת יהודה וירושלם בימי עולם ובשנים קדמוניות:

אבינו מלכנו לעשרת ימי תשובה

(France) מנהג צרפת consisting of only thirty seven stanzas while אבינו מלכנו insists on מנהג אשכנז רמ"ז of גמטריה חסידי אשכנז [which in turn became מנהג פולין] added more stanzas. This upset the מנהג found in those thirty seven stanzas. The מנהג to recite אבינו מלכנו on a ציבור is about 250 years old. It was not universally accepted by all of Eastern Europe, (in Galicia for instance, עש"ת was only said during the אבינו מלכנו).

The שבות יעקב (Rav Yaakov Reischer 5430-5493, Rav in Prague, Ansbach, Worms and Metz)

did not see any problem with saying אבינו מלכנו without a מנין.

שו"ת שבות יעקב חלק ג סימן מב - "ועל דבר לומר אבינו מלכנו ביחיד לא ידעתי למה לא יאמרו ביחיד הלא עיקר התפלה הוא תפלת יחיד וכן מבואר להדל' בתשובת הריב"ש סימן תקי"ב גם בקיצור שני לוחות הברית כ"כ בשם הגדולים די"ל ביחיד וכנ"ל"

בעשרת ימי תשובה אומרים 'אבינו מלכנו' אחר תפלת שמונה עשרה, הן בשחרית הן במנחה, חוץ מבמנחה של ערב שבת וערב יום כפור. ואם חל ערב יום כפור בערב שבת אומרים אותו בשחרית. הפותח וסוגר את ארון הקודש ל'אבינו מלכנו' מתעטף בטלית, אם אינו עטוף בה כבר.

סדר נאמר בנחת כל פיסקה אומרה החזן בנעימה מיוחדת ואחריו אומרה הקהל באותה נעימה.

עיקר הפסקות האחדות בצבע כחול.

חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	חָמָאנוּ לְפָנֶיךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	אֵין לָנוּ מִלֶּךְ אֱלֹהֵי אֲתָהּ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׂמֹךְ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	חֲדַשׁ עֲלֵינוּ שָׁנָה מְזֻכָּה:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	בְּמִלְ מַעְלֵינוּ כָּל־גְּזֵרוֹת קְשׁוֹת:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	בְּמִלְ מַחְשְׁבוֹת שׁוֹנְאֵינוּ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	הִפְרַ עֲצַת אוֹיְבֵינוּ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	כָּל־צָר וּמַשְׁמִיץ מַעְלֵינוּ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	כָּל־דָּבָר וְחָרָב וְרָעַב וְשָׂכֵי וּמַשְׁחִית וּמַגְפָּה מִבְּנֵי בְרִיתְךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	מְנַע מַגְפָּה מִנַּחֲלָתְךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	שְׁלַח רְפוּאָה שְׁלַמָּה לְחוּלֵי עַמְךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	תְּחֹזְרֵנוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלַמָּה לְפָנֶיךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	סְלַח וּמַחֵל לְכָל עֲוֹנוֹתֵינוּ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	מַחֵה וְתַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַמְאֵתֵינוּ מִנְּגֵד עֵינֶיךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	קַרְע רֹעַ גִּזְרֵי דִינֵינוּ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מְלַכְנוּ	מַחֹק בְּרַחֲמֶיךָ תְּרַבֵּם כָּל שְׂמֵרֵי חוֹבוֹתֵינוּ:

חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	זְכוּר כִּי עָפָר אֲנַחְנוּ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	זְכַרְנוּ בְּזַפְרוֹן מוֹד לְפָנֶיךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	כְּתַבְנוּ בְּסֵפֶר חַיִּים מוֹכִים:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	כְּתַבְנוּ בְּסֵפֶר זְכוֹת:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	כְּתַבְנוּ בְּסֵפֶר פְּרִנְסָה וּבְלִפְלָה:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	כְּתַבְנוּ בְּסֵפֶר גְּאֻלָּה וְיִשׁוּעָה:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	כְּתַבְנוּ בְּסֵפֶר מַחִילָה וּסְלִיחָה:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	הִצַּמַּח לָנוּ יִשׁוּעָה בְּקָרוֹב:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	הָרַם קָרְן יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	וְהָרַם קָרְן מְשִׁיחֶךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	שְׁמַע קוֹלְנוּ חוּם וְרַחֵם עָלֵינוּ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרַצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵינוּ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	נָא אֵל תִּשְׁיבֵנוּ רִיקִם מִלְּפָנֶיךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	עֲשֵׂה לְמַעַן הַרְוִיגִים עַל־שֵׁם קְדוֹשְׁךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	עֲשֵׂה לְמַעַן מְבוֹחִים עַל־יְחִידֶךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	עֲשֵׂה לְמַעַן פְּאִי בְּאֵשׁ וּבַחַיִּים עַל־קְדוּשַׁת שְׁמֶךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	נִקּוּם לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דָּם עֲבָדֶיךָ הַשְּׂפוּדֶךָ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ אִם־לֹא לְמַעַנְנוּ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ וְהוֹשִׁיעֵנוּ:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	עֲשֵׂה לְמַעַן רַחֲמֶיךָ הַרְבִּים:
חזן ואחריו קהל	אָבִינוּ מִלְכֵנוּ	עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא שְׁנִקְרָא עָלֵינוּ:

The reason we say the last פסוק silently, is out of the shame with which we view ourselves, in not possessing any מעשים טובים. According to אבינו מלכנו all of מנהג אשכנז is said aloud, therefore, would be very noticeable that the last פסוק is said silently. According to מנהג פולין since many of the פסוקים of אבינו מלכנו are said silently this is not seen as clearly. There is no long standing מנהג to say or sing the last פסוק aloud.

דברי קהלת - כעני שאין לו לבקש דבר בדין כל אחד מתנת חנם ומבקש בستر מפני הבושה.
הפיסקה האחרונה 'חננו ועננו' נאמרת בלחש.

אָבִינוּ מִלְכֵנוּ חֲנֵנוּ וְעַנְנוּ כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וְחֶסֶד וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

בתפלת שחרית ממשיכים ב'תחנון' (עמ' 54 או 57) או בחצי קדיש (עמ' 59).

בתפלת מנחה ממשיכים ב'תחנון' (עמ' 88) או קדיש תתקבל (עמ' 89).

תקיעות דמיושב

רק התוקע אומר 'למנצח לבני קרח מזמור'.

מז למנצח | לבני־קרח מזמור: בְּלִיַּת־הַעֲמִים תִּקְעוּ־בָהּ הַרְיֵעוּ לְאֱלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה: כִּי־יִהְיֶה עֲלִיּוֹן נוֹרָא מֶלֶךְ גָּדוֹל עַל־כָּל־הָאָרֶץ: יִדְבַר עַמִּים תַּחֲתֵינוּ וְלֵאמִים תַּחַת רִנְלֵינוּ: וּבַחֲר־לָנוּ אֶת־נַחֲלָתָנוּ אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב אֲשֶׁר־אָהַב סִלָּה: עֲלֶה אֱלֹהִים בְּתַרְנֻעָה יִהְיֶה בְּקוֹל שׁוֹפָר: וּמָרוּ אֱלֹהִים וּמָרוּ לְמַלְכָּנוּ וּמָרוּ: כִּי מֶלֶךְ כָּל־הָאָרֶץ אֱלֹהִים וּמָרוּ מִשְׁכִּיל: מֶלֶךְ אֱלֹהִים עַל־גּוֹיִם אֱלֹהִים יָשֵׁב | עַל־כִּפֹּא קִדְשׁוֹ: נְדִיבֵי עַמִּים | נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם כִּי לְאֱלֹהִים מְגִיר־אָרֶץ מְאֹד נַעֲלָה:

התוקע אומר לעצמו **בלחש** פסוקי קר"ע שט"ן וגו'.

איכה ג:נו קוֹלִי שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי־תַעֲלֹם אֲזַנְךָ לְרוֹחֹתַי לְשׁוֹעֲתַי:

תכלים קיט:קס ׀ אֲשֶׁר־דִּבַּרְךָ אֱמֶת וְלַעֲוֹלָם כָּל־מִשְׁפַּט צְדָקָה:

קיט:קכז עֲרַב עֲבָדֶיךָ לְטוֹב אֱלֹהֵי־יַעֲשֶׂקֵנִי וְדוּם:

קיט:קסז יֵשֶׁשׁ אָנֹכִי עַל־אִמְרֹתֶיךָ בְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב:

קיט:סו לְטוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצְוֹתֶיךָ הֵאֱמַנְתִּי:

קיט:קח גְּדֻבּוֹת כִּי רִצְחֵנָא יִהְיֶה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי:

ואח"כ יאמר

מז:ו עֲלֶה אֱלֹהִים בְּתַרְנֻעָה יִהְיֶה בְּקוֹל שׁוֹפָר:

ש'פ'ר' ר"ת אין ש'טן ו'אין פ'גע ר'ע. (ספר מנהגים לר"א טירנא)

שלא להסתכל בתוקע לא נזכר בשום פוסק, אך רבים נהגו כן, ומובא בכמה ספרי זכרונות. יש סבורים שהוא כדי לא לבלבל את התוקע כמו שאסרו חז"ל להסתכל בפני האוכל. טעם אחר, כדי להתרכז בתקיעה, כמו שאין מסתכלים בכהנים כדי להתרכז בברכה.

לפני התקיעות מכריזים: **שְׁתִּיקָה יָפָה עַד גְּמֵר כָּל הַתְּקִיעוֹת!**

המקרא יושב בעת הברכות וכל התקיעות שמיושב, וכן מחזיקי ספרי תורה ממשיכים לשבת בשעת התקיעות.

כְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ לְשִׁמּוֹעַ קוֹל שׁוֹפָר:

ביום שני אין אומרים שהיינו אלא כשחל יום ראשון בשבת.

כְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיָּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה:

שׁוֹפָר ר"ת אין ש'טן ו'אין פ'גע ר'ע. (ספר מנהגים לר"א טירנא)

קול התקיעה, השברים והתרועה, הם משמעים לפי מסורת קדומים המקובלת באשכנז:

A תקיעה's pitch slightly lowers immediately after the beginning and then returns to the original pitch which is retained for the duration of the תקיעה.

תקיעה - תחילת התקיעה בצליל רגיל, ומיד יורד התוקע לצליל נמוך יותר ותיכף עולה חזרה לצליל הראשון וממשיך בו עד סוף התקיעה.

A are three first ascending and then descending tones with no pause in between.

שברים - שלושה קולות מחוברים עולים ויורדים.

All the ראשונים and גאוניים state that a תרועה should be blown as one extended "trembling" sound.

תרועה - תשעה קולות מחוברים ורועדים.

שברים תרועה and the רבינו תם follows מנהג אשכנז with a brief pause in between (רמ"א תק:ד).

ויקרא המקרא את התקיעות כסדרן אחת לאחת ותוקע יתקע.

[מפסיקים קמעה בין 'שברים' ו'תרועה'. אך אין המקרא קורא 'שברים תרועה' יחד].

תקיעה קורא: שברים ותיכף אחר השמעתם קורא: תרועה תקיעה

תקיעה קורא: שברים ותיכף אחר השמעתם קורא: תרועה תקיעה

תקיעה קורא: שברים ותיכף אחר השמעתם קורא: תרועה תקיעה

בין סדר תשר"ת לתש"ת אומר המקרא:

שׁב!

התוקע מסיר את השופר מפיו ומניחו בסודר שהיה נתון בו לפני התקיעות, ונח התוקע כשליש דקה עד שחוזר ונוטל את השופר ומשיבו אל פיו.

תקיעה שברים תקיעה

תקיעה שברים תקיעה

תקיעה שברים תקיעה

בין סדר תש"ת לתר"ת אומר המקרא:

שׁב!

התוקע מסיר את השופר מפיו ומניחו בסודר שהיה נתון בו לפני התקיעות, ונח התוקע כשליש דקה עד שחוזר ונוטל את השופר ומשיבו אל פיו.

תקיעה תרועה תקיעה

תקיעה תרועה תקיעה

תקיעה תרועה תקיעה גדולה:

אחר תקיעה גדולה אומר הקהל 'אשרי העם' עד 'יהלכו'.

פסוק: **אֲשֶׁרִי הָעָם יִדְעוּ תְרוּעָה יְהוָה בְּאֹר־פִּנְךָ יִהְיֶה:**

המקרא חוזר על פסוק זה בניגון ימים נוראים, ואומר אותו ניגון פסוק ראשון של 'אשרי'.

תקיעות דמעומד

קולות תר"ת, תש"ת, תשר"ת enacted the practice of blowing for a total of ten during תפילה בלחש and not during חזרת הש"ץ.

[מפסיקים קמעה בין 'שברים' ו'תרועה'. אך אין המקרא קורא 'שברים תרועה' יחד].

תוקעים פעם אחת תקיעה: קורא: שברים: ותיכף אחר השמעתם קורא: תרועה: תקיעה: לפסוקי מלבוית;

פעם אחת תקיעה: שברים: תקיעה: לזכרונת;

פעם אחת תקיעה: תרועה: תקיעה: לשופרות.

הקהל אומר 'היום הרת עולם' והחזן חוזר עליו בניגון, וכן נוהגים באמירת 'ארשת שפתינו'.

אומרים 'היום הרת עולם' ו'ארשת שפתינו' אף בשבת, אבל בשבת אומרים 'לזכרון תקיעתנו' במקום 'לקול'.

תקיעות בסוף התפילה

כפי שהתקבלה ההנהגה בדורות האחרונים, תוקעים בגמר התפילה ששים תקיעות נוספות, בקרבת מקום למושב הרב ולא על הבימה, להורות שכבר יצאו ידי חובת בארבעים התקיעות דמיושב ודמעומד.

לפני 'עלינו לשבח' תוקעים שלושים תקיעות, ואחר 'אנעים זמירות' תוקעים שוב שלושים תקיעות,

ולאחריהן אומרים שיר של יום ו'שיר מזמור לאסף'. בכל התקיעות שאחר חזרת הש"ץ

תוקעים 'שברים-תרועה' בנשימה אחת, וכך מקריאם המקרא. בימינו יש נוהגים בתקיעות שאחר 'אנעים זמירות'

להשמיע את הקולות של 'תקיעה', 'שברים' ו'תרועה' כמנהג מזרח אירופה.

תקיעה שברים - תרועה תקיעה

תקיעה שברים - תרועה תקיעה

תקיעה שברים - תרועה תקיעה

תקיעה שברים תקיעה

תקיעה שברים תקיעה

תקיעה שברים תקיעה

תקיעה תרועה תקיעה

תקיעה תרועה תקיעה

תקיעה תרועה תקיעה גדולה:

תפלת יום כפור למעריב ליוצר ולמוסף ולמנחה ולנעילה

בנעילה החזן מכריז 'וחתמנו'

תכלים נא:טז אֲדַנִּי שְׁפַתִּי תִפְתַּח וְפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים וְקִנְיָה הַבֵּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. וְזָכְרֵנוּ לְחַיִּים. מְלֶךְ חַפְזֵן בְּחַיִּים. וְכַתְּבֵנוּ [בנעילה וְחַתְּמֵנוּ] בְּסֵפֶר הַחַיִּים. לְמַעַן אֱלֹהִים חַיִּים. מְלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן. בְּרוּךְ אַתָּה יי מְגַן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדַנִּי מַחִיָּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

[בארץ ישראל בקיץ יש אומרים: מוריד הגל.]

מְבַלְבֵּל חַיִּים בְּחַסֵּד מַחִיָּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמְתִיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אַמּוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרַיִם מִי כְמוֹךָ בְּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמָה לְךָ מְלֶךְ מְמִית וּמַחִיָּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה. מִי כְמוֹךָ אֵב תְּרַחֲמִים. זוֹכֵר יְצוּרֵי לְחַיִּים בְּרַחֲמִים. וְנֶאֱמַן אַתָּה לְתַחִיּוֹת מֵתִים. בְּרוּךְ אַתָּה יי מַחִיָּה הַמֵּתִים:

החזן אומר קדושת 'נעריצד' בשחרית, מוסף, מנחה, ונעילה.

אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ. וְקְדוּשֵׁים בְּכָל יוֹם יִתְלַלֶּךְ סֵלָה:

וּבְכֵן. תֵּן פִּיחֶדֶךָ. יי אֱלֹהֵינוּ. עַל כָּל־מַעֲשֶׂיךָ. וְאִי־מִתְּךָ עַל כָּל־מַה־שֶּׁבְרָאתָ: וְיִירָאוּךָ כָּל־הַמַּעֲשִׂים. וְיִשְׁתַּחֲוּוּ לְפָנֶיךָ כָּל־הַבְּרוּאִים: וְיַעֲשׂוּ בְלִם אַגְדָּה אַחַת. לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבְבֵי שְׁלֹם: כִּמוֹ שִׁידְעֵנוּ. יי אֱלֹהֵינוּ. שֶׁהַשְּׁלֵמִן לְפָנֶיךָ. עוֹ בְּיָדֶךָ. וּגְבוּרָה בְּיַמֶּיךָ. וְשִׁמְךָ גּוֹרָא עַל כָּל־מַה־שֶּׁבְרָאתָ:

וּבְכֵן. תֵּן כְּבוֹד. יי. לְעַמְּךָ. תְּהַלֵּלָה לִירְאִיךָ. וְתִקְוָה לְדוֹר־שִׁיךָ. וּפְתַחֲנוּ פֶה לְמִיחִלִּים לְךָ. שִׁמְחָה לְאַרְצֶךָ. וְשִׁשׁוֹן לְעִירֶךָ. וְצַמִּיחַת קֶרֶן לְדוֹר עֲבָדֶךָ. וְעַרְיֶכֶת נֵר לְבִדְוִישֵׁי מִשִּׁיחֶךָ. בְּמַחֲרָה בְּיַמֵּינוּ:

וְאִז. צַדִּיקִים וְרֵאוּ וְיִשְׂמְחוּ. וְיִשְׂרָיִם יַעֲלוּ. וְחַסִּידִים בְּרִנָּה יִגִּילוּ: וְעוֹלָתְךָ תִּקְפִּין־פִּיהָ. וְכָל־הַרְשָׁעָה בְּלָהָה בְּעֵשֶׂן תִּבְלָה. כִּי תַעֲבִיר מִמִּשְׁלַת זְדוֹן מִן־הָאָרֶץ:

וְתַמְלוּךָ. אַתָּה יי לְבַדְךָ. עַל כָּל־מַעֲשֶׂיךָ. בְּחַר צִיּוֹן מִשְׁבֵּן כְּבוֹדֶךָ. וּבִירוּשָׁלַם עִיר קְדוֹשֶׁךָ. בְּכַתוּב בְּדַבְרֵי קְדוֹשֶׁךָ - תַּכְלִים קְמוּ: יְמֶלֶךְ יִהְיֶה | לְעוֹלָם אֱלֹתֶיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

קְדוֹשׁ אַתָּה וְגוֹרָא שְׁמֶךָ. וְאִין אֱלוֹהַּ מִבְּלַעְדֶּיךָ. וְנֶאֱמַר - יִשְׁעִי כִּי־עוֹ וְיִגְבֶּהָ יִהְיֶה צְבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט וְהָאֵל הַקְדוֹשׁ נִקְדָּשׁ בְּצַדִּיקָה: בְּרוּךְ אַתָּה יי הַמְּלֶךְ הַקְדוֹשׁ:

אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים. אֶהְבַּת אוֹתָנוּ. וְרָצִיתָ בָּנוּ. וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְשׁוֹנוֹת. וְקַדְשָׁתָנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְקִרְבַּתָּנוּ מִלְּבָנוּ לְעַבְדֶּיךָ. וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ: וְתַתְּנֵנוּ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת־יוֹם [בשבת הַשְּׁבֵת הַזֶּה לְקְדוּשָׁה וְלְמִנְחָה וְאֵת יוֹם] [צוּם] הַכַּפּוּרִים הַזֶּה. לְמַחִילָה וְלִסְלִיחָה וְלִכְפָּרָה. וְלִמְחֹלֵלֵנוּ אֶת־כָּל־עוֹנוֹתֵינוּ. (בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קָדָשׁ. וְזָכַר לִיצִיאַת מִצְרַיִם:

ערבית, שחרית, מנחה, נעילה

אלהינו ואלהי אבותינו . יעלה . יבא . יגוע . יראה . ירצה . ישמע . ויפקד . ויזכר
 זכרנו ופקדוננו . וזכרון אבותינו . וזכרון משים בן דוד עבדך . וזכרון ירושלים עיר קדשך .
 וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך . לפליטה ולמוכה . ולחן ולחסד ולרחמים . ולחיים ולשלום
 ביום (צום) הכפרים הזה: זכרנו יי אלהינו בו למוכה . ופקדנו בו לברכה . והושיענו בו
 לחיים: ובדבר ישועה ורחמים . חוס ותנונו ורחם עלינו והושיענו . פי אליך עינינו . פי אל
 מלך חנון ורחום אתה:

מוסף

ומפני חטאינו גלינו מארצנו . ונתרחקנו מעל אדמתנו . ואין אנו יכולים לעשות חובותינו
 בבית בחרתך . בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו . מפני חיד שנשתלחה במקדשך:
 יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו . מלך רחמן . שתשוב ותרחם עלינו ועל
 מקדשך ברחמיך הרבים . ותבנהו מתרה ותגדל כבודו: אבינו מלכנו . גלה כבוד מלכותך
 עלינו מתרה . והופע והנשא עלינו לעיני כל חי: וקרב פזורינו מבין הגוים . ונפוצותינו בנס
 מירבתי ארץ: ותביאנו לציון עירך ברנה . ולירושלם בית מקדשך בשמחת עולם: ושם נעשה
 לפניך את קרבנות חובותינו . תמידים בסדרם . ומוספים כהלכתם:
 את מוסף יום [בשבת השבת היום וביום] (צום) הכפרים הזה . נעשה ונקריב לפניך באהבה
 במצות רצונך . כמו שכתבת עלינו בתורתך . על ידי משה עבדך . מפי כבודך . כאמור:

בשבת אומרים זה

3מזכר כח:ט-י וביום השבת שני-כבשים בני-שנה תמימם ושני עשרונים סלת מנחה בלולה
 בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד ונסכה:

בעמידה של מוסף בין פסוקי קרבן שבת לפסוקי קרבן החג אומרים נוסח הגאונים והראשונים:

זה קרבן שבת . וקרפן יום הכפורים כאמור:

כט:ז-ח ובעשור' לחודש השביעי הזה מקרא-קדש יהיה לכם ועניתם את-נפשתיכם כל-מלאכה
 לא תעשו: והקרבתם עלה ליהוה ריח ניחח פך בן-פקר אחד איל אחד כבשים בני-שנה
 שבעה תמימם יהיו לכם: ומנחתם ונספיהם כמדבר שלשה עשרונים לפך . ושני עשרונים
 לאל . ועשרון לבבש . ויין בנסכו ושעיר לבפר . (נ"א ושעיר לבפר מלבד חמאת הכפורים)
 ושני תמידין כהלכתן:

[בשבת ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג . עם מקדשי שביעי . פלם ישפיעו ויתענגו
 מפניך. ובשביעי רצית בו וקדשתו . חמדת ימים אותו קראת . וזכר למעשה בראשית:]

כל התפלות ממשיכים

אלהינו ואלהי אבותינו . מחל | לעונותינו פיוס [בשבת השבת הזה ופיוס] (צום) הכפרים הזה: מחה ותעבר פשענו (וחפאתינו) מנגד עיניך . פאמור - ישטיח מגככ אנכי אנכי הוא מחה פשעך למעני וחפאתיך לא אזכר: ונאמר - מדככ מחיתי כעב פשעך וכעני חפאותיך שובה אלי כי נאלתיך: ונאמר - ויקרא טז: כ"ב ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מפל חפאתיכם לפני יהוה תטהרו:

בסיום הברכה הזו אומרים את התוספת של שבת לפי הסדר הבא:
ושמחנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו . . .

[בשבת אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו .] קדישנו כמצותיך ותן חלקנו בתורתך . שפגענו מפובך . ושפחנו בישועתך . וטהר לבנו לעבדך באמת: [בשבת והנחילנו יי אלהינו באהבה וכרצון שפת קדשך . וישמחו כך ישראל אותכי שמך:] כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישראל בכל דור ודור . ומפלעדיך אין לנו מלך מוחל וסולח (אלא אתה): פרוך אתה יי מלך מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו בית ישראל . ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה . מלך על כל הארץ מקדש [בשבת השבת ו] ישראל ויום הכפורים:

רצה יי אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם . והשב העבודה לדביר ביתך: ואשי ישראל ותפלתם . מהרה . באהבה תקבל פרוצון . ותהי לרוצון תמיד עבודת ישראל עמך: ותחוינה עינינו פשוך לציון פרחמים: פרוך אתה יי המחזיר שכינתו לציון:

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו לעולם ועד: צור חיינו . מגן ישענו אתה הוא לדור ודור: גודה לך וגמפר תהלתך על חיינו הפסורים פיךך . ועל נשמותינו הפקודות לך . ועל נפיק שפכל יום עמנו . ועל נפלאותיך ומכותיך שפכל עת . ערב ובקר וצהריים: הטוב כי לא כלו רחמיך . והמרחם כי לא תמו חסדיך . מעולם קוינו לך:

ועל כלם יתפרך ויתרומם שמך מלכנו תמיד לעולם ועד: וכתוב [בנעילה וחתום] לחיים טובים בני בריתך: וכל חיים יודוך סלה . ויהללו את שמך באמת . האל ישועתנו ועזרתנו סלה: פרוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות:

<p>בשחרית, ובמוסף, ובמנחה, ובנעילה אומרים זה.</p> <p>שום שלום . טובה . וברכה . חן . וחסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך: פרכנו אבינו . פלנו פאחד באור פניך . כי באור פניך נתת לנו . יי אלהינו . תורת חיים ואהבת חסד . וצדקה . וברכה . ורחמים . וחיים . ושלום: ומוב בעיניך לברך את עמך ישראל . פכל עת ובכל שעה בשלומך:</p>	<p>בערבית אומרים זה.</p> <p>שלום רב על ישראל עמך תשים לעולם . כי אתה הוא מלך ארון לכל השלום: ומוב בעיניך לברך את עמך ישראל פכל עת ובכל שעה בשלומך:</p>
--	--

פספר חיים פרכה ושלום . ופרנסה טובה . גובר ונפתח [בנעילה ונחתם] לפניך . אנו וכל עמך בית ישראל . לחיים ולשלום: פרוך אתה יי עושה השלום:

אנא . תבא לפניך תפילתנו . ואל תתעלם מתחנתנו . שאין אנחנו עוי פנים וקשי ערף . לומר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו . צדיקים אנחנו ולא חטאנו . אכל אנחנו חטאנו:

אֲשָׁמְנוּ.	בְּגַדְנוּ.	גָּזַלְנוּ.	דִּבְרַנוּ דְּפִי:
הָעֵינֵינוּ.	וְהִרְשַׁעְנוּ.	וְדָנֵנוּ.	מִפְּלֵנוּ שִׁקְרָ:
יַעֲצֵנוּ רַע.	בְּזָבְנוּ.	לְצַנּוּ.	נֶאֱצַנּוּ.
סָרְרֵנוּ.	עֵוִינוּ.	פָּשַׁעְנוּ.	קִשִּׁינוּ עָרְפִ:
רָשַׁעְנוּ.	שָׁחַתְנוּ.	תַּעֲבָנוּ.	תַּעֲתָעְנוּ:

סָרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים . וְלֹא שָׁוָה לָנוּ: נַחֲמִיכ טַלַּג וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל־הַבָּא
עֲלֵינוּ כִּי־אֵמֶת עֲשִׂיתָ וְאַנְחֵנוּ הִרְשַׁעְנוּ:

מַה נֹּאמֵר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מְרוֹם . וּמַה נִּסְפָּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן שְׁחָקִים . הֲלֹא כָל־הַנְּסֻתוֹת וְהַנְּגֻלוֹת
אַתָּה יוֹדֵעַ:

ובנעילה אומרים 'אתה נותן יד וכו'

אַתָּה יוֹדֵעַ רֵזִי עוֹלָם . וְתַעֲלוּמוֹת סִתְרֵי כָל־חַי: אַתָּה מַשְׁלִי כִּכְזוֹ חִפְּשׁ כָּל־חַדְרֵי־בְטָן:
יִרְמִיכ יֹאכֶ: וּבַחֲזֵן כְּלִיּוֹת וְלֵב אֵיזֵן דְּבַר נִעְלָם מִפֶּהךָ . וְאִיזֵן נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ: וּבְכֵן יְהִי רִצּוֹן
מִלְּפָנֶיךָ. יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ . שְׁתַּסְּלַח לָנוּ עַל כָּל חַטֹּאתֵינוּ . וְתִמְחַל־לָנוּ עַל כָּל
עֲוֹנוֹתֵינוּ . וְתִכַּפֵּר־לָנוּ עַל פְּשָׁעֵינוּ:

עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּאִנּוּם וּבְרִצּוֹן:	וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּאִמּוּיֵן הַלֵּב:
עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּכָל־יְדַעְתָּ:	וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַטּוּי שְׁפָתַיִם:
עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּגִלּוּי וּבִסְתָר:	וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּגִלּוּי עֵרְוֹת:
עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַבּוּר פֶּה:	וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַעַת וּבְמַרְמָה:
עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּהִרְהוּר הַלֵּב:	וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּהוֹנָאת רַע:
עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּוַדּוּי פֶּה:	וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּוַעֲדַת זְנוּת:
עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּזָדוֹן וּבְשִׁנְגָה:	וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּזִלוּל הוֹרִים וּמוֹרִים:
עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּהוֹזֵק יָד:	וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּחִלוּל הַשֵּׁם:
עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּמַפְשׁוֹת פֶּה:	וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּטַמְאַת שְׁפָתַיִם:
עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּיִצָר הָרַע:	וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּיוֹדְעִים וּבְלֹא יוֹדְעִים:

נוסח הבקשה שבין פסקאות הוא: 'ועל כלם סלח לנו מחל לנו כפר לנו' (בלא המילים: 'א-לוה פליחות').

ועל כלם . סלח לנו . מחל לנו . כפר לנו:

על הטא שחטאנו לפניך בכפת שחד: ועל הטא שחטאנו לפניך בפחש ובכזב:
 על הטא שחטאנו לפניך בלשון הרע: ועל הטא שחטאנו לפניך בלצון:
 על הטא שחטאנו לפניך במשא ובמתן: ועל הטא שחטאנו לפניך במאכל ובמשטה:
 על הטא שחטאנו לפניך בנשך ובמרבית: ועל הטא שחטאנו לפניך בנטיית גרון:
 על הטא שחטאנו לפניך בלשקור עין: ועל הטא שחטאנו לפניך בשליח שפתותינו:
 על הטא שחטאנו לפניך בעינים רמות: ועל הטא שחטאנו לפניך בעויות מצח:
 על הטא שחטאנו לפניך בפריקת על: ועל הטא שחטאנו לפניך בפלילות:
 על הטא שחטאנו לפניך בצדית רע: ועל הטא שחטאנו לפניך בצרות עין:
 על הטא שחטאנו לפניך בקלות ראש: ועל הטא שחטאנו לפניך בקשיות ערה:
 ע"ח שחטאנו לפניך בריצת רגלים להרע: ועל הטא שחטאנו לפניך ברבילות:
 על הטא שחטאנו לפניך בשבועת שוא: ועל הטא שחטאנו לפניך בשנאת חנם:
 על הטא שחטאנו לפניך בתשומת יד: ועל הטא שחטאנו לפניך בתמהון לבב:
 ועל בלם . סלח לנו . מחל לנו . כפר לנו:

מכים על הלב באמירה זו במילים שאנו היבים

<p>סדר אחר</p> <p>והש"ח עליהם חטאת: והש"ח עליהם אשם ודאי ותלוי: והש"ח עליהם עולה: והש"ח עליהם קרבן עולה ויורד: והש"ח עליהם פרת וערירי:</p>	<p>בפפד"ם ושכונותיה אומרים כסדר זו</p> <p>ועל חטאים שאנו היבים עליהם עולה: ועל חטאים שאנו היבים עליהם חטאת: ועל"ח שאנו היבים עליהם קרבן עולה ויורד: ועל חטאים שאנו היבים עליהם אשם: ועל"ח שאנו היבים עליהם אשם תלוי: ועל חטאים שאנו היבים עליהם פרת:</p> <p>ועל חטאים שאנו היבים עליהם מיתה בידי שמים: ועל חטאים שאנו היבים עליהם מלקות ארבעים: ועל חטאים שאנו היבים עליהם מבת מרדות:</p>
--	--

בבקשת שבסוף 'ועל חטאים' מוסיפים בה את המילים: 'א-לוה סליחות'.
 ועל בלם . אלוה סליחות . סלח לנו . מחל לנו . כפר לנו:

ועל חטאים שאנו היבים עליהם ארבע מיתות בית דין - סקילה . שריפה . הרג . וחינק:
 על מצות עשה ועל מצות לא תעשה . בין שיש בה קום עשה . ובין שאין בה קום עשה:
 את הגלויים לנו ואת שאינם גלויים לנו . את שגלויים לנו . בכר אמרנום לפניך . והודינו לך
 עליהם . ואת שאינם גלויים לנו . לפניך הם גלויים וידועים . בדבר שנאמר -
 דברים כט: כח הנסתרת ליתנה אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד-עולם לעשות את-כל-דברי
 התורה הזאת:

אומרים זה בנעילה

אתה נותן יד לפושעים. וימינה פשוטה לקבל שבים:

וּתְלַמְּדֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְהַתְּנִידוֹת לְפָנֶיךָ עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ. לְמַעַן נַחְדַּל מֵעֲשֹׂק יָדֵינוּ. וְתִקְבְּלֵנוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ בְּאִשִּׁים וּבְנִיחוּחִים. לְמַעַן דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ: אִין קִין לְאִשִּׁי חֹבֹתֵינוּ. וְאִין מִסְפָּר לְנִיחֵי אֲשַׁמְתֵּנוּ: וְאַתָּה יוֹדֵעַ שְׂאֲחַרִּיתֵנוּ רַמָּה וְתוֹלְעָה. לְפִיכֶךָ הִרְבִּיתְ סְלִיחָתֵנוּ. מָה אָנוּ. מָה חַיֵּנוּ. מָה חֲסָדֵנוּ. מָה צַדִּיקֵנוּ. מָה יִשְׁעֵנוּ. מָה בַחֲנוּ. מָה גְבוּרָתֵנוּ: מָה נֹאמֵר לְפָנֶיךָ. יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. הֲלֹא כָל־הַגְּבוּרִים בְּאִין לְפָנֶיךָ. וְאֲנִשִּׁי הַשֵּׁם כָּל־אֵין. וְחַכְמִים כָּבְלֵי מַדְעַ. וְנִבְוִנִים כָּבְלֵי הַשְּׁבִל: כִּי רַב מַעֲשֵׂיהֶם תְּהוּ. וְיָמֵי חַיֵּיהֶם הֶבֶל לְפָנֶיךָ. קִסְלַת גִּיט וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן־הַפְּחָמָה אִין כִּי הֶבֶל הֶבֶל:

אתה הבדלת אנוש מראש. ותבירהו לעמוד לפניך. כי מי יאמר לך מה תפעל. ואם יצדק מה יתן לך: ותתן לנו יי אלהינו באהבה את יום [בשבת השבת הַזֶּה וּבְיוֹם] (צום) הַכְּפָרִים הַזֶּה. קִין וּמַחֲלָה וּסְלִיחָה עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ. לְמַעַן נַחְדַּל מֵעֲשֹׂק יָדֵינוּ. וְנָשׁוּב אֵלֶיךָ לַעֲשׂוֹת חֲקֵי רְצוֹנְךָ בְּלִבְבִי שְׁלֵם: וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים רַחֵם עָלֵינוּ. כִּי לֹא תַחֲפוּץ בְּהַשְׁחַתַּת עוֹלָם. שְׁנֹאמֵר - יִשְׁטִיב נכ:ו-ז דְּרָשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצָאוֹ קִרְאוּהוּ בְּהוֹיָתוֹ קְרוֹב: יַעֲזֹב רִשְׁעֵי דְרָכּוֹ וְאִישׁ אִין מִחֲשַׁבְתּוֹ וְיִשָּׁב אֶל־יְהוָה וּיְרַחֲמֵהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְבֶּה לְסְלוּחַ: נחמיכ ט:ח וְאַתָּה אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת תַּנּוּן וְרַחוּם שְׁמוֹת לז: אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאַמְתָּ: וּמְרַבָּה לְהַמִּיב וְרוֹצֵה אֶתְּהָ בְּתִשׁוּבַת רִשְׁעִים. וְאִין אֶתְּהָ חַפְּצֵן בְּמִיתַתֶם שְׁנֹאמֵר - יחזקאל לג:יא אִמֵּר אֱלֹהִים חִירָאֲנִי | נֶאֱמַר | אֲדַנִּי אֱלֹהִים אִם־אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הַרְשָׁע כִּי אִם־בְּשׁוּב רִשְׁעֵי מִדְּרָכּוֹ וְחַיָּה שׁוּבֵי שׁוּבֵי מִדְּרָכֵיכֶם הַרְעִים וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל: וְנֹאמֵר - יח:לג הַחֲפֹץ אֶחְפֹּץ מוֹת רִשְׁעֵי נֶאֱמַר אֲדַנִּי אֱלֹהִים הֲלֹא בְּשׁוּבֵי מִדְּרָכֵי וְחַיָּה: וְנֹאמֵר - יח:לג כִּי לֹא אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הַמֵּת נֶאֱמַר אֲדַנִּי אֱלֹהִים וְהַשִּׁיבֵי וְחַיָּה:

בכל התפלות מתפללים כאן

כי אתה סלחן לישראל. ומחלן לשבתי ישראל בכל הור ודור.
ומבליעדיך אין לנו מלך מוחל וסולח (אלא אתה):

אֱלֹהֵי. עַד שְׁלֹא נִוצַרְתִּי אִינִי כְּדָאֵי. וְעַכְשָׁיו שְׁנֹוצַרְתִּי כְּאֵלוֹ לֹא נִוצַרְתִּי. עֲפָר אָנִי בְּחַיָּי. קָל וְחוֹמֵר בְּמִיתַתִּי. הִרְבִּיתִּי לְפָנֶיךָ כְּבְלֵי מָלֵא בּוֹשָׁה וּכְלָמָה: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי. שְׁלֹא אֶחְטֵא עוֹד. וּמָה שְׁחַטַּאתִי לְפָנֶיךָ מְחוּק בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים. אֲבָל לֹא עַל יָדֵי יִסּוּרִים וְחִלָּאִים רְעִים:

אֱלֹהֵי. נִצַּר לְשׁוּנֵי מַדְעַ. וּשְׁפַתִּי מִדְּבַר מְרָמָה. וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תְדוּם. וְנִפְשֵׁי כְּעַפָּר לְכָל תְּהִיָּה: פֶּתַח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ. וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּדְרֹף נַפְשִׁי: וְכָל הַחֹשְׁבִים עָלַי רָעָה. מְהֵרָה הַפֵּר עֲצָתֶם וּמְלַקֵּל מִחֲשַׁבּוֹתֶם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיָנְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֶׁתְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתְךָ: תְּכַלִּים ס:ז לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ הַיְשִׁיעָה יִמְיָנְךָ וְעַנְנֵי: יט:טו יְהִי לְרְצוֹן | אִמְרֵי־פִי וְהַגִּינוּן לְבִי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי וְגֹאֲלֵי: עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו. הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ. וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו. שיבנה בית המקדש במהרה בימינו. ותן חלקנו בתורתך: ושם נעבדך בְּרָאָה. כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קְדֻמוֹנוֹת: מלאכי ג:ד וְעֲרַבְהָ לִיְהוָה מִנְּחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קְדֻמוֹנוֹת:

זה הכוונה שייך בשעת שאומרים שלש עשרה מדות לכל דבור ודבור :

שמות לד:ו-ז

אָנִי הוּא קוֹדֵם שְׂיִחָטָא	יִי
אָנִי הוּא לְאַחַר שְׂיִחָטָא וַיֵּשׁוּב	יִי
מִידַת הַרְחָמִים אָפִילוּ לְכוֹתֵי	אֵל
לְמִי שְׂיִישׁ לוֹ זְכוּת	רְזוּם
לְמִי שְׂאִין לוֹ זְכוּת	וְזוֹנִין
מֵאַרְיָה אַף לְרַשָּׁעִים אוֹלֵי יֵשׁוּבוּ	אַרְבֵּי אַפִּים
לְצַרִּיכִים חֶסֶד	וְרַב־זֶסֶד
לְשָׁלֵם שְׂכָר טוֹב לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ	וְאַמִּת
בְּשִׂאָדָם עוֹשֵׂי טוֹב	נִצָּר זֶסֶד לְאַלְפִים
לְעוֹשֶׂה בְּמִזִּיד	נִשְׂא עוֹן
הַמְזוֹרְדִים לְהַכְעִים	וְפִשַׁע
הָעוֹשִׂים בְּשִׁגְגָה	וְזוֹטָאָה
לְשָׁבִים	וְנִקָּה

Selichos [Prayers of Atonement] according to the Alsace [France] custom.

Frankfurt On the Main ~ 1725

If one opens within a ציבור which is using a different version of סליחות, one may either say those סליחות along with the ציבור, which is preferable to opening the אשכנז at home alone, or one may open the אשכנז while others are saying different words in synagogue, as long as one is careful to say the י"ג מדות with the ציבור. If the ציבור is not saying the י"ג מדות (this can happen during the opening of the ark on יום כפור which falls on שבת, when the אשכנז is to chant the י"ג מדות as on all כפור (ימי כפור) at the appropriate part of the service, one should chant them to oneself.

סדר חנוכה

There is no specific way of preparing the candles, but there are two מנהגים regarding lighting them. The most common מנהג, in most of אשכנז, was to light the new candle first (the left most candle), however, מנהג וורמיישא was to light the right candle first.

There are two ways to recite the following ברכה. Older סדורים printed either של חנוכה or של שבת. The מהרש"ל's opinion, which became widely accepted is that שלחנכה should be said as one word. מסורות sometimes combined the word של with what it applies to. Therefore, both have legitimacy. However, the רוקח says the נוסח is נר של חנכה in order to have fourteen words in the ברכה, corresponding to the fourteen words in the פסוק (דברים ל"ב:ז) 'זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר (פסוק ל"ב:ז) פסוק, together with the addition of one, for the פסוק itself.

לפני ההדלקה אומרים הברכות האלו:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שְׁלַחֲנֻכָּה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שְׁעָשָׂה נַפְסִים לְאַבְוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה:

בערב הראשון מוסיפים גם 'שהחיינו':

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שְׁהַחַיֵּנוּ וְקַיָּמָנוּ . וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

מיד אחר הדלקת נר הראשון אומרים: [כך היא גירסת אבודרהם והטור]

הַנְּרוֹת הַלְלוּ אֲנַחְנוּ מְדַלִּיקִים עַל הַנְּפִסִּים וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַנְּפִלְאוֹת .
 שְׁעָשִׂיתָ לְאַבְוֹתֵינוּ עַל-יְדֵי פְהִינְךָ הַקְּדוֹשִׁים: וְכָל-שְׁמַנְתָּ יָמֵי חַנּוּכָּה . הַנְּרוֹת הַלְלוּ קִדְּשׁ .
 וְאִין לָנוּ רְשׁוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם . אֲלֵא לְרֵאוֹתָם בְּלָבָד . בְּיַדֵּי לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל .
 עַל-נְפִיךָ וְעַל-יְשׁוּעָתְךָ וְעַל-נְפִלְאוֹתֶיךָ:

Musicologists claim that the common **צור מעיו צור** tune is based upon three melodies. The first part is a German song, the second a German war song (called Beutenhaur), and the last part another song (called Schallmann Lied). It seems the melody is about 500 years old. A different melody, was sung in פפד"מ and by the לנר ערוך.

In the **סידורי רודלהיים** we also find different נוסחאות - for example **בְּהִי בְּלָה** instead of **בְּלָה**, and **הַגְּדֹלָה** instead of **הַגְּדֹלָה**. There are some questions regarding this **פיוט** - a) its authorship is unknown, b) the exact נוסח of the **פיוט** is likewise unknown. It was first printed in Prague (רע"ה) and then in the **מחזור מעגלי צדק** (סאלוניקי ש"י).

אחר ההדלקה אומרים הפיוט הזה:

תבון בית תפלתי, ושם תודה נזבח.	מְעִיו צוֹר יִשְׁעֵתִי, לֶךְ נָאֵה לְשַׁבַּח.
אוּ אֲנִמּוֹר, בְּשִׁיר מוֹמּוֹר, חֲנֻכַּת הַמּוֹצָח:	לַעֲת תִּכְיֶן מִמֶּנּוּחַ, מִצָּר הַמִּנְבַּח.
חַי מִרְרוּ בְּקִשֵׁי, בְּשַׁעֲבוֹד מַלְכוּת עֲגֹלָה.	רְעוֹת שְׂבָעָה נִפְשֵׁי, בְּיַגּוֹן בְּחֵי בְּלָה.
חֵיל פְּרַעָה, וְכָל־וִרְעוֹ, יִרְדּוּ בְּאֶבֶן מְצוּלָה:	וּבְיָדוֹ הַגְּדֹלָה, הוֹצִיא אֶת־הַפְּגֻלָּה.
וּבֹא נוֹגֵשׁ וְהַגְּלִנִי, בִּי זָרִים עֲבָרְתִי.	דְּבִיר קִדְשׁוֹ הִבִּיאֲנִי, וְגַם שָׁם לֹא שָׁקַמְתִּי.
קֶזֶן בְּכָל, וְרַבְּכָל, לְקֶזֶן שְׂבָעִים נוֹשְׁעֵתִי:	וַיִּזַּן רַעַל מִסְכֹּתִי, בְּמַעַט שְׁעַבְרְתִי.
וְנִהְיֶתָה לּוֹ לְמוֹקֵשׁ, וְנִאֲוָתוֹ נִשְׁפָּתָה.	בְּרוֹת קוֹמַת פְּרוֹשׁ בְּקֵשׁ, אֲנִנִי בְּוַדְהַמְדָּתָא.
רַב בְּנִי, וְקִנְיָנִי, עַל הָעֵץ תְּלִיתִי:	רֹאשׁ יְמִינִי נִשְׂאָתָ, וְאוֹיֵב שְׁמוֹ מְחִיתָ.
וּפְרָצוּ חוֹמוֹת מְגִדְלִי, וּמִפְּאוֹ כָּל־הַשְּׂמָנִים.	יְוָנִים נִקְבְּצוּ עָלַי, אוֹיֵי בִימֵי חֲשָׁמָנִים.
בְּנֵי בִינָה, יְמֵי שְׂמָנָה, קָבְעוּ שִׁיר וְרִנָּנִים:	וּמְנוֹתַר קִנְקָנִים, נַעֲשֶׂה גַם לְשׁוֹשָׁנִים.

סדר פורים

Three boxes are put out. a) זכר למחצית השקל which is given to the לומדי תורה in ירושלים, b) מתנות לאביונים, and c) אגרא דתעניתא צדקה, (the cost of the meals one would have eaten that day).

השמש או החזן מכריז שְׁתִּיקָה יָפָה בְּשַׁעַת קְרִיאַת הַמְּגִלָּה וּבְרִבּוֹתֶיהָ!

לפני קריאת המגילה הבעל תפילה אומר הברכות האלו:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ עַל מִקְרָא מְגִלָּה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שְׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבּוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה:

The מנהג was to give משלוח מנות after קריאת המגילה in the daytime and not before. The מנהג of having שו"ת מן השמים, (של"ה), מצות פורים, is discussed by the רוקח, (שהחינו כוונה during ברכת שהחינו), and the משנה ברורה. There is no evidence that this was practiced in אשכנז. On the contrary, we find that the רבי of בר קלונימוס, רוקח explains that שהחינו is not said at the סעודה, since it is not specifically for the חג (similarly יום טוב סעודת יום שהחינו does not have a שהחינו), only on מקרא (and מתנות לאביונים). נס, since this clearly indicates the שהחינו, (הדלקת נרות הנוכה and מגילה) do we say שהחינו, (סעודה). We also do not find that one announces that one should have משלוח מנות, although, כוונה, is announced.

מפני שאין מברכים 'שהחינו' ביום: אין מברכים 'שהחינו' בקריאת המגילה של שחרית, שכבר יצאו בברכה של אתמול:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שְׁהַחֲיֵנוּ וְקִיָּמָנוּ . וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה:

According to R. Yisroel Strauss of KAJ WH "Groggers (sirens, whistles, etc) are fairly new, 30-35 years. In fact most of the noise is still generated with stamping feet and banging of the shtender covers. The first mention of המן gets about four seconds and the rest about 1-2 seconds.

המן's wife זרש gets equal treatment.

'הא"ל' was included in the ברכה in וורמישא as well as by the רוקח, while in פפד"מ it was not (דברי קהלת pg. 420). It seems that in פפד"מ in later generations it was said, as is evident from

Baal Keriah Benno Weis's melodies.

אחר קריאת המגילה מברך הקורא:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . (הָאֵל) הָרַב אֶת רִיבֵנוּ וְהָדִין אֶת דֵּינֵנוּ .

וְהַנּוֹקֵם | אֶת נַקְמָתֵנוּ . וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ . וְהַנְּפָרֵעַ לָנוּ מִצָּרֵינוּ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַנְּפָרֵעַ לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרֵיהֶם . הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ:

בגמר קריאת המגילה והברכה שאחריה בערבית, אומרים 'אשר הניא' ומזמרים 'שושנת יעקב'.
בשחרית אין אומרים 'אשר הניא', מפני שקרובות נאמרו בחזרת הש"ץ, אך מזמרים 'שושנת יעקב'.

וַיַּפֵּר מִחֲשֹׁבוֹת עֲרוּמִים:	אֲשֶׁר הֵנִיא עֲצַת גּוֹיִם .
נִצָּר זְרוֹן . מִזְרַע עַמְלֶק:	בְּקוּם עֲלִינוּ אָדָם רָשָׁע .
וַיַּגְדִּילָתוּ יַקְשָׁה לּוֹ לְכָד:	גָּאָה בְּעֲשָׂרוֹ . וְכָרָה לּוֹ בּוֹר .
בִּקְשׁ לְהַשְׁמִיד . וּנְשָׁמַד מִחֶרֶח:	דְּמָה בְּנַפְשׁוֹ לְלִבּוֹד . וּנְלָכָד .
וְעוֹרֵר שְׁנֵאת אַחִים לְבָנִים:	הֶמֶן הוֹדִיעַ אֵיבַת אֲבוֹתָיו .
כִּי כְחַמְלָתוֹ עַל אֶנְג נוֹלַד אוֹיֵב:	וְלֹא זָכַר רַחֲמֵי שְׂאוּל .
וּנְלָכָד טָמֵא . בִּיְדֵי טָהוֹר:	זָמַם רָשָׁע לְהַכְרִית צַדִּיק .
וְרָשָׁע הוֹסִיף חֲטָא עַל חֲטָאָיו:	הֶסֶד גָּבַר עַל שְׁנֵנת אָב .
וַיִּתְמַכֵּר לַעֲשׂוֹת רָעָה:	מָמֵן בְּלָבוֹ מִחֲשֹׁבוֹת עֲרוּמָיו .
בִּסְפוֹ נָתַן לְהַכְרִית וְזָרָם:	יְדוֹ שָׁלַח בְּקִדּוּשֵׁי אֵל .
וְדַתִּי הֶמֶן נִתְּנָה בְּשׂוֹשׁוֹן:	בְּרֵאוֹת מְרֹדְכִי . כִּי יֵצֵא קֶצֶף .
וַיִּגְדֵּר צוּם . וַיִּשָּׁב עַל הָאֶפֶר:	לְבַשׁ שֵׁק וְקוֹשֶׁר מִסְפָּד .
וְלִמְחוֹל חַמָּאת עוֹן אֲבוֹתֵינוּ:	מִי זֶה יַעֲמוֹד לְכַפֵּר שְׁנֵנָה .
הֵן הִדְרָפָה עֲמָדָה לְעוֹרֵר יְשָׁנִים:	גִּיץ פָּרַח מְלוּלָב .
לְהַשְׁקוֹתוֹ יַיִן חֲמַת תַּנְיָנִים:	סָרִיסִיָּה הִבְחִילוֹ לְהֶמֶן .
עָשָׂה לּוֹ עֵץ . וְנִתְלָה עֲלָיו:	עָמַד בְּעֲשָׂרוֹ . וְנִפְלַ בְּרָשָׁעוֹ .
כִּי פוֹר הֶמֶן נִהַפְּדָ לְפוֹרְנוֹ:	פִּיֵּיהֶם פָּתְחוּ . כֹּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל .
אוֹיֵב נָתַן תַּחַת נַפְשׁוֹ:	צַדִּיק נִחְלַץ מִיַּד רָשָׁע .
וְלִשְׁמוֹחַ בְּכֹל שְׁנָה וְשָׁנָה:	קָיָמוּ עֲלֵיהֶם . לַעֲשׂוֹת פּוֹרִים .
הֶמֶן וּבְנָיו עַל הָעֵץ תָּלִית:	רָאִית אֶת תַּפְּלַת מְרֹדְכִי וְאַסְתֵּר .

שׁוֹשְׁנַת יַעֲקֹב צִהְלָה וְשִׁמְחָה . בְּרֵאוֹתָם יַחַד תִּבְלַת מְרֹדְכִי: תִּשְׁוַעְתֶּם הָיִית לְנִצָּח . וְתִקְוֹתֶם
בְּכֹל יוֹר וְדוֹר: לְהוֹדִיעַ . שֶׁכָּל קְנוּף לֹא יִבְשֶׁוּ . וְלֹא יִכְלְמוּ לְנִצָּח כֹּל חַחוּסִים בָּךְ: אֲרוּר הֶמֶן .
אֲשֶׁר בִּקְשׁ לְאַבְדֵי . בְּרוּךְ מְרֹדְכִי הַיְּהוּדִי: אֲרוּרָה זָרָשׁ . אִשֶׁת מִפְּחִידֵי . בְּרוּכָה אֲסֵתֵר מְגִינָה
בְּעַדֵי (יש להוסיף אַרוּרִים כֹּל הָעַרְלִים . בְּרוּכִים כֹּל יִשְׂרָאֵל) . וְגַם חֲרֻבְנָה זְכוּר לְפָזוֹב:

בליל פורים ממשיכים ב'ואתה קדוש' (עמ' 235).
ושוב קדיש תתקבל (עמ' 236) ו'עלינו' (עמ' 240).
במוצאי שבת ממשיכים ב'ויהי נעם' (עמ' 234).
בבוקר ממשיכים ב'אשרי' (עמ' 66) ו'ובא לציון' (עמ' 67).

תפלת הבינונו

בשעת הדחק, כגון שהוא בדרך או במקום שטרוד ויירא שיפסיקוהו, או מי שהוא חולה ואין בו כח להאריך בתפלה או מי שאין דעתו מיושבת עליו ולא יוכל להתפלל בכוונה תפלה ארוכה, או שהשעה עוברת לו, הוא יתפלל תפלת הבינונו, ואומר ג' ברכות ראשונות של שמנה עשרה ואח"כ אומר הבינונו וגו' ואומר רצה וכו' ומסיים ג' ברכות אחרונות. וצריך לאמרה מעומד, וכשיגיע לביתו או שירוח לו אח"כ והתיישבה דעתו אין צריך לחזור ולהתפלל. ואינו מתפלל הבינונו בימות הגשמים, ולא במ"ש ומי"ט. הפועלים שעושין מלאכה אצל בעל הבית אם נתן להם שכר חוץ מסעודתן כשמקפיד עליהן, מתפללים הבינונו. וזו הנוסחא, אדני שפתי וגו' בא"י או"א וכו' עד האל הקדוש, ואח"כ:

הַבִּינֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְדַעַת דְּרָבִיךָ . וּמֹל אֶת לִבְבְּנוּ לְיִרְאַתְךָ . וְתַסְלַח לָנוּ לְהִיּוֹת גְּאוּלָּיִם . וְרַחֲמֵנוּ מִמְכָּאוֹב . וְדַשְׁנֵנוּ בְּנֵאוֹת אֲרָצְךָ . וּנְפִיּוּצוֹתֵינוּ מֵאַרְבַּע בְּנִפּוֹת הָאָרֶץ תִּקְבֵּץ . וְהַתּוֹעִים עַל דַּעְתְּךָ יִשְׁפְּטוּ וְעַל הַרְשָׁעִים תִּגְיֵף יְדִיךָ . וְיִשְׁמְחוּ צַדִּיקִים בְּבִנְיַן עִירְךָ וּבְתַקּוֹן הַיְכָלְךָ וּבְצִמְיַחַת קָרְן לְדוֹד עֲבָדְךָ . וּבְעֲרִיבַת נֵר לְבָן יִשְׂי מְשִׁיחְךָ . מָרָם נִקְרָא אַתָּה תַעֲנֶנּוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה: רצה וכו'

המהלך במקום גדודי חיות או לסטים מתפלל תפלה קצרה זו:

צַרְכֵי עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל מְרַבִּים . וּדְעַתְם קִצְרָה: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ . יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ . שְׁתַּתֵּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּדֵי פְרִנְסָתוֹ וְלְכָל גְּוִיָּה וְגְוִיָּה דֵי מַחְסוּרָה . וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

ואין צריך לג' ברכות ראשונות ולא לג' אחרונות. וכשבא לביתו חוזר ומתפלל שמונה עשרה כראוי.

ברכת המזון בקצרה

השפחות והנשים שמלאכתן בתבשיל ואינן יכולות בהמ"ז הכוונה מוטב שיברכו אותה בקצור ובכוונה, וזה נוסחה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . הֵזַן אֶת הָעוֹלָם בְּלוֹ . בְּטוֹבוֹ . בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים. הוּא נוֹתֵן לָחֶם לְכָל בָּשָׂר . כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: וּבְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל . תָּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ . וְאֵל יַחֲסֵר לָנוּ מִזֶּן לְעוֹלָם וָעֶד: בְּעֶבּוֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל . כִּי הוּא זֶן וּמְפָרְנֵם לְכָל . וּמְטִיב לְכָל . וּמְכִין מִזֶּן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הֵזַן אֶת הַכֹּל: נוֹדָה לָךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ . עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאַבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחֵבָה: וְנָתַתָּ לָנוּ בְּרִית וְתוֹרַת חַיִּים וּמִזֶּן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמִּזֶּן: רַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ . וְעַל יְרוּשָׁלַם עִירְךָ . וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ . וְתַגְדֵּל מַהֲרָה כְבוֹד הַבַּיִת וְתַנְחַמְנוּ בְּכַפְלָיִם: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ בּוֹנֵה בְּרַחֲמָיו יְרוּשָׁלַם: אָמֵן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . הַמְלִיךָ הַטּוֹב וְהַמְטִיב לָנוּ . הוּא הַטִּיב . הוּא מְטִיב. הוּא יִמְטִיב לָנוּ: הוּא גְמָלָנוּ הוּא גּוֹמְלֵינוּ הוּא יְגַמֹּל בְּעֵדֵינוּ לְעַד . לְחֵן לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וְיִנְבְּנוּ לַיּוֹמֹת הַמְשִׁיחַ: עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו . הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ . וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ אָמֵן:

ברכת המזון

The source for reciting שיר המעלות is in the ספר סדר היום by רבי משה אבן מכיר, the author of the תפילה. The minhag is to add שיר המעלות in order to include דברי תורה at the table. According to the פסוקים listed below, these פסוקים are said for kabbalistic reasons. It is unnecessary to say שיר המעלות at the סדר. The old הגדות did not include it. Perhaps that is also because שיר המעלות was originally not included before the ברכת. At the סדר since the whole הגדה is said - there is no need to add שיר המעלות.

קנו שיר המעלות בשוב יהוה את-שיבת ציון היינו בהלמים: אז ימלא שחך פיננו ולשונונו רנה
 אז יאמרו בגוים הגדיל יהוה לעשות עם-אלה: הגדיל יהוה לעשות עמנו היינו שמחים: שובה
 יהוה את-שבותנו פאפיקים בנגב: הורעים בדמעה ברנה יקצרו: הלוד ילד | ובכה נשא
 משד-הורע פאיבא ברנה נשא אלמתיו: קמכ: כל תהלת יהוה ידבר פי ויברך כל-פשר שם
 קדשו לעולם ועד: קטו: יח ויאנהנו | נברך יה מעתה ועד-עולם הללויה:

<p>יש מוסיפים פסוקים אלה קו:3 מי ימלא גבורות יהוה ישמיע כל-תהלתו: קנו: כל הנשמה תהלל יה הללויה:</p>	<p>יש מוסיפים פסוקים אלה קי:6 הודו ליהוה ברי טוב כי לעולם חסדו: קו:3 מי ימלא גבורות יהוה ישמיע כל-תהלתו:</p>
---	--

באשכנז לא נהגו ליטול מים אחרונים בכל ימות השנה. המזמן אוחז את הכוס בידו בשעת ברכת המזון עד 'אל יחברנו'. אם יש יין ממלאים בו כוס ונוטלים אותו ביד ואומרים: 'בום ישועות אשא. ובשם יי אקרא' ומברכים את ברכת המזון עם הכוס ביד. אם אכלו שלושה בני מצוות יחדיו, חובה עליהם לזמן. אחד מהם מברך בקול רם והשאר מברכים עמו בלחש ועונים 'אמן' על הברכות.

המזמן: רבותי נברך! או בלשון אשכנז: רבותי וויר וואללען בענשען!

המסובים עונים: קיג:3 יהי שם יהוה מברך מעתה ועד-עולם:

המזמן אומר (בלא עמידה במילה 'אלדינו'):

ברישות . . . נברך (בעשרה מוסיף: אלהינו) שאכלנו משלו:

<p>[שאר הנוכחים שלא אכלו שם צריכים לענות: ברוך ומברך שמו תמיד לעולם ועד:]</p>	<p>המסובים עונים (בלא עמידה במילה 'אלדינו'): ברוך (בעשרה: אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו היינו:</p>
--	---

וחוזר המזמן ואומר (בלא עמידה במילה 'אלדינו'):

ברוך (בעשרה: אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו היינו:

המזמן והמסובים: ברוך הוא וברוך שמו:

According to the רמב"ם and the הספרדים, נוסח פסוק 'פותח את ידך' פסוק is said.

In the נוסח אשכנז which primarily follows נוסח צרפת the פסוק appears; in נוסח אשכנז it does not.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. תזן את העולם כלו. במובו. פחן פחסד
 וברחמים. הוא קלו:כס נתן לחם לכל-בשר פי לעולם חסדו: ובמובו הגדול. תמיד
 לא חסר לנו. ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד: בעבור שמו הגדול. פי הוא זן
 ומפרנס לכל. ומטיב לכל. ומכין מזון לכל ברותיו אשר ברא: ברוך אתה יי תזן
 את הכל:

גודה לך יי אלהינו. על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה: ועל
 שהוצאתנו יי אלהינו מארץ מצרים. ופדיתנו מבית עבדים. ועל פרייתך שחתמת
 בבשרנו. ועל תורתך שלמדתנו. ועל חקוק שהודעתנו. ועל חיים חן וחסד
 שחוננתנו. ועל אכילת מזון שאתה זן ומפרנס אותנו תמיד. בכל יום ובכל עת
 ובכל שעה:

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות

שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

בחנוכה: בימי מתתיהו בן יוחנן בהן גדול חשמני ובניו. בפורים: בימי מרדכי ואסתר
 בשעמרה מלכות וזן הרשעה על עפק ישראל. להשפיתם פשושן הפירה. בפשעמד עליהם
 תורתך. ולהעבירם מחקי רצונך: ואתה ברחמיך תרבים. הזמן הרשע. בקש חסתר ג:יג
 עמדת להם בעת צרתם. רבת את ריכם. הגת את להשמיד להרג ולאבד
 דינם. נקמת את נקמתם: מסרת גבורים ביד חלשים. את-כל-היהודים מנער ועד-זקן
 ורבים ביד מעטים. וטמאים ביד טהורים. ורשעים ביד טה ונשים ביום אחד בשלושה
 צדיקים. וזדים ביד עוסקי תורתך: ולה עשית שם גדול עשר להדש שנים-עשר הוא-חדש
 וקדוש בעולמך. ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה אדר ושללם לבזו: ואתה ברחמיך
 ופרקן בחיים הזה: ואחר כך באו בניך לדביר ביתך. תרבים הפרת את עצתו.
 ופנו את חיכלך. וטחרו את מקדשך. והדליקו גרות וקלקלת את מחשבתו. והשבות
 פחצרות קדשך. וקבעו שמונת ימי חנכה אלו. להודות גמולו בראשו. ותלו אותו ואת
 לחלל לשמך הגדול:
 בניו על העין:

אם שכח 'על הנסים' ונזכר קודם שגמר 'ועל הכל', אף אם הגיע בין 'אתה' ל'ה', יאמרו שם ויחזור לומר 'ועל הכל'
 מתחילה. אולם אם אמר 'ברוך אתה ה', יאמרו לפני 'הרחמן הוא יבנו' בנוסחא הכתובה שם.

ועל הכל יי אלהינו אנו מודים לך. ומברכים אותך. יתברך שמך בפני (כ"א בפה)
 כל חי תמיד לעולם ועד: בפתוב: ³⁷כ"א ח"י ואכלת ושבעת וברכת את-יהוה אלהיך
 על-הארץ הפכה אשר נתת-לך: ברוך אתה יי על הארץ ועל המזון:

רחם יי אלהינו עלינו ועל ישראל עמך . ועל ירושלים עירך . ועל ציון משכן
 כבודך . ועל מלכות בית דוד משיחך . ועל הכפית הגדול והקדוש שנקרא שמך
 עליו: אלהינו אבינו רענו זוננו פרנסנו וכלכלנו והרויחנו . והרוח לנו יי אלהינו
 מהרה מכל צרותינו: ונא אל תצריכנו יי אלהינו . לא לידי מתנת פשר ודם . ולא
 לידי הלואתם . אלא [נוסח מאוחר : כי אם] לידך הפלאה הפתוחה הקדושה והרחבה .
 שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד:

בשבת

ראש חודש, חול המועד

<p>אלהינו ואלהי אבותינו . יעלה . ויבא . ויגיע . ויראה . וירצה . וישמע . ויפקד . ויזכר זכרוננו ופקדוננו . וזכרון אבותינו . וזכרון משיח בן דוד עבדך . וזכרון ירושלים עיר קדשך . וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך . לפליטה ולמוכה ולחן ולחסד ולרחמים . ולחיים ולשלום ביום לר"ח: ראש החודש לפסח: חג המצות לסכות: חג הסוכות הזה . וזכרנו יי אלהינו בו למוכה . ופקדנו בו לברכה . והושיענו בו לחיים . ובדבר ישועה ורחמים . חיים וחסד ורחם עלינו והושיענו . כי אלהי עינינו . כי אל מלך חנון ורחום אתה:</p>	<p>רצה ותחליצנו יי אלהינו במצותיך . ובמצות יום השביעי השבת הגדול והקדוש הזה . כי יום זה גדול וקדוש הוא לפניך . לשבת בו ולנוח בו באהבה במצות רצונך: ברצונך הנתיח לנו יי אלהינו . שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו . והראנו יי אלהינו בנחמות ציון עירך . ובבנין ירושלים עיר קדשך . כי אתה הוא בעל הישועות ובעל הנחמות:</p>
---	---

ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו.
 ברוך אתה יי בנה ברחמי ירושלים . אמן:

שכח בשבת לומר 'רצה' וכבר התחיל ברכת 'הטוב' אם היא סעודה ראשונה ושניה צריך לחזור
 לראש, ובסעודה שלישית אינו צריך; אבל אם נזכר לפני שהתחיל ברכת 'הטוב' יאמר כאן:
 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם . אשר נתן שפלות למנוחה לעמו ישראל באהבה .
 לאות ולברית: ברוך אתה יי מקדש השבת:

שכח לומר 'יעלה ויבא' בראש חדש ונזכר אחר שהתחיל ברכת 'הטוב' אינו צריך לחזור,

אבל אם נזכר קודם שפתח בברכת 'הטוב', יאמר כאן:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם . אשר נתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון:

חל ראש חודש בשבת ושכח 'רצה' ו'יעלה ויבא', ונזכר קודם שפתח בברכת 'הטוב', יאמר כאן:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם . אשר נתן שפלות למנוחה לעמו ישראל באהבה . לאות

ולברית . וראשי חדשים לזכרון: ברוך אתה יי מקדש השבת וישראל וראשי חדשים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . הָאֵל אֲבִינוּ מִלִּפְנֵי אֲדִירָנוּ בּוֹרְאֵנוּ גֹאֲלֵנוּ
 יוֹצְרֵנוּ קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב . רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל . הַמְּלֶכֶד הַטּוֹב וְהַמְּטִיב לְכָל . (אל)
 שְׂפָכָל יוֹם וַיּוֹם הוּא הַטֵּיב . הוּא מְטִיב . הוּא יִיטִיב לָנוּ: הוּא גֹמְלֵנוּ הוּא גּוֹמְלֵנוּ
 הוּא יִגְמֹלֵנוּ (נ"א יִגְמֹל בְּעֵדֵינוּ) לְעַד . לְחַן לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרוּחַ הַצְּלָה וְהַצְּלָחָה .
 בְּרָכָה וַיְשׁוּעָה נְחֻמָּה פְּרִנְסָה וְכַלְפָּלָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשְׁלוֹם וְכָל טוֹב . וּמְכַל טוֹב
 אֵל יַחְפְּרֵנוּ:

כאן אפשר להניח את הכוס

Until three hundred years ago, ברכת המזון was said only by the leader and all present fulfilled their obligation through him. Later, when copies of ברכת המזון became more prevalent, each person began reciting ברכת המזון on their own. As a result, two different מנהגים evolved - 1) everyone said (sang) ברכת המזון together (no אמן is therefore required), or 2) one recites ברכת המזון aloud and everyone follows along silently (although people are particular to finish the ברכה before the leader to answer אמן to his ברכה, no such insistence for the הרהמן exists).

One is required to say all the הרהמן which are printed, (both on שבת and on weekdays). The רוקח says that one may add to the הרהמן if one wishes, not that one may disregard them entirely.

הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יִמְלֶךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד:

הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יִתְבַּרֵךְ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר וָדוֹרִים . וַיִּתְפָּאֵר בְּנוֹ לְנִצְחָה נְצָחִים .

וַיִּתְהַדַּר בְּנוֹ לְעַד וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים:

הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יִפְרִנְסֵנוּ בְּכָבוֹד:

הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יִשְׁבּוֹר עַל גּוֹיִם מֵעַל צְוֹאֲרֵנוּ . וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאָרְצֵנוּ:

הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יִשְׁלַח בְּרָכָה מְרַבָּה בְּבֵית זֶה . וְעַל שְׁלַחַן זֶה שְׂאֵבְלֵנוּ עָלָיו:

אם אכלו בדרך או בבית ערל או בבית מומר להכעיס, משמיטים את המילים 'בבית זה ועל שלחן זה שאכלנו עליו' ויש המוספים תחתיהם את המילים : בְּמָקוֹם הַלֵּיכְתָנוּ וּבְמָקוֹם יִשְׁכַּתְנוּ עַד עוֹלָם :

נוסח 'הרהמן' מאוחר :

הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא זְכוֹר

לְטוֹב . וַיְבַשֵּׁר לָנוּ [בְּמַחְרָה] בְּשׂוֹרֹת טוֹבוֹת

יְשׁוּעוֹת וְנְחֻמוֹת:

הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא

זְכוֹר לְטוֹב . וַיְבַרֵךְ אוֹתָנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד

מִמֶּנּוּ בְּשֵׁמוֹ: (אם יש ערל או מומר להכעיס מסיימים

: בְּנֵי בְרִית מִמֶּנּוּ בְּשֵׁמוֹ:)

אורח מוסיף ברכה לבעה"ב [אבל אין אומרים בשבת וביום טוב משום איסור בקשת צרכים]:

[יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה . ולא יכלם לעולם הבא . ויצלח מאד בכל נכסיו

. ויהיו נכסיו מצלחים וקרובים לעיר . ואל ישלום שמן לא במעשי ידיו . ולא במעשי ידיו .

ואל יודקך לא לפניו ולא לפנינו שום דבר הרהור חטא ועברה ועון . מעתה ועד עולם:]

הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יְבָרֵךְ אֶת [אָבִי מוֹרִי] בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה. וְאֵת [אֲמֵי מוֹרְתֵי] בְּעַלֵּת הַבַּיִת הַזֶּה: אוֹתָם וְאֵת בֵּיתָם וְאֵת זְרַעָם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם. אוֹתָנוּ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ. כְּמוֹ שְׁנַת פְּרֻכּוֹ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. כִּכְלָל מְכֻלָּל כָּל. כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ [אִם יֵשׁ עֵרֶל אוֹ מוֹמֵר לַהֲכַעִיס מוֹסִיפִים: גְּנֵי גְרִית] כְּלָנוּ יַחַד בְּבִרְכָה שְׁלֵמָה. וְנֹאמֵר אָמֵן:

יש מרבתינו שלא אומרו את אמירת 'ממרום' מחשש הבלעת האל"ף באמירת 'מאת', שכן בלעדי האל"ף המילה 'מאת' נשמעת ח"ו כחירוף. ויש שהחליפו מחמת כן את המילה 'מאת' במילה 'מעם'. ולמנהגנו שאומרים 'מאת', צריך לזהר מהבלעת האל"ף

מְמָרוֹם [נוסח מאוחר: בְּמָרוֹם] יִלְמְדוּ עֲלֵיהֶם וְעַלֵּינוּ זְכוֹת. שֶׁתִּהְיֶה לְמִשְׁמֶרֶת שְׁלוֹם: וְנִשְׂא בְרָכָה מֵאֵת יי. וְצַדִּיקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְנִמְצָא חֵן וְשִׁכְלָ מוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

In general, all of the special הַרְחֵמֵנוּ are not very ancient, (unlike the standard הַרְחֵמֵנוּ which date from the time of the גאונים), therefore the רוקח says, there is no reason to be stringent about their recitation.

בשבת הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יִנְחִילָנוּ לַיּוֹם שֶׁכָּלוּ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לַחַיִּי הָעוֹלָמִים:

The בראש חדש הודש ראש הודש that we say today. The הַרְחֵמֵנוּ composed the תרומת הדשן לקט יושר.

בראש חדש הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יַחֲדֵשׁ עֲלֵינוּ אֶת הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְמוֹבָה וְלְבִרְכָה:

חול המועד and not on ימים טוב is said only on הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִנְחִילָנוּ לַיּוֹם שֶׁכָּלוּ מוֹב, which is not considered יום טוב in this regard (רב יוספה שמש) (חות יאיר).

חול המועד סכות הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יָקִים לָנוּ אֶת־סִפְת דְּוִיד הַנְּפִלֵת עמוס ט:יא

שכח 'על הנסים' ישלים אמריתנו כאן ויאמר:

הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יַעֲשֶׂה לָנוּ נִסִּים וְנִפְלְאוֹת כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לְאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה. בַּיָּמִי וְכוּ'.

הַרְחֵמֵנוּ. הוּא יִזְכְּנוּ לַיָּמֹת הַמְּשִׁיחַ וְלַחַיִּי עוֹלָם הַבָּא:

בכל יום שמתפללים בו מוסף: שמואל ז' כז:גא

מְגִדִּיל יְשׁוּעוֹת מְלָכֵנוּ וְעָשָׂה חֶסֶד לְמִשְׁיחֵנוּ
לְדָוִד וְלְזֶרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

תכלים יח:גא

מְגִדִּיל יְשׁוּעוֹת מְלָכֵנוּ וְעָשָׂה חֶסֶד
לְמִשְׁיחֵנוּ לְדָוִד וְלְזֶרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

עָשָׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו. הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְנֹאמְרוּ. אָמֵן:

In the past only יראו and כפירים were said, however in the past 200-300 years הודו, פותח, הודו and יראו were also added. Today it is considered a מנהג טוב that they are said.

אומרים בלחש:

תכלים לז:י-יא יראו את־יהוה קדשו כי אין מחפור ליראיו:

בפירים רשו ורעבו ודרשי יהוה לא־יחפרו כל־טוב:

[קיס:ח הודו ליהוה בִּי־טוב כי לעולם חסדו: קמ:ט פותח את־ידו ומשפיע לכל־חי רצון:

ירמיה יז: כְּרוֹךְ הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְמַח בַּיהוָה וַיהוָה יְהוָה מְבַמְחוֹ:

תכלים לז:ככ נער הייתי גם־זקנתי ולא־ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש־לחם:

כט:יא יהוה עז לעמו ותן יהוה | יברך את־עמו בשלום:]

ברכה מעין שלוש.

בנוסח ברכת מעין שלש רבו השיטות והנוסחות של רבותינו הגאונים והראשונים, לא ראי זה כראי זה, ואין שום מסורת אחידה ושיטה מגובשת:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם .

על פירות משבעת המינים:	על אחד מחמשת מיני דגן:	על יין
על הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ .	על הַמַּתְּיָה וְעַל הַבְּלִבְלָה .	על הַגֶּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן .

וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה . וְעַל אֶרֶץ חֲמֵדָה מְזֻבָּה וְרַחֲבָה .
שְׂרָצִית וְהַנְּחֹלֶת לְאִבוֹתֵינוּ . לְאִכּוֹל מִפְּרִיָּהּ וּלְשִׁבּוֹעַ מִפְּזוּבָּהּ :

מצוי נוסח עתיק של ברכת מעין שלש מנדפס בהגדות מידועות של ויניציאה ואמסטרדם שונה ומקוצר המורגל כיום:

רחם יי אלהינו על ישראל עמך . ועל ירושלים עירך . ועל ציון משכן כבודך . ועל מזבחך ועל היכלך: ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו . והעלנו לתוכה . ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה . ונשבוע מפזובה ונברכה עליה בקדשה ובמהרה:	רחם יי אלהינו עלינו על ישראל עמך . ועל ירושלים עירך . ועל מקדשך ועל מזבחך ועל היכלך . ובנה ירושלים עיר קדשך במהרה בימינו . והעלנו בה . ושמחנו בתוכה:
--	--

בסבת	בראש חודש	בחג הפסח	בחג הסוכות
(וְרֵצָה וְהַחֲלִיצָנוּ)	(וְזָכְרָנוּ לְמוֹבָה)	(וְשִׁמְחָנוּ)	(וְשִׁמְחָנוּ)
בְּיוֹם הַשִּׁבְתָּ הַזֶּה:	בְּיוֹם רֵאשִׁית הַחֹדֶשׁ הַזֶּה:	בְּיוֹם חֲגֵי הַמִּצְוֹת הַזֶּה:	בְּיוֹם חֲגֵי הַסֻּכּוֹת הַזֶּה:

כִּי אַתָּה (אל) טוֹב וּמְטִיב לְכָל . וְנוֹדֶה לְךָ עַל הָאָרֶץ . . .

על פירות משבעת המינים (ו"א גם על היין): ועל הפרות: בְּרוּךְ אַתָּה יי עַל הָאָרֶץ וְעַל הַפְּרוֹת:	על היין: ועל פְּרֵי הַגֶּפֶן: בְּרוּךְ אַתָּה יי עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן (ועל יין א"י: גִּפְנָה):	על אחד מחמשת מיני דגן: ועל הַמַּתְּיָה: בְּרוּךְ אַתָּה יי עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמַּתְּיָה:
--	---	---

על היין מברכים 'על הגפן ועל פרי הגפן' דכיון דיין קובע ברכה לעצמו משום חביבותיה, הוא הדין לאחריו. ובחתימה יש שחותמין 'על הארץ ועל הפירות' ויש שחותמין 'על הגפן ועל פרי הגפן'. מיהו לכאורה משמע דא"צ לשנות החתימה, שהרי אין אנו משנן רק לומר 'פרי הגפן' במקום 'פרי העץ', אבל בעלמא היכא דלא מברכנן 'על העץ' אלא בסתמא 'על הארץ ועל הפירות' בין נמי אין לשנות. (תוס' ד"כ 'על העץ ועל פרי העץ' ברכות מד)

בורא נפשות.

Among the ראשונים in אשכנז we find the following; the אור זרוע and אור רביה both have the text **שִׁבְרָא**. The רא"ש and הגהות מיימוניות, תשב"ץ. The **שִׁבְרָא**. In the ראשונים we likewise find texts containing and omitting the word **בְּהֵם**.

אחר שאר אוכלין ומשקין:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא נַפְשוֹת רַבּוֹת וְחַסְרוֹנֵן .
עַל כָּל מַה שִׁבְרָא(ת) לְהַחִיּוֹת (בְּהֵם) נִפְשׁ כָּל חַי: בְּרוּךְ חַי הָעוֹלָמִים:

ברכות.

על משקים ובשר:

The text of סידור רודלהיים is נְהִיָּה, however according to the סופר, the correct term is נְהִיָּה.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בְּדַבְּרוֹ:

על פרי העץ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ:

על היין:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא פְּרֵי הַנֶּגֶן:

על פרי הארץ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה:

על תבשיל מחמשת מיני דגן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא מִיְּנֵי מְזוֹנוֹת:

נטילת ידים קדם הסעודה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ עַל נְמִילַת יָדַיִם:

ברכה על הפת:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . הַמּוֹצֵא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

על ריח עשב:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא עֲשָׂבֵי בְּשָׁמַיִם:

על ריח פרי:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . הַנּוֹתֵן רִיחַ טוֹב בְּפִרוֹת:

על ריח טוב שאינו מן הצומח:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא מִיְּנֵי בְּשָׁמַיִם:

על ריח עץ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא עֵצֵי בְּשָׁמַיִם:

הרואה תופעות טבע בלתי רגילות, כגון ברק, הרים גבוהים מאד, נהרות גדולים מאד:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית:

הרואה קשת:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . זוֹכֵר הַבְּרִית וְנֹאֲמָן בְּבְרִיתוֹ וְקָיָם בְּמַאֲמָרוֹ:

הרואה אילנות בעת פריחת נצבם מברך בראיה ראשונה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שְׁלֵא חֶסֶר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם .
וּבְרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת מְזֻבּוֹת וְאֵילָנוֹת מְזֻבּוֹת . לְהַנּוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם:

הרואה אילנות טובות ובריות נאות מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שְׁכַבְכָּה לּוֹ בְּעוֹלָמוֹ:

הרואה אדם משונה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . מִשְׁנֵה הַבְּרִיּוֹת:

על שמועות טובות לו ולאחרים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . הַטּוֹב וְהַמְּטִיב:

על שמועות רעות:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . דִּינֵן הָאֲמַת:

הרואה חכם בחכמת התורה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שְׁחַלֵּק מִחֲכָמָתוֹ לִירֵאָיו:

הרואה חכם מאומות העולם:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שְׁנַתֵּן מִחֲכָמָתוֹ לְבָשָׂר וְדָם:

הרואה מקום שנעשה בו נסים לישראל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שְׁעֲשֵׂה לִי (לרבי לאבותי לאבותינו) גַּם בְּמָקוֹם הַזֶּה:

הרואה ים האוקיינוס:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . עֲשֵׂה אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל:

הרואה את חברו שנתרפא מחליו מברך:

בְּרוּךְ רַחֲמָנָא מַלְכָּא דְּעֵלְמָא דִּי יְהַבְדָּ לָן וְלֵא יְהַבְדָּ לְעַפְרָא:

הקובע מזוזה מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ לְקַבּוֹעַ מְזוּזָה:

הבונה מעקה סביב לגגו או גדר סביב לבורו להסיר מכשול מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ לַעֲשׂוֹת מְעַקָּה:

המטביל כלים שעשם גוי מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו .

וְצִוָּנוּ עַל מְבִילַת כְּלִים: (ואם מטביל כלי אחד אומר: בְּלִי)

סדר ברית מילה

The celebration on the first Friday night after the birth of a son is called a 'זכר', as it was referred to in all of Europe until the nineteenth century, and not a 'שלום זכר'. The traditional food items are; cakes, fruits and other desserts (מיני מגדנות). The night before a ברית מילה a סעודה is made, where דברי תורה are said, or there is a communal learning. Some people stay up all night, but that is uncommon. The people attending the סעודה recite שמע.

Traditionally, women attend a ברית מילה (in the Women's Section). A woman (סנדקת) brings the baby to the men's section. In the past, the mother would not attend the ברית מילה nor leave her house until a month after giving birth. She would come to synagogue on שבת to hear her husband making ברכות התורה for his עליה (instead of her recital of הגומל). Nowadays, as people can easily attend without much physical effort, the mother does attend. Fleishig was typically served at the ברית מילה; however, just before the Holocaust we find some mention of a milchig meal (in Holland for example).

The term סנדק has been identified with the Greek "synteknos" denoting literally "with the child." The סנדק, whose privilege it is to hold the child on his knees during the operation, became known in medieval times as Gottvater, G'vater (Kvater). At a later period, the title "Kvater" was conferred upon the person handing the infant to the מוהל.

ברוך הבא!

הסנדק נוטל את התינוק מידי אשתו ומוליכו אל הכסא.

המוהל נוטל את הנער מידי הסנדק, מניחו על הכסא שהכין לאלוהו ואומר:

זֶה הַבָּא שֶׁל אֱלֹהֵינוּ . זְכוּר לְטוֹב:

למנהג פפד"מ אין אומרים את הפסוקים האלה:

בְּרַאשִׁית מַטְיִיחַ לְיִשׁוּעָתֶךָ קִנְיִתִי יְהוָה: תְּכַלִּים קִיט:קסו שְׂפָרְתִי לְיִשׁוּעָתֶךָ יְהוָה וּמְצוֹתֶיךָ

עֲשִׂיתִי: אֱלֹהֵינוּ מִלֵּאדָּה תְּפָרִית . הִנֵּה שְׁלֶךְ לְפָנֶיךָ . עֲמוּד עַל יְמִינִי וְסִמְכֵנִי:

שְׂפָרְתִי לְיִשׁוּעָתֶךָ יי . קִיט:קסז עֲשֵׂא אֲנָכִי עַל-אִמְרָתֶךָ בְּמוֹצֵא שְׁלָל רָב:

קִיט:קסח שְׁלֹום רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאִין לָמוּ מִכְּשׁוֹל: אֲשֶׁרִי . תְּבַחַר וּתְקַרֵב .

יִשְׁבֵּן חֲצֵרֶיךָ: הַקָּהָל עוֹנֶה: סכ"ב גִּשְׁפָּעָה בְּטוֹב בֵּיתֶךָ קָדֹשׁ הַיְכָלֶךָ:

המוהל נוטל את התינוק מכסאו של אלוהו, והסנדק מתיישב על הכסא המיועד לסנדק, ומניח המוהל את התינוק על ברכי הסנדק. יש המחלקים את המילה לשני מוהלים, אחד מל ואחד פורע ומוצץ, ואין עושים כן בשבת. המוהל מברך ברכת 'על המילה', והפורע מברך 'בורא פרי הגפן' ו'אשר קידש'. המוהל מגלה את ערלת התינוק. יש הנוהרים שלא לגעת בערלה בטרם אמר את הברכה, ויש נוהגים לתפוס את עור הערלה בין האצבעות לפני הברכה. המוהל מברך בקול רם:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה:

המוהל חותך את הערלה בזריזות, ומיד אחר החיתוך אבי הבן מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו .

וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ:

אין מברכים ברכת 'שהחיינו' (יש המברכים בבן בכור כשאב בעצמו מל אותו), ותיכף אחר ברכת 'להכניסו' הקהל עונה:

בְּשֵׁם שְׁנַכְנַם לְבָרִית . כֵּן יִפְנֵם לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים:

בשעת החיתוך משליך המוהל את הערלה על כסא של אליהו. המוהל ממחרר לעשות את הפריעה. המוהל נוטל מעט יין בפיו לפני המציצה מה'כוס של מציצה', ולתוכו גם פולט את דם המציצה. בגמר הפריעה והמציצה חובש המוהל את מקום המילה, ומחיל את התינוק בחיתול המילה שממנו עושים את ה'זוימפל'. עתה נוטל המוהל התינוק מן הסנדק, ונעמד הסנדק ממושבו, ובעמדו מחזיר המוהל התינוק לידי הסנדק. את הברכות האחרונות, 'בורא פרי הגפן' ו'אשר קידש ידיו', אומר המוהל, ורוחץ תחילה את ידיו ופיו. אם יש צורך גדול, אפשר לכבד מישהו מן הנוכחים באמירת ברכות אלה. נותנים בפני המברך 'טבלה' ובה נוסח הברכות. יש שעשו טס של כסף שברכות מילה כתובות עליו. המברך נוטל את הכוס בידו, וראוי לו להפוך פניו למזרח בשעת הברכה. בברכתו מכוון המברך להוציא את הסנדק ידי חובת ברכת הגפן. נהגו מקדמת דנא לקרוא לתינוק על שם אבותיו. הילד הראשון מצד האב והשני מצד האם וחוזר חלילה. לפעמים מתפשרים ונותנים לו שמות משני הצדדים, ושם מצד האב קודם תמיד. אף גדולי ישראל כהחת"ס קראו בניהם על שם אבותיהם ולא על שם רבותיהם.

המברך פותח ואומר:

סברי כהנים [מורה מורינו הרב] מרנן ורבנן ורבותי

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הנפץ:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. אשר קדש ידיו מפתן. וחוק בשארו שם. וצאצאיו חתם באות ברית קודש. על בן בשכר זאת. אל חי. חלקנו צורנו. צוה להציל ידידות שארנו משחת: למען בריתו אשר שם בכשרנו: ברוך אתה יי בוראת הפרית:

אלהינו ואלהי אבותינו.

כשהאב מוהל יאמר:

קיים את הילד הזה לי ולאמו.

קיים את הילד הזה לאביו ולאמו.

ויקרא שמו בישראל (פלוני בר פלוני)

כשנפטרה האם יאמר:

ותגל אמו בגן עדן בפרי בטנה.

כשהאב מוהל יאמר:

אשמח ביוצא חלצי.

ישמח האב ביוצא חלציו.

ותגל אמו בפרי בטנה

בפתוב: משלי כג: כ ישמח אביו ואמו ותגל יולדתה:

ונאמר: יחזקאל טז: ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמך:

ואמר לך בדמך חי ואמר לך בדמך חי:

(ונותן באצבעו מהיין בפי התינוק, ויש שנהגו ליתן מתוך כוס המציצה שבו מעורב הדם).

ונאמר: תכלים קס: זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלהי דור: אשר ברת את אברהם

ושבועתו לישחק: ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם:

ונאמר: זרעית כא: וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים באשר צוה אתו אלהים:

קיס: א הודו ליהוה בירמוב פי לעולם חסדו: קיס: א הודו ליהוה בירמוב פי לעולם חסדו:

(פלוני) זה הקטן גדול יהיה:

בשם שנכנסם לברית. בן יפנס לתורה. ולחפה. ולמעשים טובים. אמן:

בגמר הברכה כולה, המוהל נותן לסנדק לשנות את היין. מעט מן היין נותן בפי התינוק הנימול,

גם לקטנים העומדים שם, ושולחים את הכוס ליולדת שתטעם מכוס הברכה. בסוף הברית הבעל תפילה קורא בקול רם 'עלינו לשבח', וכולם אומרים עמו. הסנדק מחזיר את התינוק לסנדקת הממתינה לו בפתח עזרת הנשים.

זימון לסעודת ברית מילה

קודם ברכת המזון אומרים 'שיר המעלות' בניגון, וא"א 'נודה לשמך':
 המנהג כי המוהל מברך את בהמ"ז בסעודת המילה, וכשמגיע אל 'בפה כל חי לעולם ועד',

Usually, the leader says the following פיוט aloud while others read silently or near silently,
 except for the refrain 'ברית עולם' which everyone says together.

It is also acceptable to say the פיוט entirely to oneself.

מוסיף המברך את הפזמון 'אלדים צוית' חתום בראשי החרוזים לרבי אפרים (בר יעקב) מעיר בונא.
 אלהים צוית לידידך בחירך.

ברית עולם: את בריתי תשמר חק בשארך.

אתה תכרת ליוצרך.

ולקדוש ישראל כי פאךך.

פאךך, לו באלני ממרא בהראךך.

ברית עולם: פקודך ביום כפור בעשותו כמוראךך.

פצת ממחין מכותיך ארפאךך.

כי אני יי רפאךך, רופאךך.

בחסרך מאברך מודיעים הדמים.

ברית עולם: רשם התהלה לפני יהיה תמים.

ראיתי נקפה בדם עלה ושלמים.

למען ייטב לך והארבת ימים.

ימים, מברית בהתעצל אב החכמים.

ברית עולם: יעדתו אז אמרה חתן דמים.

יה זכר לסגלה מעמים.

הפלה חסדיך מושיע ממתקממים.

ממתקממים אאסף נדחךך ואצבר.

ברית עולם: מעת אראך מתבוססת בדמךך עליךך באעבר.

ממת עליךך אשבר.

ואני בדם בריתך שלחתי אסירךך מבור.

מבור אב המון ביצאתו.

ברית עולם: מכבודך נעזר וברות עמו בריתו.

מנוחה דחה וקציצת בהרתו.

ביום השמיני ימל בשר ערלתו.

ערלתו ודי ולא ספק היום או אתמל.

ברית עולם: עליה דחין שבת ולא על מכשירי סבינא להמל.

עשה מילה ופריעה ומציצה שוב מל.

ואשה מלה ולא גוי המל ימול.

ימול ביום ולא בלילה אפילו ספק ישנת.

ברית עולם: יחבב אף כי בעירם הנה הנה.

יִשָּׁן וְעַד לְבוֹשׁ וְעָרַם עֵת נִזְכָּרְנָה.

יִמְלֵא שְׁחוֹק פִּינוּ וּלְשַׁנְנוּ רָנָה.

רָנָה בְּנִפְצָח בְּלִמְנֻצָח עַל הַשְּׁמִינִית תְּהַלְתֶּךָ.

רָחַשׁ לְבִי דְבַר מוֹב שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל-אִמְרֶתְךָ. **ברית עולם:**

רַחֲמִים תַּעֲזֹרר לְעַדְתֶּךָ.

לִי הִישׁוּעָה עַל-עַמְּךָ בְּרִכְתֶּךָ.

בְּרִכְתֶּךָ תִּנְהַל לְחַבִּיבִים בָּנִים.

בְּתַתֶּךָ לִי גְלוּת מִיַּם יִשׁוּעָה מִמַּעֲיָנִים. **ברית עולם:**

בְּשִׂמְחָה שְׁלֵמָה יִשְׁמְחוּ יוֹנִיד בְּחַתּוּנִים.

דְּשָׁנִים וְרַעֲנָנִים.

וְרַעֲנָנִים בְּשִׂתְלֵי זֵיתִים וּלְאֲרָצִם יִקְווּ.

וְאוֹיְבֵיךָ תִּרְבַּ יַחֲרִבוּ. **ברית עולם:**

וְעַד לְבָנֶיךָ וְיַעֲדוּ בְּאֵיִם וַיַּחֲוּוּ.

כָּל-הַגּוֹיִם כָּאֵין נִגְדוּ מֵאִפְסָם וְתִהְיֶה נֶחֱשָׁבוּ.

נֶחֱשָׁבוּ כַּבְּהֵמָה נִמְמוּ בְּעֵינֵיכֶם.

נִתּוּנִים תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם. **ברית עולם:**

נִמְוֵלֵי פִקֻּם עֲבוּר אַתֶּם וּבְנֵיכֶם.

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן-הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם.

אֶתְכֶם לְבִבְכֶם אִמּוּל מְעַרְלַתְכֶם.

וְאֶת-רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם. **ברית עולם:**

אֲכוּל וְשָׂבוּעַ וְהִלַּלְתֶּם עַל אֲרָצְכֶם. אֲשֶׁר נָתַן יְיָ לְכֶם. כְּכַתוּב וְאֲכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ ...

מוסיף המברך (הוא המוהל) את החרוזים הבאים שחיבר רבי אפרים בר יעקב מבונא.

אם נימולו תאומים אומרים הכל בלשון רבים

הַרְחֵמֵנוּ הוּא אֲשֶׁר חָנַן אֶת-הַיָּלֵד הַזֶּה לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ. הוּא יִגַּן עָלָיו מִמְרוֹמוֹ. וּבְשָׁלוֹם

יָבֵא עַל-מְקוֹמוֹ. וַיְהִי אֱלֹהֵיו עִמּוֹ. וּבְאֲפָרִים וּבְכַמְנֵשֶׁה לְשׁוּמוֹ. וַיִּקְרָא בִּישְׂרָאֵל שְׁמוֹ:

הַרְחֵמֵנוּ הוּא פְּקוּדֵי יִפְקְדֵהוּ בְּרַחֲמִים. לַהֲבִינוּ בְּדַת הַבּוֹטִיִּם. וַיְבַלְּהַ בַּמּוֹב יָמִים. וּשְׁנוֹתָיו

בְּנַעֲיָמִים. יַעֲבֹדֵהוּ עִמּוֹ. וַיִּשְׁתַּחֲוּ לוֹ לְאֲמִים:

הַרְחֵמֵנוּ הוּא רַבּוֹת שָׁנִים יַחֲוֶהוּ. צָדֵק לְרַגְלָיו יִקְרָאֵהוּ. וְנַחֲמַת צִיּוֹן יִרְאֵהוּ. וְאֶת-עַמּוֹ

לְשָׁלוֹם יְבָרְכֵהוּ. וַיַּעֲזֹר חֲסָדָיו לְרַחֲמָהוּ. כִּי חֲפִץ חֲסֵד הוּא:

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְבָרֵךְ אֶת-הַחֲתָן הַזֶּה וּבַעַל בְּרִיתוֹ. יִשְׁמַח אָבִיו וְתִגַּל יוֹלְדָתוֹ. וַיִּתְּפָרְכוּ

הַמַּסָּבִים בְּסַעֲוֹדָתוֹ. וּבֵן יוֹבֵו שִׁישְׁמָחוּ בְּחַתּוּנָתוֹ. בְּנֵי בָנִים לְהִרְאוֹתוֹ. וַיֵּשׂ תַּקְנָה לְאַחֲרִיתוֹ:

הַרְחֵמֵנוּ הוּא מַתְרַה יוֹכֵר וְאֵת מְצוֹתוֹ. כִּהַּ יִפְדֶּה אִמְתּוֹ. רַחֲמִים יַעֲזֹרר לְעַדְתּוֹ. קָהְלָיו

יִקְבִּץ בְּחַמְלָתוֹ. כִּהִרְאָתוֹ אֶת-עֵשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ. וְאֶת-יִקְרַת תְּפָאֶרֶת גְּדֻלָּתוֹ:

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְבָרֵךְ אֶת-הַחֲתָן הַזֶּה וּבַעַל בְּרִיתוֹ. וְאֵת אָבִיו וְאֵת אִמּוֹ וְאֵת רַבּוֹתֵינוּ

וְאֶת-אֲחֵינוּ הַיּוֹשְׁבִים כִּהַּ. כִּמּוֹ שְׁנַתְּפָרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב בְּכָל מָכַל כָּל בֶּן

יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ כִּלְנֵי יַחַד בְּבִרְכָה שְׁלֵמָה וְנֹאמַר אֲמֵנוּ: מִמְרוֹם וְכוּ'

Two days after the מילה, ברית, friends of the family come to the mother's house,

wash the baby and have a party, called שלישי למילה.

סדר 'חול קרייש'

There is an ancient מנהג אשכנז which dates back to the middle ages, to call the baby by the Yiddish/German or Judeo-German equivalent of the Hebrew name, known as 'חול קרייש'. It must be noted that as early as the fifteenth century, the term was explained as referring to the שם חול in the sense of secular (מהר"ם מינץ).

As an example of the two-name phenomenon, many medieval רבני אשכנז were called Leon, and are referred to as "Rabbi Leon" in literature. Some are sometimes referred to as רב יהודה or אריה and the like, so at least some had both names. The Hebrew name was what they were named at the ברית, while Leon was what they were called on a daily basis. For example, the רבי of רבינו גרשום was named Rabbi Leon (sometimes Leontin). "ר' ליאון רבי שלמדני רוב תלמודי זצ"ל חכם מופלא (מהר"ם מרוטנבורג) (מהר"ם מרוטנבורג)." These were not Jewish names, however, an entire literature developed around the proper spelling - and origin - of these names, since when writing גיטין - הלכה requires precision even in spelling. (בית יוסף אבן העזר קכט), where the spelling of names, including Leon, are discussed.

בשבת בה הולכת היולדת לבית הכנסת, עושים לתינוק או לתינוקת 'חול קרייש'. ביום המילה קיבל הילד שם קודש שבו עתיד להיקרא לתורה, ובשבת שיוולדת הולכת לבית הכנסת נותנים לו שם חול, שהוא כינוי בפי הבריות, כגון יצחק - איצק, אליעזר - ליזר, אלכסנדר - סנדר, מרדכי - מוטל, יחזקאל - חזקי. יש שאינם נותנים לו כינוי חול אלא חוזרים על שם הקודש שלו, להודיע כי שם הקודש ישמש אותו גם בחיי החולין.

כך הוא סדר 'חול קרייש':

אחר סעודת שבת באים לבית היולדת נערים שעדיין לא הגיעו למצוות. מלבישים את התינוק בגדי הדר כביום המילה, מקשטים את עריסתו, מכסים אותו בטלית מצויצת, ומניחים חומש ויקרא למראשותיו.

פסוקי התורה

הנערים יושבים סביב השולחן או עומדים סביב עריסת התינוק ואומרים את הפסוקים הקבועים ל'חול קרייש', כפי שנדפסו בסידורים 'עבודת ישראל' ו'שפת אמת'.

- 1 זכרשית ח:א בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
- 2 ח:ב וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צַבָּאִם:
- 3 מנח:טז הַמַּלְאָךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִפְּלִיטָה יְבָרַךְ אֶת־הַנְּעָרִים
- 4 שמות ח:א וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:
- 5 ויקרא ח:א וַיִּקְרָא אֵל-מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:
- 6 צמדזכר ח:א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵל-מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינַי בְּאֵהָל מוֹעֵד
- 7 דברים ח:א אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֵל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר בְּעֶרְבָה מוֹלַד סוּף בֵּין-פָּאֲרָן וּבֵין-תַּפַּל וְלִבָּן וְנִזְאֵרֵת וְדִי זָהָב:
- 8 לג:א וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים
- את-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:
- 9 לד:יג וְלִכְלֵ הַיָּד הַזּוֹזָקָה וְלִכְלֵ הַמְּוֹרָא הַגָּדוֹל
- אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינָי כָּל-יִשְׂרָאֵל:

כשסיימו אמירת הפסוקים, מרימים הנערים יחדיו את עריסת התינוק, וקוראים בקול רם: "חול קרייש! איך יקראו לתינוק? פלוני! פלוני! פלוני!" - וחוזרים על כך ג' פעמים. נותנים לנערים, טרם לכתם, שקית של פירות, אגוזים ודברי מתקה כיוצא בהם. אף לתינוקת נקבה עושים 'חול קרייש', ואלה באות נערות, אבל אין אומרים אצלה את הפסוקים ולא מניחים חומש בעריסתה.

סדר פדיון הבן

האב נעמד מול הכהן, שיושב בדרך חשיבות כדי לקבל את מתנת הכהונה.

האב לוקח את בנו ומניחו בזרועות הכהן היושב, ואומר:

אֲשֶׁתִּי פְלוֹנִית יִלְדָה לִּי בֶן זָכָר פְלוֹנִי . בְּכוֹר . פְּטוֹר רְחֵם . וְהָרִי הוּא שְׁלֶךְ:

הכהן שואל את האב:

אִי זֶה תְּרַצָּה יוֹתֵר . אֶת בְּנֶךָ בְּכוֹרְךָ זֶה . אוֹ חֲמִשָּׁה סְלָעִים דְּמֵי פְדִיוֹנִי?

האב נוטל את הכלי עם המעות בידו ומשיב:

אֶת בְּנֵי בְּכוֹרֵי אֲנִי רוֹצֵה יוֹתֵר . וְהֵא לָךְ חֲמִשָּׁה סְלָעִים בְּפְדִיוֹנִי:

ואז מברך האב בקול רם ברכת 'על פדיון הבן' וברכת 'שהחינו'

ומכוין האב להוציא גם את הכהן בברכת 'שהחינו' שחייב בה הכהן משום הנאת המעות הבאות לידו:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו . וְצִוָּנוּ עַל פְּדִיוֹן הַבֵּן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . שֶׁהַחֲיִינוּ וְקִיָּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

בשעה שמברך נותן האב (יש הנותנים רק אחר גמר הברכות) לכהן את הכלי עם המעות,

והכהן נוטל את המעות בלבד ולא את הכלי. אחר ברכות האב אומר הכהן, ואומרים המסובים עמו:

בְּנֶךָ פְּדוּי . בְּנֶךָ פְּדוּי . בְּנֶךָ פְּדוּי:

הכהן מחזיר את הילד לידי אביו, ונוטל את כוס היין בידו ומברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם . בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

ושותה הכהן, ונותן גם לאבי הבן לשתות.

יש נוהגים שהכהן נוטל את המעות ומוליכם בידו על ראש הבן ואומר:

זֶה תַּחַת זֶה . זֶה חֲלוּף זֶה . זֶה מַחוּל עַל זֶה . יָצָא זֶה לַפְּהִין:

וּנְכַנֵּם זֶה הַבֵּן לְחַיִּים . לַתּוֹרָה וּלְיִרְאַת שָׁמַיִם:

יְהִי רְצוֹן שְׁפָשֵׁם שְׁנַכְנֵם לְפְדִיוֹן בֶּן יֶכֶנֶם לַתּוֹרָה וּלְחֶפֶה וּלְמַעֲשֵׂים טוֹבִים:

הכהן מניח את ידיו על ראש הבן ומברכו:

יְשִׁימֶךָ אֱלֹהִים בְּאִפְרָיִם וּבְמִנְשֵׁה:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיְשַׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ:

יֵשֵׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:

תכלים קכא: יְהוָה שְׁמֶרְךָ יְהוָה צִלְּךָ עַל-יַד יְמִינֶךָ:

משלי ג:3 כִּי אֶרְךָ יָמִים וְשָׁנֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ:

תכלים קכא: יְהוָה יְשַׁמְרֶךָ מִכָּל-רָע יִשְׁמַר אֶת-נַפְשֶׁךָ: אָמֵן:

סדר תפלת הדרך.

אסור לצאת לדרך קודם שיתפלל שנאמר צדק לפניו יהלך ר"ת צלי.
 כל המתפלל ויוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו, וטוב לתת צדקה לפני צאתו
 שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו. אצ"ל תה"ד אלא פעם אחת בכל יום שהולך, וזה הוא הנוסחא.
**יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם . וְתַצְעִידֵנוּ
 לְשָׁלוֹם. וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם: וְתַגְיַעֵנוּ לְמַחֲזוֹ חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם
 (אם דעתו לחזור באותו יום מוסיף: וְתַחְזִירֵנוּ לְבֵיתֵנוּ לְשָׁלוֹם) . וְתַצְיִלֵנוּ מִכָּפַף כָּל אוֹיֵב וְאוֹרֵב
 בְּהַרְדֵּךְ . וְתַתְּנֵנוּ לְחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רוֹאֵנוּ . וְתִשְׁמַע קוֹל
 תַּחֲנוּנֵינוּ . כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּן אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:**

The custom of the חתן and כלה not seeing each other before the day of the wedding, is a very recent מנהג, and was not accepted in אשכנז at all. The most probable reason is for the possibility of דם חימוד (מסכת נדה סו עמוד א), which has nothing to do with seeing one another. The משנה mentions the סעודת סבלונות in בבא בתרא. This meal is eaten the night before the wedding. So the חתן apparently was unaware of this custom! Actually - חופת מייך takes place in the morning, where the חתן and כלה met, and only later during the day did the wedding occur.

ברכת אירוסין.

When the חתן enters the choir greets him by singing ברוך הבא. When the כלה enters they do likewise. Two different נגוני ברוך הבא are sung for the חתן and the כלה.

תכלים קימ:כו בְּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה:

and מי אדיר are considered חופה songs as well. They are sung according to the family request, usually after the כלה arrives, so she can hear it sung as well, usually after one recitation of the ברוך הבא, (or for those who add the מייך - at that time).

זמזכר כד:כ מה טובו אהליך יעקב משפנתיד ישראל:

תכלים כ:ח וְאֵנִי בְּרַב חַסְדֶּךָ אָבּוֹא בֵיתְךָ אֲשֶׁתְּתוּחַ אֶל־הַיְכָל לְרִשְׁוֹ בִּירְאָתְךָ:

קרוב תודה is said in place of a תודה.

A wedding is an appropriate place to sing it, to thank God for the שמחה.

ק מְזֻמָּר לְתוֹדָה תְּרִיעוּ לַיהוָה כָּל־הָאָרֶץ: עָבְדוּ אֶת־יְהוָה בְּשִׂמְחָה בָּאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּה:
 דָּעוּ כִּי־יְהוָה הוּא אֱלֹהִים הוּא־עֲשָׂנוּ וְלוֹ אֲנַחְנוּ עֲמוֹ וְצֵאן מִרְעֵיתוֹ: בָּאוּ שְׁעָרָיו | בְּתוֹדָה
 חֲצִרְתָּיו בְּתִהְלֵה הוֹדוּ־לוֹ בְּרַכּוּ שְׁמוֹ: כִּי־טוֹב יְהוָה לְעוֹלָם חַסְדּוֹ וְעַד־דָּר וָדָר אֲמִנְתּוֹ:

מי אדיר על הכל. מי ברוך על הכל. מי גדול על הכל. הוא יברך החתן והכלה:

The מנהג is to use a glass not silver cup. For a בתולה a narrow cup, for an אלמנה or גרושה a wide cup is used. The reason being, so that there will be numerous עדים (given of the narrowness of the cup) that the woman is a בתולה [ב' עמוד].

המברך לוקח כוס של יין בידו ומברך.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. בורא פרי הגפן:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. אשר קדשנו במצותיו.

וצונו על העריות. ואסר לנו את הארוסות. והתיר לנו את הנשואות

לנו על ידי חפה וקדושין: ברוך אתה יי מקדש עמו ישראל על ידי חפה וקדושין:

Both cups are taken by the שמש from the רב, and given to the חתן,

then taken again by the שמש and passed on to the mother of the כלה who gives them to the כלה.

שותה החתן והכלה. ואחרי כן מקדש לו את הכלה בטבעת קידושין ואומר:

הרי את מקדשת לי. במטבעת זו. בדת משה וישראל:

וקורין הכתובה לפני החתן והכלה והאורחים. ואחרי כן מברכים על כוס שני בורא פרי הגפן ואומרים ז' ברכות:

1 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. בורא פרי הגפן:

2 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. שהכל פרא לכבודו:

3 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. יוצר האדם:

4 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. אשר יצר את האדם בצלמו.

בצלם דמות תבניתו. והתקין לו ממנו בנין עדי עד: ברוך אתה יי יוצר האדם:

5 שוש תשיש ותגל העקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה:

ברוך אתה יי משמח ציון בבניה:

6 שמח תשמח רעים האהובים בשמחה יצירך בגן עדן מקדם:

ברוך אתה יי משמח חתן וכלה:

7 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם.

אשר פרא ששון ושמחה. חתן וכלה. גילה רנה. דיצה וחדוה.

אהבה ואחה. ושלום ורעות:

מחרה יי אלהינו ישמע בערי יהודה ובחצות ירושלים.

קול ששון וקול שמחה. קול חתן וקול פלה.

קול מצהלות חתנים מחפתם. ונערים ממשתה נגינתם:

ברוך אתה יי משמח חתן עם הכלה:

Saying **אם אשכחך** at weddings is not part of פולין or ליטא or מנהגי אשכנז, It is a very recent addition.

שיר המעלות is sung by the choir at the conclusion of the wedding,

after all the ברכות have been recited and the glass cup has been broken.

קח שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר־יֵרָא כָּל־יִרְאָה יְהוָה הַחֲלֹק בְּדַרְכָּיו: יִגִּיעַ בְּפִיךָ כִּי תֹאכַל אֲשֶׁר־יְדָבֵר וְטוֹב לָךְ:
 אֲשֶׁתֶּךָ | כְּגַפְנֵי פְרִיָה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתֶךָ בְּנֵיךָ כַּשְׂתִּלִּי וְיִתִּים סְכִיב לְשִׁלְחָנְךָ: הִנֵּה כִּי־בָן יִבְרָךְ
 וְגַבְרֵי יִרְאָה יְהוָה: יִבְרַכְּךָ יְהוָה מֵצִיּוֹן וְרָאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְרָאָה בְנֵים לְבָנֶיךָ
 שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

ברכת המזון לגשוואין.

המברך ברכת המזון אחר סעודת נשואין מוזגין לו ב' כוסות אחת לברכת המזון ואחת לברכות נשואין.

ויקח הכוס האחת בידו ויאמר רַבּוֹתֵי ווִיר וּוְלֶעֶן בְּעֵנֶשְׁעֵן !

המסובים עונים: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם :

המזמן אומר בקול ובנעימת חתונה (המושרת במגילת אסתר בפסוק 'ויתלו את המן'):

דְּוֵי הָסֵר וְגַם חֲרוֹן . וְאִז אֵלֶם בְּשִׁיר יָרֵן . נַחֲנוּ מַעַגְלֵי צִדֵּק .

שְׁעָה בְּרַבַּת בְּנֵי אֶהְרֹן (אם אין שם כהן מסיים: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת 'בני אהרן'):

בְּרִשׁוֹת מְרֵנָה וְרַבְּנָה וְרַבּוֹתֵי . נְבָרַךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁהַשְׂמֵחָה בְּמַעֲוֵנוּ . וְשִׂאכְלָנוּ מִשְׁלוֹ .

המסובים: בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁהַשְׂמֵחָה בְּמַעֲוֵנוּ . וְשִׂאכְלָנוּ מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ חַיֵּינוּ:

המזמן: בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁהַשְׂמֵחָה בְּמַעֲוֵנוּ . וְשִׂאכְלָנוּ מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ חַיֵּינוּ:

בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ:

וכשסיים המברך את ברכת המזון מניח את הכוס הראשונה מידו נוטל את הכוס השניה

ומוסיף לברך את הברכות דלעיל: לאחר מכן מניח את הכוס השניה, וחוזר ונוטל את הכוס הראשונה בידו ומברך:

שותה המברך משתי הכוסות ונותן לחתן ולכלה ולכל המסובים .

According to the סופר חתם מנהג, the **שבע ברכות** was to recite only at the wedding itself. At subsequent סעודות only two ברכות (אשר ברא and בורא פרי הגפן) were said. The reasons being, a) after the חופה בית, there are no true פנים חדשות (that a new dish would be cooked just for them). b), that in the גלות there is no true שמחה. This מנהג was changed in the 20th century, very likely by non-native German Rabbonim, to match the מנהג in the other countries. Those who follow the older מנהג do not say any ברכה other than אשר ברא, when attending one of the משתה.

סדר לוי

בקהילות אחדות הכריזו בשחרית אחר התפילה על לוי המתקיימת באותו יום. בלוי אדם גדול, מכריזים על סגירות כל החנויות במהלך הלוי. אם אירעה קבורה בערב שבת או ערב יום טוב, מאחרים את תפילת המנחה באותו יום בחמש או עשר דקות.

בלויה אומרים מזמור מט ('שמעו זאת כל העמים'). לא נהגו להיעצר ליד בתי כנסיות ובתי מדרשות כדי שבני הנפטר יאמרו קדיש, שהאונן אסור בתפילה ובעניית 'אמן' לפני גמר הקבורה, ואף אחרים אינם אומרים קדיש, ובודאי לא תוך ד' אמות של המת. נושאים את הנפטר לבית הקברות. נשיאת הארון נחשבה מאז ומתמיד לכבוד, שהיה מנת חלקם של בני החברה קדישא, שעסקו בכל עניני הנפטר בהתנדבות. אנשי החברה קדישא הולכים לפני המיטה.

לפי המקובל מרבתינו הראשונים הבנים הולכים אחר מיטת אביהם, יחד עם שאר הקרובים שהולכים ראשונה אחר הארון. בלוי נהוג היה לפני ישראל שהאבלים מעטפים ראשם עיטוף אבלים, והבן משתתף קמעה בנשיאת הארון של אביו או אמו. אם העיטוף נעשה בטלית, אזי מתעטף האבל בבית הקברות לפני צידוק הדין, ופושטו לפני ההליכה אל הקבר, משום לועג לרש. בדורות עברו עשו עיטוף במטרון, כיסוי ראש הנקרא 'אבל-קאפ', שהיה בגד שחור סביב הראש ותלוי לאחוריו עד אציליו. את החלק התלוי של כיסוי ראש זה, היו כורכים סביב הצוואר, הסנטר והאף, בדומה לעטיפת ישמעאלים שהענינים גלויות אך הפנים מכוסות. כאשר היו מתעטפים בכיסוי זה בבית הקברות, הניחוהו עד בואם אל ביתם.

בדורות האחרונים, על פי תורת האריז"ל, היו יחידים שציוו על יוצאי חלציהם שלא ילכו אחרי מיטתם. אך הרוב החזיק במנהג המקובל לשתף את הצאצאים בלוי, משום יקרא דחיי ויקרא דשכבי. (אכן, כדי למנוע מהרוחות והמזיקין להשתתף בלוי, היו מקצת מהנוטים למות שאמרו נוסח תפילה מיוחד להניס את המזיקין מעצמם אחר הפטירה שנדפס ב'קיצור מעבר יבק' וכיוצא בו. ויש בודדים שהורו לבניהם לא ללכת או ליסע אחר הנפטר, אלא להקדים וללכת לבית הקברות לפני מסע הלוי). בלוי אדם גדול, צועדים תלמידים מאחורי האבלים ובידיהם כתביו.

מרימים את המטה שלאורך שני צדיה מוטות ארוכים ועליה מונח הארון, ונושאים אותה על הכתפיים. בתחילת הלוי בעת הרמת המיטה, יש מן הנושאים שאומרים את הפסוקים הבאים מדברי הימים ב', וישעיהו: ד"ה ז' ויבאו כל זקני ישראל וישאו הלויים את הארון: ה-ז ויבאו הכהנים את הארון ברית יהוה אל מקומו אל דביר הבית אל קדש הקדשים אל תחת כנפי הפרוכים: ויהיו הפרוכים פרשים פנפים על מקום הארון ויכסו הפרוכים על הארון ועל פדיו מלמעלה: ישעיהו ו:3 שרפים עמדים | ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד בשתים | יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף:

הנשים הולכות מאחורי האנשים, ומקדימות לצאת מבית הקברות לפני האנשים. בכמה מקומות נשים אינן מלוות לתוך בית הקברות. וורמישא בעת היציאה מבית הקברות נהגו האנשים להפוך פניהם לצד הכותל, כאשר הקדימו הנשים לצאת.

בדורות האחרונים יש מקומות בהם הנהיגו שנשים אינן מלוות את הנפטר לבית הקברות. הסעת ארון הנפטר על כרכרת מתים, התחדשה בערים הגדולות בדורות האחרונים, בהסכמת גדולי ישראל, וזאת משום שבתי הקברות החדשים היו מרוחקים ממרכזי הערים. בצדי הכרכרה יש שרשמו פסוקים כמו תהילים לא, ו:

תכלים לא: בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי יהוה אל אמת:

ישעיה כה:ח בלע הפות לנצח ומחה אדני יהוה דמעה מעל כל-פנים

נח:ס והלך לפניך צדקך כבוד יהוה יאספך:

בכמה מקומות היו הסוסים נושאי הכרכה עטופים בדים שחורים. יש שנמנעו משימוש בכרכה, מחשש חוקות הגוי. בכמה מקומות הונהגה בעת החדשה תהלוכת לויה מאורגנת בטורים מסודרים וביגוד שחור טקסי, גם זו נחשבה לחידוש מפקפק. גבאי החברה קדישא גובים צדקה מהמשתתפים בלויה, בקופסת צדקה, אותה מציבים אחר כך גם בבית האבלים.

רבים השתדלו ללוות את הנפטר עד בית הקברות, שהיה מכונה 'בית עולם', 'בית החיים', 'בית הקברות', 'גוט-אורט' או 'דאס גוטע אורט' ('מקום טוב' או 'המקום הטוב'). הגיע הנפטר לבית הקברות בכרכה, מוציאין הימנה את הארון, מניחים אותו על גבי אלונקה מיוחדת, ומכסים אותו בבד שחור. האבלים צועדים בראש המלווים, למרגלות הארון. מי שלא היה בבית הקברות במשך שלושים יום, אומר את הברכה 'אשר יצר אתכם' (ראה להלן).
פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם . אֲשֶׁר יָצַר אֶתְכֶם פְּדִין . וְזָן וְכִלְכַּל אֶתְכֶם פְּדִין . וְהֵמִית אֶתְכֶם פְּדִין . וַיִּוֹדַע מִסֵּפֶר כָּלְכֶם פְּדִין . וְעֵתִיד לְהַחְזִיר וְלְהַחְיוֹתְכֶם פְּדִין: פְּרוּך אַתָּה יְיָ מְחִיָּה הַמֵּתִים:

אַתָּה גְבוּר לְעוֹלָם אֲדֹנָי . מְחִיָּה מֵתִים אַתָּה . רַב לְהוֹשִׁיעַ

(ממוסף של שמיני עצרת עד מוסף של יום ראשון של פסח אומרים: **מְשִׁיב הַרְוּחַ וּמְזַרֵּד הַגְּשָׁם**)
מְכַלְכַּל חַיִּים בְּחֶסֶד . מְחִיָּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים . סוֹמֵךְ נוֹפְלִים . וְרוֹפֵא חוֹלִים . וּמְחַיֵּי אֲסוּרִים . וּמְקִיָּם אֲמוּנָתוֹ לַיְשָׁנֵי עֶפְרָי: מִי כְמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת . וּמִי דוֹמֵה לָךְ: מִלֶּךְ מַמְיָה וּמְחִיָּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה . וְנִאֲמָן אַתָּה לְהַחְיוֹת מֵתִים:

קריעה לפני קבורה

בבית הקברות מכניסים את הנפטר אל תוך הבית המיועד לאסיפת הקהל בלויה ולטהרת נפטרים ממקומות רחוקים, הוא 'בית צידוק הדין' (המכונה גם 'בית הצור תמים', 'מטהר הדין', 'מטהר הדין', 'מטהר הדין'). מציבים את הארון על שולחן הטהרה, ספסל אבן המכונה 'מטהר שטיין'. אם האבלים כהנים, מניחים את הארון בחצר תחת כיפת השמים.

בבתי קברות אחדים בנו בדורות האחרונים את בית צידוק הדין, עם סדק הפרדה בתיקרה רחב כעשרה סנטימטר מקיר לקיר, או גג נפתח בחלקו, כדי שהכהן יוכל לעמוד מול הנפטר באגף שאליו אין טומאת המת מגיעה. אם לא קרע האבל בעת יציאת הנשמה, הריהו קורע עתה. אנשי הח"ק מפנים את תשומת לב האבל, שילבש בגד שניתן לקורעו. בשעת הקריעה פותחים את הארון לדקות אחדות. איש אחר מסייע לאבל, בידו סכין הפוך, הקת לכיוון האבל, והלהב בידו, וחותר מעט בבגדים העליונים מול החזה, והאבל מרחיב את החתך לקריעה של טפח כלפי מטה. אין קורעים את הגופיה. אַבְלָה מקבלת סיוע זה מאשה. היא מכסה את מקום הקריעה בצעיף או מטפחת. אם אין בידה, הריהי מהדקת את הקריעה בסיכה. על אב או אם קורעים בשמאל החזה, ועל אח או אחות, בן או בת, קורעים בצד ימין. אין קורעים על ילד שלא מלאו לו שלושים יום. קטן אינו קורע עד שיהא בן י"ב שנה ויום אחד. אין האבלים מברכים בעת קריעה זו, ובמקצת קהילות מברכים. מיד אחר הקריעה על אב ואם, חולץ האבל את מנעליו. על שאר קרובים חולץ רק בבואו לביתו. ביום טוב אין קורעים, ובחול המועד קורעים רק על אב ואם. על שאר קרובים ממתניים בקריעה עד אחר יום טוב. בגמר הקריעה, בודקים אם הנפטר שוכב בתנוחה ישרה, וסוגרים את הארון.

צדוק הדין

כשבאו עם המת לבית הקברות אומרים צדוק הדין, ובכל ימים שאין אומרים תחנון אין אומרים אותו, ע"כ גם בתשעה באב אין אומרים אותו. וכן בערב שבת וערב יו"ט אחר חצות אין אומרים אותו. ויש שגם אין אומרים אותו בקבורת ילד שלא היה עדיין בן שנה. והאבל מתחיל והקהל אומרים עמו: צדוק הדין אחר הקריעה האבל מתחיל בקול רם לומר צדוק הדין, והקהל אומר עמו בקול רם:

צדוק הדין אחר הקריעה האבל מתחיל בקול רם לומר צדוק הדין, והקהל אומר עמו בקול רם:

צדוק הדין אחר הקריעה האבל מתחיל בקול רם לומר צדוק הדין, והקהל אומר עמו בקול רם:

צדוק הדין אחר הקריעה האבל מתחיל בקול רם לומר צדוק הדין, והקהל אומר עמו בקול רם:

צדוק הדין אחר הקריעה האבל מתחיל בקול רם לומר צדוק הדין, והקהל אומר עמו בקול רם:

צדוק הדין אחר הקריעה האבל מתחיל בקול רם לומר צדוק הדין, והקהל אומר עמו בקול רם:

צדוק הדין אחר הקריעה האבל מתחיל בקול רם לומר צדוק הדין, והקהל אומר עמו בקול רם:

קבורה

בקהילות הוותיקות היתה 'חברה קדישא דקברנים' ממונה על חפירת הקבר ומעשה הקבורה. תיכף עם הוודע דבר הפטירה, עליהם להיות מוכנים לעשות את מצוותם ולבוא בזריזות לבית הקברות לחפירת הקבר. אין מתעסקים בחפירה שני אנשים בבת אחת, אלא בזה אחר זה, זה נכנס וזה יוצא, אם לא שהשעה דחוקה ובהולה. במקצת מקומות נהגו לפני הכנסת הארון לקבר, להשליך מנעול אל תוך הקבר ולאבד את המפתח שלו. כאשר הארון סגור לגמרי, מורידים אותו אל הקבר על ידי ארבעה אנשי ח"ק באמצעות שני חבלים או שתי חגורות, באופן שמניחים את הראש לכיוון מערב ואת הרגלים למזרח כיוון א"י. יש מקומות בהם נהגו להניח את ראש המת לצד צפון ורגליו לצד דרום.

לפני הורדת הארון לקבר, מסירים מעליו את המפה השחורה. בשעת הורדת הארון אל הקבר, יש נוהגים לומר את הפסוק בבראשית כה, ו:

זכרשית כה: וְלִבְנֵי הַפִּילֵגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת

וַיִּשְׁלַחֵם מַעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעֹדְנוֹ חַי קְדָמָה אֶל־אָרְצוֹ קְדָם: יש שחוזרים על פסוק זה ג' פעמים.

את המטה עליה נשאו את הארון אל הקבר, מהפכים פעם אחת בלבד. יש שנהגו להפוך את המטה שלוש פעמים, ויש המקפידים להפוך את המטה בכיוון המתרחק מהעיר. אחר הורדת הארון אלי קבר, העומדים מסביב זורקים עפר אל הקבר, כל אחד אחד שופך עפר באת שבידו שלוש פעמים, ובמקצת קהילות זורקים שבע פעמים. האבלים הם הראשונים הזורקים עפר על הארון, הבנים לפי סדר לידתם, אחריהם קרובי המשפחה, ולבסוף שאר הנוכחים. אין מעבירים מיד ליד את האת לזריקת העפר, אלא זה מניח וזה נוטל, ואין מכינים עפר על האת ליתן בידי הזורק אל הקבר. כאשר מתמלא הקבר כדי מחציתו בערך, תוקעים למראשותיו שלט הנושא את שם הנפטר ויום פטירתו (או פרטים מזהים אחרים כגון מספר חלקת הקבר כפי שמופיע בספרי החברה קדישא). אנשי הח"ק דקברנים מסיימים את המלאכה, צוברים את שארית העפר ועושים מעליו תל. תל זה, המכונה 'צורת קבר', מחודד למעלה, נערם רחב יותר לצד הראש, וצר יותר לצד הרגלים. אין יוצאים מן בית הקברות לפני גמר עשיית 'צורת הקבר'. ביום טוב אנשי הח"ק מורידים את הארון אלי קבר, וכל היתר נעשה בפיקוחם על ידי נכרים. גוונים ספרי תורה ותפילין בקברו של רב קהילה או ראש ישיבה, לצד ראשו, בתוך קדירה חדשה שמניחים בנקב מיוחד שבקבר. בגמר הקבורה, נהגו אנשי החברה קדישא בכמה קהילות לומר תפילה לעילוי נשמת הנפטר:

זכרים

יהי רצון לפניך יי אלהי הנשמות שתקבל נשמת (פלוני בן פלוני) לפניך באהבה ובחבה, ותשלח לו מלאכיה הטובים להוליך נשמתו לגן עדן. כאשר שלחת מלאכים ליעקב אבינו כמו שכתוב: לז:ג-ג ויעקב הלך לדרבו ויפגעו בו מלאכי אלהים: ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים: ותקום בו מקרא זה: ישטיח מ:לא וקני יהוה יחליפו כח יעלו אבר בנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו: ותנהג עמו בחדש החדשים ותתענג מדשן נפשו ומרב טוב הצפון לצדיקים. ותהי נשמתו צרורה בצרור החיים עם כל שוכני עפר השוכבים פה עם כל צדיקים וצדקניות שגנו עדן. אמן.

נקבות

יהי רצון לפניך יי אלהי הנשמות שתקבל נשמת (פלונית בת פלוני) לפניך באהבה ובחבה, ותשלח לה מלאכיה הטובים להוליך נשמתה לגן עדן. כאשר שלחת מלאכים ליעקב אבינו כמו שכתוב: לז:ג-ג ויעקב הלך לדרבו ויפגעו בו מלאכי אלהים: ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים: ותקום פה מקרא זה: ישטיח מ:לא וקני יהוה יחליפו כח יעלו אבר בנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו: ותנהג עמה בחדש החדשים ותתענג מדשן נפשה ומרב טוב הצפון לצדיקים. ותהי נשמתה צרורה בצרור החיים עם כל שוכני עפר השוכבים פה עם כל צדיקים וצדקניות שגנו עדן. אמן.

אמירת 'אל מלא רחמים' בציבור, לאחר הקבורה או בכל זמן אחר, אינה מנהג אשכנז. אין מתעכבים ומתמהמהים אצל הקבר אחר הקבורה. לפני שעוזבים את מקום הקבורה, מניח כל אחד מן המלווים אבן קטנה על האדמה המכסה את הנפטר. האבלים חולצים מנעליהם בגמר הקבורה, לפני אמירת הקדיש. ביום טוב וחול"ה, אין חולצים.

קדיש אחר קבורה

כאשר הממונים על עשיית הקבר חוזרים אל קדמת בית הקברות, נאמר הקדיש שאחר הקבורה. קדיש זה, כמו כל פסוק ודבר תורה, צריך להיאמר במרחק של לפחות ד' אמות מהקברים, משום 'לועג לדש', ולכן נאמר בתוך בית צידוק הדין. כאשר יש מת אחר בבית צידוק הדין, או במקום שאין בית כזה, נאמר הקדיש מחוץ לכניסת בית הקברות. יש הנוטלים ידיהם לפני כניסתם לבית צידוק הדין. במקצת קהילות מקדימים לפני הקדיש את מזמור ט"ז ('מכתם לדוד').

טו מכתם לדוד שמרני אל פי חסיתי בך: אמרת ליהוה אדני אתה טובתי בלעליך: לקדושים אשר בארץ הקמה ואדירי כל הפציר בהם: ורבו עצבותם אחר מהרו בל אסוף נספיהם מדם ובל אשא את שמותם על שפתי: יהוה מנת חלקי וכוס אתה תומיך גודלי: חבלים נפלולי בפעמים אף נחלת שפחה עלי: אברך את יהוה אשר יעצני אף לילות יפרוני בליותי: שויתי יהוה לנגדי תמיד כי מימיני בלאמוט: לכן | שמח לבי ויגל כבודי אף בשרי ישכן לבטח: כי | לא תעזב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת: תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניך נעימות בימיך נצח:

הקהל אומר עם האבל את לשון הקדיש עד 'ויקרה':

אבל כורע ויתגדל ויתקדש שמייה רבא . בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא .
 ולאחיא מתיא . ולאפקא יתהון לחיי עלמא . ולמבנא קרתא דירושלם .
 ולשכללא היכלה בגנה . ולמעקר פלחנא נכראה מארעא . ולאכתבא פלחנא
 דשמיא לאתרה . וימליך קדשא בריך הוא במלכותה ויקרה . פתיכון וביומיכון ובחיי
 דכל בית ישראל . בעגלא ובזמן קריב: ואמרו אבל כורע אמין: (קהל אמין)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיה ובנשימה אחרת מוסיפים 'תברך'

אבל כורע ויתברך וישתבח ויתפאר ויתרמם ויתנשא .

ויתתבר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא אבל כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) .

לעלא מכל ברכתא ושירתא תשבתתא ונחמתא .

דאמירן בעלמא: אבל כורע ואמרו אמין: (קהל אמין)

יהא שלמא רבא מן שמיא . ותיים עלינו ועל כל ישראל: ואמרו אמין: (קהל אמין)

עשה שלום במרומי . הוא יעשה שלום עלינו . ועל כל ישראל: ואמרו אמין: (קהל אמין)

יש הנוהגים שהאבל בגמר אמירת הקדיש, אינו חוזר לפסוע ג' פסיעות לפניו אחר שפסע לאחוריו. החיוב הראשון במעלה לאמירת קדיש זה, הוא בנו של הנפטר. אין שם בן, אומרו אבל אחר, או בעל "אהרצייב", ובהיעדרם אומרו אחד מאנשי החברה קדישא. קדיש אינו נאמר בשנים, אלא ביחיד. אין אומרים קדיש זה בימים שאין בהם תחנון. בימים אלה יש אומרים קדיש יתום, או שאומרים קדיש דרבנן כשמקדימים לו לימוד משנה, כגון ברכות פ"ט מ"ה:

חַיֵּב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הַרְעָה פְּשֵׁם שְׁהוּא מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה . שְׁנַאֲמַר: דְּצַיִם וְכִי וְאֶהְבֶּתְ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ: בְּכָל לְבָבְךָ בְּשֵׁנֵי יְצָרֶיךָ . בְּיָצָר טוֹב וּבְיָצָר רָע: וּבְכָל נַפְשֶׁךָ . אֲפֹלוֹ הוּא נוֹמֵל אֶת נַפְשֶׁךָ: וּבְכָל מְאֹדְךָ . בְּכָל מְמוֹנְךָ: דְּבָר אַחַר בְּכָל מְאֹדְךָ . בְּכָל מְדָה וּמְדָה שְׁהוּא מוֹדֵד לְךָ הָיִי מוֹדָה לוֹ בְּמֵאֵד מְאֵד:

אחר כך אומרים: **רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקָשְׁיָא אוֹמֵר: רְצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל . לְפִיכֵךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת . שְׁנַאֲמַר: יִשְׁעִיכֶם מִצַּחַל יְהוָה חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקָן וּיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדָּיר: קדיש דרבנן. ביום טוב אין אומרים שום קדיש.**

שורה

אחר אמירת הקדיש עושים 'שורה' בקדמת בית הקברות, תחת כיפת הרקיע. קהל המלוים נעמד בשתי שורות, והאבלים הולכים ביניהם, הבנים הולכים לפי סדר הגיל שלהם, ואומרים להם: **הַמָּקוֹם יְנַחֵם אוֹתְךָ (אֶתְכֶם) בְּתוֹךְ שְׂאֵר אֲבֵלֵי צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם.** ביום טוב אין עושים 'שורה', ובחול המועד עושים. במקצת קהילות אין עושים 'שורה' אף בחול המועד. מקפידים שיהיו עשרה אנשים ב'שורה', מלבד האבל. אם אין מנין מלבדו, אין עושים 'שורה'.

זריקת עשבים ועפר

אחר השורה, כל היוצא מבית הקברות תולש עשבים וזורקם לאחור מעל ראשו, תוך אמירת לשון הפסוק בתהילים עב, טז:

תְּחַלֵּם עֵצִים וַיִּצְיָצוּ מֵעֵיר בְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ:

אם אין עשבים בבית הקברות, נוטל מעט עפר וזורקו לאחור ואומר את לשון הפסוק בתהילים קג, יד:

קַג־יֵד זָכוֹר כִּי-עֵפָר אֲנִיחָנוּ:

יש העושים כן שלוש פעמים.

אף בחול המועד ושאר ימים שאין אומרים בהם תחנון תולשים וזורקים, מלבד ביום טוב.

נטילת ידים אחר לוייה ואחר הליכה בבית קברות

גם שלא אחר לוייה נוטלים ידים ביציאה מבית הקברות, בכיור בית הקברות, או בחצר בית הכנסת, ומקפידים שהידים תהיינה רחוצות לפני כניסה לבית. נוטלים ידים אחר לוייה, בפרט מי שנשא את הארון או נגע בו, ואם היו נשים בבית הקברות, ראוי ליטול פעמיים, פעם בכיור בית הקברות, ושנית בחצר בית הכנסת, משום שמלאך המות מרקד בין הנשים בחזירתן. בשעת הנטילה אחר קבורה יש אומרים את הפסוק בישעיהו כה, ח:

ישעיהו כה:ח בלע המות לנצח ומחה אדני יהיה דמעה מעל כל-פנים
וחרפת עמו יסיר מעל כל-הארץ כי יהיה דבר:

אין לוקחים את הנטלה מיד ליד, אלא מניחים אותה אחר הנטילה, והבא בתור נוטלה ממקום הינוחה. רוחצים גם את הפנים ואין מנגבים את הידים אחר רחיצה זו. בתשעה באב יש אומרים שאין למלואים לרחוץ את ידם, כיון שמעיקר הדין לא חייבים בזה. ביציאה מבית הקברות נהגו לישוב שלוש פעמים, בכל פעם יושבים מעט, קמים והולכים כמה פסיעות ושוב יושבים מעט, כך שלוש פעמים. לפי המנהג הישן חוזרים ויושבים באופן זה עוד שלוש פעמים בחצר בית הכנסת, ופעם נוספת בבית האבל, סך הכל שבע פעמים. יש היושבים שבע פעמים בבית הקברות. בעת ישיבות אלה יש האומרים בכל פעם 'וייה נועם' ו'יושב בסתר', ויש האומרים וידו.

הספרים

אין מכניסים את ארונו של הנפטר לצורך הספד לתוך בית הכנסת או בית המדרש, אלא אם היה מרביץ תורה גדול ובאותו מקום קדוש רגיל היה להשמיע את שיעוריו הקבועים. בבית הקברות מספידים לפני מיטתו של כל נפטר, אחר אמירת צידוק הדין. יש עורכים את ההספד באולם שבכניסת בית הקברות. אין מספידים בימים שלא אומרים בהם תחנון, ובערב שבת אחר חצות. גדולי תורה מספידים שוב בבית הכנסת בו ביום או בימים שלאחר הקבורה, בין מנחה למערבי, הספדים ארוכים ברוב עם, וכן מספידים במעמדים נוספים, לפי חשיבותו של הנפטר. יש ספדנים שדקדקו להתחיל את הספדיהם בדברי הלכה, כי אין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, אך רוב דברי ההספד נאמרים מתוך דברי אגדה, השוים לכל נפש, אנשים נשים וטף. על גדולי תורה נהוג לשבת ארצה אחר ההספד, מלבד בערב ראש חודש אחר חצות, מפני קדושת ראש חודש. תוך כדי ישיבה ארצה יש יחידים שנהגו לומר:

אל מלא רחמים שוכן בפרומים המצא מנוחה נכונה תחת פנפי השכינה
במעלות קדושים ומהורים מזהירים גוהר הרקיע את נשמת

זכרים

נקבות

<p>(פ"ב) בעבור שפלי נדר אתן צדקה בעדה בשבר זה הקדוש פרוץ הוא יסתירה בסתר בנפיו לעולמים ויצרר בצרור החיים את נשמתו יי הוא נחלתו וינוח על משכבו בשלום ונאמר אמן:</p>	<p>(פ"ב) בעבור שפלי נדר אתן צדקה בעדה בשבר זה הקדוש פרוץ הוא יסתירה בסתר בנפיו לעולמים ויצרר בצרור החיים את נשמתו יי הוא נחלתו וינוח על משכבו בשלום ונאמר אמן:</p>
--	--

יש הממשיכים בדברי הספד קצרים תוך כדי ישיבה על הקרקע. אחר שהציבור קם מהרצפה, יש מספידים שמסיימים בדברי נחמה. אחר הספד אין אומרים קדיש דרבנן שנהוג לאמרו אחר דרשות רגילות. נהוג להספיד את גדולי התורה שנפטרו באותה שנה, ביום תענית החברה קדישא, שנקבע בכל קהילה במועד אחר, או בימי תענית ציבור כמו עשרה בטבת. הספדים אלה נערכים לעת ערב.

ומצוה לנחם אבלים ולדבר על לבם דברי תנחומים. ושיפטר מן האבל יאמר:

המקום ינחם אותך (אתכם) בתוך שאר אבלי ציון וירושלים:

תפילה בבית האבל

כל ימי השבעה מתאספים בבית האבל לתפילת שחרית, מנחה ומערב, גם אם אינו אבל על אביו ואמו, ואפילו על תינוק בן שנה. אף בעת שהאבלות הן נשים בלבד, או שאין לנפטר מתאבלים, עושים מנין בבית הנפטר.

אירגון המנין היא מתפקידי החברה קדישא, או של חברה מיוחדת(שנקראת בשם כמו 'חברת מנין' **Minyanverein** או 'חברת אהבת חסד')

שקיבלה על עצמה להבטיח מניין לבית האבל. לחברה כזו מצטרפים גם כהנים, חלשים וזקנים, שאין ביכולתם לפעול במסגרת החברה קדישא דמטהרים ודקברנים. פעולות החברים הן 'לשם מצוה', שלא על מנת לקבל פרס.

החברה מביאה לבית האבלים ספר תורה עם ארון קודש, עמוד קריאה, סידורים ושרפרפים. בקהילות קטנות מאוד, באים כל חברי הקהילה להתפלל בבית הנפטר, ובאותו שבוע אין מקיימים תפילה בבית הכנסת.

במידת האפשר עורכים את התפילות בחדר שבו אירעה הפטירה.

מקפידים שנשים לא תהיינה נוכחות בחדר בשעת התפילה.

האבל עצמו מתפלל כשליח ציבור, אם הוא מוכשר לכך (יש נוהגים כן החל מהיום השלישי או הרביעי מהשבעה) אך אינו קורא בתורה בשני וחמישי, ואינו עולה לתורה.

אין אומרים תחנון ולא 'אל ארך אפים':

אומרים 'למנצח':

מדלגים על הפסוק 'ואני זאת בריתי':

אומרים ברכת כהנים בחזרת הש"ץ, אבל כהנים לא נושאים כפים.

אומרים 'תתקבל' בקדישים שאחר התפילה.

אומרים 'שיר מזמור לאסף':

בסוף כל תפילה אומרים מזמור ט"ז ('מכתם לדוד'), גם בימים שאומרים בהם תחנון, ולא נהגו לומר את מזמור מט ('שמעו זאת כל העמים').

בתפילת מעריב בזמנו אין אומרים 'שיר המעלות' לפני 'ברכו':

במוצאי שבת אין מזמרים 'לדוד ברוך' ואין אומרים 'ויהי נועם' ולא 'ואתה קדוש', ולא את הפסוקים שלפני הבדלה.

בראש חודש וחנוכה אומרים הלל, אך האבל יוצא מהחדר.

סליחות האבל אומר, אך לא לפני התיבה, ומדלג על הוידוי.

כאשר אין מנין בבית האבל בימי השבעה אין האבל הולך לבית הכנסת, להוציא תשעה באב שכל הקהל כולו בחזקת אבלים.

מותר לו ללכת לסליחות של ערב ראש השנה וערב יום הכיפורים. שאומרים אותן בעוד לילה.

בליל פורים מותר לו ללכת לבית הכנסת לשמוע את קריאת המגילה, ובבוקר גם לתפילה.

לימוד לעילוי נשמת הנפטר

בשבעת ימי האבל נהגו, ערב ובוקר, ללמוד לעילוי נשמת הנפטר.

אם אפשר הדבר, ראוי ללמוד במקום בו יצאה הנשמה.

יש המהדרים ללכת מיד אחר הקבורה לבית הנפטר, לקיים את הלימוד הראשון.

לומדים בבית האבל דברי מוסר ואגדה, מעניני חולין, ביקור חולים, תפילה על החולה, תשובה, וידוי, מיתה, מהרה, לוויה, קבורה.

ניחום אבלים, דוגמת הנמצא ב'ספר החיים' וב'תוצאות חיים'. יש הלומדים מתוך פרק 'אלו מנלחין', או עניני אבלות מתוך ספרים אחרים.

נפטר שהניח אחריו חידושי תורה, לומדים מתוך ספריו.

בכמה קהילות ניתן השיעור על ידי מגיד השיעור הקבוע של החברה קדישא.

ראוי לתת צדקה לפני התחלת הלימוד. יש האומרים נוסח כלשהו לפני הלימוד ולאחריו,

כדי לידע ולהודיע עבור מי הם לומדים, כמו הנוסח שלפנינו:

יהי רצון מלפניך, יי אלהי ואלהי אבותי, שבוכות לפיוד המשנה. שהיא אותיות נשמה:

תהא נשמת (פלוני בן פלוני) צרויה בצרור החיים. עם נשמות אברהם יצחק יעקב שרה רבקה רחל וליאה.

ועם נשמות שאר צדיקים וצדיקניות שגגן עין אמן:

יש האומרים נוסח ארוך יותר, כפי שנדפס ב'תוצאות חיים' וספרים אחרים.

בדורות האחרונים נתפשט ללמוד משניות לעילוי נשמה, כפי שחדש השל"ה ש'משנה' אותיות 'נשמה', ולא נהגו כן הקדמונים,

ואף האחרונים באשכנז לא למדו משניות בנוכחות האבל, שהאבל בתוך השבעה אסור בתלמוד תורה

ואם משמיעים בנוכחותו משניות מכריחים אותו להיות 'מסיר אונן משמוע תורה'.

לאחר הלימוד אומר האבל קדיש דרבנן.

יש נוהגים להתפלל וללמוד בבית הנפטר כל ימי השלושים, ולפחות בשבתות שבימי השלושים, ומקצת משפחות עושות כן כל השנה כולה, לעתים על ידי שכירת לומדים בתשלום, במידת האפשר בעשרה עם אמירת קדיש, ולפחות על ידי שני לומדים. עשירים גדולים נהגו לשכור עשרה לומדים, היקצו להם חדר מיוחד, וקבעו בו לימוד יומם ולילה במשך כל שנת האבל. אחרים שכרו מגיד שיעור שילמד עם עשרה בחורים.

בבית אבל אומר :

רבותי וויר וואללען בענשען ! או : הב לן ונברך !
 המסובים : תכליס קיג:3 יהי שם יהוה מברך מעתה ועד עולם :
 ברשות . . . נברך מנחם אבלים שאכלנו משלו :
 המסובים : ברוך מנחם אבלים שאכלנו משלו ובטובו חיינו :
 המזמן : ברוך מנחם אבלים שאכלנו משלו ובטובו חיינו :
 ברוך הוא וברוך שמו :

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם . הן את העולם בלו . בטובו . פחן בחסד
 וברחמים . הוא קלו:ככ נתן לחם לכל בשר פי לעולם חסדו: ובטובו הגדול . תמיד לא חסר
 לנו . ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד: בעבור שמו הגדול . פי הוא זן ומפרנס לכל . ומטיב
 לכל . ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא: ברוך אתה יי הן את הכל:

נודה לך יי אלהינו . על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה: ועל שהוצאתנו
 יי אלהינו מארץ מצרים . ופדיתנו מבית עבדים . ועל בריתך שחתמת בבשרנו . ועל
 תורתך שלמדנו . ועל חקוד שהודעתנו . ועל חיים חן וחסד שהוננתנו . ועל אכילת מזון
 שאתה זן ומפרנס אותנו תמיד . בכל יום ובכל עת ובכל שעה:

ועל הכל יי אלהינו אנו מודים לך . ומברכים אותך . יתברך שמך בפי (נ"א בפה) כל
 חי תמיד לעולם ועד: בפתוב: 47 כריס ח:י ואכלת ושבעת וברכת את יהוה אלהיך על הארץ
 הטובה אשר נתת לך: ברוך אתה יי על הארץ ועל המזון:

רחם יי אלהינו עלינו ועל ישראל עמך . ועל ירושלים עירך . ועל ציון משכן כבודך .
 ועל מלכות בית דוד משיחך . ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו: אלהינו אבינו
 רענו זוננו פרנסנו וכלכלנו ותרויחנו . ותרוח לנו יי אלהינו מהרה מכל צרותינו ונא אל
 תצריבנו יי אלהינו . לא לידי מתנת בשר ודם . ולא לידי חלואתם . אלא [נוסח מאוחר : פי אם]
 לידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה . שלא נבוש ולא נבלם לעולם ועד:

נחם יי אלהינו את אבלי ירושלים ואת האבלים המתאבלים באבל הזה: נחם מאכלם
 ושמחם מיגונם . באמור: ישעיה סו:יג פאיש אשר אמו תנחמנו בן אנכי אנחמכם ובירושלם
 תנחמו: ברוך אתה יי מנחם ציון בבנין ירושלים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם . האל אבינו מלכנו . בוראנו גאלנו . קדושנו קדוש
 ועקב . המלך החי . הטוב והמטיב . אל אמת . דין אמת . שפט צדק . (ולקח נפשות
 במשפט) . ושליט בעולמו לעשות בו פרצונו . פי כל דרכיו משפט . ואנחנו עמו ועבדיו:
 ועל הכל אנחנו חייבים להודות לו ולברכו . גדר פרצות ישראל הוא יגיד את הפרצה הזאת
 מעלינו (אם אחר מברך יוסיף : ומעל האבל הזה) לחיים ולשלום . הוא יגמלנו לעד חן וחסד
 ורחמים וכל טוב ומכל טוב אל יחסרנו: הרחמן וכו'

נוסחי הקדיש

רק יתום אחד אומר קדיש ואין שנים ויותר אומרים קדיש יחדיו כשם שאינם אומרים חזרת הש"ץ בשנים : האומר קדיש, ברשות גבאי, עומד סמוך לבעל תפילה, לימינו או לשמאלו, ואומר קדיש : האומר קדיש יתום או קדיש דרבנן מתעטף בטלית אף בתפילת מנחה וערבית משום כבוד הצבור : העובר לפני התיבה אינו אומר קדיש יתום אם יש שם חיובים אחרים. כאשר אין חיובים אחרים מלבדו, יאמר רק קדיש יתום אחד בלבד אחר 'שיר מזמור לאסף', מפני שאסור להרבות בקדישים מיותרים. אם אין שום חיוב בבית הכנסת, יאמר אדם אחר קדיש יתום בגמר התפילה אחר 'שיר מזמור לאסף'. כל קדיש שתפסו מעומד יש לעמוד בו. רבים מדמירים לעמוד גם בשאר קדישים, ויש הקמים קמעה באמירת 'יהא שמייה' בלבד. בכל קדיש יתום אין כופלים 'לעלא' בעשרת ימי תשובה כלל.

אחר שיעור בהלכה ושמעתתא
יש המקדימין לומר 'רבי חנניא בן
עקשיא' (אחר דרשה באגדתא לא
הצריכו אמירה זו):
רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה
הקדוש ברוך הוא לזפות את
ישראל לפיכך הרפה להם תורה
ומצות, שנאמר: ישעיהו מז:כא יהנה
חפץ למען צדקו יגדיל תורה
ויאדיר:

אחר אמירת מזמורי תהלים נוהגים ללמוד
מעט במשנה או במדרש ואגדה ואח"כ יש אומרים :
זכות סד אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא . תלמידי חכמים מרבים
שלום בעולם שנאמר: ישעיהו נגי' וכל־בניך למודי יהוה ורב שלום
בניך: אל תקרא בניך אלא בוניך: תהלים קיט:סס שלום רב לאהבי
תורתך ואין למו מבשול: קכג:ו-ט שאלו שלום ירושלם ישליו
אהביך: יהי שלום בחילך שלום פארמנותיך: למעראתי ורעי
אדברהנא שלום בך: למען בית־יהוה אלהינו אבקשה טוב לך:
כט:יא יהוה עז לעמו יתן יהוה | יברך את־עמו בשלום:

אחר כל דרשה או שיעור אומרים היתומים והאבלים קדיש דרבנן.

קדיש הרגיל

כורע יתגדל ויתקדש שמייה רבא (קהל אמן) . בעלמא דברא ברעיותה .

וימליך מלכותה . בתייכוני וביימיכוני .

ובחיי דכל בית ישראל . בעגלא ובזמן קריב: ואמרו אמן. (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים גם אם עומדים בתפילה
במקום שאין רשאים להפסיק בו יתברך

כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרם ויתנשא .

ויתתדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדשא כורע ברוך הוא . הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) .

בתפלות ראש השנה כופלים 'לעילא ולעילא' רק בקדישים מיוחדים שנתקנו לאמירת הש"ן,
אך בכל קדיש יתום אין כופלים. בשאר ימי התשובה, מלבד יום כפור, אין כופלים 'לעילא' כלל.

לעלא מפל ברכתא ושירתא תשבתתא ונחמתא .

דאמרו בעלמא: כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

בקדיש שלם מוסיפים:

תתקבל צלותהון ובעיותהון דכל ישראל קדם אבוהון די בשמיא: ואמרו אמן: (קהל אמן)

קדיש דרבנן על פי נוסחא הישנה
על ישראל ועל רבנן . ועל תלמידיהון ועל כל
תלמידי תלמידיהון . ועל כל מאן דעסקין
באורייתא . דבאתרא תדין ודפכל אתר ואתר:
יהא לנא ולהון שלמא . הנא והסדא ורחמי
(ורחמי) . ומזוני ריחין (ריחין) . ופרקנא . מן
קדם מרא (מאריה) שמיא (וארעא) . ואמרו: אמן:

קדיש דרבנן נוסח הרגיל
על ישראל ועל רבנן . ועל תלמידיהון ועל כל
תלמידי תלמידיהון . ועל כל מן דעסקין באורייתא .
די באתרא תדין ודי בכל אתר ואתר: יהא להון
(ולכוני) שלמא רבא . הנא והסדא ורחמי . ורחמי
אריכיני . ומזונא ריחא . ופרקנא . מן קדם אבוהון די
בשמיא . ואמרו: אמן:

בקדיש יתום, ובקדיש שלם, ובקדיש דרבנן מסיימים:

יהא שלמא רבא מן שמיא . וחיים עלינו ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)

עשה שלום בפרומו . הוא יעשה שלום עלינו . ועל כל ישראל: ואמרו אמן: (קהל אמן)

פרשיות לכל השנה

Generally in Ashkenaz, the way to conclude an *עליה* which ended with the *שם* by going up with one's voice. In the past Polish would do so when chanting any *שם*, even in the middle of the *קריאה*. They would likewise emphasize, every place where the first letters or the last letters of a series of words spell out the *שם*, for example: *יום הששי ויכולו השמים*, although the *רבנים* of the time strongly opposed these Polish practices.

בראשית בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ: והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים: ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור: וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך: ויקרא אלהים | לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד:

^ל ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים: ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כן: ויקרא אלהים לרקיע שמים ויהי ערב ויהי בקר יום שני:

^{ישראל} ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה תיבשה ויהי כן: ויקרא אלהים | לתיבשה ארץ ולמקנה המים קרא ימים וירא אלהים כי טוב: ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מוריע זרע עץ פרי עשה פרי למיננו אשר זרעו בו על הארץ ויהי כן: ותוצא הארץ דשא עשב מוריע זרע למינהו ועץ עשה פרי אשר זרעו בו למינהו וירא אלהים כי טוב: ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי:

נח אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים הוה בדרתיו את האלהים התהלך נח: ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת: ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס: וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה כלי בשר את דרכו על הארץ: ויאמר אלהים לנח קח כל בשר בא לפני כלי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ: עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכפרת אתה מפית ומחוץ בכפר: וזה אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה: צהר | תעשה לתבה ואל אמה תבלינה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה: ^ל ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר בארץ ינוע: והקמתי את בריתי אתה ובאת אל התבה אתה ובניך ואשתך ובנות בניך אתך: ומבלי חיי כל בשר שנים מפל תביא אל התבה לתחית אתך: זכר ונקבה יהיו: ^{ישראל} מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה מפל רמש האדמה למינהו שנים מפל יבאו אליך לתחיות: ואתה קח לך מפל מאכל אשר יאכל ואספת אליך ותיה לך ולחם לאכלה: ויעש נח ככל אשר צוה אתו אלהים כן עשה:

לך לך ויאמר יהוה אל-אברהם לד-לך מארצך וממולדתך ומפית אביך אל-הארץ אשר ארצך: ואעשה לני גדול ואברכה ואגדלה שמך ויהי ברכה: ואברכה מברכה ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה: ^{לוי} וילך אברהם כאשר דבר אליו יהוה וילך אתו לוט ואברהם בן-חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן: ויקח אברהם את-שרי אשתו ואת-לוט בן-אחיו ואת-כל-רכושם אשר רכשו ואת-חנפיש אשר-עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויצאו ארצה כנען: ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והכנעני אז בארץ: וירא יהוה אל-אברהם ויאמר לזרעך אתן את-הארץ הזאת ויבן שם מזבח ליהוה הנראה אליו: ויעתק משם חתרה מקדם לבית-אל ויט אהלה בית-אל מים ותעי מקדם ויבד-שם מזבח ליהוה ויקרא בשם יהוה: ויפע אברהם הלוח ונסוע הנגבה: פ

^{ישראל} ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה לגור שם כיר-כבר הרעב בארץ: ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל-שרי אשתו הנחנא ידעתי כי אשה יפת-מראה את: ותיה כיר-ראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת וחרנו אתי ואתך יחיו: אמר-נא אחתי את למען ייטב-לי בעבורך וחייתה נפשי בגללך:

וירא וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא ישב פתח-האהל פתם היום: וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה: ויאמר אדני אסנא מצאתי חן בעיניך אל-נא תעבר מעל עבדי: ^{לוי למנהג אשכנז} וקח-נא מעט-מים ורחצו רגליכם והישענו תחת העץ: ואקחה פת-לחם וסעדו לפכם אחר תעברו כיר-על-פן עברתם על-עבדיכם ויאמרו פן תעשה כאשר דברת: ^{לוי למנהג פולין} וימחר אברהם האהלה אל-שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לוישי ועשי עגות: ואל-הפקר בין אברהם ויקח בן-בקר בן וטוב ויתן אל-חנער וימחר לעשות אתו: ויקח חמאה וחלב ובן-הפקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאבלו: ^{ישראל} ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל: ויאמר שוב אשוב אליך בעת חיה והנה-בן לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל והיא אחריו: ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח בנשים: ותצטק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה-לי עדנה ואדני זקן: ויאמר יהוה אל-אברהם למה זה צחקך שרה לאמר האף אמנם אלך ואני זקנת: תיפלא מיהוה דבר למועד אשוב אליך בעת חיה וילשרה בן:

חיי שרה ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה: ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספר לשרה ולבנותיה: ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל-בני-חת לאמר: גרותושב אנכי עמכם תנו לי אחות-קבר עמכם ואקברה מתי מלפני: ויענו בני-חת את-אברהם לאמר לו: שמענו | אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו כמבחר קברינו קבר את-מתך איש מפניו את-קברו לא-יכלה ממך מקבר מתך: ויקם אברהם וישתחו לעם-הארץ לבני-חת: ^ל וידבר אתם לאמר אסדיש את-נפשכם לקבר את-מתי מלפני שמעוני ופגעו-לי בעפרון בן-צחר: ויתן-לי את-מערת המכפלה אשר-לו אשר בקצה שדהו ככסף מלא יתננה לי בתוכםם לאחות-קבר: ועפרון ישב בתוך בני-חת ויען עפרון חתיו את-אברהם באוני בני-חת לכל באי שער-עירו לאמר: לא-אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר-בו לך נתתיה לעיני בני-עמי נתתיה לך קבר מתך: וישתחו אברהם לפני עם-הארץ: ^{ישראל} וידבר אל-עפרון באוני עם-הארץ לאמר אה אס-אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח מפני ואקברה את-מתי שמה: ויען עפרון את-אברהם לאמר לו: אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל כסף ביני ובינך מה-הוא ואת-מתך קבר: וישמע אברהם אל-עפרון וישקל אברהם לעפרון את-הכסף אשר דבר באוני בני-חת ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר:

תולדות ואלה תולדות יצחק בן-אברהם אברהם הוליד את-יצחק: ויהי יצחק בן-ארבעים שנה בקחתו את-רבקה בת-בתואל הארמי מפני ארם אחות לבן הארמי לו לאשה: ויעתר יצחק ליהוה לנכה אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו יהוה ופתר רבקה אשתו: ויתרצצו הפנים בקרבה ותאמר אספן למה זה אנכי ותלך לדרש את-יהוה: ^ל ויאמר יהוה לה שני גוים [ב גוים] בבטןך ושני לאמים מפעך יפרדו ולאם מלאם יאמין ורב יעבד צעיר: וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה: ויצא הראשון אדמוני פלו באהדת שער ויקראו שמו עשו: ואחריו בן יצא אחיו וידו אחות בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן-ששים שנה בלדת אתם: ^{ישראל} ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים: ויאהב יצחק את-עשו כפי רבקה אהבת את-יעקב: ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן-השדה והוא עוף: ויאמר אל-יעקב הלעימני נא מן-האדם האדם הזה כי עוף אנכי על-בן קרא-שמו אדום: ויאמר יעקב מברה כיום את-בכרתך לי: ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה-נה לי בכרה: ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכר את-בכרתו ליעקב: ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבו עשו את-הבכרה: פ ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך יצחק אל-אבימלך מלך-פלשתים גרה: וירא אליו יהוה ויאמר אל-תירד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אלקיך: גור בארץ הזאת ואחיה עמך ואברכך כפי-לך ולורעך אתן את-כל-הארצות האל והקמתי את-השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך: והרפיתי את-ורעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל-הארצות האל והתברכו בזרעך כל גווי הארץ: עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו מצותי חקותי ותורתיו:

וַיֵּצֵא וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה: וַיִּפְגַּע בַּמְּקוֹם וַיִּלְךְ שָׁם כִּי-בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמְּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאֲשֵׁתוֹ וַיִּשְׁכַּב בַּמְּקוֹם הַהוּא: וַיַּחֲלֹם וַהֲנֵה סֶלֶם מַצֵּב אֶרֶצָה וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וַהֲנֵה מִלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וְיִרְדִים בּוֹ: ^ל וַהֲנֵה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ וַהֲנֵה וַאֲלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לֵךְ אֶתְנַנֶּה וַיִּזְרְעֶךָ: וַהֲנֵה וַרְעֶךָ בְּעַפְרַי הָאָרֶץ וַיִּפְרָצְתָּ יָמָה וַקְדַּמְתָּ וַצַּפְנָה וַנִּגְבַּה וַנִּבְרַכְנוּ בְךָ כָּל-מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה וַיִּבְרְעֶךָ: וַהֲנֵה אֲנֹכִי עִמָּךָ וַשְׁמֵרְתִּיךָ כְּכֹל אֲשֶׁר-תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבְתִּיךָ אֶל-הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִסַּעֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לְךָ: וַיִּקְרַן יַעֲקֹב מִשְׁנֵתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֹל יֵשׁ יְהוָה בַּמְּקוֹם הַזֶּה וַאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מִהֲדַנוּכָא הַמְּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִסַּבִּית אֱלֹהִים וְזֶה שְׂעֵר הַשָּׁמַיִם: ^{ישראל} וַיִּשְׁפֹּם יַעֲקֹב בַּפֶּקֶד וַיִּקַּח אֶת-הָאֲבָן אֲשֶׁר-שָׂם מִרְאֲשֵׁתוֹ וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצַק שָׁמֶן עַל-רֹאשָׁהּ: וַיִּקְרָא אֶת-שֵׁם-הַמְּקוֹם הַהוּא בֵּית-אֵל וְאוֹלָם לְיוֹ שֵׁם-הָעִיר לְרֹאשְׁנָה: וַיִּבֶר יַעֲקֹב נָדָר לֵאמֹר אִסֶּדְיָהּ אֱלֹהִים עִמָּדִי וַשְׁמֵרְנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וַנִּתְּן-לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וַכֶּגֶד לְלַבֵּשׁ: וַשְׁכַּתִּי בְשָׁלוֹם אֶל-בֵּית אָבִי וַהֲנֵה יְהוָה לִי לְאֱלֹהִים: וַהֲאֲבֹן הַזֹּאת אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי מַצְבֵּה יְהוָה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר תִּתְּן-לִי עֲשֵׂר אֶעֱשֶׂרְנוּ לְךָ:

וַיִּשְׁלַח וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְאֲכֵים לִפְנֵי אֱלֹהֵי עִשָׂו אֲחִיו אֶרֶצָה שְׂעִיר שָׂדֵה אֲדוֹם: וַיֵּצֵא אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעִשָׂו כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם-לִבָּן נִרְתִּי וְאַחַר עַד-עָתָה: וַיַּחֲרִי-לִי שׂוֹר וַחֲמֹר צֹאן וַעֲבָד וַשְׂפָחָה וַאֲשִׁלַּח לְהַגִּיד לְאֲדֹנָי לְמַצְאֵתָן בְּעֵינֶיךָ: ^ל וַיִּשְׁבוּ הַמִּלְאֲכֵים אֶל-יַעֲקֹב לֵאמֹר כָּאֵנוּ אֶל-אֲחִיךָ אֱלֹהֵי עִשָׂו וְגַם הֵלֵךְ לְקַרְאָתְךָ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ: וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחֲזֵן אֶת-הָעֵם אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-הַצֹּאן וְאֶת-הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים לְשֵׁנֵי מַחֲנוֹת: וַיֹּאמֶר אִסְדִּיבֹוא עֲשׂו אֶל-הַמַּחֲנֵה הָאֶחָת וַהֲכַהוּ וַהֲנֵה הַמַּחֲנֵה הַנֶּשְׂאָר לְפָלִימָה: ^{ישראל} וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אֲבֹתֶיךָ וַאֲלֹהֵי אָבִי יִצְחָק יְהוָה הָאֵמַר אֵלַי שׁוּב לְאֶרְצְךָ וְלְמוֹלְדֹתְךָ וַאֲיַטִּיבָה עִמָּךָ: קָבַמְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל-הָאֲמִתּוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עֲבָדְךָ כִּי בְּמִקְלִי עֲבַרְתִּי אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעָתָה חַיִּיתִי לְשֵׁנֵי מַחֲנוֹת: הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אֲחִי מִיַּד עִשָׂו כִּי-יִרָא אֲנֹכִי אִתּוֹ כִּי-יִבֹוא וַהֲכַנִּי אִם עַל-בָּנָיִם: וְאַתָּה אֲמַרְתָּ הַיָּטִב אִיטִיב עִמָּךָ וַשְׁמַתִּי אֶת-זֶרְעֶךָ בְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא-יִסְפַּר מְרַב:

וישב וישב ועלב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: אלה | תלדות יעלב יוסף בך שבך עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלחה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם: וישראל אהב את יוסף מכל בניו כבן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים: ^{לד} ויראו אחיו כראו אתו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם: ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנה אתו: ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי: והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תספינה אלמתיכם ותשתחווני לאלמתי: ^{ישראל} ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אדם משול תמשל בנו ויוספו עוד שנה אתו על חלמתי ועל דבריו: ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר בוכבים משתחווים לי: ויספר אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחיו להשתחות לך ארצה: ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר:

מקץ ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר: והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו: והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה אצל הפרות על שפת היאר: ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקת הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריאת וייקח פרעה: ^{לד} ויישן ויחלם שנית והנה | שבע שפלים עלות בקנה אחד בריאות ומבות: והנה שבע שפלים דקות ושדופת קדים צמחות אחריהן: ותבלענה השפלים הדקות את שבע השפלים הבריאות והמלאות וייקח פרעה והנה חלום: ^{ישראל} ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה ויספר פרעה להם את חלמו ואין פותר אותם לפרעה: וידבר שר המשקים את פרעה לאמר את חטאי אני מזכיר היום: פרעה קצף על עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר המפחים אתי ואת שר האפים: ונחלמה חלום בלילה אחד אני והוא איש בפתרון חלמו חלמנו: ושם אתנו נער עבדי עבד לשר המפחים ונספר לו ויפתר לנו את חלמתינו איש בחלמו פתר: ויהי כאשר פתר לנו כן היה אתי השיב על בני ואתו תלה: וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלה ויחלף שמלתיו ויבא אל פרעה:

ויגש ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידברנא עבדך דבר באוני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוד כפרעה: אדני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב אדאח: ונאמר אל אדני יש לנו אב זמן וילד זקנים קמן ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו: ^ל ונאמר אל עבדך הורדהו אלי ואשימה עיני עליו: ונאמר אל אדני לא יוכל הנער לעזוב את אביו ועזב את אביו ומת: ונאמר אל עבדך אס לא ירד אחיכם הקמן אתכם לא תספון לראות פני: ויהי כי עלינו אל עבדך אבי ונדר לו את דברי אדני: ^{ישראל} ויאמר אבינו שבו שברד לנו מעט אכל: ונאמר לא נוכל לרדת אדניש אחינו הקמן אתנו וירדנו כי לא נוכל לראות פני האיש ואחינו הקמן איננו אתנו: ויאמר עבדך אבי אלינו אתם ידעתם כי שנים ילדה לי אשתי: ויצא האחד מאתי ואמר אך מרר מרר ולא ראיתי עד הנה: ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון והורדתם את שיבתי כרעה שאלה: ועתה כבאי אל עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו:

ויחי ויחי ועלב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי ועלב שני חזיו שבע שנים וארבעים ומאת שנה: ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא | לבנו ליוסף ויאמר לו אסנא מצאתי חן בעיניך שיםנא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אלנא תקברני במצרים: ושכבתני עם אבתי ונשאתני במצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך: ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה: פ

^ל ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים: ויגד ליעלב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה: ויאמר יעלב אל יוסף אל שכי נראה אלי בלוי בארץ כנען ויברך אתי: ^{ישראל} ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לורעה אחריתך עולם: ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך מצרימה ליהם אפרים ומנשה בראיבן ושמעון יהודאי: ומולדתך אשר הולדת אחריתך לך יהיו על שם אחיתם יקראו בנחלתם: ואני | כבאי מפזן מטה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם: וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מיראלה: ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלהים בזה ויאמר קחם נא אלי ואברכם:

שמות ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעלב איש וביתו באו: ראובן שמעון לוי ויהודה: יששכר זבולן ובנימן: דן ונפתלי גר ואשר: ויהי כל נפש יצאי ידד יעלב שבעים נפש ויוסף הנה במצרים: וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא: ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם: פ

^ל וַיִּקַּם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף: וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ: הִבֵּה נְתַחֲמָה לּוֹ פַרְיֶיךָ וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ: וַיִּשְׁמְעוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְּנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה אֶת-פְּתוֹם וְאֶת-רַעְמֶסֶס: וּכְאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{ישראל} וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְדֹּ: וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיֵּיהֶם בְּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל-עֲבֹדָה בַּשֵּׂדֶה אֵת כָּל-עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר-עֲבָדוּ בָהֶם בְּפָרְדֹּ: וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילֹדֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחַת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׂנִית פּוּעָה: וַיֹּאמֶר בְּיָלְדֹכֶן אֶת-הָעִבְרִיּוֹת וַיִּרְאֶינָן עַל-הָאֲבָנִים אִם-בֶּן הוּא וְהַמְתַּן אֹתוֹ וְאִם-בַּת הוּא וְחַיָּה: וַתִּירָאֵן הַמִּילֹדֹת אֶת-הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחֲסִינּוּ אֶת-הַיְלָדִים:

וַאֲרָא וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: וְאַיִךְ אֶל-אֲבֹתֶם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמַי יְהוָה לֹא נִדְעָתִי לָהֶם: וְגַם תִּקְמָתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּם לָתֵת לָהֶם אֶת-הָאָרֶץ כְּנִעֲזוּ אֵת אֶרֶץ מִנְרֵיהֶם אֲשֶׁר-גָּרוּ בָּהּ: וְגַם | אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת-נְאֻמַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מְעַבְדִּים אִתְּם וְאָזְכֹּר אֶת-בְּרִיתִי: ^ל לָכֵן אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבֹדָתָם וְנִאֲלַתִּי אֶתְכֶם בְּרוּעַ נְמוּזָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים: וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם: וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יָדֵי לָתֵת אֹתָהּ לְאֲבֹתֶם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מִדְּרֹשָׁה אֲנִי יְהוָה: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה כֵּן אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה מִקִּצֹּר רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה: פ

^{ישראל} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: כֹּא דִבֶּר אֶל-פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָצוֹ: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לְפָנָי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלָי וְאִיךְ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעֲה וְאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם: פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיִּצְוּם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם:

בא ויאמר יהוה אל-משה בא אל-פרעה כִּי-אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְנִי אֱלֹה בְּקִרְבּוֹ; וְלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנִי בְּנֹךְ וּבִן-בְּנֹךְ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֹתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֶתְנִי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָּם וַיְדַעְתֶּם כִּי-אֲנִי יְהוָה: וַיֵּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פְּרֹעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָרִים עַד-מַתִּי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַנַּעֲבֹדְנִי: ^ל כִּי אִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הַנִּנְי מִבְּיַד מַחֲר אַרְבָּה בְּגִבְלֶךָ; וּכְסָה אֶת-עֵינַי הָאָרֶץ וְלֹא יִכַּל לִרְאֹת אֶת-הָאָרֶץ וְאֶכְל | אֶת-יִתְרַת הַפְּלִטָה הַנִּשְׁאֲרֹת לָכֶם מִן-הַפָּרֹד וְאֶכְל אֶת-כָּל-חֵלְעֵי הַצִּמְחָה לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה: וּמְלֹאוּ בְּתִיד וּבְתִי כָל-עֲבָדָי וּבְתִי כָל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-רָאוּ אֶבְתִּיד וְאֶבֹת אֶבְתִּיד מִיּוֹם הַיּוֹתָם עַל-הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרֹעֹה: ^{ישראל} וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרֹעֹה אֵלָיו עַד-מַתִּי יְהִי זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַנַּעֲבֹדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַפָּרִים תִּדְעַ כִּי אֶכְרָה מִצְרַיִם: וַיּוֹשֶׁב אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן אֶל-פְּרֹעֹה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לָכֵן עֲבָדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וְמִי הַחֲלֹבִים: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעַרְנוּ וּבִזְקֵנֵינוּ גִלְדָּה בְּבָנֵינוּ וּבְכַנּוּתֵנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבִקְרָנוּ גִלְדָּה כִּי חַג-יְהוָה לָנוּ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת-מַפְכֶם רְאוּ כִּי רָעָה נֶגְדָה פְּנִיכֶם: לֹא כֵן לְכוּ-נָא הַגְּבֵרִים וְעֲבָדוּ אֶת-יְהוָה כִּי אַתָּה אַתָּם מְבַקְשִׁים וַיַּגִּדְשׁ אֶתְכֶם מֵאֵת פְּנֵי פְרֹעֹה:

בשלח ויהי בשלח פרעה את-העם ולא-נחתם אלהים ודרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי | אמר אלהים פְּרִי־נַחֲתָם הָעַם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה: וַיִּסַּב אֱלֹהִים | אֶת-הָעַם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם-סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁפִּיעַ הַשְּׂפִיַע אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלִיתֶם אֶת-עֲצָמוֹתַי מִזֶּה אֶתְכֶם: ^{לוי למנהג אשכנז} וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְכֶם בְּקִצְהַת הַמִּדְבָּר: וַיְהִי הַלַּיְלָה לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעָמוּד עֵנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעָמוּד אֵשׁ לְהַאֲוִיר לָהֶם לְלֶכֶת יוֹמָם וְלַיְלָה: לֹא-יִמָּיֵשׁ עָמוּד הָעֵנָן יוֹמָם וְעָמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לְפָנֵי הָעַם: פ

^{לוי למנהג פולין ישראל למנהג אשכנז} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לְפָנַי כִּי חֲחִירֹת בֵּין מִגְדֵּל וּבֵין הַיָּם לְפָנַי בָּעַל צִפֹּן נִבְחָו תַּחֲנוּ עַל-חַיִּים: וְאָמַר פְּרֹעֹה לְבָנָי יִשְׂרָאֵל נִבְכִים הֵם בְּאֶרֶץ סָגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: וַחֲזַקְתִּי אֶת-לֵב-פְּרֹעֹה וַרְדֵּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְרָדָה בְּפְרֹעֹה וּבְכָל-חֵילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ-כֵן: ^{ישראל למנהג פולין} וַיִּגַּד לְמִלְחָה מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעַם וַיַּחֲפֹד לֵבָב פְּרֹעֹה וַעֲבָדוּ אֶל-הָעַם וַיֹּאמְרוּ מַה-זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי-שַׁלַּחְנוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדֵנוּ: וַיֹּאמֶר אֶת-רַכְבּוֹ וְאֶת-עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ: וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹדֶר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ עֶלְפָּלוֹ: וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פְּרֹעֹה מִלֶּךְ מִצְרַיִם וַיַּרְדֵּף אַחֲרָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ בְּיַד רָמָה:

יתרו וישמע יתרו כהן מדן חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כיהוציא יהוה את ישראל מצרים: ויקח יתרו חתן משה את צפרה אשת משה אחר שלוחיה: ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר היתי בארץ נכריה: ושם האחד אליעזר כיהוה אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה: ^ל ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא הנה שם הר האלהים: ויאמר אל משה אני חתנך יתרו בן אלויך ואשתך ושני בניה עמה: ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישקלו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האלה: ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה יהוה לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם יהוה: ^{ישראל} ויחד יתרו על כל הפונה אשר עשה יהוה לישראל אשר הצילו מיד מצרים: ויאמר יתרו ברוך יהוה אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים: עתה ידעתי כירגול יהוה מפל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם: ויקח יתרו חתן משה עלה ויבחים לאלהים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים:

משפטים ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: כי תקנה עבד עברי שש שנים ועבד ובשבעת יצא לחפשי הנם: אם בנפו יבא בנפו יצא אם פעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו: אם אדניו יתקלו אשה וילדהו בנים או בנות האשה וילדיה תקיח לאדניה והוא יצא בנפו: ואם אמר העבד אהבתי את אדני ואת בני לא יצא חפשי: והגישו אדניו אל האלהים והגישו אל הדין או אל המזונה ורצע אדניו את אדניו במרצע ועבדו לעלם: ^ל ^ל וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא פצאת העבדים: אם רעה בעיני אדניה אשר לא [ק לו] יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשל למכרה בכבוד: ואם לבנו ייעדה כמשפט הבנות יעשה לה: אם אחרת יקחלו שארה בסותה וענתה לא יגרע: ואם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה הנם אין כסף: ^{ישראל} ^ל מכה איש ומת מות יומת: ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמתו לך מקום אשר יגום שמה: ^ל ^ל וכי יזד איש על רעהו לחרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות: ^ל ^ל ומכה אביו ואמו מות יומת: ^ל ^ל ומכרו ונמצא בידו מות יומת: ^ל ^ל ומקלל אביו ואמו מות יומת: ^ל ^ל וכי יריבן אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות ונפל למשכב: אם יקום והתהלך בחיון על משענתו ונקח המכה רק שבתו יתן ורפא ורפא:

תרומה וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי: וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונהשת: ותבלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: ועלת אילים מאדמים וערת תחשים ועצי שפים:

^{לד} שָׁמֶן לַמָּאֹר בְּשִׁמּוֹת לְשִׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְלִקְמֹרֶת הַסַּמִּים: אֲבִי-שֵׁהָם וְאֲבֵי מְלֵאִים לְאֹפֶד וְלִחֹשֶׁן: וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם: כְּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאָה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת כְּלֵי-כֶלֶי וְכֵן תַּעֲשׂוּ: ^{ישראל} ׀ וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם וְחֹצֵי אַרְבּוֹ וְאִמָּה וְחֹצֵי רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחֹצֵי קַמְתּוֹ: וְצִפִּיתְךָ אוֹתוֹ זָהָב מְהוֹר מִבַּיִת וּמְחוּץ תִּצְפְּנֵנִי וַעֲשִׂיתְךָ עָלָיו זָר וְזָהָב סָבִיב: וְיִצְקֶתָ לּוֹ אַרְבַּע מִבְּעַת זָהָב וְנִתְתָּה עַל אַרְבַּע פְּעֻמֹתָיו וְשִׁתִּי מִבְּעַת עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשִׁתִּי מִבְּעַת עַל-צִלְעוֹ הַשְּׁנִיית: וַעֲשִׂיתְךָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתְךָ אוֹתָם זָהָב: וְהִבַּאתְךָ אֶת-הַבְּרִידִים בְּמִבְּעַת עַל צִלְעַת הָאֲרוֹן לְשֵׁאת אֶת-הָאֲרוֹן בָּהֶם: בְּמִבְּעַת הָאֲרוֹן יִהְיוּ הַבְּרִידִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: וְנָתַתְךָ אֶל-הָאֲרוֹן אֵת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אִתִּי אֱלֹהִים:

תצוה ואתה תצוה | את-בני ישראל ויקחו אליהם שמן ויתן זה פתית למאור להעלות נר תמיד: באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על-העדות יערוך אתו אהרון ובניו מערב עד-בקר לפני יהוה הקת עולם לדורתם מאת בני ישראל: ׀ ואתה הקרב אליהם את-אהרון אחיהם ואת-בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנוד-לו אהרון נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרון: וַעֲשִׂיתְךָ בְּגֵדֵי-קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת: ^{לוי למנהג אשכנז} ואתה תדבר אל-כל-הכמרים אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את-בגדי אהרון לקדשו לכהנוד-לו: ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי-קדש לאהרון אחיהם ולבניו לכהנוד-לו: והם יקחו את-הזהב ואת-התכלת ואת-הארנמן ואת-תולעת השני ואת-השש: ׀

^{לוי למנהג פולין ישראל למנהג אשכנז} וַעֲשׂוּ אֶת-הָאֹפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְנַמָּן וְתוֹלַעַת שֵׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֹׁר מַעֲשֵׂה הַשֵּׁב: שְׁתֵּי כְתֹפֶת חִבְרוֹת יִהְיֶה-לּוֹ אֶל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִפְרָה: וְחָשֵׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו בְּמַעֲשָׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְנַמָּן וְתוֹלַעַת שֵׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֹׁר: וְלִקְחֶתָ אֶת-שְׁתֵּי אֲבִי-שֵׁהָם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{ישראל למנהג פולין} שֵׁשָׁה מִשְׁמֹתֶם עַל הָאֵבֶן הָאֶחָת וְאֶת-שְׁמוֹת הַשֵּׁשָׁה הַנּוֹתָרִים עַל-הָאֵבֶן הַשְּׁנִיית בְּתוֹלְדֹתֶם: מַעֲשֵׂה חֹרֵשׁ אֵבֶן פְּתוּחֵי חֹתָם תִּפְתַּח אֶת-שְׁתֵּי הָאֵבֶנִים עַל-שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסַּפַּת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אוֹתָם: וְשִׁמְתָּ אֶת-שְׁתֵּי הָאֵבֶנִים עַל כְּתֹפֶת הָאֹפֶד אֲבֵנֵי זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂאָ אֶהֱרֹן אֶת-שְׁמוֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה עַל-שְׁתֵּי כְתֹפֵי לְזָכָר:

כי תשא וידבר יהוה אל-משה לאמר: כי תשא את-ראש בני-ישראל לפקדיהם ונתנו איש בפר נפשו ליהוה בפקד אתם ולא-יהיה בהם נגף בפקד אתם: זה | יתנו כל-העבר על-הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה ליהוה: ^{לד} כל העבר על-הפקדים מן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת יהוה: העשיר לא-ירפה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את-תרומת יהוה לכפר על-נפשתיכם: וְלִקְחֶתָ אֶת-כֶּסֶף הַכַּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתְךָ אוֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְיִהְיֶה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכָרֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: ׀

^{ישראל} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וַעֲשִׂיתְךָ בַּיּוֹד נְחֹשֶׁת וּבְנֹו נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתְךָ אוֹתוֹ בַּיּוֹד אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתְךָ שְׁמָה מִיּוֹם: וְרַחֲצוּ אֶהֱרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם: כִּבְאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד יְרַחֲצוּ-מִיּוֹם וְלֹא יָמְתוּ אוֹ כִּנְשָׁתָם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשֹׂרֵת לְהַקְמִיר אִשָּׁה לִיהוָה: וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם וּרְגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְיִתְּתָה לָהֶם חֶק-עוֹלָם לּוֹ וְלִירְעוֹ לְדוֹרֹתָם:

ויקהל ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה יהוה לעשות אתם: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה כל העשה בו מלאכה יומת: לא תבוערו אש בכל משכתיכם ביום השבת: פ

^ל ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה לאמר: קחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביאה את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת: ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: ועלת אילם מאדמים ועלת תחשים ועצי שפים: ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקמרת הסמים: ואבני שיהם ואבני מלאים לאפוד ולחשו: וכל חכם לב בכם יבאו ויעשו את כל אשר צוה יהוה: ^{ישראל} את המשכן את אהלו ואת מכסהו את קרסו ואת קרשיו ואת ברייתו [ק ברייתו] את עמודיו ואת אדניו: את הארן ואת בדיו את הכפרת ואת פרכת המסך: את השלחן ואת בדיו ואת כלכליו ואת לחם הפנים: ואת מגרת המאור ואת כליה ואת נרותיה ואת שמן המאור: ואת מזבח הקמרת ואת בדיו ואת שמן המשחה ואת קמרת הסמים ואת מסך הפתח לפתח המשכן: את מזבח העלה ואת מכפר הנחשת אשר לו ואת בדיו ואת כלכליו ואת הכיור ואת כנו: את קלעי החצר ואת עמודיו ואת אדניה ואת מסך שער החצר: את יתדות המשכן ואת יתדות החצר ואת מיתריהם: את בגדי השרד לשרת בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן: ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה:

פקודי אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן: ובצלאל בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה יהוה את משה: ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן חרש וחשב ולקח בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש: ^ל כל הנהג העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש ויהי זהב התנופה תשע ועשרים כפר ושבע מאות ושלשים שקל בשקל הקדש: וכסף פקודי העדה מאת כפר ואלה ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש: בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש לכל העבר על הפקדים מין עשרים שנה ומעלה לשש מאות אלה ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: ויהי מאת כפר הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים למאת הכפר כפר לאדן: ^{ישראל} ואת האלה ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ונים לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם: ונחשת התנופה שבעים כפר ואלפים וארבע מאות שקל: ויעש פה את אדני פתח אהל מועד ואת מזבח הנחשת ואת מכפר הנחשת אשר לו ואת כלכלי המזבח: ואת אדני החצר סביב ואת אדני שער החצר ואת כל יתדות המשכן ואת כל יתדות החצר סביב: ומד התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן באשר צוה יהוה את משה:

ויקרא ויקרא אל־משה וידבר יהוה אליו מאהל מועד לאמר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַיהוָה מִן־הַפְּחָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ
 אֶת־קִרְבַּנְכֶם: אִם־עֲלָה קִרְבְּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְקִרִיב אֹתוֹ
 לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי יְהוָה: ^{לוי למנחה אשכנו} וּסְמָךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֵלָה וּנְרָצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:
^{לוי למנחה פולין} וְשַׁחַט אֶת־כֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֵלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ: וְנָתַנוּ בְּנֵי
 אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ: וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים
 אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֵר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: וְקִרְבוּ וּכְרָעוּ וְרַחֵץ
 בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבְּחָה עֲלֶיהָ אִשָּׁה רֵיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: ^{ישראל} ׀ וְאִם־מִן־הַצֹּאן
 קִרְבְּנוֹ מִן־הַבְּשָׂמִים אוֹ מִן־הָעֵצִים לְעֵלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ: וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יַד הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה
 לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ
 וְאֶת־פָּדְרוֹ וְעָרַף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: וְתִקְרַב וְהִכְרַעַם
 וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבְּחָה עֲלֶיהָ הוּא אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

צו וידבר יהוה אל־משה לאמר: צו אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בְּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּזְרֹת הָעֵלָה הִיא הָעֵלָה
 עַל מוֹקְדָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כֹּל־חֲלִילָה עַד־הַבָּקָר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּזְקַד בּוֹ: וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִדֹּו כֹּד
 וּמִכְנָסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת־הַדִּשָּׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֵלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ
 אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ^{לוי} וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלִבַּשׁ בְּגָדִים אַחֲרָיִם וְהוֹצִיא אֶת־חֲדָשָׁן אֶל־מַחוּץ לַמִּחֲנֶה
 אֶל־מְקוֹם טָהוֹר: וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תִּזְקַד־בוֹ לֹא תִכָּפֶה וּבָעַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבָּקָר בַּבָּקָר
 וְעָרַף עָלֶיהָ הָעֵלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלֵמִים: אֵשׁ תָּמִיד תִּזְקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּפֶה: ׀ ^{ישראל}
 וְזֹאת תֹּזְרֹת הַמִּנְחָה הַקָּרֵב אֹתָהּ בְּנֵי־אֶהֱרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וְהָרִים מִמֶּנּוּ
 בְּקִמְצוֹ מַסֶּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׂמֹנָה וְאֵת כֹּל־חֲלָבֶנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ
 אֲזַבְּרָתָהּ לַיהוָה: וְהַעֲזַרְתָּ מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֶהֱרֹן וּבְנָיו מִצֹּת תֹּאכַל בְּמְקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצַר
 אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ: לֹא תֹאפֹחַ חֲמִיץ חֲלָקִים נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשִּׁי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא כַּחֲטָאת
 וּכְאֵשׁ: כֹּל־זָכָר בְּבָנֵי אֶהֱרֹן יֹאכְלֶנָה חֶקֶד עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשִּׁי יְהוָה כֹּל אֲשֶׁר־יִנְעַ בָּהֶם
 יִקְדָּשׁ:

שמיני ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: ויאמר אל-אהרן קח-לך עגל בן-בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב לפני יהוה: ואל-בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר-עזים לחטאת ועגל וכבש בני-שנה תמימם לעלה: ושור ואיל לשלמים לזבח לפני יהוה ומנחה בלולה בשמן כי היום יהוה נראה אליכם: ויקחו את אשר צוה משה אל-בני אהל מועד ויקרבו בל-העדה ויעמדו לפני יהוה: ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה תעשו וירא אליכם כבוד יהוה: ^ל ויאמר משה אל-אהרן קרב אל-המזבח ועשה את-חטאתך ואת-עלתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את-קרבן העם וכפר בעדם כאשר צוה יהוה: ויקרב אהרן אל-המזבח וישחט את-עגל החטאת אשר-לו: ויקרבו בני אהרן את-ידיהם אליו וימבל אצבעו בדם ויתן על-קרנות המזבח ואת-ידיהם יצק אל-יסוד המזבח: ואת-החלב ואת-הבליט ואת-היתרת מן-הכבד מן-החטאת הקטיר המזבחה כאשר צוה יהוה את-משה: ואת-הבשר ואת-העור שרף באש מחוץ למחנה: וישחט את-העלה וימצאו בני אהרן אליו את-הדם ויורקו על-המזבח סביב: ואת-העלה המצואו אליו לנתחיה ואת-הראש ויקטר על-המזבח: וירתיץ את-הקרב ואת-הכרעים ויקטר על-העלה המזבחה: ויקרב את קרבן העם ויקח את-שעיר החטאת אשר לעם וישחטו ויחטאו פראשון: ויקרב את-העלה ויעשה כמשפט:

תזריע וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וממאה שבועת ימים בימי נדת דותה תטמא: וביום השמיני ימול בשר ערלתו: ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדימי מחרה בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא עד-מלאת ימי מחרה: ^ל ואם-נקבה תלד וממאה שבועים בנדתה ושלשים יום ושתת ימים תשב על-דימי מחרה: ובמלאת ימי מחרה לבן או לבת תביא כבש בן-שנתו לעלה ובקרינה אורת לחטאת אל-פתח אהל-מועד אל-הכהן: והקריבו לפני יהוה וכפר עליה ומחרה ממקד דמיה זאת תזריע וילדת לזכר או לנקבה: ואם-לא תמצא ידה די שח ולקחה שתי-תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן ומחרה: פ

וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: אדם כרייהו בעור-בשרו שאת אור-ספחת או בחרת והיה בעור-בשרו לנגע צרעת והובא אל-אהרן הכהן או אל-אחד מבניו הכהנים: וראה הכהן את-הנגע בעור-הבשר ושער בנגע הפך | לכן ומראה הנגע עמק מעור בשרו נגע צרעת הוא וראהו הכהן וטמא אתו: ואם בחרת לבנה הוא בעור בשרו ועמק איז-מראה מן-העור ושערה לא-הפך לבן והסגיר הכהן את-הנגע שבועת ימים: וראהו הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעינו לא-פשה הנגע בעור והסגירו הכהן שבועת ימים שנית:

מצרע וידבר יהוה אל־משה לאמר: זאת תהיה תורת המצרע ביום מחרתו והובא אל־הכהן: ויצא הכהן אל־מחויז למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע־הצרעת מן־הצרוע: וצוה הכהן ולקח למטהר שתי־צפרים חיות טהרות ועץ ארו ושני תולעת ואזב: וצוה הכהן ושחט את־הצפור האחת אל־כלי־חַדש על־מים חיים: ¹⁷ את־הצפור השני יקח אתה ואת־עץ הארו ואת־שני התולעת ואת־האזב ומכל אותם ואת | הצפור השנייה בדם הצפור השחטה על המים החיים: והזה על המטהר מן־הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח את־הצפור השנייה על־פני השדה: וכבס המטהר את־בגדיו ונגח את־כל־שעריו ורחץ במים וטהר ואתר יבוא אל־המחנה וישב מחויז לאחלו שבועת ימים: והיה ביום השביעי ונגח את־כל־שעריו את־ראשו ואת־זקנו ואת גבת עיניו ואת־כל־שעריו ונגח וכבס את־בגדיו ורחץ את־בשרו במים וטהר: ¹⁸ וביום השמיני יקח שני־כבשים תמימים וכבשה אחת בת־שנתה תמימה ושלשה עשרנים סלת מנחה כלולה בשמן ולג אחד שמן: והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר ואתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ולקח הכהן את־הכבש האחד והקריב אתו לאשם ואת־לג השמן והניף אתם תנופה לפני יהוה:

אחרי מות וידבר יהוה אל־משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני־יהוה וימתו: ויאמר יהוה אל־משה דבר אל־אהרן אחיך ואל־יבא בכל־עת אל־הקדש מפית לפרכת אל־פני הכפרת אשר על־הארץ ולא ימות כי בענן אראה על־הכפרת: בזאת יבא אהרן אל־הקדש בכפר בן־בקר לחטאת ואיל לעלה: בתנת־כר קדש ילפש ומכנס־כר יהיו על־בשרו וכאבנט כר יחגר וכמצנפת כר יצנף בגדי־קדש הם ורחץ במים את־בשרו ולבשם: ומאת עדת בני ישראל יקח שני־שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה: והקריב אהרן את־כר החטאת אשר־לו וכפר בעדו ובעד ביתו: ¹⁹ ולקח את־שני השעירים והעמיד אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ונתן אהרן על־שני השעירים גרלות גורל אחד ליהוה וגורל אחד לעזאזל: והקריב אהרן את־השעיר אשר עלה עליו הגורל ליהוה ועשהו חטאת: והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד־תי לפני יהוה לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה: והקריב אהרן את־כר החטאת אשר־לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את־כר החטאת אשר־לו: ²⁰ ולקח מלא־המחטה גחלי־אש מעל המזבח מלפני יהוה ומלא חפזיו קמורת סמים דקה והביא מפית לפרכת: ונתן את־הקמורת על־האש לפני יהוה וכסה | ענן הקמורת את־הכפרת אשר על־העדות ולא ימות: ולקח מדם הפר והזה באצבעו על־פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת וזה שבע־פעמים מן־הדם באצבעו: ושחט את־שעיר החטאת אשר לעם והביא את־דמו אל־מפית לפרכת ועשה את־דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אתו על־הכפרת ולפני הכפרת: וכפר על־הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל־חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך מטמאתם: וכל־אדם לא־יהיה | באהל מועד כבאו לכפר בכרע עד־צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל־קהל ישראל:

קדשים וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-כל-עדת בני-ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם: איש אמו ואביו תיראו ואת-שבתתי תשמרו אני יהוה אלהיכם: אל-תפנו אל-האלילים ואלהי מפסכה לא תעשו לכם אני יהוה אלהיכם: ^{לד} וכי תזבחן זבח שלמים ליהוה לרצונכם תזבחהו: ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד-יום השלישי באש ישרף: ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה: ואכליו עונו ישא כִּי-את-קדש יהוה חלל ונגרטה הנפש החיה מעמיה: ובקצרבם את-קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה לקצר ולקט קצירך לא תלקט: וברמך לא תעולל ופרט ברמך לא תלקט לעני ולגור תעזב אתם אני יהוה אלהיכם: ^{ישראל} לא תגנבו ולא-תבכשו ולא-תשקרו איש בעמיתו: ולא-תשבעו בשמי לשקר וחללת את-שם אלהיך אני יהוה: לא-תעשק את-רעך ולא תגול לא-תלזן פעלת שכיר אתך עד-בקר: לא-תקלל חרש ולפני עזר לא תתן מבשל ונראת מאלהיך אני יהוה:

אמר ויאמר יהוה אל-משה אמר אל-הפנתים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא-יפא בעמיו: כי אם-לשארן הקרב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו: ולאחתו הפתולה הקרובה אליו אשר לא-היתה לאיש לה יפא: לא יפא בעל בעמיו לחלו: לא-יקרחה [ק' יקרחו] קרחה פראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרפתי: קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחלו שם אלהיהם כי את-אשי יהוה לחם אלהיהם הם מקריבם והיו קדש: ^{לד} אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו כִּי-קדש הוא לאלהיו: וקדשתו כִּי-את-לחם אלהיך הוא מקריב קדש יתהלך כִּי קדוש אני יהוה מקדשכם: ובת איש ביהן כי תחל לזנות את-אביה היא מחללת באש תשרף: ם ותכחן הגדול מאחיו אשר-יוצק על-ראשו | שמן המשחה ומלא את-ידו ללבוש את-הבגדים את-ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם: ועל כל-נפשות מת לא יבא לאביו ולאמו לא יפא: ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו כִּי גֹר שמן משחת אלהיו עליו אני יהוה: ^{ישראל} והוא אשה בבתוליה יקח: אלמנה וגרושה וחללה זנה את-אלה לא יקח כי אם-בתולה מעמיו יקח אשה: ולא-יחלל ורעו בעמיו כי אני יהוה מקדשו:

בהר וידבר יהוה אל משה בחר סיני לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת ליהוה: שש שנים תורע שדך ושש שנים תזמר פרמך ואספת את תבואתה: ^ל ובשנה השביעית שבת שפתון יהיה לארץ שבת ליהוה שדך לא תורע ופרמך לא תזמר: את ספיה קצירך לא תקצור ואת ענבי גיזרך לא תבצר שנת שפתון יהיה לארץ: והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך: ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל: ^מ וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה: ותעברת שופר תרועה בחדש השבלי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל ארצכם: וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה ויבל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל אחותו ואיש אל משפחתו תשבנו: ויבל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תורעו ולא תקצרו את ספיתיה ולא תבצרו את גיזריה: כי ייבל הוא קדש תהיה לכם מן השדה תאכלו את תבואתה: בשנת הייבל הזאת תשבנו איש אל אחותו:

בחקתי אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ונעשיתם אתם: ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה נעין השדה יתן פרו: והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם: ^נ ונתתי שלום בארץ וישבתם ואין מחרד והשפתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבר בארצכם: וירדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לחרב: וירדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה וירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב: ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרפיתי אתכם והקימתי את בריתי אתכם: ^ס ואכלתם ישן נישן וישן מפני חדש תוציאיו: ונתתי משפני בתוככם ולא תנעל נפשי אתכם: והתחלכתי בתוככם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם: אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהלך להם עבדים ואשפור ממת עליכם ואולף אתכם קוממיות:

במדבר וידבר יהוה אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר: שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם: מן עשרים שנה ומעלה פליעא צבא בישראל תפקדו אתם לצבאתם אתה ואהרן: ואתכם יהיו איש איש לפיטה איש ראש לבית אבתיו הוא: ^פ ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם לראובן אליצור בן שדיאור: לשמעון שלמיואל בן צורישידי: ליהודה נחשון בן עמינדב: ליששכר נתנאל בן צוער: לזבולן אליאב בן חלוי: לבני יוסף לאפרים אלישמע בן עמיהוד למנשה גמליאל בן פדהצור: לבנימין אביהן בן גדעני: לדן אחיעזר בן עמישהדי: לאשר פנעיואל בן עכר: לגד אליסף בן דעואל: לנפתלי אחירע בן עיני: אלה קריאי [ה קרואי] העדה נשיאי מפות אבותם ראשי אלפי ישראל הם: ^צ ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות: ואת כל העדה הקהילו באהל לחדש השני ויתלדו על משפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה לגלגלתם: כאשר צוה יהוה את משה ויפקדם במדבר סיני:

נשא וידבר יהוה אל־משה לאמר: נשא את־ראש בני גרשון גסהם לבית אבתם למשפחתם: מִבְּן שלשים שנה ומעלה עד בן־חמשים שנה תפקד אותם כִּלְהַבֵּא לְצִבְאָ לְעֶבֶד עֲבֹדָה בְּאֶהֱל מוֹעֵד: וְאֵת עֲבֹדֹת מִשְׁפַּחַת הַגֵּרָשָׁנִי לְעֶבֶד וּלְמִשְׁאָ: ^ל וְנִשְׂאוּ אֶת־יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֶהֱל מוֹעֵד מִכִּסֵּהוּ וּמִכִּסֵּה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְמַעְלָה וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד: וְאֵת קַלְעֵי הַחֹצֵר וְאֶת־מִסְךְ | פֶּתַח | שַׁעַר הַחֹצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמּוֹפֵת סָבִיב וְאֵת מִיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כָּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעֲבֹדוֹ: עַל־פִּי אֶהְרֹן וּבְנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרָשָׁנִי לְכָל־מִשְׁאָם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּפְקֻדָתָם עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל־מִשְׁאָם: וְאֵת עֲבֹדֹת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי הַגֵּרָשָׁנִי בְּאֶהֱל מוֹעֵד וּמִשְׁמֶרֶתָם בְּיַד אִיתָמָר בְּן־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן: ^{ישראל} בְּנֵי מִרְדֵי לְמִשְׁפַּחַתְּם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד אֹתָם: מִבְּן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה תִּפְקֹדֵם כִּלְהַבֵּא לְצִבְאָ לְעֶבֶד אֶת־עֲבֹדַת אֶהֱל מוֹעֵד: וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאָם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֶהֱל מוֹעֵד קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאֶדְנָיו: וְעַמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֶדְנֵיהֶם וַיִּתְּדֵתָם וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל־כָּלֵיהֶם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּבִשְׂמֹת תִּפְקֹדוּ אֶת־כָּלֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאָם: וְאֵת עֲבֹדֹת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מִרְדֵי לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֶהֱל מוֹעֵד בְּיַד אִיתָמָר בְּן־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן: לְמַנְהַג בְּנֵי אֲשֶׁכְנו קְרִיאַת הַתּוֹרָה מִסְתַּיִמַת כֹּאן.

concludes with the words 'בְּיַד אֶהְרֹן הַכֹּהֵן', in order to make a separation between the divine command to count, and the counting itself. (דברי קהלת)

^{יש מיסופים} וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן וּנְשֵׂאֵי הָעֵדָה אֶת־בְּנֵי הַקְּהָלִי לְמִשְׁפַּחַתָּם וּלְבֵית אֲבֹתָם: מִבְּן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה כִּלְהַבֵּא לְצִבְאָ לְעֲבֹדָה בְּאֶהֱל מוֹעֵד: וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחַתָּם אֲלֵפִים שֶׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת הַקְּהָלִי כִּלְהַבֵּא לְצִבְאָ לְעֲבֹדָה בְּאֶהֱל מוֹעֵד: וְאֶהְרֹן וְאֶהְרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:

בהעלתך וידבר יהוה אל־משה לאמר: דַּבֵּר אֶל־אֶהְרֹן וְאֶמְרָתָ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֹּרֹת אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יֵאִירוּ שֶׁבַעַת הַנְּרוֹת: וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהְרֹן אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה הַעֲלָה נֹרֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנוּרָה מִקְּשָׁה זָהָב עַד־יִרְכָּה עַד־פְּרָחָה מִקְּשָׁה הוּא כַּמְּרָאָה אֲשֶׁר הִרְאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֵשָׂה אֶת־הַמְּנוּרָה: פ

^ל וַיִּדְבֵר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְחִתְּרָתָ אֹתָם: וְכֹה־תַעֲשֶׂה לָהֶם לְחִתְּרָם הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חַטָּאת וְהִעֲבִירוּ תַעֲרַל עַל־כָּל־בָּשָׂרָם וּבְכֶסֶף בְּגִדֵיהֶם וְהַחֲתִירוּ: וְלָקְחוּ פָר כֹּהֵן בְּכֹהֵן וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת כְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפְרֹשָׁנִי כֹהֵן בְּכֹהֵן תִּקַּח לְחַטָּאת: וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֶהֱל מוֹעֵד וְהִקְמַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{ישראל} וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וּסְמַכּוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם: וְחַנּוּף אֶהְרֹן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפֵה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעֹבְדֵי אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה: וְהַלְוִיִּם וּסְמַכּוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֲחֹד חַטָּאת וְאֶת־הָאֲחֹד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם: וְתַעֲמֹדְתָ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֶהְרֹן וּלִפְנֵי בְנָיו וְחַנּוּפְתָ אֹתָם תְּנוּפֵה לַיהוָה: וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

שלח לך וידבר יהוה אל־משה לאמר: שלח־לך אנשים ויחרו את־ארץ כנען אשר־אני נתן לבני ישראל איש אחד אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם: וישלח אתם משה ממדבר פארן על־פי יהוה כלם אנשים ראשי בני־ישראל המה: ^ל ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן־זבור: למטה שמעון שפט בן־חורי: למטה יהודה כלב בן־יפנה: למטה יששכר יגאל בן־יוסף: למטה אפרים הושע בן־נון: למטה בנימין פלטי בן־רפוא: למטה זבולן גדיאל בן־סודי: למטה יוסף למטה מנשה נדי בן־סוסי: למטה דן עמיאל בן־גמלי: למטה אשר סתור בן־מיכאל: למטה נפתלי נחבי בן־רופסי: למטה גד גואל בן־מכי: אלה שמות האנשים אשר־שלח משה לתור את־הארץ ויקרא משה להושע בן־נון יהושע: ^{ישראל} וישלח אתם משה לתור את־ארץ כנען ויאמר אלהם עליו זה בננוב ועליתם את־הקרו וראיתם את־הארץ מה־הוא ואת־העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אסרוב: ומה הארץ אשר־הוא יושב בה הטובה הוא אסרעה ומה הערים אשר־הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים: ומה הארץ השמנה הוא אסרזה הישר־בה עץ אסרון והתחוקתם ולקחתם מפרי הארץ ותימים ימי כפורי ענבים:

קרח ויקח קרח בן־יצחק בן־קחת בן־לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן־פלת בני ראובן: ויקמו לפני משה ואנשים מבני־ישראל המשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי־שם: ויקהלו על־משה ועל־אהרן ויאמרו אלהם רב־לכם פי כל־העדה כלם קדשים ובתוכם יהוה ומדוע תתנשאו על־קהל יהוה: ^ל וישמע משה ויפל על־פניו: וידבר אל־קרח ואל־כל־עדתו לאמר בקר וידע יהוה את־אשר־לו ואת־הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו: זאת עשו קחוד־לכם מחתות קרח וכל־עדתו: ותגורבתו | אש ושימו עליהן | קמרת לפני יהוה מחר ותיה האיש אשר־יבחר יהוה הוא הקדוש רב־לכם בני לוי: ^{ישראל} ויאמר משה אל־קרח שמעו־נא בני לוי: המעט מכם כ־הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את־עבדת משכן יהוה ולעמד לפני העדה לשרתם: ויקרב אתך ואת־כל־אתיך בני־לוי אתך ובקשתם נס־בהנה: לכן אתה וכל־עדתך הנעדים על־יהוה ואהרן מה־הוא כי תלונו [ג' תלינו] עליו: וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה: המעט פי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כ־תשתרר עלינו נס־השתרר:

חקת וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: זאת חקת התורה אשר צוה יהוה לאמר ודבר | אל-בני ישראל ויקחו אליהם פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על: ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מחויז למחנה ושחט אתה לפניו: ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו ותהא אל-נכה פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים: ושחף את-הפרה לעיניו את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה ישרף: ולקח הכהן עין ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל-תוך שרפת הפרה: ^ל וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל-המחנה וממא הכהן עד-הערב: והשרף אתה וכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים וממא עד-הערב: ואסף | איש מהור את אפר הפרה והניח מחויז למחנה במקום מהור והייתה לעדת בני-ישראל למשמרת למי נדה חפאת הוא: ^{ישראל למנהג פולין} וכבס האסף את-אפר הפרה את-בגדיו וממא עד-הערב והייתה לבני ישראל ולגור הגר בתוכם לחקת עולם: ^{ישראל למנהג אשכנז} הנגע במת לכל-נפש אדם וממא שבעת ימים: הוא ותחפאו-בו ביום השלישי וביום השביעי ומהר ואסלא ותחפא ביום השלישי וביום השביעי לא ומהר: כל-הנגע במת בנפש האדם אשר-ימות ולא ותחפא את-משכן יהוה ממא ונברתה הנפש הוא מישראל כי מי נדה לא-זרק עליו ממא יהוה עוד ממאתו בו: זאת התורה אדם כרימות באהל כל-הבא אל-האהל וכל-אשר באהל וממא שבעת ימים: וכל כלי פתוח אשר אין-צמיד פתיל עליו ממא הוא: וכל אשר-יגע על-פני השדה בחלל-הרב או במת או-בעצם אדם או בקבר וממא שבעת ימים: ולקחו לממא מעפר שרפת החפאת ונתן עליו מים חיים אל-כלי:

בלק וירא בלק בן-צפור את כל-אשר-עשה ישראל לאמרי: ויגר מואב מפני העם מאד כי רב-הוא ויקח מואב מפני בני ישראל: ויאמר מואב אל-זקני מדון עתה ילחכו הקהל את-כל-סביבתינו בלחוד השור את ירק השדה ובלק בן-צפור מלך למואב בעת ההוא: ^ל וישלח מלאכים אל-בלעם בן-בעור פתורה אשר על-הנהר ארץ בני-עמו לקרא-לו לאמר הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את-עין הארץ והוא ישב ממלי: ועתה לכה נא ארה-לי את-העם הזה כרי-עצום הוא ממני אולי אוכל נבה-בו ואגדשנו מן-הארץ כי ידעתי את אשר-תברך מברך ואשר תאר יואר: וילכו זקני מואב וזקני מדון וקסמים בידם ויבאו אל-בלעם וידברו אליו דברי בלק: ^{ישראל} ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשכתי אתכם דבר באשר ידבר יהוה אלי וישבו שרי-מואב עם-בלעם: ויבא אלהים אל-בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך: ויאמר בלעם אל-האלהים בלק בן-צפור מואב שלח אלי: הנה העם יצא ממצרים ויבס את-עין הארץ עתה לכה קבה-לי אתו אולי אוכל להלחם בו ונרשתיו: ויאמר אלהים אל-בלעם לא תלך עמהם לא תאר את-העם כי ברוך הוא:

פינחם וידבר יהוה אל משה לאמר: פינחם בראלעזר בראהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי: לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום: ^ל והיתה לו ולרעו אחיו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו וכפר על בני ישראל: ושם איש ישראל המפה אשר הפך את המדינות ומרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני: ושם האשה המפה המדינית כזבי בת צור ראש אמות בית אב במדן הוא: פ

^{ישראל} וידבר יהוה אל משה לאמר: צרור את המדינים והפיתם אותם: בראררים הם לכם בנבליהם אשר נבלו לכם על דבר פעור ועל דבר כזבי בת נשיא מדן אחתם המפה ביום המנפה על דבר פעור: ויהי אחרי המנפה פ

ויאמר יהוה אל משה ואל אלעזר בראהרן הכהן לאמר: שאו את ראש | כל עדת בני ישראל מן עשרים שנה ומעלה לבית אבתם בליצא צבא בישראל: וידבר משה ואלעזר הכהן אתם בערבת מואב על ירדן ורחו לאמר: מן עשרים שנה ומעלה כאשר צוה יהוה את משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים:

ממות וידבר משה אל ראשי המפות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה: איש ביריד נדר ליהוה אזהשבע שבועה לאמר אפר על נפשו לא יחל דברו בכל היצא מפיו ועשה: ואשה ביריד נדר ליהוה ואסרה אפר בבית אביה בנעריה: ושמע אביה את נדרה ואסרה אשר אסרה על נפשה והחריש לה אביה וקמו כל נדריה וכל אפר אשר אסרה על נפשה יקום: ואם הניא אביה אתה ביום שמעו כל נדריה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום ויהוה יסלח לה בירידה אביה אתה: ואם הניו תהיה לאיש ונדרה עליה או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה: ושמע אישה ביום שמעו והחריש לה וקמו נדריה ואסרה אשר אסרה על נפשה יקמו: ואם ביום שמע אישה יניא אותה והפר את נדרה אשר עליה ואת מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה ויהוה יסלח לה: ^ל ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה: ואם בית אישה נדרה או אסרה אפר על נפשה בשבעה: ושמע אישה והחריש לה לא הניא אתה וקמו כל נדריה וכל אפר אשר אסרה על נפשה יקום: ואם הפר יפר אתם | אישה ביום שמעו כל מוצא שפתיה לנדרה ולאפר נפשה לא יקום אישה הפרם ויהוה יסלח לה: ^{ישראל} כל נדר וכל שבעת אפר לענת נפש אישה יקימו ואישה יפרנו: ואם חרש יחריש לה אישה ביום אליום והקים את כל נדריה או את כל אסריה אשר עליה הקים אתם בירידה לה ביום שמעו: ואם הפר יפר אתם אחרי שמעו ונשא את עונה: אלה החקים אשר צוה יהוה את משה בין איש לאשתו ביראב לבתו בנעריה בית אביה:

מסעי אלה מסעי בני-ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד-משה ואהרן: ויקתב משה את-מוצאיהם למסעיהם על-פי יהוה ואלה מסעיהם למוצאיהם: ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחנת הפסח יצאו בני-ישראל ביד רמה לעיני כל-מצרים: ^{לד} ומצרים מקברים את אשר הכה יהוה בהם כל-בכור ובאלהיהם עשה יהוה שפטים: ויסעו בני-ישראל מרעמסס ויחנו בסבת: ויסעו מסבת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר: ^{ישראל} ויסעו מאתם וישב על-פי החירת אשר על-פני בעל צפון ויחנו לפני מגדל: ויסעו מפני החירת ויעברו בתוד-הים המדברה וילכו בדרך שלשת ימים במדבר אתם ויחנו במרה: ויסעו ממרה ויבאו אילמה ובאילם שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו-שם: ויסעו מאילם ויחנו על-ים-סוף:

דברים אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל-ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין-פארן ובין-תפל ולבן וחצרות ודי זהב: אחד עשר יום מחרב בדרך הר-שעיר עד קדש ברנע: ויהי בארבעים שנה בעשתי-עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל-בני ישראל ככל אשר צוה יהוה אתו אלהם: ^{לד} אחרי הכתו את סיון מלך האמרי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הפשו אשר-יושב בעשתרת באדריעי: בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את-התורה הזאת לאמר: יהוה אלהינו דבר אלינו בחרב לאמר רב-לכם שבת בחר הזה: פנו | ויסעו לכם ובאו הר האמרי ואל-כל-שבניו בערבה בחר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ הפנעני והלבנון עד-הנהר הגדל נהר-פרת: ^{ישראל} ראה נתתי לפניכם את-הארץ באו ורשו את-הארץ אשר נשבע יהוה לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולורעם אחריהם: ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא-אובל לבדי שאת אתכם: יהוה אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב: יהוה אלהי אבותכם יסף עליכם ככם אלה פעמים ויברך אתכם באשר דבר לכם:

ואתחנן ואתחנן אליהוה בעת ההוא לאמר: אדני יהוה אתה החלול להראות את-עבדך את-גדלך ואת-ידך החזקה אשר מיראל בשמים ובארץ אשר-יעשה כמעשך וכגבורתך: אעברה-נא ואראה את-הארץ הפוכה אשר בעבר הירדן חתר הטוב הזה והלבגן: ^ל ויתעבר יהוה בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר יהוה אלי רב-לך אל-תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה: עלה | ראש הפסגה ושא עיניך ומה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבר את-הירדן הזה: וצו את-יהושע וחזקו ואמצו כי-הוא יעבר לפני העם הזה והוא ינחיל אותם את-הארץ אשר תראה: ונשב בניא מול בית פעור: פ

ועתה ישראל שמע אל-החקים ואל-המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות למען תחיו ובאתם וירשתם את-הארץ אשר יהוה אלהי אבותיכם נתן לכם: לא תספו על-הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו לשמר את-מצות יהוה אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם: עיניכם הראות את אשר-עשה יהוה בבצל פעור כי כל-האיש אשר הלך אחרי בעל-פעור השמידו יהוה אלהיך מקרבך: ואתם הדבקים ביהוה אלהיכם חיים כלכם היום: ^{ישראל} ראה | למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני יהוה אלהי לעשות פן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה: ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל-החקים האלה ואמרו רק עסדתכם ונבזו הגוי הגדול הזה: כי מירגו גדול אשר-לו אלהים קרבים אלו ביהוה אלהינו בכל-קראנו אליו: ומי גוי גדול אשר-לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום:

עקב ויהוה | עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר יהוה אלהיך לך את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבותיך: ואתה וברכך וחרבך וברך פרי-בטנך ופרי-אדמתך הנגד ותירשך ויצחקך שגור-אלפיד ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבותיך לתת לך: פרוץ תהיה מכל-העמים לא-יהיה כך עקר ועקרה ובהמתך: והסיר יהוה ממך כל-חלי וכל-מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל-שנאיך: ואכלת את-כל-העמים אשר יהוה אלהיך נתן לך לא-תחוס עינך עליהם ולא תעבד את-אלהיהם כי-מוקש הוא לך: ס כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה מפני איכה אוכל להודישם: לא תרא מהם וכו' תזכר את אשר-עשה יהוה אלהיך לפרעה ולכל-מצרים: המפת הגדלת אשר-ראו עיניך והאתת והמפתים והיד החזקה והרע הנמולה אשר הוצאת יהוה אלהיך פו-יעשה יהוה אלהיך לכל-העמים אשר-אתה ירא מפניהם: וגם את-הצרעה ישלח יהוה אלהיך בם עד-אבד הנשוארים והנסתרים מפניך: לא תערץ מפניהם כי-יהוה אלהיך בקרבך אל גדול ונורא: ^ל ונשל יהוה אלהיך את-הגוים האל מפניך מעט מעט לא תוכל פלתם מהר פן-תרבה עליך חנת השדה: ונתנם יהוה אלהיך לפניך והמם מהומה גדולה עד השמדם: ונתן מלכיהם בידך והאבדת את-שמם מתחת השמים לא-יתיצב איש בפניך עד השמדך אתם: פסילי אלהיהם תשרפון באש לא-תחמד פסל וזהב עליהם ולקחת לך פן תוקש פו כי תועבת יהוה אלהיך הוא: ולא-תביא תועבה אל-ביתך והיית חרם כמהו שקין | תשקצנו ותעב | תתעבנו כי-חרם הוא: פ

כָּל-הַמְצוּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחֲיוּן וּרְבוּתֵם וּבִאֲתֵם וַיִּרְשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם: וּזְכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדְּרֹךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָ אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עֲנִתְךָ לְנַפְתְּךָ לְדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְכֶּךָ הַתְּשׁוּמָה מְצוּתוֹ [ק' מְצוּתוֹ] אִם-לֹא: וַיַּעֲבֹד וַיִּרְעֹב וַיִּאֲכַלְךָ אֶת-הַפֶּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לִבְדוּ יַחֲיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִי-יַחֲיֶה יְהוָה הָאֱלֹהִים: ^{ישראל} שְׁמַלְתְּךָ לֹא בָלְתָה מֵעֲלִיד וּרְגַלְךָ לֹא בַצָּקָה וְהָ אַרְבָּעִים שָׁנָה: וַיִּדְעַתָּ עַם-לִבְכֶּךָ כִּי בְּאֲשֶׁר יִסַּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ: וְשִׁמְרַתָּ אֶת-מְצוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַבֵּת בְּדַרְכָיו וּלְיִרְאָה אֹתוֹ: כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבַיֵּאֵךְ אֶל-אֶרֶץ מוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם עֵינַת וַתְּהַמַּת יִצְאִים בַּבִּקְעָה וּבְהָרִ: אֶרֶץ חֹמָה וְשַׁעֲרָה וְנֶפֶן וַתֵּאֱמַר וּרְמוֹן אֶרֶץ-גֹּוֹת שָׁמֶן וְדִבְשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמַסְפַּנְתָּ תֵּאכַל-בָּהּ לֶחֶם לֹא-תִחַסֵּר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִינָהּ בְּרוּל וּמְהַרְרִיהָ תַחֲצַב נַחֲשֵׁת: וְאֲכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ וּבִרְכַתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ:

ראה ראה אנכי נתן לפניכם היום בְּרָכָה וּקְלָלָה: אֶת-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל-מְצוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם: וְהַקְלָלָה אִם-לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל-מְצוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסַרְתֶּם מִן-הַדְּרֹךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְלַבֵּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתֶּם: ^ס וְהוּהוּ כִּי יִבְיָאֵךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בֹּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנִתְתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הַר גְּרִזִים וְאֶת-הַקְלָלָה עַל-הַר עֵיבָל: הֲלֹא-הִמָּה בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי הַר מְבֹא הַשָּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַבְּנֵעַנִי חִישַׁב בַּעֲרֵבָה מוֹל הַגְּלִיל אֶצֶל אֱלוֹנֵי מִדְּבָר: כִּי אַתֶּם עֲבַרְתֶּם אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשֵׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וַיִּרְשַׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבַּתֶּם-בָּהּ: ^{לוי למנהג פולין} וְשִׁמְרַתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם: ^{לוי למנהג אשכנז} אֱלֹהֵי חֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה: אַבְדוּ תִאֲבָדוּן אֶת-כָּל-הַמַּלְכוּת אֲשֶׁר עָבַדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אַתֶּם אֶת-אֱלֹהֵיהֶם עַל-הַהָרִים הַרְמִים וְעַל-הַגְּבְעוֹת וַתַּחַת כָּל-עֵץ רַעֲנָן: וְנִתְצַתֶּם אֶת-מִזְבְּחֹתֶם וְשִׁבְרַתֶּם אֶת-מִצְבְּתֵיכֶם וְאֲשִׁרְיֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאַבְדַּתֶּם אֶת-שִׁמְם מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא: לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל-שְׁבָטֵיכֶם לְשׂוּם אֶת-שְׁמוֹ שָׁם לְשַׁכְּנוֹ תִדְרָשׁוּ וּבִאֲתָ שָׁמָּה: ^{ישראל} וְהִבֵּאתֶם שָׁמָּה עֲלֵתֵיכֶם וּזְבִיחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדְבָכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם וּבְכֻרַת בְּקָרְבָּנְכֶם וְצִאֲנֹכֶם: וְאֲכַלְתֶּם-שָׁם לְפָנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשִׂמַּחְתֶּם בְּכֹל מִשְׁלַח יְדְבָכֶם אַתֶּם וּבְתֵיבֵיכֶם אֲשֶׁר בְּרִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא תַעֲשׂוּן כֹּכָל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל-הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו: כִּי לֹא-בִאתֶם עַד-עַתָּה אֶל-הַמְּנוּחָה וְאֶל-הַנְּחִלָּה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: וְעַבְרַתֶּם אֶת-הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהָנִיתָ לָכֶם מִכָּל-אֵיבֵיכֶם מִסָּבִיב וַיִּשְׁבַּתֶּם-בְּטוֹחַ:

שפטים ושפטים ושפטים תתן להם ככל שיעריך אשר יהיה אלהיך נתן להם לשבטיהם ושפטים את העם משפט צדק: לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים: צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר יהיה אלהיך נתן להם: ^ל לא תפגע להם אשרה בלעין אצל מופת יהיה אלהיך אשר תעשה להם: ולא תקים להם מצבה אשר שגא יהיה אלהיך: ^ס לא תזבח ליהוה אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תזעבת יהוה אלהיך הוא: ^ס כי ימצא בקרבך באחד שעריך אשר יהיה אלהיך נתן להם איש או אישה אשר יעשה את הרע פעיני יהוה אלהיך לעבור בריתו: וילך ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם ולשמש | או לזרע או לכל צבא השמים אשר לא צויתו: והגד להם ושמעת ודרשת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל: והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך את האיש או את האשה וסקלתם באבנים ומתו: על פי | שנים עדים או שלשה עדים ימת המת לא ימת על פי עד אחד: יד העדים תהיה בו כראשנה להמיתו ויד כל העם באחרונה ובערת הרע מקרבך: ^פ

כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם | לדם בין דין לדין וביז נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו: ובאת אל הכהנים הלויים ואל המשפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו להם את דבר המשפט: ועשית על פי הדבר אשר יגידו להם מן המקום ההוא אשר יבחר יהוה ושמרת לעשות ככל אשר יורה: ^{ישראל} על פי התורה אשר יורה ועל המשפט אשר יאמרו להם תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו להם ימין ושמאל: והאיש אשר יעשה כדון לבלי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את יהוה אלהיך או אל השפט ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל: וכל העם ישמעו ויראו ולא יזדון עוד:

כי תצא בירצא למלחמה על איביך ונתנו יהוה אלהיך בידך ושבת שבו: וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לה לאשה: והבאתה אל תוך ביתך וגלחת את ראשה ועשתה את צפרניה: והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה ותיה לה לאשה: ותיה אם לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא תמכרה בכסף לא תתעמר בה פתח אשר עניתה: ^ל ^ס בירת הלוי לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה ותיה הפן הכבד לשנואה: ותיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לכבד את בן האהובה על פני בן השנואה הכבד: כי את הכבד בן השנואה יפיר לתת לו פי שנים ככל אשר ימצא לו ביהוא ראשית אנו לו משפט הכבד: ^ס

^{ישראל} כִּי־יְהִי לְאִישׁ בֶּן־סוּרֵר וּמוֹדֵה אֵינָנו שְׁמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: וְתִפְּשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מְקוֹמוֹ: וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוּרֵר וּמוֹדֵה אֵינָנו שְׁמַע בְּקוֹלָנוּ זוֹלָל וְסָבֵא: וְרִנְמָהוּ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאָזְנֵיהֶם וְמַת וּבַעֲרַת חֶרֶץ מִקֶּרְפֶּד וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ:

כי תבוא והיה כִּי־תבוא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וַיִּרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבַּתָּ בָּהּ: וְלִקְחָתָּ מֵרֵאשִׁית | כָּל־פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֲרֻצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשִׂמְתָּ בַּטֶּנָּא וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁבֵּן שְׁמוֹ שָׁם: וּבֹאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְהוָה בְּיָמֵינוּ חָתָם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לְאַבְתֵּינוּ לָתֵת לָנוּ: ^ל וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנָּא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מוֹפֵחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶרְמִי אֲבִד אָבִי וַיִּרַד מִצְרַיִמָּה וַיִּגַּר שָׁם בְּמַתִּי מַעַט וַיְהִי־שָׁם לְנוּי גָדוֹל עֲצוֹם וְרָב: וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה: וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹלָנוּ וַיִּרְא אֶת־עֲנָנוּ וְאֶת־עֲמָלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ: וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְמוּנָה וּבְמִצְרָא גָדֹל וּבְכַאֲתוֹת וּבְכַמְפָּתִים: וַיִּבְאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ: וְעַתָּה הִנֵּה הִבֵּאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנֵּחְתוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְשִׂמְחָתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתָּה וְהַלְוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקֶרְפֶּד: ^{ישראל} ^ס כִּי תִכְלֶה לֶעֱשׂוֹר אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂי תְבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלְוִי לֶגֶר לַיְתוֹם וְלָאֻלְמָנָה וְאָכְלוּ בְשַׁעֲרֶיךָ וּשְׂבָעוּ: וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּעֲרַתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַפֵּית וְגַם נָתַתִּיו לַלְוִי וְלֶגֶר לַיְתוֹם וְלָאֻלְמָנָה כְּכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי: לֹא־אֲכַלְתִּי בְּאֵזִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בַעֲרַתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֶמְאָה וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמַת שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: הַפְּסוֹק הָאֲחֵרוֹן נִקְרָא בַּהֲרַמַת קוֹל הַשְּׁקִיפָה מִמְּעוֹן קֹדֶשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ אֲרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ:

נצבים אתם נצבים היום בלכם לפני יהוה אלהיכם ראשיכם שבטיכם וקניכם ושטריכם כל איש ישראל: מפניכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחנה מהטב עזיך עד שאב מימך: לעבדך בכרית יהוה אלהיך ובאלתו אשר יהוה אלהיך ברת עמך היום: ^ל למען הקים אתך היום | לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבתך לאברהם ליצחק ולעקב: ולא אתכם לבדכם אנכי ברת את הברית הזאת ואת האלה הזאת: כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום: ^{ישראל} כראתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם: ותראו את שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמם: פריש פכם איש אד אשה או משפחה אד שבט אשר לבבו פנה היום מעם יהוה אלהינו ללכת לעבד את אלהי הגוים ההם פריש פכם שרש פרה ראש ולענה: ותיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשריות לפי אלו למען ספות הרנה את הצמאה: לא יאבה יהוה סלח לו כי אז יעשן את יהוה וקנאתו באיש ההוא ורכצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה ומחה יהוה את שמו מפתח השמים: והבדילו יהוה לדעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה: ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנברי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את מכות הארץ ההוא ואת תחלואיה אשר חלה יהוה בה: גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תודע ולא תצמח ולא יעלה בה כל עשב כמהפכת סדם ועמרה אדמה וצביון [ק' וצביון] אשר הפך יהוה באפו ובחמתו: ואמרו כל הגוים עלמה עשה יהוה ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה: ואמרו על אשר עזבו את ברית יהוה אלהי אבותם אשר ברת עמם בהוציאו אתם מארץ מצרים: וילכו ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם אלהים אשר לא ידעו ולא חלק להם: ויחר אף יהוה בארץ ההוא להביא עליה את כל הקללה הכתובה בספר הזה: ויתשם יהוה מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת ביום הזה: הפסוק האחרון, מהמלה 'והגלות', נקרא בהרמת קול הנסתרת ליהוה אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת:

וילך ויגד משה וידבר את-הדברים האלה אל-כל-ישראל: ויאמר אלהם בן-מאה ועשרים שנה אנכי היום לא-אובל עוד לצאת ולבוא ויהוה אמר אלי לא תעבר את-הירדן הזה: יהוה אלהיך הוא | עבר לפניך הוא-ישמיד את-הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עבר לפניך כאשר דבר יהוה: ^ל ועשה יהוה להם כאשר עשה לסיון ולעוג מלכי האמרי ולארצם אשר השמיד אתם: ונתנם יהוה לפניכם ועשיתם להם ככל-המצוה אשר צויתי אתכם: חזקו ואמנו אל-תיראו ואל-תערצו מפניהם כי | יהוה אלהיך הוא החלך עמך לא ירפך ולא יעזבך: ^{ישראל} ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל-ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את-העם הזה אל-הארץ אשר נשבע יהוה לאבותם לתת להם ואתה תנחילנה אותם: ויהוה הוא | החלך לפניך הוא יהיה עמך לא ירפך ולא יעזבך לא תירא ולא תחת: ויכתב משה את-התורה הזאת ויתנה אל-הכהנים בני לוי הנשאים את-ארון ברית יהוה ואל-כל-זקני ישראל: ויצו משה אותם לאמר מקץ | שבע שנים במעד שנת השמטה פתג הסבות: כבוא כל-ישראל לראות את-פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את-התורה הזאת נגד כל-ישראל באזניהם: תקח את-העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את-יהוה אלהיכם ושמרו לעשות את-כל-דברי התורה הזאת: ובניהם אשר לא-ידעו ישמעו ולמדו ליראה את-יהוה אלהיכם כל-הימים אשר אתם חיים על-הארמה אשר אתם עברים את-הירדן שמה לרשתה:

ותשמע הארץ אמרי-פי:

תגל בפל אמרתי

וכרביבים עלי-עשב:

הבו גדל לאלהינו:

כי כל-דרכיו משפט

צדיק וישר הוא:

דוד עקש ופתלתל:

עם נבל ולא חכם

הוא עשה ויכננה:

האזינו השמים ואדברה

יערף במטר לקחי

בשערים עלי-דשא

כי שם יהוה אקרא

^ל הצור תמים פעלו

אל אמונה ואין עול

שחת לו לא בניו מומם

ה ליהוה תגמלו-זאת

הלוא-הוא אבך קנה

בִּינֵי שָׁנוֹת דֹר וָדֹר	יִשְׂרָאֵל זְכוֹר יְמוֹת עוֹלָם
וְקִנְיָה וַיֹּאמְרוּ לָךְ:	שָׂאֵל אֲבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ
בְּהַפְרִידוּ בֵּנֵי אָדָם	בְּהִנְחֵל עֲלֵיוֹן גּוֹיִם
לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	יֵצֵב גְּבֻלַת עַמִּים
יַעֲקֹב חֲבַל נִחְלָתוֹ:	כִּי חֶלֶק יְהוָה עִמּוֹ
וּבְתַהוֹ יֵלֵל יִשְׁמַן	יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר
יִצְרָנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:	יִסְבְּבָנְהוּ יְבוֹנְנָהוּ
עַל־גּוֹזְלָיו יִרְחַף	כְּנֶשֶׁל יַעִיר קִנּוֹ
יִשְׂאֵהוּ עַל־אֶבְרָתוֹ:	יִפְרֹשׁ כְּנֶפְיוֹ יִקְחָהוּ
וַאִין עִמּוֹ אֵל יִכָּר:	יְהוָה כִּדְרֵי יִנְחֵנוּ

הפסוק האחרון, 'ד' בדד ינחנו', נקרא בהרמת קול.

וזאת הברכה וזאת הברכה אשר ברח משה איש האלהים את-בני ישראל לפני מותו: ויאמר יהוה מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מתר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אשדת למו: אף חבב עמים כל-קדשיו בנדך והם תבו לרגלך ישא מדברתיך: תזרח צנה-לנו משה מורשה קהלת יעקב: ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל: יהי ראובן ואל-ימת ויהי מתיו מספר: ם וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תתוה: פ

^{לד} וילוני אמר תפוד ואוריד לאיש חסידך אשר נסיתו כמפה תריבהו על-מי מריבה: האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת-אחיו לא הכיר ואת-בני [ו בניו] לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו: יורו משפטיך לנעלב ותורתך לישראל ישימו כמורה באפך וכליל על-מופך: ברח יהוה חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן-יקומיו: ם לבנימן אמר ידוד יהוה ישפן לבטח עליו חפף עליו כל-היום ובין כתפיו שבן: ם ^{ישראל} וליוסף אמר מברכת יהוה ארצו ממגד שמים מפל ומתהום רבצת תחת: וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים: ומראש תררי-קדם וממגד גבעות עולם: וממגד ארץ ומלאה ורצון שבני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו: בכור שולו תדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינח יחדו אפסר-ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה:

סדר קריאה לראש חדש.

'ואמרת להם', פסוק לוי לוי עליה.

The מנהג הגר"א to begin with the 'את הכבש' is based on the מנהג

וידבר יהוה אל משה לאמר: צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניהחי תשמרו להקריב לי במועדו: ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליהוה כבשים בגי' שנה תמימים שנים ליום עלה תמיד: עלית כהן מסיים כאן את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים: ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן פתית רביעת ההין: עלת תמיד העשיה בחר סיני לריח ניהח אשה ליהוה: ונסכו רביעת ההין לכבש האחד בפך נסך נסך שחר ליהוה: ואת הכבש השני תעשה בין הערבים במנחת הבקר ונסכו תעשה אשה ריח ניהח ליהוה: פ
 וכיום השפת שני כבשים בגי' שנה תמימים ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שפת בשפתו על עלת התמיד ונסכה: פ
 ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה פרים בגי' בקר שנים ואיל אחד כבשים בגי' שנה שבעה תמימים: ושלושה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפך האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עלה ריח ניהח אשה ליהוה: ונסכיהם חצי ההין יהיה לפך ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין ואת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה: ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על עלת התמיד תעשה ונסכו:

סדר הקריאה לתענית ציבור.

בתענית ציבור קוראים ג' אנשים בסדר כי תשא וקוראים לכהן ויחל משה עד סוף פסקא לעשות לעמו, ומדלגים עד פ' פסל לך וקוראים ללוי ויאמר ה' אל משה פסל לך עד החר ההוא, ולישראל שהוא מפטיר קוראים ויפסל שני לחת עד עשה עמך.

It is **in bold** aloud, פסוקים to recite בעל קריאה and then קהל for the מנהג אשכנז, as is common practice today.

ויחל משה את בני יהוה אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה: למה יאמרו מצרים למה הוצאתם אתם מהרים ולבלתם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך: וזכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אליהם ארפה את זרעכם ככונני השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם: וינחם יהוה על הרעה אשר דבר לעשות לעמו: פ

ויאמר יהוה אל משה פסל לך שני לחת אבנים פראשנים וכתבתי על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשנים אשר שפרתי: והיה נכון לפקד ועלית בבקר אל החר סיני ונצבת לי שם על ראש החר: ואיש לא יעלה עמך ונס איש אל ירא בכל החר גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול החר ההוא: ויפסל שני לחת אבנים פראשנים וישכם משה בבקר ויעל אל החר סיני כאשר צוה יהוה אתו ויקח בידו שני לחת אבנים: וירד יהוה בענן ויתיצב עמו שם ויקרא בשם יהוה: ויעבר יהוה | על פניו ויקרא יהוה | יהוה אל רחום ורחון ארץ אפים ורב חסד ואמת: נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקח לא ינקח פקד | עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים: וימהר משה ויקד ארצה וישתחו: ויאמר אסנא מצאתי חן בעיניך אדני ילד נא אדני בקרבנו כי עם קשה ערף הוא וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו: ויאמר הנה אנכי פרת ברית נגד כל עמך תעשה נפלאות אשר לא יגבראו בכל הארץ ובכל הגוים וראה כל העם אשר אתה בקרבנו את מעשה יהוה כי נורא הוא אשר אני עשה עמך:

הפטרה לתענית ציבור.

זישעיה פרק כ"ב

הֲרִשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצֵאוֹ קְרָאָהוּ בְּחַיּוֹתָיו קְרוֹב: יַעֲזֹב רִשְׁעֵי דַרְכּוֹ וְאִישׁ אֶזְנֵי מַחְשַׁבְתּוֹ וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְפָּה לְסִלּוֹת: כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נֶאֱמַר יְהוָה: כִּי־גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גָּבְהוּ דַרְכֵי מַדְרֵיכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבוֹתֵיכֶם: כִּי כַּאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה לֹא יֵשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לזֶרַע וְלֶחֶם לֶאֱכֹל: כֵּן יִהְיֶה דְבַר־יְאֹשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יֵשׁוּב אֵלָיו רִיקָם כִּי אִם־עֲשֵׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו: כִּי־בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּוְבְּלוּן הַחַרְדִּים וְהַגְּבֻעוֹת יִפְצְחוּ לְפָנֵיכֶם רִנָּה וּבְכֹל־עֵצֵי הַשָּׁדָה יִמְחֲאוּ־כַף: תַּחַת הַנְּעֻצוּן יַעֲלֶה בְרוֹשׁ תַּחַת [וְתַחַת] הַסְּרָפָד יַעֲלֶה תְּדַם וְהָיָה לַיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכְרַת: כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי־קְרוֹבָה יִשׁוּעָתִי לְכוּא וְצַדִּיקְתִּי לְהַגְלוֹת: אֲשֶׁר־י אָנוּשׁ יַעֲשֶׂה־וְאֵת וּבְךָ־אָדָם יַחֲזִיק כֹּה שֹׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלּוֹ וְשֹׁמֵר יְדוֹ מִעֲשׂוֹת כְּלָדָע: וְאֶל־יֹאמְרֵי כֹה־נִכְרַח הַגְּלוּהָ אֶל־יְהוָה לֵאמֹר הַבְּדִיל יְבַדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאֶל־יֹאמְרֵי הַסְּרִים הֵן אֲנִי עֵין יָבֵשׁ: כִּי־כֹה | אָמַר יְהוָה לְפָרְסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ כַּאֲשֶׁר חָפְצָתִי וּמְחֻזְקִים בְּבְרִיתִי: וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתְּדַלּוּ אֲשֶׁר לֹא יִכְרַת: וּבְנֵי הַנִּכְרַח הַגְּלוּיִם עַל־יְהוָה לְשִׁרְתּוֹ וְלֹא־הִבִּיחַ אֶת־שֵׁם יְהוָה לְחַיּוֹת לֹא לְעַבְדִּים כְּלָ־שֹׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלּוֹ וּמְחֻזְקִים בְּבְרִיתִי: וְהִבִּיאֹתִים אֶל־הַר קְדֹשִׁי וְשִׂמְחָתִים בְּבֵית תַּפְלָתִי עוֹלְתֵיהֶם וּבְחֵיהֶם לְרַצּוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵית־תַּפְלָה יִקְרָא לְכָל־הַעַמִּים: נֶאֱמַר אֲדַנִּי יְהוָה מִקַּבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ עֲלָיו לְנִקְבְּצָיו:

סדר הקריאה להנוכה.

ביום א' של הנוכה קורין בסדר נשא מן ויהי ביום כלות משה וגו'.

וַיְהִי בַיּוֹם כָּלוּת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשַׁח וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם: וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רֵאשֵׁי בֵית אֲבוֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּטָּה הֵם הַעֲמֻדִים עַל־הַפְּקָדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלוֹת צֶבַע וּשְׁנַיִם־עֶשְׂרֵי בָקָר עֶגְלֹה עַל־שְׁנֵי הַנְּשָׂאִים וְשׂוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עַבְדְּתָא אֶחָד מִנְּעָד וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עַבְדְּתוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֶגְלוֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם: אֵת | שְׁתֵּי הָעֶגְלוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עַבְדְּתָם: וְאֵת | אַרְבַּע הָעֶגְלוֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עַבְדְּתָם כִּי־אֵתְמַר כֹּה־אֶתְרֹן הַכֹּהֵן: וְלְבְנֵי קָהַת לֹא נָתַן כִּי־עַבְדְּתָא הַקְּדָשׁ עֲלֵיהֶם בַּפְּתָף יִשְׂאוּ: וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֵת הַנִּכְבֵּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמִּשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְשִׂאֵי אֶחָד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ אֶת־קַרְבָּנָם לְחֻנְפַת הַמִּזְבֵּחַ: ס ^{ש"ל} וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הַרְּאִשׁוֹן אֶת־קַרְבָּנוֹ נְחֻשׁוֹן כֹּה־עֲמִינַדָב לְמִטָּה יְהוּדָה: וְקַרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אֶחָד שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מוֹרֵק אֶחָד כֶּסֶף שֶׁבַע־עֶשְׂרֵים שְׁקָל בְּשִׁקְל הַקְּדָשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּסֶף אֶחָד עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְמֹרֶת: כֶּסֶף אֶחָד בְּרֶבֶעַת אֵיל אֶחָד כֶּסֶף־אֶחָד בְּרֶבֶעַת שְׁנֵיתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וְלוֹבֶחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶדִּים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קַרְבָּן נְחֻשׁוֹן כֹּה־עֲמִינַדָב:

ביום ב' קוראים לכהן ביום השני עד מלאה קמרת, ללוי עד נתנאל בן צוער, לישראל ביום השלישי עד סוף פסקא; ח"ק ביום ג' לכהן ביום השלישי עד מלאה קמרת, ללוי עד אליהב בן חלן, לישראל ביום הרביעי עד סוף פסקא. וכן בכל יום קוראים לכהן בסדר היום עד מלאה קמרת וללוי עד סוף פסקא, ולישראל ביום שלאחריו עד סוף פסקא. ואחריו ח"ק.

ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יושב: הקריב את קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בנר-שנה חמשה זה קרבן נתנאל בן צוער: פ

ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן חלן: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בנר-שנה חמשה זה קרבן אליאב בן חלן: פ

ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור בן-שדיאור: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בנר-שנה חמשה זה קרבן אליצור בן-שדיאור: פ

ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל בן-צורי-שדי: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בנר-שנה חמשה זה קרבן שלמיאל בן-צורי-שדי: פ

ביום הששי נשיא לבני גר אליסף בן-דעואל: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בנר-שנה חמשה זה קרבן אליסף בן-דעואל: פ

ביום הששי של הנוכה הוא לעולם ר"ח ואומרים קדיש תתקבל אחר הלל, (ומוציאים ב' ס"ת בראשון קוראים פ' התמיד (במדבר כ"ח), כהן עד רביעית ההין, לוי עד ונסכת, ישראל פ' ר"ח כולה, רביעי קוראים בס"ת שני ביום הששי, ואחריו ח"ק. ביום ז' של הנוכה קוראים ביום השביעי וביום השמיני.

ואם הוא ר"ח קוראים בס"ת א' כדאתמול, ולרביעי קוראים בס"ת ב' ביום השביעי, ואחריו ח"ק. ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בנר-שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן-עמיהוד: פ

ביום ח' של חנוכה קוראים ביום השמיני עד וידבר אליו.

ביום השמיני נשיא לבני מנשה ומלואל בן פדהצור: קרבנו קצרת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת פלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן פקר איל אחד בכש-אחד בן שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחפאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתודים חמשה בכשים בני-שנה חמשה זה קרבן ומלואל בן פדהצור: פ

ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבידן בן גדעני: קרבנו קצרת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת פלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן פקר איל אחד בכש-אחד בן שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחפאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתודים חמשה בכשים בני-שנה חמשה זה קרבן אבידן בן גדעני: פ

ביום העשירי נשיא לבני הן אחיעזר בן עמישדי: קרבנו קצרת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת פלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן פקר איל אחד בכש-אחד בן שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחפאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתודים חמשה בכשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן עמישדי: פ

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פנעאל בן עכרו: קרבנו קצרת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת פלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן פקר איל אחד בכש-אחד בן שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחפאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתודים חמשה בכשים בני-שנה חמשה זה קרבן פנעאל בן עכרו: פ

ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחרע בן עינו: קרבנו קצרת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת פלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן פקר איל אחד בכש-אחד בן שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחפאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתודים חמשה בכשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחרע בן עינו: פ

זאת | חנפת המזבח ביום חמשה אתו מאת נשיאי ישראל קצרת כסף שתים עשרה מזרק-כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה: שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים המזרק האחד כל כסף הפלים אלפים וארבע-מאות בשקל הקדש: כפות זהב שתים-עשרה מלאת קמרת עשרה עשרה חפה בשקל הקדש כל זהב הכפות עשרים ומאה: כל-הבקר לעלה שנים עשר פרים אילים שנים-עשר בכשים בני-שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחפאת: וכל בקר | זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילים ששים עתודים ששים בכשים בני-שנה ששים זאת חנפת המזבח אחרי חמשה אתו: ובבא משה אל-אהל מועד לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על-ארץ העדת מפיו שני הפרבים וידבר אליו: כאן מסיימים בפפר' מ ובנותיה.

The בעלתך to continue the leining with the beginning of (חנוכת המזבח, 'אשכנז', אשכנז is called in the last day of חנוכה, מנהג פולין and מנהג אושטרייך is not מנהג אשכנז. יש קהילות מוסיפים עד זה מס' בעלתך.

וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-אהרן ואמרת אליו בעלתך את-הנרות אל-מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות: ויעש בן אהרן אל-מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה יהוה את-משה: וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד-ורגה עד-פרחה מקשה הוא פמראה אשר הראה יהוה את-משה בן עשה את-המנורה: פ

סדר הקריאה לפורים

בפורים קורין ג' אנשים בסוף ס' בשלח

וַיָּבֹא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָשֻׁעַ בַּחֲר־לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעֲמֶלֶק מִחֵר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגְּבָעָה וּמִפֶּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי: וַיַּעַשׂ יְהוָשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעֲמֶלֶק וּמֹשֶׁה אַחֲרָיו וַחֲזֹר עָלָיו רֹאשׁ הַגְּבָעָה: וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל וּכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגָבַר עֲמֶלֶק: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְהַד־אֲבָן וַיִּשְׁלִימוּ תַחְתָּיו וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וַאֲחֲרָיו וַחֲזֹר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה עַד־בֹּא הַשָּׁמֶשׁ: וַיַּחֲלֵשׂ יְהוָשֻׁעַ אֶת־עֲמֶלֶק וְאֶת־עַמּוֹ לְפִי־חָרֹב: פ

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּתֹב זֹאת וּפְרוֹן בְּסִפֶּר וְשִׁים בְּאָזְנִי יְהוָשֻׁעַ כִּי־מָחָּה אֶמָּחָה אֶת־זִכְרֵךְ עֲמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: וַיְכַן מֹשֶׁה מִזִּבְחַת וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה | נְסִי: וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־כַּסּוֹ יְהִי מִלְחָמָה לַיהוָה בְּעֲמֶלֶק מִדֹּר דָּר:

סדר הקריאה לחה"מ של פסח.

ליום ראשון החול המועד (י"ז ניסן).

מוציאין ב' ס"ת וקורין בס"ת א' בסדר בא פ' קדש לי ומתחלק לג' גברי.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קְדַשְׁלִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זְכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים בִּי בְּחֹק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכַל חֶמֶץ: הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאֲבִיב: וְהָיָה כִּי־יָבִיֵאֵךְ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעַבְדְּתָ אֶת־הָעַבְדָּה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה: שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֵּת וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי חַג לַיהוָה: מִצֹּת יֵאָכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלְךָ: וְהַגְּדַת לְבָנֶיךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעַבְדִּי זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם: וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְלִזְכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ בִּי בְּיַד חֻקָּה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: וְשִׁמַּרְתָּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֵדָה מִיָּמִים יָמִימָה: פ

וְהָיָה כִּי־יָבִיֵאֵךְ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וְלַאֲבֹתֶיךָ וַנִּתְּנָה לְךָ: וְהַעֲבַרְתָּ כָל־פֶּטֶר־רֶחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר | שֹׁנֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזֹּכְרִים לַיהוָה: וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בָשָׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעַרְפְּתוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה: וְהָיָה כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְּנֶיךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם בְּחֹק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פְרַעֲה לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּחֲלֹג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־בֶּן אִנִּי וְזָבַח לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם הַזֹּכְרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדָּה: וְהָיָה לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְלְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ בִּי בְּחֹק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:

בס"ת שני קוראים בכל יום לרביעי והקרבתם בסדר פינחס.

וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֹלָה לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִבְשִׁים בְּנֵי שְׁנָה תְּמִימִם יְהִיו לָכֶם: וּמִנְחַתֶּם סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים לֶפֶר וּשְׁנַיִם עֶשְׂרִינִים לְאֵיל תֵּעָשׂוּ: עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן תֵּעָשָׂה לְכַבֵּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים: וּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: מִלֶּבֶד עֹלֹת הַבָּקָר אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתָּמִיד תֵּעָשׂוּ אֶת־אֵלֶּה: כֹּאֵלֶּה תֵּעָשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשָּׁה רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלֻּאכַת עַבְדָּה לֹא תַעֲשׂוּ: ס

אין חולצין התפילין אחר קריאת 'קדש לי' ביום א' של חול המועד אלא מניחים אותם לכל התפילה!

ליום שני החול המועד (י"ח ניסן). קורין בס"ת א' בסדר משפטים פ' אם ככה תלוה.

אם-כסף | תלוה את-עמי את-העני עמך לא-תהיה לו פנשה לא-תשימון עליו נשך:
 אם-חבל תחבל שלמת רעה עד-בא השמש תשיבנו לו: כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו
 לערו במה ישלב והיה כירוצעק אלי ושמעתי כרחנן אני: ם אלהים לא תקלל ונשיא
 בעמך לא תאר: מלאכתך ודמעתך לא תאחר בכור בניך תתן-לי: בדתעשה לשרך לצאנך
 שבעת ימים יהיה עמאמו ביום השמיני תתנו-לי: ואנשי-קדש תהיון לי ובשר בשדה מרפה
 לא תאכלו לפלב תשלכון אתו: ם לא תשא שמע שוא אל-תשת ידך עסדרשע להיות
 עד חמס: לא-תהיה אחר-רבים לרעת ולא-תענה על-רב לנמת אחרי רבים להמת: ודל לא
 תהדר בריבו: ם כי תפנע שור אינך או חמרו תענה השב תשיבנו לו: ם כיר-תראה
 חמור שנאך רבין תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו: ם ישראל לא תפח משפט
 אבניך בריבו: מדבר-שקר תרחק ונקי וצדיק אל-תהרג כי לא-אצדיק רשע: ושחד לא תקח
 כי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים: וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את-נפש הגר
 כירגרים הייתם בארץ מצרים: ושש שנים תזרע את-ארצה ואספת את-תבואתה: והשבילת
 תשמטנה ונטשתה ואכלו אבני עמך ויתרם תאכל חנת השדה בדתעשה לכרמך לויתך:
 ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבית למען ינוח שורך וחמורך ונפש בראמתך
 והגר: ובכל אשר-אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו: לא ישמע על-פיה:
 שלש רגלים תחג לי בשנה: את-חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך
 למועד חדש האביב כירבו יצאת ממצרים ולא-יראו פני ריכם: וחג הקציר כפורי מעשיך
 אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת השנה באספך את-מעשיך מן-השדה: שלש פעמים
 בשנה יראה כל-זכורך אל-פני האדון | יהוה: לא-תזבח על-חמין דם-זבחי ולא-ילין חלב-חגי
 עד-בקר: ראשית כפורי אדמתך תביא בית יהוה אלהיך לא-תבשל גדי בחלב אמו: פ

בס"ת ב' קוראים והקרבנות בפרשת פינחס כמו ביום א' דחה"מ.

ליום ג' דחה"מ (י"ט ניסן). קורין בס"ת א' בסדר כי תשא פ' פסל לך.

ויאמר יהוה אל-משה פסל-לך שני-לחת אבנים כראשנים וכתבתי על-הלחת את-הדברים
 אשר תיו על-הלחת הראשנים אשר שפרת: והיה נכון לבקר ועלית בבקר אל-תר סיני
 ונצבת לי שם על-ראש החר: ואיש לא-עלה עמך וגם-איש אל-ירא בכל-החר גם-הצאן
 והבקר אל-ירעו אל-מול החר ההוא: ויפסל שני-לחת אבנים כראשנים וישכם משה בבקר
 ויעל אל-תר סיני כאשר צנה יהוה אתו ויקח בידו שני לחת אבנים: וירד יהוה בענן ויתניצב
 עמו שם ויקרא בשם יהוה: ויעבר יהוה | על-פניו ויקרא יהוה | יהוה אל רחום ותנון ארד
 אפים ורב-חסד ואמת: נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע ותפאה ונקח לא ינקח פקד | עון
 אבות על-בנים ועל-בני בנים על-שלישים ועל-רבעים: וימחר משה ויקד ארצה וישתחו:
 ויאמר אם-נא מצאתי חן בעיניך אדני ילך-נא אדני בקרבנו כי עס-קשה-ערה הוא וסלחת
 לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו: ויאמר הנה אנכי ברת ברית נגד כל-עמך אעשה נפלאות אשר
 לא-נבראו בכל-הארץ ובכל-הגוים וראה כל-העם אשר-אתה בקרבו את-מעשה יהוה
 כיר-נורא הוא אשר אני עשה עמך:

י"י שִׁמְרֵךְ לְךָ אֶת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם הַנֶּנִּי גֵרֶשׁ מִפְּנֵיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַנְּנִעַנִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרֹדִי וְהַחֲנִי וְהַיּוֹבֹסִי: הַשִּׁמְרֵךְ לְךָ פֶּן־תִּכְרַת פְּרִי־תְּבִירֹת לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּה כִּי אֵלֶיךָ פְּדִי־יָהוּהָ לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ: כִּי אֶת־מוֹזְבַּחֲתֶם תִּתְצֹנֶן וְאֶת־מִצְבַּחֲתֶם תִּשְׁפְּרוּן וְאֶת־אֲשֶׁרֵי תִכְרַתוּן: כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קָנָא שְׁמוֹ אֵל קָנָא הוּא: פֶּן־תִּכְרַת פְּרִי־תְּבִירֹת לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנֹו | אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וּנְבַחֻ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקִרְא לָהֶם וְאֶכְלֹת מִזְבַּחֻ: וְלִקְחַת מִפְּנֵיךָ לְבַנְיָדָךָ וְזָנֹו בְּנֵיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְזָנֹו אֶת־בְּנֵיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן: אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ: ^{ישראל} אֶת־חַג הַמִּצְוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַע־יָמִים תֹּאכַל מִצְוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצְאָתָּ מִמִּצְרָיִם: כֹּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכֹל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׂוֹר וְשֵׂה: וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֵׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפְּתֹו כֹּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִפְדֶּה וְלֹא־יִרְאוּ פָנַי רִיקִם: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֵרִישׁ וּבְקִצִיר וּבְקִצִיר תִּשְׁבֹּת: וְחַג שְׁבַע־יָמִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ בְּבוֹרֵי קִצִיר חֲטָיִם וְחַג הָאֲסוּף תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה: שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כֹּל־זְכוּרְךָ אֶת־פָּנַי הָאֵלֶּן | יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחַמְדוּ אִישׁ אֶת־אֲרָצְךָ בְּעֵלְתְךָ לִירְאוֹת אֶת־פָּנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: לֹא־תִשְׁחַט עַל־חַמִּין דָּם־זֹבְחֵי וְלֹא־יִלֹּן לְפָקֵד זֶבַח חַג הַפֶּסַח: רֵאשִׁית בְּבוֹרֵי אֲדָמְתְךָ תָבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ:

בס"ת ב' קוראים והקרבתם בפרשת פינחס כמו ביום א' דחה"מ.

ביום ד' דחה"מ (כ' ניסן). קורין בס"ת א' בסדר בהעלתך פ' וידבר ה' אל משה במדבר סיני.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר־סִינַי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְיֵצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר: וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ: בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי־יּוֹם בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעַרְפָּיִם תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמוֹעֵדוֹ כְּכֹל־חֻקֹּתָיו וְכְכֹל־מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח: וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח כְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם לְחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְפָּיִם בְּמִדְבַר סִינַי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֶשְׂרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^י וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ מִמַּאִים לְנַפְשׁ אָדָם וְלֹא־יָבִילוּ לַעֲשׂוֹת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לְפָנַי מֹשֶׁה וּלְפָנַי אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא: וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלֵינוּ אֲנַחְנוּ מִמַּאִים לְנַפְשׁ אָדָם לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקְרִיב אֶת־קִרְבָּן יְהוָה בְּמוֹעֵדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאִשְׁמְעָה מִה־יֵצֵאתָ יְהוָה לָכֶם: פ ^{ישראל} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יָהוּהָ מִמָּא לְנַפְשׁ אוֹ בְּדָרְךָ רַחֲקָה לָכֶם אוֹ לְדֶרֶתִיכֶם נַעֲשֶׂה פֶסַח לַיהוָה: בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם בֵּין הָעַרְפָּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצְוֹת וּמִדְרִים וְאֶכְלָהוּ: לֹא־יִשְׁאִירוּ מִפְּנֵי עַד־בִּקְרָר וַעֲצָם לֹא יִשְׁפְּרוּ כִּי כְּכֹל־חֻקֹּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא מְחֹרֵר וּבְדָרְךָ לֹא־יְהִי וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ כִּי | קָרְבָן יְהוָה לֹא הַקְרִיב בְּמוֹעֵדוֹ חֲטָאוּ יִשְׂאָ הָאִישׁ הַהוּא: וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר נַעֲשֶׂה פֶסַח לַיהוָה כְּחֻקֹּת הַפֶּסַח וְכַמִּשְׁפָּטוֹ כִּי נַעֲשֶׂה חֻקֹּת אַחַת יְהִיהָ לָכֶם וְלַגֵּר וְלַאֲזֶרַח הָאָרֶץ: ס

בס"ת ב' קוראים והקרבתם בפרשת פינחס כמו ביום א' דחה"מ.

סדר הקריאה לתשעה באב.

בתשעה באב שחרית קוראים ג' אנשים בסדר ואתחנן פ' כי תוליד, והשלישי הוא מפמיר.

כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וּגְוֹשְׁנֹתֶם בְּאֶרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם וְעַשִׂיתֶם פְּסָל תַּמּוֹנֵת לֹל וְעַשִׂיתֶם תְּרַע בְּעֵינֵי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיפוֹ: הַעֲדִיתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֶבֶד תֵּאבְדוּן מִהָרַם מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְדַשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיבוּ יָמִים עֲלֶיךָ כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמְדוּן: וְהַפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וּנְשָׂאֲרֹתֶם מִתִּי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהַג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה: וְעַבַדְתֶּם־שָׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וְאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּ וְלֹא יִדְיָחוּ: וּבִקְשַׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִצֵּאתָ כִּי תִדְרָשְׁנֻהּ בְּכָל־לִבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: ^ל בְּצַר לָךְ וּמִצָּאוֹךְ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וְשָׁכַתְּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְעַת בְּקִלּוֹ: כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁבַּח אֶת־כְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם: כִּי שָׁאַל־נָא לַיָּמִים רֵאשֻׁנִים אֲשֶׁר־הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר פָּרָא אֱלֹהִים | אָדָם עַל־הָאָרֶץ וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קַצֵּה הַשָּׁמַיִם הַנְּהִיחָה בְּדַבָּר הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמַע בְּמֹהוּ: הַשָּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ בְּאֲשֶׁר־שִׁמְעַת אֶתָּה וַיְחִי: אוֹ | הַנִּפְסָה אֱלֹהִים לְבֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמִסְתֵּי בָאֲתוֹת וּבְמִוִּפְתֵּימַי וּבְמִלְחָמָה וּבְגֵד חֹזֶק וּבַיָּרֹעַ נְמוּיָה וּבְמִזְרָאִים גְּדֹלִים כָּל אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: אֶתָּה תֵרְאֶת לְדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ: ^{ישראל} מִן־הַשָּׁמַיִם הַשָּׁמַעְךָ אֶת־קוֹל לְיִסְרָךְ וְעַל־הָאָרֶץ תֵּרְאֶה אֶת־אִשׁוֹ הַגְּדוֹלָה וְדַבְּרִי שִׁמְעַת מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: וְתַחַת כִּי אֶהֱבֶה אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּיָרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצֵאֲךָ בְּפָנָיו בְּכַחוֹ הַגָּדֹל מִמִּצְרַיִם: לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִמֶּךָ מִפְּנֵיךָ לְהַבְרִיאֲךָ לְתַת־לָךְ אֶת־אֶרֶצָם נַחֲלָה כִּיּוֹם הַזֶּה: וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל־לִבְכֶךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד: וְשִׁמְרַתְּ אֶת־חֻקֶּיךָ וְאֶת־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תִּאָרִיךָ יָמִים עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ בְּל־הַיָּמִים: פ

הפטרה לתשעה באב.

זירמיכ סמן ח'

אָקָה אֲסִיפָם נְאֻם־יְהוָה אֵין עֹבְדִים בְּנֶפֶן וְאֵין תַּאנִּים בְּתַאנָּה וְהַעֲלָה נָבֵל וְאֶתָּן לָהֶם יַעֲבָרוּם: עַל־מַה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים הָאֲסָפוֹ וְנִבְוֵא אֶל־עָרֵי הַמִּבְצָר וְנִדְמַח־שָׁם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הִדְפָּנוּ וַיִּשְׁקֵנוּ מִי־רֹאשׁ כִּי חֲטֵאנוּ לַיהוָה: קִנְיָה לְשָׁלוֹם וְאֵין טוֹב לָעַת מְרַפָּה וְהִנֵּה בַעֲתָה: מִדָּן נִשְׁמַע נִחְרַת סוּפִיו מִקּוֹל מַצְחֵלוֹת אֲבִירָיו רַעֲשָׂה כָּל־הָאָרֶץ וַיִּבְוֵאוּ וַיֵּאָכְלוּ אֶרֶץ וּמְלוֹאָה עִיר וַיִּשְׁבִּי בָּהּ: כִּי הִנְנִי מִשְׁלַח בְּכֶם נְחָשִׁים צְפָעִנִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם לָחֵשׁ וְנִשְׁכְּנוּ אֶתְכֶם נְאֻם־יְהוָה:

מבלינתי עלי יגזן עלי לפי דני: הנה־קול שגעת בת־עמי מארץ מרחקים היהוה אין פציון
אם־מלכה אין בה מדיע הכעסוני בפסליהם בהבלי נכר: עבר קציר בלה קרין ואנחנו לוא
נושענו: על־שבר בת־עמי השברתי קדרתי שמה החוקתני: הצרי אין בגלעד אסרפא אין
שם פי מדיע לא עלתה ארכת בת־עמי: מריתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבבה יוםם
ולילה את חללי בת־עמי: מריתנני במדבר מלון ארחים ואעזבה את־עמי ואלכה מאתם פי
בלם מנאפים עצרת בגדים: וידרכו את־לשונם קשתם שקר ולא לאמונה גברו בארץ פי
מרעה אלהעה | יצאו ואתי לא־ידעו נאס־יהוה: איש מרעהו השמרו ועל־בל־אח
אל־תבטחו פי כל־אח עקוב ועלב וכל־רע רביל יחלה: ואיש פרעהו יתליו ואמת לא ידברו
למדו לשונם דבר־שקר תענה נלאו: שבתך בתוך מרמה במרמה מאנו דעת־אותי
נאס־יהוה: לכן פה אמר יהוה צבאות הנני צורפם ובחנתים פראיך אעשה מפני בת־עמי:
חן שותמ [שחומ] לשונם מרמה דבר בפיו שלום את־רעהו ידבר ובקרבו ישום ארבו:
העל־אלה לא־אפקד־בם נאס־יהוה אם בגוי אשר־בוה לא תתנקם נפשי: על־החרים אשא
בכי ונהי ועל־נאות מדבר קינה פי נצתו מבלי־איש עבר ולא שמעו קול מקנה מעוף השמים
ועד־בהמה נדרו חלבו: ונתתי את־ירושלם לגלים מעון תנים ואת־ערי יהודה אתן שממה
מבלי יושב: מר־האיש החכם ויבן את־זאת ואשר דבר פרי־יהוה אלו ויגדה על־מה אברה
הארץ נצתה במדבר מבלי עבר: ויאמר יהוה על־עזבם את־תורתתי אשר נתתי לפניהם
ולא־שמעו בקולי ולא־חלבו בה: וילכו אחרי שררות לבם ואחרי הפעלים אשר למדום
אבותם: לכן פה־אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני מאכילם את־העם הנה לענה
והשקיתים מיראש: והפצותים בגוים אשר לא ידעו המה ואבותם ושלחתי אחריהם
את־החרב עד פלותי אותם: פה אמר יהוה צבאות התבוננו וקראו למקוננות ותבואינה
ואל־החכמות שלחו ותבואנה: ותמהרנה ותשנה עלינו נהי ותרדנה עינינו דמעה ועפעפינו
יולר־מים: פי קול נתי נשמע מציון איך שדדנו בשנו מאד פרי־עזבנו ארץ פי השליכו
משפנותינו: פרי־שמענה נשים דבר־יהוה ותקח אונכם דבר־פיו ולמדנה בנותיכם נהי ואשה
רעותה קינה: פרי־עלה מות פחלונינו פא בארמנותינו להכרית עולל מחוץ בחורים מרחבות:
דבר בה נאס־יהוה ונפלה נבלת האדם ברמן על־פני השדה וכעמיר מאחרי הקצר ואין
מאסף: פה | אמר יהוה אל־יתהלל חכם בחכמתו ואל־יתהלל הגבור בגבורתו אל־יתהלל
עשיר בעשרו: פי אס־בו־את יתהלל המתהלל השפל וידע אותי פי אני יהוה עשה חסד
משפט וצדקה בארץ פרי־באלה הפצתי נאס־יהוה:

סדר הקריאה לחה"מ של סכות.

בחה"מ של סכות מוציאין ס"ת אחד וקוראים בו ד' אנשים בקרבנות החג בסדר פינחס.
ביום הראשון דחה"מ קוראים לכהן ביום השני, ללוי ביום השלישי, לישראל ביום הרביעי,
לרביעי חוזרים למעלה וקוראים ביום השני וביום השלישי שהם ספיקא דיומא,
וכן כל חה"מ קוראים לרביעי ספיקא דיומא. ואחריו ח"ק.

וביום השני פרים בגיבוקר שנים עשר אילים שנים כבשים בגי' שנה ארבעה עשר תמימים:
ומנחתם ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר עזים אחד הפאת מלבד
עלת התמיד ומנחתה ונספיהם: ם

וביום השלישי פרים עשרת עשר אילים שנים כבשים בגי' שנה ארבעה עשר תמימים:
ומנחתם ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר הפאת אחד מלבד עלת
התמיד ומנחתה ונספיה: ם

וביום הרביעי פרים עשרה אילים שנים כבשים בגי' שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם
ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר עזים אחד הפאת מלבד עלת
התמיד מנחתה ונספיה: ם

וביום החמישי פרים תשעה אילים שנים כבשים בגי' שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם
ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר הפאת אחד מלבד עלת התמיד
ומנחתה ונספיה: ם

וביום השישי פרים שמנה אילים שנים כבשים בגי' שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם
ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר הפאת אחד מלבד עלת התמיד
מנחתה ונספיה: ם

וביום השביעי פרים שבועה אילים שנים כבשים בגי' שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם
ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר הפאת אחד מלבד עלת התמיד
מנחתה ונספיה: ם

בהושענא רבא קוראים לכהן וביום החמישי, ללוי וביום הששי, לישראל וביום הששי וביום השביעי.

וביום החמישי פרים תשעה אילים שנים כבשים בגי' שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם
ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר הפאת אחד מלבד עלת התמיד
ומנחתה ונספיה: ם

וביום השישי פרים שמנה אילים שנים כבשים בגי' שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם
ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר הפאת אחד מלבד עלת התמיד
מנחתה ונספיה: ם

וביום השביעי פרים שבועה אילים שנים כבשים בגי' שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם
ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר הפאת אחד מלבד עלת התמיד
מנחתה ונספיה: ם

=====